

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Mehmet ALKAN

KLASİK ÇAĞ'DAN ERKEN BİZANS'A
MYRA KENTİ ve TERİTORYUMU

Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Ana Bilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya 2013

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Mehmet ALKAN

KLASİK ÇAĞ'DAN ERKEN BİZANS'A
MYRA KENTİ ve TERİTORYUMU

Danışman

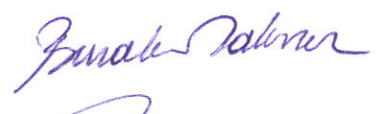
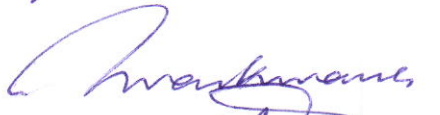
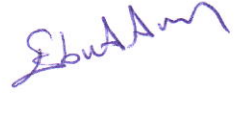
Yrd. Doç. Dr. Burak TAKMER

Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Ana Bilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya 2013

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Mehmet ALKAN'ın bu çalışması jürimiz tarafından Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Ana Bilim Dalı Doktora Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Bilge Hürmüzü Kortholt
Üye (Danışmanı) : Yrd. Doç. Dr. Burak Takmer
Üye : Prof. Dr. Burhan Vorkivana
Üye : Prof. Dr. Mustafa Adak
Üye : Yrd. Doç. Dr. Ebru Akdoğan Arca

Tez Konusu: Klasik Çağ'dan Erken Bizans'a Myra kenti ve Teritoryumu

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 15.08./2013

Mezuniyet Tarihi : 16.08./2013

Doç. Dr. Zekeriya KARADAVUT
Müdür

.....

İÇİNDEKİLER

HARİTALAR LİSTESİ	vi
RESİMLER LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR LİSTESİ	viii
ÖZET	ix
SUMMARY	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KENTİN SİYASİ, İDARİ VE SOSYAL TARİHİ

1.1	Klasik Dönem	8
1.1.1	Arkeolojik Belgeler	9
1.1.1.1	Kale Yerleşimi ve Nekropolis'ler.....	9
1.1.1.2	Kabartmalı Mezarlar ve Myra'nın Önde Gelen Aileleri	14
1.1.2	Epikhorik Mezar Yazıtları	20
1.1.2.1	Mezar Sahipleri ve Myra'nın Eşrafı	20
1.1.2.2	Mezar Cezası Toplama Makamı (itlehi trñmili huwedri).....	25
1.1.3	Myra'nın Epikhorik Adı Üzerine	27
1.1.4	Klasik Çağ Lykia Tarihi İçinde Myra.....	28
1.1.4.1	Perslerin Gelişinden Perikle Dönemine Kadar	28
1.1.4.2	Limyra Beyi Perikle Dönemi.....	34
1.1.5	Karia Hâkimiyeti	37
1.2	Hellenistik Dönem.....	39
1.2.1	Ptolemaioslar Egemenliği ve Myra	39
1.2.2	Lykia'nın Seleukos Krallığı'nın Eline Geçmesi ve Andriake'nin İşgali.....	42
1.2.3	Rhodos Hâkimiyeti	43
1.2.4	Hellenistik Lykia Birliği, Roma İlişkileri ve Myra	44
1.2.4.1	Birliğin Korsanlara Karşı Direnişi.....	48
1.2.4.2	Mithradates'in Roma'ya Başkaldırışı ve Lykialıların Sulla'ya Desteği.....	48
1.2.4.3	Lykia Birliği'nin Brutus'a Karşı Direnişi, Andriake Limanı'nın İşgali.....	49
1.2.4.4	İlk İmparatorlar ve Lykialıların Roma'ya Sadakat Gösterisi	50
1.2.4.5	Lykia'da İç Çatışmalar ve Hellenistik Dönem'in Sonu.....	51
1.3	Roma Dönemi.....	52
1.3.1	Claudiuslar Dönemi: Lykia Eyaleti ve Myra.....	52

1.3.1.1	Lykia'nın Roma'ya İlhakı ve Lykia Birliği'nin Yeniden Düzenlenmesi	52
1.3.1.2	Sosyal ve Ekonomik Reformlar	53
1.3.2	Flaviuslar Dönemi: Lykia ve Myra	55
1.3.3	Hadrianus Dönemi: Andriake Horreum Yapısı	56
1.3.4	Lykialı Zenginler ve Myra'nın Yeniden İmarı	58
1.3.4.1	Oinoandalı Licinnius Longus	58
1.3.4.2	Kyaneaili Iason	58
1.3.4.3	Rhodiapolisli Opramoas	59
1.3.5	M.S. 3. Yüzyılda Myra	60
1.3.6	Geç Roma Dönemi'nde Myra (M.S. 4. ve 5. yüzyıl)	61
1.4	Klasik, Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Kentin İdari ve Sosyal Yapısı.....	63
1.4.1	Kentin Belgelenmiş İdari Kurumları ve Yöneticileri	63
1.4.2	Yazıtlardan Bilinen Myralılar.....	65
1.4.2.1	Myra ve Andriake'deki Vatandaşlar	65
1.4.2.2	Myra Dışında Belgelenen Myralı Vatandaşlar	70
1.4.2.3	Myra'nın Onursal Vatandaşları	73
1.4.2.4	Lykia Birliği'nde Myralılar	76
1.5	Myra'nın Diğer Lykia Kentleriyle Politik ve Ekonomik Anlaşmaları	78
1.5.1	Ksanthos ile Isopoliteia Anlaşması.....	78
1.5.2	Tyberissos ve Teimiussa Ortak Demos'u ile Sympoliteia	79
1.5.3	Trebendai ile Sympoliteia.....	80
1.5.4	Antiphellos ile Sympoliteia?	81
1.5.5	Rhodiapolis – Korydalla – Myra Arasında Bir Anlaşma?.....	81
1.5.6	Teimiussa Limanı üzerine Myra ile Kyaneai Arasında Anlaşma.....	82
1.6	Kent ve Teritoryumundaki Kültler	84
1.6.1	Klasik Dönem Kültleri	84
1.6.2	Hellenistik ve Roma Dönemi Kültleri	85
1.6.2.1	Zeus Kültü	85
1.6.2.2	Leto Kültü.....	85
1.6.2.3	Proimoi Theoi.....	86
1.6.2.4	Artemis Eleuthera.....	86
1.6.2.5	Tykhe Kültü.....	88
1.6.2.6	Hekate Kültü.....	88
1.6.2.7	Roma İmparatorluk Kültü.....	88
1.6.2.8	Soura Apollon Kehanet Merkezi	89

1.6.2.9	Eleuthera Trebendatike.....	89
1.7	Kent Ekonomisi	90
1.7.1	Ekonomik Üretim Malları	90
1.7.2	Gümrük Vergileri ve Ticaret	91
1.7.3	Liman ve Deniz Taşımacılığında Elde Edilen Gelirler	93
1.7.4	Teritoryumdaki Yerleşimlerin Ekonomiye Katkısı	94
1.7.5	Bizans Dönemi'nde İnanç Turizmi	96

İKİNCİ BÖLÜM

KENTİN TERİTORYUMU

2.1	Demre Vadisi'nin Kuzeyindeki ve Doğusundaki Yerleşimler	100
2.1.1	Alacahisar Kilisesi ve Çevresi.....	100
2.1.2	Alakilise.....	102
2.1.3	Arapyurdu ve Çevresi.....	103
2.1.4	Asarcık.....	105
2.1.5	Belen Tepesi	106
2.1.6	Çağman ve Çevresi.....	107
2.1.7	Dereağzı.....	109
2.1.8	Devekuyusu	110
2.1.9	Dikmen	111
2.1.10	Eşa Alan (Eşşekalan).....	111
2.1.11	Gödeme.....	111
2.1.12	Karabel.....	112
2.1.13	Karacaören ve Günağı Kilisesi.....	112
2.1.14	Karadağ Köyü.....	114
2.1.15	Muskar/Belören ve Asarbelen Tepesi.....	115
2.1.16	Turant Asarı.....	116
2.1.17	Yılanbaşı.....	117
2.1.18	Yukarı Beymelek.....	118
2.1.19	Zeytin.....	118
2.2	Myra'nın Batısındaki Yerleşimler	119
2.2.1	Gürses	119
2.2.2	Soura.....	120
2.2.3	Kapaklı	121

2.2.4	Gökkaya Limanı (Ebi)	121
2.2.5	Istlada	121
2.2.6	İnişdibi	123
2.2.7	Tyberissos	123
2.2.8	Teimiussa/Tristomon	125
2.3	Sionlu Nikolaos'un Hayatındaki Yerler ve Kurban Töreni Ziyaretleri	129
2.3.1	Akalissos	129
2.3.2	Andronikos	129
2.3.3	Arnabanda	130
2.3.4	Damasei	131
2.3.5	Edrasa	131
2.3.6	Eneanda	132
2.3.7	Hemalissoi	132
2.3.8	Kaisar Dağı	132
2.3.9	Karkabo	133
2.3.10	Kastellon	133
2.3.11	Kausai	133
2.3.12	Kendema	134
2.3.13	Kroba	134
2.3.14	Kyparissos	134
2.3.15	Nautes	134
2.3.16	Nea Kome	135
2.3.17	Nikapo	135
2.3.18	Partaessos	135
2.3.19	Pharroa	136
2.3.20	Plakoma	136
2.3.21	Plenion	137
2.3.22	Presbaion	138
2.3.23	Rhabbamousa	138
2.3.24	Sabandos	138
2.3.25	Serine	139
2.3.26	Seroiata	139
2.3.27	Sibinos	139
2.3.28	Soklai	139
2.3.29	Stratiotes	140

2.3.30	Symbolon.....	141
2.3.31	Tragalassos: Lokalizasyonu ve Teritoryumu.....	145
2.3.32	Trebendai ve Lokalizasyonu.....	148
2.3.33	Sionlu Nikolaos'un Kurban Töreni Ziyaretlerindeki Yerleşimler.....	152
2.3.34	Sonuçlar.....	162
2.4	Teritoryum Sınırları.....	167
2.4.1	Klasik–Erken Hellenistik Dönem.....	167
2.4.2	Geç Hellenistik–Erken Roma Dönemi	169
2.4.3	Roma Dönemi.....	171
2.4.4	Geç Roma–Erken Bizans Dönemi.....	173
2.5	Myra Teritoryumu İçindeki Ulaşım ve Güvenlik Sistemleri.....	174
2.5.1	Roma Dönemi Yol Ağı.....	174
2.5.2	Deniz Taşımacılığı.....	178
2.5.2.1	Andriake Limanı.....	178
2.5.2.2	Lagün ve Daseia İskelesi	179
SONUÇ		181
EK 1- MYRA VE ANDRIAKE HAKKINDA ANTİK KAYNAKLAR		186
EK 2 - EPIGRAFİK TESTIMONIA		190
KAYNAKÇA.....		278
DİZİN.....		296
YAZIT REFERANSLARI.....		306
ÖZGEÇMİŞ.....		311

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 2.1 Myra Civarındaki Yerleşimler ve Erken Bizans Kiliseleri.....	153
Harita 2.2 Sionlu Nikolaos'un 25 Günlük Kutsal Seyahatindeki Muhtemel Güzergâhı ve Vita'daki Bazı Yerleşim Yerleri İçin Önerilen Lokalizasyonlar	161
Harita 2.3 Myra'nın Klasik-Erken Hellenistik Dönem Muhtemel Teritoryumu ve Çevresindeki Yerleşimler	168
Harita 2.4 Myra'nın Geç Hellenistik Dönem Muhtemel Teritoryum Sınırı.....	170
Harita 2.5 Myra'nın Erken Roma Dönemi Muhtemel Teritoryumu	172
Harita 2.6 Myra'nın Geç Roma ve Erken Bizans Dönemlerindeki Muhtemel Teritoryumu .	174
Harita 2.7 Roma ve Erken Bizans Dönemlerinde Myra Teritoryumu İçindeki Yol Ağı.....	177

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1.1 Myra Kalesi ve Nekropolis'leri.....	10
Resim 1.2 Deniz Nekropolis'inden Bir Bölüm	12
Resim 1.3 Nehir Nekropolis'inden Bir Bölüm.....	13
Resim 1.4 Ölü Ziyafeti Tasvirli Mezarın Kırık Alınlığı.....	15
Resim 1.5 Savaşçı Kabartmalı Mezar.....	15
Resim 1.6 Mızrak ve Kalkanlı Savaşçının Mezarı Kabartması.....	16
Resim 1.7 Boğa ve Aslan Kabartmalı Mezar	17
Resim 1.8 Soylu Bir Aile Mezarı	17
Resim 2.1 Alacahisar Kilisesi.....	100
Resim 2.2 Çam Dağı'nda Bir Yapı.....	101
Resim 2.3 Çam Dağı'nda İki Katlı bir Konut.....	101
Resim 2.4 Arapyurdu Akropolis'i	104
Resim 2.5 Arapyurdu Akropolis'nde Bizans Yapısı	104
Resim 2.6 Arapyurdu Akropolis'inin Doğusunda L Planlı, Polygonal Duvar Örgülü Kule	104
Resim 2.7 Ayıveliler Köyünde Hellenistik Kule.....	105
Resim 2.8 Günağı Kilisesinin Girişi.....	113
Resim 2.9 Günağı Kilisesinin Apsisleri	113

KISALTMALAR LİSTESİ

aşğ.: aşağıda

bkz.: bakınız

bşl.: başlık

dn.: dip not

ed.: editör

ed. pr.: editio princeps (ilk edisyon)

IWien: Viyana Bilimler Akademisi, Küçük Asia Komisyonu arşivindeki yazıtlar

M.Ö.: Milattan önce

M.S.: Milattan sonra

N. N.: nomen nescio (adı bilinmiyor)

nr.: numara

prg.: paragraf

s.: sayfa

SP: Stadiasmus Patarensis

str.: satır

s.v.: sub voco (başlığı altında)

T: testimonia

vd.: ve devamı

VNS: Vita Nicolae Sionitae

yy.: yüzyıl

ÖZET

Myra kenti tarihi ve teritoryumu olarak iki ana bölüme ayrılan bu tez Myra'nın Klasik Çağ'da orta halli büyüklükte bir kale yerleşiminden Geç Roma Dönemi'nde Lykia'nın dini ve idari başkenti oluncaya kadarki politik tarihini, idari, sosyal, dini ve sosyal yapısını antik literatür, epigrafik, arkeolojik ve nümizmatik belgeler ışığında incelemektedir. Çalışmanın diğer bir hedefi kentin teritoryumunu ve içinde kalan yerleşimleri araştırmak ve Orta Lykia coğrafya çalışmalarına katkıda bulunmaktadır.

İlk bölümde Myra'nın siyasi ve sosyal tarihçesi ile idari ve ekonomik yapısı araştırılmaktadır. Öncelikli olarak Klasik Dönem kale yerleşiminden itibaren Geç Roma Dönemi'ne kadar kentin kaderini belirleyen siyasi ve ekonomik gelişmeler kronolojik bir düzen içinde ele alınmaktadır. Myra'nın bu tarihsel gelişimi Doğu ve Batı Lykia'nın diğer büyük kentleri olan Limyra, Ksanthos ve Patara ile karşılaştırılarak incelenmektedir. Limyra'dan sonra ikinci büyük kaya mezarlı nekropolis'e sahip olan ve Klasik Dönem'de önemli bir hanedanlık merkezi olduğu izlenimi uyandıran Myra'nın bu dönem tarihi içindeki olaylarda adı neredeyse hiç geçmemektedir. Klasik Çağ'da sikke basıp basmadığı belli olmamakla birlikte yerel Lykia dillerindeki adı da belirsizdir. Ptolemaioslar Dönemi'nde limanı Andriake ile birlikte gelişmiş olan Myra polis statüsüne ulaşmıştır. Bu dönemden itibaren, Klasik ve Erken Hellenistik Dönem'de Doğu Lykia'nın en büyük kenti olan Limyra'yı geride bırakarak Lykia Birliği'nin en büyük kentleri arasındaki yerini almıştır. Roma Dönemi'nde Myra, Batı Lykia'da Ksanthos'tan üstünlüğü devralan Patara ile birlikte Lykia'nın en büyük iki kentinden biri olmuştur. Batı Lykia'nın temsilcisi olarak Patara'nın ve Doğu Lykia'nın temsilcisi Myra'nın onursal vatandaşlık unvanı *lykiarkhes*'ler tarafından da politik bir mesaj olarak taşınmış olmalıdır. Nihayet Myra bu gelişimini Erken Bizans Dönemi'nde bütün Lykia'nın idari ve dini başkenti olarak tamamlamıştır.

Lykia tarihi ile birlikte ele alınan kentin siyasi tarihinin yanı sıra bu bölümde epigrafik belgeler üzerinden Myra'nın diğer Lykia kentleri ile olan politik ve ekonomik ilişkileri ve bunun yanı sıra Myralı yurttaşlar da incelenerek kentin idari ve sosyal yapısına dair çıkarımlarda bulunmaktadır. Büyük bir kent olmasına rağmen epigrafik belgelerde hiçbir Myralı *euergethes*'e ve elit tabakaya mensup bir kişiye rastlanmamaktadır. Yazıtlarda Myra'nın Ksanthos ile Hellenistik Dönem'de *isopoliteia*, Augustus zamanında Tyberissos ve Teimiussa ortak demos'u ile *sympoliteia* ve ayrıca Roma Dönemi'nde muhtemelen 2. yüzyılda Trebenda ile *sympoliteia* anlaşması yapmıştır. Bunlardan başka Myra'nın, Kyaneai ile Teimius-

sa/Üçağz Limanı'nın kullanımı üzerine bir anlaşma yapmış olmalıdır. Rhodiapolis ve Korydalla kentleriyle birlikte üçlü, Antiphellos ile ikili bir ekonomik işbirliği anlaşmaları yaptığı da biri Rhodiapolis'ten diğeri Antphellos'an iki mezar yazıtı sayesinde tahmin edilebilmektedir. Kent ekonomisi Hellenistik ve Roma dönemlerinde büyük oranda purpur üretimine, Andriake liman gelirlerine, deniz taşımacılığına, gümrük vergilerine, ayrıca bunlara Geç Roma Dönemi'nden itibaren Aziz Nikolaos'tan kaynaklanan inanaç turizminin getirdiği gelirlere dayanmıştır.

Kentin baştanrısı Artemis Eleuthera'dan başka Tykhe ve Hekate kültlerinin de varlığı yazıt, altar ve bazı kabartmalar aracılığıyla belgelenmektedir. Myra'da Apollon kültünün olması ise çok yakınında ve tapınağı günümüzde de ayakta kalan ünlü Soura Apollon kehanet merkeziyle açıklanabilir. Soura Apollon'undan başka Myra teritoryumu içinde Eleuthera Trebendatike bilinmektedir. Çok büyük olasılıkla bu kült Muskar-Asarbelen Tepesi yerleşimindeydi.

Myra teritoryumuna ayrılan tezin ikinci bölümü genel itibariyle bir tarihsel coğrafya çalışmasıdır. Kentin teritoryumu Demre vadisinin oluşturduğu doğal sınır ile ikiye ayrılarak ele alınmaktadır. Önce bu iki alanda yer alan yerleşimler Myra ile teritoryum ilişkisine dair belgeleriyle birlikte tanıtılmaktadır. Bu bölümde ayrıca Sionlu Nikolaos'un biyografisindeki yer adları üzerine bir inceleme yapılarak daha önce lokalizasyonları yapılamamış olan bu yerlerden hangilerinin Myra teritoryumunda olması gerektiğine dair sonuçlar çıkarılmaktadır. Bu sonuçlara ulaşmak için Vita'da bahsi geçen, Aziz'in düzenlediği kurban töreni ziyaretleri ele alınarak bu ziyaretlerinde adı geçen yerler üzerine lokalizasyon önerileri getirilmektedir. Netice itibariyle başta Hellenistik Dönem kentleri olan Trebendai ve Tragalassos olmak üzere Nikolaos tarafından ziyaret edilen Plenion, Kausai, Nea Kome, Partaessos, Symbolon, Nautes, Kastellon ve Hemalissoi'un Demre vadisinin kuzeyinde Alacadağ üzerindeki yerleşimlerde ve Myra'nın 4 km doğusunda yer alan lagün civarında aranması gerektiği sonucu çıkarılmakta ve Vita'da adı geçen bu yerlerdeki kiliselerin söz konusu bölgedeki mevcut kiliselerle eşleştirilmesine dair öneriler sunulmaktadır. Bu bölümde lokalizasyon çalışmalarının ardından nihai olarak Myra'nın farklı dönemler itibarıyla teritoryum sınırları ve ulaşım sistemi tartışılmakta ve haritalarda gösterilmektedir.

SUMMARY

This thesis concerns the history of the city of Myra and its territory and is divided into two main parts. The first part investigates the political history of the city from the classical fortress until the late Roman Period when the city became the capital of Lycia; with its administrative, social, religious and economic structures recorded in ancient literary works, in epigraphic documents and in the archaeological remains providing the sources employed in this investigation. The aim of the second part of this study was to determine the extent of the territory and those settlements belonging to the city and so to contribute to the study of the ancient geography of central Lycia through proposing some localisations.

In the first part of this thesis the historical development of the city Myra, the main city of central Lycia, is investigated through comparing Myra with the large eastern and western cities of Lycia such as: Xanthos, Patara and Limyra, within the context of western and eastern Lycia. During the Classical and Early Hellenistic periods the leading administrative centres of Lycia were Xanthos to the west and Limyra to the east. Although Myra has the second largest classical necropolis in Lycia, with 100 rock-cut tombs (after the city of Limyra), and also possesses a large fortress, it seems that Myra did not play any noteworthy role in the history of Lycia during the Classical and Early Hellenistic Periods. The epichoric name of the settlement of Myra remains uncertain, and it is also unknown if it minted any coins during the Classical Period. The city of Myra and its port of Andriake increased in importance under Ptolemaic rule during the third century B.C. and from this time Myra became one of the six largest Lycian cities, possessing three votes in the Lycian League, and it also obtained the most important position in eastern Lycia as the centre minting the coins of Masikytos, surpassing the mint in city of Limyra. During the Roman Imperial Period Myra and Patara, which had surpassed Xanthos in western Lycia, became the two leading cities of the province of Lycia. This, to the extent that the awarding of honorary citizenships of Myra and Patara might have been particularly employed as a political message, in representing both eastern and western Lycia, by some famous Lyciarchs such as Opramoas etc. Finally, in the late Roman Period Myra became the administrative and religious centre of all of Lycia after it was declared the capital of Lycia by Emperor Theodosius.

In the first part, in addition to the political history of Myra, its political and economic relations with the other cities of Lycia and the administrative and social structure of the city are investigated, employing the surviving epigraphic documentation. During the Hellenistic Peri-

od, during the second half of the second century B.C., Myra made a treaty of equal citizenship “isopoliteia” with Xanthos. During the reign of Emperor Augustus Myra formed a sympolity with the common demos of Tyberissos and of Teimiussa; and there was probably an agreement between Myra and Kyaneai on the common use of the harbour of Teimiussa during the Roman Period. After the middle of the second century A.D. another sympoliteia partner of Myra was Trebendai and during the Roman Period an economic agreement may have been reached between Myra, Rhodiapolis and Korydalla. Furthermore, it seems possible that an economic solidarity was established between Myra and Antiphellos following the earthquake of 141 A.D.

The primary sources of income of Myra were the customs duty, the port taxes, maritime transport and the production of purple dye (from murex) during the Hellenistic and Roman Periods. From the late Roman Period onwards pilgrimage was added to these sources of revenue, due to the renown of the Bishop of Myra, Saint Nicholas. No pagan temple is preserved in the city, although the chief goddess of the city, Artemis Eleuthera, and the cults of Tyche and Hecate are known from ancient literary, epigraphic, numismatic and archaeological sources. The famous temple of Apollo at Soura was the most important oracle centre in Lycia. The other cult within the territory of Myra was to Eleuthera Trebendatike.

The second section of this thesis concerns the territory of Myra and is a study of historical geography. The territory of the city is investigated as two parts which are separated by the natural border between them formed by the Demre river valley. The settlements in these two areas with their archaeological remains are briefly introduced, together with the epigraphic documents recording their territorial connections to the main city of Myra. In this section the places recorded in the Vita of St. Nicholas of Holy Sion – especially those places mentioned in the journeys of sacrifice made by the Saint – are examined to determine which of them lay within the territory of Myra and some suggestions are proposed as to the localization of these places. With the consequence that the Hellenistic cities of Trebendai and Tragalassos, being the first places, and Plenion, Kausai, Nea Kome, Partaessos, Symbolon, Nautes, Kastellon and Hemalissoi, which are known only from the Vita, are associated with settlements and places in the area lying north and east of the Demre valley and in the Alacadağ area north of Myra. In this second section, following the examination of settlement, the territorial borders of Myra are discussed in sequence from the Classical Period through to the Byzantine age.

GİRİŞ

Myra en büyük Lykia kentlerinden biri olmasına rağmen hakkında sadece birkaç antik yazar tarafından çok az bilgi kaydedilmiştir. Stephanos Byzantios Myra yer adının etimolojisi üzerine bazı tahminlerde bulunmaktadır¹. Ptolemaios Myra'yı Masikytos Dağı'ndaki kentler listesinde saymıştır². Plinius da Myra'dan sadece Lykia'nın bir kenti olarak bahseder³. Strabon kent hakkında Lykia Birliği'nin üç oy hakkına sahip altı büyük kentinden biri olduğunu ve denizden yirmi *stadion* içerde bir tepe üzerinde kurulduğunu kaydetmekle yetinmiştir⁴. Tarihsel olaylar bağlamında Myra ve Andriake adı sadece birkaç yerde zikredilmektedir. Ptolemaiosların kontrolündeki Lykia'nın Seleukoslar kralı III. Antiokhos tarafından M.Ö. 197 yılında ele geçirilmesi olayında Andriake adına Porphyrios'dan kalan fragmanda⁵ Ptolemaiosların kontrolünden alınan kentler sayılırken rastlanmaktadır. Andriake ve Myra'nın anıldığı diğer bir olay, Roma'daki iç savaş sırasında Caesar muhalifi Brutus'un para toplamak üzere M.Ö. 42 yılında Lykia'ya gelişidir. Appianos⁶ ve Cassius Dio⁷ tarafından aktarılan bilgiye göre Brutus'un emrindeki Lentulus Spinther Andriake Limanı'nı kapatan zincirleri kırarak burada konuşlanmış olan Lykia donanmasını yenmiş ve Myra'da onların komutanını ele geçirmiştir. Andriake adına M.S. 59 yılında havari Paulus'un esir olarak Roma'ya götürüldüğü olayda rastlanmaktadır. Paulus Adramyttion bandıralı bir gemi ile götürülürken Andriake Limanı'nda Aleksandreia bandıralı bir gemiye nakledilmiştir⁸. Bu olayların dışında Myra ve Andriake hakkında Geç Roma Dönemi'ne kadar tarihsel başka hiçbir kayıt yoktur.

Myra kentinden az sayıda yayımlanmış yazıt bilinmektedir. Bunlar arasında tarihsel olaylara ışık tutabilecek pek fazla epigrafik belge yoktur. Birkaç yıldan beri devam eden Myra – Andriake kazılarında ele geçen yeni yazıt sayısının 150 civarında, şimdiye kadar bilinenden daha fazla olduğu kazının epigrafi grubu üyesi tarafından beyan edilmektedir⁹. Bu yazıtlar henüz yayınlanmamıştır. Avusturyalılar tarafından yaklaşık yüzyıl önce kopyalanıp Viyana

¹ Stephanos Byzantios 462.

² Ptolemaios V 3.

³ Plinius, Nat. Hist. V 100.

⁴ Strabon XIV 3.3 ve XIV 3.7.

⁵ Porphyrios, FgrHist. II B, 1224 F 46.

⁶ Appianos, Bell. Civ. IV 10. 82.

⁷ Cassius Dio 47 34.6.

⁸ Act. Apost. 27; Menologii anonymi Byzantini II, 120.

⁹ Dönmez-Öztürk 2012, 126.

Bilimler Akademisi, Küçük Asia Komisyonu arşivine kaldırılan ve yayımlanmayı bekleyen Orta Lykia epigrafik belgeleri arasında Myra, Andriake ve teritoryum yerleşimlerinden yazıtlar bulunmaktadır. Bu yazıtların bir kısmının içeriği bazı bilim adamları tarafından eserlerinde değerlendirilmiş, bazıları da doğrudan metni verilerek kullanılmıştır. Fakat bunların herkes tarafından kolayca ulaşıp analiz edilebileceği mümkün olmadığından, daha önce çeşitli çalışmalarda değerlendirilen ve yayınlanan yazıtlar dışında kalan yayımsız yazıtlar tezde kullanılmamaktadır ve tez çalışması bütünüyle yayımlı belgeler üzerinden yürütülmektedir.

Myra Hakkında Daha Önce Yapılmış Çalışmalar:

Myra antik kentini bilim dünyasına tanıtanlar şüphesiz 19. yüzyıl gezginleridir. Bunlardan en ünlüleri olarak Beaufort, Texier, Fellows, Spratt ve Forbes sayılabilir. Eserlerini gezgin gözüyle kaleme aldıkları için, kaya mezarları ve kabartmaları, tiyatro, Andriake granarium'ı gibi önemli yapı ve eserler hakkında bilgi ve çizimlerin yanı sıra Myra ve civarındaki köylerdeki sosyal yaşama ve bölgenin tabiatına dair önemli bilgiler kaydetmişlerdir¹⁰.

Myra epigrafisi üzerine sistemli ilk çalışmalar Benndorf – Niemann (1884) ve Petersen – Luschan (1889) tarafından bölgeye düzenlenen seyahatlerle birlikte Yunanca yazıtların derlenmesiyle başlamıştır. Kaya mezarlarındaki Lykçe yazıtların çizim ve deşifrasyonları Kalinka tarafından yapılmıştır (Tituli Lyciae, 1901). Kalinka ve arkadaşlarının Orta Lykia'da topladıkları Yunanca yazıtların kopyaları Viyana Bilimler Akademisi, Küçük Asia Komisyonu arşivinde korunmakta olup henüz yayımlanmamıştır. Myra yazıtlarının derlenmesi konusunda, Diamantaras (1889, 1892 ve 1894) ve Ormerod – Robinson (1914) isimleri de burada zikredilmelidir. Bu tarihlerden itibaren II. Dünya Savaşı'ndan kısa bir süre sonrasına kadar Lykia'da bu tür araştırmalar çok nadir gerçekleşmiştir.

Myra kenti üzerine sistemli ilk bilimsel çalışma J. Borchhardt ve çalışma arkadaşları tarafından 1960'lı yılların sonlarında yapılmış ve "Myra: Eine Lykische Metropole in antiker und byzantinischer Zeit" adı altında 1975 yılında yayınlanmıştır. Eserin ilk bölümü, kale yerleşimi, tiyatro ve hamam binaları ile su kanalı; Andriake liman yerleşimi ve Myra'nın yakın çevresindeki Soura, Beymelek ve Belen antik yerleşimlerinin incelendiği topoğrafya kısmına ayrılmıştır. İkinci bölümde kentin Klasik Dönem nekropolis'leri, mezar tipleri ve mezar kabartmaları detaylı olarak incelenmiş; buna ilaveten bu bölümde iki yeni Lykçe yazıt yayımlanmıştır. Roma Dönemi'ne ayrılan üçüncü bölümde ağırlıklı olarak Roma Dönemi lahitleri incelenmiştir. Yine Roma Dönemi'nden biri, Lykia eyaletinin ilk valisi Q. Veranius'un Tlos arşivlerinde çalıştırılan köleler hakkındaki fermanı, diğeri ise M.S. 2. yüzyıl başlarından gümrük düzenlemelerine dair olmak üzere iki yeni Yunanca yazıt yayımlanmıştır. Dördüncü bö-

¹⁰ Myra'yı ziyaret eden gezginler hakkında topluca malumat için Bulgurlu 2010'a bakılabilir.

lümde Nikolaos kilisesi ve Myra yakın çevresindeki kilise, şapel ve diğer Bizans yapıları detaylı olarak incelenmektedir.

H. Hellenkemper ve F. Hild tarafından hazırlanmış ve 2004 yılında basılmış olan “Tabula Imperii Byzantini” adlı süreli eserin Lykia ve Pamphylia bölgelerine ayrılan 8. sayısında Myra ve teritoryumundaki yerleşimler hakkında önemli bilgiler yer almaktadır. Öncelikli olarak Bizans Dönemi tarihinin ve yapılarının incelendiği bu eser söz konusu yerleşimlerin Bizans öncesi tarihi ve arkeolojisine dair bilgilerle birlikte geniş bir literatür de sunmaktadır.

Andriake liman yerleşiminde ele geçen, Nero dönemi gümrük düzenlemelerini içeren uzun Yunanca yazıt B. Takmer tarafından doktora tezi olarak çalışılmıştır. Henüz yayımlanmamış olan bu yazıt bir ön rapor ile bilim dünyasına tanıtılmıştır.

Son olarak, birkaç yıl önce başlayan Myra–Andriake kazı ve araştırmalarının sonuçlarını içeren, N. Çevik editörlüğündeki “Arkeolojisinden Doğasına Myra/Demre ve Çevresi” adlı yayın 2010 yılında çıkmıştır. Bol miktarda resim, fotoğraf, çizim, plan gibi görsellerle desteklenen, arkeolojik ve numizmatik makalelerin yanı sıra bu yayında Myra’nın jeolojik yapısına, faunasına, kültürel yapısına ve Türk tarihine dair makalelere de genişçe yer ayrılmıştır.

Myra’nın Tez Konusu Olarak Seçilme Nedenleri:

Bu tezin çalışma konusu olarak Myra ve Teritoryumu, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın izni ile Akdeniz Üniversitesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü tarafından yürütülen “Likya/ Pamfilya Ulaşım Sistemlerinin Epigrafik ve Tarihi Coğrafik Açılardan Araştırılması” adlı projenin Orta Lykia bölümü araştırmalarının tamamlandığı 2009 – 2011 sezonundan kısa bir süre önce belirlenmiştir. Bilimsel danışmanlık ve başkanlıkları Prof. Sencer Şahin ve Prof. Mustafa Adak tarafından üstlenilen söz konusu proje, adından da anlaşılacağı üzere antik yollar ve bu güzergâhlarda yer alan yerleşimler üzerine yoğunlaşmıştır. Projenin dayandığı belge Stadiamus Patarensis yol anıtında¹¹ görülen ve çözüme kavuşturulması gereken önemli sorunlardan biri Orta Lykia’da özellikle Myra’nın kuzeyindeki dağlık bölge ve Kasaba Ovası civarındaki ulaşım sistemidir. Stadiasmus Patarensis’te sözkonusu alana ilişkin yolların kaydı yoktur. Anıtın en üst bloğunda boş bırakılan yüzde yazılmış olması beklenen Myra – Dere ağzı – Arneai – Limyra bağlantıları¹² bu araştırma projesinin bir parçası olarak ekip üyelerimiz tarafından incelenmiştir. Myra’nın tez konusu olarak seçilmesinin temel çıkış noktalarından birisi budur. Diğer bir neden, Myra ve Myralılara dair epigrafik belgelerin bir corpus’u

¹¹ Şahin – Adak 2007.

¹² Şahin – Adak 2007, 208–211.

veya bu belgelerin bir araraya getirilerek kentin tarihi ve teritoryumu üzerine müstakil bir çalışmanın şimdiye kadar yapılmamış olmasıdır.

Bunların yanı sıra, Myra teritoryumunda olması gerektiği iyi bilinen Tragalassos ve Trebendai Hellenistik yerleşimlerinin lokalizasyonları üzerine daha önce çeşitli öneriler getirilmiş olsa da, bu tartışma alanı da çözüm bekleyen sorunlar arasında bulunmaktadır. Myra teritoryumunda oldukça önemli bir başka lokalizasyon sorunu ise Sionlu Nikolaos'un biyografisinde¹³ geçen yerler ve buna paralel olarak eserde adı geçen kiliselerin arazideki mevcut kiliselerle eşleştirilmesidir. Myra ve teritoryumu hakkında bütün bu eksiklikler ve problemler göz önüne alınarak tez konusu belirlenmiştir.

Tezin Hedefleri, Araştırma ve Yazma Yöntemi:

Antik bir kentin genel olarak tarihi üzerine yapılacak olan çalışmaların takip edeceği yöntem, kısaca kent hakkındaki antik literatür bilgilerin ve epigrafik belgelerin derlenip arkeolojik ve nümizmatik verilerle birlikte değerlendirilmesi olarak tarif edilebilir. Bu belgeler ve bilgiler kent hakkındaki modern araştırmaların sonuçlarıyla karşılaştırılarak yeni bir bakış açısıyla kentin tarihi incelenebilir.

Myra kenti, tarihçesi ve teritoryumu olarak iki ana bölüme ayrılarak araştırılmaktadır. İlk bölümde kentin Klasik kale yerleşiminden Erken Bizans Dönemi'ne kadarki tarihsel süreç içinde yaşadığı olaylar, sosyal yapısına ve ekonomisine dair konular incelenmektedir. Myra'nın Hellenistik, Roma ve Bizans dönemlerindeki kent dokusu çok büyük oranda Demre Çayı'nın taşıdığı alüvyon birikintisiyle örtüldüğü için bu dönemlerin arkeolojisi tezde daha az yer almaktadır. Klasik Dönem kale ve mezarları daha iyi korunduğu için bu dönemin eserlerine görece daha fazla yer verilmektedir. Myra'nın tarihi Lykia tarihinden bağımsız olarak incelenemeyeceği için Myra'nın durumu ve yaşadığı tarihsel olaylar daima Lykia bölgesinin siyasi tarihi içinde aranıp değerlendirilmektedir. Lykia tarihine bakarken, Attika-Delos Deniz Birliği vergi listelerinde geçen ve Atinalıların Lykia bölgesine bakış açılarını yansıtan Λύκιοι καὶ συντελεῖς "Lykialılar ve birlikte vergi ödeyenler" ifadesinin¹⁴, Klasik Çağ'da Doğu Lykia'da ağır, batıda hafif standartta sikke basımının¹⁵, Karia hâkimiyeti sırasında Piksodaros'un Lykia satrabı olunca Ksanthos'a bir *epimeletes* ve Lykia'ya iki *arkhon* atamasının¹⁶,

¹³ Bu eserin edisyonu ilk olarak G. Anrich tarafından 1913 – 1917 yıllarında yapılmıştır. Yunanca metin daha sonra Ševčenko 1984 tarafından İngilizce'ye ve Blum 1997 tarafından da yorumlarla birlikte Almanca'ya tercüme edilmiştir. Tezde Yunanca metne yapılan atıflar VNS (Vita Nicolae Sionitae) kısaltması ile verilmektedir.

¹⁴ IG I³ 266. iii. 33–34.

¹⁵ Mørholm 1964.

¹⁶ Metzger 1979, 29–47.

aynı şekilde Ptolemaiosların da Lykia'ya Kaunoslu iki *oikonomos* tayin etmesinin¹⁷, Lykia Birliği döneminde ise bölgenin Masikytos – Kragos¹⁸ diye iki ayrı sikke basım bölgesine¹⁹ ayrılmış olmasının gösterdiği gibi Lykia'nın gerek politik gerek ekonomik olarak iki kutuplu bir bölge özelliği gösterdiği açıkça ortadadır. Lykia'nın Roma eyaleti tarihi içerisinde de kimi durumlarda bu özelliğini yansıtan örnekler görmek mümkündür. Klasik ve Erken Hellenistik dönemlerde Batı Lykia'nın en büyük kenti Ksanthos ile Doğu Lykia'nın önde gelen kenti Limyra'nın üstün konumları devam ederken Orta Lykia'nın merkezi kenti Myra bu iki kutbun gölgesinde kalmıştır. Fakat Roma Dönemi'nde ise batıda Patara ve doğuda Myra Lykia'nın en önde gelen metropolis'leri olmuşlardır. Nihayet Geç Roma Dönemi'nde Myra tek başına lider kent olmayı başararak bütün Lykia'nın dini ve idari başkenti olmuştur. Tezin ilk bölümünde, Lykia tarihine bu bakış açısı ön planda tutularak Myra kentinin tarihsel gelişimi değerlendirilmektedir.

İkinci bölüm tamamen kentin teritoryumu içinde kalan yerleşimlere ayrılmaktadır. Bu yerleşimlerde ele geçen yazıtların çok büyük bir bölümü testimonia'ya alınmıştır. Yerleşimler arkeolojik kalıntıları ve yazıtları ile birlikte tanıtılmaktadır. Myra teritoryumu kapsamına alınan bu yerleşimlerin büyük çoğunluğunun Myra kenti hâkimiyeti alanında olduğu zaten bilinmektedir. Yenilik olarak hedeflediğimiz şey bu yerleşim yerlerinden ele geçen özellikle mezar yazıtlarının tarihlemesi üzerinde durarak hangi yerleşimin hangi dönemde Myra'ya bağlandığını ve böylece de Myra'nın teritoryum sınırlarının dönemsel olarak gelişim haritasını çıkarmaktır. İkinci bölümde ele alınan diğer bir konu ise Sionlu Nikolaos'un Vita'sında adı geçen yerlerin Myra teritoryumu ile ilişkisidir. Bilindiği üzere Sionlu Nikolaos Myra ile Arneai kenti arasındaki dağlık alanda M.S. 6. yüzyılda yaşamıştır. Vita'da Lykia topoğrafyasına dair 40'dan fazla isim geçmektedir ve bunların çok büyük kısmı henüz lokalize edilememiştir. Bu tez çalışmasının bu konudaki ilk amacı bu yerlerden hangilerinin Myra sınırları için olması gerektiği tespit etmek ve bunların lokalizasyonu hususunda yeni öneriler ortaya koymaktır.

Tezde kaynak gösterilen, Myra'dan ele geçmiş olan ve Myra dışında bulunan doğrudan Myra ve Myralılar ile bağlantılı yazıtlar mümkün olduğunca kronolojik bir sıra ile bir araya getirilmek üzere tezin sonunda bir testimonia hazırlanmıştır. Tarihlendirilmeleri muğlak du-

¹⁷ Wörle 1977, 43–66.

¹⁸ Masikytos doğu Lykia'da bugünkü Beydağları, Kragos ise Batı Lykia'da Ksanthos vadisinin doğusunda bugünkü Akdağlar ile, bir de Antikragos diye bilinen dağ Batı Lykia'da Boncuk Dağı ile özdeşdir. Bu özdeşleştirmeler için ve dağlar adları ile Lykia'nın politik ve ekonomik yapısı arasındaki ilişki için kbz. Şahin 2005 ve Takmer 2002.

¹⁹ Troxell 1982, 112 vdd.

rum arzeden yazıtların harf karakterlerini gösteren büyük harfli çizimleri de yayımlandıkları makale ve kitaplardan taramak suretiyle yazıtlarla birlikte sunulmaktadır. Bu durum bütün yazıtlar için söz konusu değil; sadece ulaşabildiğimiz mevcut olan çizimlerdir. Hazırlanan testimonia Myra ile ilişkili bütün yazıtları biraraya getirmektedir; fakat çok fazla detay gerektiren bir *corpus* çalışması değildir²⁰.

Tezde Takip Edilen Bazı Yazım Kurallarına Dair:

Yunanca ve Latince yer adları ve şahıs isimlerinin modern dillerde yazımı hususunda genel kabul görmüş ortak bir yazım kuralı yoktur. Bu nedenle tez çalışmamızda, eskiçağ dillerindeki şahıs ve yer adları, terim ve kavramlar hangi dilde ise, bunların o dilin gramer kurallarına göre yazılması tercih edilmektedir. Türkçeleşmiş olduğu düşünülen ve sıkça kullanılan yer ve şahıs adlarının da antik literatürde geçtiği gibi yazılmasının daha doğru olacağı kanaatindeyiz (örneğin: Pamfilya değil Pamphylia, Likya değil Lykia, Efes değil Ephesos, nekropol değil nekropolis, Lykiarkh değil Lykiarkhes, Herodot değil Herodotos vb.). Eski Yunan alfabesindeki bazı harflerin Latin alfabesi ile yazımı şu şekilde olacaktır: $\theta = th$, $\xi = ks$, $\upsilon = y$, $\psi = ps$, $\phi = ph$, $\chi = kh$; *eta* ve *omega* harfleri sadece e ve o olarak yazılacaktır. Eskiçağ dillerinden gelen terimlerin italik yazılması, ancak sonuna Türkçe ek aldığı takdirde ekler kesme işareti (') ile ayrılarak normal yazılması tercih edilmektedir.

Türkçe'deki bazı sözcüklerin yazımına gelince: tarihsel bir zaman dilimini ifade eden dönem, çağ gibi kelimelerin Klasik, Hellenistik vd. tarihi periodların ifadesinde büyük harfle başlanması; bir kralın yahut bir imparatorun yönetim yıllarını belirttiğinde ise küçük yazılması gerektiği uygun bulunmaktadır. Vadi, ova, dağ, liman, çay, dere, tepe gibi coğrafi sözcükler eğer bir yerin özel adı ise büyük, değilse küçük harfle başlamak suretiyle yazılmaktadır (örnek: Myra'nın kuzeyindeki ovanın adı Kasaba Ovası'dır; Çağman yakınlarında üzerinde bir bazilika bulunan tepe Güceymen Tepesi olarak bilinmektedir. Myra'nın kuzeyinde Alakilise köyünün bulunduğu vadinin özel bir adı yoktur; ancak bu vadiden söz edileceği zaman Alakilise Vadisi diye yazmak yerine Alakilise vadisi şeklinde yazılmaktadır). Aynı şekilde kale, kule, tapınak, manastır, kilise, bazilika gibi yapı isimleri de özel bir isim değilse küçük harfle yazılması tercih edilmektedir. Örneğin Myra tiyatrosu, Alacahisar kilisesi, Asarcık bazilikası

²⁰ Örneğin bir yazıt taşıyıcısının kireçtaşı mı mermer mi vs. olduğu, taşın ölçüleri ve diğer tanımlamaları gibi hususların envanter halinde sıralaması yapılmamaktadır. Fakat yazıtın tarihlemesinde veya hangi yapıya ait olabileceği gibi tartışma gerektiren durumlarda yazıt taşıyıcısına ait bu tür bilgiler değerlendirilmektedir. Testimonia'da yazıtların sadece buluntu yerleri, literatürü ve tarihlemesi yer almaktadır. Literatür'de sıra ile yazıtın ilk yayını ve daha sonra yazıt hakkında bilgi veren diğer kaynaklar kronolojik sıra ile verilmektedir. Yazıt üzerine herhangi bir edisyon farkı ortaya çıkmışsa bu dipnotta veya yazıtın çevirisini müteakiben belirtilmektedir.

(tiyatronun adı Myra değil, kilisesin adı Alacahisar değil, bazilikanın adı Asarcık değil; burada kastedilen Myra'daki tiyatrodur, Asarcık'taki bazilikadır vs.); fakat Sion Manastırı, Daniel Kilisesi, Ision Kulesi örneklerinde manastırın adı Sion, kilisenin adı Daniel, kulenin adı da Ision'dur. Bununla birlikte, Dereagzı Kalesi örneğindeki gibi kale vb. yapı adları bir yerin adı olmuşsa büyük harfle yazılmaktadır. İl, ilçe, kasaba, köy, mahalle gibi yerleşim yeri belirten kelimelerin de küçük harfle yazılması tercih edilmektedir (örneğin Karabel Köyü/Köyü'nde değil Karabel köyü/köyünde gibi).

BİRİNCİ BÖLÜM

KENTİN SİYASİ, İDARİ ve SOSYAL TARİHİ

1.1 Klasik Dönem

Lykia'nın M.Ö. 5. ve 4. yüzyıllardan günümüze kalan kale yerleşimleri ve çoğunluğu Lykia konut mimarisinine göre planlanmış, birçoğu da yerel Lykçe yazıt taşıyan çeşitli tipte mezarları bölgenin özgün kültürünü yansıtan başlıca eserlerdir. Korunaklı tepeler üzerine kurulmuş müstahkem kaleler Klasik Dönem beylerinin ve eşraf sınıfın oturduğu yerleşimlerdi. Lykia'da, Klasik Dönem kalıntılarına göre şimdiye kadar tespit edilmiş 60 civarında yerleşim yeri bilinmektedir. Bu dönem (M.Ö. 480–360) sikkeleri üzerine önemli çalışmalar yapılmış, bunlar sikke bastırmış birçok hanedanın ismi ve sikke bastırdıkları merkezlerin açığa çıkmasını sağlamıştır. Epigrafik ve nümizmatik belgeler kadar mühim olan Klasik mezar yapıları – özellikle heroon ve dikme mezarlar – ve bölgedeki dağılımları sikke basılan büyük hanedanlık merkezlerinin belirlenmesine önemli ölçüde katkı sunmaktadır.

Klasik Dönem'deki siyasi olaylarda Lykia'nın durumu hakkındaki en önemli bilgiler edebi kaynaklar sayesinde bilinmektedir. Lykia'nın Klasik Dönem tarihini aydınlatacak diğer bir yazılı belge ise Ksanthos'taki M.Ö. 5. yüzyıl sonlarına tarihlenen dikme mezarın dört cephesine yerel dilde yazılmış 225 satırlık en uzun metindir²¹. Metnin a1–c19 satırları arasındaki Lykçe diye adlandırılan dil aynı zamanda Klasik Lykia mezar yazıtlarının dilidir. Bu dil mezar yazıtlarının içeriğinin büyük oranda anlaşılabilmesine olanak sağlayacak kadar çözümlenebilmiş olmakla birlikte anıttaki metin henüz çok az anlaşılabilmiş durumdadır. Anıtın kuzeye bakan yüzündeki c20–31 satırlar Yunanca bir epigram taşımaktadır. Yunanca metinden sonrası c32–d71 arasındaki bölüm Lykçe B yahut Milyaca diye adlandırılmaktadır. Lykçe B bu anıttan başka sadece Kaş'taki lahit üzerinde görülmektedir. Yaygın görülen Lykia diline nazaran Lykçe B hakkında çok az şey bilinmektedir. Ksanthos anıtı büyük bir ihtimalle M.Ö. 5. yüzyıl olaylarını ve anıtın sahibinin (büyük olasılıkla Xerei, M.Ö. 410–400) başarılarını anlatmaktadır. Anıtta Myra hakkında herhangi bir bahis geçip geçmediği belirsiz durumdadır. Eğer Myra'nın yerel Lykia dilindeki adının *Muri*²² olduğu doğru ise yazıtın C yüzündeki Yunanca epigramdan sonra başlayan Lykçe B bölümünün ilk paragraflarında anlatılan olaylarda Myra'nın önemli bir yer aldığı düşünülebilir. Ancak bu satırlarda hangi olaylardan bahsedil-

²¹ TL 44.

²² TL 44c 40 (*muri*). Yazıtta geçen *muri* sözcüğü Myra'nın Lykçe karşılığı olup olmadığı kesin değildir, bkz. Melchert 2004, 122. Kolb – Tietz 2001, 378 dn. 161'de *Muri/Myra* eşitliği kabul edilmekte ve 44c 50'de geçen *murei* sözcüğünün lokativ, 44c 57'deki *murēnedi*'nin ise adjectiv olduğu düşünülmektedir.

diği henüz anlaşılamamış durumdadır. Klasik Dönem epigrafik belgelerinin çoğu Lykçe mezar yazıtları olup bunlar yukarıda söylendiği gibi büyük oranda anlaşılabilir.

Myra, Klasik Çağ kale yerleşimi ve kalenin bulunduğu tepenin kayalıklarına oyulmuş çok sayıda kaya mezarından oluşan nekropolis'lerinin göz dolduran görüntüsüyle daima önemli ve büyük bir yerleşim izlenimi uyandırmıştır. Buna karşın, antik edebi kaynaklarda Myra'nın Klasik Dönem'ine ilişkin hiçbir kayıt bulunmamakta ve yerel Lykia dilindeki adı dahi henüz kesin olarak bilinmemektedir. Myra'nın bu dönemde sikke bastığına dair yeterince veri de bulunmamaktadır.

Klasik Dönem'de Myra'nın konumunun belirlenmesi, diğer önemli Klasik Çağ yerleşimleriyle bir karşılaştırılmasının yapılmasıyla mümkündür. Bu durumda ağırlıklı olarak iki konu ön plana çıkmaktadır; birisi, güçlü hanedanlıkların birer sembolü olan sikke basımı, diğer ise, yüksek yönetici sınıfın hangi merkezlerde ortaya çıktığının en önemli kanıtlarından biri olan mezar tipleridir. Bu iki özelliği ile öne çıkan yerleşimler Klasik Dönem olayları içinde daha fazla rol almış, bu döneme damgasını vurmuş merkezlerdir.

Bu nedenle, bu başlık altında Myra'nın Klasik Dönem anıtlarının ve epigrafik belgelerinin birarada tanıtılması ve diğer önemli Klasik yerleşimlerle bir kıyaslamasının yapılması gerekmektedir. Bununla birlikte, Klasik Dönem genel Lykia tarihine dair olaylar çerçevesinde Myra'nın ne derece rol aldığı ve Lykia'daki siyasi yapı içerisinde nerede durduğu değerlendirilmesi gereken önemli bir konudur.

1.1.1 Arkeolojik Belgeler

1.1.1.1 Kale Yerleşimi ve Nekropolis'ler

Günümüz Antalya iline bağlı Demre ilçe merkezi sınırları içinde yer alan Myra kenti, ilçenin yaklaşık 25 km kuzeyindeki Kasaba Ovası'ndan doğan Demre Çayı'nın taşıdığı metrelerce yükseklikteki alüvyon birikintisi altında yatmaktadır. Kentin Hellenistik, Roma ve Bizans dönemleri yerleşim kalıntıları çok büyük oranda bu alüvyon ovanın altındadır. Orta Lykia'nın güneyinde yer alan Myra'nın en erken yerleşim yeri ise, geniş alüvyon kıyı ovasının hemen kuzeyinde, denizden 20 *stadion* (yaklaşık 4 km) içerde, 150 m. yükseklikte dik yamaçlı bir tepe üzerine kurulmuş müstahkem kaledir²³. Yavu dağlık alanının doğuya doğru en uç noktasındaki bu tepenin doğusunda, Alacadağ ile Yavu dağlık bölgesini derin bir vadi oluşturarak birbirinden ayıran Myros Potamos (Demre Çayı) akmaktadır.

²³ Plinius, Nat. Hist. V 100; Strabon, XIV 3, 7; Borchhardt 1975a, 45; Marksteiner 1997, 75.

Resim 1.1 Myra Kalesi ve Nekropolis'leri

Kaleye tepenin güney yamacından basamaklı antik bir yol ile çıkılmaktadır. Kale yerleşiminde Klasik, Hellenistik ve Bizans Dönemi sur ve yapı kalıntıları bulunmaktadır. Doğal olarak Roma Dönemi'nde yerleşim görmemiş olan kale, Bizans zamanında eski yapı malzemele-ri kullanılarak genişletilmiştir. Kalenin polygonal örgülü en erken duvarları M.Ö. 5. yy.'ın başlarına tarihlenmektedir. Kalede ayrıca M.Ö. 4. yüzyıla ait isodom örgülü duvarlara da rastlanmaktadır²⁴. Tepenin yaklaşık 50 m. doğu eteğinde kent duvarları hala ayakta. Batı tarafında Bizans Dönemi'nde onarım görmüş olan bir kule yapısı durmaktadır. Nispeten düz olan güney ve doğu yamaçlarında, kaya mezarlarının bulunduğu kuzeydoğu ve güneybatı nekropolis'leri arasında yerleşim kalıntıları kısmen korunmuştur²⁵.

Klasik yerleşimin ovaya kadar yayılıp yayılmadığı hakkında henüz kesin bir bilgi mevcut değildir. Bugün birkaç Roma ve Bizans yapısı dışında ovadaki bütün antik kalıntılar, Myros'un oluşturduğu 6–8 m. yükseklikteki alüvyon birikintisinin altındadır. Fakat mezar sayısının çokluğu ve bu mezarların da orta ve üst sınıfa mensup ailelere ait olduğu göz önüne alınırsa, Klasik Dönem'de Myra'nın kalabalık bir nüfusa sahip olduğu ve yerleşimin tepenin etrafına da yayılmış olması gerektiği düşünülebilir.

²⁴ Borchhardt 1975a, 45–46.

²⁵ Peschlow 1996, 209 vd.

Kasaba Ovası'nın batısındaki Kırbis Vadisi'nden Myra'ya su taşıyan yaklaşık 30 km uzunluğundaki antik kanal nehir nekropolis'indeki mezarların arasından geçerek kente ulaşmaktadır. Bu kanal Borchhardt tarafından²⁶ düşünüldüğü gibi Klasik Çağ'da yahut 4. yüzyılda değil, ovadaki şehirleşmenin gelişmesiyle birlikte daha sonraki yüzyıllarda yapılmış olmalıdır.

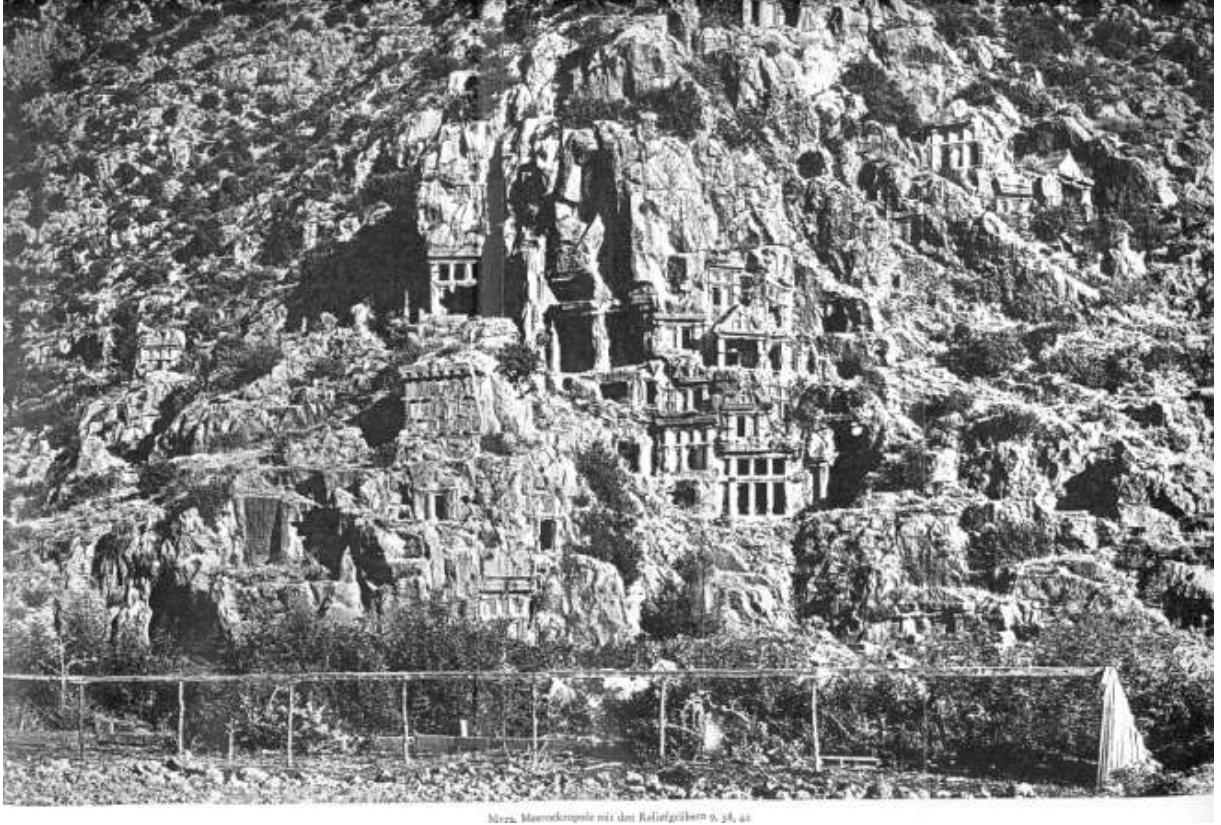
Kale yerleşiminde mutlaka yönetici sınıf ve önde gelen aileler oturuyordu. Myra ile Trysa'yı aynı hanedanın idaresi altında gören Borchhardt'ın düşüncesine göre Trysa, beyin yazlık, Myra ise kışlık ikamet yeriydi²⁷. Böyle bir hanedanlığın varlığını kanıtlayan ne yazılı bir belge ne de nüvizmatik bir bulgu söz konusudur. Trysa'nın Roma Dönemi'nde Kyaneai'a bağlı olduğu bilinmektedir. Eğer Klasik Dönem'de bir Trysa–Myra hanedanlığı söz konusu olsaydı, Roma Dönemi'nde köy konumuna düşmüş olan Trysa, bu geleneğin devamı olarak Myra'ya bağlı olurdu.

Klasik Dönem Myra nekropolis'i, kale yerleşiminin bulunduğu tepenin kuzeydoğu ve güneybatı kayalıklarında olmak üzere iki ayrı mezarlığa sahiptir. Kuzeydoğusundaki mezarlık “nehir nekropolis'i”, güneybatısındaki ise “deniz nekropolis'i” diye adlandırılmaktadır. Borchhardt'ın araştırmasına ve numaralandırmasına göre deniz nekropolis'inin batı tarafında 47 (nr. 1–47), doğusunda 12 (nr. 48–59); nehir nekropolis'inde ise 41 (nr. 60–100) olmak üzere toplam 100 adet kaya mezarı tespit edilmiştir. Bunlardan 9, 64, 69 ve 96 numaralı mezarlar tapınak biçimli, diğerleri ise Lykia'ya özgü ahşap ev cepheli mezarlardır²⁸. Kaya mezarı dışında Klasik Dönem'e özgü başka bir mezar tipi Myra nekropolis'lerinde görülmemektedir. Myra nekropolis'lerindeki kaya mezarlarından yedi tanesi kabartmalı, on üç tanesi de Lykçe yazıtlı olup bunlar her iki nekropolis alanında dağılım göstermektedir.

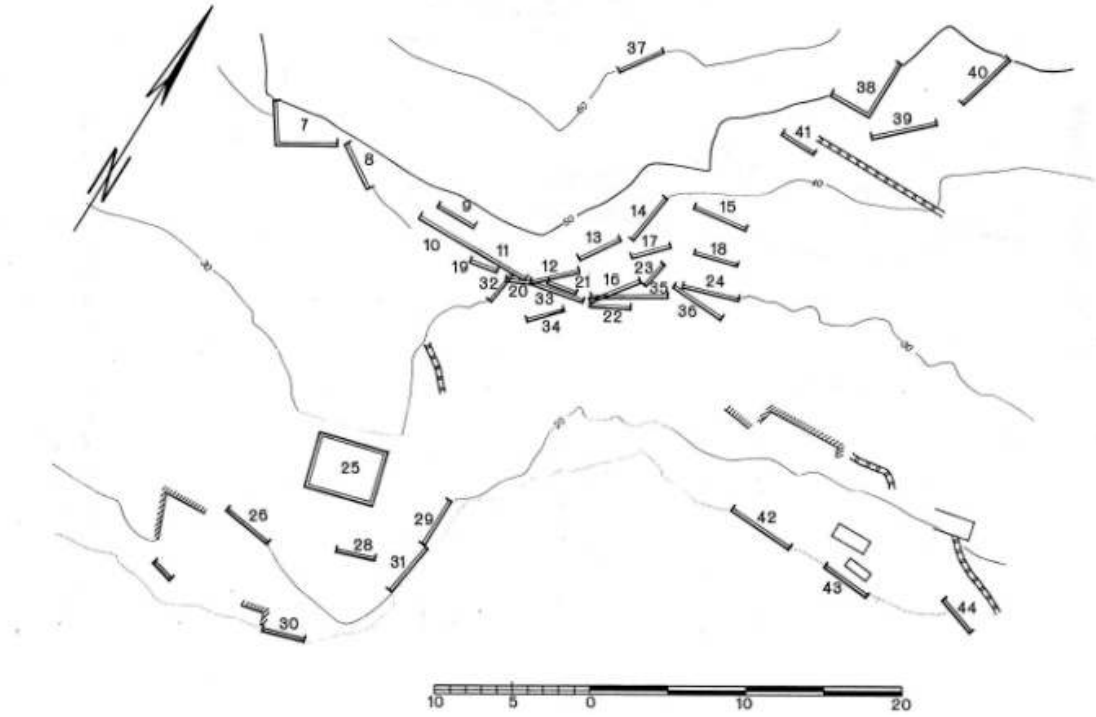
²⁶ Borchhardt 1975a, 47–48; Borchhardt 2004, 392.

²⁷ Borchhardt 2004, 379–383.

²⁸ Borchhardt 1975e, 106–110, Beilage 1 ve 2.

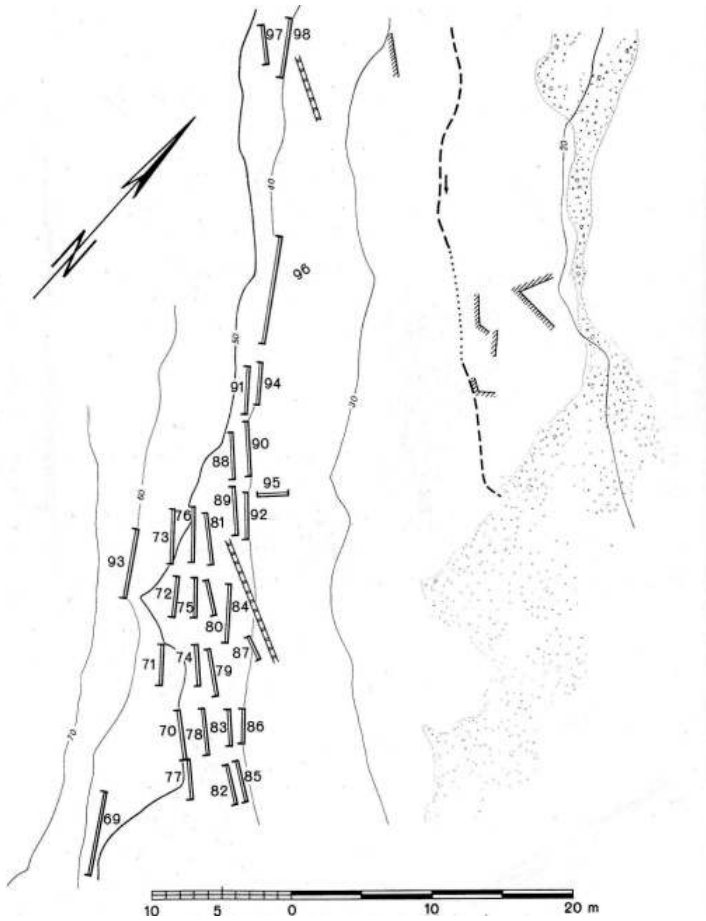
Resim 1.2 Deniz Nekropolis'inden Bir Bölüm (Borchhardt 1975, Beilage 6)

Deniz Nekropolis'indeki Mezarların Numaralandırılmış Planı (Borchhardt 1975, Beilage 1)

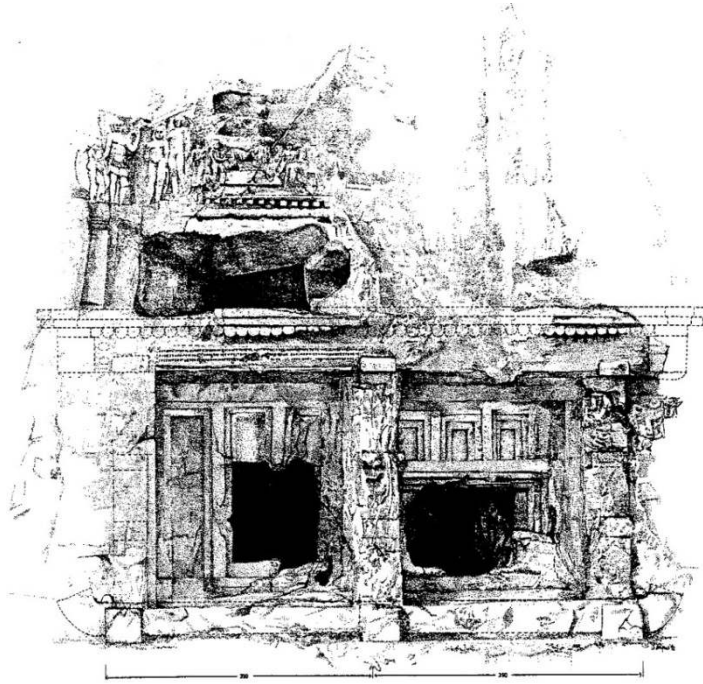
Resim 1.3 Nehir Nekropolis’inden Bir Bölüm (Borchhardt 1975, Beilage 7)

**Nehir Nekropolis’indeki Mezarların
Numaralandırılmış Planı
(Borchhardt 1975, Beilage 2)**

1.1.1.2 Kabartmalı Mezarlar ve Myra'nın Önde Gelen Aileleri

Hurttuweti'nin mezarı: Deniz nekropolis'indeki 9 numaralı mezarın üst tarafında ana kayanın üç cephesine resmedilmiş dokuz figürlü bir kabartma bulunmaktadır.

Hurttuweti ve Ailesinin Mezarları

9. 10 ve 11 numaralı mezarlar altta yan yana (Borchhardt 1993b). Üstte 9 numaralı mezar ve kabartma. Detay çizim ve resimler için bkz. Borchhardt 1975, Tafel 63–66.

Kabartmaları temelinde mezar M.Ö. 340–320 yılları arasına tarihlendirilmektedir²⁹. Mezar sahibi olduğu anlaşılan, *kline* üzerine uzanmış şahsın adının Hurttuweti olduğu ve bu mezarın hemen altında yan yana duran 10 ve 11 numaralı mezarların da bu kişi tarafından yaptırıldığı 10 numaralı mezar üzerindeki yazıt (T 10) sayesinde bilinmektedir³⁰. Gerçek boyutlardaki kabartmalarda mezar sahibinin başucunda karısı ve kızı betimlenmektedir. Bu sahnenin sol tarafında, kalkan ve mızrak taşıyan dört savaşçı görülmektedir.

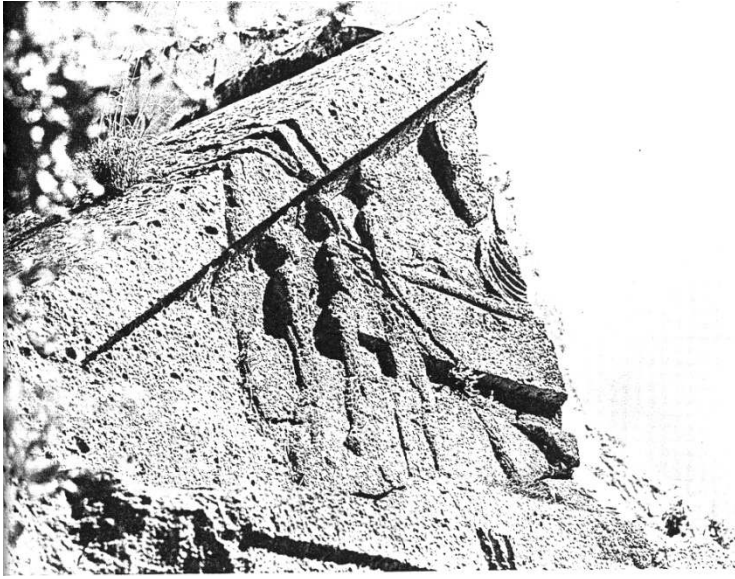
Hurttuweti'nin bu şekilde silahlı sahne içinde tasvir edilmesi, onun Myra'da askeri bir hizmet üstlenmiş önemli bir kişi olduğuna işaret etmektedir. Zira Myrada'ki kaya mezarları arasında en görkemli kabartmalara sahip olan mezarının da gösterdiği gibi Hurttuweti kent eşrafi içinde ilk sırayı alır³¹.

Ölü ziyafeti tasvirli mezar: Deniz nekropolis'inde yer alan kabartmalı 38 numaralı bu mezara dik bir merdivenle çıkılmaktadır. Kabartmalı üçgen alınlığın sağ tarafı kırık durumdadır. “Dilettani Topluluğu” tarafından çizimi yapılarak kompozisyon tamamlanmıştır.

²⁹ Borchhardt 1975f, 114–123; Borchhardt 1993b, 8–12.

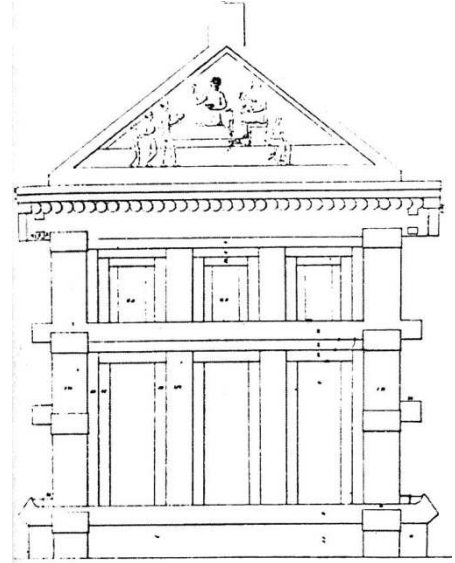
³⁰ Borchhardt 1993b, 8–12.

³¹ Borchhardt 2004, 397.

Resim 1.4 Ölü Ziyafeti Tasvirli Mezarın Kırık Ahlığı

(Borchhardt 1975, Tafel 67 A)

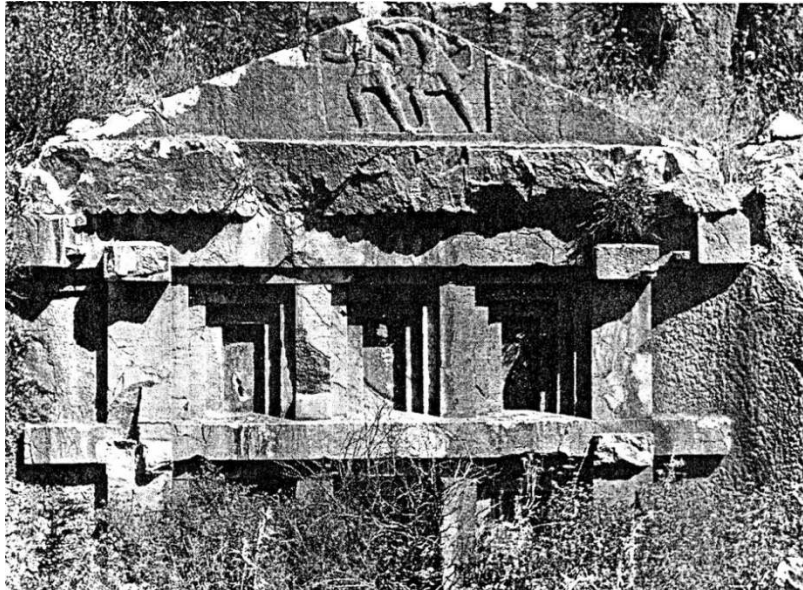

Mezarın Rekonstrüksiyonu

(Borchhardt 1975, Tafel 67 C)

Bu çizime göre betimlemeye, *kline* üzerinde bir adam sol koluna yaslanarak yatmakta ve sağ elinde bir *rhyton* tutmaktadır. Bunun sağında tabure üzerinde üzüntülü bir kadın otururken, klinenin solunda da kâse taşıyan üç figür tasvir edilmiştir. Üzgün kadın tasvirinin benzeri Sidon kral nekropolis'inden ele geçen ve M.Ö. 350–330'a tarihlendirilen "Ağlayan Kadınlar Lahti" üzerinde de görülmektedir³² (bu lahit İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir).

İki savaşçı kabartmalı mezar: Bu kabartmaya sahip olan 42 numaralı mezar deniz nekropolis'inde, kayalığın alt kısmında bulunmaktadır.

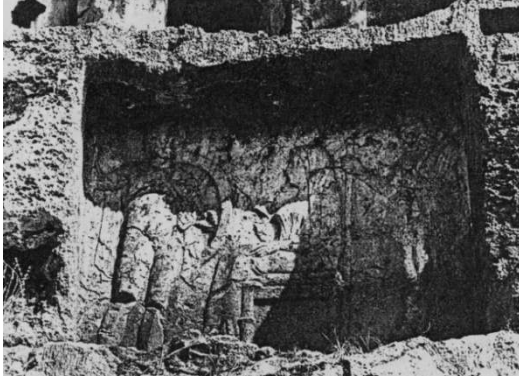

Resim 1.5 Savaşçı Kabartmalı Mezar (Borchhardt 1975, Tafel 68 A)

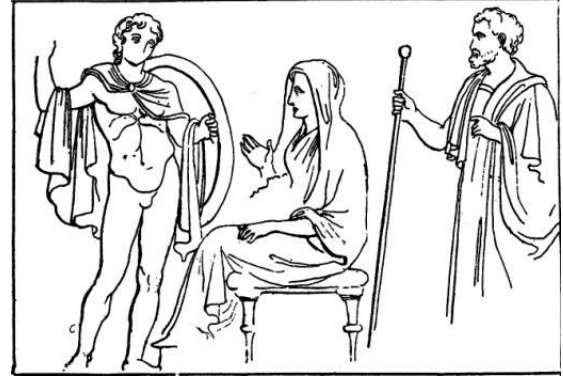
³² Borchhardt 1975f, 123–124.

Üçgen alınlığın ortasında *tympanon* içinde iki savaşçı betimlenmektedir. Galip gelen sağ taraftaki savaşçı sol elinde kalkanını tutmakta, sağ eliyle de kaçan düşmanını kalkanından yakalamaktadır. Düşmanın kalkanını ele geçirme betimine Lykia sanatında sıkça rastlanmaktadır. Mezar M.Ö. 4. yüzyıla tarihlendirilmektedir³³.

Mızrak ve kalkan taşıyan savaşçı mezarı:

Resim 1.6 Mızrak ve Kalkanlı Savaşçının Mezarı
Kabartması (Borchhardt 1975, Tafel 68 B)

(Borchhardt 1975, 127 Abb. 28)

Akropolis'in alt tarafında, ulaşılması zor olan 55 numaralı mezarın alt kısmında derince oyulmuş bir platformda üç figürlü bir kabartma işlenmiştir. Sol tarafta ayakta duran, sağ elinde mızrak tutan ve kalkanını sol omuzuna yaslayan çıplak bir savaşçı betimlenmişken; onun önünde *diphros* üzerinde bacak bacak üzerine atmış durumda oturan, *himation* giymiş bir kadın sağ eliyle savaşçıyı selamlamaktadır. Kadının arkasında sağ eliyle asasına dayanmış sakallı, yaşlı bir adam betimlenmiştir. Mezar, muhtemelen bir savaşta ölmüş olan bu genç savaşçıya ait idi³⁴. Mezar, savaşçının portresinin B. İskender portreleriyle benzerliği temelinde M.Ö. 330 yılından hemen sonraya tarihlendirilmektedir³⁵.

Boğa ve aslan kabartmalı mezar: Nehir nekropolis'indeki 69 numaralı mezar Myra'nın en önemli kabartmalı mezarlarından biridir.

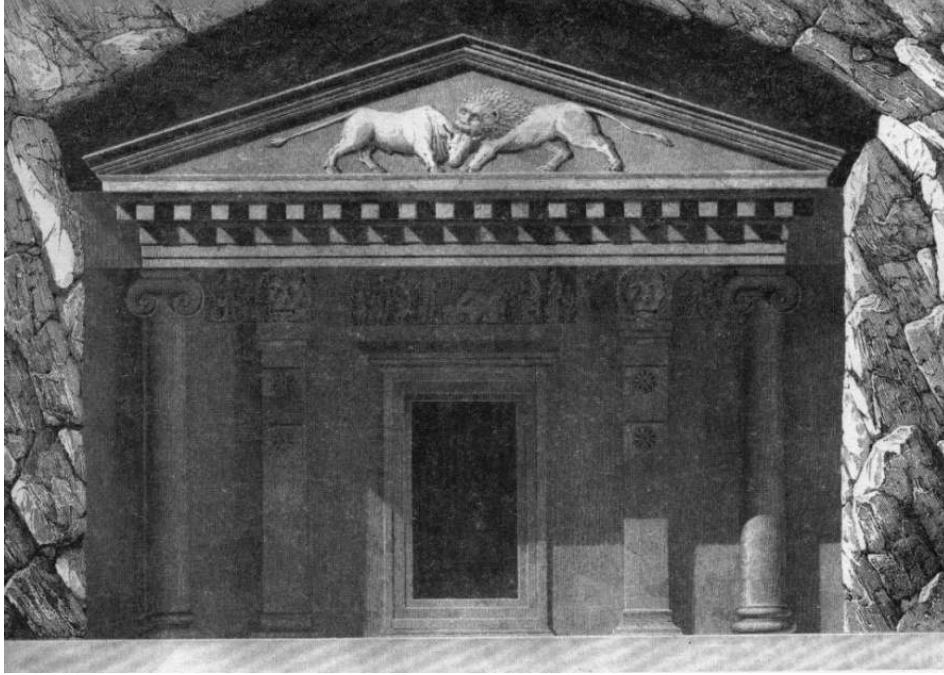
Ön cephesi Ion tipi tapınak formundadır; köşelerde Ion başlıklı birer sütun, bunların arasında da aslan başı motifli iki tane köşeli sütun (pilaster) yer almaktadır. Üçgen alınlığında boğa ve aslanın mücadele sahnesi betimlenmiştir. Kapı lentosunun üzerinde sekiz figürden oluşan bir ziyafet sahnesi tasvir edilmiştir. *Kline* üzerinde yaslanarak duran bir adam, baş tarafında iki kadın ve bir kız çocuğu, ayakucunda da dört erkek figürü resmedilmiştir.

³³ Borchhardt 1975f, 125–126.

³⁴ Borchhardt 1975f, 126–128.

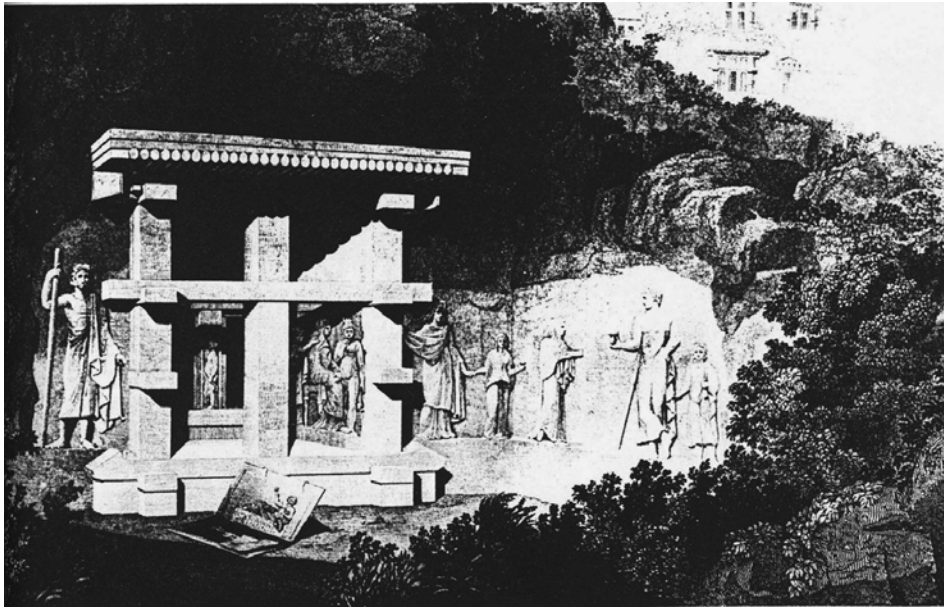
³⁵ Bruns-Özgan 1987, 132–137. Borchhardt ise M.Ö. 350–330 yılları arasına tarihlemektedir, bkz. Borchhardt 1975e, 112 nr. 4.

Mezar M.Ö. 350–330 yılları arasına³⁶ ya da M. 4. yüzyılın ilk çeyreğine³⁷ tarihlendirilmektedir.

Resim 1.7 Boğa ve Aslan Kabartmalı Mezar (Texier, cilt 3 PL 225)

Soylu bir aileyi tasvir eden kabartmalı mezar: Nehir nekropolis’indeki 81 numaralı bu mezar normal insan boyutlarında toplam on bir figürden oluşan bir kabartmaya sahiptir.

Resim 1.8 Soylu Bir Aile Mezarı (Borchhardt 1975, Tafel 75 B)

³⁶ Borchhardt 1975a, 147.

³⁷ Bruns-Özgan 1987, 118–121.

Kabartmalar ön odanın duvarlarına ve mezarın her iki yanında ana kayaya işlenmiştir. Mezar girişinin solunda, uzun bir asaya dayanarak ayakta duran sakallı bir adam *himation* ve Hitit kabartmalarında görülen uçları kalkık ayakkabı giymiştir. Ön odanın solunda süslü bir kline üzerinde sol yanına yaslanarak duran adam bir elinde *rhyton*, diğer elinde bir tabak tutmaktadır. Mezar cephesinin orta direği üzerinde, Fellows ve Teixier'in çizimlerinde görülen çıplak bir *ephebos* resmedilmiştir³⁸.

Ön odanın sağ duvarında, tabure üstünde oturan, başı kapalı bir kadın; onun sağında genç bir kız, solunda da çıplak bir delikanlı ayakta durmaktadır. Delikanlının tepesinden bir tutam saç başın arka tarafına doğru sarkıtılmış; saçlarının gerikalanı ise tamamen kazıtılmıştır. Hitit kralı Muwatalli'in Mısır'a karşı yaptığı Kadeş Savaşı'na sevkettiği yardımcı birliklerin askerleri de aynı saç tipi ile tasvir edilmişlerdir. Bu savaşta Lukka halkları da anılmaktadır. M.Ö. 13. yüzyıldan M.Ö. 4. yüzyıla kadar Lykialılar tarafından böyle bir geleneğin nasıl korunduğu sorusu ise tartışmaya açık kalmaktadır³⁹. Mezarın sağında ana kayaya üç kadın ve iki erkek figür betimlenmiştir. *Khithon* ve *himation* giymiş bir kadın *peplos* giyen daha genç bir kadının elinden tutmaktadır. Bunların sağında başı kapalı bir kadın iki eliyle tuttuğu bir kutuyu değ-neye dayalı olarak karşısında duran adama uzatmaktadır. Adamın arkasında da genç bir çocuk durmaktadır. Bu mezarın kabartmalarında antik boya izleri gözlemlenebilmektedir. Mezarın sahibi, Hurttuweti'den sonra, ama sivil bir kişi olarak Myra'nın en önde gelen vatandaşı olmalıdır. Zira kendisini örtü içinde, sivri uçlu ayakkabılı ve mızraklı olarak, mezarın girişinde betimlenen oğlunun palaestra'daki eğitiminden gurur duyan bir şekilde resmettirmiştir⁴⁰. Mezar M.Ö. 360–340 yılları arasına tarihlendirilmektedir.

Tapınak planlı mezarın kırık kabartması: Ana kayadan bir kişinin dolaşabileceği şekilde izole edilmeye çalışılmış 96 numaralı mezarın, zemin planı basit bir *templum in antis* formu göstermektedir. Ante'nin iç tarafında, kuzey cephede, mezar kapısına doğru yürüyen, uzun khithon giymiş bir adam ve solunda ön cepheden resmedilmiş başka bir adam durmaktadır. Bu figürlerden sadece ayaklar korunagelmiştir. Mezar M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenmektedir⁴¹.

Nekropolis ve mezarlar üzerine genel bir değerlendirme:

İki nekropolis'inde toplam 100 adet mezara sahip olan Myra, 380 mezarlı Limyra'dan sonra mezar sayısı bakımından bütün Lykia'da ikinci sırayı almaktadır. Bu sayının çokluğu Myra'nın Klasik Çağ'ın büyük ve önemli yerleşimlerinden biri olduğu izlenimi vermektedir.

³⁸ Borchhardt 1975f, 138. Kabartma bugün Atina Ulusal Müzesi'ndedir. Mezar kabartması hakkında daha geniş bilgi için bkz. Bruns-Özgan 1987, 93 – 105 ve Tafel 14–16.

³⁹ Borchhardt 1975f, 140–141.

⁴⁰ Borchhardt 2004, 397.

⁴¹ Borchhardt 1975, 147.

Ancak sadece mezar sayısı göz önüne alınarak Klasik Dönem kale yerleşimlerinin önemi hakkında bir kıyaslama yapmak kesinlikle doğru bir sonuç vermez. Nitekim Klasik Dönem’de Lykia’nın başkenti konumunda olan Ksanthos’ta sadece 42 Klasik Çağ mezarı bulunmaktadır. Dolayısıyla, hanedanlık yerleşimlerin Klasik Dönem’de etkin rol oynayıp oynamadığı hakkında sağlıklı bir yorum yapabilmek için mezarların tipleri, kentin sikke basıp basmadığı gibi verilerin de göz önünde tutulması gerekmektedir.

Mezar tipleri yöneticilerin statüleri ve sosyal sınıf katmanları hakkında fikir vermektedir. Klasik Dönem’de görülen dört tip mezar, Zahle’nin tasnifine göre üç grup halinde sınıflandırılmaktadır. İlk grupta yer alan dikme mezarlar yönetici sınıfa ait anıtlardır ve bundan dolayı bunlar hanedanlık yerleşimlerini işaret etmektedirler. İkincisi, ya Trysa ve Phellos’taki gibi *peribolos* veya Ksanthos’taki Nereid Anıtı gibi teras/podyum tipinde “anıtsal yönetici mezarı” grubudur. Bu çok büyük ve süslü mezarlar, bulundukları kentte bölgenin en üst otoritesinin oturduğunu haber verir. Üçüncü grubu ise ev tipi kaya mezarları ve lahitler oluşturmaktadır. Bunlar da kent eşrafına ait mezarlar olmalıdır⁴².

Dikme mezarlar sadece Batı Lykia’da ve Orta Lykia’nın batı tarafında görülmektedir. Dikme mezara sahip Klasik yerleşimler ve mezar sayıları: Kadyanda 1, Pinara 2, Kabak/Kapak Koyu 1, Ksanthos 6, Köybaşı/Tuminehi 1, Seyret 1, Hacıoğlu/Asaraltı 5, Phellos 2, Isinda 2, Bayındır Limanı/Sebeda 1, Apollonia 4, Hoyran 1, Trysa 1 ve Gürses 1 olmak üzere toplam 29 adet dikme mezar tespit edilmiştir⁴³.

Myra’nın tamamı kaya mezarlarından oluşan Klasik Dönem nekropolis’lerinde yüksek bir yöneticiye ait ne bir *heroon* ne de bir dikme mezar bulunmaktadır. Kabartmalı mezarlar önde gelen şahıslara ait olmakla birlikte, bunların çoğu 4. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmektedir. Myra ile Trysa’yı idari bir birlik içinde düşünen Borchhardt’a göre, bu bölgeyi kontrol eden hanedanlığın mezarlığı Trysa’da gelişmiştir⁴⁴. Trysa’da yüksek yönetici mezarı olarak dikme mezardan başka bir de Lykia’nın en önemli Klasik Çağ yapıtı olan ve Trysa/Gölbaşı Heroon’u diye adlandırılan anıtsal bir mezar bulunmaktadır. Eğer Borchhardt’ın öne sürdüğü Trysa–Myra hanedanlığı doğru ise, Trysa–Myra arasındaki bağlantı, Klasik Dönem’de Ksanthos–Patara, Phellos–Antiphellos, Avşar Tepesi (Zagaba) –Apollonia arasındaki gibi iç ve yüksek yerleşimlerin kıyı yerleşimleriyle teritoryal bir ilişkisi olarak düşünülebilir.

Mezar tipleri bakımından Orta Lykia’nın en başta gelen idari merkezleri, Phellos, Apollonia, Avşar Tepesi ve Trysa olarak ortaya çıkmaktadır.

⁴² Zahle 1980, 38–39.

⁴³ Deltour – Levie 1982; Kjeldsen – Zahle 1975, 340–342.

⁴⁴ Borchhardt 2004, 379.

1.1.2 Epikhorik Mezar Yazıtları

Myra'da Klasik Dönem'e ait 13'ü deniz ve nehir nekropolis'lerinden, kalan ikisi ise kale yerleşiminden biraz uzakta olmak üzere toplam 15 Lykçe mezar yazıtı bilinmektedir. Yazıtların 13'ü E. Kalinka tarafından bir araya getirilerek çizimleri ve transkripsiyonları yapılmıştır⁴⁵. Diğer iki yazıt J. Borchhardt ve ekibinin 1965–68 yılları arasında Myra ve çevresinde yürüttükleri araştırmalar sırasında nekropolis'lerde keşfedilmiş ve bunlar G. Neumann⁴⁶ tarafından yayınlanmıştır⁴⁷.

Fazla tarihsel bilgi içermeyen yazıtlarda mezarı yaptıranın ve oraya defnedilecek olanların isimleri ve mezara verilecek zararlara karşı yaptırımların anıldığı kısımda birkaç tanrı adı (bkz. 1.7.1) zikredilmektedir. Bunların yanı sıra, mezar suçlularına ceza vermekle yetkili, çoğunlukla Orta Lykia mezar yazıtlarında görülen bir makam (*itlehi*) bildirilmektedir.

1.1.2.1 Mezar Sahipleri ve Myra'nın Eşrafı

T 1 (TL 85): Mezarın tipolojisi, bitmemiş veya fazla tahrip olduğu için tespit edilememiştir⁴⁸. Tek odalı olan bu mezar Esedepłemi tarafından aile mezarı olarak yaptırılmıştır. Esedepłemi ismi Limyra'da iki yazıtta görülmektedir (TL 114.1, 115.1). Benzer bir isim Tlos'ta *sedepłmi* (TL 29.8) ve Teimiussa'da Roma Dönemi'nden Yunanca bir mezar yazıtında⁴⁹ Σεδεπλεμις olarak karşımıza çıkmaktadır.

T 2 (TL 86): Tek odalı ve kline'li, yuvarlak ahşap işlemeli düz damlı⁵⁰ bu kaya mezarı Semute oğlu Erimñnuha tarafından inşa ettirilmiştir.

Erimñnuha isminin başındaki *er(i)* öneki adverbial element olarak düşünülmektedir (TL112.1 *Mñnuha*) ve Lykialı şahıs adı Ερπινρης (TAM II, 1180), *Pikre* (TL 55.1) Πινρης örneği ile karşılaştırılmaktadır⁵¹. Semute adı Limyra'da da belgelenmektedir (TL 148).

T 3 (TL 87): Sivri kemer çatılı, ön odalı kaya mezarı⁵² Apññātama ve ailesine aittir. Apññātama, Mısır tanrıçası Min'in heykelciği üzerine yazılmış üç kelimededen oluşan ve modern bir sahtekârlık olduğu düşünülen Lykçe yazıda (*apññātama: xumetijeh: tideim[i]* =

⁴⁵ TL 85–97.

⁴⁶ Neumann 1975, 150–156. (= N 308, N 309a–d).

⁴⁷ Kalinka'nın yayınladığı Lykçe yazıtlar TL (Tituli Lyciae) kısaltmasıyla, Kalinka'dan sonra ele geçen yeni Lykçe yazıtlar da Neumann tarafından geliştirilen N(ova) numaralandırma sistemiyle verilmektedir. Mezar numaralandırma sistemi ve tipolojileri için bkz.: Borchhard 1975e, 107–110'daki tablo ve plan için Beilage 1–2.

⁴⁸ Borchhard 1975e, 107 nr. 44.

⁴⁹ Petersen – Luschan 1889, 57.108; Houwink ten Cate 1961, 173.

⁵⁰ Borchhard 1975e, 100 Abb. 23 ve 107 nr. 17.

⁵¹ Houwink Ten Cate 1961, 172–173.

⁵² Borchhard 1975e, 98, 101–102 ve 107 nr. 16.

Xumetije'nin oğlu Apñnātama) görülmektedir⁵³. Apñnātama hakkında başka herhangi bir bilgi henüz mevcut değildir. Wazzije, Apñnātama'nın oğlu, Sidek'te de (TL 52.1 *Waz(z)ijeje* dat.)⁵⁴ belgelenen bir isimdir.

T 4 (TL 88): Tek odalı ve kline'li, yuvarlak ahşap işlemeli düz damlı bu kaya mezarının⁵⁵ sahibi Ddaqasa sadece bu yazıtla belgelenmiş bir şahıs adıdır. Ddaqasa'nın babası Sttule hakkında bu yazıttan başka bir veri bulunmamaktadır. Sttule'nin Yunanca yazılışı Στόλος ya da Στολίς olarak düşünülmektedir⁵⁶. Satır 4'te geçen *hlm̃mi* sözcüğünün anlamı henüz kesinlik kazanmamış olmakla birlikte, mezara yasal olmayan ilave etmeyi⁵⁷ ya da mezar içinde yapılan bir genişletmeyi⁵⁸ ifade ettiği düşünülmektedir.

T 5 (TL 89) ve T 6 (TL 90): Hem 89 hem de 92 numaralı, tek odalı ve üçer kline'li, yuvarlak ahşap işlemeli, düz damlı bu iki mezarı Hriχm̃ma kendi ailesi için inşa ettirmiştir. Aile üyelerinden sadece *Lusātra-* adı zikredilmektedir [T1.6 (TL 90)]. Büyük ihtimalle Hriχm̃ma'nın oğludur. Bu isim Limyra'da iki yazıtta, *lusāñtra* (TL 103.2) ve *lusñtre* (TL 104a.2–3) olarak iki farklı yazılışta ortaya çıkmaktadır. Bunların üçü de aynı şahıs adını göstermektedir ve Yunan ismi Λύσανδρος (Lysandros)'un Lykçe yazılışıdır⁵⁹. Perikle isminin Atinalı Perikles'e öykünülerek alındığı gibi, Lusañtre de ünlü Spartalı komutan Lysandros'un adından alınmıştır⁶⁰.

Myra ve Limyra'da adı geçen Lysandros'ların özdeş olduklarına dair bir veri olmamakla birlikte, bunların aynı kişi oldukları düşünülmektedir⁶¹. Bu kabulden yola çıkan Borchhardt ve arkadaşları, üç yazıtı bir araya getirip soy ağacı çizmeye çalışmışlardır. Fakat TL 103 üzerine birbirinden önemli ölçüde farklılık gösteren çeviri denemeleri yapılmış olduğu için kesin bir soy ağacı çizmek mümkün görünmemektedir⁶².

⁵³ Neumann 1979, N 301.

⁵⁴ Melchert 2004, 107.

⁵⁵ Borchhard 1975e, 107 nr. 8.

⁵⁶ Zgusta 1964, 465–466 dn. 75.

⁵⁷ Melchert 2004, 24.

⁵⁸ Seyer 2008, 359.

⁵⁹ Houwink ten Cate 1961, 105; Bryce 1986, 163–164.

⁶⁰ Keen 1998, 139.

⁶¹ Borchhardt et al., 2004, 38.

⁶² TL 103 ebēññē : χupā: me ne: prñnawātē: tebursseli / zzajaah: ddedi: lusāñtrahñ: zeti: neri: se xñtaburahñ / ēñē: periklehe: χñtawata. Satır 1 “bu mezarı Tebursseli yaptırdı” Satır 3 “Perikle'nin krallığı zamanında”. Satır 2'nin çevirisi çok sorunlu durmaktadır; soy ağacı, çeviler ve literatür için bkz. Borchhardt et al., 2004, 38–39.

Burada daha önemli olan Lysandros'un kimliğidir. TL 103'ün bulunduğu mezar Tebursseli tarafından yaptırılmıştır; ve ayrıca burada Lysandros'un ve Xñtabura'nın kız kardeşinin gömülü olduğu yazılıdır ve "Perikle'nin krallığı zamanında" diye tarihleme verilmiştir. TL 104 ise Tebursseli'nin yaptırdığı savaş sahneli kabartmalı mezarın yazıtıdır ve kabartmanın hemen altına yazılmıştır. Yazıtta Tebursseli'nin, bunu Lysandros'un onuruna vakfettiği ve Perikle ile birlikte Arttuñpara'nın ordusuna karşı zafer kazandığı zaman yaptırdığı anlatılmaktadır. Mezarın kabartmasında ise Limyra beyi Perikle'nin Arttuñpara ile yaptığı savaş anlatılmaktadır. Betimlemede Perikle beş düşmana karşı, onun sağ tarafında da birer düşman ile çarpışan iki kahraman resmedilmektedir; bunlar ise Tebursseli ve Lysandros'tur⁶³. Tebursseli'nin yaptırdığı mezarlar üzerindeki yazıtlardaki Lysandros aynı kişidir ve kabartma ile TL 104 kuşkuya meydan vermeyecek şekilde aynı olaydan bahsetmektedir. Bu durumda, eğer Limyra'daki Lysandros ile Myra'daki özdeş ise Lysandros'un Perikle komutası altında Myra ve civarında önemli askeri hizmetlerde bulunduğu söylenebilir. Fakat bu özdeşliği ispatlamak ve aile bağlarını ortaya çıkarmak mevcut bilgilerle çok zor görünmektedir.

T 7 (TL 91): Mezar sahibi Xlppasi sadece bu yazıttan bilinen bir isimdir. Babasının taşıdığı isim Xssēnzija, Rhodiapolis'ten Lykçe bir yazıtta da (TL 150.1 *χssēnzija*, 8 *χssēnzijaje* gen.) belgelenmektedir. Yunanca yazıtlarda geçen, Ksanthos yer adından türetilmiş *Ξανθίας* şahıs adı ile eşleştirilmektedir⁶⁴.

T 8 (TL 92): Tek odalı, yuvarlak ahşap hatıl işlemeli, düz damlı bu mezar ismi tam okunamayan [.]urttija tarafından yaptırılmıştır. İkinci satırdaki *mahanahidi aχāt(i)* "*tanrısal soydan gelen (Gottensprossen)*"⁶⁵ manasında yorumlanmaktadır. Başka anlamlar da verilmektedir; *mahanahidi* "rahiplik"⁶⁶, *aχāt(i)* "kurban törenleri rahibi"⁶⁷. [.]urttija Myra'da muhtemelen dinsel bir göreve sahip elit bir şahıs idi.

T 9 (TL 93): Upazi adlı şahsın ailesi için yaptırdığı iki katlı, üç odalı bir kaya mezarı. Upazi şahıs adı Kadyanda'da bir mezar yazıtında da (TL 31.1) görülmektedir. Babası Musχχα sadece bu yazıtta geçmektedir ve Yunanca Μοσχᾶς isminin Lykçesi olduğu düşünülmektedir⁶⁸.

⁶³ Borchhardt, Zēmuri, 55–56.

⁶⁴ Zgusta 1964, 367 dn.1; Neumann 1996, 146.

⁶⁵ Neumann 1993a, 38.

⁶⁶ Melchert 2004, 36.

⁶⁷ Melchert 2004, 7.

⁶⁸ Houwink ten Cate 1961, 105; Bryce 1986, 164; Neumann 1996, 147.

T 10 (TL 94): Yazıtın ilk satırındaki *hrzzi : prñawi* “üstteki yapı/ev” ifadesi 10 numaralı bu mezarın hemen üst tarafında yer alan 9 numaralı kabartmalı mezarı kastetmektedir⁶⁹. Yan yana duran 10 ile 11 ve üstteki 9 nolu mezarlar ortak bir yapı tesisidir ve kabartma ve yazıttan anlaşıldığı üzere bu aile mezar grubu Hurttuweti tarafından yaptırılmıştır.

Hurttuweti şahıs adı Ksanthos’ta bir mezar yazıtında gen. halde (TL 38.3–4 *hurttuweh*) karşımıza çıkmaktadır. Mezar kabartmalarından da anlaşıldığına göre Hurttuweti Myra’da önde gelen ve önemli askeri hizmette bulunmuş biriymiş. Yazıtta geçen diğer bir şahıs Haḫāna, mezar kabartmasından anlaşıldığına göre Hurttuweti’nin kızıdır. Bu isme başka bir belgede rastlanmamaktadır.

T 11 (TL 95): Tek odalı, düz dam biçimli bir kaya mezarı. Yazıtta geçen şahıs adları tam okunamamaktadır.

T 12 (N 308): Ahşap biçimli, düz damlı, tek odalı kaya mezarı. Mezar sahibi Huzeimi hakkında bu yazıttan başka bir veri bulunmamaktadır. Huzeimi’nin Yunanca yazılışı Οσαμύς’tir. Bu ismin gen. hali Limyra’da Lykçe bir mezar yazıtının (TL 143.1) ilk satırında Yunanca Κοδαράς Οσαμύος olarak görülmektedir⁷⁰.

T 13 (N 309a–d): Mezarın sahibi Ddepñnewe’nin adı gen. possessivus (*ddepñneweh*) halinde kapı lentosunun üzerine diğer yazılara nazaran daha büyük boyutta yazılmıştır. Aynı isim Limyra’da iki yazıtta (TL 98.1, TL 130) görülmektedir. TL 130 sadece *ddepñneweh* (gen. possessivus) isminden ibarettir. Bu benzerlik dikkat çekicidir fakat Myra’daki ile Limyra’daki Ddepñnewe’nin aynı şahıs olmadığı düşünülmektedir⁷¹.

Mezarda Ddepñnewe’nin ismi verilmeyen kızı yatmaktadır (satır 10–12). Mezara konulacak olan diğer aile üyeleri ise şunlardır (satır 2–3): mezar sahibinin kendisi (me ne ñtepi tāti = içeri onu koyacaklar), karısı *Xatmñmā* ve *sesidi : ehbi : kbijētezi : huzetēi*. Bu son kelime grubu tam olarak anlaşılmış değildir. İlk sözcük *sidi*’in (başındaki *se* bağlacı kelime ayracıyla ayrılmamıştır) anlamı kesinleşmemiştir. Eichner, buna “Sprössling” (filiz/çocuk) önerisinde bulunmaktadır. Başka öneri de Melchert tarafından “son-in-law” (?)⁷² (damat) olarak sunulmaktadır. Eğer bu doğru ise mezarda yatan kızın kocası kastediliyor olmalıdır. İşaret zamiri *ehbi*’den ise kimin anlaşılabileceği açık değildir. Çünkü *genetivus* tekil bir yapıdadır ve Ddepñnewe’yi veya *Xatmñmā*’yı işaret etmektedir. Yazıt için yapılmış tek Almanca tercümede yazar bu zamiri *seinen/ihnen* diye çevirmektedir (T 13). Son iki sözcük *kbijētezi : huzetēi* de

⁶⁹ Borchhardt 1993b, 8–12 Abb. 1..

⁷⁰ Zgusta 1964, 1118–1; Houwink ten Cate 1961, 98; Neumann 1975, 151; Neumann 2012, 402–403.

⁷¹ Neumann 1975, 153.

⁷² Melchert 2004, 57.

sorunlu durmaktadır. Neumann, *kbijētezi* sözcüğünü TL 7.2 ve TL 8.2’de geçen *trijētezi* şahıs adıyla karşılaştırarak bunun da bir şahıs adı olduğunu ve burada çift isimli “Doppelnamen” bir kişinin (Kbijētezi Huzetēi) söz konusu olduğunu düşünmektedir. Bununla birlikte, Lykçe’de ethnikon gösteren *-ezi* son ekine göre “Kbijēti’li Huzetēi” (Huzetēi aus Kbijēti) diye bir çevirinin de yapılabileceğine ihtimal vermektedir⁷³. Kbijēti diye bir yer adı belgelenmemiştir ancak Kbijētezi için kuşku bir şekilde Tyindalı “of Tyinda” (?)⁷⁴ çevirisi ihtimal dâhilîde görülmektedir. Bunlardan farklı olarak, Lykçe sözcük *kbi* “başka/öteki” anlamına gelmekte olup⁷⁵ genellikle epikorik mezar yazıtlarının şart cümlelerinde sıkça karşılaşılmaktadır ve *kbi* (*tike*) “başka (birisini)” anlamında kullanılmaktadır. Bu kökten türetilmiş ve benzer anlamlarda *kbijehi*, *kbijehis* gibi kullanımlar da görülmektedir (TL 149.8 *kbijehi: tike*). Houwink ten Cate *kbije* için “belonging to another” (başkasına ait) anlamına geldiğini söylemektedir⁷⁶. Eichner de benzer şekilde, *kbijetezi* için “zweiter Rang, zweiter Stellung ” şeklinde bir anlamı kabul etmektedir ve yaptığı Almanca çevirisinde bu kelimenin karşılığı olarak “zweiter Ordnung” (ikinci derece) kullanmaktadır. Bütün bunlar için kesin bir şey söylemek henüz mümkün olmamakla birlikte, yukarıdaki yorumlar burada Huzetēi’nin bir üvey çocuk olabileceğini çağrıştırmaktadır.

Bu yazıtlardan başka, üçer satırlık yazıtlı iki kaya mezarı daha mevcuttur. Bunlardan biri deniz nekropolis’inde 32 numaralı kaya mezarıdır (TL 97). Diğeri, Demre Vadisi’nin karşısındaki kayalığın doğu yamacında Köycük diye adlandırılan yerde, tahrip edilmiş bir kaya mezarıdır⁷⁷. Her iki mezarın yazıtları çok fazla tahrip olduğu için oldukça okunaksız durumdadır.

Yazıtlar hakkında genel bir değerlendirme:

Epigrafik belgeler Myra’nın Klasik Dönem tarihi üzerine şimdilik çok fazla bilgi sunmamaktadır. Yazıtların kesin tarihleri yapılamamaktadır. Fakat genel olarak, Lykçe yazıtların ortaya çıktığı M.Ö. 5. yüzyılın son çeyreğinden 4. yüzyılın son çeyreğine kadar olan yaklaşık yüz yıllık süre içinde görülmelidir. Kabartma mezarlar gibi yazıtlı mezarlar da zengin ailelere ait idi.

Yazıtlarda toplam 21 özel isim görülmektedir: bunların sadece ikisi Yunanca’dan geçmedir (Lusañtre = Λύσανδρος, Musχχα = Μοσχᾶς), geriye kalan isimler yereldir ve onların da bazıları sonraki dönemlerde Yunancalaşmış olarak Lykia’da kullanılmaya devam etmiştir (Ese-

⁷³ Neumann 1975, 152.

⁷⁴ Melchert 2004, 31.

⁷⁵ Melchert 2004, 30.

⁷⁶ Houwink ten Cate 1961, 89 TL 23’ün dipnotu; *kbi* için bkz. 71–72 par. 18.

⁷⁷ TL 96.

deplēmi = Σεδεπλεμις, Sttuli = Στόλος / Στολός, Xssēnzija = Ξανθίας, Huzeimi = Οσαιμις). Bu şahıslar Myra’da önde gelen ailelerin birer üyesi idiler ancak ne tür görevler yaptıklarına dair kesin olmayan çok az şey söylenebilir. Mezarındaki (nr. 9) silahlı savaşçı kabartmalarından dolayı Hurrutuwei’nin Myra’da önemli askeri bir vazifede bulunmuş olduğu, TL 92’deki [.]jurttija isimli kişi *mahanahidi aḫāti* olarak nitelenmekte ve bu nedenle onun dinsel bir makama sahip olduğu düşünülebilir. Limyra’dakiyle özdeşliği her ne kadar kesin olmasa da Lusañtre’in (Lysandros) bir tek şahıs olması ihtimal dâhilindedir. Çünkü bu isim de Perikle gibi çok özel olarak kullanılmış olabilir.

1.1.2.2 Mezar Cezası Toplama Makamı (itlehi tr̃mili huwedri)

Lykçe mezar yazıtlarının şart cümlelerindeki *itlehi tr̃mili huwedri* ceza yetki makamının yapısı henüz tam olarak aydınlatılabilmiş değildir. Sadece Orta ve Doğu Lykia yazıtlarında görülen bu ifade üzerine birçok görüş öne sürülmüştür.

İlk sözcük *itlehi*, Lykçe yazıtlarda sadece bu kalıpta geçmektedir ve anlamı açık değildir. Houwink ten Cate, *itlehi* sözcüğünün “ταμίας/haznedar” anlamına geldiğini kabul etmektedir ve “her/bütün” manasına gelen *huwedri*⁷⁸ sıfatını da *māhāi*⁷⁹ *huwedri* “tanrılar topluluğu/birliği” ifadesine istinaden “konfederasyon” olarak yorumlamaktadır. Buna dayanarak yaptığı çevirilerinde *itlehi tr̃mili huwedri* tamlamasını “Lykia Konfederasyonunun haznedarı” diye tercüme etmektedir⁸⁰. Eğer *itlehi* teriminin “haznedar” ile eşleştirilmesi doğru ise, *tr̃mili* (Lykialı/Lykia’ya ait) ile birlikte kullanılması ulusal bir özellik⁸¹ gösterir ve *itlehi tr̃mili huwedri*’nin bir federasyon ya da birliğe işaret ettiği düşünülebilir. Fakat *itlehi* teriminin bir memuriyeti kastettiği fikrine karşı Heubeck, *itlehi*’nin çoğul bir sözcük olduğunu düşünür ve mezarlara karşı yapılacak saldırıyı cezalandıran tanrılar grubu olarak yorumlar⁸². Hellenistik öncesi dönemde Lykia Birliği fikrine karşıt olarak Behrwald, Heubeck’in bu yorumunu kabul etmekte ve onu desteklemek üzere Limyra’dan Yunanca bir mezar yazıtındaki⁸³ ἅ{μ}μα<ρ>/[τω]λος εἴη θεοῖς πᾶσι Λυκίοις “bütün Lykia tanrılarına karşı günahkâr olsun” beddua cümlesini örnek olarak göstermektedir⁸⁴. Bryce da “birlik” veya “federasyon” olama-

⁷⁸ Melchert 2004, 26.

⁷⁹ Melchert 2004, 36.

⁸⁰ Houwink ten Cate 1961, 94 TL 57 dn. g.

⁸¹ Keen 1998, 44.

⁸² Heubeck 1982, 109–110.

⁸³ Wörle 1995, 403 vd.

⁸⁴ Behrwald 2000, 35 ve dn. 97.

yacağından yanadır ve *itlehi* terimi bir memuriyet ifade etse bile bunun dünyevi değil dini bir memuriyet olması gerektiği kanaati taşımaktadır⁸⁵.

Fakat θεοῖς πασι Λυκίοις ile *itlehi tr̥m̥mili huwedri* ifadelerinin birbirinin karşılığı olduğunu kolayca kabul etmek zordur. (T 9)’daki yazıtta *itlehi tr̥m̥mili huwedri* ile birlikte aynı zamanda *māhāi huwedri* ve *Traqqas* ceza otoriteleri olarak bulunmaktadır. *Traqqas*’ın (Tarhunt) baştanrı olarak ayrıca zikredildiği düşünülebilir; ancak, *māhāi huwedri* “bütün tanrılar/tanrılar birliği” zaten genelleyici bir ifadedir. Bu durumda, *māhāi huwedri* ve *itlehi tr̥m̥mili* hangi tanrıları kapsıyordu diye sorulabilir. Bununla beraber, *itlehi* sadece *tr̥m̥mili* ile birlikte kullanılan bir terimdir ve henüz kesin bir anlamı bilinmemektedir; fakat *māhāi* “tanrı” anlamındadır ve pek çok yazıtla belgelenmektedir⁸⁶.

Başka bir bakış açısıyla, *itlehi tr̥m̥mili* sadece orta–Doğu Lykia yazıtlarında görülmektedir⁸⁷ ve eğer bir birlik ifade ediyorsa Orta ve Doğu Lykia ile ilişkili düşünülebilir. Borchhardt’a göre yazıtların bu dağılımı, Perikle zamanında (M.Ö. 390/80–360) Batı Lykia’ya karşı kurulan bir koalisyona delil teşkil etmektedir⁸⁸. Ancak bu durum da kendi içinde şüphe taşımaktadır; çünkü Lykçe mezar yazıtlarında ceza makamı olarak sadece *itlehi tr̥m̥mili* değil, içinde *tubeiti* ve *qānti* “cezalandıracaklar” fiillerinin geçtiği şart cümleli yazıtlar da tamamen Doğu Lykia’da görülmektedir. Batı Lykia’daki (Ksanthos vadisi) yazıtlarda ise böyle ceza bildiren şart cümleleri yoktur. Orada mezar muhafazasından sorumlu olduğu anlaşılan *miñti* diye bir kurum mevcuttur⁸⁹.

Bu belirsizliklere rağmen yine de *itlehi tr̥m̥mili huwedri* ifadesinin Orta ve Doğu Lykia’daki bir koalisyona veya bir federasyona işaret ettiği düşünülebilir. Çünkü M.Ö. 5. yüzyılın ortalarında Orta ve Doğu Lykia’daki yerleşimlerin ortak hareket ettiklerine dair bir delil Atina vergi listelerinde vardır. Bu listelerde Telmessos ve Phaselis ayrı ayrı sayılırken bu iki kent arasındakiler Λύκιοι καὶ συντελεῖς “Lykialılar ve birlikte vergi ödeyenler” diye kayde-

⁸⁵ Bryce 1986, 135–136; Bryce 1981, 87.

⁸⁶ Referans yazıtlar için bkz. Melchert 2004, 36.

⁸⁷ (Antiphellos) TL 57.8–9 tubeiti : māhāi / huwedri : seitlehi : tr̥m̥mili; (Arneai) TL 83.15–16 tubidi : tr̥qqa-/s : se itlehi : tr̥m̥mili : huwedri; (Myra) TL 88.5–6 itlehi tubeiti tr̥m̥mili huwedri / se tr̥qqas : se māhāi huwedri TL 90.5 itlehi qānti : tr̥m̥mili TL 94.2 itlehi : qānti : tr̥m̥mili TL 95.3 itlehi : qānt[i] tr̥m̥mili : h[u]we[dri] N 309.19–20 itlehi : qānt[i] / tr̥m̥mili : huw[edri]; (Limyra) TL 118.3 itlehi : tubeiti : tr̥m̥mili : huwedri TL 134.4 itlehi : qānti : tr̥m̥mili; (Rhodiopolis) TL 150.6–8 qastti : malia:/ wedrēñnni : se itlehi : tr̥m̥mili / huwedri; (Çağman) N 306.4 itlehi : qānti : tr̥m̥mili : huwedri

⁸⁸ Borchhardt et al., 2004, 40–41. Borchhardt’ın Klasik Dönem’de Lykia Birliği düşüncesi için bkz. Borchhardt 2000, 74 vdd.

⁸⁹ Bryce 1976, 176–190 özl. 190.

dilmektedir⁹⁰. Buradaki Λύκιοι Ksanthos vadisindeki kentler⁹¹, συντελείς ise Orta ve Doğu Lykialılar olmalıdır.

1.1.3 Myra'nın Epikhorik Adı Üzerine

Antik literatürde Myra yer adına ilişkin etimoljik yorum sadece Stephanos Byzantios tarafından yapılmıştır. Steph. Byz. Myra adının “ya myron’dan (τό μύρον = parfüm) ya Myron’dan (ἀπὸ Μύρωνος = şahıs adı?) ya da Myros Irmağı’ndan (ἀπὸ Μύρου ποταμοῦ) geldiğini” kaydetmektedir⁹². Bu sadece Myra adının kökeninin Yunanca üzerinden incelenmesidir. Myra’nın yerel Lykia dilindeki adı, lejantlarının okunuşu oldukça muğlak birkaç sikke ve Ksanthos dikme mezar anıtının Lykçe B (veya Milyaca) diye adlandırılan kısmında geçen *muri*⁹³ sözcüğü üzerinden belirlenmeye çalışılmaktadır.

Myra ile ilişkilendirilen, orta standartta basılmış domuz betimli iki adet sikkede *um* harfleri görülmektedir. Mørholm – Neumann bu harflerin *mu* olarak okunabileceğini ve bunun da Myra yer adının baş harfleri olabileceğini önermektedirler⁹⁴. Kolb – Tietz, Ksanthos yazıtlı dikmesindeki geçen *muri* sözcüğünün Myra’nın yerel dildeki karşılığı olduğunu düşünerek *mu* lejantlı bu sikkelerin 5. yy’ın başlarında Myra’da basıldığını öne sürmektedirler. Bununla birlikte, 5. yüzyılın son çeyreğinde Orta Lykia’da sikke basım merkezlerinin sayısının azaldığını, Apollonia’nın 440/30’dan itibaren sikkelerde karşımıza çıkmamasını da Zagaba’nın güçlendiği şeklinde yorumlanabilecek bir değişime işaret ettiğini düşünmektedirler⁹⁵.

Bunlardan başka, erken hanedanlık döneminden son derece kuşkulu olan birkaç sikke Myra’ya atfedilmeye çalışılmıştır. Bunlardan biri, ön yüzünde Kuprllı adı, arka yüzünde beş harfli bir lejantın görüldüğü **𐌱𐌵𐌶𐌶𐌵** Pers standardında basılmış tek bir sikkedir. Tam olarak okunamayan bu sözcüğün sadece sağdan sola doğru 2., 4. ve 5. harfleri (.a.ra) açıkça okunmaktadır. Kelimenin üçüncü harfi **𐌶** Lykçe alfabede bulunmayan bir işarettir ve Lydce’de “g” sesi veren **𐌶** harfine benzemektedir. İlk harf ise sırt sırta duran iki yarım veya tam daireden oluşan bir işaret olarak görünmektedir⁹⁶. Babelon, bu kelimeyi *Marra* olarak okuyup Myra’nın Lykçe adı diye yorumlamaktadır. Fakat şimdiye kadar bu okuma ve yorumlama

⁹⁰ IG I³ 266. iii. 33–34 Τελεμέσσο[ιοι] / Λύκιοι : καὶ συν[τελ(εῖς)] (M.Ö. 446/45).

⁹¹ Bryce 1986, 13.

⁹² Stephanos Byzantios 462.

⁹³ TL 44c 40 (*muri*), 44c 50 (*murei*), 44c 57 (*murēnedi*).

⁹⁴ Mørholm – Neumann 1978, 7 (M 4, M 7).

⁹⁵ Kolb – Tietz 2001, 378 ve dn. 161.

⁹⁶ Mørholm – Zahle 1972, 59, 74.

kabul görmemiştir. Ayrıca bu sözcüğün *θa?ra* diye de okunabileceği önerilmiştir⁹⁷. Lykçe alfabede bulunmayan karakterler gösteren **𐌖𐌙𐌕𐌖** lejantının Karca olabileceği ve soldan sağa doğru okunduğunda Ksanthos'un epikorik isminin *possessivus* hali olarak *Arñnaθ* yani *Arñnahe* diye okunabileceği önerilmektedir⁹⁸.

Ksanthos dikme mezarındaki yazıtta okunan *muri* sözcüğünün, Kolb – Tietz tarafından açıkça söylenmemiş olsa da muhtemelen Limyra'nın iyi bilinen Lykçe adı *Zēmuri* ile karşılaştırılarak Myra'nın epikhorik adı olması gerektiği düşünülmektedir. Ancak *Zēmuri* adındaki *zē* ve Limyra isminin başındaki *Li*'nin bir ön ek olup olmadığı ve ne anlama gelebileceği hususunda herhangi bir yorum yapılmamaktadır⁹⁹. Henüz çözümlenememiş Lykçe B içerisinden *muri* diye bir sözcüğü alıp bunun bir yer adı olduğu yargısında bulunarak ve ses benzerliğine dayanarak ortaya atılan Myra'nın yerel dildeki adının *Muri* olduğu sadece bir öneri olarak görülebilir. Dolayısıyla yerel Lykia dilleri üzerine çözümleme çalışmaları bu soruna bir çözüm getirinceye kadar Myra'nın yerel dildeki karşılığının ne olduğu belirsizliğini korumaya devam edecektir.

1.1.4 Klasik Çağ Lykia Tarihi İçinde Myra

1.1.4.1 Perslerin Gelişinden Perikle Dönemine Kadar

M.Ö. 6. yy'ın sonlarından 4. yy'ın ortasına kadar, nümizmatik ve epigrafik belgelerin ve müstahkem yerleşimlerin gösterdiği gibi Lykia bir hanedanlar ülkesi idi. Pers egemenliğinden önce Lykia hanedanları arasında politik bir organizasyonun olup olmadığı henüz bilinmemektedir. Lykia'da sikke basımı Perslerin gelişinden sonra başlamıştır ve bu durum ilk etapta vergi ödeme ile ilişkili görülmüştür. Sikke basımı ile birlikte hanedanlar arasında onları ortak hareket etmeye zorlayan siyasal bir yapının – batı terminolojisi ile dynastik bir sistemin – varlığı anlaşılmaktadır. Bu, Ksanthos'un M.Ö. 540 yılında Harpagos tarafından ele geçiril-

⁹⁷ Mørkholm – Neumann 1978, 31 (M 301a).

⁹⁸ Dunford 1991. Bu lejantın Karca olmadığı ve Ksanthos'un Karca ethnikonu kesinlikle olmadığı eleştirileri alan Dunford, Karca önerisinden vazgeçmiş ama makalesinde savunduğu Ksanthos ethnikonu fikrinin arkasında olduğunu belirten kısa bir açıklama yazısında belirtmektedir “However, my designation of the coin legend as “Carian” was correctly challenged by Ignacio-Javier Adiego Lajara on p. 492 of *The Carian Language* (2007). Nevertheless, contra Koray Konuk, Erbbina in *Caria* (2009), p. 195, n. 29, I still defend the interpretation below, but the script should not be considered as Carian but as yet another of those local alphabets of which many are found in Iron Age Anatolia”

(http://www.academia.edu/333738/An_Instance_of_the_Lycian_Name_for_Xanthos_in_Carian_Script_1991_comment_added_2012_).

⁹⁹ Kolb ve Tietz, *Zēmuri* ve Limyra'nın başındaki *Ze* ile *Li*'nin farkındadır; ancak muhtemelen eleştirilere maruz kalmamak için bunu açıkça yazmaktan kaçınmış olmalıdır. Çevik – Bulut 2010, 25–26 ise bu açıkça söylenmeyen durumu dile getirerek Muri–Myra eşleştirmesini savunmaktadır.

mesinden¹⁰⁰ sonra Perslerin getirdiği bir yenilik¹⁰¹, veya daha önceden var olan ve Pers idaresinin dokunmadan devam ettirdiği yerel bir sistem olabilir¹⁰². I. Dareios (522–486) zamanında 516/15 yılında bütün Pers ülkesi 20 satraplığa ayrıldığında Lykia, Aiolis, Ionia, Karia, Milyas ve Pamphyliyalılarla beraber yıllık 400 talant gümüş vergi ödeyen birinci satraplık (nomos) bölgesine dâhil edilmiştir¹⁰³. Satraplığın içindeki her bir üye bölge, kendi payına düşen vergiyi toplamakla yükümlü idi ve Lykia’nın vergilerinin toplanmasıyla da bölgenin en önde gelen kenti ve Perslerin idari merkez olarak seçtikleri Ksanthos sorumluydu¹⁰⁴.

Sikkesi bilinen ilk Ksanthos beyi, Kserkses’in 480 yılında Atina’ya karşı çıktığı seferde yer alan 50 gemilik Lykia donanmasının komutanı Kossika oğlu Kybernis’tir¹⁰⁵. Yunanca lejantlı Lykia sikkeleri onun dönemine (520–480) atfedilmektedir¹⁰⁶. Yaygın olarak sikke basımı ise Kybernis’in ardılı Kuprllı¹⁰⁷ ile birlikte ortaya çıkmıştır (485–440)¹⁰⁸.

Kuprllı döneminin en önemli tarihsel olayı, Lykia’nın kısa bir süre Pers hâkimiyetinden çıkıp Atina’nın egemenliğine girmesidir. Atinalı komutan Kimon, 470’li yılların sonu 460’ların başları arasında batı Anadolu kıyı kentleri üzerine çıktığı seferde Lykia’ı da ele geçirerek Attika–Delos Deniz Birliği’ne üye yapmıştır¹⁰⁹. Atina vergi listelerinde Lykialıların bu birliğe vergi ödediği üç kez belgelenmektedir¹¹⁰. Bu listelerde Karia kentleri, Telmessos ve Phaselis ayrı ayrı kaydedildiği halde Lykia kentlerinin isimleri zikredilmeksizin sadece Λύκιοι olarak anılırlar. 446/45 yılı kaydındaki Λύκιοι καὶ συντελεῖς “Lykialılar ve birlikte vergi ödeyenler” ifadesi, *itlehi trm̃mili huwedri* örneğindeki gibi, Lykia’nın politik yapısı hususunda uzun zamandan beri tartışma konusu edilmektedir¹¹¹. Açıkça söylenmese de Λύκιοι,

¹⁰⁰ Herodotos I, 176; Treuber 1887, 91–92.

¹⁰¹ Bryce 1986, 100–101; Bryce 1983, 33.

¹⁰² Keen 1998, 39–40.

¹⁰³ Herodotos III, 90; Treuber 1887, 96.

¹⁰⁴ Bryce 1983, 33.

¹⁰⁵ Herodotos VII, 98.

¹⁰⁶ Hill 1897, xxvi,

¹⁰⁷ Kybernis ile Kuprllı’nın farklı şahıslar oldukları üzerine yapılan yorumlar için bkz.: Hill 1897, xxxii; Houwink ten Cate 1961, 6–7; Keen 1998, 88–90.

¹⁰⁸ Mørkholm – Zahle 1972, 75–76, 111.

¹⁰⁹ Plutarkhos, Kimon 12. 1–6; Diodoros, Bibl. Hist. 11. 60; Keen 1998, 97 vd.

¹¹⁰ IG I³ 261. i. 29–30 [Τελμέσσιοι] / [καὶ Λύκιοι (M.Ö. 452/51); IG I³ 262. v. 32–33 [Τελμέσ]σιοι / [καὶ Λύκιοι] (M.Ö. 451/50); IG I³ 266. iii. 33–34 Τελμέσ[ιοι] / Λύκιοι καὶ συν[τελ(εῖς)] (M.Ö. 446/45).

¹¹¹ Childs (1981, 59)’a göre hadedanlık dönemi Lykia’da principal bir lider altında federatif bir yönetim vardı; Bryce (1983, 41) ise Klasik Dönem’deki birlik ve federasyon fikrine karşı çıkararak, Lykia’daki hanedanlık yönetimini küçük bir satraplık modeline benzetmektedir, yani satrapın Pers kralına karşı sorumlu olduğu gibi Ksant-

Ksanthos vadisindeki Lykialıları¹¹², συντελεῖς ise Orta ve Doğu Lykialıları ifade etmektedir¹¹³. Doğu ve Batı Lykia arasındaki bu bölünme, ağır ve hafif olarak adlandırılan iki farklı standartta sikke basımlarıyla da daha açık bir şekilde görülmektedir. Mørkholm, Lykia sikkelerinin sınıflandırılması üzerine yaptığı çalışmada, uzun zamandan beri bilinen farklı standartlarda sikke basımının kronolojik değil coğrafi bir bölünmeyi gösterdiğini ispatlamıştır. Buna göre Batı Lykia’da, Ksanthos vadisindeki kentlerde ve Telmessos’ta hafif standart; Orta ve Doğu Lykia’da, Phellos’tan Limyra’ya kadarki sikke basım merkezlerinde ise ağır standartta sikke basılmaktaydı¹¹⁴. Lykia sikke basımındaki bu sistem Kuprilli zamanında ortaya çıkmıştır. Onun sikkelerinde üç farklı standart (ağır, orta ve hafif) gözlemlenmiştir¹¹⁵. Gömü tarihi M. Ö. 470–460 arasına tarihlenen Elmalı definesinden, orta standart olarak sınıflandırılan sikkelerin yerini 5. yüzyılın ortalarında hafif standardın aldığı anlaşılmıştır¹¹⁶. Mørkholm – Zahle ve Spier’e göre hafif standart Atina etkisi ile ortaya çıkmıştır¹¹⁷. M.Ö. 5. yüzyıl ortalarından itibaren ağır ve hafif standart ayrımının doğu ve Batı Lykia’da sistemli olarak devam ettiği gözlemlenmektedir.

Lykia’nın hanedanlık dönemi sikke basımı 480–360 arası devam etmiştir. Bu yıllar arasındaki sikke lejantlarından yaklaşık 50 hanedan ve 12 yer adı bilinmektedir. 120 yıllık bu zaman dilimi için bu sayılar makul görünmektedir¹¹⁸. Sikke lejantlarında¹¹⁹ ismi belgelenen yerler: Telmessos (*Telebehi* M 227, 244a), Araksa (*Araθθihe* M 247), Kadyanda (*Xadawāti* M 233b), Pinara (*Pillewi/Pinale* M 225a), Tlos (*tlawi* M 226, 243a), Ksanthos (*Arñna* M205, 222, 224), Patara (*Pttara*), Tymnessos (*Tuminehi*)¹²⁰, Kandyba (*Xākbi* M 246), Phellos (*Wehñte* M 130),

hos’ta oturan hanedan da satraba karşı sorumlu idi ve vergileri toplamakla mesuldü; Borchhardt 2000, 74 vd. Klasik Dönem’de Lykia Birliği’ni doğrudan kabul etmektedir; Behrwald (2000, 16–18) συντελεῖς’in “federatif organizasyon” için bir belge teşkil etmediğini kabul etmekte ve Hellenistik öncesi dönemde Lykia Birliği’nin olamayacağı düşüncesindedir.

¹¹² Bean 1978, 25. Homeros ve Herodotos’un anlatımlarında Ksanthoslular ile Lykialılar birbirlerinin yerine geçebilen isimler olarak kullanılmaktadır ve her ikisinin Lykia düşüncesi Ksanthos vadisinden daha öte değildi, detaylı yorum için bkz. Bryce 1983, 32; Bryce 1986, 12–14; Keen 1998, 40 vd.

¹¹³ Keen, *Dynastic Lycia*, 119

¹¹⁴ Mørkholm 1964, 70 vd.

¹¹⁵ Mørkholm – Zahle 1972, 71–73.

¹¹⁶ Spier 1987, 31.

¹¹⁷ Mørkholm – Zahle 1972, 72.

¹¹⁸ Kolb – Tietz 2001, 373.

¹¹⁹ Referans olarak kullanılacak olan sikkeler Mørkholm – Neumann 1978, 3–38 tarafından geliştirilen numaralandırma sistemi M (= moneta) ile verilmektedir.

¹²⁰ Carruba 1990, 21 M 250, 251; Borchhardt – Neumann 2003, 21–89.

Apollonia (*Aprll* M111)¹²¹, *Zagaba* (M 134–136) (Avşar Tepesi)¹²², Myra? (*mu/um* M 7a–b, *uñ* M 122) Idebessos ? (*Idāb*¹²³), Limyra (*Zēmure/ Zēmuri* M 125, 145a).

Adı geçen bu yerlerde, sayısı 50'ye yakın olduğu tahmin edilen beylerin çok azı dışında büyük bir kısmının ne kadar zaman hüküm sürdükleri ve etki alanları şimdiye kadar kesin olarak ortaya çıkarılmış değildir. Bu anlamda hanedanlık Lykia'sının politik haritası, özellikle 5. yy sonlarından itibaren epigrafik belgelerin de ortaya çıkmasıyla önemli oranda çizilebilmektedir.

Kuprllı'nın Ksanthos'ta hüküm sürdüğü bilinmektedir¹²⁴ ve onun zamanında Ksanthos hanedanlığının etki alanının bütün Lykia'yı içine aldığı, Kuprllı'nın Ksanthos (Arñna) ve Limyra'da (Zemuri/Zēmure) sikke bastırmasıyla anlaşılmaktadır¹²⁵. Kaş (gömu tarihi 440–430) ve Elmalı defineleri (gömu tarihi 47–460) Kuprllı ile çağdaş bazı bey ve sikke basım yerlerinin adlarının bilinmesini sağlamıştır. Bunlardan Êkuwēmi¹²⁶ ağır ve orta standartta, Teθθiweiβi ve Tññēmi hafif standart; Sppñtaza, Jña, Ite ve Oibānuw(a) ağır standartta para basmıştır¹²⁷. Bunlarla birlikte ağır standartta *Aprll*¹²⁸ ve *Zagaba* lejantlı sikkeler de Kuprllı ile çağdaş olarak ortaya çıkmaktadır.

Orta Lykia'da sikke basım yerleri olarak Phellos ve *Aprll* (Aperlai?) nümizmatik belgelerden bilinmektedir. Phellos (*Wehñte*) sikkeleri 5. yüzyılın ikinci yarısında görülmeye başlar ve burada Ksanthos hanedanlığına mensup beylerin sikke bastığı bilinmektedir. *Aprll* yer adı Aperlai ile özdeşleştirilmiştir. Fakat Kolb–Tietz'e göre, *Aprll* adı Aperlai değil Apollonia olmalıdır. Çünkü Apollonia'da Arkaik ve Klasik Dönem'den altı dikme mezar ve bir de *he-roon* bulunmaktadır. Aperlai'da ise 5. yüzyıldan yerleşim kalıntısı yoktur ve topografik olarak da erken Klasik Çağ için uygun değildir. Aperlai Klasik Çağ'da Apollonia'nın liman yerleşimi idi ve *Aprll* klasik adı sonraki dönemde limana verilerek korunmuştur¹²⁹.

¹²¹ *aprll* Aperlai ile özdeş olmadığı ve Apollonia ile eşitlemesi gerektiği için bkz.: Kolb – Tietz 2001, 355–357.

¹²² Kolb – Tietz 2001, 347 vdd.

¹²³ Carruba 1990, 15, 21.

¹²⁴ Houwink ten Cate 1961, 6–7.

¹²⁵ Mørkholm – Zahle 1972, 73–75; Keen 1998, 113.

¹²⁶ Spier 1987, 32.

¹²⁷ Mørkholm – Zahle 1972, 75 (*Mitñne*); Mørkholm – Neumann 1978, 23, M 209 (*tññēmi*).

¹²⁸ Mørkholm – Neumann 1978, 12–13 (M111–114); Spier 1987, 36.

¹²⁹ Kolb – Tietz 2001, 356–357.

Kuprilli zamanından 4. yüzyıl başlarına kadar görülen ağır standarttaki *Zagaba*¹³⁰ sikkeleri üzerine yakın zamana kadar çeşitli görüşler öne sürülmüştür. *Zagaba*, bir bey adı olarak¹³¹, hatta *Zagaba* lejantlı sikkelerinin uzun zamana yayılmasından dolayı *Zagaba* I ve II diye aynı ismi taşıyan iki ayrı bey olarak kabul edilmiştir¹³². Bunun yanı sıra yer adı olarak *Zagaba* Söğüt Gölü'nün kuzeydoğusundaki yerleşim yeri olan Lagbe ile eşitlenmek istenmiştir¹³³. Lykia sınırları dışındaki bu yerleşimle *Zagaba* eşitlemesi sadece ses benzerliğinden ibarettir ve tarihsel ve coğrafi açıdan imkânsız görünmektedir. *Zagaba* sikkeleri Orta Lykia ile bağlantı içindedir. Prl, *Zagaba*, Θibānuw(a), Ite, Te, Θα lejantları taşıyan sikkelerin basımları arasında stilistik ve tipolojik olarak sıkı bir akrabalık ilişkisi bulunmaktadır. Bu sikkelerdeki en belirleyici motif yunus balığıdır ve 5. yüzyılın ilk yarısında Orta Lykia'nın dışında görülmez¹³⁴. *Zagaba* adı sadece sikkelerde değil, Ksanthos dikmesinde de yer almaktadır ve *Zagaba* ile birlikte geçen yer adlarının veriliş sırası¹³⁵ *Zagaba*'nın büyük bir ihtimalle Tuminehi'nin (Tymnessos/Köybaşı?) doğusunda yer aldığına işaret etmektedir¹³⁶. Kolb ve Tietz, *Zagaba* üzerine yaptıkları araştırmada bunun Orta Lykia'da yer alan Avşar Tepesi'ndeki Klasik Çağ yerleşiminin adı olduğunu göstermeye çalışmışlardır. Onlara göre, 14 hektarlık Klasik yerleşime sahip olan Avşar Tepesi'nin, Ksanthos, Limyra ve Telmessos'tan sonra en büyük Klasik yerleşim olmasından dolayı Ksanthos dikme anıtında adının mutlaka zikredilmiş olması gerekir ve bu da *Zagaba* olmalıydı. Onların elde ettiği sonuca göre, Orta Lykia'nın Wēhnte (Phellos) ile birlikte sikke basım merkezleri Apollonia (*Aprll*) ve *Zagaba* (Avşar Tepesi) idi. Θibānuw(a), Ite ve Tha, 480–440 arasında Orta Lykia'nın sikke otoriteleriydi. Θibānuw(a), sikkelerinin çok sayıda olmasından dolayı bu hanedanlığın başkarakteriydi. Diğerleri ise onun çocukları ya da akrabalarıydı. Bu hanedanlığın merkezi ise Apollonia olmuş olmalıdır; çünkü burada Arkaik ve Klasik Çağ'ın en önemli mezar tipi olan dikmelerden altı tane *Zagaba*'da ise sadece üç tane vardır ve Apollonia'daki yapılar *Zagaba*'dakilerden daha görkemlidir. Apollonia 5. yüzyılın ilk yarısı hanedanlık merkezi olarak tercih edilmiş olmalıdır fakat askeri açıdan daha güvenli olan *Zagaba* nüfus bakımından daha kalabalıktır. Bu hanedanlık, bu iki yerleşimle birlikte Aperlai, Teimiussa ve Simena liman yerleşimlerinin yanında Tyse, Korba, Kya-

¹³⁰ Mørkholm – Neumann 1978, 13 M 117 (*ite*), M 118a–c (*Θibānuw*), 12 M 111–114 (*aprll za, apr, prl*), 12 M 109–110 (*Zagabah, zag, za*).

¹³¹ Olçay – Mørkholm 1971, 4.

¹³² Mørkholm – Zahle 1972, 66; Childs 1981, 66; Zimmermann 1992, 28, 36.

¹³³ Zēmuri/Limyra arasındaki ses değişimine benzer şekilde *Zagaba*'nın *lagaba*>*lagbos*/*lagbe* olabileceğini öne sürülmektedir, Carruba 1990, 13. Bu yorum Borchhardt 2000, 125 tarafından da kabul edilmektedir.

¹³⁴ Vismara 1996, xiii – xiv; Kolb – Tietz 2001, 351.

¹³⁵ TL 44a, 42 vd. (*Zagaba–Tuminehi–Patara*).

¹³⁶ Kolb – Tietz 2001, 349 ve dn. 11.

neai ve Trysa gibi kale yerleşimlerinin bulunduğu Yavu dağlık alanına egemendiler. Ancak Ksanthos hanedanlığının güç sahası içinde kalmışlardır¹³⁷.

Orta Lykia'nın doğusunda yer alan Myra'nın 5. yüzyılın ilk yarısında sikke basan bir hanedanlık merkezi olabileceğine dair herhangi bir veri henüz bulunmamaktadır. Bu dönem için antik edebi kaynaklarda Myra hakkında herhangi bir kayıt olmadığı gibi, hanedanlık merkezinin varlığına işaret eden ve Klasik Dönem'de üst düzey yöneticilere ait olan dikme bir mezar da yoktur.

Kuprllı'den sonra Limyra/Zēmuri beyi Perikle'ye kadar bütün Lykia'yı kuşatan bir hanedan çıkmamıştır fakat yine de 4. yüzyılın başlarına kadar Ksanthos'un üstünlüğü devam etmiştir.

Lykia, Atina egemenliğinde çok az bir süre kalmış ve sonrasında yeniden Pers hâkimiyetine girmiştir. Atina vergi listelerinde 445 yılından itibaren Lykia'nın kaydı yoktur. Lykialılardan yeniden vergi toplamak üzere, Peloponnessos savaşlarının ilk yıllarında (M.Ö. 430/29) Atinalı komutan Melesandros donanmasıyla Lykia'ya gelmiş; fakat amacını gerçekleştiremeden öldürülmüştür¹³⁸. Ksanthos yazıtlı dikmesinde de (TL 44a 44–45) Melesandros'un ve ordusunun Trbbēnimi tarafından yok edildiği anlatılmaktadır¹³⁹. Aslında bu savaşta Limyra beyi Trbbēnimi çağdaşı olan Ksanthos beyi Xeriga'ya (440–410) yardım etmiştir. Melesandros'un Lykia'ya nereden girdiği bilinmemekle birlikte söz konusu satırların hemen öncesinde (TL 44a 42–43) *Zagaba*, *Tuminehi* (Tymnessos/Köybaşı?) ve *Pttara* (Patara) anılmaktadır. Muhtemelen Patara Limanı'ndan karaya çıkarak Orta Lykia'ya doğru ilerlemiş ve savaş bu bölgede gerçekleşmiştir¹⁴⁰.

Trbbēnimi ismi sikkelerden de bilinmektedir. Podalia definesinde Wexssere, Aruwâtijesi, Mithrapata, Perikle sikkelerinin yanında Trbbēnimi sikkeleri de çıkmıştır. Bu definenin M.Ö. 375–370 arası gömüldüğü düşünülmektedir. Bu durumda ya aynı adı taşıyan iki Trbbēnimi vardı¹⁴¹ ya da Trbbēnimi 70–80'li yaşlarına kadar iktidardaydı. Bunun yanı sıra Trbbēnimi'nin faal olduğu yönetim yılları M.Ö. 430–390 olduğu ve Perikle'nin babası olabileceği düşünülmektedir¹⁴². Trbbēnimi kendi adına Limyra'da (M 142) ve Wedrēi¹⁴³/Rhodiapolis'te (M 143) sikke bastırmıştır.

¹³⁷ Kolb – Tietz 2001, 368–369.

¹³⁸ Thukydides 2.69.

¹³⁹ Bryce 1986, 107.

¹⁴⁰ Keen 1998, 131–134.

¹⁴¹ Keen 1998, 154.

¹⁴² Borchhardt 2000, 118–120.

Orta Lykia'nın batısında ise Trbbēnimi'nin çağdaşı Aruwātijesi'nin hüküm sürdüğü Zaga-ba'da sikke bastırması olmasından anlaşılmaktadır (M 137 *aruwātijesi zag*). Batı Lykia ve Orta Lykia'nın batısı ise bu dönemde Ksanthos hanedanlarının kontrolündeydi. Ksanthos beyi ve aynı zamanda yazıtlı dikmenin sahibi Xeriga (440–410), Ksanthos (M 222b–c), Tuminehi (M 250)¹⁴⁴, Kandyba (M 253)¹⁴⁵ ve Phellos'u (M 130a–e) kapsayan alana hükmediyordu. Xeriga bu tarihlerde Lykia'nın en büyük beyi idi. Peloponnessos savaşları sırasında Spartalılarla Tis-saphernes arasında arabuluculuk yaptığı yazıtlı dikmesinde (TL 44b.64–c.9)¹⁴⁶ anlatılmaktadır. Onun ardılı Xerēi (M.Ö. 410–390) sadece batıda sikke basmıştır: Telmessos (M 227), Tlos (M 226), Pinara (M 225), Ksanthos (M 222, 224).

Ksanthos hanedanlarının sikke basım yerleri, Kuprlli'den sonra bu hanedanlığın etki alanının yavaş yavaş batıya doğru daraldığını göstermektedir. Hanedanlık M.Ö. 4. yüzyılın başlarında zayıflamış ve son Ksanthos beyi Erbbinna'dan (400–390) sonra gücünü tamamen kaybetmiştir.

Sonuç itibarıyla M.Ö. 5. yüzyılda Myra'nın güçlü bir hanedanlık merkezi olduğuna dair bir belge henüz mevcut değildir. Ksanthos yazıtlı dikmesinde geçen *muri* sözcüğü Myra'nın karşılığı ise Lykçe B kısmının ilk paragraflarında anlatılan olaylarda Myra yer almış demektir. Ancak bu eşitleme henüz kesin olmamakla birlikte anıtın metni de tam anlaşılabilmiş değildir.

1.1.4.2 Limyra Beyi Perikle Dönemi

Bir asırdan daha fazla bir süre birleştirici bir otorite olan Ksanthos hanedanlığından sonra Lykia'nın politik haritası değişmeye başlamıştır. M.Ö. 5. yüzyılın sonlarından itibaren Lykçe epigrafik belgelerin artmasıyla birlikte hanedanlıkların egemenlik alanları yazıtlarda kullanılan bir tarihleme formülü (*ēnē + genetivus halde isim + χῆntawata = filancanın hükümlanlığı zamanında*) ile daha kolay belirlenebilmektedir. Klasik Dönem Lykia tarihinin en önemli şahsiyetlerinden biri olan Perikle'nin (390–360) egemenlik alanı, Limyra merkezli olmak üzere Phaselis'ten Orta Lykia'nın doğu bölümünü Teimiussa (TL 67.2 *ēnē periklehe χῆntawata*), Zagaba (M 248)¹⁴⁷ ve Arneai'ı (TL 83.5–6) da içine alacak sınırlara ulaşmıştı¹⁴⁸. Orta Ly-

¹⁴³ Mørkholm – Neumann 1978, 21. Carruba 1990, 14'te *Wedrēi* adını “su zengini, nemli vadi” anlamında bir kent olabileceği şeklinde yorumlamakta ve Myros, Arykandos ve Limyros civarında bir yer olması gerektiğini düşünmektedir. Bu yorumdan hareketle Borchhardt 2004, 380 *Wedrēi* ile Myra'yı eşitlemektedir. Myra'nın 4 yy başlarında sikke basmadığını ve 5. yy'ın ilk yarısında da *mu* kısaltmasıyla sikke bastığını öne süren Kolb – Tietz 2001, 392–395'e göre *Wedrēi*, Rhodiapolis'in Lykçe adıdır.

¹⁴⁴ Carruba 1990, 21.

¹⁴⁵ Carruba 1990, 21

¹⁴⁶ Keen 1998, 137 vd.

¹⁴⁷ Vismara 1989, 291–292 nr. 213; Carruba 1990, 21.

kia'nın büyük bölümü bu dönemde Mithrapata'nın kontrolündeydi. Isinda (TL 64.2) ve Sere-de/Seroiata (N 315.2) yazıtlarında *ēnē: χḡntawata : mizrppatah* diye tarihleme bulunmaktadır ve sikkelerinde yer adı olarak Tymnessos (M 251)¹⁴⁹ görülmektedir. Podalia definesinde ele geçen sikkelerden Mithrapata'nın Perikle ile çağdaş olduğu anlaşılmaktadır¹⁵⁰. Batı Lykia'nın kontrolü ise idari merkezi Telmessos'ta olan Arttuṃpara'nın elindeydi¹⁵¹. Arttuṃpara¹⁵², büyük olasılıkla Ksanthos hanedanlığının zayıflamasıyla bölgede meydana gelen istikrarsızlığı gören Sardes'teki satrabın atamasıyla¹⁵³ Batı Lykia'yı kontrol altında tutuyordu. 370 yılına tarihlenen Pajawa lahdi üzerindeki yazıtta (TL 40d) Lydia satrabı Autophradates'in onurlandırılması, satrabın Ksanthos'u bir propaganda merkezi olarak gördüğünü göstermektedir. Pajawa ise, Autophradates'in Ksanthos'ta bir temsilcisiydi ve büyük bir olasılıkla Arttuṃpara'nın emri altında hizmet ediyordu¹⁵⁴.

Orta Lyki'nin hâkimi Perikle'nin hedefi bütün Lykia'ya hâkim olmaktı. Arttuṃpara'ya karşı üstünlük kurup¹⁵⁵ "Lykia'nın kralı" unvanını almış olduğu kendisi tarafından Zeus'a adanan bir adaktan¹⁵⁶ ve Theopompos'un bir fragmanından¹⁵⁷ bilinmektedir. Perikle'nin bu kariyerini hangi tarihte elde ettiği kesin olarak bilinmemekle birlikte, satrap ayaklanmalarından (370–360) kısa bir süre önce gerçekleşmiş olmalıdır¹⁵⁸. Arttuṃpara Perikle'ye karşı yenilgisinden sonra Lykia'dan çıkarılmış ya da Autophradates'in görevlendirmesiyle Pamphylia'ya gitmiş ve Side'de kendi adına sikke bastırmıştır. Bu sikkeler 370 yılına tarihlendirilmektedir¹⁵⁹.

¹⁴⁸ Houwink ten Cate 1961, 12; Zimmermann 1992, 29.

¹⁴⁹ Carruba 1990, 21.

¹⁵⁰ Olçay – Mørholm 1971, 4–7.

¹⁵¹ TL 11.2–3 (Pinara): *trṃmisñ: xñtewete ter[i] arttuṃpara* = *Artuṃpara Lykia'ya hükmettiği zaman*) buradaki *trṃmisñ* (Lykia) kelimesi bütün Lykia'yı değil sadece Batı Lykia'yı ifade etmektedir. Arttuṃpara'nın nüfuz alanı Kadyanda, Telmessos, Tlos, Pinara ve Ksanthos idi, bkz. Houwink ten Cate 1961, 10–11.

¹⁵² TL 29.7'de *Artuṃpara medese* diye anılmaktadır, muhtemelen İran kökenli bir Lykialı idi bkz.: Weiskopf, Achaemenid Systems, 289 ve dn. 140; *mede* üzerine diğer yorumlar için Keen 1998, 149–150.

¹⁵³ Keen 1998, 152.

¹⁵⁴ Keen 1998, 59, 171.

¹⁵⁵ TL 104b. 2–4: *perikle : tebete : artuṃpara: se ṃparahe : telēzījē* "Perikle Artuṃpara ve ṃparahe'nin ordu-sunu yendiği zaman".

¹⁵⁶ SEG 41, 1382: Περικλῆς Λυκίας β[ασιλεύων] olarak Zeus için sunak inşa ettirmiştir.

¹⁵⁷ Teopompus, Philippica F 103.17.

¹⁵⁸ Detaylı yorumlar için bkz.: Childs 1981, 73–74; Bryce 1986, 112–113; Zimmermann 1992, 42; Keen 1998, 161 vdd.

¹⁵⁹ Atlan 1958, 92–94; Houwink ten Cate 1961, 10 dn. 1; Mørholm 1964, 73.

Diğer yandan, bütün Lykia'yı kendi kontrolü altına almak isteyen Perikle ise Autophradates'in düşmanı olan Phrygia satraplığının yanında isyancılarla beraberdi. Lydia satrabı Autophradates'in, Kappadokia satrabı Datames'e karşı yaptığı seferde ordusunda Kappadokialı, Armenialı, Paphlagonialı, Phrygialı, Lydialı, Pisidialı ve Kilikialılarla birlikte Aspendoslu askerler sayılırken Lykialıların hiç adı geçmemektedir¹⁶⁰. 360'lı yılların sonunda gerçekleşen bu olayda Lykialıların olmayışı Perikle'nin bu tarihten önce bütün Lykia'ya hâkim olduğunu göstermektedir.

Perikle, satrap tarafından desteklenen Batı Lykia'daki Arttuṃpara'ya karşı mücadelesinde yalnız değildi. Doğu ve Orta Lykia'yı kendi egemenliği altında birleştirmişti. Orta Lykia'nın batı bölümünde, Phellos'ta sikke basmıştır. Arttuṃpara'ya karşı zaferinden önce burayı da hâkimiyet alanına almıştır. Perikle'nin bu bölgeyi kontrol eden Mithrapata ile olan siyasi ilişkilerinin niteliği hakkında kesin bilgi henüz mevcut değildir. Mithrapata da Arttuṃpara gibi Lydia satrabının hizmetinde bir yönetici olabilir. Perikle Batı Lykia'ya yürümeden evvel ilk hareketi Mithrapata'yı yok etmek olmuş olabilir¹⁶¹. Diğer yandan, Mithrapata ve Arttuṃpara'nın sikkelerdeki porteleri birbirlerinden dikkat çekici şekilde farklıdır. Arttuṃpara kendisini tipik Pers başlığıyla resmettirirken Mithrapata portreleri başlıksız bir Yunan gibidir. Belki kendi sikkelerini Arttuṃpara'ninkilerden ayırmak istemiş ve Perikle'yi taklit etmiş olabilir¹⁶² ve yöneticilik yıllarında Perikle ile bir koalisyon içinde olmuş olması büyük ihtimaldir. Bütün bu olaylar içinde Mithrapata'nın akıbeti bilinmemektedir. Perikle de satrap isyanlarının bastırılması sırasında ölmüş olabilir.

Perikle zamanında Myra, Limyra'nın egemenlik alanı içindeydi. Eğer Orta ve Doğu Lykia mezar yazıtlarındaki *itlehi trēmili huwedri* ceza otoritesi bu bölgede kurulmuş politik bir yapıyı ifade ediyor ise Myra da bu oluşumun içindeydi. Ancak bu konu hâlâ belirsizlik içindedir. Hriṣṣma'nın mezarında (TL 90) adı geçen Lusātra, Limyra'daki Tebursseli'nin yaptırdığı mezarda (TL 104) adı geçen Lusātra ile aynı şahıs ise, onun Perikle'nin emri altında bir komutan olduğu ve Perikle'nin Batı Lykia'ya karşı yürüttüğü mücadele sırasında askeri hizmetlerde bulunduğu kabul edilebilir. Tebursseli'nin mezar kabartması da yazıtıyla birlikte bu düşüncüyü doğrulamaktadır. Perikle zamanının en önemli askeri olayları, onun Arttuṃpara'ya karşı elde ettiği zafer ve ardından satrap savaşlarıdır. Mezarına (nr. 9) silahlı asker kabartmaları resmettiren Hurttuweti (TL 94), Perikle'ye bağlı olarak bu olaylarda rol almış olabilir.

¹⁶⁰ Nepos, Datames 8.2.

¹⁶¹ Childs 1981, 76.

¹⁶² Keen 1998, 153–154.

Hatta Borchhardt'ın kabul ettiği gibi Perikle'nin Lykia'yı fethi sırasında Myra–Trysa hanedanlığının bir beyi¹⁶³ de olabilir.

Klasik Dönem siyasal tarihi içinde Myra'nın genel bir değerlendirilmesi:

Myra'nın, Lykia'nın Persler tarafından vergiye bağlamasıyla birlikte M.Ö. 5. yüzyılın son çeyreğine kadar Ksanthos hanedanlığının idaresi altında kaldığı ve vergi ödediği düşünülebilir. M.Ö. 429 yılında Melesandros'un öldürülmesinde büyük rol alan *Trbhenimi* ile birlikte Limyra Beyliği yükselişe geçmiştir. M.Ö. 4. yüzyılın başlarından itibaren iktidarı eline alan Perikle Limyra'nın bu yükselişini doruk noktasına ulaştırmıştır. Myra, Perikle'nin komutanı Lusañtre'nin mezarının gösterdiği gibi en azından Perikle döneminde (M.Ö. 390–360) Limyra'nın hâkimiyet alanında kalmış gözükmektedir.

Myra'nın bütün Klasik Dönem boyunca hem Orta Lykia'nın merkezi hanedanlıkları Zaga-ba ve Apollonia'nın, hem de Doğu Lykia'nın en önemli kenti Limyra'nın gölgesinde kaldığı anlaşılmaktadır. Limyra'nın limanı olan Phoniks/Finike ile Andriake karşılaştırılırsa yine aynı sonuç ortaya çıkmaktadır. M.Ö. 197'den önce Andriake hakkında hiçbir yazılı belge mevcut değildir. Thukydides, Peloponnesos savaşları sırasında Melesandros'un Lykia'ya gelişinden (M.Ö. 430/29) bahsettiği pasajda Phaselis ve Phoniks limanlarını sayarken Andriake'nin adı geçmemektedir. Thukydides'in verdiği bilgiden anlaşıldığına göre Phaselis ve Phoiniks ticaret gemilerinin yanaştığı en önemli Lykia limanlarıdır¹⁶⁴.

Sonuç itibarıyla, kentin Klasik Dönem'e ait en önemli eserleri olan kabartmalı mezarların çoğunun Karia egemenliği sırasında ortaya çıkması ve yazıtlı mezarların da kabaca M. Ö. 4. yüzyıla tarihlendirilmesinin de gösterdiği gibi Myra geç Klasik Dönem'den itibaren görece zenginleşmeye başlamıştır.

1.1.5 Karia Hâkimiyeti

Satrap ayaklanmaları sırasında Lydia satrabı Autophradates, kendi adamları Arttuñpara ve Pajawa ile Lykia'yı kontrol altına almaya çalışmıştır. Satrabın adı iki yazıtta görülmektedir. Birisi Antiphellos'ta bir mezar yazıtında (TL 61.2 *ēnē: xñtawata: wataprddatehe*) “Autopradates'in hükümrانlığında”, diğeri Ksanthos'ta Pajawa'nın satrabı onulandığı yazıtta (TL 40d.1'de *wat[aprd]ata: xssadrapa*) “*Satrap Autophradates*” diye geçmektedir. Pajawa yazıtı

¹⁶³ Borchhardt 2004, 397.

¹⁶⁴ Thukydides II 69.1: ..., ἐτέρας δὲ ἔξ ἐπὶ Καρίας καὶ Λυκίας καὶ Μελήσανδρον στρατηγόν, ὅπως ταῦτά τε ἀργυρολογῶσι καὶ τὸ ληστικὸν τῶν Πελοποννησίων μὴ ἐῷσιν αὐτόθεν ὀρμώμενον βλάπτειν τὸν πλοῦν τῶν ὀλκάδων τῶν ἀπὸ Φασήλιδος καὶ Φοινίκης καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἡπείρου ..., *diğer altı gemi de Melesandros komutasında Karia ve Lykia'ya vergi toplamak ve ayrıca o kıyılardaki istasyonları tutan ve Phaselis, Phoiniks ve civardaki ticaret gemilerini rahatsız eden Peloponnesoslu korsanları engellemek üzere gönderildi.*

M.Ö. 370 civarına tarihlendirilmektedir. Antiphellos yazıtı biraz daha geç olabilir. Muhtemelen isyanlar bastırıldıktan sonra Autophradates Lykia'yı tam kontrol altına almak istemiştir.

Lykia, Perikle'nin elinden geri alındıktan sonra Mausolos'un idaresi altında Karia egemenliğine verilmiştir. M.Ö. 360 yılından itibaren Lykia "bağımsızlığını" kaybetmiştir ve bu tarihten sonra artık Lykia'da dynastik sistem ve sikke basımı da kaybolmuştur. Bu tarihten sonra B. İskender'in gelişine kadar Karia'lı Hekatomnid hanedanlığının hâkimiyeti altında kalmıştır. Lykia Mausolos'a peşkeş olarak verilmemiş, büyük olasılıkla Perikle gibi yeni bir isyanın çıkmaması için Lykia sıkı bir kontrol altına alınmıştır. Mausolos kendi mezarını Lykia mezar anıtlarına benzer bir şekilde yaptırmıştır. Mausoleum ile Lykia'yı kontrol etme hakkını bir tür meşrulaştırma amacı taşımış ve kendisinin Kuprilli gibi büyük Ksanthos beylerinin bir varisi olduğunu göstermek istemiştir¹⁶⁵.

Karia hâkimiyeti altında Lykia'nın nasıl idare edildiği Letoon üç dilli yazıtı (*FdX VI*) sayesinde bilinmektedir. Letoon üç dilli yazıtında kaydedilen Karyalı Hekatomnid sülalesinden satrab Piksodaros'un Lykia'da yaptığı yönetici atamalarında, Lykia'yı yaklaşık 30 yıl idare eden Karia satraplarının Lykia'da var olan daha eski bir idari geleneği devam ettirdikleri görülmektedir. M.Ö. 338/37 yılına tarihlenen¹⁶⁶, Aramice, Lykçe ve Yunanca olmak üzere üç dilli bu anıt Ksanthos ve çevresindeki yerleşimlerin (*perioikoi*) *Basileus Kaunios* için bir sunak inşa etmek için aldıkları karar metninin ilan edilmesi için dikilmiştir. Yunanca versiyonunun ilk satırları:

ἐπεὶ Λυκίας ξαδράπης ἐγένετο Πιξώδαρος Ἑκατόμνω υἱός, κατέστη/σε ἄρχοντας Λυκίας Ἰέρωνα καὶ Ἀπολλόδοτον καὶ Ξάνθου ἐπιμελη/τὴν Ἀρτεμηλιν. ἔδοξε δὲ Ξανθίοι/ς καὶ τοῖς περιοίκοις ἰδρῦσασθ/αι βωμὸν Βασιλεῖ Καυνίωι καὶ Ἀρ/κεσιμαί κτλ.

Hekatomnos oğlu Piksodaros Lykia satrabı olduğu zaman, Hieron ve Apollodotos'u Lykia arkhon'ları ve Artemelis'i Ksanthos epimeletes'i olarak atadı. Ksanthoslular ve perioikos'lar ise Basileus Kaunios ve Arkesimas için bir sunak inşa etme kararı aldılar ...

Piksodaros'un Lykia satrabı olunca Ksanthos'a bir *epimeletes* ataması Perslerin yaptığı gibi Ksanthos'u idari merkez olarak seçtiğini ya da kendisinden önce Lykia'yı idare eden Hekatomnid sülalesinin üyeleri tarafından seçilmiş olduğunu göstermektedir. Piksodaros hâkimiyetini pekiştirmek için de bir Karia kültü olan *Basileus Kaunios* sunağını burada inşa ettirmiştir. Lykia'nın idaresi için iki *arkhon* tayin etmesi ise ülkenin doğusu ile batısını yönetim alanı bakımından ikiye ayırdığını göstermektedir. Daha doğrusu Karia hâkimiyetinden çok daha önceki Lykia'nın hanedanlık dönemi özelliğini göz önüne aldığı görülmektedir. Lykia zaten hanedanlık döneminde doğuda ağır, batıda hafif standartta sikke basmaktaydı ve ayrıca

¹⁶⁵ Keen 1998, 173.

¹⁶⁶ Badian 1977, 40–50.

Attika–Deniz Birliği’ne vergi ödemelerini de Λύκιοι καὶ συντελεῖς diye iki bölge olarak yapmaktaydılar. Yani Atinalıların Lykia’ya bakış açılarıyla Hekatomnidlerin bakış açıları birbirine paraleldir. Aşağıda görüleceği üzere Ptolemaioslar da bölgeyi idare etme konusunda aynı yaklaşımda bulunmuşlardır.

Yaklaşık çeyrek asırlık Karia egemenliğinde Myra’nın durumu hakkında kabartmalı ve Lykçe yazıtlı mezarlar dışında başka belge henüz mevcut değildir. Karia hâkimiyeti ile birlikte ortaya çıkan mezar kabartmaları Myra’nın Hellenleşme sürecine girdiğini yansıtmaktadır. Kale yerleşimi bu dönemde de büyük bir ihtimalle Myra’nın yerleşim ve idari anlamda merkezi konumunda idi. Yukarıda Limyra yazıtının gösterdiği gibi Limyra, hanedanlık zamanında olduğu gibi Karia egemenliği altında da Doğu Lykia’nın en önde gelen kentiydi.

1.2 Hellenistik Dönem

1.2.1 Ptolemaioslar Egemenliği ve Myra

Büyük İskender’in ölümünden (M.Ö. 323) kısa bir süre sonra onun ardılları arasında Anadolu topraklarının paylaşımı savaşları sonucunda Anadolu’nun güney kıyıları ve Lykia Ptolemaios krallığının hâkimiyet alanında kalmıştır.

Ptolemaiosların kralları yaklaşık bir asır hâkimiyetleri altında tuttıkları Lykia’yı yönetmek için burada daha önceden beri var olan ve Karia satraplarının geliştirdiği idari sistemi devam ettirmişlerdir. Limyra’da ele geçen bir yazıt¹⁶⁷ bu durumu en iyi şekilde yansıtmaktadır. Pisdaros’un yaptığı yönetici atamalarına benzer bir şekilde Ptolemaioslar tarafından Kaunoslu iki oikonomos’un Lykia’nın idaresine atandığı görülmektedir. Lykia idaresine atanan bu oikonomos’lar Limyra kenti ve *perioikoi* tarafından onurlandırılmaktadır. İki oikonomos’tan birisinin Limyra merkezli olarak doğu ve Orta Lykia’nın idari işlerinden sorumlu olduğu, diğeri- nin ise Ksanthos kentinde oturduğu ve Batı Lykia’nın yönetiminden mesul olduğu anlaşılmaktadır. Limyralılar Lykia’ya atanan iki oikonomos’u δίκαιοι γεγόνασι εἰς τε τὴν πόλιν τὴν Λιμυρέων κα[ί] τοὺς περιοίκους καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Λυκίους “Limyralıların kentine ve perioikos’lara ve diğer Lykialılara karşı adil davranışlarından” dolayı onurlandırmaktadırlar. Limyralıların burada “öteki Lykialılar” dedikleri kesim ise Batı Lykia’da, Ksanthos vadisinde oturanlar olsa gerektir. Bu ifade aynı ulusa mensup iki halkın siyasi ve belki de etnik yahut kültürel bir farklılık içinde olduklarını yansıtmaktadır. Zēmuri/Limyra beyi Perikle’nin (380–360) Batı Lykia’ya karşı yürüttüğü mücadele de bu bağlamda değerlendirilebilir.

¹⁶⁷ Wörle 1977.

Yazıttaki ἔδοξε τῇ πόλει καὶ τοῖς περιοίκοις formülü sadece iki dekrette daha görülmektedir. Biri, 337 yılına tarihlenen Letoon üç dilli yazıtı, diğeri de Telmessos¹⁶⁸ dekretidir. Bu üç belgedeki *perioikoi* terimi kent merkezinde yaşayan yurttaşlar ile onlarla eşit haklara sahip kent dışında yaşayanlar arasındaki bir yasal bölünmeyi göstermektedir¹⁶⁹.

Söz konusu belgelerdeki *perioikoi*'dan herhangi birisinin adı henüz bilinmemektedir. M.Ö. 3. yüzyılın ortasından sonra dekretlerde *perioikoi* terimi artık görülmemektedir. *Perioikoi*'un yerini neyin aldığı ya da *perioikoi* ile tanımlanan yerleşimlerin nasıl bir değişim yaşadığı önemli sorunlar olarak durmaktadır. Bousquet ve Gauthier, Ksanthos ile Myra arasında M.Ö. 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen *isopoliteia* anlaşma metninde (T 77 str. 37) geçen *peripolia*'nın, daha erken dönemdeki *perioikoi*'un yerini aldığını söylemektedir¹⁷⁰. Epigrafik belgelerden bazı *peripolion* yerleşimleri bilinmektedir ve *Peripolia*'nın yarı özerk yerleşimler olduğu anlaşılmaktadır¹⁷¹. Buna en iyi örnek olarak Limyra'nın kuzeybatısında yer alan Asarönü *peripolion*'u gösterilebilir. Asarönü'nden ele geçen bir onurlandırma yazıtı¹⁷², burasının bir *peripolion* olduğunu ve Limyra kentinin kendilerine verdiği yetkiyle bir imparatorluk kültü rahibesini onurlandırdıklarını göstermektedir. Bousquet ve Gauthier'in düşüncesi gözönüne alındığında, Klasik Dönem'de dynastik bir yerleşim olan Asarönü *peripolion*'unun yukarıda bahsi geçen Limyra dekretindeki *perioikoi*'dan biri olduğu söylenebilir.

Perioikoi teriminin belgelendiği sözkonusu yazıtlar Hellenistik öncesi dönemde Lykia'da liderlik konumu elde etmiş üç büyük kentte ortaya çıkmıştır¹⁷³. Ksanthos 5. yüzyılda Lykia'nın idari merkezi konumunda idi ve Letoon üç dilli yazıtındaki *perioikoi* Ksanthos vadisindeki yerleşimleri ifade etmektedir. Limyra ise Klasik Çağ'da Doğu Lykia'nın merkezi durumunda idi ve zaten Perikle'nin Batı Lykia dynastlarına karşı yürüttüğü mücadele de bunu açıkça göstermektedir. Telmessos da Atina vergi listelerinde *Lykioi kai synteles*'ten bağımsız olarak kaydedilmektedir. Telmessos, Ksanthos ve Limyra'nın M.Ö. 3 yüzyılda da lider konumunda, önemli teritoryum alanlarına sahip kentler oldukları açıktır.

Ptolemaios krallığı zamanında Myra hakkında antik literatürde hiçbir bilgi mevcut değildir. M.Ö. 3. yüzyılın son çeyreğine tarihlenen ve Kıbrıs'ta ele geçen bir yazıt, zeytinyağı için para bağışında bulunan Ksanthos, Mytilene, Limyra, Kadyanda, Tlos, Patara ve Myra kentle-

¹⁶⁸ Wörrle 1978.

¹⁶⁹ Wörrle 1978, 239

¹⁷⁰ Bousquet – Gauthier 1994, 341.

¹⁷¹ Zimmermann 1992, 80–81; Bousquet – Gauthier 1994, 339–343; Çelgin 1997, 27–30; Schuler 1998, 45–49; Wörrle 1999.

¹⁷² Wörrle 1999, 353 vd.

¹⁷³ Wörrle 1978, 246.

rinden kişilerin listesini içermektedir. Bunlardan Mytilene hariç diğerleri Lykia kentleridir. Büyük bir ihtimalle bu listede yer alanlar Ptolemaiosların hizmetinde çalışan paralı askerlerdi.

Myra için Klasik nekropolis'lerdeki kaya mezarlarından birkaçında bulunan Yunanca yazıtlardan¹⁷⁴ (T 14 – 20) başka bu yüzyıla tarihlenen epigrafik belge mevcut değildir. Bu mezarlar muhtemelen Karia egemenliği sonrasında B. İskender ve Ptolemaioslar devrinde, yani Lykçe kullanımının kalkması ve Yunanca'ya geçişle birlikte yapılmış olmalıdır. Bu yazıtlardan birinde (T 14) Lykçe yazıtlardaki sözcük ayracı olan (:) iki nokta işareti kullanılmıştır. Bu da Klasik Dönem'den kalma bir iz olarak düşünülebilir. Diğer bir kaya mezarındaki yazıtta geçen πόλις θύει ifadesi (T 18 str. 8) bu mezarın kentin önde gelen bir ailesine ait olduğunu göstermenin yanında Myra'nın *polis* olarak anıldığı en erken belgedir.

Myra'nın hem M.Ö. 3. yüzyıl hem de genel olarak Hellenistik Dönem kentsel yapısına dair arkeolojik belgeler oldukça zayıftır. Myra'nın, kale yerleşimi ve nekropolis'leri ile Klasik Dönem'i; tiyatro, hamam, *gymnasion*, *heroon* ve keza Andriake'deki *horrea* ve diğer yapı kalıntılarıyla Roma Dönemi yerleşimi hakkında önemli ölçüde fikir sahibi olunabilmektedir. Klasik yerleşim ve nekropolis'ler kayalık alanda olduğu için, Roma Dönemi'nden günümüze ulaşan bazı yapılar belki daha sağlam ve büyük planlarda inşa edilmelerinden dolayıdır. Bugün antik kentin üstünü örten metrelerce alüvyon birikintisinden ve modern yerleşimin de bunun üstüne konumlanmasından dolayı yeterince araştırma yapılamadığı için kentin Hellenistik dokusu hakkında çok az şey söylenebilir.

Hellenistik kent merkezinin, deniz nekropolis'inin güneyinde yani bugün ayakta duran Roma Dönemi tiyatrosunun bulunduğu noktadan itibaren ovaya yayılmaya başlamış olduğu söylenebilir. Bu yayılmanın sınırlarının şimdilik tespiti yapılabilmemiş değildir. Myra'nın, en azından M.Ö. 100 yılı civarında Lykia Birliği'nin üç oy hakkına sahip altı büyük kenti arasında olduğu göz önüne alındığında, ayrıca Ksanthos ile Myra arasında yapılan *isopoliteia* anlaşma metni¹⁷⁵, M.Ö. 2. yüzyıl ortalarında kentte çeşitli *phyle*'lerin, *demos*'ların ve kent çevresinde Myra'ya bağlı yerleşimlerin (*peripolia*) varlığı Myra'nın önemli ölçüde gelişmiş bir kent konumuna geldiğini göstermektedir. Dolayısıyla, Myra'nın Erken Hellenistik Dönem

¹⁷⁴ Borchhard 1975, 107 – 110'daki kaya mezar tipleri tablosunda 31, 35, 43, 61, 62, 63, 76, 78 numaralı mezarlarda toplam 8 Yunanca yazıt olduğu belirtilmiştir. Bunlardan 76 numaralı mezarda aynı zamanda Lykçe yazıt mevcuttur (N 309). Bu Lykçe yazıtın yayınında Neumann bu mezardaki Yunanca yazıtı vermemektedir. Bu tezde *testimonia*'ya kaya mezarlarındaki Yunanca yazıtlardan 7 tanesi alınabilmiş; diğerine ulaşmak mümkün olmamıştır.

¹⁷⁵ Bousquet – Gauthier 1994, 319 vd.

şehirleşmesinin Ptolemaios krallığı hâkimiyeti altındayken önemli ölçüde gelişmiş olması gerektiğini tahmin etmek zor değildir.

M.Ö. 3. yüzyılın ilk yarısında Limyra Doğu Lykia'nın hâlâ en büyük merkezi konumundaydı. Yukarıya alıntılanan iki *oikonomos* için onur dekreti bunu açıkça göstermektedir. Limyra'ya bağlı Phoiniks/Finike Limanı Poleponnesos savaşları sırasında bile Lykia'nın en önemli ticaret limanı olarak adını duyurmuş iken, Andriake Limanı'nın belki daha kurulmamış veya Phoiniks'in gerisinde kalmış olduğu bellidir. Fakat Ptolemaioslar devrinde, M.Ö. 3. yüzyılın ikinci yarısında Myra ve Andriake'nin gelişme bakımından hızlı ve büyük değişimler yaşadığı kolayca anlaşılabilir. Klasik Çağ'da ve Erken Hellenistik Dönem'de adı hiçbir kaynakta anılmayan Andriake Limanı'nın M.Ö. 197 yılında III. Antiokhos tarafından Ptolemaiosların kontrolünden alınan yerlerin listesinde sayılması, limanın en azından M.Ö. 3. yüzyıl sonlarına doğru artık Lykia'nın işgal edilebilmesi için ele geçirilmesi gereken önemli bir liman konumunda olduğunu göstermektedir. Zimmermann'ın Andriake üzerine yaptığı tespitlere göre liman civarında Klasik Dönem'den herhangi bir yerleşim izi bulunmamaktadır. Pseudo Skylaks'ın M.Ö. 4. yüzyıl verilerine göre Phellos ile Limyra arasında herhangi bir liman sayılmaması bunu doğrulamaktadır. Zimmermann'a göre burada M.Ö. 3. yüzyılda bir iskelenin kurulmuş olması gerekir¹⁷⁶. Fakat Andriake Limanı'nın güvenliğini sağlayan savunma sistemi Hellenistik surlar ve kuleler¹⁷⁷ Ptolemaios krallığı hâkimiyeti sırasında inşa edilmiş olmalıdır. M.Ö. 2. yüzyılın başında Seleukosların Ptolemaioslara karşı bu limanda savaş vermiş olması bu düşüncüyü gerektirmektedir.

1.2.2 Lykia'nın Seleukos Krallığı'nın Eline Geçmesi ve Andriake'nin İşgali

M.Ö. 197 yılında III. Antiokhos, Küçük Asia'daki Ptolemaios topraklarını ele geçirmek üzere oğulları Ardys ve Mithradates komutası altında bir ordu ve bir filosunu Ptolemaiosların hâkimiyeti altında bulunan Kilikia, Lykia ve Karia üzerine göndermiştir¹⁷⁸. Porphyrios'tan kalan fragmanda¹⁷⁹ Ptolemaiosların kontrolünden alınan kentler sayılırken Lykia kentleri de şöyle sıralanmaktadır: *eo enim tempore (a. 197) captae sunt Aphrodisias et Soloe et Zephyrion et Mallos et Anemurium et Selenium et Coracesium et Coricus et Andriace et Limyra et Patara et Xanthus et ad extremum Ephesus*. Andriake, Limyra ve Patara kolayca ele geçirilmişken Ksanthos ise kuşatma altına alınmış olmalıdır. Zira Seleukos kralı hâkimiyetini pekiş-

¹⁷⁶ Zimmermann 1992, 220.

¹⁷⁷ Borchhardt 1975, 52–55 (W. Wurster) ve Tafel 14, 15.

¹⁷⁸ Livius XXXIII 19, 9–11; Treuber 1887, 151; RE XIII₂, 2274.

¹⁷⁹ Porphyrios, FgrHist. II B, 1224 F 46.

tirmek için Ksanthos'a giderek Leto, Artemis ve Apollon'a adakta bulunarak kenti kutsamıştır¹⁸⁰.

Lykia'nın işgali sırasında Arykanda kenti Seleukoslarla müttefik olmuş ve askeri yardımda bulunmuştur. Arykanda, komşu kentlere olan borçlarından kurtulmak ümidiyle Lykia'nın işgalinden kısa bir süre önce III. Antiokhos'un oğlu Mithradates ile iş birliğine girmiştir¹⁸¹. Bu ittifak sırasında Tragalassos ile birlikte *symmakhia* yaparak Suriye'ye asker gönderdikleri de Arykanda'dan ele geçen bir yazıt¹⁸² sayesinde bilinmektedir.

Porphyrion'tan kalan yukarıdaki fragmanda ele geçirilen Lykia kent ve liman listesi iki önemli konuya dikkat çekmektedir. Bunlardan biri Doğu Lykia'da Phoiniks Limanı değil Andriake, buna karşın kent olaraksa Myra değil Limyra anılmaktadır. Yani liman olarak Andriake'nin Phoiniks'ten daha önemli konuma geldiği fakat Limyra'nın yine Doğu Lykia'nın en büyük kenti olduğu sonucu çıkarılabilir. Diğer yandan liste, Ksanthos'un da Batı Lykia'nın en büyük merkezi olduğunu tekrar belgelemektedir. Listeden yola çıkarak Patara'nın da aslında kentsel öneminden çok bir liman olarak sayıldığı düşünülebilir.

1.2.3 Rhodos Hâkimiyeti

Lykia'da Seleukos krallığı hâkimiyeti uzun sürmemiştir. III. Antiokhos'a boyun eğen Lykialılar, Roma'nın Seleukos kralına karşı yürüttüğü savaşta krala destek vermiştir. III. Antiokhos'un Magnesia savaşını kaybetmesinin ardından Roma ile Seleukos krallığı arasında M.Ö. 188 yılında yapılan Apameia anlaşmasıyla birlikte Lykia toprakları *senatus* tarafından Rhodos'un egemenliğine bırakılmış¹⁸³ ve Lykialılar bu şekilde cezalandırılmışlardır.

Lykia, Rhodos hâkimiyetine karşı hep direniş göstermiş, bir yandan da bağımsızlıklarını geri almak için *senatus*'a sürekli olarak elçiler göndermişlerdir. Nihayetinde, III. Makedonia Savaşı sırasında (M.Ö. 168/167) Rhodos'un Roma'nın güvenini kaybetmesiyle birlikte Roma, Lykia'yı Rhodos'un elinden alarak Lykialılara bağımsızlıklarını geri vermiştir¹⁸⁴.

Lykia'nın yaklaşık 20 yıllık Rhodos egemenliği altında olduğu süre içinde Myra'nın durumu hakkında herhangi bir belge mevcut değildir. Doğu Lykia'da Melanippion'dan ele geçen Helenistik bir dekret bu dönemde Phaselis ve Melanippion'un Rhodos hâkimiyetinden bağım-

¹⁸⁰ TAM II 266; Magie 1950, 524 ve 754 dn. 49.

¹⁸¹ Treuber 1887, 151 – 152 dn. 1; IArykanda, s. 5–6.

¹⁸² IArykanda, nr. 1.

¹⁸³ Polybios XXI, 24.7; Magie 1950, 524.

¹⁸⁴ Polybios XXX, 5.12.

sız olduklarını göstermektedir¹⁸⁵. Lykia'nın en önde gelen kenti Ksanthos ise Rhodos egemenliği sırasında otonom bir kent olarak özel statüye sahipti¹⁸⁶.

1.2.4 Hellenistik Lykia Birliği, Roma İlişkileri ve Myra

Eski Yunanca *koinon* kavramıyla ifade edilen politik “birlik” yapısının Lykia’da ne zaman kurulduğu sorusu kesin olarak cevap bulmuş değildir. Lykia’nın Rhodos hâkimiyetine devredildiği dönemin (M.Ö. 188 – 167) ilk yıllarında τὸ κοινὸν τῶν Λυκίων *Lykia Birliği*’nin varlığı iki epigrafik dokümana dayanılarak kabul edilmektedir. Lykia Birliği adının ortaya çıktığı en erken belge M.Ö. 186 – 182 yılları arasına tarihlenen, Ptolemaios adlı birinin Lykia Birliği tarafından onurlandırılmasına dair bir karar metnidir¹⁸⁷. Diğer epigrafik belge Batı Lykia kenti Araksa’da ele geçmiş, Araksa halkının ve yöneticilerinin Ortogoras adlı yurttaşlarını onurlandırdığı meclis kararıdır¹⁸⁸. Ortogoras, Kibyra civarında Moagetes adlı tirana karşı kendilerini savunması için Araksa kenti tarafından birkaç kez Lykia Birliği’ne elçi olarak görevlendirilmiştir. Araksa yazıtının tarihlendirilmesi iki ayrı görüş etrafında sürmektedir. Yazıtın ilk editörü Bean M.Ö. 100 yılı civarını önerirken¹⁸⁹ Larsen M.Ö. 180’li yıllara tarihlemeyi önermektedir¹⁹⁰.

Behrwald, M.Ö. 3. yüzyıl ve öncesinde Lykia’da Birlik’invarlığına dair delil olmadığı düşüncesinde olup, Rhodos’un Lykia üzerindeki egemenliğinin Lykialıları bir Birlik, yani bir federal yapı içinde birleştirmeye zorladığı ve bu dönemde kurulduğu düşüncesini savunmaktadır¹⁹¹. Rhodos egemenliği sırasında Lykia Birliği’nin var olduğuna karşı zaten bir itiraz söz konusu değildir. Lykia Birliği’nin kuruluşunun Ptolemaioslar Dönemi’nde gerçekleşmiş ola-

¹⁸⁵ Adak 2007, 253 – 254, 271–276.

¹⁸⁶ Adak 2007, 257–270.

¹⁸⁷ Buluntu yeri kesin olmamakla beraber büyük bir ihtimalle Mısır’daki Aleksandria kentinden ya da Kıbrıs’tan ele geçmiştir. OGIS 99 (= SEG 30, 1721; SEG 31, 1482; SEG 51, 2093): Πτολεμαῖον τὸν ἀρχισωματοφύλακα / καὶ ἀρχικύνηγον, τὸν Πτολεμαίου / τῶν πρώτων φίλων καὶ ἀρχικυνήγου υἱόν, / τὸ κοινὸν τῶν Λυκίων ἀρετῆς ἔνεκεν / καὶ εὐνοίας ἧς ὁ πατήρ αὐτοῦ διατελεῖ / παρεχόμενος εἰς τε βασιλέα Πτολεμαῖον / καὶ τὴν ἀδελφὴν βασιλίσσαν Κλεοπάτραν, / θεοὺς Ἐπιφανεῖς καὶ Εὐχαρίστους, καὶ τὰ τέκνα / καὶ εἰς τὸ κοινὸν τῶν Λυκίων. Bu yazıtın Dittenberger tarafından 188–181 yılları arasına yapılan tarihleme genel olarak kabul görmektedir, bkz. Larsen 1945, 72; Bean 1948, 54; Behrwald 2000, 89.

¹⁸⁸ Bean 1948, nr. 11 s. 46–56.

¹⁸⁹ Bean 1948, 51–55.

¹⁹⁰ Larsen 1956, 153–159. Yazıtın tarihlemesi üzerine bütün tartışmalar ve literatür için bkz. Behrwald 2000, 90 vdd.

¹⁹¹ Behrwald 2000, 89–105. Bu yeni bir düşünce olmayıp daha önceden dile getirilmiştir: Larsen 1945, “Yet it seems natural to connect the development of the League with an aroused national consciousness due to the opposition against Rhodes”.

bileceği¹⁹² düşüncesi mevcut olmakla beraber Klasik Dönem Lykia sikkeleri üzerine yapılan çalışmalar – özellikle Lykia’nın doğusu ile batısı arasında iki farklı standartta sikke basımı – ve ele geçen yeni epigrafik belgeler Hellenistik öncesi dönem Lykia idari sisteminde federatif bir yapının var olduğunu düşündürmektedir. M.Ö. 5. yüzyılın ortalarında, Attika–Delos Deniz Birliği listesindeki *Lykioi kai synteles* ifadesi Atinalıların bakışında Telmesos ile Phaselis arasında kalan Lykia’da kendi içerisinde ortak hareket eden iki ayrı politik organizasyonun varlığını açıkça göstermektedir. Bununla birlikte, *synteles* kavramının ve 5. yüzyılın sonları ile 4. yüzyılın ilk yarısında Lykia mezar yazıtlarındaki *itlehi trēmili huwedri* ceza makamının orta–Doğu Lykia halkının bir federasyonuna işaret ettiği çok büyük bir ihtimaldir. Yukarıda da değinildiği gibi Limyra’nın meclis kararındaki τὸς ἄλλους Λυκίους “öteki Lykialılar” ifadesi de Klasik Dönem’den kalan bir bakış açısını yansıtmaktadır. Lykia’nın Karia hanedanları ve Ptolemaios krallığı hâkimiyetleri altında olduğu dönemin belgelerindeki *perioikoi* ile kent arasındaki ilişki aslında küçük bir federasyon olarak yorumlanabilir. Yani o dönemde Lykia’nın lider pozisyonundaki üç büyük kenti Ksanthos, Limyra ve Telmessos aldıkları kararları çevrelerinde yaşayan ve kendileri ile eşit haklara sahip *perioikoi* ile birlikte hareket ederek gerçekleştirmişlerdir.

Lykialıların ister Rhodos egemenliği altındayken, ister Ptolemaioslar Dönemi’nde olsun kurdukları Lykia Birliği muhtemelen, Klasik Dönem’de izleri görülebilen ve Karia satraplarının ve Ptolemaios krallarının da Lykia’yı idare ederken göz önünde bulundurdıkları Doğu–Batı Lykia olarak tarif edilebilecek, kendi içinde ortak hareket eden iki bölgenin birleşmesidir. Larsen, Lykia Birliği’nin Yunan’dan daha çok Anadolu’lu olduğunu söylemekle birlikte politik kurumlarının Yunan etkisi altında, Yunan kurumlarına yakın bir biçimde şekillendiğini ve nihayet Hellenleşmiş bir federasyon olduğunu savunmaktadır. Bunun yanı sıra Lykia Birliği’nin oluşumunda Karia’daki Khrysaorik birliğin¹⁹³ ve Kıbyra, Boubon, Balboursa, Oinoanda kentlerinin oluşturduğu *tetrapolis*’in etkisinin olmuş olabileceğini düşünmektedir¹⁹⁴. Lykia Birliği’nin oluşmasında diğer Yunan “birlik”lerinin etkisi olmuş olabilir fakat Lykia’nın Klasik Dönem’de, Karia egemenliği ve Ptolemaios krallığı altında iken edindikleri yönetim tecrübesinin daha büyük rol almış olması gerekir.

Lykia’nın Rhodos egemenliği altından çıktığı 168/167 yılı Lykia Birliği için yeni bir başlangıç tarihidir. Bu tarihten itibaren Birlik sikkeleri basılmaya başlamıştır. Lykia, Klasik Dö-

¹⁹² Larsen 1945, 72 vd. “To conclude: What little evidence there is shows that the League was in existence in the period of Rhodian supremacy and in all likelihood during the period of Ptolemaic control”.

¹⁹³ Strabon XIV 2.25; Magie 1950, 130-131, 145.

¹⁹⁴ Larsen 1968, 240-243.

nem'deki iki farklı standartta sikke basımına benzer bir şekilde aynı geleneği koruyarak bağımsız Lykia Birliği döneminde de Masikytos ve Kragos olmak üzere iki ayrı sikke basım bölgesine ayrılmıştır. Lykia kentleri bu kez Klasik Dönem'dekinden farklı olarak, adını Doğu Lykia'daki Beydağları ile özdeş Masikytos Dağı'ndan alarak ve sikkeler üzerine MA/MAΣ gibi kısaltılmış lejantları kullanarak sikkenin Doğu Lykia baskısı olduğunu, aynı şekilde Ksanthos vadisinin doğusunda uzayan Akdağ ile özdeş olan Kragos dağ adını sikkeler üzerine KP/KPA olarak kısa biçimde yazarak sikkenin Batı Lykia baskısı olduğunu göstermişlerdir¹⁹⁵. Masikytos ve Kragos sikke basım bölgeleri Lykia Birliği'nin bağımsızlık döneminde idari anlamda bir bölünmeyi yansıtmamaktadır¹⁹⁶. Fakat Klasik Dönem'den ve Erken Hellenistik Dönem'den beri sahip oldukları iki idari bölgeye ayrılma geleneklerini kendi bölgelerini temsil eden dağ isimlerini sikkelerine yazarak devam ettirdikleri söylenebilir¹⁹⁷. Ptolemaios da Lykia kentlerini sayarken bölgeyi Kragos ve Masikytos diye ayırarak kentleri listemektedir¹⁹⁸. Bu geleneğin Roma Dönemi'nde de vergi toplama ile ilişkili olarak devam ettirildiği görülmektedir. M.S. 3. yüzyıldan Oinoanda'dan ele geçen bir yazıtta¹⁹⁹ Marcus Aurelius Apollonios adlı birinin Kragos vergi bölgesinde (ἐν τῇ πρὸς τῷ Κράγῳ συντελ[εία]) *arkhiphylakes* olarak görev yaptığı belgelenmektedir²⁰⁰.

M.Ö. 168/7 yılından sonra Lykia Birliği için en erken belge Letoon'da ele geçen, Lykia Birliği ile Oinoanda yakınlarındaki Termessos arasındaki anlaşma metnini içeren uzun yazıttır²⁰¹. Yazıtta tarihleme olarak Lykia Birliği'nin tanrıça Roma kültü rahipleri adına eponym tarihleme ve Termessoslular için de 34 yılını gösteren bir era tarihlemesi verilmektedir²⁰². Lykia'da tanrıça Roma kültü için 168/7 yılı *terminus post quem* olarak kabul edilmektedir. Yazıtta geçen tanrıça Roma kültü başrahibi aynı zamanda Birliğin başkanı *Lykiarkhes* olmalıdır.

Lykia Birliği'nin erken dönem kurumlarının ve yapısının nasıl olduğunun anlaşılması için henüz yeterli veri mevcut değildir. Fakat M.Ö. 180 civarına tarihlenen Araksa yazıtı Lykia Birliği'nin kurumlarına dair bilgi içermese de bu tarihlerde Birliğin önemli ölçüde kurumsal-

¹⁹⁵ Sikke basım bölgeleri ve sikkeler üzerine detaylı bilgi için bkz. Troxell 1982, 112 vdd.

¹⁹⁶ Jameson 1980, 841.

¹⁹⁷ Lykia'daki bu iki dağın Klasik Dönem'den beri süregelen idari geleneği yansıtan bir şekilde siyasal bir ayrımı temsil ettiği hususundaki yorumlar için bkz. Takmer 2002, 41-44.

¹⁹⁸ Ptolemaios V 3.

¹⁹⁹ IGR III 488 (= OGIS 565).

²⁰⁰ Troxell 1982, 114-115.

²⁰¹ Rousset 2010.

²⁰² Yazıt M.Ö. 160-150 yılları arasına tarihlendirilmektedir, Rousset 2010, 20-23.

laşmış olduğu sonucu çıkarılabilir²⁰³. M.Ö. 100 yılı civarında Birliğin yapısı hakkındaki malumat, Strabon'un Ephesoslu Artemidoros'a dayanarak kaydettiklerinden gelmektedir. Strabon'un anlattıklarına göre Lykia Birliği'nin 23 üye kenti bulunmaktaydı ve kendi aralarında uygun gördükleri bir kentte her yıl genel bir kongre düzenleyip orada önce bir *Lykiarkhes* ve Birliğin diğer memurlarını seçiyorlardı. Üye kentlerin büyüklükleri oranında üç, iki ve bir oy hakları vardı. Üç oy hakkına sahip altı kent ise Ksanthos, Patara, Pinara, Olympos, Myra ve Tlos olarak sayılmaktadır²⁰⁴. Bu büyük kentler arasında 4'ü Batı Lykia'dan, Ksanthos vadisinden; Orta Lykia'dan sadece Myra ve Doğu Lykia'dan ise Olympos yer almaktadır. Limyra'nın bu ilk büyük altı kent arasında olmaması şaşırtıcı görünmektedir.

Strabon'un Lykia Birliği başkanının *Lykiarkhes* olduğunu söylemesine rağmen, Hellenistik dönem yazıtlarında Lykiarkhes unvanıyla kaydedilmiş Lykia Birliği'nin en üst makamına sahip herhangi bir yönetici belgelenmiş değildir. Bu dönemde Birliğin başı *strategos* ve *nauarkhes* olarak en üst askeri terimlerle ifade ediliyordu²⁰⁵. Ksanthos'tan ele geçen, M.S. 43 öncesine tarihlenen bir onur yazıtında²⁰⁶ Lykia Birliği'nin *hipparkhes* ve *strategos*'luğunu yapmış olan Stasithemis oğlu Ksanthoslu Artapates onurlandırılmaktadır. Başka birçok memuriyeti de yerine getirmiş olan Artapates'in, tıpkı Roma Dönemi Lykiarkhes onur yazıtlarında sıkça görülen ve çok büyük olasılıkla ἀρχιερέυς καὶ γραμματεύς görevlerini icra eden ve Lykiarkhes unvanını taşıyanlara verilen Lykia'nın bütün kentlerinin fahri yurttaşlık onurunu da (πολιτευόμενος δὲ καὶ ἐν ταῖς κατὰ Λυκίαν πόλεσι πάσαις) almış olduğu görünmektedir. Bunun yanı sıra, Cassius Dio tarafından aktarılan bilgiye göre, Roma'daki iç çatışmalar sırasında Caesar karşıtlarından Brutus'un M.Ö. 42 yılında para toplamak amacıyla Lykia'ya geldiğinde onun komutanı Lentulus Spinther'in Andriake Limanı'nı işgal edip Myra'da ele geçirdiği Lykialıların *strategos*'u Lykia Birliği'nin donanmasına komuta eden bir Lykiarkhes olmalıdır. Bu aynı zamanda, Herodotos tarafından bahsedilen, Kserkses'in Atina seferinde Lykia donanmasına komuta eden Kybernis'in durumu ile de karşılaştırılabilir. Büyük olasılıkla Lykia bir Roma eyaleti oluncaya kadar Birliğin en üst yöneticileri yani Lykiarkhes konumundaki kişiler en yüksek askeri rütbelerle *strategos*, *hipparkhes* ve *nauarkhes* olarak iş başında bulunuyorlardı.

Strabon'un çağında (M.Ö. 1. yy sonları – M.S. 1. yy başları) Roma yönetiminin Lykia Birliği'ne iyice nüfuz etmesi ile birlikte Birlik artık kendi başına askeri kararlar alamaz duruma

²⁰³ Larsen 1968, 243 vdd.

²⁰⁴ Strabon XIV, 3.3.

²⁰⁵ Jameson 1980, 836; Behrwalld 2000, 167; Reitzenstein 2011, 28 vdd.

²⁰⁶ TAM II 261.

gelmiştir. Lykia M.S. 43 yılında bir Roma eyaleti olunca Lykia Birliği Romalılar tarafından önemli bazı değişiklikler yapılarak yeniden organize edilmiştir (bu mevzu Roma Dönemi başlığı altında incelenecektir).

1.2.4.1 Birliğin Korsanlara Karşı Direnişi

Akdeniz kıyılarında M.Ö. 2. yüzyılın sonlarında korsan faaliyetlerinin artması Roma'yı zor duruma düşürmüş ve *senatus* tarafından görevlendirilen Romalı komutanlar M. Antonius (M.Ö. 103–100) ve Servilius (M.Ö. 77) korsan faaliyetlerini temizlemek üzere bölgeye gönderilmiştir. Lykia'nın doğusunda Olympos, ünlü korsan Zeniketes tarafından üs olarak seçilmişti ve Phaselis de limanlarından dolayı korsanların eline geçmekten kurtulamamıştı²⁰⁷. Bu korsan hareketleri sırasında Lykialılar Roma'ya bağlılıklarını sürdürerek korsanlara destek çıkmamışlardır.

Pire'de ele geçen, ismi bilinmeyen bir Atinalı amiral için dikilen ithaf yazıtlarında (T 107) Lykia Birliği'nin, Kythnos, Phaselis, Myra, Side ve Kelenderis kentlerinin ithafları kaydedilmektedir. Atinalı amiral büyük olasılıkla Roma'nın isteği üzerine bu korsan faaliyetlerine karşı görev yapmıştır²⁰⁸. Amiral için ithaf yazıtları Servilius'un operasyonlarından daha önceye, M.Ö. 104 – 100 yılları arasına tarihlenmektedir²⁰⁹. Yazıtta Lykia Birliği'nin ithafının (nr. 4: τὸ κοινὸν τῶν Λυκίων ναυαρχοῦντα) yanı sıra Myra'nın da bir Lykia kenti olduğu halde ayrıca yer alması ilginçtir (nr. 5: ὁ δῆμος ὁ Μυρέων τῶν ἐν Λυκίᾳ ναυαρχοῦντα).

1.2.4.2 Mithradates'in Roma'ya Başkaldırışı ve Lykialıların Sulla'ya Desteği

M.Ö. 89 – 81 yılları arası Pontos Kralı Mithradates Eupator Roma'ya karşı isyan hareketi başlatıp Roma'nın Anadolu'daki hâkimiyetini tehdit etmiştir²¹⁰. Mithradates birçok taraftar bulmasına karşın, Lykialılar savaşın başından beri Roma'nın yanında yer almışlar ve isyanı bastırmakla görevlendirilmiş olan Sulla'ya destek vermişlerdir. Mithradates isyanı bastırıldıktan sonra kralın yanında yer alan Anadolu kentleri şiddetli bir şekilde cezalandırılmış, Sulla tarafında yer alanlar ise ödüllendirilmiştir²¹¹.

Lykia, Sulla tarafından Roma'nın “dostu ve müttefiki” ilan edilmiş ve bağımsızlığı tanınmıştır. Bununla birlikte, Sulla'nın komutanlarından Licinnius Murena'nın Mithradates'in yanında yer alan Kibyrtis *tetrapolis*'ini (Kibyra, Balboursa, Boubon ve Oinoanda) dağıtıp

²⁰⁷ Magie 1950, 287 vdd.

²⁰⁸ Magie 1950, 1163 dn. 13; Robert 1977, 24; Troxell 1982, 94.

²⁰⁹ Troxell 1982, 94–95.

²¹⁰ Mithradates VI (Eupator)'un hayatı ve siyasi faaliyetleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Arslan 2007.

²¹¹ Appianos, Mithr. IX 61.

Boubon ve Balboursa'yı Lykia'ya hediye ettiği Strabon tarafından aktarılmaktadır²¹². Fakat yakın zamanda yayınlanan ve M.Ö. 46 yılına tarihlenen Roma ile Lykia arasındaki bronz anlaşma tableti Kibyatis bölgesinin bu tarihlerde hâlâ sorunlu bir yer olduğunu ve 46 yılından önce Lykia'ya bağlı olmadıklarını göstermektedir²¹³.

Sulla döneminde, Roma yandaşlarının ödüllendirilmesi için Hekate tapınaklarına *asylia* hakkının verildiği de bilinmektedir. Roma senatus'u tarafından Hekate tapınakları için *asylia* hakkı verilen kentlerin ve bölgelerin listesi Stratonikeia'ya bağlı Lagina'daki Hekate tapınağında ele geçen yazıtta verilmektedir (T 110). M.Ö. 81 yılına tarihlenen yazıtın sonunda yer alan listedeki Lykia kentleri Patara, Ksanthos, Pinara, Tlos, Limyra ve Myra olarak sıralanmaktadır²¹⁴. Burada sanki Lykia Birliği'nin üç oy hakkına sahip kentleri sayılmış gibi görünmektedir. Strabon'nun listesinden farklı olarak Olympos'un yerini Limyra almıştır. Korsan Zeniketes'e ev sahipliği yaptığı için Olympos'un cezalandırıldığı ve Lykia Birliği'nden ihraç edildiği ve hatta sahte Birlik sikkeleri bastığı bilinmektedir²¹⁵.

1.2.4.3 Lykia Birliği'nin Brutus'a Karşı Direnişi, Andriake Limanı'nın İşgali

Roma'da Caesar ve karşıtları arasında iç savaş patlak verince, Lykialılar M.Ö. 46 yılında Caesar ile Lykia Birliği arasındaki anlaşmadan²¹⁶ dolayı Caesar'ın tarafını tutmuşlardır. Bu yüzden de Caesar karşıtı Brutus'un işgaline maruz kalmışlardır. Brutus para toplamak üzere Lykia'ya geldiğinde, Birlik ordusu ile karşılaşmış ve üstünlük kurarak Lykia ordusunu kargâhına geri çekilmeye zorlamıştır. Ksanthos halkı Brutus'un güçlerine karşı koymaya devam etmiş fakat kuşatılmaktan kurtulamamıştır. Ksanthos'un tahrip olduğunu gören Pataralılar kendi istekleriyle kentin kapılarını Brutus'a açmışlardır. Myralılar da Pataralılar gibi yaparak aynı şekilde direniş göstermeksizin teslim olmuşlardır²¹⁷. Myra limanı Andriake'ye gönderilen Asia eyaleti quaestor'u Lentulus Spinther donanmasıyla Andriake Limanı'na gelip zincirleri kırarak limanı ele geçirmiş ve Myra kentine girerek Lykia güçlerinin komutanını yakalamıştır (τῷ δ' αὐτῷ χρόνῳ καὶ Λέντλος ἐπιπεμφθεὶς Ἀνδριάκη Μυρέων ἐπινείῳ τήν τε ἄλυσιν ἔρρηξε τοῦ λιμένος καὶ ἐς Μύρα ἀνήει. Μυρέων δέ, ἃ προσέτασσε, δεχομένων χρηματισάμενος ὁμοίως ἐς Βροῦτον ἐπανήει²¹⁸: Aynı vakitte, Myralıların limanı olan Andria-

²¹² Strabon XIII 4, 17.

²¹³ Mitchell 2005, 167–172 (metin ve İngilizce tercümesi) ve 227–230; Rousset 2010, 104–107 ve 135–141.

²¹⁴ OGIS 441 str. 209–214; IStratonikeia 508 str. 67–72.

²¹⁵ Adak 2004, 40 ve dn. 56–58.

²¹⁶ Mitchell 2005.

²¹⁷ Magie 1950, 528.

²¹⁸ Appianos, Bell. Civ. 4. 10. 82:

ke'ye gönderilen Lentulus, limanı kapatan zincirleri kırdı ve Myra'ya çıktı. Myra'nın sakinleri onun buyruklarına itaat etti, o Patara'da yaptığı gibi para topladı ve Brutus'a döndü).

Lykia'nın bu üç büyük kenti Ksanthos, Patara ve Myra düşünce, Lykia Birliği Brutus'a elçi gönderip onunla müttefik olma kararı almış ve Brutus'un isteği üzerine Birlik donanması onun emrine teslim edilmiştir (καὶ τὸ κοινὸν τὸ Λυκίων ἐς Βροῦτον πρέσβευε, συμμαχήσῃν τε ὑπισχόμενοι καὶ ἐσοίσειν, ὅσα δύναιτο. ὁ δ' αὐτοῖς ἐσφοράς τε ἐπέβαλε καὶ Ξανθίων τοὺς ἐλευθέρους ἀπεδίδου τῇ πόλει καὶ τὸ ναυτικὸν τὸ Λυκίων ἅμα ταῖς ἄλλαις ναυσὶν ἐκέλευε περιπλεῖν ἐς Ἀβυδὸν, ἔνθα καὶ τὸ πεζὸν αὐτὸς ἦγε καὶ Κάσσιον ἐξ Ἰωνίας ἀνέμενεν, ὥς ἐς Σηστὸν ὁμοῦ διαβαλοῦντες²¹⁹: *Lykia Birliği onunla askeri bir işbirliği kurmak için ve ellerinden geldiği kadar maddi katkıda bulunmak üzere Brutus'a elçiler gönderdi. O da onlara vergi yükledi ve Ksanthoslulara kentlerinin özgürlüğünü geri verdi ve Lykia donanmasının diğer gemilerle birlikte Abydos'a yelken açmasını emretti ki orada kendi kara kuvvetleriyle buluşacaktı ve Ionia'dan gelecek olan Cassius'u bekliyordu, böylece, birlikte Sestos'a geçebilirdi).*

Cassius Dio'nun anlatımında geçen, Lykialıların komutanının Myra'da ele geçirilmiş olduğu ayrıntısı önemlidir (καὶ τοῦτο καὶ οἱ Μυρεῖς ἐποίησαν, ἐπειδὴ τὸν στρατηγὸν αὐτῶν ἐν τῷ ἐπινείῳ λαβὼν ἀπέλυσε)²²⁰. Lentulus'un Myra'da ele geçirdiği “strategos”, Lykia Birliği'nin kıyı kentlerinin güvenliğinden sorumlu donanma komutanı yahut Lykia Birliği'nin başı (Lykiarkhes) olmalıdır. Ayrıca strategos'un burada ele geçirilmesi Brutus'a karşı direniş sırasında Lykia Birliği donanmasının Andriake'de konuşlandığını göstermektedir²²¹.

1.2.4.4 İlk İmparatorlar ve Lykialıların Roma'ya Sadakat Gösterisi

M.S. 1. yüzyılın başlarında Anadolu'nun büyük bölümü Romalılar tarafında eyaletleştirilmişti. Bu dönemde hâlâ iç işlerinde bağımsız olan Lykia Birliği, bu ayrıcalığını devam ettirebilmek için Roma imparatorlarına karşı sadakatlerini göstermek üzere türlü çabalar içine girmişlerdir. Kendilerini “Roma dostu” olarak göstermekle kalmayıp imparatorlar için saygıyı tanrısal hürmet seviyesine getirmişlerdir. Augustus, doğulu krallarda görebileceğimiz “dünyanın hâkimi” gibi unvanlarla yüceltilmiş ve tanrı gibi tapım görmeye başlamıştır. İmparator için ithaf kararları alınmış, imparator ve eşlerinin heykelleri dikilmiştir²²².

Bu durumda Myra da üzerine düşen görevi yerine getirmiştir. Myra'nın imparator Augustus'a sadakat gösterisi Andriake'de bulunan ithaf yazıtlarıyla (T 48, 49) belgelenmektedir. Yazıtta Augustus “karanın ve denizin hükümdarı” diye yüksek övgüye mazhar olmuştur. Aynı onurlandırma kararı Myra'nın *sympoliteia* ortağı olan Tyberissos ve Teimiussa ortak demos'u

²¹⁹ Appianos, Bell. Civ. 4. 10. 82:

²²⁰ Cassius Dio, 47. 34. 6.

²²¹ Zimmermann 1992, 220; Takmer 2006, 70.

²²² Bu hususta geniş yorum ve belgeler için bkz. Şahin – Adak 2007, 49 vd. ve dn. 4.

tarafından da alınmış (T 140) ve İmparator'a ithafen anıt dikilmiştir. Tyberissos–Teimiussa demos'unun bu ithaf kararı Myra'nın isteği doğrultusunda alınmış olmalıdır. Hatta kentlerin bu tür onurlandırma kararları alması imparator ailelerinin heykellerinin dikilmesi Lykia Birliği'nin isteği doğrultusunda gerçekleşmiş olmalıdır.

Tiberius döneminde, Germanicus ve babası Drusus ve karısı Agrippina onuruna yine Andriake'de heykeller dikilmiş olduğu burada ele geçen ithaf yazıtlarından bilinmektedir (T 50– 54). Germanicus ve ailesinin Myra ve Andriake'yi ziyaret edip etmediği ise bilinmemektedir.

1.2.4.5 Lykia'da İç Çatışmalar ve Hellenistik Dönem'in Sonu

Lykia Birliği, ilk Roma imparatorları zamanında, kendi içinde politik istikrarsızlık yaşıyordu. Birliğin en önemli memuriyetlerini ellerinde tutan aristokrat sınıf ile halk arasında baş gösteren anlaşmazlık İmparator Claudius'un başa geçmesinden kısa bir süre önce doruk noktasına çıkmış ve Birlik içinde çatışmalar meydana gelmiştir. Birliğin düştüğü bu durum Stadiasmus Patarensis'te anarşi olarak tarif edilmiştir. Bu anarşi ortamında bazı vatandaşlar Lykia'yı terketmek, Roma'ya sığınmak durumunda kalmıştır. Roma vatandaşlığını elde etmiş olan bazı kimseler de öldürülmüştür²²³.

Lykia'daki iç çatışmalardan kaçan, Roma yandaşı Lykialı aristokratların Korinthos'ta Iunia Theodora adlı Romalı zengin bir kadın tarafından konuk edildiğine dair epigrafik belgeler mevcuttur. Roma'ya sığınan bu Lykialı aristokratlar, iç savaş sona erdikten ve Lykia'nın idaresi Roma yandaşı zengin sınıfın tekrar eline geçtikten sonra geri döndüklerinde bazı kentler tarafından onlar adına Iunia Theodora için onur payeleri verilmiştir. Lykia Birliği, Patara, Myra ve Telmessos kentleri Korinthos'a yazdıkları mektuplarda²²⁴ yardımlarından dolayı Iunia Theodora'ya müteşekkik olduklarını göstermişlerdir (Myra'nın kararı için bkz. T 111). Patara, Myra ve Telmessos'un öne çıkmış olması, iç savaştan en çok etkilenen kentler olduklarını ve aristokrat kaçakların da en fazla bu kentlerden çıktığını göstermektedir.

²²³ Lykia'daki politik istikrarsızlık için daha detaylı bilgi için bkz. Şahin – Adak 2007, 49–57.

²²⁴ SEG 18, 1960, 143.

1.3 Roma Dönemi

1.3.1 Claudiuslar Dönemi: Lykia Eyaleti ve Myra

1.3.1.1 Lykia'nın Roma'ya İlhakı ve Lykia Birliği'nin Yeniden Düzenlenmesi

Lykia kentlerinin M.S. 1. yüzyıl başlarında imparator aileleri için heykeller dikip tanrısalları onurlar ithaf ederek bağımsızlıklarını korumak için gösterdikleri çabalara rağmen Lykia Birliği'ndeki iç çatışmalar yüzünden Roma'nın müdahalesi ile sahip oldukları kısmi bağımsızlıkları da sona ermiş ve Lykia M.S. 43 yılında İmparator Claudius tarafından bir Roma eyaletine dönüştürülmüştür.

İmparator Claudius çatışmaları sona erdirmek ve Lykia'yı eyalet olarak düzenlemek üzere genç vali Quintus Veranius'u görevlendirmiştir. Quintus Veranius'un ilk icraatı, isyanı bastırabilmek ve askeri operasyonları hızlı bir şekilde gerçekleştirebilmek için yol yapım faaliyeti olmuştur. Yaptırılan yolların listesi, imparatorluğun gücünü gösterir bir şekilde devasa olarak anıtlarlaştırılarak Patara'da dikilmiştir²²⁵.

Lykia'nın M. S. 43 yılından itibaren başlayan eyalete dönüştürülmesi ve Lykia Birliği'nin Roma eyalet yasaları uyarınca yeniden organize edilmesi, Claudius zamanında ve çok büyük olasılıkla ilk Lykia valisi Q. Veranius zamanında tamamlanmıştır²²⁶. Askeri karakterdeki Hellenistik Lykia Birliği'nin en üst makamları olan *strategos*, *hipparkhes* ve *nauarkhes* kaldırılmış ve onların yerine imparator kültü başrahipliği (ἀρχιερέως τῶν Σεβαστῶν) ve Birlik sekreterliği (γραμματεὺς Λυκίων τοῦ κοινοῦ) getirilmiştir. Lykiarkhes unvanı bu iki makamla birlikte kullanılmıştır. Bu iki makamın görevleri aynı kişi tarafından mı yoksa farklı iki ayrı şahıs tarafından mı icra edildiği sorusu ve bunun yanı sıra Hellenistik Lykiarkhes unvanının bu iki makam ile ilişkisi, yani Lykiarkhes'in bu iki makamı icra edenleri niteleyen bir terim mi yoksa sadece onursal bir unvan mı olduğu tartışma konusu edilmektedir.

Kokkinia, Opramoas yazıtlarındaki iki pasajı²²⁷ yorumlayarak Lykiarkhes ve arkhieus'un bir ve aynı makama iki farklı bakış olduğunu, görev başındaki Birlik başkanını göstermek için arkhieus'un tercih edildiğini ve buna karşın Lykiarkhes'in ömür boyu taşınan onursal bir unvan olduğunu düşünmektedir²²⁸.

Engelmann, Patara'da ele geçen ve Lykia Birliği'nin bir onurlandırma kararını içeren yeni bir yazıtı yayınladığı makalesinde, Lykiarkhia'nın, Birliğin belirli görevleri için düzenlenmiş bir memuriyeti olmadığını ve de *arkhiereia* ile özdeşliği varsayımlarının geçersiz olduğunu

²²⁵ Şahin – Adak 2007.

²²⁶ Şahin – Adak 2007, 63–71. Claudius döneminden Lykia Birliği'nin ilk imparatorluk kültü başrahibinin (Ksanthoslu Eirenaïos, bkz. Reitzenstein 2010, 166 – 167 nr. 1) biliniyor olması da bunu doğrulamaktadır.

²²⁷ TAM II 905 VII C 13–D 6; 905 XIII C 3–5.

²²⁸ Kokkinia 2000, 214–215.

öne sürmektedir. İmparatorluk Dönemi Lykia Birliği'nin dini alana hükmeden arkhieus ve politik işleri yürüten grammateus'tan oluşan çift başlı bir yapıya sahip olduğunu belirterek Lykiarkhes unvanının, her iki makamı içerisinde birleştirmiş bir kavram olduğunu, yani Lykiarkhes unvanını taşıyan birinin İmparator kültü başrahipliği ve Lykia Birliği'nin sekreterliği görevlerini aynı anda icra eden birinci şahsiyet olduğu sonucunu çıkarmaktadır.²²⁹

Nero dönemine, M.S. 60–63 yılları arasına tarihlenen Andrike gümrük yazıtı²³⁰, *arkhiereia* ve *grammateia* makamlarının belgelendiği en erken dokümandır ve bu iki makam üzerine yapılan tartışma konularına da açıklık getirmektedir. Yazıtın 75–79'uncu satırları²³¹ *arkhiereia* ve *grammateia*'nın iki ayrı makam olduğunu ve iki ayrı kişi tarafından yürütüldüğünü göstermektedir²³². Şahin tarafından konuya ilişkin yapılan yorumlara göre, *arkhiereia* ve *grammateia* görevleri her zaman iki ayrı kişi tarafından değil, bazı hallerde tek bir kişi tarafından üstlenilmekteydi. Bunun yanı sıra Şahin, Lykiarkhes unvanının her iki makamı kapsadığı ve bu unvanın, birinin *grammateus* olmasıyla birlikte başladığını ve hem iş başındaki hem de eski *grammateus* ve *arkhiereus*'lar için kullanıldığını düşünmektedir²³³.

1.3.1.2 Sosyal ve Ekonomik Reformlar

Claudius döneminde sadece yol yapım faaliyeti ve eyaletin düzenlenmesi gerçekleşmemiş aynı zamanda sosyal bozulmalar konusunda da bazı reformlar yapılmıştır²³⁴. Büyük olasılıkla eyalet öncesi yaşanan kanunsuzluk ve iç çatışmalar döneminde iyice gün yüzüne çıkmış olan çeşitli yolsuzluklar Myra'da ele geçen Q. Veranius'un epikrima'sı (ferman) aracılığıyla bilinmektedir (T 55). Fermanan anlaşıldığı üzere, kent arşivlerinde çalıştırılan köleler (*demosioi*) aracılığıyla bazı kişiler ekleme ya da silme vb. yöntemlerle evrakta sahtecilik yapma yoluna

²²⁹ Engelmann 2006, 183-186.

²³⁰ Takmer 2007.

²³¹ ἡ διενγύ[η]σις τοῦ τέλους (76) ὑπὸ τοῦ ὠνητοῦ {ὠνητοῦ} γεινέσθω πρὸς ἀπλῆν τὴν τειμὴν τοῦ [ἐν]ε[στῶ]τος ἐνιαυτοῦ [ἐπὶ τ]οῦ ἀρχιερέως τῶν Σεβαστῶν καὶ [τ]ο[ῦ] (77) γραμματέως τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ ὑπογραμματέως ἐπὶ ὑπο[θή]καις ἐγγαίοις· [ἔστω δὲ ταύτη χρ]έος ἑκάστου δι[ι]ενγυῶντος (78) πρὸς δηνάρια πεντακισχίλια, καὶ οἱ αὐτοὶ ἐπὶ πενταετίαν τελωνεῖτω[σ]αν· οἱ δὲ καθ' ἑκά[στον] ἔτο[ς] ἀρχιερεὺς τε κα[ὶ] (79) γραμματεὺς ὑποκείσθωσαν πρὸς τὴν εἴσπραξιν ἑκαστοὶ τῆς [ἡμισείας]· *Vergi toplama hakkını satın alan kişi bunun kefaletini imparator kültü başrahibi, Koinon'un grammateus ve hypogrammateus'u huzurunda yıllık ödeme oranında olacak şekilde taşınmaz mallar üzerindeki ipoteklerle göstermelidir. Bunun için her bir kefilin yükümlülüğü 5000 denarius'a kadar olsun ve bunlar 5 yıl süreyle vergi toplama hakkına sahip olsunlar. Söz konusu yılda görevde bulunan arkhieus ve grammateus'tan her biri verginin yarısının toplanmasından sorumlu olsun.* (Tercüme: Takmer 2006, 58-59).

²³² Şahin 2006, 30-32; Takmer 2007, 177-178.

²³³ Şahin 2006, 30-32, 42.

²³⁴ Şahin – Adak 2007, 76–77.

gitmişlerdir. Veranius bu tür belgelerin kesinlikle geçersiz olduğunu bildirerek ve benzer davranışların şiddetle cezalandırılacağı uyarısında bulunarak fermanının bütün eyalete dağıtılıp kaydedilmesini istemektedir.

Claudiuslar döneminde politik ve sosyal reformların yanı sıra Lykia ekonomisi için de önemli düzenlemeler yapılmıştır. Önemli ticari limanlara sahip olan Lykia'nın gümrük işlerine de Roma idaresi tarafından el atılmıştır. Daha önce Ephesos ve Kaunos'tan bilinen gümrük düzenlemelerine ilişkin yazıtlara Myra'dan ele geçen ve M.S. 2. yüzyıl başlarına tarihlenen bir fragman (T 62) eklenmişti. Bunlardan sonra Andriake Limanı'nda ele geçen gümrük yazıtı (T 56) ise Lykia'daki gümrük düzenlemelerine dair en erken belgedir.

Andriake gümrük yazıtı Nero döneminde Lykia valisi olan Licinius Mucianus zamanına, M.S. 60–63 yılları arasına tarihlendirilmektedir²³⁵. Nero zamanında yapılan gümrük vergisi toplama yasasına göre Roma idaresi bu konuda Lykia'ya mahsus bir uygulama getirmiştir. Yani gümrüklerin kiralanması ve vergi toplama görevi diğer eyaletlerde olduğu gibi Romalı procurator'lara değil doğrudan Lykia Birliği'ne ve kentlere bırakılmıştır. Roma'ya yıllık 100 bin *denarius* ödemekle sorumlu tutulan Lykia Birliği bu parayı kentlerin yetkisindeki giriş vergilerinden belirli oranda aldığı aidatlar kendi yetkisindeki çıkış vergilerinden ödüyordu. Gümrük vergilerini toplama işini kiralamak isteyen iltizam şirketleri Birliğin en üst yöneticileri olan *arkhiereus* ve *grammateus* huzurunda kefil ve ipotek göstermek suretiyle bu hakkı elde edebiliyorlardı. Gümrüklerin kiralanmasından ve aidatların toplanmasından sorumlu oldukları anlaşılan bu iki yöneticiden biri olan *arkhiereus*'un görevleri imparator kültü başrahipliğinin yanı sıra önemli idari işlerden de sorumlu olduğu ilk olarak Andriake gümrük yazıtıyla ortaya çıkmaktadır²³⁶. Bütün Lykia eyaletini ve Birliği ilgilendiren bu düzenleme sadece Myra–Andriake'de taşla yazılarak ilan edilmiş olamaz. Metnin birer kopyasının Birlik arşivinde ve en azından Birliğin büyük kentlerinin arşivlerinde de mevcut olması gerekirdi. Ayrıca Andriake Limanı'ndan ele geçen bu yazıtın bir suretinin de Patara Limanı'nda dikilmiş olması kuvvetle muhtemeldir²³⁷.

Sonuç itibarıyla yaklaşık çeyrek asırlık Claudiuslar devri, Lykia'da politik, sosyal ve ekonomik anlamda yenilikler dönemi olmuştur. Bu anlardaki düzenlemeleri ve faaliyetleri gösteren belgelerin de Patara (Stadiasmus Patarensis) ve Myra'dan (Veranius'un epikrime'si ile Andriake gümrük yazıtı) ele geçmiş olması da ayrıca önem arz etmektedir. Çünkü Klasik ve Erken Hellenistik Dönem'de Ksanthos'un ve Limyra'nın gerisinde kalmış olan Patara'nın ve

²³⁵ Takmer 2007, 168–170.

²³⁶ Takmer 2007, 170–184.

²³⁷ Takmer 2007, 166–167.

Myra'nın Roma Dönemi ile birlikte artık birisinin batıda diğersinin doğuda Lykia'nın liderliğine oynadıkları görülmektedir.

1.3.2 Flaviuslar Dönemi: Lykia ve Myra

M.S. 68 yılında Roma'da iktidar mücadelesi yaşanırken Lykia büyük bir depremle sarsılmıştır. Bu depremin Lykia'ya verdiği tahribat hakkında bir tahmin Patara su kemeri onarım yazıtından çıkarılabilir. Vespasianus imparator olduğu 69/70 yılında su kemerini tekrar ayağa kaldırtmıştır. Yazıtın verdiği bilgiye göre su kemerinin deprem nedeniyle temelinden yıkılmasından dolayı kent 30 ay boyunca susuz kalmıştır²³⁸. Myra'nın bu depremden ne kadar etkilendiğine dair bilinen bir epigrafik belge mevcut değildir. Bununla beraber, yaşanıp bitmiş olayları bir gelecek öngörüsü gibi anlatan Sibyllina kehanetlerinde Myra'nın, Lykia'nın parlak bir kenti olduğu ve yer sarsıntısıyla yerle bir olacağı aktarılmaktadır²³⁹. Kehanete konu olan yer sarsıntısının M.S. 68 yılı depremi mi yoksa M.S. 141 yılı depremi mi olduğu açık değildir. Ancak Patara Apollon kehanet merkezinin Nero zamanında yerle bir olduğu bahsi yine Sibyllina kehanetlerinde geçmektedir²⁴⁰. Sibyllina kehanetlerine konu olan felaket çok büyük olasılıkla Nero dönemindeki 68 yılı depremidir ve Myra'nın olaydan ağır bir şekilde etkilendiğini düşünmek gerekmektedir.

Hâlihazırda Myra'dan ele geçmiş yapı ve onarım yazıtı yok denecek kadar azdır. Vespasianus'un 4'üncü kez konsüllük yılına (M. S. 73) tarihlenen ve oğulları Titus ve Domitianus ile birlikte Vespasianus'a ait bir ithaf yazıtı (T 58) Nikolaos Kilisesi'nde devşirme malzeme olarak ele geçmiştir. Yazıtın nereden getirildiği ve ne tür bir yapıya ait olduğu belirsizdir. Vespasianus zamanından olduğu için belki hamam binası ile ilişkili bir yazıt olabilir.

M.S. 69 yılında başa geçen İmp. Vespasianus zamanında Lykia ile daha önce Galatia eyaleti içinde yer alan Pamphylia birleştirilerek M.S. 70/71 yılında *Lycia et Pamphylia* eyaleti düzenlemesine gidilmiştir²⁴¹. Bu yeni eyaletin ilk valisi, M.S. 70–72 yıllarında görev yapan Avidius Celer (tam adı: Cn. Avidius Celer Rutilius Lupus Fiscilius Firmus) Kaunos'ta İmpa-

²³⁸ Şahin 2008, 9–18.

²³⁹ Oracula Sibyllina IV 109–111: ὦ Λυκίης Μύρα καλὰ, σὲ δ' οὐποτε βρασσομένη χθών / πρηνίζει· πρηνὴς δὲ κλόνῳ πίπτουσι ἐπὶ γαίης / εἰς ἑτέρην εὖξῃ προφυγεῖν χθόνα, οἷα μέτοικος.

²⁴⁰ Şahin 2005, 341–342.

²⁴¹ Lykia ve Pamphylia'nın tek bir eyalet altında birleştiği tarih uzun zamandan beri tartışma konusu olagelmıştır. Antalya'nın kuzeyinde, Döşeme yakınlarında Via Sebaste üzerinde tahrip edilmiş olarak bulunan Vespasianus zamanından yol onarım yazıtı (Adak – Wilson 2012) bu tartışmalara çözüm getirmekte ve yeni eyaletin, daha önce yaygın olarak kabul edilen tarihinin M.S. 74 değil, M.S. 70 veya 71 yılında kurulmuş olduğunu göstermektedir, bkz. Adak – Wilson 2012, 17–22.

rator Vespasianus’a bir yapı adamıştır²⁴². Aynı vali aracılığıyla Myra’da da Vespasianus’a ithaf edilen bir yapının yaptırıldığı, Myra’da Aziz Nikolaos Kilisesi’nde devşirme malzeme olarak kullanılan kırık bir yazıttan (T 57) anlaşılmaktadır.

İmparator Titus (M.S. 79 – 81) zamanından bir onur yazıtı (T 60) Nikolaos kilisesi yakınlarında özel bir evde bulunmuştur. Titus’u onurlandırmak üzere dikildiği anlaşılan bu yazıtta başka bir bilgi yoktur. Nereden getirildiği bilinmeyen bu yazıt muhtemelen kentin ana caddelelerinden birinde İmparatorun heykelini taşıyan bir kaideye ait olabilir. M.S. 78 – 80 arası Lykia–Pamphylia Eyaleti valisi T. Aurelius Quietus, Myra kentinin boule’si ve demos’u tarafından onurlandırılmaktadır (T 59). Yine Nikolaos Kilisesi yakınlarında bir arazi duvarında devşirme malzeme olarak ele geç İon tarzı bir arşitrav parçası (T 61) muhtemelen Domitianus döneminin (M.S. 81–96) ilk yıllarında Lykia–Pamphylia eyalet valisi Gaius Caristianus Fronto zamanında inşa edilmiş bir yapıya aitti.

M.S. 1. yüzyılın son on yıllarında Myra’da önemli ölçüde yapılaşmanın gerçekleşmiş olması gerekir. Ancak, Titus’tan sonra Hadrianus’a kadar Domitian, Nerva ve Traianus dönemlerinden Myra kenti için herhangi bir epigrafik belge ele geçmiş yahut yayımlanmış değildir.

Bu üç imparatorun bastırdığı ve M.S. 95 – 98 yıllarına tarihlenen sikkelerde eyalet öncesi Lykia Birliği’nin *kitharephoroi* sikkelerindeki gibi arka yüzde *kithara* betimlemesi görülmektedir²⁴³.

1.3.3 Hadrianus Dönemi: Andriake Horreum Yapısı

Myra’nın Hadrianus döneminde inşa edilmiş ve günümüze iyi bir şekilde korunagelmış yapısı Andriake Limanı’ndaki tahıl depolama ambarı “granarium”dur. On sıra dikdörtgen bloklarla örülmüş olan bina 65m x 32m boyutlarında olup dikdörtgen planlı sekiz bölümden oluşmaktadır²⁴⁴.

Tek satır büyükçe yazılmış yapı yazıtı binanın ön cephesinde durmaktadır. Yazıtın orta kısmında Hadrianus ve eşi Sabina’nın büstleri bulunmaktadır. Latince yazıt²⁴⁵: *Horrea Imp. Caesaris divi Traiani Parthici f. divi Nervae nepotis Traiani Hadriani Augusti cos. III. Merhum İmparator Traianus Parthicus’un oğlu, merhum Nerva’nın torunu, 3 kez konsül olan Traianus Hadrianus Augustus horrea’sı*. Hadrianus 119 yılında üçüncü kez konsül olmuş ve bu yıldan sonra imparatorluğunun sonuna, 138 yılına kadar başka konsüllüğü yoktur. Dolayısıyla *horrea* (ambarlar) ilk etapta 119 – 138 yılları arasına tarihlenir. Fakat hem Andriake hem

²⁴² Adak – Wilson 2012, 11–17.

²⁴³ SNG 4265 – 4267.

²⁴⁴ Borchhardt 1975, 66 vd. Abb. 14.

²⁴⁵ CIL III 232 ve suppl. 6738.

de Patara horreum'larının Hadrianus'un 129 yılında gerçekleştirdiği ikinci Küçük Asia ziyareti sırasında inşa edilmiş olduğu kuvvetle muhtemeldir²⁴⁶.

Horrea'nın inşa ettirilmesi büyük ihtimalle Mısır'dan gemilerle taşınan buğdayın Roma'ya sevkedilmek üzere depolanması ve güvenliği amacını taşıyordu. Wörrle'nin Paribeni'ye atıfta bulunarak aktardığına göre, hem Patara hem de Andriake granarium'ları, Kabalis (Oinoanda, Boubon, Balboursa) bölgesinde, Elmalı Ovası'nda ve Ksanthos vadisinde yetiştirilen hububatın özellikle imparatorluğun başkentini ve ordusunu desteklemek için depolanmasına hizmet etmiştir²⁴⁷. Ambarların ilk inşa edildiği dönemde, kentin ya da bölgenin ürünleri ve limana giren çıkan ticari mallar için depo olarak kullanılıp kullanılmadığı belirsizdir²⁴⁸. Fakat Andriake horrea'sının ortasındaki kapının sağ tarafında bulunan ve Doğu Eyalet valisi Flavius Eutolmius'un zamanına (388–392) tarihlenen yazıt (T 74), eyalet merkezinden Myra ve Arneai kentlerine gönderilen metal ağırlık ve hacim ölçülerinden bahsetmekte ve bu ölçülerin hilesiz olarak kullanılmaları amacıyla denetçi memurlar tarafından kontrol edilebilmeleri için horrea'da muhafaza edilmeleri gerektiği emrini içermektedir. Andriake'de bulunan ve M.S. 3. yüzyıla tarihlenen yazıtlı bir lahit²⁴⁹ (T 44) burada Aurelius Metrodoros adlı vatandaşın *horrearius* “ambar şefi” olarak görev yapmış olduğunu göstermektedir. Bu yazıtlar horrea'nın en azından 3. ve 4. yüzyılda dahi Lykia içinde ticaret ve depolama amacıyla kullanıldığını göstermektedir.

Son olarak, Lykia'da iki büyük *horrea* inşa ettirilirken Andriake ve Patara limanlarının sadece bölgenin en büyük limanları olmaları değil, aynı zamanda coğrafi koşullar da belirleyici olmuş gözükmemektedir. Çünkü Lykia'nın dağlık coğrafyası bunu zorunlu kılmaktadır. Başka bir ifadeyle, yer seçimindeki temel amaçlardan biri iç kısımlardaki ürünlerin uluslararası pazarlara ulaştırılmak üzere en kısa yoldan limanlara indirilmesidir. Bu konudaki diğer bir belirleyici etken de şüphesiz Myra ve Patara'nın, biri Doğu Lykia'nın diğeri Batı Lykia'nın en büyük iki kenti olmalarıdır. Lykia'nın iki büyük dağ silsilesinin gerek politik organizasyonda gerek sikke basım bölgeleri olarak etkin bir rol oynadığı gibi *horrea* gibi büyük yapıların inşasında da bir fonksiyonu olduğu düşünülebilir.

²⁴⁶ Magie 1950, 619-620.

²⁴⁷ Borchhardt 1975, 67-68.

²⁴⁸ Magie 1950, 620.

²⁴⁹ Ormerod – Robinson 1914, 28 nr. 37.

1.3.4 Lykialı Zenginler ve Myra'nın Yeniden İmarı

Epigrafik belgelerin ortaya koyduğu üzere M.S. 2. yüzyılın 2. çeyreğinde Myra bazı zengin Lykiarkhes'ler tarafından parasal olarak desteklenmiştir. Bu yardımların temel nedeni bütün Lykia'yı büyük çapta etkileyen M.S. 141 yılı deprem felaketidir.

1.3.4.1 Oinoandalı Licinnius Longus

Myra'ya yardım eden zenginlerden ilki Oinoanda kentinden ünlü Licinnii ailesinin bir üyesi olan Licinnius Longus'tur. L. Longus'un M.S. 130 yılı civarında Lykia Birliği'ne ve Lykia kentlerine yaptığı yardımlar hakkında Oinoanda kentinden ele geçen bir yazıt (T 83)²⁵⁰ sayesinde haberdar olunmaktadır. M.S. 131/132 yılında imparator kültü başrahipliği yapan yani aynı zamanda Lykiarkhes unvanına sahip olan Licinnius Longus²⁵¹ kendi kenti için yaptığı maddi ve sosyal yardımların dışında Lykia ulusu için ve Myra ile Tlos için de önemli miktarlarda para bağışında bulunmuştur. L. Longus tarafından Myra'ya bağışlanan 10 bin denarius'un amacı belirtilmemiştir. Bu bir *euergesia* faaliyetidir; fakat bu tarihte Myra'nın hangi ihtiyaçtan dolayı bu yardıma gereksinim duyduğu belli değildir. Iason ve Opramoas'ın yardımlarının nedeni açıktır; M.S. 141 yılı depremi. Bu depremden yaklaşık 10 yıl önce Myra'da hâlihazırda bilmediğimiz önemli bir olay meydana gelmiş olabilir.

L. Longus'un yardımlarını bildiren söz konusu bu yazıt aynı zamanda Myra'nın taşıdığı *metropolis* unvanını gösteren en erken belgedir. Lykia'nın *metropolis* unvanı taşıyan diğer kentleri Telmessos, Tlos, Ksanthos, Patara ve Limyra'dır. Bazı bilim adamları tarafından Iason yazıtına dayanılarak Myra'nın metropolis unvanına sahip olduğu en erken tarih olarak M.S. 146 yılı kabul edilmektedir²⁵².

1.3.4.2 Kyaneailı Iason

M.S. 139 yılında Lykia Birliği'nin imparator kültü başrahipliğini ve sekreterliğini yapmış olan Iason, Myra'daki çeşitli yapıların yeniden inşası ve onarımı için para yardımında bulunduğu için Myra *boule* ve demos'unun aldığı kararla üç kez onurlandırılmıştır (T 84–86). İlk onurlandırılması Licinnius Longus'un arkhiereus'luğu sırasında (M.S. 131/132), ikincisi büyük deprem yılı 141 senesinde ve diğer onurlandırma kararı 149 yılında gerçekleşmiştir.

141 yılı onurlandırma kararında Iason'un Myra'ya yaptığı ve söz verdiği yardımlar detaylı olarak sıralanmıştır. Dekrette Iason'un, kentin baştanrsı Eleuthera adına festival düzenlemiş, *plateia* yakınında bulunan hamamın önündeki stoa'nın inşası için kızı Lykia ile birlikte 10 bin

²⁵⁰ Licinni ailesi ve soyağacı hakkında bilgi için Testimoia'da gösterilen literatüre bakılabilir.

²⁵¹ Reitzenstein 2011, 189–190 nr. 39.

²⁵² RE XVI₁ 1080 (s.v. Myra); Hellenkemper – Hild 2004, 343 (s.v. Myra)

denar yardımıda bulunmuş ve tiyatronun inşası için kayınpederi Polykharmos ile beraber 10 bin denar söz vermiştir.

1.3.4.3 Rhodiapolisli Opramoas

M. S. 141 yılı depreminde Myra'nın en büyük destekçisi Opramoas'tır. Deprem sırasında zor duruma düşen Lykia kentleri Opramoas'ın yardımlarıyla yeniden ayağa kaldırılmaya çalışılmıştır. Opramoas tarafından desteklenen otuz Lykia kenti arasında en büyük meblağı Myra kenti almıştır²⁵³. Kentin yeniden inşası için Opramoas'ın Myra'ya yaptığı para yardımı 100 bin denarius'tur²⁵⁴ (T 87). İnşa edilen yapılar arasında tiyatro ve Eleuthera Tapınağı da vardır. M. S. 152 civarında Opramoas gymnasium'un peristylös'u ve mermer kaplaması için kente yeniden 56 bin denarius yardım etmiştir²⁵⁵ (T 88 str. 16–18). Opramoas parasal yardımlarının dışında Myra'da *agonothetes* olarak görev üstlenmiş²⁵⁶ ve bunun yanı sıra tanrı/tanrıça ve imparator kültleri için Myra'da *panegyris* düzenleyerek kente sosyal hizmetler de sunmuştur²⁵⁷.

Deprem sonrası M.S. 2. yüzyılın ikinci yarısında Myra'nın durumuna ışık tutacak epigrafik belgeler ne yazık ki yoktur. Myra için bu dönemin önemli bir bölümü depremde büyük hasar gören kentin yeniden ayağa kaldırılmasıyla geçmiş olmalıdır. Depremin hemen akabindeki ilk yıllarda Iason ve Opramoas'ın yardımlarıyla kent kısmen imar edilmiştir. Fakat bu imar faaliyetleri sırasında kendi kentine yardım elini uzatmış Myralı herhangi bir zengin veya yardımsever kişi hakkında kent meclislerinin onurlandırma kararnamesini gösteren bir epigrafik belge bulunmayışı oldukça ilginçtir.

M.S. 149 yılına tarihlenen Antiphellos'taki bir mezar yazıtının (T 92) ceza formülasyonundaki ceza toplama makamları olarak Myra ve Antiphellos demos'unun gösterilmesinden dolayı bu iki kent arasında 141 yılı depreminden sonra politik veya ekonomik bir dayanışma olduğu düşünülebilir (bkz. bşl. 1.5.4).

²⁵³ Kentler ve aldıkları yardım miktarları listesi için bkz. Behrwald 2000, 176 dn. 74.

²⁵⁴ TAM II 905 XII D 3–9; Wörrle 1975a, 159.

²⁵⁵ Balland 1981, 185 vd. nr. 67.

²⁵⁶ TAM II 905 IX B 12–13; XIII C 9–10; XVII A 13–XVII B 1; XVII F 7–10.

²⁵⁷ TAM II 905 XII C 10–12; XIX B 5–7.

1.3.5 M.S. 3. Yüzyılda Myra

Lykia eyaletinin kurulmasıyla birlikte para basma hakları ellerinden alınan Lykia kentleri III. Gordianus zamanında kent sikkeleri basmaya başlamışlardır. Böylece Myra M.S. 3. yüzyılın ortalarında, III. Gordianus (M.S. 238–244) ve Valerianus (M.S. 253 – 260) dönemlerinde bastığı sikkeleriyle gündeme gelmektedir. Bu dönemde basılan Myra kent sikkelerinin arka yüzünde Artemis Eleuthera betimleri yer almaktadır. M.Ö. 2. yüzyılın ortasında, depremde sonra Iason ve Opramoas tarafından yeniden canlandırılan Artemis Eleuthera kültü bu sikkelerde hâlâ kentin baştanrısıdır. Genelde tapınak önünde ayakta duran bir tanrıça olarak betimlenen Artemis Eleuthera bu sikkelerin birinde etrafı iki yılanla sarılmış ve iki adamın baltalarla kesmeye giriştiği bir ağacın üstünde tasvir edilmiştir. Bu ilginç sahne, VNS’de bahsi geçen, Plakoma köyünde içine kötü ruh girmiş kutsal selvi ağacının kesilmesi olayını anımsatmaktadır. Söz konusu Plakoma’daki selvi ağacının kesilmesinin ardında pagan kültürünün Hristiyanlık zamanında da devam ettiği ve Sionlu Nikolaos’un bu tür paganizm kalıntıları ile mücadele ettiği biçiminde yorumlanmaktadır.

M.S. 3. yüzyıl sikkelerinde Myra’nın Patara ve Pamphylia kenti Side ile ayrı ayrı *homonoia* anlaşması yaptığı görülmektedir²⁵⁸. Biri Lykia’nın diğeri Pamphylia’nın en büyük limanlarına sahip bu iki kenti ile Myra’nın yapmış olduğu bu anlaşma bu kentlerle arasındaki deniz ticaretini geliştirmek ve bu sayede ekonomisini güçlendirmek temelinde gerçekleşmiş olmalıdır. Ayrıca Side ile Patara arasında da *homonoia* olduğunu gösteren sikkeler bilinmektedir. Side’nin *homonoia* için Lykia kentlerinden Patara ve Myra’yı tercih etmiş olmasının altında bu iki kentin büyük limanlara sahip olmasının yanı sıra belki bütün Lykia’nın iki büyük temsilcisi olma özellikleri de yatmaktaydı.

M. S. 3. yüzyıl aslında kentlerin ekonomik ve sosyal yapısının ekonomik kriz çerçevesinde araştırılması bakımından önemli dönemdir. Fakat Myra’nın hâlihazırdaki yayımlı belgeleri bu hususta sonuç verecek yeterlilikte değildir. Bu yüzyıla tarihlenen epigrafik belgelerinde görülen en karakteristik özellik, M.S. 212 yılında İmp. Caracalla (M. Aurelius Antoninus) tarafından ilan edilen *Constitutio Antoniniana* yasasıyla birlikte bütün vatandaşların Aurelius adı taşımasıdır. Myra ve teritoryumunda ve dışında ele geçen yazıtlardaki Aurelius/Aurelia gentilicium’larından bu yüzyılın Myralılarından bir kısmı tespit edilebilir ve bu kişilerin mesleklerinden ve sosyal statülerinden yola çıkarak bazı sosyolojik yorumlar yapılabilir. Fakat bu dönemde belgelenen şahıs adları sadece birkaç mezar yazıtında ve sporcu yazıtlarında görüldüğü için bu tür yorum yapmaya izin verecek çeşitli türlerde ve çok sayıda yazıt henüz yoktur.

²⁵⁸ Aulock 1974, nr. 76–77 (Patara) ve nr. 85 (Side); Franke – Nolle 1997, 150–151, 196.

Myra ve Andriake kazılarının ve çevredeki yüzey araştırmalarının ileriki yıllarda ortaya çıkacağı epigrafik belgeler bu açıdan da önemlidir.

Sosyal anlamda diğer bir konu olarak Myra'daki etnik yapıdan söz edilmesi gerekir. 1997 yılı Nikolaos Kilisesi kazılarında²⁵⁹ bulunan bir mezar yazıtında geçen Μυραῖς Ἰουδαῖοι “Myralı Yahudiler” ifadesinden Myra'da M.S. 3. yüzyılda (Aurelius gentilicium'u almış olmalarından dolayı) ikamet eden Yahudilerin varlığı bilinmektedir²⁶⁰. Yakın zamanda Andriake kazılarında ortaya çıkarılan ve 5. yüzyıla tarihlendirilen sinagog da burada önemli sayıda bir Yahudi cemaatinin yaşadığını ve Andriake Limanı üzerinden önemli ticari faaliyetlerde bulunduklarını göstermektedir²⁶¹.

1.3.6 Geç Roma Dönemi'nde Myra (M.S. 4. ve 5. yüzyıl)

M.S. 3. yüzyıl ortalarından itibaren paganizmin zayıflayıp Hristiyanlığın yaygınlaşması ve resmi din haline gelmesi sosyal anlamda yeni bir dönemin başlangıcıdır. Myra'nın bütün dünyada adının duyulmasına yol açan ünlü şahsiyet Aziz Nikolaos bu dönemde dünyaya gelmiştir. Hristiyanlık dönemi kaynaklarına göre Aziz Nikolaos Patara'da doğmuş, I. Constantinus (306–337) zamanında Myra'ya yerleşmiş ve piskopos olmuştur. Fakat 325 yılı Nikaia/İznik konseyinde Aziz Nikolaos'un adı geçmemektedir. Lykia'nın en görkemli yapısı olduğu söylenen Myra Artemis Eleuthera Tapınağı'nın Aziz Nikolaos tarafından yıktırılmış olabileceği düşünülmektedir²⁶². Myra'daki ünlü Aziz Nikolaos Kilisesi yıkılan Eleuthera Tapınağı'nın yerine inşa edilmiş olabilir. Aziz Nikolaos Kilisesi günümüze kadar birkaç kez onarım görmüştür. Aziz Nikolaos öldüğünde bu kiliseye defnedilmiştir. Aziz'in ününden dolayı M.S. 4. yüzyıldan itibaren “Nikolaos” adı yaygınlaşmış, özellikle Lykia'da popüler bir isim haline gelmiştir. M.S. 6. Yüzyılda yaşayan Sionlu Nikolaos'un biyografisinde kendisinden başka Nikolaos adında 8 şahıs adı geçmesi bunun güzel bir örneğidir. Nikolaos ismi giderek bir Hristiyanlık kültüne dönüşmüş ve çok sayıda Nikolaos kilisesi inşa edilmiştir. Fakirlerin, çocukların, gelinlerin, tüccarların ve gemicilerin hamisi olarak ünlenen Aziz Nikolaos'un lahdi 1087 yılında İtalyan tüccarlar tarafından açılarak kemikleri Myra'dan İtalya/Bari'ye götürül-

²⁵⁹ Ötüken 1998, 487.

²⁶⁰ Ötüken 1998, 487'de yazıttan Th. Corsten tarafından kısaca bahsedilmektedir. Hellenkemper – Hild 2004, 343 ve dn. 26, yazıt hakkındaki bu bilgileri Th. Corsten'den almışlardır.

²⁶¹ Sinagog içerisinde çok sayıda dinsel ritüellerde kullanılan çeşitli kaplar ve sikkelerin yanı sıra üç Yunanca yazıt ele geçmiştir. Bu yazıtlarda biri İbrani diğerleri Yunan olmak üzere 11 şahıs ismi geçtiği belirtilmektedir, bkz. Çevik et al. 2010, 169–180.

²⁶² Anrich 1913, 205 prg. 15; 227–228 prg. 42; Anrich 1917, 506–511; Hellenkemper – Hild 2004, 344 (s.v. Myra).

dükten sonra Avrupa ülkelerinde ve özellikle Ortodoks Rusya’da Nikolaos kültü yaygınlaşmış ve adına ithaf edilmiş çok sayıda kilise yapılmıştır²⁶³.

M.S. 4. yüzyılın ikinci yarısında Myra ve civarında yol onarımlarının yapıldığını gösteren bir miltaş Aziz Nikolaos Kilisesi’nde devşirme malzeme olarak ele geçmiştir (T 73). Aynı miltaş üzerinde üç ayrı onurlandırma yer almaktadır. Miltaş ilk olarak 293 yılında Maximianus (286 – 305) onuruna dikilmiştir. Daha sonra, 367 – 375 yılları arasında I. Valentinianus (364 – 375), Valens (364 – 378) ve Gratian (367 – 383) onuruna ikinci bir yazıt yazılmıştır. Üçüncü olarak 383 – 393 yıllarına tarihlenen, Gratian, II. Valentinianus (375 – 392), I. Theodosius (379 – 395), Arcadius (383 – 408) ve Honorius’u (393 – 423) onurlandıran yazıt aynı miltaşına yazılmıştır. Söz konusu miltaş adı geçen imparatorlar zamanında Myra’da büyük bir yol onarım faaliyetinin gerçekleştiğini göstermektedir. Miltaşın Nikolaos Kilisesi’nde bulunmuş olması onun Myra kent merkezinde ya da çok yakınında dikilmiş olması gerektiğini düşündürmektedir. İkinci ve üçüncü yazıtlarda adı geçen imparatorların yönetim yılları dikkate alındığında bu yol onarım faaliyetinin 25 yıl kadar bir sürece yayıldığını göstermektedir. Dolayısıyla bu kadar uzun bir süreç, yol onarımlarının Myra teritoryumu içinde kalan bütün ana yolları kapsadığı sonucu çıkarılabilir. Bu da *metropolis* Myra’nın Roma İmparatorluğu nezdinde yüksek bir yer edindiğinin işareti olarak görülebilir.

Fl. Eutolmius’un valilik dönemine (M.S. 388–392) tarihlenen, Andriake’deki horrea’nın ana kapısının yan duvarına yazılmış ağırlık ölçülerine dair vali emri (T 74) Myra ile Arneai arasındaki ve dolaylı olarak da Lykia genelindeki ticari faaliyetlerin sıkı bir denetim altına alındığını göstermektedir (bkz. bşl. 1.1.3). Bu yazıtın dışında, Andriake’de bulunan 5.–6. yüzyıldan bir sinagog ve 6 Erken Bizans kilisesinin varlığı limanın kullanımda olduğunu ve buradaki ticari faaliyetin ve din turizminin Geç Roma – Erken Bizans dönemlerinde canlı bir şekilde devam ettiğini açıkça göstermektedir.

Andriake Limanı sayesinde zenginleşen Myra, II. Theodosius (M.S. 408–450) tarafından Lykia’nın başkenti yapılmıştır. M.S. 5. yüzyılın ortalarında Aziz Thekla’nın hayatında²⁶⁴ Myra “τῆς Λυκίας μητρόπολις· βελτίστη καὶ φαεινότερη πόλις”²⁶⁵ “Lykia’nın metropolis’i: en iyi en en parlak kenti” diye kaydedilmiştir. Aziz Nikolaos ile ünlenen Myra, Hristiyanlık âleminin önemli bir ziyaret yeri olarak gelişmesini sürdürmüştür.

²⁶³ Harison 2001, 79–85.

²⁶⁴ Yunanca metin, Fransızca tercüme ve yorum için bkz. Dagron 1978.

²⁶⁵ Dagron 1978, 268.

1.4 Klasik, Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Kentin İdari ve Sosyal Yapısı

1.4.1 Kentin Belgelenmiş İdari Kurumları ve Yöneticileri

Myra'nın Klasik Dönem kale yerleşimi zamanında nasıl bir idari organizasyona sahip olduğuna dair yeterli belge mevcut değildir. Bu dönemin genel özelliği göz önüne alınarak Myra kale yerleşiminin belirli hanedanlar tarafından idare edildiği, hanedanlığın askeri ve dinsel işlerinden sorumlu kişilerin var olduğu düşünülmelidir. Klasik Dönem nekropolis'lerindeki kabartmalı mezarların ve Lykçe yazıtlı mezarların sahiplerinin bu dönemin ileri gelen şahısları ve aileleri oldukları açıktır. Bunlar arasında Hurttuweti'nin mezar kabartmasındaki mızraklı asker figürleri onun hayatta iken askeri bir görev üstlendiği biçiminde yorumlanmaktadır (bkz. bşl. 1.1.1.2). Askeri anlamda hizmet vermiş diğer bir kişi ise Lusãñtra olabilir (T 6). Lusãñtra'nın Limyra'da Tebursseli ile birlikte Perikle'nin hizmetinde çalışmış bir komutan olduğu düşünülmektedir (bkz. bşl. 1.1.2.1). Dini bir görevde bulunduğu düşünülebilecek şahıs [.]urttija'dır (T 8). Mezar yazıtında kendisini niteleyen *mahanahidi*, onun bir rahip olduğunu gösteren bir sözcük ya da dini ayinlerden/ritüellerden sorumlu bir memuriyet olmalıdır (bkz. bşl. 1.1.2.1).

Lykia Ptolemaios krallığının idaresi altında iken Myra, kale yerleşiminin güneyindeki ova-da kentleşme (polis) sürecini tamamlamış ve 2. yüzyılda Lykia'nın altı büyük kenti arasında yerini almıştır. M.Ö. 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen Ksanthos ile Myra arasındaki *isopoliteia* anlaşma metninde kentin en üst yöneticileri olarak arkhon'lar ve prytanis'ler olduğu görülmektedir (T 77). Mevcut epigrafik belgelerde Myralı herhangi bir *arkhon* adına rastlanmamaktadır. Hellenistik Dönem'den bir yazıt Polykrites oğlu Arkhon adında bir komutanın (τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν) altın çelenkle ve bronz heykelle onurlandırıldığını haber vermektedir (T 47). Polykrites oğlu Arkhon'un kimler tarafından onure edildiği ve kendisinin de nerede ve kimlere komuta ettiği malum değildir. M.Ö. 3. yüzyılın son çeyreğinde Kıbrıs'ta paralı asker olarak hizmet etmiş Euepes oğlu [Euep]es adlı Myralı'nın varlığı bilinmektedir (T 106 str. 9). Bundan bazı Myralıların paralı asker olarak Myra dışında bulundukları sonucu çıkarılabilir; fakat söz konusu komutan Polykrites oğlu Arkhon ve onu onulandıranların paralı askerler olup olmadıkları hâlihazırda belirsiz görünmektedir. *Isopoliteia* ve komutan yazıtları dışında Myra'nın Hellenistik Dönem idari kurum ve yöneticilerine dair bir belge henüz bilinmemektedir.

Roma Dönemi'nde kentin idari yapısına ilişkin en güzel epigrafik belge Soura'dan ele geçen, Antigonos adlı bir vatandaşı onurlandıran kararnamedir (T 126). Myra boule'si ve demos'unun heykellerle ikinci kez onurlandırdığı Antigonos, Souralı olup Myra metropolis'inde baştanrı Eleuthera adına düzenlenen festivalin agonothetes'liğini, *boule* ve demos'un hazine-

darlığını (*tamieia*) ve sekreterliğini (*grammateia*), yaşlıların *gymnasiarkhes*'liğini yapmış, *prytaneia* ve imparatorların haznedarlığı görevlerinde bulunmuştur.

Myra'da *prytanis* olarak hizmet verdiği bilinen diğer şahıslar Philippos ve oğlu Amyntas'tır. Bu iki şahıs Arneai kentinde bulunan iki onurlandırma yazıtından bilinmektedir²⁶⁶ (T 90 ve 91). Amyntas, babası Philippos'un anısı için onurlandırma anıtı diktirmiştir. Bu yazıtta oğul Amyntas ve baba Philippos sırasıyla Myralı ve Arneaili olarak tanıtılmaktadır (Ἀμύντας Φιλίππου Μυ[ρ]εὺς καὶ Ἀρνεάτης Φίλιππον Ἀμύντου Μυρέα καὶ Ἀρνεάτην, τὸν πατέρα). Hem Philippos hem de oğlu Amyntas Myra'da *prytaneia* hizmetlerinde bulunmuştur. olmakla beraber her ikisi de Kyaneai kentinde imparatorlar kültü rahipliklerini yapmışlardır. Kyaneai'da imparatorlar kültü rahipliği yapmış olmalarına rağmen Kyaneai vatandaşlığı aldıkları-na dair yazıtlarda bilgi yoktur.

Myra vatandaşlığını elde etmiş olan Simenali Apelles oğlu Hippolokhos'un (T 81) birçok yüksek memuriyetleri tamamladığı bilinmektedir. Aperlai ve *sympoliteia* ortakları (Isinda, Apollonia ve Simena) tarafından onurlandırılan Hippolokhos'un üstlenmiş olduğu görevler onuruna dikilen yazıtta hyparkhes'lik, İmparator Tiberius Claudius'un kült rahipliği, elçilik (muhtemelen Roma'ya); tanrıça Roma, Zeus ve Apollon rahipliği; haznedarlık, *gymnasiarkhes*'lik ve başka bütün memuriyetler olarak sıralanmaktadır. Hippolokhos'un bu görevleri nerede tamamladığı yazıtta belirtilmemektedir. Kendisinin asıl memleketi olan Simena gibi küçük bir yerleşimde bu kadar memuriyet olması mümkün değildir. Aperlai ve politik ortakları tarafından onurlandırıldığına ve onun Myra vatandaşlığı yazıtta öncelikli olarak belirtildiğine göre Hippolokhos bu görevlerin bir kısmını Myra'da, bir bölümünü de Aperlai ve ona bağlı *sympoliteia* kentlerinde yerine getirmiş olmalıdır.

Myra kent meclisleri *boule* ve *demos* sadece bu iki meclisin aldığı karar metinleri ile belgelenmektedir. Myra'da kentin *demotika* ve *bouleutika* görevlerini üstlenmiş (τὰς ἐνχειρίσθεισας δημοτικὰς καὶ βουλευτικὰς ἀρχὰς) bir ailenin onurlandırılan kızı hakkında bir yazıt ele geçmiştir (T 65).

Kentin yaşlılar meclisi (*gerousia*) kentteki ve teritoryum yerleşimlerindeki mezar yazıtlarında geçen ceza formülasyonlarından bilinmektedir.

Myra'nın *gymnasion* kurumu hakkında ise hem gençler "*epheboi*" hem de yaşlılar "*gerousiai*" için iki ayrı *gymnasion*'un varlığı bazı yazıtlarla belgelenmektedir. Gençlerin *gymnasion*'u ve Idamaksas oğlu Iason oğlu Ptolemaios adında bir *gymnasiarkhes*'i, gençler tarafından kendi eğitim arkadaşları için diktikleri adak stelleri (T 67, 68) vasıtasıyla bilinmektedir. Yaşlılar *gymnasion*'u ise onların *gymnasiarkhes*'liğini yapmış olan Souralı Apollon rahibi

²⁶⁶ Larsen 1957, 14–15; Robert 1977, 9.

Antigonos oğlu Antigonos namı diğer Myralı Lysimakhos için Myra *boule* ve demos'u tarafından kaleme alınan onurlandırma kararıyla belgelenmektedir (T 126). Kentte bir *gymnasion* yapısının varlığı ve nasıl bir mimariye sahip olduğu ise Opramoas'ın yaptığı yardımlar vasıtasıyla bilinmektedir. Opramoas'ın yardımlarıyla ayağa kaldırılan *gymnasion*'un etrafı sütunlarla çevrelenmiş “*peristylon*” ve içinde eksedra'lı bir stoa'sı bulunan bir yapı olduğu anlaşılmaktadır (T 87, 83b str. 16–18).

Myra'da *agonothetes* olarak hizmet verdiği bilinen tek kişi Rhodiapolisli Opramoas'tır. Opramoas aynı zamanda Myra'da Artemis Eleuthera ve imparator kültü için *panegyris* düzenlemiştir.

1.4.2 Yazıtlardan Bilinen Myralılar

1.4.2.1 Myra ve Andriake'deki Vatandaşlar

Bu başlık altında yazıtlarda geçen özel isimler kronolojik olarak sıralanarak şahıs adları üzerinden kentteki yerel kültürün giderek Hellenleşme ve Romalılaşıma süreci incelenmektedir. Bunun yanı sıra Myralı vatandaşların sosyal statülerinin mümkün olduğu kadar belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Klasik Dönem'den Bilinen Yurttaşları:

Lykçe kaya mezarı yazıtlarında toplam 21 şahıs adı geçmektedir. Bunlar yukarıda 1.1.2.1 başlığı altında incelenmiştir.

Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Adı Geçen Vatandaşlar:

Ordanis ve torunu Straton (T 14): Ordanis sadece Myra'da belgelenmiş yerel bir isimdir²⁶⁷. Straton bir Yunan adı olup hem Anadolu hem Yunanistan'da ve adalarda oldukça yaygın kullanılmaktadır.

Keisos oğlu Daparas (T 15): Yerel bir isim olan Keisos²⁶⁸ sadece bu yazıtle birlikte Myra'da ortaya çıkmıştır. Daparas Hitit metinlerinde geçen *Tapara* tanrı isimle özdeş²⁶⁹ yerel bir Lykçe şahıs adı olup Telmessos'da Lykçe – Yunanca çift dilli bir kaya mezarı yazıtında²⁷⁰ (*dapara pulenjdah* “Pulenjda oğlu Dapara”) belgelenmektedir. Yazıtın Yunanca'sında Dapara'nın karşılığı olarak Lapara kaydedilmektedir²⁷¹.

²⁶⁷ Zgusta 1964, § 1104-1. Benzer bir isim Ordanos sadece bir yazıtta belgelenir: IG XII 2, 398 (Διόδωρος Ὀρδάνου).

²⁶⁸ Zgusta 1964, § 571.

²⁶⁹ Houwink ten Cate 1961, 158– 59.

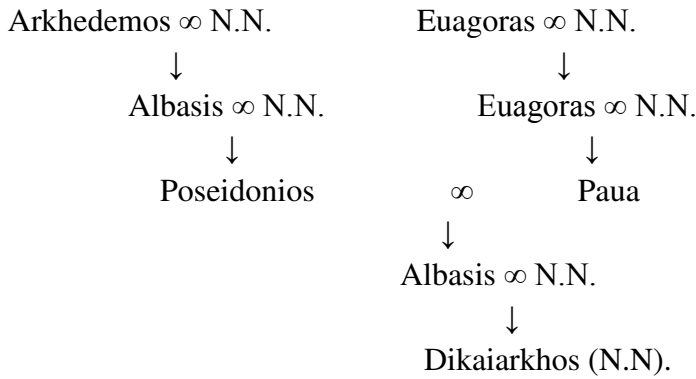
²⁷⁰ TL 6.1

²⁷¹ Zgusta 1964, § 252-1 ve 252-2.

Moskhion oğlu Parmeniskos (T 16): Moskhion yaygın kullanılan bir Yunan ismidir. Parmeniskos da Yunanistan ve adalarda çokça belgelenmiştir. Anadolu’da muhtemelen bu yazıttan başka örneği yoktur.

Myndoslu? Arsasis (T 17): Arsasis adı Güney Phrygia ve özellikle Lykia’da sıkça görülen bir femininum isimdir²⁷². Arsasis, Karia kenti Myndos’dan gelip Myra’ya yerleşmiş olabilir yahut Myralı olup babasının isminin Myndos olması gerektiği de düşünülebilir.

Albasis ve ataları (T 21): Büyük babası ile aynı ismi taşıyan mezar sahibinin ismi Albasis yeni bir şahıs adı olup daha önce belgelenmemiştir. Muhtemelen Lykia’ya özgü bir isim olmalıdır. Albasis’in annesinin adı Paua²⁷³ da şimdiye kadar sadece Lykia’da görülen bir isimdir. Mezar yazıtında Albasis hem baba hem anne tarafından atalarını saymaktadır; buna göre Albasis’in soy ağacı şöyledir:

Arkhedemos, Poseidonos ve Euagoras Yunan isimleri Albasis’in hem anne hem de baba tarafından gelen soyunun üç kuşak öncesine kadar giden bir Hellenleşme sürecinde olduklarını göstermektedir. Bununla birlikte her iki ailenin, çocuklarına epikhorik isimler (Albasis ve Paua) vererek yerel kültürlerini devam ettirdikleri söylenmelidir. Meslek olarak yazıttan sadece mezar sahibi Albasis’in *Proimoi Theoi* rahibi (bkz. bşl. 1.7.2.3) olduğu bilinmektedir.

D[....] oğlu Myralı Antigonos ve eşi Mare[inos?] kızı Agathe (T 22): Antigonos ve Mareinos yaygın görülen Yunan isimleridir. Agathe Yunanca olmasına rağmen nadir rastlanan bir kadın ismidir. Mezar yazıtlarındaki *kitharephoros* para biriminden dolayı Antigonos ve eşi Agathe’nin Hellenistik Dönem’de yaşadıkları söylenebilir.

Triendasis’in oğlu [filanca] ve eşi Sedeples kızı Lais ailesi (T 40): Yazıtta mezara gömülme yetkisi verilen kalabalık bir isim grubu geçmektedir. Yazıtın sağ tarafının kırık yahut silik olmasından dolayı bu kişilerin akrabalık ilişkileri tam anlaşılamamaktadır. Anlaşıldığı kadarıyla Lais ile kocası ve onların iki oğlu Polyperkhon ile Tydeus ve büyük olasılıkla kızları Artemisia çekirdek aileyi oluşturuyordu. Artemisia, Aleksandros adında biri ile evli; Poly-

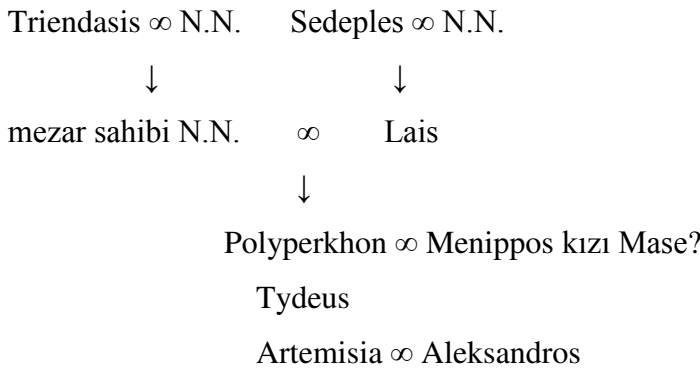
²⁷² Zgusta 1964, § 107-7.

²⁷³ Zgusta 1964, § 1225-1.

perkhon da muhtemelen Menippos kızı Mase ile evliydi. Yazıtta diğer bir Artemisia, Ka[. . .] ve Menippos (Polyperkhon'un kayınpederi) muhtemelen kardeş idiler ve onlar da mezara gömülme iznine sahiptiler. Hyposorion'a kimlerin gömüleceğine karar verme yetkisi ise ailenin iki erkek oğlu Tydeus ve Polyperkhos'a verilmiş görünmektedir.

Bu isimlerden Triendasis ve Sedeples şimdiye kadar sadece Lykia'da belgelenmektedir ve epikhorik isimler olmalıdır²⁷⁴. Diğer şahıslar Lais, Tydeus, Polyperkhon, Artemisia, Mase ve Menippos Yunan isimleridir.

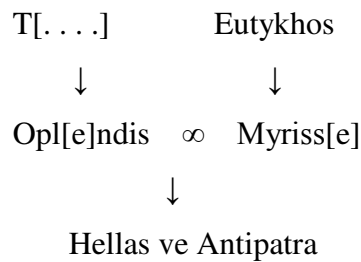
Ailenin soy ağacı şöyle çıkarılabilir:

Taugias (T 23): epikhorik bir eril isim olup sadece bu yazıtla birlikte Myra'da belgelenmiştir²⁷⁵.

Berenike (T 24): Makedon formu Φερηνίκη “zafer taşıyan” anlamına gelen Berenike²⁷⁶ oldukça yaygın görülen ve ünlü kralların kızlarının da taşıdığı isimdir.

Opl[e]ndis ve ailesi (T 30):

Mezar sahibinin adı Opl[e]ndis (veya Hoplendis?) ve karısının adı Myriss[e] (veya Myrissa?) bu yazıt dışında belgelenmemiştir. Her ikisi de yerel şahıs adı olabilir. Ailenin diğer üyeleri Yunan ismi taşımaktadır.

Euagoras (T 39): Annesi tarafından yaptırılan bir mezar yazıtında adı geçmektedir. Euagoras yaygın kullanılan bir Yunan ismidir.

²⁷⁴ Zgusta 1964, § 1602-1 ve § 1387-3.

²⁷⁵ Zgusta 1964, § 1519.

²⁷⁶ LSJ.

Pleistarkhos oğlu Pleistarkhos, Satyros oğlu Argaios, Tandasis oğlu Deksiphanes (T 77): Ksanthos ile Myra arasındaki isopoliteia anlaşması yapmak üzere Myra kenti tarafından yetkilendirilen kişilerdir. Bunlardan Tandasis²⁷⁷ yerel bir isimdir ve sadece Lykia’da birkaç yazıtta görülmektedir. Deksiphanes de sadece isopoliteia yazıtında belgelenen yerel bir Lykia ismidir²⁷⁸. Diğer isimler Pleistarkhos, Satyros ve Argaios Yunanca’dır.

[Soph]ron? oğlu Genethlios ve karısı Zosime (T 25): Her üç isim de Yunanca olup Yunanistan ve Anadolu’da yaygındır.

Euagoras (T 33): Adı okunamayan bir kadın tarafından yaptırılan bir mezarda bu şahsın oğlu olarak adı geçmektedir.

Polykrites oğlu Arkhon (T 47): Altın çelenk ve bronz heykelle onurlandırılan Arkhon yazıtta *hegemon* olarak nitenmektedir. Kimler tarafından onurlandırıldığı belli değildir. Baba ve oğlun taşıdığı isimler yaygın görülen Yunanca şahıs adlarıdır.

Ptolemaios oğlu Antipatros (T 43): Mezar yazıtı sadece sahibinin adından ibarettir. Ptolemaios ve Antipatros sıkça karşılaşılan Yunanca isimlerdir.

Dionysios oğlu Synergos ve karısı (?) Dionysios kızı Arneailı Anthousa (T 26): Şahıs adlarının hepsi Yunanca’dır. Anthousa daha çok Anadolu’da belgelenmiştir.

Aristoteles (T 41): Adı kayıp bir mezar sahibinin babasıdır. Ünlü Yunan filozofuna öykünülerek taşınan bu isim Anadolu’da da yaygın olarak görülmektedir.

Idamaksas oğlu Iason oğlu *gymnasiarkhes* Ptolemaios ve Hermakotas oğlu Hermapias (T 67): Ptolemaios’un *gymnasiarkhes*’lik zamanında ölen Hermapias eğitim arkadaşları tarafından onurlandırılmıştır. Hermapias’ı onurlandıran arkadaşlarının isimleri diğer bir yazıtta sıralanmıştır: Lysanias oğlu Themison, Dikaiarkhos oğlu Dikaiarkhos, Dikaiarkhos oğlu Moskhos, Menemakhos oğlu Hikesios, Hermakotas oğlu Lysimakhos, Pausanias oğlu Hermagoras oğlu Hermagoras, Timotheos oğlu Hippolokhos, Herakleites oğlu Hierodotos oğlu Hierodotos (T 68). Her iki yazıtta geçen bütün şahıslar Yunanca isim taşımaktadır.

Soteris ve Leon (T 37); Aleksandros ve Daphne (T 28): Roma Dönemi mezar yazıtlarında görülen Yunanca şahıs adlarıdır.

Synpherousa kızı Rhoda (T 29): Yazıtta geçen *Ῥόδα Συνφερούσης οἰκοῦσα ἐν Μύροις* “Myra’da ikamet eden Synpherousa kızı Rhoda” ifadesinden Rhoda’nın Myralı olmadığı anlaşılmaktadır. Rhoda büyük olasılıkla Myra’ya dışardan gelip yerleşmiştir. Kendisine mezar yaptırdığı için de onun Myra vatandaşlık hakkını elde ettiği söylenebilir. Yazıtta Rhoda baba-

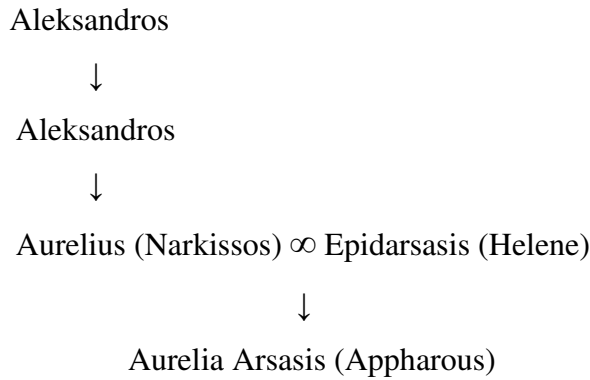
²⁷⁷ Zgusta 1964, § 1502. TAM II 1149, 1213; IGR III 704 I str. 19.

²⁷⁸ Bosquet – Gauthier 1994, 328.

sının adıyla değil de annesinin adıyla anılması ise, onun meşru bir evlilikten doğmadığını gösterebilir. Belki köle kökenli bir aileden geliyordu.

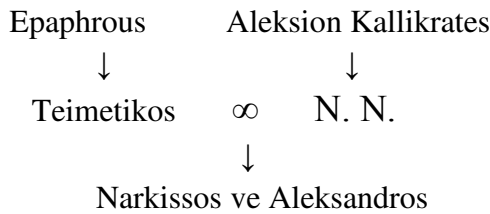
Philippos'un azatlısı Nike (T 38): Philippos tarafından azat edilen Nike adlı kadın kendisi ve kızkardeşi için bir mezar yaptırmıştır. Platon adlı biri tarafından azat edilen Kızkardeşin adı tam okunamamaktadır. Azat edilmiş bu iki kardeşin mezar yaptırıp üzerine yazıt yazdırmaları bütün vatandaşlık haklarını elde ettiklerini göstermektedir.

Arsasis ve ailesi (T 65):

Yazıt ailenin kızı Arsasis hatırası için dikilmiştir. Arsasis'in ataları Myra'da *demotika* ve *bouleutika* görevlerini üstlenmiştir. Arsasis ve babası Narkissos M.S. 212 yılında çıkan *Constitutio Antoniniana* yasasına göre Aurelia ve Aurelius gentilicium'unu almıştır. Arsasis'in tanındığı diğer bir isim Appharous ise sadece bu yazıtta belgelenen yerel bir Lykialı adıdır²⁷⁹. Roma ve Yunan isimleri taşıyan Aurelius namı diğer Narkissos'un karısı ise yine sadece bu yazıtta görülen yerel Lykia ismi Epidarsasis²⁸⁰ ile anılmakta ve Helene Yunan ismini de takma ad olarak kullanmaktadır. Myra'nın bu önemli ailesinin bireylerinin taşıdıkları isimlerle M.S. 3. yüzyılda hem yerel hem Yunan hem de Roma olmak üzere üç kültürü bir arada yaşattıkları görülmektedir.

Narkissos ve Aleksandros kardeşler (T 66):

Narkissos ve Aleksandros kardeşler adı kaydedilmemiş annelerinin hatırasına bir stel dikmişlerdir. Yazıtta adı geçen hiçbir şahsın mesleği hakkında bir bilgi verilmemiştir. Aile üyele-

²⁷⁹ Zgusta 1964, § 66-30.

²⁸⁰ Zgusta 1964, § 342-1. πῑ-δαρσασίς Arykanda yazıtlarından bilinen Καλί-δαρσασίς ismi ile karşılaştırılabilir, bkz. IARYkanda 69, 136, 137 ve 184.

rinden Teimetikos adı sadece Ksanthos'ta Roma Dönemi'nden bir yazıtta²⁸¹ dişil formda belgelenmektedir; ancak bu isim yerel olmaktan çok Yunan ismi gibi görünmektedir. Yazıtta geçen diğer şahıslar Yunanca isim taşımaktadırlar.

Rhodippos oğlu Aurelius Ia[son] ve karısı Thalie (T 42 ve T 148); İmparatorların azatlısı, ambar memuru “horrearius” Aurelius Metrodoros ve karısı Kraes kızı Aurelia Kleopatra (T 44); Apollonios oğlu Aurelius ve karısı Arsasis (T 45); Aurelia Negi[nete?] ve kocası Aurelius Khresimos (T 46); Aurelius [...]andros Nannes, Neikios (T 35): M.S. 3. yüzyıl mezar yazıtlarında isimleri geçen bu şahıslar Yunanca isimler taşımakta; bunlardan bazıları *Constitutio Aureliana* yasası ile birlikte Aurelius/Aurelia Romalı soyadı kullanmaya başlamıştır. Şahısların mesleklerine veya sosyal statülerine dair herhangi bir bilgi mevcut değildir.

Epiktesis (T 34): Yaygın bir Yunanca isim taşıyan vatandaşdır. Phirmos ve Valerius (T 57): Kırık bir mezar yazıtında okunan bu isimlerden Phirmos Yunanca, Valerius ise iyi bilinen bir Romalı adıdır. Theodora (T 69): Kızı için adakta bulunmuş bir kadındır. Yunanca olan Theodora ismi her dönemde yaygın olarak görülmekle birlikte Hristiyanlıkla birlikte daha sık kullanılan bir isimdir.

Şahıs Adları Üzerine Genel Değerlendirme:

Yazıtlarda çok az sayıda meslek adı görülmektedir: *hegemon*, *gymnasiarkhes*, *horrearius*, *demotika* ve *bouleutika* görevleri. Klasik Dönem'den sonra Yunanca şahıs adları büyük oranda yaygınlaşmaya başlamakla birlikte, yerel isimler Roma Dönemi boyunca az da olsa kullanılmaya devam etmiştir. Aurelius ve Aurelia gentilicium'u taşıyanlar dışında, Myralı birinin Roma vatandaşlığı elde ettiğini gösteren herhangi bir isim görülmemektedir. Sadece Myra yazıtlarında belgelenen birkaç özel isim (Deksiphanes, Teimetikos ve Negi[nete?]) görülmektedir. Farklı ethnikon taşıyan sadece iki şahıs görülmektedir: Myndoslu Arsasis (ya da Myndos kızı Arsasis) ve Arneailı Anthousa. Bunların yanı sıra ethnikonu belirtilmeyen Synpherosusa kızı Rhoda muhtemelen Myra'da vatandaşlık almış birisidir. İki azadlı köle Nike ve kocası vatandaşlık hakkı alarak evlendikleri ve kendileri için mezar yaptırdıkları görülmektedir.

1.4.2.2 Myra Dışında Belgelenen Myralı Vatandaşlar

Küçük Asia dışında, Lykia'nın bazı kentlerinde ve yerleşimlerinde, Ionia ve Pamphylia'da yerleşmiş ya da başka amaçlarla gitmiş Myralıların varlığını buralarda ele geçen yazıtlar göstermektedir.

Kıbrıs'ta Palaipaphos kentinde bulunan, M.Ö. 3. yüzyılın son çeyreğine (belki 224/3 yılına) tarihlendirilen bir yazıt (T 106) zeytinyağı tedariki için para bağışında bulunmuş Ksant-

²⁸¹ TAM II 392: Παίζων καὶ Τει/μιτεικῇ Κοοστου / τοῦ ἀδελφοῦ / μνήμης ἔνεκα. Τειμιτεικῇ = Τειμητικῇ, Κοοστου = Κωνσταντίνου? (ed. pr.).

hos, Mytilene, Limyra, Kadyanda, Tlos, Patara ve Myra kentlerinden kişilerin listesini içermektedir. Bunlardan Mytilene dışında diğerleri Lykia kentleridir. Listede adı geçen Myralı Euepes oğlu [Euep]es bir *opsonion* “maaş” bağışlamış görünmektedir. Bu kişilerden ilk ikisi 100 drakhme diğerleri *opsonion* olarak bağışta bulunmuşlardır. Büyük bir ihtimalle bu listede yer alanlar Ptolemaiosların hizmetinde çalışan paralı askerlerdir.

Rhodos’ta bulunan bir yazıttan (T 109 A str. 16) Satyros adlı bir Myralı bilinmektedir ([Σ]άτυρος Μυρεύς)²⁸². Yazıt taşın iki ayrı yüzüne yazılmış olup baş tarafı kırıktır. Kalan kısmında Rhodos’ta yaşayan bazı yabancı kişilerin isimleri ethnikonları ile birlikte listelenmiştir. Listede Karia, Lykia, Phrygia ve başka bölgelerden kişiler yer almaktadır. Yazıt harf karakterine ve şahıs isimleri üzerine yapılan analize göre M.Ö. geç 2. yüzyıl veya erken 1. yüzyıla tarihlenmektedir. Büyük olasılıkla bu bir heykel kaidesi idi ve listede yer alan kişiler buradaki önemli birini onurlandırıyorlardı. Yazıtın baş tarafı kayıp olduğu için onurlandırılan şahıs hakkında herhangi bir bilgi ve listedeki kişilerin mesleklerine dair hiçbir veri mevcut değildir. Listede yer alan şahıslar muhtemelen Rhodos’ta ticari işlerle uğraşıyordu²⁸³.

Samothrake’de bulunan bir yazıtta (T 108 str. 6–8) Krantor oğlu Artemidoros ve Aiskhrion oğlu Aiskhylos isimlerinde iki Myralı bilinmektedir (Ἀρτεμίδωρος [Κρ]άντορος / Αἰσχύλος Αἰσχυρίωνος / Μυρέων)²⁸⁴. Yazıtta Lampsakos, Myra, Ephesos ve Thasos vatandaşlarının isimleri kaydedilmektedir. M.Ö. 100 yılı civarına tarihlenen yazıtta muhtemelen bu kentlerin bir festival yahut bir yarışmayı izlemek için gönderdikleri elçilerin (theoroi) listesidir²⁸⁵.

Delphoi’da düzenlenen Pythia yarışmalarında Serapion oğlu Menandros adlı bir Myralının galip geldiği burada ele geçen bir yazıt²⁸⁶ (T 112) ile bilinmektedir. Menandros’un onuruna dikilen bu stelin, kırık olmasından dolayı kim tarafından dikildiği belirsizdir.

Epigram yazarı Philoksenos tarafından Myralı Lykios Tlepolemos adlı bir zafer kazanmış atletin bir stadion’un girişinde Hermes heykeli adadığı aktarılmaktadır²⁸⁷.

Smyrna’da Demetrios adında Myralı bir sporcu ve babası Demetrios bir mezar yazıtı (T 114) aracılığıyla bilinmektedir. Oğul Demetrios babası için yaptırdığı mezarın yazıtında kendisini *paradoksos* olarak nitelemektedir. Paradoksos unvanı Demetrios’un çokça başarılar

²⁸² SEG 42, 1992, 746 A yüz, str.16.

²⁸³ Daha fazla yorum için bkz. Jones 1992, 123–132; SEG 42, 1992, 746.

²⁸⁴ IG XII 8, 172.

²⁸⁵ Dimitrova 2008, 60-61.

²⁸⁶ FD III 1, 548.

²⁸⁷ DNP 9, 2000, 897 (s.v. Philoxenos [4]) başlığı altında Anthologia Palatia 9. 319 ve Pausanias 5. 8. 11 kaynak gösterilmektedir.

elde etmiş, kendisine hayranlık duyulan bir sporcu olduğunu göstermektedir. Babası için Smyrna’da bir mezar yaptırdığına göre Myralı bir aile olarak buraya yerleşmiş oldukları söylenebilir.

Marcus Aurelius Pappos adlı ve *paradoksos* sıfatı taşıyan başka bir Myralı sporcu Tlos kentinde onurlandırılmıştır (T 113). Boksör olduğu anlaşılan Myralı Aur. Pappos, Tloslu Amphion ile birlikte onur tacı giymiş görünmektedir. Aynı yazıtın 2. sütununda Aur. Pappos’un Tlos ve Kyaneai vatandaşlık hakkına sahip olduğu kaydedilmektedir.

Gagai kentinde Myralı Arsasis, namı diğer Paua çocukları ile birlikte kocası Trokondas’ın anısına adakta bulunmuştur (T 98). Arsasis kendisini hem Myralı hem de Gagailı olarak tanıtmaktadır. Yer adlarının sıralanış biçiminden anlaşıldığı üzere, bu kadın Myra asıllı olup Gagai kentinden Trokondas ile evlenmiştir. Yazıtta dokuz şahıs adı (Paua, Arsasis, Trokondas; çocukları Menodotos, Trokondas, Toalis, Demostenes, Ptomais ve Tonialis) geçmektedir. Bunlardan Demostenes ve Menodotos Yunan, diğerleri yerel Anadolu isimleridir²⁸⁸.

Phellos’ta Kallistrates oğlu Kallistrates adlı bir Myralı, kölesi Eutykhes’in mezar yazıtında kayıtlıdır (T 94). Eutykhes kendi ailesi için bir mezar yaptırmıştır. Yazıtında kendisinin Myralı Kallistrates’in kölesi olduğunu kaydettirmiştir. Kallistrates’in mesleği hakkında bilgi mevcut değildir. Phellos’a yerleşmiş ve köle sahibi bir zengin olduğu söylenebilir. Kölesi de kendi mezarına Kallistrates’in ismini belki bir gurur vesilesi olarak yazdırmış olabilir.

Kyaneai teritoryumundaki Hoyran’da Hellenistik Dönem’den Tlepolemos isimli bir Myralının anıtsal mezarı bulunmaktadır. Babası ve dedesi de aynı ismi taşımaktadır (T 96).

Hoyran’da bulunan başka bir mezar yazıtı (T 97), bu mezarın Myralı Ptolemaios ve Kyaneailı Eutykhion tarafından iki aile için ortak yaptırıldığını göstermektedir. Myralı vatandaşın tam künyesi Lykeinos oğlu Iason oğlu Ptolemaios’tur. Karısının adı Daphnis ve birkaç çocuk sahibi oldukları anlaşılmaktadır. Hoyran’da yaşayan bu Myralı ve Kyaneailı iki aile reislerinin ne iş yaptıkları konusunda yazıtta bilgi mevcut değildir. Ancak yazıtın sonunda, hyposorion’a onların kölelerinin ve azatlılarının gömülmesine izin verdikleri ifadesi (ἐν δὲ τῷ ὑποσώριον[ι] ὡς ἐν κηδευσθήσονται οἱ ἄλλοι ἀπελεύθεροι καὶ δοῦλοι ἡμῶν), bu iki ailenin köle sahibi zengin ve belki tarımsal işlerle uğraşan veya ortak bir iş yapan aileler olduğunu gösterir.

Stomon oğlu Dapasas adlı bir Myralı yurttaşın Antiphellos’a yerleşip vatandaşlık aldığı ve orada Timokrates kızı, Nymphe rahibeliği yapmış Pauase ile evlendiği kendisinin eşi onuruna diktiği anıtta (T 78) ve kendisi ve karısı için yaptırdığı mezar yazıtında (T 79) belgelenmektedir. Dapasas’ın kariyeri her iki yazıtta açık olarak söylenmemiş fakat kendisinin Lykia Birliği’nin en önde gelen yöneticilerinden biri olduğu mezar yazıtında kaydedilen πολιτευόμενος

²⁸⁸ French 2000, 174.

δὲ καὶ ἐν ταῖς κατὰ Λυκίαν πόλεσι πάσαις “bütün Lykia kentlerinin onursal yurttaşı” unvanını taşıyor olmasından anlaşılmaktadır. Dapasas’ın, muhtemelen Lykia henüz eyalet yapılmadan ve Birliğin en üst idarecileri Arkhiereus ve Grammateus makamları düzenlenmeden önce Lykia Birliği’nde üst düzey bir yönetici ya da belki Lykiarkhes olarak görevde bulunduğu söylenebilir.

Osseos kızı Lysimakhis adlı Myralı kadının Antiphelloslu Apollonios ile evli olduğu ve orada yaşadığı Antiphellos kentinden bir mezar yazıtı (T 80) aracılığıyla bilinmektedir. Lysimakhis’in kocasının aynı zamanda Quintia Makha namı diğer Iason kızı Iasonis adında Myralı bir beslemeye de sahip olduğu aynı yazıtta kaydedilmektedir. Burada Apollonios’un beslemesinin ismi ve “Myralı” ethnikonu taşıması dikkat çekicidir. Asıl adı ve kökeni “Iason kızı Iasonis” olması gerekir. Herkesçe iyi bilinen ismi *Quintia Makha* ise onun takma adı olmalıdır; *Quintia* bir Latin ismi, *Makha* ise daha önce belgelenmemiş bir isimdir. Zaten köle olan bir kadının “Myralı” olarak anılması, onun sadece Myra’dan getirildiğini göstermek için kullanılmış olmalıdır.

Myra ile Limyra arasında yer alan Bonda Tepesi’de bir köy yerleşimi olan Ortaasarı’nda bulunan, Myralı Aleksandros ve Pataralı Menophilos tarafından kendi aile üyeleri için yaptırılan lahit (T 105), Aleksandros’un Myra’dan buraya gelerek diğer göçmen Pataralı Menophilos ile bir ortaklık içinde tarımsal ya da ticari bir faaliyette bulunduğunu göstermektedir. Myralı Aleksandros ve karısı Artemis’in sahip oldukları iki kızına verdikleri isimler yazıtta Ia ve Ione diye belgelenmektedir. *Ia* sadece kıta Yunanistan’da birkaç yazıtta, *Ione* ise ilk kez Bonda Tepesi yazıtında belgelenen isimlerdir. Makedonyalı B. İskender ile Anadolu tanrıçası Artemis gibi çok ünlü isimler taşıyan baba ve anne, çok nadir görülen isimlerle adlandırdıkları çocuklarıyla birlikte ilginç bir aile görüntüsü de vermektedir.

Aspendos’ta yaşayan ve Apameialı Aurelius Antiokhianos ile evli Phirmina adlı bir Myralı kadın kocasıyla birlikte küçük yaşta ölen çocukları için bir adak adamıştır (T 116). M.S. 212 yılı sonrasına tarihlenen bu adak taşı Dionysios isimli dostları tarafından inşa edilmiştir. Adak yazıtında Myralı Phirmina’nın kocası Antiokhianos *neaniskologos* “genç konuşmacı” olarak nitelenmektedir.

1.4.2.3 Myra’nın Onursal Vatandaşları

Lykia kentlerinden ele geçen yazıtlardan Myra’nın, Lykia’da önemli hizmetlerde yer almış kişilere vatandaşlık verdiği bilinmektedir. Bunlardan Lykiarkhes unvanı taşıyan ünlü kişilerin yanı sıra bazıları da ya bir kentin önde geleni, hayırseveri ya da bir sporcusu olarak görülmektedir.

Simenali Apelles oğlu Hippolokhos: Aperlai ve *sympoliteia* ortakları tarafından onuruna dikilen heykel kaidesindeki yazıttan (T 81) tanınan, Claudius'un imparator kült rahibi Hippolokhos Myra ve Aperlai vatandaşıdır (ἑτείμησαν Ἀπερλειτῶν ὁ δῆμος καὶ οἱ συνπολιτευόμενοι αὐτῷ Σιμηνέων καὶ Ἀπολλωνειτῶν καὶ Ἰσινδέων δῆμοι Ἰππόλοχον Ἀπελλέους [Μ]υρ[έα] καὶ Ἀπερλείτην ἀπὸ Σιμήνων). Asıl vatanı Simena'nın Aperlai ile *sympoliteia* içinde olmasından dolayı Hippolokhos'un Aperlai vatandaşı olması zaten gerekir, fakat yazıtta Myralı oluşunun en başta belirtilmiş olması dikkat çekicidir. Hippolokhos'a Myra vatandaşlığının verilme nedeni belli değildir. Büyük ihtimalle, yazıtta sıralanan görevlerinden bazılarını Myra vatandaşı olarak bu kentte yerine getirmiştir.

Kyaneailı Krateros kızı Melinna: Kyaneai'da ele geçen Roma Dönemi bir yazıtta (T 93) Melinna'nın Kyaneailı olduğu, Myra ve Patara vatandaşlıklarını aldığı ve Kyaneai ile Patara demos'ları ve gerusia'ları tarafından onurlandırılmış olduğu görülmektedir (Μέλινναν Κρατέρου τοῦ Ἀρπάλου Κυανεῖτιν καὶ Μύρισσαν καὶ Παταρίδα τετειμημένην ὑπὸ Κυανειτῶν τοῦ δήμου καὶ γερουσίας καὶ Παταρέων βουλῆς δήμου γερουσίας). Bilge birisi olduğu ve soylu bir aileden geldiği anlaşılan Melinna'nın, yazıtın devamı kırık olduğu için hangi işler yaptığı hakkında bilgi mevcut değildir.

Olymposlu bir sporcu: Artemes adlı bir zengin kadın tarafından organize edilen geleneksel güreş müsabakalarında başarılı olmuş Olymposlu bir güreşçi Myra ve Tlos'da vatandaşlık hakkı elde etmiştir (T 95). Bu sporcunun adı ve kim tarafından ödüllendirildiği yazıtın baş ve son tarafları kayıp olduğu için bilinmemektedir. Yazıt büyük bir olasılıkla M.S. 2. yüzyıldandır. Adı bilinmeyen bu sporcu katıldığı müsabakalarda ve festivallerde vatandaşlığını aldığı kentleri de temsil ediyor olmalıydı.

Opramoas'ın torunu Rhodiapolisli Moles: Rhodiapolis'ten ele geçen kırık ve yarısından itibaren tam olarak okunamayan bir onurlandırma yazıtı (T 102) Moles'in Myra ve Kyaneai vatandaşlığını aldığını göstermektedir (Μόλητα δῖς / τοῦ Ὀπραμό/ου Ῥοδιαπο/λείτην καὶ Μυρ[έα] καὶ Κυανεῖτη[v] / Νέαῖρα Ἀρριαν[οῦ?], / [τὸ]ν ἀγαθὸν / [φιλ]όλογον). Arrian[os] kızı Neira tarafından onure edilen Moles iyi bir *philologos* “söz ustası ve edebiyatsever” olarak nitelendirilmektedir. Kim olduğu yazıttan çıkarılamayan Neaira ise Moles'in karısı olabilir. Moles'in dedesi olan Opramoas'ın kimliği de belli değildir. Rhodiapolisli ünlü zengin Opramoas olma olasılığı çok zayıftır. Çünkü onun herhangi bir çocuğu olduğu bilinmemektedir.

Tiberius Claudius Agrippinus: Domitianus döneminde süvari olarak Roma ordusunda kariyerine başlayan Agrippinus, Traianus zamanında Lykia'ya döndükten sonra imparator kültü başrahipliğini ve Lykia Birliği'nin sekreterliğini (ἀρχιερέα τῶν Σεβαστῶν καὶ γραμματέα

Λυκίων τοῦ κοινοῦ) yapmıştır²⁸⁹ (T 99 ve 100). Bütün Lykia kentlerinde onursal memurluk unvanı (πολιτευόμενον δὲ καὶ ἐν ταῖς κατὰ Λυκίαν πόλεσι πάσαις) ile birlikte kendi asıl kenti Patara'nın yanı sıra Myra vatandaşlığı (Ἀγριππεῖνον Παταρέα καὶ Μυρέα) unvanını da taşımaktadır. Ksanthos'ta onurlandırıldığı yazıtta Agrippinus, Patara ve Myra ile birlikte Ksanthos vatandaşı olarak da görülmektedir.

Kyaneaili Iason: Lykia'nın ünlü zenginlerinden Lykiarkhes Iason yazıtları incelendiğinde almış olduğu onursal vatandaşlık unvanlarının neredeyse hiç kullanılmamış olduğu görülmektedir. Sadece bir kez Kyanealı ve Pataralı olarak kaydedilmiştir (Ἰάσ[ονα Νεικοστράτου Κυανεί]τη[ν καὶ] Πα[τ]α[ρ]έ[α])²⁹⁰. Bunun dışında Patara ve Myra kentlerinin Iason için aldıkları onurlandırma kararlarında ethnikon verilmeksizin sadece “en parlak/ünlü yuttaşımız” diye iki yerde onursal yurttaş olarak anılmıştır²⁹¹.

Rhodiapolisli hayırhah Opramoas: Myra'nın en önemli onursal vatandaşlarından birisi, M.S. 141 yılı depreminde kentin yeniden kalkınması için çok büyük miktarda para yardımında bulunan Opramoas'tır.

Lykia kentlerinde ele geçen yazıtlarda Opramoas'a Telmessos, Tlos, Ksanthos, Limyra ve Phaselis kentleri tarafından onursal vatandaşlık verildiği belgelenmektedir. Lykia Birliği'nin Opramoas'ı onurlandırma kararında bu kentlerin hepsi tek tek sayılmaktadır²⁹². Fakat Opramoas'ın anıt mezarındaki yazıtlarda, Opramoas'ın kendi vatani Rhodiapolis dışında sadece Korydalla, Myra ve Patara vatandaşı olarak anıldığı görülmektedir²⁹³. Rhodiapolis zaten Opramoas'ın bizzat yaşadığı kenttir. Korydalla'yı ise büyük ihtimalle, annesinin ve karısının memleketi olmasından dolayı ikinci derecede ethnikonu olarak kullanmıştır²⁹⁴. Patara ve Myra'ya gelince, burada Opramoas'ın bilinçli bir tercihi söz konusu olmalıdır.

Opramoas yazıtları incelendiğinde onun diğer Lykia kentleri arasında sadece Myra ve Patara'da *agonothetes* olarak görev üstlendiği ve yine sadece bu iki kentte *panegyris* düzenlediği

²⁸⁹ Hakkında daha fazla bilgi için bkz. Reitzenstein 2010, 176–177; Adak 2013.

²⁹⁰ IGR III 704 III A 1.

²⁹¹ Pataralıların kararında (IGR III 704 II B 23–30): Ἰάσων Νεικοστράτου, ὁ ἀξιολογώτατος πολεῖτης ἡμῶν, Myralıların kararında (IGR III 704 II A 1–5): Ἰάσων Νεικοστράτου, πολεῖτης ἡμῶν[ν], ἀνὴρ ἀξιόλογος

²⁹² Balland 1981, 173 vd. nr. 66 (=AE 1981, nr. 832): Λυκίω[ν] / τὸ κοινὸν Ὀπραμόα[ν] / Ἀπολλωνίου β' τοῦ Καλ-/λιάδου Ῥοδιαπολεῖτην / καὶ Μυρέα καὶ Παταρέα / καὶ Τλωέα καὶ Ξάνθιον καὶ / Τελμεσέα καὶ Λιμυρέα, πολιτευόμενον δὲ καὶ ἐν ταῖς / κατὰ Λυκίαν πόλεσιν πάσαις κτλ. Opramoas'ın Phaselis ile birlikte Myra vatandaşlığı TAM II 1203: Ὀπραμόαν Ἀπολλωνίου / δις τοῦ Καλλιάρχου Ῥοδι[α]-πολεῖτην καὶ Μυρέα κα[ὶ] / Φασηλείτην

²⁹³ TAM II 905 VIII B 3–5, IX A 10–11, IX B 12–13, IX F 4–5 (Korydalla, Myra, Patara); XVIII D 7, XIX F 9, XX D 12, XX F 8 (Rhodiapolis, Myra).

²⁹⁴ Larsen 1957, 20–21.

görülmektedir²⁹⁵. Bu durumdan Myra ve Patara'nın Lykia Birliği'nin seçkin kentleri olduğu anlaşılmaktadır. Opramoas'ın bu iki kenti tercih etmiş olmasının arka planında Lykia coğrafyasındaki Doğu Lykia – Batı Lykia yahut Masikytos – Kragos olarak tanımlanabilen iki ayrı bölge algılayışı ve iki bölgenin de temsil edilmesi²⁹⁶ yatıyor olmalıdır. Çünkü Opramoas'ın zamanında Patara Batı Lykia'nın (Ksanthos vadisi ve ötesi), Myra ise Orta ve Doğu Lykia'nın en büyük kentleriydi.

Tiberius Claudius Telemakhos: M.S. 2. yüzyıl sonlarında ya da 3. yüzyıl başlarında Lykiarkhes olmuştur. Kendi memleketi olan Ksanthos kentinde onuruna alınan kararda (T 101) Telemakhos Romalı, Ksanthoslu, Pataralı ve Myralı olarak tanıtılmaktadır ([Ῥωμαῖο]ν καὶ Ξάνθιον καὶ Παταρέα καὶ Μυρέα). Sidyma kentinin onurlandırılmalarında²⁹⁷ ise sadece Ksanthoslu ve Sidymalı diye gösterilmektedir.

Aurelius Pan[phi]los: M.S. 3. yüzyılın ilk yarısında bir dönemde Lykiarkhes olan Aur. Pan[phi]los Arneai (T 103) ve Phaselis²⁹⁸ kentlerinde ele geçen iki onurlandırma yazıtı sayesinde bilinmektedir. Arneai boule ve demos'unun onurlandırma kararında Pan[phi]los'un Arykanda ve Myra vatandaşı olduğu görülmektedir (Αὐρ(ήλιον) Πάν[φι?]λον Ἀπολλωνίου [Πίγ]ρητος Ἀρυκαν[δέα καὶ Μυρέα Λυκίαρχ[ην Ἀρ]νεατῶν ἢ βουλ[ῆ καὶ ὁ δῆμος). Pan[phi]los'un Arykandalı olduğundan kuşku duyulsa da²⁹⁹ Myra onursal vatandaşlık unvanını taşıyan bir Arykandalı³⁰⁰ olarak görülmelidir.

Çeşitli meslek gruplarından önemli kişilerin ve ünlü Lykiarkhes'lerden bazılarının Myra kentinin onursal vatandaşı oldukları görülmektedir. Lykiarkhes'lerin Patara ve Myra onursal vatandaşlıkları (Iason, Opramoas ve Telemakhos örneklerindeki gibi) özellikle dikkat çekici bir durum arz etmektedir³⁰¹. Bu, Patara ve Myra'nın, birisi batıda diğeri doğuda Lykia'nın en büyük kentleri oldukları anlamına gelmektedir.

1.4.2.4 Lykia Birliği'nde Myrahlar

Lykia Birliği idaresinde yer alan Myralılara gelince, Myra'nın Lykia Birliği ile bu anlamda ilişkisi hususunda şaşırtıcı oranda az belge mevcuttur. Roma Dönemi'nde *lykiarkheia*, *arkhieireia* ve *grammateia* ile ilişkin şimdiye kadar ele geçen 135 epigrafik belgeden 123 Lykia Birliği başrahibinin ismi bilinmektedir. Ksanthos, Sidyma, Arykanda, Oinoanda, Patara, Rhodia-

²⁹⁵ TAM II 905 (Kokkinia 2000) XII C 10–12; XIX B 5–7.

²⁹⁶ Larsen 1957, 18.

²⁹⁷ TAM II 175 ve 194

²⁹⁸ Adak et al., 2006, 14–15 nr. 10.

²⁹⁹ Reitzenstein 2010, 228 nr 94: “Aurelius Pan[phy]los (aus Arykanda?)”.

³⁰⁰ Adak et al., 2006, 14 nr. 10.

³⁰¹ Larsen 1957, 14–20.

polis, Lydai ve Neisa kentlerinden bilinen başrahiplerin soy ağaçları önemli oranda çıkarılabilmektedir³⁰².

Hellenistik Dönem’de, M.Ö. 42 yılında Lentulus Spinther’in Andriake Limanı’ndan girerek Myra’da ele geçirdiği Lykialıların strategos’u³⁰³ muhtemelen askeri karakterdeki Hellenistik Dönem Lykia Birliği’nin o tarihteki başkanı idi ve strategos’un o sırada Myra’da bulunuyor olması, belki onun Birliğin başkanı olarak Myralı olduğu ve orada oturduğu anlamında yorumlanabilir.

Şimdiye kadar Lykiarkhes unvanı elde etmiş ve *arkhiereia* ile *grammateia* makamlarının görevlerini icra etmiş, Roma Dönemi’nden (muhtemelen Domitianus/Traianus zamanından³⁰⁴) bir tek Ti. Claudius Ptolemaios dışında herhangi bir Myralı bilinmemektedir. Bu şahsın *arkhiereus* olduğu, Oinoanda nekropolis’inden ele geçen fragman bir mezar yazıtında³⁰⁵ onun adına yapılmış bir eponym tarihlemeden (ἡρξα δὲ ἀπὸ ἀρχιερέος Κλαυδίου Πτολεμαίου) bilinmektedir³⁰⁶. Ti. Claudius Ptolemaios’un Myra, Patara ve Aperlai vatandaşı olduğu ve Aperlailı Herpidase ile evli olduğu (T 82) Aperlai’dan ele geçen mezar yazıtlarında³⁰⁷ görülmektedir.

Lykiarkhes olmuş olması muhtemel diğer bir Myralı ise Stomon oğlu Dapasas’tır (T 78 ve 79). Antiphellos kentinde yurttaşlık hakkı alan Dapasas Lykia Birliği’nin en önde gelen yöneticilerinin onur yazıtlarında görülen πολιτευόμενος δὲ καὶ ἐν ταῖς κατὰ Λυκίαν πόλεσι πάσαις “bütün Lykia kentlerinin onursal yurttaşlığı” unvanını kendisi ve karısı için yaptırdığı mezar yazıtında kaydettirmiştir. Dapasas’ın, muhtemelen Lykia henüz eyalet yapılmadan ve Birliğin en üst idarecileri *arkhiereia* ve *grammateia* makamları düzenlenmeden önce Lykia Birliği’nde üst düzey bir yönetici ya da belki Lykiarkhes olarak görevde bulunduğu söylenebilir.

Bunların dışında Myra’nın Lykia Birliği içindeki durumunu Strabon’un Myra’yı Lykia Birliği’nin üç oy hakkına sahip altı büyük kenti arasında saymasından başka ortaya koyan herhangi bir belge henüz mevcut ya da yayımlı değildir.

³⁰² Başrahiplerin isimlerinin belgelendiği yazıtlar ve alfabetik isim listesi ve soy ağaçları için bkz. Reitzenstein 2011, 166-254.

³⁰³ Cassius Dio 47. 34; Appianos, Bell. Civ. 4. 10. 82; Magie 1950, 528.

³⁰⁴ Reitzenstein 2011, 172 nr. 11.

³⁰⁵ Bean 1971, nr. 36. Ayrıca bkz. CIG 4289 (= LBW 1297).

³⁰⁶ Reitzenstein 2011, 172-173 nr. 11.

³⁰⁷ CIG 4289 (=LBW 1297); CIG 4300 (= LBW 1298); CIG 4290 (= LBW1299).

1.5 Myra'nın Diğer Lykia Kentleriyle Politik ve Ekonomik Anlaşmaları

1.5.1 Ksanthos ile Isopoliteia Anlaşması

Ksanthos ile Myra arasındaki *isopoliteia* “eşit yurttaşlık hakkı” anlaşması (T 77), Lykia’da tek örnek olduğu gibi aynı koinon’un üyesi olan iki kentin yaptığı bilinen ilk örnektir. Lykia Birliği’nin iki büyük üye kenti arasında yapılan bu anlaşmada her iki kentin eşit inisiyatif kullandığı ve bağımsız hareket ettikleri görülmektedir. Lykia Birliği’nin bu anlaşmada herhangi bir şekilde adı geçmemekle birlikte Ksanthos ve Myra kararlarını koinon’un yasaları gereğince almış olmalıdırlar³⁰⁸.

Ksanthos ve Myra kentleri adına biraraya gelen temsilcilerin aldığı anlaşma şartları uyarınca, her iki kentin vatandaşlarının diğer anlaşma ortağı kentte yurttaşlık hakkı elde etmek istediğinde kendi kentinin yöneticilerinden aldığı resmi belgeyi diğer kentin yöneticilerine götürmesi zorunluluğu getirilmektedir. Bu takdirde vatandaşlık aldığı kentin herhangi bir *phyle*’sine veya *demos*’una kaydolmak isteyebilecekleri ve onlarla eşit politik haklara sahip olabilecekleri belirtilmektedir. Bu haklardan yararlanabilmeleri için de ayrıca üç yıllık bir ikamet süresi³⁰⁹ zorunluluğu getirilmektedir (μη ἐξέστω αὐτοῖς λαβοῦσιν γράμματα προσγράφεσθαι, ἐὰν μὴ ὠικηκότες ὦσιν ἐν τῇ πόλει ἢ τοῖς περ[ι]πολίοις, ὅθεν ἄν φέρωσιν τὰ γράμματα, ἔτη τρία. *Eğer kentte veya çevresinde yerleşmemiş iseler, belge getiren bu kişilere kaydolma izni yoktur, (yerleştikten) üç yıl sonra bunlardan birileri belge getirdiklerinde izin vardır.*

Bu anlaşma metninde geçen en önemli terimlerden biri, kent merkezinden ayrı bir yerleşimi ve burada yaşayan göreceli özerkliğe sahip toplumu ifade eden *peripolion*’dur³¹⁰. *Peripolion* yerleşimleri hakkında Rhodos, Kos, Karia, Pisidia ve Lykia’dan epigrafik belgeler ele geçmiştir. *Peripolia*’nın kentle birlikte, kimi zaman da kentten bağımsız bir şekilde karar aldığına dair örnekler bilinmektedir³¹¹. Lagina’da ele geçen bir onurlandırma yazıtında³¹² *peripolion*’nun, *boule* ve *demos*’un yanı sıra kararda söz sahibi olduğu görülmektedir. Termessos’da ele geçen yazıtlarda *peripolion* tarafından bazı vatandaşların onurlandırıldığı görülmektedir³¹³. Kyaneai teritoryumunda bir *peripolion* yerleşimi olan Tyinda’nın³¹⁴ güneydoğusunda

³⁰⁸ Bosquet – Gauthier 1994, 347.

³⁰⁹ M.Ö. 2. yüzyılın başlarında Miletos ile Herakleia arasındaki anlaşmada bu süre 5 yıl olarak belirlenmiştir (SIG 633 str. 57–63), Bosquet – Gauthier 1994, 338.

³¹⁰ Bosquet – Gauthier 1994, 339–349; Schuler 1998, 45–49.

³¹¹ Çelgin 1997, 28–29.

³¹² IStratonikeia 524: [ἐ]πι ἀρχιερέως Μενάνδρου τοῦ Στρατοκ[λ]/εὐς, ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος καὶ οἱ κατοικοῦν/[τ]ες τὸ περιπόλιον ἐ/τείμησαν Ἑρμίαν Χρυ/σάορος Κω(ραιέα) ἀγορανο/[μήσα]ντα κτλ.

³¹³ Çelgin 1997, 28 (= SEG 47, 1997, 1772): Κελβησέων τὸ περιπόλιον / ἐτείμησεν Ἀρτεμιαν Μολεους / Ἑρμαίου Ἀνγβαλαου εἰκόνι / χαλκῇ καὶ χρυσῷ στεφάνῳ. *Peripolion*’un adı zikredilmeksizin de kullanıldığı ör-

yer alan Kıran Dağı'nda bulunan Hellenistik Dönem bir mezar yazıtı³¹⁵ peripolion'un mezar cezası toplama gibi bir yetkiye sahip olduğunu göstermektedir. Limyra teritoryumundaki Asarönü *peripolion* yerleşiminden ele geçen bir onurlandırma yazıtında ise kentin kendilerine verdiği izin doğrultusunda karar aldığı görülmektedir (τῆς σεμνοτάτης βουλῆς καὶ δήμου κρίσει τῆς πατρίδος ἡμῶν)³¹⁶.

Bosquet ve Gauthier'e göre, Letoon üçdilli yazıtında, Limyra³¹⁷ ve Telmessos³¹⁸ dekretlerinde geçen ve M.Ö. 3. yüzyıl ortasından sonra görülmeyen perioikoi'un yerini 2. yüzyılda *peripolia* almıştır ve bunun izleri Geç Hellenistik ve Roma Dönemi'nde ortaya çıkan sympoliteia'da görülmektedir³¹⁹. Bosquet ve Gauthier'in bu yorumu Schuler tarafından eleştirilmektedir³²⁰.

Peripolion teriminin terminolojik bakımdan incelenmesi, onun, askeri karakter taşıyan, kale yahut müstahkem yerleşimlerin adı olabileceğini düşündürmüştür. Kimi *peripolion* yerleşimi bu düşünceye uysa bile her zaman geçerli olmayıp, muhtahkem olmayan yerleşimlerin de *peripolia* olabileceği varsayılmaktadır³²¹. Ksanthos ve Myra'nın *peripolia*'sı hakkında şimdiye kadar herhangi bir belge ele geçmemiş ve yerleri henüz tespit edilememiştir. Myra ile Ksanthos arasında bir *isopoliteia* anlaşması olmasına rağmen şimdiye kadar ne Ksanthos'ta bir Myra'lı ne de Myra'da bir Ksanthoslu belgelenmiştir.

1.5.2 Tyberissos ve Teimiussa Ortak Demos'u ile Sympoliteia

Tyberissos ile Teimiussa'nın birlikte bir *demos* kurdukları ve bu ortak demos'un Myra ile *sympoliteia* yaptığı Tyberissos'ta ele geçen ve Augustus dönemine tarihlenen yazıtlarla (T 140), belgelenmektedir³²². Yazıtta ayrıca, Tyberissos–Teimiussa demos'unun idarecisi demarkhos'un ve bir agoranomos'un yönetici oldukları zamana bir eponym tarihleme yapılmaktadır.

nekler mevcuttur; TAM III 895: τὸ περιπόλιον / ἐτείμησεν Ἑρμαῖον Ἀπολλωνίου Τροκονδου Ροτείλου εἰκόνι χαλκῇ καὶ / χρυσῷ στεφάνῳ. Diğer bir örnek için bkz. TAM III 897.

³¹⁴ Zimmermann 1992, 80–81.

³¹⁵ Davies 1895, 109 nr. 19: τὸν τάφον κατεσκευάσατο Ὁσέτης Καροάδι-/ος (?) ἐατῶ καὶ τῶ υἱῶ, ἄλλῳ δὲ μηδενὶ ἐξέστω / θάψαι ἢ ἀνοῖξ[α]ι, εἰ δὲ μὴ ὀφειλέτω τῷ Τυριν/δέων [π]ε[ρι]πολίῳ δραχμὰς τρισχειλίας, τῆς προσ-/ανγελίας οὐση[ς] / π[αν]τὶ τῷ βουλομένῳ ἐπὶ τῷ ἡμί/σει [κ]αὶ ἁμαρτ[ω]λὸς ἔστω θεοῖς χθ[ον]ίοις.

³¹⁶ Wörle 1999, 353–354.

³¹⁷ Wörle 1977.

³¹⁸ Wörle 1978.

³¹⁹ Bosquet – Gauthier 1994, 341–342.

³²⁰ Schuler 1998, 47.

³²¹ Schuler 1998, 45–49.

³²² Schuler 2007a, 383–403.

Augustus'un onuruna dikilen yazıtta bu ortak *demos* İmparator'a "karanın ve denizin yöneticisine" diye ithafta bulunmaktadır. Tyberissos ve Teimiussa ortak demos'u bu kararı kendi başına değil Myra ile birlikte almış olmalıdır. Zira Andriake'den ele geçen ve Myra demos'unun Augustus'u onurlandırma kararını gösteren benzer bir yazıt³²³ (T 48) bu bağlantıyı göstermektedir³²⁴.

Myra ile *sympoliteia* içinde olan bu ortak demos'un ne zaman kurulduğu ve ne zaman dağıldığına ve *sympoliteia*'nın ne kadar sürdürüğüne dair kesin bir veri olmamakla birlikte bu ortaklığın çok uzun süreli olmadığı Teimiussa mezar yazıtlarından anlaşılmaktadır. Tyberissos, ortak *demos* dağıldıktan sonra da hep Myra teritoryumu içinde kalmaya devam etmiştir. Teimiussa ile ilgili olarak ise aynı dönem mezar yazıtlarındaki cezanın kimi zaman Myra'ya kimi zaman da Kyaneai'a ödeneceğinin bildirilmesi bu liman yerleşimi üzerinde Myra ile Kyaneai arasında bir anlaşma olduğunu göstermektedir (bkz. bşl. 1.5.6).

1.5.3 Trebendai ile Sympoliteia

Myra ile Trebendai arasındaki *sympoliteia*'nın belgesi Teimiussa liman yerleşiminde bulunan, Lalla isimli kadının mezar yazıtıdır (T 145). İki kent arasındaki *sympoliteia*'yı gösteren "ana kent ismi + ἀπὸ + genetivus halde bağlı kent adı" formülasyonuna göre Lalla'nın efendisi Eutykhos Myra'nın küçük ortağı olan Trebendai kentindendir (Μυρέως ἀπὸ Τρεβένδων).

Yazıt, başındaki eponym tarihlemeye göre M.S. 2. yüzyıldan daha erken değildir³²⁵. Myra ile Trebendai arasındaki *sympoliteia* da büyük bir ihtimalle İmp. Traianus sonrası dönemde kurulmuştur. Çünkü Trebendai, Kyaneai'da Iason'nu onurlandıran kentlerin listesinde³²⁶ Myra'dan bağımsız görünmektedir. Yazıtın eponym tarihlemesine göre Myra'nın adı imparatorlar kültü başrahibi Flavius Attalos zamanında, Trebendai'nın adı ise Myra'dan sonra, Iulius Titianus Phantias'ın arkhieus'luk zamanında anılmaktadır. Traianus zamanına tarihlenen³²⁷ her iki başrahip adına yapılan eponym tarihlemenin yazıtta kesinlikle kronolojik sıra ile verilmiş olması gerekir. Dolayısıyla Trebendai'nın Traianus zamanında hâlâ bağımsız bir kent olduğu düşünülebilir.

Trebendai'nın Myra ile politik ortaklığının ne zaman sona erdiğine dair kesin bir belge mevcut değildir. M.S. 6. yüzyılda Sionlu Nikolaos'un biyografisinde (Vita Nicolae Sionitae) Trebendai bir köy olarak anılmaktadır³²⁸. Fakat Trebendai'nın bu dönemden çok daha erken bir

³²³ Petersen – Luschan 1889, 43.78.

³²⁴ Schuler 2007a, 388–389.

³²⁵ Reitzenstein 2011, 235 nr. 10.

³²⁶ IGR III 704 I str. 5–10.

³²⁷ Reitzenstein 2010, 177–178 nr. 19 ve 20.

³²⁸ VNS 57.

zamanda köy konumuna düştüğü ve Myra'nın teritoryumunun bir parçası haline geldiği düşünülmelidir.

Trebendai'nin lokalizasyonu yeni belgelerle birlikte ve Sionlu Nikolaos'un seyahatleri kapsamında ele alınarak tezin II. bölümünde detaylı bir şekilde tartışılmaktadır (bkz. bşl. 2.3.32). Netice itibariyle Myra'nın 7 km kuzeyindeki Muskar/Belören köyüne yerleştirilmesi gerektiği ortaya çıkan Trebendai'nin, Muskar'dan bilinen iki mezar yazıtına (T 124 ve 125) göre M.S. 3. yüzyılda Myra'nın bütünüyle egemenlik alanında kaldığı anlaşılmaktadır. Her iki mezar sahibinin de *Aurelius* adını almış olmalarından dolayı M.S. 212 yılı bu lahitlerin tarihi için *terminus post quem*'dir. Mezar sahipleri aynı zamanda kendilerini "Myralı" olarak tanıtmaktadırlar. Buna dayanarak Trebendai'nin M.S. 3. yüzyılda artık bağımsız bir kent yahut *demos* olma özelliğini kaybettiği düşünülebilir.

1.5.4 Antiphellos ile Sympoliteia?

Antiphellos'ta bulunan, Aristolais adlı bir kadının kendisi ve amcası Kleomakhos için yaptırdığı mezarın yazıtındaki (T 92) ceza formulasyonunda Myra ve Antiphellos demos'una 5000 *denarius* ceza ödeneceği kaydedilmektedir. Burada demos sözcüğü tekil ve sanki iki kentin ortak demos'uymuş gibi kullanılmıştır (ἀποτεισάτω τῷ δήμῳ τῷ Μυρέων καὶ Ἀντιφελλείτῳ). Bu kullanımdan, iki kent arasında politik bir etegrasyon yahut bir *sympoliteia* olabileceğine dair kuşkulu bir sonuç çıkarılmaktadır³²⁹. Myra ile Antiphellos arasındaki coğrafi uzaklık da *sympoliteia* kuşkusunu artırmaktadır.

Mezar, yazıtta verilen eponym tarihlemeye göre Veranius Tlepolemos'un imparator kültü rahipliği zamanına, M.S. 149 yılına tarihlenir³³⁰. Yani 141 yılında meydana gelen büyük depremten kısa bir zaman sonrasını göstermektedir. Depremden dolayı bu iki kent arasında bir dayanışma meydana gelmiş olabileceği de düşünülebilir³³¹.

1.5.5 Rhodiapolis – Korydalla – Myra Arasında Bir Anlaşma?

Antiphellos yazıtındakine benzer bir durum Rhodiapolis'ten bilinen bir mezar yazıtında³³² da görülmektedir (T 89). Yazıtta mezara yasadışı müdahalede bulunan suçlunun hem Rodiapolis'teki Athena Tapınağı'na hem Korydalla Leto Tapınağı'na hem de Myra Eleuthera Tapınağı'na 3'er bin drakhme ceza ödeyeceği belirtilmektedir (ἡ ὀφειλέτω ἱεράς Ἀθηνᾶ δραχμᾶς τρεῖς χειλίας καὶ Λητῶ Κορυδαλλικῇ καὶ Ἐλευθέρᾳ Μυρικῇ τὸ ἴσον πλῆθος). Üç ayrı kentteki

³²⁹ Nollé – Sayar 1983, 220; SEG 33, 1169.

³³⁰ IGR III 705; Balland 1981, 27, 279–284.

³³¹ Nollé – Sayar 1983, 221; Zimmermann 1992, 218.

³³² TAM II 924.

tapınak kasasına ceza ödenmesi durumu, bu üç kent arasında belirli bir anlaşma olduğunu açıkça göstermektedir.

Bu anlaşmanın ekonomik nedenlerle yapılmış olduğu söylenebilir. Fakat hangi olaydan sonra gerçekleştiğinin tespiti zordur. Opramoas yazıtlarında Opramoas'ın sadece Patara, Myra ve Korydalla vatandaşlık unvanlarını kullandığı, annesinin Korydallalı ve kendisinin de Rhodiapolisli oldukları gözönüne alınırsa Opramoas zamanında, özellikle 141 yılı depreminin ardından Rhodiapolis – Korydalla – Myra arasında üçlü bir birlik ya da bir dayanışma olduğu düşünülebilir. Ancak yazıtta cezanın ödeneceği para biriminin *drakhme* olması yazıtın bu döneme tarihlendirilmesinde kuşku uyandırmaktadır. Kolb bu yazıtın Geç Hellenistik – Erken Roma Dönemi'nden olduğunu düşünmektedir³³³.

1.5.6 Teimiussa Limanı üzerine Myra ile Kyaneai Arasında Anlaşma

Teimiussa mezar yazıtlarındaki ceza ödemelerinin adresi olarak Myra ve Kyaneai kent kurumları gösterilmektedir. Aynı döneme tarihlenebilen mezarların birinde Myra'daki herhangi bir kent kasası (*demos*, *gerousia*, *polis*) verilirken diğerinde de aynı şekilde Kyaneai'daki kasalardan biri söylenmektedir. Bu durum iki kent arasında Teimiussa üzerine bir hâkimiyet kurma olgusuyla ya da aralarında düzenlenmiş belirli bir anlaşma/sözleşme ile açıklanabilir.

Larsen, Myra arşivinden satın alınan ve Kyaneai kent kasasına ceza ödeneceğini bildiren Teimiussa'daki mezar yazıtını (T 144) delil göstererek Myra ile Kyaneai arasında yakın bir ilişki bulunduğunu ve bir tür *sympoliteia* ilişkisi içinde Myra'nın Kyaneai üzerinde bir koruyucu "protection" olduğunu dolaylı olarak ifade etmektedir. Larsen aynı düşüncesini Myra ile Arneai arasında da görmektedir³³⁴. Larsen'in bu düşüncesi, Wörrle tarafından Myra'nın hem Kyaneai hem de Arneai üzerinde "protection" sahibi olduğuna dair belge bulunmadığı ifade edilerek eleştirilmektedir³³⁵. Yavu dağlık alanında geniş bir teritoryuma sahip olan Kyaneai'ın bu anlamda bir koruyucuya veya küçük bir *sympoliteia* ortağı olarak başka bir kent ile anlaşmaya zaten ihtiyacı yoktur. Söz konusu mezar yazıtları sadece Teimiussa liman yerleşiminden gelmektedir. Teimiussa'nın hemen kuzeyinde yer alan ve Myra teritoryumunda olan Tyberissos'ta böyle bir durum yoktur. Teimiussa mezar yazıtları sadece Myra ile Kyaneai'ın bu liman hususundaki ilişkisini yansıtmaktadır.

Zimmermann iki kent arasında bu liman yerleşimi üzerinde bir anlaşma olması gerektiğini önermektedir "Vereinbarungen zwischen beiden Nachbarn über die Nutzung des Hafenortes

³³³ Kolb 2008, 195.

³³⁴ Larsen 1957, 15.

³³⁵ Wörrle 1988, 50 dn. 29.

zu veranschlagen” . Kolb tarafından yapılan yoruma göre de aynı şekilde, Teimiussa Limanı’nın kullanımı hususunda Myra ile Kyaneai arasında müsamahakâr/geniş bir sözleşme vardı “zwischen dieser Polis (Myra) und Kyaneai grosszügige Vereinbarungen hinsichtlich der Nutzung des Hafens”³³⁶.

Tyberissos Klasik Dönem’de dynastik bir yerleşimdi ve Teimiussa Limanı’na da hâkimdi. Augustus zamanında ise Teimiussa ile birlikte ortak bir *demos* kurarak Myra ile *sympoliteia* yapmıştır. Şimdi, Tyberissos’un bariz bir şekilde Myra teritoryumunda olması ve Teimiussa’nın ise iki kent arasında kalmış olması ancak Myra ile Kyaneai’nın Teimiussa Limanı üzerinde bir anlaşmaya vardıkları ile açıklanabilir. Bunun bir *sympoliteia* olması çok zor bir ihtimaldir.

Bunların yanı sıra, Viyana Bilimler Akademisi, Küçük Asia Komisyonu arşvinde yayımlanmayı bekleyen yazıtlardan Andriake’de ele geçen birkaç mezar yazıtında δῆμος Νησιωτῶν veya οἱ τὴν νῆσον κατοικοῦντες³³⁷ ὀφιλέσι τῷ δήμῳ νησιωτῶν³³⁸ ifadeleri geçmektedir. Kekova Adası olarak anlaşılması³³⁹ gereken bu ifadelerden çıkarılabilecek sonuç, Andriake’de yerleşmiş bir Kekova’lı burada yaptırdığı mezarına zarar verenin ödeyeceği cezayı “adalıların demos’una” vermesini istemektedir. Bu durum ancak Kekova ile Myra–Andriake arasındaki bir anlaşma ile mümkün olabilir. Bu da Myra ile Kyaneai arasındaki anlaşmanın belki bir parçası veya Myra ile Kekova Adası arasında da bir anlaşmanın varlığı şeklinde yorumlanabilir.

Sonuç itibariyle, Myra ile Kyaneai arasında bir dayanışma olarak limanın kullanımı konusunda bir “sözleşme” olduğu akla yatkın görünmektedir. Bu ikili anlaşmanın Kyaneai’nın lehine sonuç doğurduğu görünmektedir. Ancak bu Myra’nın Kyaneai üzerinde “koruyucu” olduğu anlamına gelmez; fakat bir dayanışma örneği olduğu söylenebilir. Kyaneailı Iason’un da Myra zor durumda iken yaptığı yardımlar iyi bilinmektedir.

³³⁶ Kolb 2008, 189.

³³⁷ RE XVI₁ 1933, 1087 (s.v. Myra); Zimmermann 1992, 241; Hellenkemper – Hild 2004, 581 (s.v. Kakaba).

³³⁸ Öztürk 2010, 299.

³³⁹ Zimmermann 1992, 241–142; Hellenkemper – Hild 2004, 581 (s.v. Kakaba). Öztürk 2010, 299’da ὀφιλέσι τῷ δήμῳ νησιωτῶν ifadesine dayanarak ve Andriake’de bulunan, cezası ise Myra kurumlarına ödenmesi belirtilen mezar yazıtlarını gözardı ederek Andriake’nin “ayrı bir yönetim organizasyonuna sahip olduğunu” düşünmektedir.

1.6 Kent ve Teritoryumundaki Kültler

1.6.1 Klasik Dönem Kültleri

Myra’da tapım gören Klasik Dönem kültleri sadece Myra nekropolis’lerindeki kaya mezarları yazıtlarından bilinmektedir. Lykçe mezar yazıtlarının ceza formülasyonlarında mezar ihlalcileri tanrısal lanetle uyarılmışlardır. Kaya mezarları üzerindeki yazıtlarda adı geçen tanrı/tanrıça isimleri *Traqqas*, *Pddēχba*, *Tesm̃mi* ve *Heledi* olarak tespit edilebilmektedir.

Traqqas (T 4), diğer yazım biçimi *Trqqñt*, Tarkunt veya Trokont diye telaffuz edilir, Hitit ve Luvi tanrısı *Tarhunda* ile özdeşleştirilmektedir. Lykia, Pamphylia ve Kilikia’da sıkça karşılaşılan Τροκονδας / Τρακονδας / Τροκουνδης gibi tanrısal isimler *Traqqas*/*Trqqñt* adından türetilmiştir³⁴⁰. *Traqqas* kültü Klasik Dönem’de Lykia’da yaygın bir tapım görmüştür. TL 44’te (Ksanthos) birçok kez tekrarlanmaktadır. Myra’dan başka Arneai (TL 83.15–16) ve Tlos (TL 26.7, 18) yazıtlarında da görülmektedir. TL 44b’nin 51–52. satırlarında *Traqqas* için her yerde sunaklar dikildiğinden bahsedilmektedir³⁴¹.

Pddēχba (T 13 str.15), *pddē* ön eki ile *χba* sözcüklerinden oluşan bir tanrı ismidir. *Xba*, Hitit–Luvi tanrıçası Hepa(t) ile eşitlenmektedir ve *Pddēχba* “yerel Hepa” olarak düşünülmektedir³⁴². Limyra’da da belgelenmektedir (TL 102.3–4 *Pd(d)ēχba*).

Tesm̃mi (T 13 str.16), sadece bu yazıtta görülmektedir. *Tasimmet(i)*, *Tasimi*, *Tesimi*, *Tasimiz* gibi çeşitli yazılışları bilinen Hitit–Luvi tanrıçası ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir³⁴³. Başka bir yoruma göre, Lykçe *tasa* “yemin” sözcüğünden bir sıfat olarak “yalvarılan” (Almanca *Beschworener*) manasında ve “yemin tanrısı” (Almanca *Eidgötter*) diye anlandırılmaktadır³⁴⁴.

Heledi (T 13 str.13–14) bu yazıtta diğer kültlerle birlikte zikredilmektedir fakat henüz anlaşılmaz olarak durmaktadır³⁴⁵. Çağman’dan bir yazıtta da (N 306.4) görülmektedir. TL 44b.24’te *heledije* olarak durmaktadır, bir tanrı epiteti olabilir ancak anlamı açık değildir³⁴⁶.

Klasik Dönem kült yapısına ilişkin nehir nekropolis’inde, su kanalının üst tarafında bir kaya tahtı, kalenin doğu duvarının alt tarafında bir kült nişi (2,10 m yüksekliğinde, 1,27 m

³⁴⁰ Laroche 1980, 3–4; Houwink ten Cate 1961, 125–128.

³⁴¹ Laroche 1980, 3; Bryce 1981, 83–84.

³⁴² Neumann 1974, 638–641.

³⁴³ Neumann 1979, 25.

³⁴⁴ Eichner 1990, 240.

³⁴⁵ Neumann 1979, 25.

³⁴⁶ Melchert 2004, 23.

genişliğinde ve 1,70 m derinliğinde), daha küçük boyutlarda diğer bir kült nişi ise kalenin kuzey tarafında tespit edilmiştir³⁴⁷.

Lykçe mezar yazıtlarındaki caydırıcı güç *mahai huwedri* “bütün tanrılar” (T 4, 9) Yunanca ile birlikte οἱ θεοὶ πάντες veya θεοὶ καταχθόνιοι “yeraltı tanrıları” olarak ifade edilmeye başlanmıştır³⁴⁸. Myra’nın Hellenistik ve Roma dönemlerinden bazı yazıtlarında (T 19, 20, 27 ve 39) οἱ θεοὶ πάντες mezar muhafazası için caydırıcı bir güç olarak kullanılmıştır.

1.6.2 Hellenistik ve Roma Dönemi Kültleri

1.6.2.1 Zeus Kültü

Myra’da Zeus kültünün en erken varlığı deniz nekropolisinde bulunan iki kaya mezarına ait yazıtlarla belgelenmektedir.

Bunlardan biri Pedbeas adlı şahsın yaptırdığı mezara ait iki yazıttır. Aynı yazıt, aralarında çok az farklılıkla iki kez yazılmıştır; her iki versiyonunda (T 18 A str. 5–8; B str. 2–3) Zeus için kurban kesileceğinden bahsedilmektedir. A versiyonunda kurbanların *polis* tarafından kesileceği (τῶν)[Δι]ὸς θυσιῶν [ὧν περ ἡ] [π]όλις θύει belirtilirken B versiyonunda *polis* sözcüğü yer almamaktadır.

Diğer yazıtta, mezarı kendisi, çocukları ve torunları için yaptıran *S[/p/.....]* adlı şahıs mezara gömülme hakkına sahip olan kişilere Zeus için yıllık kurban kesme yükümlülüğünü istemektedir (T 19). Bu kurbanların da resmi olarak yahut halka açık bir şekilde gerçekleştirileceği (τῶν Διὸς θυσιῶν τῶν πολιτικῶν) belirtilmektedir.

Her iki yazıttan Zeus tapınıminin Myra kenti tarafından resmi olarak sahiplenildiği ve bu kült ile ilişkin çeşitli törenlerin kentin yetkili makamları aracılığıyla gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kentte Zeus kültüne ait bir yapı büyük bir olasılıkla inşa edilmiş olmalıdır; fakat şimdiye kadar herhangi bir tapınak, sunak vs. arkeolojik kalıntı henüz tespit edilmiş değildir. Yazıtlar dışında bu kült ile dair diğer bir belge ise M.S. 3. yüzyılda III. Gordianus sikkelinin birinde görülen Zeus betimidir.

1.6.2.2 Leto Kültü

Deniz nekropolis’inde bulunan bir mezar yazıtında (T 18 B) tanrıça Leto’nun adı mezara yasadışı müdahalede bulunulmaması için caydırıcı bir tehdit olarak görülmektedir (ἔ[στω καὶ ἀμαρτωλὸς [γένοι]το εἰς τὴν Λητώ καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς θεοὺς πάντας). Bunun dışında Myra’da Leto kültüne dair başka bir belge henüz ele geçmemiştir.

³⁴⁷ Borchardt 1975g, 148–149.

³⁴⁸ Bryce 1986, 173.

1.6.2.3 Proimoi Theoi

Lykia dışında daha önce belgelenmemiş olan *Proimoi Theoi* kültü Myra'da Aziz Nikolaos Kilisesi'nde ele geçen Hellenistik bir mezar yazıtından (T 21) bilinmektedir. Kültün Lykia'da bilinen diğer bir örneği Köybaşı (Tuminehi/Tymnessos?) yerleşim yerinde bulunan epigrafik bir belgedir³⁴⁹. Myra yazıtında mezar sahibi Albasis kendisini ἱερεὺς πρὸ πόλεως διὰ βίου τῶν προίμων θεῶν “*proimos* tanrılarının hayat boyu kentli rahibi” diye tanıtmaktadır. Bu ifadedeki tanrılar ve onların sıfatı *proimos* çok açık değil ve anlaşılması zor görünmektedir.

Burada tanrılarının sıfatı olarak kullanılan πρῶμος bitki veya meyveler için “erken” ve günün erken vakti için “sabah” anlamına gelmektedir³⁵⁰. Yazıttaki τῶν προίμων θεῶν ifadesi Schweyer tarafından “des dieux du matin” (sabah tanrıları) diye tercüme edilmektedir³⁵¹. Yazıtı yeniden yorumlayan Corsten bu tanrıları kesin olarak adlandırmanın mümkün olmadığını söyleyerek ve Schweyer'in yaptığı yorumun da mümkün olduğunu belirterek Proimoi Theoi'un ya “İlk Hasat Tanrıları”, “Şafak Tanrıları” ya da daha büyük bir ihtimalle “Eski Neslin Tanrıları” olarak düşünülebileceğini önermektedir³⁵². Tanrılarının sıfatı olarak duran *proimoi* sözcüğünün yerel Anadolu'lu bir kökenden³⁵³ kaynaklanıp kaynaklanmadığı ise tartışma konusudur³⁵⁴.

Yazıtın ceza formülasyonundan Proimoi Theoi'un mezar koruyucu ve cezalandırıcı tanrılar oldukları anlaşılmaktadır. Mezarı yaptıran Albasis, rahipliğini yaptığı bu tanrıları mezara kimse zarar vermesin diye caydırıcı bir tehdid olarak göstermektedir (ἀμαρτωλὸς ἔστω θεοῖς, ὧν ἦν ἱερεὺς πρὸ πόλεως Αλβασίς).

1.6.2.4 Artemis Eleuthera

Myra'daki en eski Hellenistik kült yapılarından biri, günümüze ulaşmamış olan Artemis Eleuthera Tapınağı'dır. Bu tapınak için en erken belge Ksanthos ile Myra arasındaki *isopoliteia* anlaşma metnidir (T 77). Yazıtın sonunda alınan kararın iki ayrı stele yazılıp biri Ksanthos'ta Leto Tapınağı'na, diğeri ise Myra'da Artemis Tapınağı'nda dikileceği kaydedilmektedir ([τ]ήνδε τὴν σύνθεσιν εἰς [στήλας λιθίνας δ]ύο καὶ ἀνατεθῆναι τῇ [μὲν μίαν ὑπὸ] Ἐανθίων ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Λητοῦς, (τὴν δὲ ἄλλην) ὑπὸ Μυρέων ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος). Soura'da bulunan bir yazıtta³⁵⁵ (T 126) Myra Eleuthera'sının baştanrı olarak kaydedildiği görülmekte-

³⁴⁹ Schuler 2010, 71 ve 80–81.

³⁵⁰ Bkz. LSJ.

³⁵¹ Schweyer 2002, 260 nr. 72.

³⁵² Corsten 2008, 102–103.

³⁵³ Corsten 2008, 103.

³⁵⁴ Schuler 2010, 80.

³⁵⁵ Petersen – Luschan 1889, 45.82.

dir (ἀγωνοθετήσαντα πανηγύρεος τῆς ἀρχηγέτιδος θεοῦ Ἐλευθέρας). Rhodiapolis'te ele geçen bir mezar yazıtında³⁵⁶ (T 89) Tanrıça, tıpkı Eleuthera Trebendatike gibi, Eleuthera Myrike (Ἐλευθέρα Μυρικῆ) diye ktetik sözcükle nitelendirilmiştir.

Eleuthera'ya adanan bu tapınağın Lykia'daki en görkemli yapı olduğu Rhodiapolisli ünlü zengin Opramoas'ın yazıtlarında kaydedilmektedir (τῇ δὲ Μυρέων π[ό]λει βαρηθείση καὶ αὐτῇ ὑπὸ τοῦ γενομέν[ου] σεισμοῦ τό τε ἱερὸν τῆς Ἐλευθέρας ἐγείρ[ει, τ]ῶν ἐν Λυκίᾳ ἔρ[γων] κάλλιστ[ο]ν καὶ μέγιστον)³⁵⁷. Eleuthera tapınağı M.S. 141 yılı depreminde büyük hasar görmüştür. Opramoas'ın Myra'ya yaptığı diğer yardımlarla birlikte Eleuthera Tapınağı'nın onarımı için de yardımda bulunmuş ve Tanrıça adına düzenlenen festivali (*panegyris*) yeniden canlandırmıştır (T 87). Kyaneailı hayırhah Iason'un Myra'nın baştanrısının bir festivalini yönettiği Kyaneai'da bulunan yazıttaki Myra kentinin onur dekretinden bilinmektedir³⁵⁸ (T 85). Myra ve Aperlai vatandaşı Phippos oğlu Amyntas da Myra'da bir *panegyris* (büyük olasılıkla Eleuthera için) düzenlemiştir (T 91).

Tanrıça Eleuthera, Myra'nın M.S. 3. yüzyıl sikkelerinin arka yüzünde, tapınak girişinde kolları yanda ayakta durur bir şekilde tasvir edilmiştir³⁵⁹.

SNG nr. 4370 (III. Gordianus)

III. Gordianus dönemi (238–244) bir sikkede Eleuthera kendi kutsal ağacı ile birlikte resmedilmiştir. Tanrıça iki adamın baltalarla kesmeye giriştiği, yılanlarla sarılmış ağacın üstünde betimlenmiştir.

Aulock 1974, Tafel 19 nr. 358

Eleuthera'nın betimlendiği yazıtlı küçük bir altar Myra'da bir vatandaşın evinde görülmüştür. Altarın ön yüzünde Tanrıça kolları yana açık olarak betimlenmiş, sol tarafında ise dört satırdan oluşan bir adak yazısı (Πλοασας Ἀρτέμιτ[ι]) bulunmaktadır³⁶⁰.

³⁵⁶ TAM II, 924.

³⁵⁷ TAM II 905 XIX A 9-11, ayrıca bkz. TAM II 905 XIII C 10, XIV D.

³⁵⁸ IGR III 704 II A1.

³⁵⁹ SNG, nr. 4368–4372; Aulock 1974, 87–88.

Roma Dönemi'nden kırık bir mezar yazıtında mezara zarar verecek olan kişi Eleuthera'ya ve Myra'nın bütün tanrılarına günahkâr olmakla tehdit edilmektedir (T 27).

Myra Eleuthera Tapınağı'nın akibeti hakkında kesin bir belge mevcut olmamakla birlikte, M.S. 4. yüzyılda Aziz Nikolaos tarafından yıktırıldığı var sayılmaktadır³⁶¹.

1.6.2.5 Tykhe Kültü

Opramoas tarafından Myra'da altın kaplama bir Tykhe heykelinin diktirildiği bilinmektedir (ἀνέστησεν δὲ καὶ ἄγαλμα Τυχοπόλεος κεχρυσωμένον ἀναλώσας ὑπὲρ (δην.) μύρια)³⁶² (T 87). Myra'da Tykhe kültüne ilişkin bir başka veri ise tiyatronun duvarına yerleştirilmiş blokta niş içerisinde bulunan Tykhe kabartmasıdır. Nişin hemen üst tarafında Τύχη πόλεως αἰεὶ νεῖκε εὐτυχῶς yazısı yer almaktadır³⁶³.

III. Gordianus dönemi sikkelerinde arka yüzde kentin ethnikonu ile birlikte bir Tykhe betimlemesi görülmektedir.

1.6.2.6 Hekate Kültü

Stratonikeia'ya bağlı Lagina'daki Hekate tapınağında ele geçen yazıtın sonunda, Roma senatosu tarafından Hekate tapınakları için *asylia* hakkı verilen kentlerin ve bölgelerin listesi verilmektedir. Listedeki Lykia kentleri Patara, Ksanthos, Pinara, Tlos, Limyra ve Myra'dır (T 110 str. 201–214). Myra'daki Hekate kültüne dair arkeolojik, numizmatik ve başka bir epigrafik belge henüz ele geçmemiştir.

1.6.2.7 Roma İmparatorluk Kültü

Myra'da şimdiye kadar belgelenmiş bir imparatorluk kültü rahibi (ιερεὺς τῶν Σεβαστῶν) yoktur. Fakat Myra gibi büyük bir kentte imparatorluk kült merkezinin bulunmadığını düşünmek mümkün değildir.

Opramoas'ın büyük depremden sonra Myra baştanrısı Artemis Eleuthera ile birlikte imparator kültü adına da *panegyris* düzenlediği bilinmektedir (τῆς θεοῦ καὶ τοῦ μεγίστου Αὐτοκράτορος συνεστήσατο καὶ πανήγυριν) (T 87).

³⁶⁰ Petersen – Luschan 1889, 38 fig. 25 ve nr. 71; Zgusta 1964, § 1275.

³⁶¹ Anrich 1917, 225 vd., 505; Kirsten 1978, 477–479.

³⁶² TAM II 905 XIX B 4–6; RE VII A₂ 1702.

³⁶³ Petersen – Luschan 1889, 29 nr. 35 ve Fig. 21; Wörle 1975a 160.

1.6.2.8 Soura Apollon Kehanet Merkezi

Soura Apollon Tapınağı, Soura'nın batısındaki vadinin içinde, denizden yaklaşık 1,5 km iç tarafta, bugün tamamen bataklık haline gelmiş olan eski limanın kıyısında inşa edilmiştir. Tapınağın yakınındaki kaynaktan çıkan kükürtlü bir su kaynağı bu bataklıkta menderesler yaparak denize ulaşır. Tapınağın yer aldığı liman ve çevresi “Dinos” diye adlandırılıyordu³⁶⁴.

Dor düzeninde inşa edilmiş olan Apollon tapınağı Hellenistik Dönem'e tarihlenmektedir. Kült rahiplerine ait listenin yazıldığı iki stel³⁶⁵, Soura Klasik Dönem kalesinin güneydoğu yamacında yer alan ve rahiplerin barındığı yapı grubuna ait olduğu düşünülen bir mekânda bulunmaktadır³⁶⁶. Yazıtlar “Souralı Apolon'a” (Ἀπολλωνί Σουρίῳ) diye tanrıya ithaf ile başlamaktadır.

Myra'da bir Apollon tapınağının bulunmayışı muhtemelen Sourios Apollon'un ününün olukça yayılmış³⁶⁷ olmasından ve Soura'nın Myra'ya oldukça yakın bir yerleşim olmasından kaynaklanmaktadır. Athenaios'un Polykharmos'dan ve Artemidoros'tan yaptığı alıntıya göre bu tapınakta, balıkların hareketlerine bakılarak kehanette bulunuluyordu³⁶⁸.

1.6.2.9 Eleuthera Trebendatike

Hellenistik Trebendai kentine ait olan Eleuthera kültü Simena'da bulunan küçük bir adak taşında Ἐλευθέρα Τρεβενδατικῇ³⁶⁹ “Trebendai Eleuthera'sı” olarak belgelenmektedir.

Tanrıça adına başka bir sunak taşı (yayınlanmamış) Myra–Andriake kazı/araştırma ekibi tarafından Myra kalesinin eteğinde terkedilmiş bir köy evinde bulunmuştur³⁷⁰.

Eleuthera Trebendatike tapınağının günümüze ulaşıp ulaşmadığı bilinmemekle birlikte Trebendai'in kesin bir lokalizasyonu da şimdiye kadar yapılamamıştır. Bu tez çalışmasının ikinci bölümünde Trebendai'in Muskar–Asarbelen Tepesi'ne yerleştirilmesi gerektiği ayrıntılı olarak ele alınmaktadır (bkz. bşl. 2.3.32). Muskar ve Asarbelen'de henüz bir tapınak kalıntısı keşfedilmemiştir. Büyük olasılıkla Eleutera Trebendatike tapınağı Erken Bizans Dönemi'nde pagan kültlere karşı tutumun bir sonucu olarak tahrip edilmiş olmalıdır.

³⁶⁴ Athenaios, Deipnosophistai, 8. 8. 1–27.

³⁶⁵ Spratt – Forbes 1847, 135; Petersen – Luschan 1889, 45 vd. nr. 83 ve 84; Heberdey – Kalinka 1897, 15 vd. nr. 48–50.

³⁶⁶ Borchhardt 1975d, 77.

³⁶⁷ Stephanos Byzantios 582; Plinius, Nat. Hist. XXXII 17.

³⁶⁸ Athenaios, Deipnosophistai, 8. 8. 1–27.

³⁶⁹ Heberdey – Kalinka 1897, 17.53.

³⁷⁰ Öztürk 2010, 298.

Trebendai, Sionlu Nikolaos'un ziyaret edip orada bulunan Arkhangel Kilisesi'nde kurban adadığı bir köydür. Vita'daki önemli anlatımlardan biri olan Plakoma köyündeki kutsal selvi ağacının kesilmesi olayı³⁷¹ paganizme karşı yapılan bir davranış olarak yorumlanmaktadır³⁷². İçine kötü ruh girdiği inanılan bu ağaç Sionlu Nikolaos tarafından kestirilmiştir. Bu olayın inançsal arka planında çok büyük bir ihtimalle pagan döneminden kalma Artemis Eleuthera kültünün uzantısı yatmaktadır³⁷³. M.S. 3. yüzyıl Myra sikkelerinde Artemis Eleuthera'nın kendi kutsal ağacı ile birlikte betimlenmesi bu bakımdan dikkat çekicidir. Myra'daki Eleuthera tapınağının 4. yüzyıldaki Aziz Nikolaos tarafından yıktırılmış olabileceği gibi, Eleuthera Trebendatike de benzer bir akibete uğramış olabilir.

1.7 Kent Ekonomisi

1.7.1 Ekonomik Üretim Malları

Constantinus Porphyrogenitus, Myra'yı Lykia'nın *myrh* koklayan kenti olarak tanımlamaktadır³⁷⁴. Myra adının Yunanca *myrh* yahut *myrris* "mür/meyankökü" sözcüklerinden geldiğine dair yaygın bir kanaat olmasına rağmen Myra'da bu bitkiden elde edilen koku maddesinin üretiminin yapıldığına dair kesin bir belge mevcut değildir. Plinius tarafından da hiç bahsedilmemiştir.

Andriake'de üretimi yapıldığı iyi bilinen purpur ise Myra'nın en önemli üretim ve ihraç mallarından biridir. Andriake granarium'unun kuzey tarafında, plakoma'nın yakınında duran deniz kabuğu yığınları Andriake'de bulunan önemli bir purpur (murex) işliğine ait atık yığınlarıdır. Binlerce deniz kabuklusundan sadece birkaç gram üretilen, çıktığı denizin konumuna göre mor renginin çeşitli tonlarında elde edilen bu boya maddesi üretimi³⁷⁵ çok zor olduğundan oldukça pahalı bir ticari mal idi. Bu nedenle, Asia Eyaleti gümrük yasasında purpurun gümrük vergisi diğer ihraç ürünlerine oranla iki kat fazla vergilendirilmiştir³⁷⁶. Andriake murex atölyesinin hangi zaman aralığında faaliyet gösterdiğine dair kesin veri bulunmamasına rağmen burada son yıllarda yapılan kazılar neticesinde *murex* işliğinin M.S. 4. yüzyıl sonlarından 6. yüzyıl başlarına kadar devam ettiği anlaşılmıştır. Bu dönemden daha öncesinden

³⁷¹ VNS 15–20.

³⁷² Trombley 1985, 334; Ruggieri 2005, 658 vdd.

³⁷³ Robert 1955, 197–199.

³⁷⁴ Constantine Porphyrogenitus, De Thematibus 14.19–21: εἶτα τὴν Λυκίων πόλιν, τὴν μυρίπουν τε καὶ τρισόλβιον, ἐν ἥπερ ὁ μέγας Νικόλαος, ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων, ἀναβλύζει τὰ μύρα κατὰ τὸ τῆς πόλεως ὄνομα “*hem myrh soluyan hem de üç kez kutsanmış Lykia kenti, ki orada Tanrı'nın hizmetçisi büyük Nikolaos kentin adına uygun olarak myrh püskürtür*”.

³⁷⁵ Vitruvius 7.13.1–3.

³⁷⁶ Engelmann – Knibbe 1989, 53.

murex üretimine dair veri olmaması, Andriake'nin kalabalık bir ticaret merkezi olması ve *murex* üretiminde ortaya çıkan ağır kötü koku nedeniyle açıklanmaktadır³⁷⁷.

Purpur üretimi haricinde muhtemelen Myra'da sığla/styrax ağacının reçinesinden elde edilen, eczacılıkta kullanılan ilaç hammaddesi üretimi yapılmaktaydı. Bu bitkinin Anadolu'daki yetiştirme alanı güneybatı bölgesi, özellikle Muğla ve çevresidir. Styrax reçinesinin 19. yüzyılda Makre/Fethiye Limanı'nın önemli ihraç ürünlerinden biri olduğu bilinmektedir³⁷⁸.

1.7.2 Gümrük Vergileri ve Ticaret

Lykia'da uygulanan gümrük vergisi yasalarını detaylı bir şekilde ortaya koyan üç epigrafik belge mevcuttur. Bunlardan bir Kaunos'tan³⁷⁹, diğerleri ise Myra³⁸⁰ (T 62) ve Andriake'den³⁸¹ (T 56) ele geçmiştir.

Yazıtların ortaya çıkardığına göre Roma yönetimi, Lykia'da gümrük vergilerini toplama yetkisini procurator'lara değil Lykia Birliği'ne bırakmıştır. Bu vergi toplama sistemine göre, gümrüklerden satılmadan çıkan malların vergilerini Birliğin mültezimleri, gümrüklerden kentlere girip de satılan malların vergilerini ise Birliğin üye kentleri topluyordu. Gümrük vergilerini toplama işini üstlenen mültezimler bu işi belirli bir sözleşme karşılığında Birlikten alıyorlardı. Kentlerin mültezimleri kente belirli miktarda vergi ödüyordu; kentler de topladığı bu vergilerden Birlik kasasına belirli oranda aidat ödüyorlardı. Böylece Lykia Birliği, hem kendi kasasında hem de üye kentlerden aldığı aidatlardan elde edilen toplam gelirden yıllık olarak Roma'ya 100.000 denarius ödüyordu³⁸².

Myra'nın topladığı gümrük vergilerinden Birlik kasasına yıllık 7.000 denarius ödediği Myra gümrük yazıtında kaydedilmektedir (T 62). Bu rakam Kaunos'un Birliğe ödediği yıllık vergi 6.000 denarius ile kıyaslandığında³⁸³ Myra'nın yüksek bir vergi ödediği ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla Myra'nın gümrük gelirlerinin de diğer Lykia kentlerine nazaran önemli oranda yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Kentlerin topladığı gümrük vergileri, dışardan kent pazarlarına getirilen mallardan alınan vergilerden oluşuyordu. Myra, önemli bir limana ve deniz taşımacılığına sahip olmasından ve

³⁷⁷ Andriake *murex* işliğinin tarihlemesi ve kazı sonuçları hakkında daha fazla bilgi ve literatür için bkz. Aygün 2012.

³⁷⁸ Benndorf – Niemann 1884, 36.

³⁷⁹ Bean 1953 ve 1954.

³⁸⁰ Wörle 1975b, 286–300.

³⁸¹ Takmer 2006 ve 2007.

³⁸² Takmer 2006, 156–157, 213.

³⁸³ Kaunos gümrük yazıtından Kaunos'un ödemesi gereken miktarın yorumları için bkz. Takmer 2006, 149.

teritoryumu içindeki yol ağları sayesinde doğu, Orta ve Kuzey Lykia yerleşimleriyle ulaşım bağlantılarının güçlü olmasından dolayı Lykia'nın en önemli ticari merkezlerinden biriydi. Büyük olasılıkla Elmalı Ovası (Milyas bölgesi) civarının ihraç ürünleri Myra teritoryumundan geçerek satılmaktaydı. Bu ihraç ürünlerinin başında sedir ağacı geliyor olmalıydı. Neisa kentinin çok kaliteli ve ünlü sedirlerinin ihraç edilmek üzere Andriake Limanı'na taşınıp taşınmadığı biraz kuşkuludur görünmektedir. Neisa'nın doğusundaki derin Kırbıs Vadisi'nin sedirleri oldukça zahmetli dik yamaçlardan kente çıkarılıyordu³⁸⁴. Bundan da bu sedirlerin Kırbıs Vadisi ve Demre Vadisi aracılığıyla taşınarak Myra'ya getirilmediği anlaşılabılır. Muhtemelen Neisa'ya çıkarılan sedirler Ksanthos – Neisa yol güzergâhı³⁸⁵ kullanılarak Patara Limanı'na ulaştırılıyordu. Sedir ticareti oldukça kârlı bir işti. Neisa kentinden Dionysios'lar ailesinden çıkan Lykiarkhes'ler büyük olasılıkla sedir ticaretiyle zengin olmuşlardır³⁸⁶.

Bunların yanı sıra Myra'nın komşu kentlerle bazı ticari anlaşmalar yapmış olması da muhtemeldir. Andriake'de granarium'un giriş kapısının sağındaki blokta kaydedilmiş olan M.S. 4. yüzyılın sonlarına tarihlenen, ölçüaletleri ile ilgili yazıt (T 74) bu duruma örnek olabilir. Muhtemelen Myra ile Arneai arasındaki ticari işlemlerde kullanılan ölçü aletlerinde bir hile ortaya çıkmıştı ve bunun üzerine Byzantium'dan hilesiz ölçü aletleri gönderildi ve bunların denetime açık olması için horrea'da saklanması, birer kopyalarının da Myra ve Arneai kentlerine verilmesi emredildi. Arneai ve teritoryumundan Myra ve Andriake Limanı'na ticari mallar geliyordu ve aynı şekilde Arneai da Myra'dan çeşitli ihtiyaç malzemeleri vs. alıyordu. İki kent arasında hangi malların alınıp satıldığı belli değildir. Yazıtın ana konusunu oluşturan ölçü aletleri *fragellon*, *ksestes* ve *modius* belki bu konuda fikir verebilir. *Fragellon*, Latince kırbaç anlamına gelen *flagellum* sözcüğünün Yunanca karşılığıdır ve sadece bu yazıtta belgelenmiştir³⁸⁷. Büyük bir ihtimalle bir tür uzunluk ölçüsü³⁸⁸ olan *fragellon* ile muhtemelen ku-

³⁸⁴ Bu vadiye ele geçen bir yazıtta iki kardeş kimsenin taşımayı başaramadığı ağaçları taşımakla övünmektedirler. Yazıt ve yorumlar için bkz. Şahin 2007, 37–42. Yazıt aynı zamanda bu sedirlerin yetiştiği ormanlık bölgenin adının Kartapis olduğunu bildirmektedir. Vadinin Kırbıs diye adlandırılması da buradan gelmektedir. Modern haritalarda ve literatürde bu vadinin adı Kırbıs olarak geçmektedir. Bu doğru bir kullanım görünmemektedir. Zira yöre haklı vadiyi Kırbıs olarak adlandırmakta, bu da vadinin antik ismine daha yakındır. Aksi takdirde, bir vadinin Akdeniz adası Kırbıs ile aynı isimle adlandırılmasını gerekçelendirecek hiçbir neden yoktur.

³⁸⁵ Şahin – Adak 2007,

³⁸⁶ Şahin 2007, 41–42. Neisalı lykiarkhes'ler için bkz. Şahin 2006, 32–44.

³⁸⁷ Petersen – Luschan 1889, s. 42; LSJ.

³⁸⁸ Petersen – Lushan 1889, s. 42 *fragellon/flagellum* için ağırlık ölçüsü; Kubitschek 1918, 71–72 ise uzunluk ölçüsü olarak yorumlamaktadır. Manganaro 1992, 283–286 ise bu iki yaklaşımı eleştirerek ve sözcüğün Latince anlamında kalarak *flagellum*'u ölçü aletlerinde hile yapanları cezalandırmak için kullanılan kırbaç diye yorumlamaktadır.

maş vb. malzemeler ölçülüyordu. *Ksestes* katı ve sıvı maddelerin tartılmasında kullanılan ağırlık, *modius* ise tahıl ölçmeye yarayan bir hacim ölçüsüdür. Demre Ovası tahıl tarımı için uygun olmadığından ve Myra teritoryumunun yüksek bölgelerinde de geniş araziler bulunmadığından Myra'nın kalabalık metropolis nüfusunu besleyebilmek için dışardan tahıl almak zorunda kaldığı düşünülebilir. Myra ile Arneai arasında özel bir ticari anlaşma olmuş olmalıdır fakat granarium'un duvarındaki yazıttan başka bunu doğrulayacak bir belge henüz bilinmemektedir. Kent pazarlarındaki alış verişi canlandırmak için Myra, vergide indirim veya başka türlü kolaylıklar sağlamak suretiyle çevresindeki kentlerle özellikle de Arneai gibi küçük kentlerle bazı anlaşmalar yapmış olabilir³⁸⁹.

1.7.3 Liman ve Deniz Taşımacılığından Elde Edilen Gelirler

Andriake Limanı'nın, hem uluslararası gemi seferlerinde konaklanan en önemli limanlardan biri olması hem de Lykia kıyı kentleri arasındaki deniz taşımacılığı için önemi hasebiyle Myra ekonomisi için en büyük gelir kaynağı olduğu aşikârdır.

Andriake ile Limyra arasında deniz taşımacılığı yapıldığı, bu taşımacılığın kent tarafından özel kişilere kiralandığı Myra'dan ele geçen bir yazıttan bilinmektedir (T 64). Yazıt demos tarafından alınan bir karar metnini içermekte ve Andriake ile Limyra arasında yapılan korsan taşımacılığın önüne geçmek amacıyla bazı yasal düzenlemeler ve cezai yaptırımlar bildirmektedir. Yazıtın verdiği bilgiye göre bu kararın alınmasının amacı korsan taşımacılıktan dolayı kent gelirlerinin önemli ölçüde azalmış olmasıdır.

Deniz taşımacılığı ile ilgili olarak sözkonusu yazıtta korsan faaliyetlerin hangi iskelelerde meydana çıktığı hususu üzerinde durulabilir. Yazıtta Andriake Limanı'nın batısında iskele yahut başka bir liman sayılmamaktadır. Bu da korsan taşımacılığın doğudaki iskelelerde gerçekleştiğini gösterir³⁹⁰. Aslında lagünün ağzında ve Daseia'da bir denetim eksikliğinden veya bozukluğundan (rüşvet vb.) kaynaklanan bu tür faaliyetlerin Andriake Limanı'nda da gerçekleşmiş olup olmadığı tartışma konusu edilebilir. Yazıtta Andriake Limanı sayılmakta fakat böyle önemli bir limanda denetim yetersizliğinin ve korsan faaliyetlerin olması pek mümkün olmamalıdır. Yazıttaki iskelelerin sayılmasında bir ayrıntıya dikkat çekmek gerekir: μήτε ἀπὸ τῆς Δασ[εί]ας μήτε ἀπὸ τοῦ στόματος τῆς λίμνης ἢ ἀπὸ Ἀνδριακῆς “ne Daseia'dan ne gölün ağzından yahut Andriake'den”. Bu manadan Andriake Limanı'nda korsan davranışların oldu-

³⁸⁹ Kaunos gümrük yazıtınının C 2-7 (SEG 14, 1957, 639) satırlarında limana giren yabancı gemicilere ve tüccarlara vergi muafiyeti verildiği kayıtlıdır, Bean 1954, s. 97 ve 102. Kaunoslular pazarlarını canlandırmak amacıyla uyguladığı bu durumdan dolayı komşusu Kalynda kentiyle sorun yaşamıştır, Balland 1981, s. 265–266.

³⁹⁰ Zimmermann 1992, 234.

ğu anlamının çıkması kesin değildir. Andriake adı bu sıralamaya tedbir yahut bir uyarı manasında konmuş gibi görünmektedir. Yazıtın başında Andriake'den Limyra'ya deniz taşımacılığında kent gelirlerinin zarar gördüğü ifade edilmektedir. Eğer Andriake'de korsan taşımacılık yapılıyor olsaydı sıralamada Andriake adının en başta verilmesi beklenirdi. Büyük bir liman değil de daha küçük iskelelerin μήτε ... μήτε kesinlik ifade eden bağlaçlarla ilk sırada sayılması korsan faaliyetlerin Andriake'den daha çok Daseia ve lagünün ağzındaki iskelelerde meydana geldiğini göstermektedir.

Bu tür yasadışı faaliyette bulunanların kimler olabileceği sorusu sorulduğunda ise akla ilk gelen Bonda Tepesi civarı yerleşimleri gelmektedir. Örneğin Belen Tepesi antik yerleşim alanının çevresinde ne teraslı ne de ekilebilir düz arazi mevcuttur. Yerleşim yerinde de herhangi bir işlik tespit edilmiş değildir. Burada yaşayanların ekonomik kaynağı olsa olsa sadece hayvancılık olabilir. Bu kişiler geçimlerinin bir kısmını taşımacılık yaparak elde ediyor olmalıydı. Deniz taşımacılığının uygun olmadığı mevsimlerde Myra – Limyra arasında karadan ticari mal götürüp getiriyor olmaları da mümkündür.

1.7.4 Teritoryumdaki Yerleşimlerin Ekonomiye Katkısı

Myra teritoryumunun en yoğun yerleşim alanı kuzeyindeki Alacadağ'ın güney ve batı etekleridir. Bu dağlık bölgede büyüklü küçüklü 30 kadar köy ve çiftlik yerleşimleri mevcuttur³⁹¹.

Sionlu Nikolaos'un Vita'sı dikkatle incelendiğinde, Myra'nın kuzeyindeki Alacadağ yerleşimlerinin tarım ve hayvancılık açısından zengin kaynaklara sahip oldukları vekent ekonomisine önemli katkıları olduğu anlaşılmaktadır. Vita'daki veba salgını olayının anlatımı Sion Manastırı civarındaki köylerin Myra ekonomisini etkileyecek kadar zenginlik kaynaklarına sahip olduklarını göstermektedir. Vita'nın anlatımına göre, M.S. 6. yüzyılın ortasında Myra'da ortaya çıkan veba salgınından dolayı köylerdeki çiftçiler hastalık korkusuyla ürünlerini kent pazarlarına götürmeye çekinmişler ve bundan dolayı kentte ayrıca yiyecek kıtlığı da baş göstermiştir. Köylülerin kente inmemesinden de Sionlu Nikolaos sorumlu tutulmuş ve tutuklanması istenmiştir³⁹². Bu olay, Sion Manastırı civarındaki köylerde tarıma ve hayvancılığa dayalı önemli oranda üretimin yapıldığını ve Myra kentinin gıda ihtiyacını büyük ölçüde buradan karşıladığını göstermektedir. Buradaki tarımsal üretimin büyük bölümünü ise yerleşim yerlerinde tespit edilen şarap ve yağ işliklerinden ve teraslı arazilerden anlaşıldığı üzere üzüm ve zeytin tarımı oluşturunuyordu. Bunlara ek olarak Myra'nın kuzeyindeki verimli, geniş Kasaba Ovası'nın da ürünleri kent pazarlarında satılıyor olmalıydı. Kentin tahıl ihtiyacının

³⁹¹ İkinci bölüme bkz.

³⁹² VNS 52-53.

belki büyük bir kısmı bu oviden karşılanıyordu. Roma Dönemi'nin ilk yıllarında inşa edilen yol ağları da iç bölge ürünlerinin taşınmasını çok büyük oranda kolaylaştırmış olmalıdır. Myra'nın kuzeyindeki dağlık yerleşimlerde bugün olduğu gibi eskiçağda da küçükbaş hayvancılık yaygın olmalıydı. Çünkü bölgenin corafi durumu ve bitki örtüsü küçükbaş hayvan yetiştiriciliğine oldukça müsaittir. Sionlu Nikolaos'un Vita'sında anlatılan, veba salgını sonrasında düzenlediği kurban töreni gezilerinden Alacadağ üzerindeki yerleşimlerde büyükbaş hayvancılığın da yaygın olarak yapıldığı açıkça anlaşılmaktadır. Nikolaos'un gerçekleştirdiği kurban kesme törenleri Sion Manastırı civarındaki yerleşimlerin zenginliğini göstermesi açısından oldukça önemlidir. Veba salgınından hemen sonra Nikolaos, Tragalassos'a ve Akalisos'a giderek birer çift öküz kurban etmiş ve ardından bölgedeki diğer kutsal mabetleri dolaşarak on altı öküz daha kurban kesmiştir. Bu seyahatten sonra Plenion'a giderek orada da yedi öküz kesmiştir. Bu ilk gezisinde Nikolaos'un kurban olarak toplam 27 öküz kestiği görülmektedir. Bu seyahatten iki yıl sonra düzenlediği, 11 kiliseyi kapsayan 25 günlük seyahatinde ilk ziyaret ettiği Karkabo'daki Cebrail Kilisesi'nde üç, diğer kiliselerde ise birer çift olmak üzere toplam 23 öküz kurban kesmiştir. Bu durum azımsanamayak kadar önemli bir zenginlik durumunun bir göstergesidir.

Nikolaos'un Tanrı'ya adadığı ve halkla birlikte ziyafete dönüştürdüğü bütün bu kurbanlık büyükbaş hayvanlar ya halk tarafından bağışlanıyordu ya da Nikolaos bunları gittiği yerde satın alıyor olmalıydı. Nikolaos bu gezilerini düzenlerken kendi manastırından yanına şarap, buğday ve para alarak seyahatine başlamıştır. Nikolaos'un kişisel olarak zenginliğinin ne kadar olduğu konusunda Vita herhangi bir bilgi vermemektedir. Nikolaos yaptığı bu kutsal seyahatlerinin masraflarını muhtemelen kilise gelirlerinden karşılıyordu. Alacadağ'ın güney ve batı eteklerinde 15 kilise binası mevcuttur. Bunlardan 4'ü oldukça büyük, manastır yahut bazilika tipindedir. Diğerleri de yine üç nefli yapılardır. Ayrıca bu kilise yapıları, büyük kentlerdeki görülebilen devşirme malzemeye değil, daha zahmetli işçiliklerle inşa edilmiş görünmektedirler. Bu bölgede neredeyse hemen her köyde bir kilisenin bulunması sayı bakımından dikkat çekici şekilde çok olmasının yanı sıra bu yapıların hangi finans kaynakları ile inşa edilmiş oldukları da ayrıca dikkat çeken bir durumdur. Ayrıca bu yapıların inşa edilebilmesi için çok sayıda taş ustası ve insan gücüne ihtiyaç duyulduğu açıktır. Bu yapıların mimarları ve taş ustaları büyük bir ihtimalle başkentten geliyordu. Sion Manastırı civarındaki köyler büyük olasılıkla 200-300'den daha kalabalık değillerdi. Vita'da sadece iki yerleşimin nüfusu verilmektedir; biri 300 nüfuslu Plakoma, diğeri 200 nüfusa sahip Plenion'dur. Bunların yanı sıra

Tragalassos'un 200 nüfuslu bir yer olduğu tahmin edilmektedir³⁹³. Vita'daki, Sion Manastırı'nın inşası sırasında kesilen bir blok taşı yerinden kaldırılamayınca Tragelassos'tan 75 adamın çağrıldığı anlatım, bu kilise binalarının inşasının halk arasında büyük dayanışmalarla gerçekleştiğini göstermektedir. Ayrıca kutsal yapılar için harcanan bu çabaların daha sonra da bağış şeklinde sürdürüldüğü düşünülenebilir. Nikolaos'un, Sabandos'taki çökme tehlikesiyle karşı karşıya kalan Daniel Kilisesi'nin onarımı için para yardımında bulunduğu yine Vita'nın anlatımlarıyla bilinmektedir³⁹⁴. Muhtemelen Nikolaos bu tür yardımları kilise gelirlerinden elde edilen parayla yapıyordu. Nikolaos'un kendi ekonomik geliri ise üzüm yetiştiriciliği ve şarap üreticiliğine dayanıyordu. Vita'da, Arnabanda köyünden Zenon isimli bir adam hastalığına şifa aramak üzere Sion Manastırı'na geldiğinde Nikolaos'un o sırada kardeşleriyle birlikte üzüm bağlığında çalışmakta olduğu kaydedilmektedir³⁹⁵. Alacahisar kilisesinin (yekpare kayadan yapılmış Sion Manastırı) bulunduğu Çam Dağı'nın kuzeydoğu yamacında yer alan küçük köy yerleşiminde (Pharroa, Nikolaos'un doğduğu köy) geniş bir alana yayılmış teraslı bahçeler ve iyi korunmuş bir şarap işliği mevcuttur (bkz. Bşl. 2.1.1). Arapyurdu ve Alakilise civarında bulunan geniş teraslı araziler de üzüm yetiştiriciliği açısından bölgenin önemli ekonomik potansiyeli durumundaydı.

Sonuç olarak Vita'daki bu bilgilerin Sion Manastırı bölgesinin önemli derecede zenginliğe sahip olduğunu gösterdiği ve Myra kentindeki ekonomik yapıya da büyük etkisinin olduğu söylenebilir.

1.7.5 Bizans Dönemi'nde İnanç Turizmi

Erken Bizans Dönemi kent ekonomisi için Hristiyanlığın katkısından söz etmek gereklidir. Geç Roma–Erken Bizans Dönemi'nde Myra'nın bütün Lykia'nın idari başkenti konumuna yükselmesi ve Bizans Dönemi'nde de hem idari hem de dini merkez olmasından ve ayrıca 4. yüzyıl başlarındaki Aziz Nikolaos'un ününden dolayı Myra'ya dışarıdan çok sayıda Hristiyan topluluklar geliyor olmalıydı. Nikolaos Kilisesi'ni ve Aziz'in mezarını ziyarette gelen Hristiyan hacıların kent ekonomisinde önemli payı olması gerekir³⁹⁶.

Andriake Limanı'nda altı kilisenin bulunması da limandan giriş çıkış yapan çok sayıda yolcunun ve Hristiyan ziyaretçi toplulukların uğrak yeri olduğunu açıkça göstermektedir. Çünkü bu kadar sayıda kilise bir liman yerleşimi için çok fazladır. Myra lagünü civarında 11. veya 12. yüzyıllara tarihlenen dört küçük kilisenin varlığı da aynı şekilde yorumlanabilir.

³⁹³ Blum 1995, 58–59.

³⁹⁴ VNS 58.

³⁹⁵ VNS 63: ὁ δὲ δοῦλος τοῦ θεοῦ Νικόλαος οὐκ ἦν ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ἀλλὰ ἦν μετὰ τῶν ἀδελφῶν εἰς τὸ φυτεῦν τὸν ἀμπελῶνα.

³⁹⁶ Foss 1991, 316.

Çünkü burada bu kadar kiliseye ihtiyaç gerektirecek kadar büyük bir yerleşim izi mevcut değildir. Lagün deniz taşımaliğında önemli bir yere sahipti. Lagün civarında geç dönemde bu kiliselerin inşa edilmiş olması belki Andriake Limanı'nın kullanılamaz hale gelmiş olmasından kaynaklandığı şeklinde yorumlanabilir. Dolayısıyla bu kiliseler Geç Bizans Dönemi'nde de kenti ziyaret eden Hristiyan cemaatlere dini hizmet vermesi için yapılmış olmalıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

KENTİN TERİTORYUMU

Bu başlık altında Myra teritoryumu içindeki yerleşim yerleri ele alınacak ve kent ile olan teritoryum ilişkileri tartışılacaktır. Bundan hedeflenen amaç Myra'nın erken dönemden geç antik döneme kadar sınırlarının ve bu sınırlar içinde kalan küçük yerleşimlerin tespit edilmesidir. Myra teritoryumu içinde kalan yerleşimler, bu bölgenin coğrafi yapısından dolayı iki ana başlık altında incelenebilir. Demre Çayı derin bir vadi oluşturarak, Alacadağ ile Yavu dağlık alanını birbirinden ayırmaktadır. Myra coğrafyasındaki bu doğal ayırmadan dolayı Demre Vadisi'nin kuzeyi ile doğusundaki ve batısında yer alan yerleşimler bu şekilde iki gruba ayrılabilir.

Myra ile Arneai arasındaki, yani Demre Vadisi'nin kuzeyindeki dağlık bölgede çok sayıda kırsal yerleşim bulunmaktadır. Bunlardan, modern isimleriyle doğudan batıya doğru Belen, Yılanbaşı, Turant Asarı, Belören ve Arapyurdu Klasik Dönem'den itibaren Bizans Dönemi boyunca iskân edilmişlerdir. Bunların dışında bu dağlık alanda çok sayıda Geç Roma – Erken Bizans yerleşimleri yer almaktadır. Bunlar özellikle doğuda Alakilise vadisi civarında, batıda ise Çağman dolaylarında yoğunluk oluşturmaktadırlar ve bunların pek çoğunda Erken Bizans Dönemi'nde inşa edilmiş kilise yapıları bulunmaktadır³⁹⁷. Alacadağ bölgesindeki bu yerleşim yerlerinin çok büyük çoğunluğunun antik ismi bilinmemektedir. Altıncı yüzyılda Myra'nın kuzeyindeki dağlık alanda yaşamış olan ünlü rahip Sionlu Nikolaos'un biyografisinde Lykia topografyasına ilişkin 40'dan fazla yer adı geçmektedir³⁹⁸. Vita'ta Nikolaos'un kurban töreni düzenlemek amacıyla birkaç kez kilise ziyaretleri düzenlediği anlatılmaktadır. Bu kiliselerin Nikolaos'un rahiplik yaptığı Sion Manastırı'na yakın oldukları eserde açıkça belirtilmektedir. Sion Manastırı'nın Myra ile Arneai arasında ve bir dağ üzerinde olduğu yine eserin verdiği bilgilerden çıkarılmaktadır. Bunlardan dolayı, Demre Vadisi'nin doğusundaki yerleşim haritasının oluşturulması çok büyük oranda Sionlu Nikolaos'un hayatını anlatan esere bağlıdır.

Bu eserde geçen yer adları Anrich tarafından bir araya getirilerek birbiriyle olan coğrafi ilişkileri incelenmiştir³⁹⁹. Bu konuda toplu başka bir çalışma Foss tarafından yapılmıştır⁴⁰⁰. Foss'un yaptığı çalışmada bazı yeni lokalizasyon önerileri getirilmiştir. Hellenkemper ve

³⁹⁷ Bu bölgedeki kiliseler hakkında en önemli modern kaynaklar: Harrison 1963; Grossmann – Severin 2003; Harrison 2001; Hellenkemper – Hild 2004.

³⁹⁸ VNS'de geçen yer adları için bkz. Anrich 1917, 527–542.

³⁹⁹ Anrich 1917, 527–540.

⁴⁰⁰ Foss 1991, 308 vdd.

Hild'in ortaya koyduğu eserde de (Tabula Imperii Byzantini 8) bu yerleşimler üzerine bazı yeni teklifler mevcuttur. Bu ve daha önceki çalışmaların, Nikolaos'un hayatındaki yerleşimlerin tespiti için önemli katkıları olmasına rağmen Alacadağ üzerindeki yerleşim haritasının çıkarılabilmesi için hâlâ yeterli değildir.

Bu çalışmada yöntem olarak öncelikle bu dağlık alanda arkeolojik ve epigrafik buluntulara sahip yerleşimler modern isimleri ile alfabe sırasına göre tanıtılacak ve daha sonra Vita'da adı geçen Lykia yerleşimleri aynı şekilde alfabetik olarak incelenecektir. Bununla birlikte, Vita'da adı geçen yerlerden hangilerinin Myra teritoryumu içinde olması gerektiği tartışılacaktır. Bunların ardından, Sionlu Nikolaos'un kurban töreni ziyaretleri ayrıntılı ele alınarak, Aziz'in yapmış olduğu bu seyahatlerin güzergâhları ve adı geçen yerlerin lokalizasyonları tespit edilmeye çalışılacaktır.

Sionlu Nikolaos'un hayatındaki yerleşimlerin doğru bir şekilde yerli yerine oturtulabilmesi iki önemli hususun aydınlatılmasıyla büyük yol kat edeceği aşîkârdır. Bunlardan biri, içerisinde Sion Manastırı'nın da bulunduğu Tragalassos ve teritoryumunun belirlenmesi; diğeri ise, Nikolaos'un hayatında çok önemli bir yer tutan, 25 gün süren kilise ziyaretleri sırasında uğradığı 10 yerleşim yerinin tespit edilmesidir. Bu iki hususta elde edilecek olan yeni bilgiler söz konusu alandaki diğerk yerleşimlerin de tespitine büyük katkı sağlayacaktır.

Demre Vadisi'nin batısındaki alanda Myra'ya bağılı yerleşim sayısı daha az olmakla beraber bunlar epigrafik belge açısından oldukça zengindir. Bu yerleşimlerin en önemlileri Soura, Gürses, Simena, Istlada, Tyberissos ve Teimiussa'dır. Buralardan ele geçen mezar, onur ve ithaf yazıtları bu yerleşimlerin Myra ile politik ve teritoryum ilişkilerini gösteren önemli epigrafik belgelerdir. Mezar yazıtlarında görülen tembihnamelerdeki ceza ödenecek kentlerin isimleri, küçük yerleşimlerin yakın oldukları polislerle teritoryum ilişkilerinin anlaşılmasında en önemli verilerdir. Fakat aynı yerleşim yerinde bulunan ve aynı döneme tarihlenen mezar yazıtlarında iki farklı kentin adının geçmesi, yerleşimin hangi kent teritoryumu içinde olduğunun anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Böyle bir durum, Myra ile Kyaneai kentleri arasında kalmış bir liman yerleşimi olan Teimiussa'da (Tristomon/Üçağız) görülmektedir. Bu hususta en detaylı araştırma M. Zimmermann tarafından yapılmıştır⁴⁰¹. Myra teritoryumunun en batısındaki bu liman yerleşiminden ele geçen mezar yazıtları son derece dikkatli ve hatta yazıtlarla-

⁴⁰¹ Zimmermann 1992, 212–219.

rın bizzat yerinde görülmesini zorunlu kılacak bir çalışma gerektirmektedir. Ayrıca bu bölgedeki yazıtların tamamı henüz yayınlanmamıştır⁴⁰².

2.1 Demre Vadisi'nin Kuzeyindeki ve Doğusundaki Yerleşimler

2.1.1 Alacahisar Kilisesi ve Çevresi

Karabel'in yaklaşık 4 km güneybatısında Alacahisar diye adlandırılan yerde 1200 m rakımlı Çam Dağı yükselir. Çam Dağı'nın tepesinde doğu tarafı ana kayadan kesilmiş bir kilise durmaktadır. Kilisenin batı yönündeki giriş kısmı yıkık durumdadır. Apsisi yonca yaprağı biçimli (trikhonkhos) olup kubbe kısmına iç tarafta büyük boyutlarda haç işaretleri kazılıdır. Kilisenin ana kayadan kesilmiş kısmı oldukça muhteşem bir işçilik örneğidir ve yekpare bir yapı özelliği taşımaktadır.

Resim 2.1 Alacahisar Kilisesi

Vita'da Sionlu Nikolaos'un rahibi olduğu manastırın Myra'nın kuzeyinde yer alan dağlık alandaki bir tepede⁴⁰³, yekpare bir kayadan inşa edilmiş bir yapı (τὸ κτίσμα μονόλιθον)⁴⁰⁴

⁴⁰² Avusturya Eskiçağ Bilimler Akademisi arşivinde yayımlanmayı bekleyen bu yazıtların bazılarının içeriği hakkındaki bazı bilgiler çeşitli bilimsel araştırmalarda yer almaktadır. Teimiussa ve Tyberissos yerleşimlerinden ele geçen yazıtlar bir corpus çalışması olarak Ch. Schuler tarafından hazırlanmaktadır, Schuler 2007a, 385 dn. 5.

olduğu kaydedilmektedir. Sion Manastırı için ilk olarak, Karabel'in 1200 m kuzeybatısında yer alan Asarcık'taki üç nefli büyük bazilika önerilmiş⁴⁰⁵ ve bazı bilim adamları tarafından da kabul görmüş olsa da, Çam Dağı'ndaki bu yekpare kilisenin Kutsal Sion Manastırı ile özdeşliği⁴⁰⁶ daha kabul edilebilir görünmektedir. Çam Dağı'nın tepesindeki yekpare beyaz kireç taşından kesilmiş olan kilisenin ilk inşa edilmiş hali tahayyul edildiğinde, Vita'daki şu ifade daha iyi anlaşılır olmaktadır: τὸ κτίσμα μονόλιθον καὶ ὅλον τὸ ὄρος λάμπων ἥν ὡς ὁ ἥλιος⁴⁰⁷ ([Kutsal Sion Manastırı] yekpare kayadan bir yapı ve bütün dağ güneş gibi parlak idi).

Monolitik Alacahisar kilisesinin yaklaşık 1 km kuzeydoğusunda ormanlık alan içinde bir yerleşim yeri bulunmaktadır. Bu yerleşimde yirmi civarında konut tespit edilebilmektedir. Evlerin bazıları ikinci kat seviyesine kadar korunmuştur. Yapıların arasında yedi sarnıç ve iki işlik mevcuttur. Sarnıçlardan birinde haç kabartması bulunmaktadır. Yapılardan biri dikdörtgen büyük kesme taş bloklarla inşa edilmiştir. Ayakta kalan diğer evlerin duvarları aralarında polygonal özellikte taşların da görüldüğü küçük taşlarla oldukça özenli bir şekilde örülmüştür.

Resim 2.2 Çam Dağı'nda Bir Yapı

Resim 2.3 Çam Dağı'nda İki Katlı bir Konut

Bu yerleşimin yaklaşık 150–200 m doğusunda alçak bir tepeciğin üzerinde birbirine bitişik birkaç evden oluşan büyük bir çiftlik yapısı durmaktadır. Yapı duvarları yaklaşık 2 m seviyesinde korunmuş olup büyük taşlarla örülü olduğu gözlemlenmektedir. Çiftlik yapısının içinde çok iyi korunmuş bir işlik bulunmaktadır. Bu çiftlik muhtemelen Hellenistik Dönem'dendir.

⁴⁰³ VNS 11, 13, 38 καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸ μοναστήριον τῆς ἁγίας Σιών εἰς τὸ ὄρος “ ve (Nikolaos) kutsal Sion manastırına (varmak üzere) dağa yukarı yola koyuldu”.

⁴⁰⁴ VNS 11.

⁴⁰⁵ Harrison 1963, 150.

⁴⁰⁶ Chronz 1985, 73–77 öz. bkz. 75; Hellenkemper – Hild 2004, 852 vd. (H. Sion)

⁴⁰⁷ VNS 11.

Çam Dağı'nın kuzeydoğu eteğindeki bu yeni yerleşim büyük olasılıkla Nikolaos'un dünyaya geldiği ve sınırları içinde onun manastırının da bulunduğu Pharroa köyü idi. Diğer bir deyişle, monolitik Alacahisar kilisesi, 1 km kuzeydoğusundaki bu yeni yerleşim Pharroa köyündeki Sion manstırıydı.

2.1.2 Alakilise

Alakilise, Myra'nın yaklaşık 8 km kuzeydoğusunda, aynı isimle anılan vadinin kuzeyinde yer almaktadır. Buradaki antik yerleşim ve kilise ilk olarak Petersen ve Luschan tarafından keşfedilmiştir⁴⁰⁸. Yerleşim alanında sadece birkaç modern yapılaşma mevcuttur. Alakilise vadisi içinden güneye doğru uzayan antik bir yol, yerleşim yerini Myra'ya bağlıyordu. Alakilise'nin batısında yer alan Zeytin üzerinden başka bir yol, Alakilise'yi Muskar/Belören'de, Arneai istikametine giden, GâvurYolu olarak adlandırılan Roma Dönemi yoluna bağlıyordu.

Vadi tabanında, duvarları kısmen korunmuş üç nefli, bazilika planlı, büyük bir Erken Bizans kilise kompleksi yatmaktadır⁴⁰⁹. Kilise 5. yy sonlarına veya 6. yy başlarına tarihlendirilmektedir ve 11. – 12. yüzyıllara kadar kullanıldığı düşünülmektedir⁴¹⁰. Alakilise'de ele geçen, M.S. 812 yılına tarihlenen yazıttan (T 120) bu kilisenin 9. yüzyılda onarım gördüğü ve başmelek Cebrail'e adanmış olduğu anlaşılmaktadır⁴¹¹. Sionlu Nikolaos'un Vita'sında sadece bir kez adı geçen Cebrail Kilisesi, Nikolaos'un 25 günlük seyahatinin ilk durak noktası olan Karkabo'dadır. Dolayısıyla Karkabo'un Cebrail Kilisesi, Alakilise'deki bazilika ile eşitlenmekte ve Alakilise'deki yerleşim yerinin Karkabo olduğu ortaya çıkmaktadır⁴¹².

Kilisenin civarındaki yapı kalıntıları Alakilise/Karkabo'nun oldukça büyük bir köy "kome"⁴¹³ olduğunu göstermektedir. Kilisenin bulunduğu vadi alanında, tarım amaçlı yapılmış teras duvarlı geniş arazilerle birlikte Bizans Dönemi'nden ikişer katlı, 40'dan fazla konut tespit edilmiştir⁴¹⁴. Ayrıca yerleşim yerinden, 5. yüzyıla tarihlendirilen üç Lykia tipi lahit kaydedilmiştir⁴¹⁵.

Alakilise'nin yaklaşık 1 km doğusunda iki şapel, birkaç ev ve dokuz sarnıçlı küçük bir yerleşim yeri bulunmaktadır. Alakilise bazilikasının 1 km kuzeyinde, yaklaşık 1300 m yük-

⁴⁰⁸ Petersen – Luschan 1889, 38–40.

⁴⁰⁹ Harrison 1963, 126–130; Grossmann – Severin 2003, 33–49; Harrison 2001, 12–27; Hellenkemper – Hild 2004, 607–610 (Karkabo).

⁴¹⁰ Harrison 2001, 14–15.

⁴¹¹ Petersen – Luschan 1889, 39,72.

⁴¹² Foss 1991, 310–311.

⁴¹³ VNS 19.

⁴¹⁴ Harrison 2001, 20–23.

⁴¹⁵ Harrison 2001, 25.

seklikte Saraylı diye adlandırılan yerde yüksek, sarp bir kayanın göğsünde, kayaya oyulmuş basamaklarla çıkılan küçük bir kaya kilise bulunur. Doğal bir kaya yarığı kırma taş duvarla kapatılmıştır. Kilisenin içinde kuzey duvarında çukurlaştırılmış çerçeve içinde 1,63 m boyunda bir haç kabartması işlenmiş, etrafı IC/XC/NI/KA yazlıları ile çevrelenmiştir. Şapelin üst tarafında sarp kayanın üzerinde küçük bir tavus kuşu ve haç vardır. Kilisenin 50 m güneyinde içinde sarnıç ve kilden yapılmış su boruları bulunan başka bir mekân ve yanında düz bir kaya yüzeyine oyulmuş bir mezar bulunmaktadır⁴¹⁶. Muhtemelen bir münzevi yeridir⁴¹⁷.

2.1.3 Arapyurdu ve Çevresi

Arapyurdu Myra'nın yaklaşık 16 km kuzeyinde, Dereagzı Kalesi'nin 3–3,5 km güneydoğusunda, Demre Çayı'nın doğusunda, 680–700 m rakımlı platoda yer almaktadır. Arapyurdu antik yerleşim yeri J. Morganstern ve ekibi tarafından keşfedilmiştir⁴¹⁸. Yerleşim alanında ve çevresinde herhangi bir modern yapılaşma yoktur.

Arapyurdu'nda, M. Ö. 4. yüzyıldan M. S. 16. yüzyıla kadar iskân edildiğini gösteren önemli sikkeler bulunmuştur. Bulunan toplam 9 sikke içinde; Limyra beyi Perikle'ye (M.Ö. 380–360) ait bir sikke, 4 adet Lykia Birliği sikkesi, Geç Roma Dönemi'nden (Theodosius, 383–392) 2 adet sikke, Bizans Dönemi'nden (II. Konstantin 654/655) 1 sikke ve 1539 yılına tarihlendirilen bir adet Venetus sikkesi bulunmuştur⁴¹⁹.

Yerleşim yerinden, sikkeler haricinde sadece bir şarap işliğinden, Hellenistik ve Roma dönemlerinden duvar kalıntılarından ve etraftaki teraslardan bahsedilmiştir⁴²⁰. Yerleşim alanında, toplam üç işlik bulunmaktadır; bunlardan biri çift hazneli üzüm/şarap işliğidir, diğer işliğin yakınında silindir bir ezme taşı, öteki işlik ise dikdörtgen plana sahip ve ortasındaki yıkıntılar arsında bir ezme teknesi vardır. Yerleşim kalıntılarının arasında bir khamasorion ve üç adet sarnıç mevcuttur. Yapı kalıntıları ve temel duvarları burada yaklaşık 30–40 evin olduğunu göstermektedir. Bazı yapı duvarları 1 metreye kadar korunmuş olup bunlar arsında polygonal duvarlar görülmektedir.

Arapyurdu yerleşim alanının çevresi genişçe araştırılmamış gözükmemektedir ve kayda geçmesi gereken oldukça önemli yapı kalıntılarında hiç bahsedilmemiştir. Yerleşimin güney tarafında, Demre Vadisi'ni yüksekte gören sarp yamacın tepesinde Arapyurdu yerleşiminin akropolis'i bulunmaktadır (47 m x 35 m). Muhtemelen Hellenistik Dönem'de inşa edilmiş

⁴¹⁶ Harrison 2001, 25–27 fig. 20.

⁴¹⁷ Hellenkemper – Hild 2004, 831 (Saraylı). Yöre halkı tarafından “papaz kayası” olarak adlandırılmaktadır.

⁴¹⁸ Morganstern – Wurster 1993, 167–172.

⁴¹⁹ Gregory 1993b, 169–171.

⁴²⁰ Morganstern – Wurster 1993, 172.

olan bu kale yapısı Bizans Dönemi'nde de kullanılmıştır. Kuzey duvarının iç kısmına, kapı ve pencereleri üst seviyesine kadar korunmuş ve en az iki katlı oldukları anlaşılan Bizans Dönemi yapıları eklenmiştir. Akropolis'in yaklaşık 150 m batısında dikdörtgen planlı büyük bir yapının yaklaşık 1 m yükseklikte korunmuş temel duvarları ayaktaadır.

Resim 2.4 Arapyurdu Akropolis'i

Resim 2.5 Arapyurdu Akropolis'nde Bizans Yapısı

Bunlardan başka, akropolis'in yaklaşık 200 m doğusunda büyük olasılıkla Klasik Dönem'den polygonal duvar örgülü, L planlı büyük bir kule bulunmaktadır. Kulenin iç kısmı üç bölümden oluşmakta olup duvarları 2 m yüksekliğe kadar korunmuştur.

Resim 2.6 Arapyurdu Akropolis'inin Doğusunda L Planlı, Polygonal Duvar Örgülü Kule

Dereağzı Kilisesi'nin tam karşısındaki vadinin içinden Arapyurdu istikametine giden antik bir yol vardır (res. 9–10). Bu yol Karadağ Çayı'nın kenarından itibaren yaklaşık 1,5 km takip edilmektedir ve bu mesafede yolun hemen kuzey tarafında, bir kaya oda mezar, iki khamasorion, bir mezar kapağı ve podyumlu bir lahitten oluşan küçük bir nekropolis bulunmaktadır.

Nekropolis'in yaklaşık 500 m güneydoğusunda, bir şapel, birkaç ev, bir ışık ve iki sarnıç'tan (birisinin bileziği kübik olup üzerinde Malta haçı işlenmiştir) müteşekkil küçük bir yerleşim vardır.

Arapyurdu'nun yakl. 1 km doğusunda yer alan Ayıveliler köyünde antik bir yerleşim mevcuttur. Köy arazisi içinde, Arapyurdu'na doğru giden toprak yolun kenarında alçak bir tepenin üzerinde Hellenistik bir kule yapısı durmaktadır. Kule duvarları önemli ölçüde korunmuştur. Giriş kapısı lentosu ile birlikte ayaktadır. Kulenin içinde kayaya oyulmuş büyük bir sarnıç bulunmaktadır.

Resim 2.7 Ayıveliler Köyünde Hellenistik Kule

Kulenin yaklaşık 300 m güneydoğusunda birkaç antik ev temel duvarları mevcuttur. Bu kalıntıların yakl. 200 m kuzeyinde, modern köy evlerinin yakınında *khamasorion* tipi iki mezar bulunmaktadır.

Bütün bu kalıntılar, Alacadağ'ın batı köşesinde önemli bir yerleşim alanının varlığını belgelemektedir. Arapyurdu ise bu alanın merkezi konumundadır. Aşağıda, Hellenistik Dönem'de bağımsız bir yerleşim olan Tragalassos'un Arapyurdu'na yerleştirilmesi gerektiği önerilmektedir (bkz: 2.3.3.1).

2.1.4 Asarcık

Asarcık, Myra'nın 11 km kuzeyindeki Karabel köyünün 1200 m kuzeybatısında, Kasaba Ovası'nı yüksekten gören bir konumdadır⁴²¹. Muskar üzerinden Arneai istikametine giden Roma Dönemi yolu (Gâvur Yolu) buradaki yerleşimin 200 m aşağısından geçmektedir.

⁴²¹ Harrison 2001, 30–35.

Yolun üst tarafında, beyaz kireç taşından devasa bloklarla inşa edilmiş üç nefli, *trikhonk-hos* apsisi büyük bir bazilika durmaktadır. Kilisenin güney cephesine ilave edilmiş bir şapel ve Hristiyan şehitlere ait lahitler bulunmaktadır. Lahitlerden birinin kapağında haç işareti biçiminde $\Phi\Omega\Sigma \Sigma\Omega\text{H}$ sözcükleri yazılıdır. İlk olarak Harrison tarafından tanıtılan bu kilise ünlü Kutsal Sion Manastırı ile özdeşleştirilmektedir⁴²². Ancak Sion Manastırı için daha makul bir öneri ise Alacahisar kilisesidir (bkz: 2.1.1). Asarcık yerleşiminin Akalissos olması gerektiği ve bu büyük bazilikanın da Aziz Johannes Manastırı ile özdeşliği düşünülmektedir⁴²³ (bkz: 2.3.1 ve 2.4.1).

Başka bir kilise, bu bazilikanın üst tarafında etrafı surlarla çevrili akropolis'in en yüksek noktasında bulunmaktadır⁴²⁴.

2.1.5 Belen Tepesi

Myra'nın 10 km doğusunda, lagünü yüksekten gören tepe üzerinde genişçe bir alana yayılmış antik yerleşim yatmaktadır. Burada herhangi bir modern yapılaşma yoktur. Yöre halkı tarafından Belos diye anılmaktadır. Yukarı Beymelek'ten gelen antik bir yol belenden geçerek Bonda üzerinden Finike'ye ulaşmaktadır⁴²⁵. Bu yol, yakın zamanada kıyıdaki modern asfalt yol yapılincaya kadar ticari amaçla kullanılmıştır.

Tepenin en yüksek yerinde Klasik–Hellenistik bir tahkimat bulunmaktadır. Kalenin doğu tarafında yaklaşık otuz kadar yapı yoğunluğu mevcuttur. Bunlardan on kadarı kapı ve pencere lentoları ile birlikte ayaktadır. Yapılar arasında dağılmış beş şarnıç yer almaktadır. Kalenin kuzey doğu tarafında apsisi 1 m seviyesinde korunmuş bir kilise yıkıntısı durmaktadır⁴²⁶.

Yerleşimin nekropolis'i tepenin kuzey tarafında antik yolun her iki tarafına dağılmış durumdadır. Nekropolis'de Roma Dönemi'nden 11 lahit bulunmaktadır⁴²⁷. İki yazıtlı olan lahitlerden birisi okunamaz durumda siliktir. Yerleşimin batı yamacında duran diğer lahitte mezar cezasının kutsal hazineye ödeneceği belirtilmektedir. Yerleşimin yaklaşık 300 m kuzey-doğusunda, antik yolun üst tarafında bir kaya mezarı ve bir lahit bulunmaktadır.

Belen Tepesi'nin yaklaşık 400 m güneybatısında, Yukarı Beymelek'ten gelen antik yolun kenarında, Dönme diye adlandırılan yerde antik bir çiftlik yerleşimi bulunmaktadır. Birkaç ev

⁴²² Harrison 1963, 150; Harrison 2001, 30–35.

⁴²³ Chronz 1985, 75; Hellenkemper – Hild 2004, 422–425 (Akalissos).

⁴²⁴ Harrison 2001, 30.

⁴²⁵ Borchhardt 1975a, 46 Abb. I; Borchhardt 1975b, 91.

⁴²⁶ Borchhardt 1975b, 90–91 (topoğrafik harita ile birlikte); Zimmermann 1992, 113 vd.; Hellenkemper – Hild 2004, 482–483 (Belen).

⁴²⁷ Borchhardt 1975b, 90.

kalıntısı, iki sarnıç ve sarnıçlardan birinin yanında süslemeli iki antik yalak durmaktadır. Bu yerde, antik geleneği sürdürürcesine günümüzde bir çoban evi ve keçi ağılı bulunmaktadır.

Vita'da 200 nüfuslu olarak bahsedilen Plenion, Belen yerleşimi olabilir. Bu doğru ise Plenion'a bağlı küçük bir yerleşim alan Rhabbamousa da Dönme'deki yerleşim olabilir (bkz: 2.5).

2.1.6 Çağman ve Çevresi

Çağman, Myra'nın 16 km kuzey–kuzeybatısında, Arneai'nin 8 km güneydoğusunda büyük bir modern köydür.

Çağman köyünde bulunan biri Lykçe yazıtlı⁴²⁸ iki kaya mezarı buradaki yerleşim tarihinin Klasik Dönem'e kadar gittiğini göstermektedir. Köyün içinde görülmüş Yunanca yazıtlı bir mezarın sahibi Arneai ethnikonu (Ἀρνέαι[της]) taşımaktadır⁴²⁹. Çağman'daki yerleşimin Arneai'nin *sympoliteia* ortaklarından⁴³⁰ biri olup olmadığı belirsizdir⁴³¹. Çağman'da çok az arkeolojik eser günümüze kalabilmiştir. Bu durumun, köyün bulunduğu bölgenin heyelanlı bir alan olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Kaya mezarları dışında, büyük bir ihtimalle yakınlarındaki antik yerleşim yerlerinden getirilmiş kabartma süslemeli Erken Bizans Dönemi'nden birkaç mimari parça görülmüştür⁴³². Modern köyün yakınlarında küçük bir tepe üzerinde bulunan bazı duvar temelleri, yağ değirmenine ait bir ezme taşı ve seramik parçaları burada bir Roma – Erken Bizans yerleşim yeri olduğunu göstermektedir⁴³³.

Çağman'ın 1,5 km batısında yer alan Güceymen Tepesi'nde üç nefli bir Erken Bizans bazilikası ve büyük bir sarnıç vardır. Tepenin kenarında savunma duvarı parçaları bulunmaktadır⁴³⁴. Burada ele geçen Roma Dönemi'nden bir mezar yazıtı⁴³⁵ mezarın Hierapolis kentinden Apollonios adlı vatandaş tarafından yaptırıldığını göstermektedir. Hierapolis büyük olası-

⁴²⁸ Bean 1962, 9 (= N 306).

⁴²⁹ Bean 1962, 9 (yazıt yayımlı değil).

⁴³⁰ TAM II 765–767.

⁴³¹ Bean 1962, 9; Hellenkemper – Hild 2004, 492 (s.v. Çağman).

⁴³² Harrison 1963, 137, nr. 14; Hellenkemper – Hild 2004, 492 (s.v. Çağman).

⁴³³ Hellenkemper – Hild 2004, 492 (s.v. Çağman).

⁴³⁴ Harrison 1963, 137, nr. 14; Grosmann – Severin 2003, 111–114; Hellenkemper – Hild 2004, 550–551 (s.v. Güceymen Tepesi).

⁴³⁵ Grosmann – Severin 2003, 114 ve Taf. 34d; Yazıtın Adak tarafından yapılan edisyonu (Adak – Kadioğlu 2013, nr. 43): τὸ μνημεῖον κατεσκεύευσεν | Ἀπολλώνιος Δημητρίου | ἀπὸ Ἱερᾶς Πόλεως ἡ [αὐτῇ] | καὶ Ἀπολλῶ[νίῳ? τῷ υἱῷ] | ---

lıkla Phrygia'da Laodikeia'nın kuzeyindeki kent olmalıdır⁴³⁶. Güceymen Tepesi'nin geç dönem sur duvarı içinde devşirme malzeme olarak kullanılmış, *demos* tarafından alınan bir karar metnini içeren bir yazıt⁴³⁷ ele geçmiştir.

Çağman'nın 3 km doğusunda, Alacadağ'ın güney eteğinde modern küçük bir yerleşim Karabol yer alır. Çağman'dan çıkan antik bir dağ yolu Karabol'un yer aldığı vadiden geçerek Alacadağ üzerinden Eren'e (Belen⁴³⁸) ve oradan Finike'ye ulaşır⁴³⁹. Küçük modern köyde eski yerleşim kalıntıları arasında, dikdörtgen büyük bloklarla örülü tek nefli küçük bir kilisenin kalıntıları, kırma taş örülü duvar parçaları, haç kabartmalı bir sarnıç başı ve haçlı bir kesme taş bulunmaktadır⁴⁴⁰.

Çağman'ın 2 km güney-güneybatısında İnışdibi diye adlandırılan küçük bir köy, Muskar ve Karabel üzerinden Arneai istikametine giden antik yol üzerinde yer almaktadır. Antik ana yolun buradan geçtiğini gösteren en iyi kanıt, köy mekezinde bu yola ait kayadan kesilmiş ve iyi korunmuş bir parçası ve köyün giriş ve çıkışında kısmen gözlemlenebilen döşeme yol kalıntılarıdır. Köyde ayrıca birkaç antik sarnıç ve duvar kalıntıları bulunmaktadır.

Bunlardan başka, Çağman'ın 1 km kuzeyinde Ernez'e (Arneai) giden yolun sol tarafında üç nefli küçük bir Erken Bizans bazilikası yatmaktadır⁴⁴¹.

Sionlu Nikolaos'un Nikolaos'un hayatında bahsedilen kutsal selvi ağacının bulunduğu Plakoma'nın Çağman köyüne yerleştirilebileceği önerilmektedir⁴⁴².

Netice itibariyle Çağman'ın Myra sınırları içinde olabileceğini gösteren herhangi bir belge mevcut değildir. Yukarıda bahsi geçen mezar yazıtında görülen Arneai ethnikonu ve ayrıca köyün coğrafi konumu, Çağman'ın Arneai kenti ile daha yakın ilişki içinde ve büyük olasılıkla bu kentin teritoryumunun bir parçası olduğunu⁴⁴³ göstermektedir. Çağman'ın, çok yakınındaki Güceymen Tepesi ile birlikte bu civardaki küçük yerleşimler arasında merkezi bir konumda olduğu söylenebilir.

⁴³⁶ Adak – Kadioğlu 2013, nr. 43.

⁴³⁷ Bean 1962, 8–9 (yazıt yayımsızdır).

⁴³⁸ Foss 1991, 328.

⁴³⁹ Harrison 1963, 137 nr. 16.

⁴⁴⁰ Harrison 1963, 137–138; Foss 1991, 328; Hellenkemper – Hild 2004, 597–598 (s.v. Karabol).

⁴⁴¹ Harrison 1963, 137 nr. 15.

⁴⁴² Foss 1991, 332 vd.; Hellenkemper – Hild 2004, 814 (s.v. Plakoma).

⁴⁴³ Adak – Kadioğlu 2013.

2.1.7 Dereagzı

Myra'nın 19 km kuzeybatısında, Kasaba Ovası'nın güneydoğu ucunda Tokluca Çayı ile Felen Çayı'nın birleştiği Demre Vadisi'nin girişinde konik bir tepe üzerinde yar alan tahkimatlı yerleşim Dereagzı Kalesi olarak adlandırılmaktadır.

Kale, piramidal bir biçimde yükselen yaklaşık 380 m rakımlı tepe üzerinde inşa edilmiştir. Klasik Dönem'de inşa edilen surlar Bizans Dönemi'nde onarılmış ve genişletilmiştir. Kalenin iç kısmındaki kalıntılar büyük oranda Bizans zamanından kalmadır. Dereagzı Kale yerleşiminin antik adı kesin bilinmemekle birlikte, Mastaura olabileceği düşünülmektedir⁴⁴⁴.

Dereagzı'ndan geçen antik bir yol Demre Vadisi içinden Myra'ya ulaşmaktadır. Büyük ihtimalle, Kasaba Ovası civarındaki yerleşimelere giden yollarının kesişme noktası Dereagzı'ndaydı⁴⁴⁵. Bu vadinin batı kenarı boyunca antik bir su kanalı Kasaba Ovası'nın kuzeybatısındaki Kıbrıs deresinin suyunu kente taşıyordu.

Dereagzı Kalesi duvar sistemine göre Klasik Dönem'de inşa edilmiş (M.Ö. 5. yy sonu veya 4. yy) yerel bir hanedan yerleşim yeridir⁴⁴⁶. Aynı döneme (M.Ö. geç 5. yy – 4. yy ortası) tarihlendirilen on bir kaya mezarı ve iki lahit iki ayrı alanda toplanmıştır. Kalenin yaklaşık 500 m kuzeybatısında, Kasaba Deresi'nin kenarında üç kaya mezarı ve bir lahit; kalenin kuzeydoğusunda, Karadağ Çayı'nın kenarındaki kayalıkta yedi kaya mezarı ve bir lahit; bir kaya mezarı da kalenin iç kısmında bulunmaktadır⁴⁴⁷. Kalenin doğu tarafındaki kaya mezarlarından biri Lykçe yazıtlıdır⁴⁴⁸.

Kale yerleşiminin civarında yapılan yüzey araştırmaları sırasında önemli sikkeler ele geçmiştir. Toplam 54 sikkenin sayı ve tarihlemeleri: Klasik Dönem'den 3 sikke Limyra beyi Perikle'ye (M. Ö. 380–362); 3'ü Hellenistik Dönem, I. ve II. Ptolemaios'lara (M.Ö. 305–284; 271–246) ait; 17 (belki 23) adet Lykia Birlik sikkesi (M.Ö. 168–M.S. 43); Geç Roma Dönemi'nden (M.S. 276–450) 15 ve Bizans Dönemi'nden (546–1050) 10 sikke ele geçmiştir⁴⁴⁹.

Kalenin kuruluşu ve kim tarafından kontrol edildiğine gelince, Orta Lykia'nın önemli geçit noktasında yer alan bu yerleşim yerel bir hanedanlığın kalesi ve yerleşimiydi. Kaya mezarları

⁴⁴⁴ Hellenkemper – Hild 2004 716 vd. (s.v. Mastaura) göre, *Notitiae Episcopatum*'da 7. yy'dan 12. yy'a kadar piskoposluk bölgesi olarak kaydedilen ve metropolis Myra'ya bağlı olarak adı geçen Mastaura'nın burası (Dereagzı) olması gerekir.

⁴⁴⁵ Arneai, Kyaneai ve Kandyba'dan gelen yollar burada birleşiyor olmalıdır, bkz.: Şahin – Adak 2007, 208–211.

⁴⁴⁶ Wurster 1993, 56; Marksteiner 1997, 88–89.

⁴⁴⁷ Bridges 1993, 91–113.

⁴⁴⁸ TL 80; Neumann 1993b, 114–117.

⁴⁴⁹ Gregory 1993a, 140–154.

da bu hanedanlığın üyelerine aitti⁴⁵⁰. J. Borchhardt ise, buranın Myra/Trysa hanedanlığı tarafından inşa edildiğini öne sürmektedir⁴⁵¹. Ayrıca, Myra'ya giden su kanalının da M.Ö. 4. yüzyılda yapıldığını düşünmektedir⁴⁵². Fakat kanalın bu dönemde yapıldığı fikri pek kabul görmemiş ve bir hipotez olarak değerlendirilmiştir⁴⁵³. Klasik Çağ'da Myra ovasında böyle bir kanala ihtiyaç duyacak kadar büyük bir yerleşimin olup olmadığı henüz belli değildir. Kanal daha Geç Hellenistik veya Erken Roma dönemlerinde inşa edilmiş olmalıdır.

Myra/Trysa diye bir hanedanlığın varlığına ve bu kaleyi kurduklarına dair herhangi bir belge mevcut değildir. Buna karşı, Dereagzı Kalesi'nin Klasik Çağ'da Limyra beyi Perikle ile olan ilişkisini açıkça gösteren sikke buluntuları vardır. Kale civarında ele geçen Perikle ve I. ve II. Ptolemaios sikkeleri üzerine, Kolb – Tietz, “Bu kalede, bölgeyi politik ve ekonomik olarak kontrol altında tutan hükümdarların sikkeleri kullanılıyordu. Kale, Orta Lykia'yı kontrol etmek için muhtemelen Perikle tarafından inşa ettirildi veya yeniden düzenlendi” diye düşünmektedirler. Klasik Dönem'de Dereagzı Kalesi için kabul edilmesi gereken en makul düşünce, kalenin Perikle'den daha önce yerel bir hanedanın yerleşimi olduğu, Perikle'nin ise Batı Lykia'ya karşı yürüttüğü mücadele sırasında kaleyi stratejik öneminden dolayı bölgenin kontrolü için kullandığıdır.

Sonuç itibarıyla, Dereagzı Kalesi'nin Hellenistik Dönem'den önce Myra teritoryumuna dâhil olduğunu gösteren kesin bir veri henüz yoktur. Bu durum Erken Hellenistik Dönem için de geçerli görünmektedir. Ancak daha sonraki dönemlerde Myra topraklarına katılmış olmalıdır.

2.1.8 Devekuyusu

Myra'nın 9 km kuzeybatısında, Karabel'in 2,5 km güneydoğusunda, Muskar köyüne inen Somaklı Deresi'nin kaynağında yer alır.

Devekuyusu arazisinde, üç nefli bir Erken Bizans bazilikası mevcuttur. Bazilikanın içinde Orta Bizans Dönemi'nde tek nefli küçük bir kilise inşa edilmiştir⁴⁵⁴.

Karabel'de balık kabartmalı bir taş ele geçmiştir. Bunun Devekuyusu'ndaki kiliseden getirilmiş olduğu rivayeti ve kabartmanın bir çizimi Harrison tarafından aktarılmaktadır⁴⁵⁵.

⁴⁵⁰ Wurster 1993, 56.

⁴⁵¹ Borchhardt 2004, 389.

⁴⁵² Borchhardt 1975a, 47–48.

⁴⁵³ Zimmermann 1992, 109. Erken Roma Dönemi'nde inşa edilmiş olabileceği de düşünülmektedir, bkz.: Hellenkemper – Hild 2004, 356 (s.v. Myra); 717 (s.v. Mastaura),.

⁴⁵⁴ Harrison 1963, 137 nr. 13; Grosman – Severin 2003, 49–54; Hellenkemper – Hild 2004, 517 (s.v. Devekuyusu).

⁴⁵⁵ Harrison 1963, 148 Fig. 22: “Karabel: stone-carving of fish, said to come from the church at Devekuyusu”.

Nikolaos'un 25 günlük kilise ziyaretlerinin son durağı olan Hemalissoi'un Devekuyusu'na yerleştirilebileceği Foss tarafından teklif edilmektedir⁴⁵⁶. Ancak burası, Hemalissoi'dan bir önceki ziyaret yeri olan Kastellon veya Kastellon yakınlarında olması gerek Sabandos da olabilir. Hemalissoi ise Karabel'e yerleştirilebilir (bkz: 2.4.2 ve 2.5).

2.1.9 Dikmen

Myra'nın 7 km kuzey–kuzeydoğusunda, Alakilise'nin yakl. 1 km güneybatısında yükselen Dikmen diye adlandırılan, konik biçimli, 1200 m rakımlı bir tepe yükselir. Muskar'dan Alakilise'ye giden geçidin üst tarafında yer almaktadır.

Tepenin zirvesinde, 6. yüzyıldan üç nefli bir Erken Bizans bazilikası bulunmaktadır. Orta Bizans Dönemi'nde bazilikanın ortasına tek nefli bir kilise inşa edilmiştir⁴⁵⁷. Sionlu Nikolaos'un 25 günlük gezisindeki ikinci ziyaret yeri olan Kausai'daki Aziz Theodoros Kilisesi Dikmen Tepesi'ndeki bu bazilika ile özdeş olabilir (bkz. bşl. 2.3.33 ve 2.3.34).

Dikmen Tepesi'nin yakl. 500 m kuzey doğusunda, vadi içinde bir şapel ve evlerden oluşan küçük bir yerleşim yatmaktadır⁴⁵⁸.

2.1.10 Eşa Alan (Eşşekalan)

Myra'nın 12 km kuzeybatısında, Asarcık'ın 500 m kuzeyinde, Karabel'den 1,5 km kuzeyde yüksek geçit üzerinde yer almaktadır.

Karabel'e giden modern yolun alt tarafında antik teras duvarlı küçük bir Roma – Erken Bizans köy yerleşimi bulunmaktadır. Yerleşim yerinde küçük bir köy evi, kireç taşından ev temelleri, kapı lentosu, sarnıçlar ve bir Roma Dönemi lahdi tespit edilmiştir⁴⁵⁹.

2.1.11 Gödeme

Myra'nın 4 km kuzeyinde yer alan Gödeme köyü, Muskar'a giden asfalt yol üzerindedir. Myra'nın yakl. 4 km kuzeydoğusunda yer alan Köşkerler köyünden itibaren takip edilebilen, Muskar üzerinden Arneai istikametine giden Roma Dönemi döşeme yol (Gâvur Yolu) Gödeme'nin 500 m batısından geçmektedir.

Gödeme, ses benzerliğinden dolayı Vita'da adı geçen Kendema köyü (ἐκ τῆς κώμης Κενδήμων)⁴⁶⁰ ile özdeşleştirilmektedir⁴⁶¹ (bkz: 2.3.12). Köyde antik kalıntı olarak bir kaya

⁴⁵⁶ Foss 1991, 331vd.; Hellenkemper – Hild 2004, 558 (s.v. Hemalissa).

⁴⁵⁷ Harrison 1963, 130–131; Harrison 2001, 27; Hellenkemper – Hild 2004, 520 (s.v. Dikmen).

⁴⁵⁸ Harrison 2001, 27.

⁴⁵⁹ Hellenkemper – Hild 2004, 530 (s.v. Eşa Alan).

⁴⁶⁰ VNS 73.

mezarı⁴⁶² ve iki katlı, yazıtlı bir lahit⁴⁶³ (T 122) bilinmektedir. Yazıtta mezar ceza ödemesinin Myra gerousia'sına yapılacağı yer almaktadır.

2.1.12 Karabel

Karabel, Myra'nın 11 km kuzey–kuzeybatısında, Muskar üzerinden Çağman ve Kasaba Ovası'na giden asfalt yol üzerinde yer alır. Gâvur Yolu diye adlandırılan Roma Dönemi yol da Karabel'den geçerek Çağman'a doğru gitmektedir.

Modern Karabel köyünde, apsisi çıkıntılı bir Erken Bizans bazilikasından oldukça az kalıntılar günümüze ulaşmıştır. Kilisenin kuzeybatı ve güneybatı köşesinde kavisli temeller, doğu duvarının arkasında beşik tonozlu, kapılı bir mekân bulunmaktadır⁴⁶⁴.

Karabel muhitinde Kızıllağın arazisinde tek nefli küçük bir Orta Bizans kilisesi bulunmaktadır. Kilise civarında ev ve iş yeri bina temelleri, zeytin ezmek için ağırlık malzemesi mevcuttur⁴⁶⁵.

Karabel'den Alacahisar'a giden toprak yol üzerinde Dinecik diye adlandırılan köy arazisinde küçük bir tepe üzerinde üç katlı bir Hellenistik Dönem bir çiftlik kulesi durmaktadır. Kule binasının aşağısında küçük bir Erken Bizans köyü ve köyün kuzey yönünde biraz uzakta Hellenistik bir kule tespit edilmiştir. Köy arazisinin bütün yüzeyi terk edilmiş tıraşlı tarlalarla kaplıdır⁴⁶⁶.

Sionlu Nikolaos'un doğduğu ve sınırları içinde Sion Manastırı'nın bulunduğu Pharroa köyü, Hellenkemper ve Hild tarafından Karabel'e yerleştirilmektedir⁴⁶⁷. Pharroa'nın, Alacahisar–Çam Dağı'nın 1 km kuzey doğusunda bulunan yerleşim yerine lokalize edilmesi, Karabel'in ise Hemalissoi ile özdeşleştirilmesi gerektiği bu çalışmada önerilmektedir (bkz: 2.4.2).

2.1.13 Karacaören ve Günağı Kilisesi

Karacaören yerleşim alanı ve Günağı kilisesi, “Stadiasmus Patarensis Çerçevesinde Orta Likya Ulaşım Sistemleri ve Sorunları” adı altında yürütülen proje kapsamında, 2010 yılı yaz sezonu araştırmaları sırasında keşfedilmiştir. Alakilise yakınlarındaki bu yerleşim yeri bölge sakinleri tarafından Karacaören diye adlandırılmaktadır ve burada herhangi bir modern yerleşim yoktur.

⁴⁶¹ Kalinka 1900, 67; Anrich 1917, 535; Robert 1955, 203 ve dipn. 2.; Foss 1991, 327; Hellenkemper – Hild 2004, 625 (s.v. Kendema).

⁴⁶² Petersen – Luschan 1889, 41; Kjeldsen – Zahle 1975, 317 (mezar haritada işaretlenmiştir).

⁴⁶³ Petersen – Luschan 1889, 41.77.

⁴⁶⁴ Harrison 1963, 131 nr. 9; Grosmann – Severin 2003, 57; Harrison 2001, 30.

⁴⁶⁵ Grosmann – Severin 2003, 57–58; Hellenkemper – Hild 2004, 798 (s.v. Pharroa).

⁴⁶⁶ Hellenkemper – Hild 2004, 798 (s.v. Pharroa).

⁴⁶⁷ Hellenkemper – Hild 2004, 798 (s.v. Pharroa).

Karacaören, Myra'nın yakl. 7,5 km kuzeydoğusunda, Alakilise'nin 2 km doğu-güneydoğusunda bir vadi içinde yer almaktadır. Genişçe bir arazide ev temel duvarları, 13 sarnıç, 5 adet işlenmemiş sütun parçası tespit edilmiştir. Yapı kalıntılarının çevresindeki alanda antik teras duvarlı araziler mevcuttur. Roma Dönemi öncesine ait herhangi bir kalıntı tespit edilememiştir. Büyük olasılıkla Roma-Erken Bizans yerleşimidir.

Yerleşim alanının yaklaşık 250 m güneyinde, orman yolu açma çalışması sırasında ortaya çıkarılmış içi sıvalı duvar örgülü bir mekân (muhtemelen bir ışık) bulunmaktadır. Bu mekânın birkaç metre aşağısında orman yolunun kenarında, 105 cm yüksekliğinde, 95 cm çapında silindirik bir ezme taşı⁴⁶⁸ durmaktadır.

Karacaören'in yaklaşık 600 m güneybatısında, Yılanbaşı'nın yaklaşık 1200 m kuzeyinde, deniz manzarasına sahip, Günağı diye adlandırılan yerde büyük bir kilise kalıntısı yatmaktadır.

Resim 2.8 Günağı Kilisesinin Girişi

Resim 2.9 Günağı Kilisesinin Apsisleri

Üç nefli kilisenin apsisleri ortalama 2 m yüksekliğe kadar sağlam kalabilmiştir. Kuzey taraftaki apsis sıvalı olup, mavi ve bordo renkli fresko izleri kısmen korunmuştur. Üç tanesi apsisin kuzey cephesinde, dört tanesi de güney cephesinde olmak üzere yedi hale ve bazılarının içinde havarilere ait figür izleri hâlâ görülebilmektedir. Figürlerin üst tarafında, halelerin arasında bordo renkli boya ile yazılmış, kısmen okunabilen bir yazıtın kalıntıları mevcuttur. Yazıtın başında Nikolaos adı geçmektedir (εὐχὴ [Nι]κολάου).

Kilisenin ortasında yıkıntıların içinde oldukça özenli işlenmiş sütun başlıkları dikkat çekicidir. Kilisenin batı tarafındaki giriş kısmında bir sarnıç yer almaktadır. Burası büyük giriş kapısı ile kilise binası arasındaki bahçe olmalıdır. Sarnıçtan birkaç metre batıda kilise tesisine ait ana giriş yer almaktadır. Yan yana yatan, haç kabartmalı iki sütun ve etrafındaki arşitrav blokları görkemli bir giriş kapısı olduğunu göstermektedir. Bu sütunların hemen yakınında bir

⁴⁶⁸ Aynı boyutlarda silindirik bir ezme taşı Karabel-Kızıllıg'en'de bulunmaktadır, bkz. Grossmann – Severin, 2003, 58.

başka sütun parçası üzerinde 15 cm yükseklikte AC harfleri yazılıdır; 'A(γία) Σ(ιών) kısaltması olduğu düşünülebilir fakat modern bir kazıma gibi görünmektedir (bu civar benzer şekilde kayalara modern zamanda kazılmış isim ve şekillere rastlanmaktadır). Sarnıcın etrafında üç yazıt parçası bulunmuştur; herbir parçada sadece birkaç harf kalmıştır. Bir yazıt parçası da kilisenin hemen batısında modern zamanda yapılmış bir harmanın duvarında durmaktadır. Kilisenin güneybatı tarafında yapılan kaçak kazılarda bazı yapı temelleri ortaya çıkarılmıştır.

Kilisenin kuzey apsisindeki yazıttan bu yapının Sionlu Nikolaos'un yardımıyla inşa edilmiş ya da onarılmış olabileceği çıkarılabilir. Böylece kilise 6. yüzyılın ilk yarısına ya da daha erken döneme tarihlendirilmelidir. Şimdilik bu kilise "Günağı Kilisesi" diye adlandırılabilir.

Nikolaos'un 25 günlük kilise gezilerindeki üçüncü ziyaret yeri olan Nea Kome, Karacaören ve Günağı Kilisesi'nin yer aldığı vadideki yerleşim alanı olabilir (bkz: 2.4.2).

2.1.14 Karadağ Köyü

Karadağ köyü, Orta Lykia'nın iç kesimindeki Kasaba Ovası'nın kuzeydoğu kıyısında yer alan modern bir yerleşimdir. Myra'nın 17 km kuzeybatısında, Dereagzı Kalesi'nin 6 km kuzeydoğusunda, Arneai'nin 7 km güneyindedir.

Morganstern ve çalışma arkadaşları tarafından Dereagzı Kilisesi üzerine yapılan çalışma sırasında Karadağ köyünde de yüzey araştırması yapılmıştır. Köy civarında tespit ettikleri antik kalıntılar; Roma Dönemi'nden kırık bir mezar yazıtı, Bizans Dönemi'nden de Korinth tarzı bir sütun başlığı ile küçük bir panel parçası ve iki sikke buluntusundan ibarettir. Bu malzemelerden Karadağ köyünde bir Roma-Bizans yerleşimi olduğu sonucuna varılmaktadır⁴⁶⁹ ve burada antik bir yerleşim olduğu kabul görmektedir⁴⁷⁰.

Mezar yazıtı ceza ödeme içeren şart cümlesine sahiptir ve bu bölümü tahrip olduğundan tamamlama gerektirmektedir. Yazıtın editörü (G. E. Bean) buradaki yerleşimin Myra'nın teritoryumuna ait olması gerektiğini düşünerek ilgili satırdaki boşluğu τῶι δῆ[μῳ τῶν Μυρέων]⁴⁷¹ diye tamamlama yapmaktadır ve yazıtı Roma İmp. Dönemi'ne tarihlemektedir⁴⁷².

Söz konusu kalıntılardan sikkeler, yüzey araştırması sırasında köyde bulunmuştur. Yazıt parçası ve sütun başlığı özel şahıslara ait meskende görülmüş, çerçeve parçası ise yine özel bir şahsa ait evin duvarında devşirme malzeme olarak kullanılmıştır. Kolayca taşınabilir bu buluntular burada belirli bir antik yerleşimin olduğunu ispat etmeye yetmez. En azından, her-

⁴⁶⁹ Bean et al. 1983, 200–205, Plate 48–49.

⁴⁷⁰ Zimmerman 1992, 109 ve dn. 44; Hellenkemper – Hild 2004, 601 (s.v. Karadağ).

⁴⁷¹ Bean et al. 1983, 200–201: "τῶν Μυρέων is almost certain; it is not disputed that Dereagzı and the surrounding area must have lain in territory of Myra", (yazıtın fotoğrafı için Plate 49/1).

⁴⁷² Bu tarihlemeye Zimmermann 1992, 109 dn. 44'te, yazıttaki *iota ad scriptum* kullanımına ve 3000 Drakhme ceza miktarına dayanarak yazıtın Geç (?) Hellenistik Dönem'e tarihlenebileceğini söylemektedir.

hangi bir yapı veya duvar kalıntısı şimdiye kadar tespit edilmiş değildir. Panel parçasının Dereagzı'ndakilerle benzerlik gösterdiği ve Sütun başlığı ile beraber buradan getirilmiş olabileceği de zaten Bean tarafından söylenmektedir⁴⁷³.

Karadağ köyünde belli bir antik yerleşimin varlığına kesin gözle bakılmamalıdır ve bu yazıt parçası ile diğer yapı elemanlarının ve sikkelerin Arneai, Dereagzı yahut Çağman civarında bir yerden getirilmiş olma ihtimali göz ardı edilmemelidir.

2.1.15 Muskar/Belören ve Asarbelen Tepesi

Myra'nın 7 km kuzeyinde yer alan modern Belören köyünün 500 m güneybatı tarafında, Demre ovasını yüksekten gören 725 m rakımlı Asarbelen Tepesi'nde Klasik Dönem'den Bizans'a kadar kalıntıları olan bir yerleşim yer almaktadır⁴⁷⁴. Myra'nın 3 km kuzeyindeki Köşkerler köyünün Dere Mahallesi'nden itibaren izleri takip edilebilen ve Gâvur Yolu olarak adlandırılan Roma Dönemi yol modern Muskar köyü içinden geçerek Arneai istikametine gitmektedir. Asarbelen, Turant Asarı, Alakilise, Karabel ve Myra'ya giden yollar Belören köyünde kesişmektedir⁴⁷⁵.

Asarbelen Tepesi'nde, etrafı polygonal duvarla çevrili (53 m x 28 m) enine dikdörtgen dynastik bir kale yerleşimi vardır⁴⁷⁶. Bizans Çağı'nda duvarlarında önemli değişiklikler yapılmıştır. Kale tahkimatının güneyinde Dor üslubu içeren sütun gövdeleri, üç yivli frizler, bir kilise ya da şapeli anımsatan Erken Bizans üzüm sarmal süslemeli parçaların bulunduğu bir teras yer almaktadır⁴⁷⁷. Tepenin güney yamacında iki kaya mezarı ve bunların hemen altında bir kaya üzerinde gerçek boyutlarda bir kabartma (yanındaki köpeği ile birlikte bir adamın ayıya karşı mücadele sahnesi) yer almaktadır⁴⁷⁸. Yerleşimin nekropolis alanı kalenin güneyindeki ve doğusundaki yamaçlarda bulunan çok sayıda lahitten oluşmaktadır. Yerleşime çıkan patika üzerinde bir yağ veya şarap işliği vardır.

Muskar ile kale arasındaki modern yolun yakınlarında küçük bir Orta Bizans kilisesi; duvar işçiliği büyük, kaba kırma taştan olup kısmen harçlıdır.

⁴⁷³ Bean et al. 1983, 201–203 ve dn. 14.

⁴⁷⁴ Petersen – Luschan 1889, 41.

⁴⁷⁵ Harrison 2001, 11.

⁴⁷⁶ Marksteiner 1997, 76; Hellenkemper – Hild 2004, 890–891 (s.v. Tragalassos).

⁴⁷⁷ Harrison 2001, 12.

⁴⁷⁸ Zahle 1979, 306–309; Bruns-Özgan 1987, 270–271.

Modern Muskar köy merkezinde üç nefli, enine hollü, iki sütun sıralı, geniş apsisi hala sağlam durumda bir Erken Bizans bazilikası vardır. Kilisenin güneybatısında iki katlı, her biri bir odalı ve tonozlu bir yapı (ev yahut hamam?) bulunmaktadır⁴⁷⁹.

Muskar–Asarbelen’den iki mezar yazıtı bilinmektedir (T 124 ve 125).Yazıtlı lahitler Asarbelen Tepesi’nin doğusunda, tepeye çıkan antik yolun kenarında durmaktadırlar. Her iki mezarın sahipleri de kendilerini Myralı olarak tanıtmaktadırlar. Yazıtlarda geçen Aurelius ismin-den dolayı M.S. 3. yüzyıla tarihlenirler.

Bir Hellenistik yerleşimi olduğu bilinen ve Vita’da da adı geçen Trebendai’nın Asarbelen Tepesi ile birlikte Muskar’a yerleştirilmesi gerektiği aşağıda detali olarak ele alınmaktadır. Asarbelen Tepesi’nde bulunan Hellenistik bir dekret böyle bir lokalizasyonun yapılmasını gerekli kılmaktadır (bkz: 2.3.32).

2.1.16 Turant Asarı

Turant Asarı Myra’nın 5 km kuzeydoğusunda, Muskar’ın 2 km doğusunda, Alakilise vadi-sinin alt kısmında 850 m yükseklikteki Turant Dağı’nın zirvesinde yer almaktadır⁴⁸⁰. Muskar’dan antik bir yol ile Turant Dağı’na ulaşılabilir.

Yerleşim yerinde genişçe bir alana yayılmış Roma nekropolis’inde⁴⁸¹ pek çoğu kırık du-rumda onlarca lahit mevcuttur. Lahitlerden ikisi hypororion’lu olup bunlardan birisi yazıtlıdır. Kırık lahitler arasında *khimera* kabartması bulunan bir lahit kapağı⁴⁸² bulunmaktadır. Yerleşim alanının kuzeydoğu tarafında yer alan girişinde ana kayaya oyulmuş üç niş yer almaktadır⁴⁸³. Nişlerin içindeki kabartmalar kırılmıştır fakat kalan izlerden her bir nişin içinde birer muhtemelen kız rölyefi olduğu anlaşılmaktadır.

Antik yerleşimin çevresinde herhangi bir sur kalıntısı mevcut değildir. Yapı kalıntıları tepenin güneye bakan tarafında yoğunlaşmaktadır. Devşirme malzemeye inşa edilmiş, tonozlu iki odası bulunan ve hamam olduğu düşünülen Geç Roma Dönemi’den bir yapı bulunmaktadır⁴⁸⁴. Bu yapının kuzeyinde yoğun yapılaşmanın olduğu yerde 6. yüzyıldan vaftizhaneli, üç nefli, kesme taştan inşa edilmiş bir Erken Bizans bazilikası mevcuttur (Orta Bizans Dönemi’nde orta nefe küçük bir kilise yerleştirilmiştir)⁴⁸⁵.

⁴⁷⁹ Rott 1908, 315–316; Grossmann – Severin 2003, 27–33; Hellenkemper – Hild 2004, 891 (s.v. Tragalassos).

⁴⁸⁰ Harrison 2001, 27.

⁴⁸¹ Harrison 1979, 205; Harrison 2001, 27 vd.; Hellenkemper – Hild 2004, 898 (s.v. Turant Asarı).

⁴⁸² Mellink 1979, 344.

⁴⁸³ Nişlerin ortalama yükseklikleri 60 cm, genişlikleri 40 cm’dir.

⁴⁸⁴ Harrison 2001, 28.

⁴⁸⁵ Harrison 2001, 28; Hellenkemper – Hild 2004, 898 (s.v. Turant Asarı).

Turant Asarı'nda yazıtlı bir mezar⁴⁸⁶ mevcuttur (T 121). Yazıtın ilk satırındaki tarih 11 Audnaios 179 büyük bir ihtimalle yerel bir era “Lykia'nın Rhodos egemenliğinden bağımsızlık yılı olan M.Ö. 168/7” den itibaren hesaplanmıştır. Buna göre yazıt M.S. 11/12 yılına tarihlenir. Sulla erasına göre de M. S. 94/95 yılına tarihlendirilme olasılığı mevcuttur⁴⁸⁷. Ceza formülasyonunda ödeme adresi olarak gösterilen Eleuthera'nın aidiyetini gösteren herhangi bir sözcük (ktetik) kullanılmamıştır. Bu, Myra'daki Eleuthera tapınağı olabileceği gibi *Eleuthera Trebendatike* de olabilir. Muskar–Asarbelen Tepesi'nde bulunan yeni bir Helenistik yazıtta⁴⁸⁸ Eleuthera okunmaktadır. Çok büyük bir ihtimale Trebendai, yerleşim tarihi Klasik Çağ'a kadar geri giden Asarbelen Tepesi'nde idi. Kyaneai'dan ele geçen bir yazıttan Trebendai'nın M.S. 2. yüzyılın ortalarında bağımsız bir kent olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla M. S. 1. yüzyıla tarihlenen Turant yazıtında zikredilen Eleuthera'nın Muskar'daki Trebendai'nın Eleuthera kültü olabileceği de pek mümkündür (bkz. bşl. 2.3.32 ve 2.3.33).

Turant Asarı'na daha önce herhangi bir lokalizasyon önerisinde bulunulmamıştır. Bu çalışmada Turant Asarı ile Nikolaos'un kilise ziyaretlerinde adı geçen Serine'nin özdeş olabileceği önerilmektedir (bkz. 2.3.33).

2.1.17 Yılanbaşı

Myra'nın 6 km kuzeydoğusunda, lagünün 4 km kuzeyinde, Turant Dağı'nın doğusundaki 750 m rakımlı tepe Yılanbaşı diye adlandırılmaktadır. Antik yerleşim bu tepenin üzerinde yer almakta olup burada herhangi bir modern yerleşim yoktur. Yaklaşık 2 km kuzeyinde bulunan Karacaören antik yerleşiminden gelen antik bir dağ yolu Yılanbaşı'ndan geçerek Yukarı Beymelek köyüne doğru inmektedir.

İlk olarak Wurster tarafından tanıtılan Yılanbaşı yerleşim alanı tepenin güney yamacına yayılmıştır. Geç Klasik–Hellenistik surları Erken Bizans Dönemi'nde onarılmıştır. Tepenin güneybatı tarafında üç nefli bir Erken Bizans bazilikasının temel duvarları mevcuttur. Geç Roma – Erken Bizans Dönemi'nden başka imar duvarları ve çok sayıda sarnıç vardır⁴⁸⁹.

Yerleşimin kuzey ve doğu tarafında yer alan nekropolis alanında Roma Dönemi'nden birkaç lahit ayakta durmaktadır. Bunlardan bazıları yazıtlıdır; fakat okunamayacak kadar silik

⁴⁸⁶ Bu yazıt ilk olarak Harrison 1979, 205 tarafından görülmüş ve herhangi bir metin verilmeksizin sadece içeriğinden kısaca bahsedilmiştir. Daha sonra Schweyer bu yazıtı deşifrasyonunu yaparak kendi eserlerinde kullanmıştır, Schweyer 1993, 41–42; Schweyer 2002, 269 nr. 89, Fig. 47, 48.

⁴⁸⁷ Alkan 2011a, 33 vdd.

⁴⁸⁸ Alkan 2011b, 111–113.

⁴⁸⁹ Wurster 1975, 87–89; Grossmann – Severin 2003, 54–57; Hellenkemper – Hild 2004, 921 (s.v. Yukarı Beymelek).

durumda olup sadece birisi kısmen okunabilmektedir. Tabula ansata içinde 9 satır ve tabula-nın dışında sağ alt köşede 4 satırdan oluşan yazıt oldukça silik durumdadır. Yayınsız olan bu yazıt M.S. 3. yüzyıl özelliği göstermektedir.

Yerleşimin güney yamacında bulunan dört lahitten ikisi yazıtlıdır. Birisinin üzerinde bir erkek ve bir kadın kabartması ve kabartmanın altında Ὁσασίς τῶ / ἀνδρὶ μνήμης / χάριν yazı-lıdır. Diğer yazıt (T 119) bu yerleşimin Myra'ya bağlı olduğunu göstermektedir⁴⁹⁰. Adı oku-namayan Myralı bir kadın ve muhtemelen kocası için yaptırılmış bir mezardır. Mezara yasadı-şı müdahalede bulunanın Myra gerousia'sına 500 denar ceza ödeyeceği ifade edilmektedir.

Yerleşim tarihi Klasik Dönem'e kadar geri giden Yılanbaşı'nın Nikolaos'un kilise ziyaret-lerinde adı geçen Partaessos olabileceği, Nikolaos'un 25 günlük kilise ziyaretleri sırasında takip ettiği güzergâhın tahminine dayanarak bu çalışmada önerilmektedir (bkz: 2.4.2).

2.1.18 Yukarı Beymelek

Myra'nın 4 km doğusunda, lagünün kuzeyinde yer alan modern köydeki en önemli kalıntı, köyün 500 m batısında yan yana duran, Ptolemaios krallığı hâkimiyetinde güvenlik amacıyla inşa edildiği düşünülen 4'er katlı iki Hellenistik kuledir⁴⁹¹. İlk olarak Spratt ve Forbes tarafın-dan bu kuleler, Periplus Maris Magni'deki bilgiye göre⁴⁹² Limyros ile Andriake arasında, her iki kente 60 staion uzaklıkta olması gereken Ision Pyrgos olarak tanıtılmıştır⁴⁹³. Fakat kuleler denizden uzak olduğu için Ision Pyrgos olamayacağı da düşünülmektedir⁴⁹⁴. Stadiasmus Pata-rensis'te verilen 59. güzergâh⁴⁹⁵ Myra-Limyra arasındaki yolun bu kulenin yakınlarından geçtiğini gösteren kalıntılar araştırmalarımız sırasında tespit edilmiştir. Hellenistik Dönem'de inşa edilen bu kule büyük olasılıkla Roma Dönemi'nde de yol güvenliği için kullanılmıştır.

Yukarı Beymelek köyü ile lagün arasında 11. ve 12. yüzyıllara tarihlendirilen tek nefli, tonozlu dört şapel mevcuttur⁴⁹⁶.

2.1.19 Zeytin

Muskar/Belören köyünün bir mahallesi olan Zeytin, Myra'nın 8 km kuzeyinde, küçük, verimli, etrafı kapalı yüksek bir vadide yer alır. Antik yerleşimle iç içe birkaç modern köy evi bulunmaktadır.

⁴⁹⁰ Wurster 1975, 88 dn. 144, yazıtlar hakkında teknik bilgiler yazılmamıştır.

⁴⁹¹ McNicoll – Winikoff 1983, 311–323.

⁴⁹² Periplus Maris Magni, 237–238: ἀπὸ Λαμύρου ποταμοῦ εἰς πύργον τὸ Ἰσιον καλούμενον στάδιοι ξ. ἀπὸ τοῦ Ἰσίου πύργου εἰς Ἀνδριακὴν στάδιοι ξ.

⁴⁹³ Spratt – Forbes 1847, 155–158.

⁴⁹⁴ Hellenkemper – Hild 2004, 573 (s.v. Ision Pyrgos), 921 (s.v. Yukarı Beymelek).

⁴⁹⁵ Şahin – Adak 2007, 263–265.

⁴⁹⁶ Feld 1975, 419–424; Hellenkemper – Hild 2004, 485 (s.v. Beymelek).

Küçük bir antik köy görüntüsü sunan bu yerleşimde Hellenistik Dönem'den Bizans'a kadar yapı kalıntıları görülebilmektedir. Köy evlerinin yakl. 400 güneybatısında, modern toprak yolun alt tarafındaki yamaçta dar bir kaya burnu üzerinde bir çiftlik kulesinin temelleri, güneye doğru iki sarnıç ve kuzey tarafında bir zeytinyağı işliğı ve iki lahit vardır. Zeytin'de yaklaşık sekiz modern evin inşasında devşirme malzemelerin kullanılmış olduğu görülmektedir⁴⁹⁷. Modern evlerin bulunduğu yerde birkaç yapı kalıntısı sarnıçlar ve bazı işlik kalıntıları ve Malta haçı kabartmalı bir lahit kapağı bulunmaktadır.

2.2 Myra'nın Batısındaki Yerleşimler

2.2.1 Gürses

Myra'nın 6 km kuzeybatısında, Soura'nın yaklaşık 2,5 km kuzeyinde, 500 m rakımlı bir plato üzerinde yer alan Gürses köyünün kuzey tarafında antik bir yerleşim yer almaktadır.

Doğu-batı istikametinde yaklaşık 70 m uzunluğunda, kuzey-güney yönünde yaklaşık 20 m genişliğinde tahkim edilmiş, Klasik Dönem'den bir kale yerleşimi mevcuttur⁴⁹⁸.

Akropolis'in güney tarafında ev kalıntıları ve nekropolis bulunmaktadır. Nekropolis'de, üzerinde savaşçı kabartması bulunan arkaik bir dikme mezar, bir kaya mezarı ve birisi hyposorion'lu birkaç lahit tespit edilmiştir⁴⁹⁹. Mezar tipleri burada Geç Arkaik Çağ'dan M. S. 4. yüzyıla kadar bir yerleşimi belgelemektedir⁵⁰⁰.

Gürses'in 1,5 km güneydoğusunda, Kilise Alanı diye adlandırılan yerde küçük bir muhtemelen Roma-Bizans yerleşimi mevcuttur. Burada üç nefli bir Erken Bizans kilisesi bulunmaktadır⁵⁰¹.

Myra ile smpoliteia içinde olan Trebendai'in burası olabileceği J. Borchhardt tarafından önerilmektedir. Zimmermann, Trebendai'in Gürses'e alternatif olarak Muskar'a lokalize edilebileceğini düşünmektedir⁵⁰². Trebendai'in Muskar'a yerleştirilmesi yukarıda ayrıntılı olarak incelenmektedir (bkz: 2.3.32).

⁴⁹⁷ Hellenkemper – Hild 2004, 923 (s.v. Zeytin).

⁴⁹⁸ Borchhardt 1975c, 81–82; Marksteiner 1997, 77–78; Zimmermann 1992, 114–115; Hellenkemper – Hild 2004, 552 (s.v. Gürses).

⁴⁹⁹ Borchhardt 1975c, 81–85.

⁵⁰⁰ Borchhardt 1975c, 82.

⁵⁰¹ Feld 1975, 416–418; Hellenkemper – Hild 2004, 632 (s.v. Kilise Alanı).

⁵⁰² Zimmermann 1992, 115.

2.2.2 Soura

Myra'nın 4 km batı-güneybatısında küçük bir platonun üzerinde yer almaktadır. Plutarkhos, Soura'nın Myra ile Phellos arasında bir köy olduğunu yazmaktadır⁵⁰³. Bugün de aynı isimle adlandırılan yerin adı, Yunanca yazılı kaynaklarda Σοῦρα, yerel Lykçe'de ise burada bulunan bir kaya mezarındaki yazıtta etnikon olarak *surezi* diye belgelenmektedir⁵⁰⁴. Eskiçağda Soura, Apollon kehanet merkezi ile ünlenmiştir (bkz. bşl. 1.5.2.5).

Klasik Dönem kale yerleşimi, ovanın batısını çeviren kayalık tepeler üzerine kurulmuştur. Kale duvarlarında Klasik (polygonal), Hellenistik-Roma (isodom) ve Bizans (kırma taş duvar) evrelerinin izleri takip edilmektedir. Kale yerleşiminin küçük olması ve Klasik Çağ mezar sayısının azlığı Klasik Dönem'de Soura'nın küçük bir malikâne olduğunu göstermektedir. Kalenin kuzey batısında, yolun kenarında Hellenistik bir kule yer almaktadır⁵⁰⁵. Apollon kültü rahiplerinin listelerini içeren, Roma Dönemi'nden birkaç yazıttan⁵⁰⁶ Soura'da İmparator Augustus adına bir caddenin (Σεβαστὴ πλατεία) varlığı bilinmektedir (T 127 ve 128). Soura'nın batısındaki vadiden (Eğridere) gelen Roma yolu yerleşim alanının hemen kuzeyindeki Hellenistik kulenin önünden geçerek Myra'ya gitmektedir. Kalenin hemen kuzeydoğusunda, 5./6. yüzyıldan 11./12. yüzyıla kadar birkaç evrenin izlerini taşıyan bir kilise mevcuttur⁵⁰⁷.

Nekropolis alanı kalenin çevresine dağılmış durumda ve çeşitli mezar tiplerine sahiptir. Klasik Dönem'den az sayıda mezar bulunmaktadır. Kalenin güneyinde, Lykçe yazıtlı⁵⁰⁸, bina cepheli bir kaya mezarı ve yine Lykçe yazıtlı⁵⁰⁹, sadece hyposorion'u korunmuş bir lahit bulunmaktadır. Bu mezarların yakınında duran, üç tarafı ana kayadan kesilerek ayrılmış, Lykia'da nadir bulunan hyposorion'lu bir lahit daha geç dönemdendir. Bunlardan başka, kalenin kuzeydoğu tarafında eksedra'lı bir mezar ve Roma Dönemi'nden birçok lahit mevcuttur⁵¹⁰.

Roma Dönemi'nden bir yazıt⁵¹¹ (T 126), Apollon tapınağının rahipliğini yapmış olan Antigonos adlı bir şahsın Myra'da önemli görevlerde bulunduğuna, Roma valilerini iyi bir şekil-

⁵⁰³ Plutarkhos, De sollertia animalium 976.C.2: ἐπεὶ καὶ περὶ Σοῦραν πυνθάνομαι, κόμην ἐν τῇ Λυκίᾳ Φελλοῦ μεταξὺ καὶ Μύρων ...

⁵⁰⁴ TL 84; RE IV A₁, 960–61; Zgusta 1984, 583–584.

⁵⁰⁵ Borchhardt 1975d, 76 vd. Abb. 16 (yerleşim planı).

⁵⁰⁶ Heberdey – Kalinka 1897, 15, 48–50; Petersen – Luschan 1889, 45.83 ve 46.84.

⁵⁰⁷ Grossmann – Severin 2003, 14–16; Hellenkemper – Hild 2004, 865–866 (s.v. Sura).

⁵⁰⁸ TL 84. Mizretije adlı şahsın aile üyeleri için yaptırdığı mezar; yazıtta *surezi* (Suralı) etnikonu üç kez tekrarlanmaktadır.

⁵⁰⁹ N 304, 15 satırlık yazıt oldukça tahrip durumdadır.

⁵¹⁰ Mezarlar hakkında detaylı bilgi için bkz. Borchhardt 1975d, 78–79.

⁵¹¹ Petersen – Luschan 1889, 45.82; IGR III, 714.

de ağırladığına tanıklık etmektedir. Roma Dönemi bir mezar yazıtında⁵¹² (T 129) ceza ödemesinin Myra demosu'na yapılacağı bildirilmektedir. Diğer bir yazıtlı (T 130) mezar Myralı Athenagoras tarafından kendi ailesi için yaptırılmıştır.

2.2.3 Kapaklı

Modern Kapaklı köyü Andriake Limanı'nın 3.5 km batısında, Istlada'nın 2 km kuzeydoğusunda yer almaktadır.

Kapaklı köyünün yaklaşık 500 m doğusundaki bir tepede Klasik Çağ yerleşim yeri (üç mekânlı çiftlik kuleleri)⁵¹³; kısmen devşirme malzemeden inşa edilmiş binalar bulunmaktadır. Çiftliklerin kuzeyinde zeytinyağı teknesi ve bir öğütme işliğı (Kollermühlen) vardır. Yerleşim yerinin güneyindeki yamaçta Klasik Çağ'dan geniş teraslı araziler ve yassı taştan inşa edilmiş yol (gen. yakl. 2 m) mevcuttur. Yerleşim yerinden Hellenistik ve Geç Roma dönemlerinden seramik kaplar bulunmuştur⁵¹⁴.

2.2.4 Gökkaya Limanı (Ebi)

Eski adı Jali Bai/Yali Bai⁵¹⁵ (Yali Bey?) olan liman Myra'nın 9 km güneybatısında yer almaktadır. Geç Ortaçağ portula'larında (denizcilik haritası) "Eβl, Eno diye adlandırılmıştır⁵¹⁶.

Limanın kuzeyinde Roma–Erken Bizans Dönemi'nden yapı temelleri korunmuş küçük bir yerleşim yeri yatmaktadır. Yerleşim yerinin hemen doğusunda kırma taşla örülmüş üç nefli bir Erken Bizans kilisesinin apsisi ayaktaadır⁵¹⁷. Tristomon/Üçağız Limanı'ndan antik bir yol Simena üzerinden Gökkaya Limanı'na ve oradan Istlada'ya ulaşmaktadır⁵¹⁸.

2.2.5 Istlada

Istlada/Hayıtlı⁵¹⁹ antik yerleşimi, Myra'nın 10 km güneybatısında, Gökkaya Limanı'nın yaklaşık 1 km kuzeyinde, küçük bir ovanın doğusunda 75 rakımlı bir tepede yer almaktadır. Yaklaşık 2 hektar alana yayılmış bir yerleşim alanına sahiptir⁵²⁰.

⁵¹² Petersen – Luschan 1889, 44.80.

⁵¹³ Hellenkemper – Hild 2004, 597 (s.v. Kapaklı); Marksteiner 1996, 102 Abb. 9.

⁵¹⁴ Marksteiner – Konecny 1997, 467; Marksteiner et al. 1998, 335–336, Abb. 3–6; Hellenkemper – Hild 2004, 596–597 (s.v. Kapaklı).

⁵¹⁵ Petersen – Luschan 1889, 48 Fig. 39; Borchhard 1975, Tafel 2 B.

⁵¹⁶ Hellenkemper – Hild 2004, 524 (s.v. Ebi).

⁵¹⁷ Zimmermann 1992, 234; Marksteiner et al. 1998, 336–337 ve Abb 8–9; Hellenkemper – Hild 2004, 524 (s.v. Ebi).

⁵¹⁸ Zimmermann 1992, 211 dn. 137; Hellenkemper – Hild 2004, 524 (s.v. Ebi).

⁵¹⁹ Petersen – Luschan 1889, 47.

⁵²⁰ Marksteiner 1996, 92

Hellenistik, Roma ve Bizans dönemlerinde iskân edilmiştir. Diğer Klasik Dönem Lykia yerleşimleri gibi bir kale yapısına rastlanmasa da Isthada yerleşim tarihinin Klasik Çağ'a kadar gittiği düşünülmektedir.

Isthada'nın Hellenistik Dönem'de *demos* statüsünde olduğu bu dönemden bir mezar yazıtı (T 130) sayesinde bilinmektedir. Yazıt Zimmermann tarafından M.Ö. 3. yüzyıla tarihlenmektedir⁵²¹. Eğer bu tarihleme doğru ise⁵²² burada mezar cezası alma yetkisindeki Isthada *demos*'unun bu tarihte bağımsız olup olmadığı konusu karşımıza çıkmaktadır.

Isthada'dan yayımsız başka bir yazıtta, kendisini Myralı olarak tanıtan birinin mezarında, mezar cezasının Isthada *demos*'una ödeneceği ifade edilmektedir. Zimmermann bu yazıt hakkında, "Bu metin Isthada için politik bir özerkliği belgelemez bilakis bu yerleşimin sakinlerine Myra vatandaşlık hakkı verildiğini ve etkin bir mezar muhafaza hakkından yararlanmak isteyen toplumun sınırlı bir özerkliğini nakleder"⁵²³ değerlendirmesinde bulunmaktadır.

Isthada mezar yazıtları Roma Dönemi'ne kadar burayı bir *demos* olarak nitelemektedir. M.Ö. 3. yüzyılda Isthada'nın bir *demos* olarak Myra'ya bağlı olup olmadığının kesin bir belgesi henüz yoktur. Bununla beraber, M.Ö. 3. yüzyılda Myra'nın Isthada'yı topraklarına katmış olabileceğini söylemek zordur. Fakat mezar sayısı bakımından zengin olan Isthada'nın yazıtları bütün olarak göz önüne alındığında Myra ile olan bağlantısı kronolojik olarak takip edilebilir.

Isthada'da 30 lahit tespit edilmiş olup bunların 22 tanesi yazıtlıdır⁵²⁴. Yazıtların çoğunun tembihname kısmında mezara yasa dışı müdahalede bulunanın ceza ödeyeceği kurumlar yer almaktadır. Bunlar, Isthada *demos*'u (T 130–134), Myra *gerousia*'sı (T 136 ve 137) ve *demos*'u (T 135 ve 138) ve İmparatorluk kutsal hazinesi olarak görülmektedir⁵²⁵. Schuler'in tespitine göre, Hellenistik Dönem yazıtlarında herhangi bir etnikon yoktur ve ceza yetki kurumu olarak Isthada *demos*'u görülmektedir. Roma Dönemi yazıtlarında ise mezar sahiplerinden bazılarının kendilerini Myralı etnikonu ile kaydettikleri görülmekte ve ceza makamı olarak da Myra'daki kurumlar adres gösterilmektedir⁵²⁶. Isthada *demos*'una ve Myra'daki kurumlara ödenmesi gereken düzenlemeleri içeren yazıtların yaklaşık tarihlemeleri dikkate alındığın-

⁵²¹ Zimmermann 1992, 117. Schuler 2006, 425 nr. 19, geç Hellenistik veya erken Roma İmp. Dönemi'ne tarihlenmektedir.

⁵²² Yazıttaki ΜΕΝΔΙΟΣ (*miñti*) sözcüğü bunu desteklemektedir.

⁵²³ Zimmermann 1992, 117–118.

⁵²⁴ Daha önce bilinen bu yazıtlar 3 yeni yazıtla birlikte Schuler 2006, 395–437 tarafından derlenmiştir.

⁵²⁵ Schuler 2006, nr. 6 ὀφειλέτω τῷ δήμῳ (M. Ö. 1. yy), nr. 12 τῷ Ἰσπλαδέων δήμῳ (M. Ö. 1. yy), nr. 15, 17 ve 22 Ἰσπλαδέων τῷ δήμῳ (M. Ö. 1. yy); nr. 18 Μυρέων τῷ δήμῳ (geç Hell. veya M. S. 1.yy), nr. 7 ve 9 Μυρέων τῇ γερουσίᾳ (M.S. 2. yy), nr. 14 ve 21 Μυρέων τῷ δήμῳ (M.S. 2./3. yy), nr. 23 προστείμου τῷ ταμίῳ (M. S. 2. yy).

⁵²⁶ Schuler 2006, 434–435.

da, M.Ö. 2. ve 1. yüzyıllarda Istlada, bağımsız bir demos veya Zimmermann tarafından sözü edilen sınırlı bir özerkliğe sahip bir demos idi. Geç Hellenistikten itibaren de Istlada'nın tamamen Myra'nın egemenlik alanı içinde bir yerleşim olarak kaldığı sonucu çıkmaktadır. M. Ö. 2. yüzyıldan daha erken dönem için kesin bir yargıda bulunmak zordur.

2.2.6 İnişdibi

Myra'nın 11 km güneybatısında, Gökkaya Limanı'nın 2 km kuzeybatısında Istlada civarında, 19. yüzyıl evlerinin bulunduğu bir köy (eski bir yerleşim yeri).

İnişdibi köyünün güneydoğusunda bir kaya kütlesi üzerinde Klasik Çağ'dan bir kale tesisi, iki kaya mezarı, bir sarnıç ve teras duvarları mevcuttur. Kale yerleşiminin birkaç yüz metre güneybatısında iyi korunmuş küçük bir Erken Bizans manastır tesisi bulunmaktadır. Köyün batı kenarında hafif meyilli yamaçta enine dikdörtgen birçok antik ev, çiftlik kulesi, bir yağ işliğı ve haçlı bir kapı lentosu bulunmaktadır⁵²⁷.

İnişdibi'nin yaklaşık 500 m güneyinde Erken Bizans Dönemi'nden küçük bir köy yer almaktadır⁵²⁸.

2.2.7 Tyberissos

Tyberissos, Myra'nın 12 km batısında, Kyaneai'nın 3 km güneyinde Tristomon'un 2 km kuzeydoğusunda, Tırmısın Asarı (yeni adı Çevreli) tarımsal arazisinin güneydoğusunda yükselen tepe üzerinde (Asar Tepe) yer alır.

Tırmısın Ovası'nın güneydoğusundaki tepede yer alan antik yerleşim ikiye bölünmüştür. Birisi, ovanın güneydoğu ucunda yükselen yaklaşık 300 m rakımlı tepede Klasik Dönem'den itibaren geç antik döneme kadar kalıntılar bulunan yerleşim alanıdır. Tepede Klasik Çağ'dan kale yapısı, batı yamacında kaya evler ve polygonal duvar örgülü yapılar mevcuttur⁵²⁹. Tepenin kuzeydoğusunda, İnişdibi'ne giden geçit üzerinde küçük bir kayada M.Ö. 4. yüzyıldan bina cephe, Lykçe yazıtlı ve kabartmalı bir mezar durmaktadır⁵³⁰. Yerleşim alanında Lykçe yazıtlı başka bir mezar daha bulunmaktadır⁵³¹. Sarp kayalıkta güvercin yuvası biçiminde oda mezarlar ve Likya tipinde Hellenistik–Roma Dönemi lahitleri yer almaktadır⁵³². Tepenin üze-

⁵²⁷ Marksteiner et al. 1999, 374–375.

⁵²⁸ Marksteiner et al. 1998, 336; Hellenkemper – Hild 2004, 569–570 (s.v. İnişdibi).

⁵²⁹ Bean 1976, 942; Marksteiner 1997, 82; Hellenkemper – Hild 2004, 899 vd. (s.v. Tyberissos).

⁵³⁰ TAM I 76.

⁵³¹ TAM I 75.

⁵³² Bean 1976, 942; Hellenkemper – Hild 2004, 899 vd. (s.v. Tyberissos).

rindeki küçük düzlükte Roma–Erken Bizans Dönemi’nden tonozlu evler ve devşirme malzemenin inşa edilmiş üç nefli bir bazilika bulunmaktadır⁵³³.

Diğer yerleşim alanı, bu tepedeki yerleşimin yaklaşık 200 m güneyinde yükselen bir tepede yatmaktadır. M.Ö. 4. yüzyıldan tahkimat duvarları mevcuttur. Önemli yapı kalıntıları arasında Hellenistik Dönem’den bir Apollon tapınağı bulunmaktadır ve Patroos Apollon için bir adak yazıtı bulunmaktadır⁵³⁴; Tapınağın içerisine Orta Bizans Dönemi’nde küçük bir kilise inşa edilmiştir⁵³⁵. Apollon tapınağının yakınında, M.Ö. 167 – M.Ö. 46 arasına tarihlendirilen fakat daha çok 2. yüzyıla olması gerektiği önerilen, Roma ile Lykialılar arasında bir anlaşma metnini içeren yazıt parçası ele geçmiştir⁵³⁶.

Tyberissos’un Lykçe adı Ksanthos yazıtlı dikme anıtında *tubure* olarak görülmektedir⁵³⁷. Yunanca yazıtlarında ise [Tuβε]πισσέων⁵³⁸ (Tyberissos⁵³⁹) diye geçmekte; sadece bir yazıtta Tu[ρμ]ισσέω[v]⁵⁴⁰ olarak karşımıza çıkmaktadır ve bu isim buranın sakinleri tarafından Tırmısın (Asarı) diye kullanılarak günümüze kadar korunmuştur.

Antik edebi kaynaklarda Tyberissos hakkında bilgi mevcut değildir. Ön yüzünde Apollon başı ve AY, arka yüzünde Artemis başı ve TY lejantı taşıyan bir sikkenin Tyberissos’a ait olduğu tahmin edilmektedir⁵⁴¹.

Tyberissos Hellenistik Dönem’de tek başına bir *demos* statüsünde idi⁵⁴². Buradan ele geçen yayınlanmamış yazıtlar, Tyberissos’un Myra’ya bağlı olduğunu ve güneyindeki liman yerleşimi Teimiussa ile birlikte Tyberissos’un inisiyatifinde ortak bir *demos* kurduğunu göstermektedir⁵⁴³. Tyberissos’ta yapılan yüzey araştırmaları (1999–2001) sırasında ele geçen yeni bir yazıt bu ortak demos’un Myra ile *sympoliteia* yaptığını belgelemektedir (Tuβεπισσέων καὶ Τιμιουσσέων ὁ δῆμος ὁ συμπολιτευόμενος μετὰ Μυρέων τοῦ δήμου)⁵⁴⁴ (T 140, ayrıca bkz.

⁵³³ Hellenkemper – Hild 2004, 899 (s.v. Tyberissos).

⁵³⁴ Petersen – Luschan 1889, 54.99; RE VII A₂ (1948), 2257; Zimmerman 2003, 26.

⁵³⁵ Hellenkemper – Hild 2004, 900 (s.v. Tyberissos).

⁵³⁶ Schuler 2007b, 51–67.

⁵³⁷ TAM I 44b 15; Arkwright 1915, 103.

⁵³⁸ Schuler 2007a, 383–403.

⁵³⁹ Yer adı üzerine eski araştırmalar için bkz.: RE VII A₂ (1948), 2257; Robert 1955, 193–195.

⁵⁴⁰ Petersen – Luschan 1889, 54.96. Petersen – Luschan, Tu[ρμ]ισσέω[v] tamamlamasını yaparken bu köyün Tırmısın adına bakarak yapmış olmalıdır, Tu[βε]πισσέω[v] diye de tamamlama yapmak mümkün olabilir?

⁵⁴¹ Aulock 1957, 4474; Aulock 1974, 34; Bean 1976, 942; Jameson 1980, 839.

⁵⁴² Zimmerman 1992, 120.

⁵⁴³ RE VII A₂ (1948), 2557; Zimmermann 1992, 118–121, 215–219.

⁵⁴⁴ Thomsen – Zimmermann 2002, 65’te kısaca bahsedilen bu yazıt, Schuler 2007a, 383–403 tarafından yayınlanmıştır.

bşl. 1.4.3.2). Hellenistik Dönem'den bir mezar (T 141) burada Eudromos oğlu Hermapimis adlı bir Myralı'nın yaşadığını belgelemektedir.

2.2.8 Teimiussa/Tristomon

Teimiussa, Myra'nın yaklaşık 14 km güneybatısında, Kekova adasının kuzeyinde, bugünkü Üçağz körfezindeki antik yerleşimdir. Teimiussa yer adı yazıtlardan bilinmektedir. Tristomon adı ile Sionlu Nikolaos'un hayatında ismi geçer ve 20. yüzyıl başlarına kadar da Üçağz'ın antik ismi olarak kullanılmıştır⁵⁴⁵.

Antik yerleşimden çok az kalıntı korunmuştur. Klasik Dönem'den geç antik döneme kadar çok sayıda mezar yapısı günümüze kadar kalmıştır. Lykçe yazıtlı iki kaya mezarından birisi Limyra beyi Perikle zamanına tarihlendirilir⁵⁴⁶. Körfezin doğusundaki kayalıktaki kaya mezarları arasında M. Ö. 4. yüzyıldan bina cepheli, kabartmalı bir mezar bulunmaktadır. Hellenistik Dönem'den bir kule yapısı limanın kuzeybatısında yer almaktadır⁵⁴⁷.

Teimiussa liman yerleşiminin Kyaneai'a mı yoksa Myra'yı mı bağlı olduğu, bu iki kentle olan teritoryum ilişkisi henüz kesin olarak aydınlatılmış değildir. Teimiussa mezar yazıtlarından bazılarında ceza ödeme yeri olarak Myra'daki makamları gösterirken diğer bazı yazıtlarda da Kyaneai kurumlarını göstermektedir. Fakat aynı dönemlere ait mezarların bir Kyaneai kentine diğeri Myra kentine ceza ödeneğinin bildirmesi bu limanın iki kent arasındaki ilişkisinin anlaşılmasını güçleştirmektedir. Yani bu liman hangi kente ne zaman bağlıydı ya da Myra ile Kyaneai arasında bu liman üzerinde bir anlaşma mı vardı sorusu cevap beklemektedir. Teimiussa yazıtlarının tamamı henüz yayınlanmış değildir⁵⁴⁸, fakat bu yazıtlarda da iki ayrı kent makamlarına ceza ödeneceği belirtilmektedir. Aşağıda yayınlı olan ve ceza ödemesi bildirilen mezar yazıtları üzerinden bu konu incelenmeye çalışılmaktadır:

T 142: Arkhedemos'un kendi ailesi için yaptırdığı mezar. Ceza ödeme adresi olarak Myra demos'u gösterilmektedir. Yazıtta herhangi bir Romalı ismi geçmemektedir. Para birimi olarak, gamma (3.000) harfinin önünde bir delta harfinin olduğu görülmektedir; bu drakhme olarak anlaşılmalıdır. Petersen ve Luschan tarafından yapılmış olan maiuscul çiziminde görülen harf karakterleri yazıtın Geç Hellenistik Dönem'e tarihlendirilebileceğini göstermektedir.

T 143: Sadece ceza formülasyonu kalmış kırık bir mezar parçası. Maiscul çizimlerindeki harf özellikleri yazıtın Geç Hellenistik Dönem'e tarihlenebileceğini göstermektedir. Ayrıca

⁵⁴⁵ LBW s. 320–321; Benndrof – Niemann 1884, 29; Petersen – Luschan 1889, 55; TAM I 66.

⁵⁴⁶ TAM I, 66, 67 (ēñē periklehe: xñtawata).

⁵⁴⁷ Hellenkemper – Hild 2004, 896 (s.v. Tristomon).

⁵⁴⁸ Tyberissos ve Teimiussa'nın yayımlanmamış yazıtların bir corpus'u Schuler tarafından hazırlanmaktadır, bkz. Schuler 2007a, 385 dn. 5.

ceza ödemesinin yapılacağı para birimi drakhme olarak belirtilmiştir. Ceza ödenecek kurum ise Kyaneai demos'dur.

T 144: Metinden anlaşıldığı üzere Epaphrodeitos adlı biri Teimiussa'da bulunan ve Myra arşivlerinde kayıtlı olan bir mezarı satın almıştır. Mezar muhafazası için de ceza bedelinin Kyaneai gerousia'sına ödeneceği görülmektedir.

Yazıtın tarihi hakkında kesin bir tespitte bulunmak mümkün görünmemektedir. Teimiussa liman yerleşiminin Kyaneai kentine bağlanması büyük ihtimalle Tyberissos–Teimiussa ortak demos'unun dağılmasından sonra gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Bu ortak demos'un Myra ile *sympoliteia* yaptığı zaten bilinmektedir. Teimiussa'dan Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait mezar yazıtı (takip eden yazıt)Teimiussa'nın ayrı bir köy konumunda (ἐν τῇ Τειμιουσέων κώμῃ) anılması da bu ortak demos'un dağıldığına delil teşkil etmektedir.

T 145: Mezar sahibi Lalla kendisini Myralı olarak tanıtmaktadır ve kocası da Myra'nın *sympoliteia* ortağı olan Trebendailıdır. İkisi birlikte Lalla'ya ait olan bir mezarın kullanım haklarını başka birine devretmek için prytanis'lere ve boule'nin yazmanına dilekçe vermişlerdir. Bu prytaneia'nın ve boule'nin hangi kente ait oldukları açıkça söylenmemiştir. Karı ve kocanın Myralı oldukları göz önüne alınırsa bu kurumların Myra kentine ait olduğu düşünülebilir.

Yazıt imparator kültü başrahibi adına bir eponym bir tarihleme (ἐπὶ ἀρχιερέως Πραξίωρος) ile başlamaktadır. Bu nedenle yazıtın tarihi için Lykia'nın eyalet yapıldığı M.S. 43 yılı *terminus post quem* olarak kabul edilmelidir. Reitzenstein'a göre bütün ἐπὶ ἀρχιερέως tarihlemeleri Traianus'tan sonra, özellikle 2. yüzyıldandır⁵⁴⁹. Tarihlemeye yardımcı olabilecek başka bir veri Μυρῆως ἀπὸ Τρεβένδων ifadesidir. Trebendai'nın Myra ile *sympoliteia* içinde olduğunu göstermektedir. M. S. 2. yüzyıl ortalarında Trebendai'nın bağımsız bir yer olduğu, 138–147 yılları arasına tarihlendirilen Kyaneai yazıtında⁵⁵⁰ Iason'u onurlandıran kentlerin listesinde adı bağımsız olarak anılmasından çıkarılabilir. Trebendai'nın Myra ile *sympoliteia* yapması muhtemelen bu tarihten sonraki bir dönemdir. Böylece M.S. 2. yy'ın ikinci yarısı önerilebilir.

Yazıtta Teimiussa'nın bir köy olarak nitelendirilmiş olmasının, Tyberissos–Teimiussa ortak demos'unun dağılmış olduğunu gösterdiği söylenebilir.

T 146: Ethnikonu belirsiz olan Epaphrodites'in aile mezarı. Mezar cezası ve ödeme adresi Kyaneai gerousia'sına 1000 denarius'tur. Yazıtın harf karakteri M.S. 2. Yüzyıl ya da sonrası-na işaret etmektedir.

⁵⁴⁹ Reitzenstein 2011, 235 nr. 110.

⁵⁵⁰ IGR III 704 sütun I str. 10.

T 147: Rhimaros ve Kyaneailı karısı Pollas'ın mezarı. Ceza ödenecek kurum Kyaneai demos'udur. Yazıtın harf karakterleri, eğer maiuscul çizimlerde bir hata yapılmamışsa, Hellenistik ve Roma Dönemi özelliklerini bir arada yansıtmaktadır. Ayrıca para birimi olarak, yazıtta okunamasa da, silinmiş olan bu boşlukta denarius işareti kazılmış olmalıdır. Bir kaya mezarına ait olan bu yazıtın⁵⁵¹, Klasik veya Erken Hellenistik Dönem'e ait olan bu mezarın Roma Dönemi'nde ikinci bir kullanımını gösterdiği söylenebilir.

T 148: Myralı Aurelius Iason'un kendi aile bireyleri için yaptırdığı mezar. Mezar cezasının Myra kentine 500 denarius olarak ödeneceği belirtilmektedir. Mezar sahibinin Aurelius adını almış olmasından dolayı tarihleme için M. S. 212 yılı *terminus post quem*'dir.

T 149: Kaisareialı Oullias ve Kyaneailı ortağının mezarı. Ceza ödenecek yer Kyaneai kenti olarak belirtilmiştir. Denarius para biriminden ve de harf karakterinden dolayı yazıt M.S. 3. yüzyıl veya sonrasına tarihlenmelidir.

Yukarıda sıralanan Teimiussa'dan yayınlı mezar yazıtlarında karara bağlanmış olan para cezalarının, bazı yazıtlarda Myra'daki kurumlara, bazılarında ise Kyaneai'daki kurumlara ödeneceği⁵⁵² açıkça görülmektedir. Teimiussa'nın aynı anda hem Myra'ya hem de Kyaneai'a bağlı olması mümkün değildir. Bu durum Teimiussa liman yerleşiminin hep aynı kentin teritoryumunda kalmamış olduğunu göstermektedir.

Zimmerman'ın bu konudaki değerlendirmesine göre, yazıtları tarihlemek suretiyle Teimiussa'nın bu iki polisle teritoryum ilişkisinde dönemsel bir değişimin olup olmadığının tespit edilmesi mümkün görünmemektedir. Ona göre aynı dönem yazım karakteri gösteren yazıtların biri Myra'ya ceza ödeneceğini söylerken diğeri Kyaneai'a ödeneceğini göstermekte ve bu durumun, Hellenistik Dönem'den itibaren Roma İmparatorluğu Dönemi boyunca devam ettiği görülmektedir⁵⁵³.

Kyaneai ile Myra arasında bu liman üzerinde çıkar çatışmasının olması son derece normaldir. Çünkü Teimiussa Limanı, Yavu dağlık alanındaki Kyaneai kenti için son derece büyük öneme sahipti ve denize ulaşmak için en ideal yer idi. Kyaneai'ın liman üzerinde idari anlamda önemli rolünün olduğunu gösteren Roma Dönemi'nden yayınsız bir yazıtta, Kyaneai'da

⁵⁵¹ Petersen – Luschan 1889, 58: “Das kleine Felsgrab rechts von dem vorigen hat an gleicher Stelle eine griechische Inschrift Nr. 113, die bisher nur ungenügend bekannt gemacht ist.”

⁵⁵² Petersen – Luschan 1889, 57.108: (Μυρέων τῷ δήμῳ); 57.109: (τῇ Μυρέων πόλῃ); 56.106: (Κυα[νεϊτῶν τῷ δήμῳ]; 56.107: (Κυανειτῶν τῇ πόλῃ); 57.110: (τῇ Κυανιτῶν γερουσίᾳ); 58.113 ve 59.115: (Κυανειτῶν τῷ δήμῳ).

⁵⁵³ Zimmermann 1992, 213–214, 148. dipnotta Zimmermann, Petersen – Luschan 1889'da yer alan bu yazıtları, geç Hellenistik'ten 57.108a (Myra), 58, 113 (Kyaneai); İmparatorluk döneminden 57, 109 (Myra), 56, 106 (Kyaneai) diye sınıflamaktadır.

yüksek memuriyetlerde bulunmuş ve Teimiussa'da da *agoranomos*, *eirenarkhes* ve *limenarkhes* olarak görev yapmış olan Kyaneailı bir vatandaştan bahsedilmektedir⁵⁵⁴.

Yavu dağlık alanından gelen ve Tyberissos'un batısındaki Tırmısın ovasından geçip Teimiussa limanına inen antik bir yol⁵⁵⁵ mevcuttur. Bu yol Myra ile Kyaneai arasındaki teritoryum sınırını oluşturuyordu ve limanın kuzeyindeki Tyberissos ve Tırmısın ovasının doğusu Myra teritoryumunda kalmaktadır⁵⁵⁶ ve Kyaneai'a ait olduğunu gösteren hiçbir belge mevcut değildir. Dolayısıyla burada iki kenti igilendiren ortak yer Teimiussa liman yerleşimi Teimiussa yazıtlarındaki iki ayrı kent kasasına ceza ödeme düzenlemelerinin arkasında Myra ve Kyaneai kentlerinin bu liman üzerinde bir çıkar çatışmasının olduğunu söylemek zor görünmektedir. Teimiussa yazıtları (yayinsız olanlar da hesaba katılarak) incelendiğinde Teimiussa'da çok sayıda Myralı ve Kyaneailı vatandaşların ikamet ettikleri görülmektedir⁵⁵⁷. Teimiussa Limanı üzerinde Myra ile Kyaneai arasında bir çıkar çatışması olduğunu ve bu iki kentin farklı zamanlarda bu yerleşime hâkimiyet kurduğunu düşünmek de makul görünmemektedir.

Bu konuda akla en yatkın düşünce Zimmermann tarafından ileri sürülen, Myra ile Kyaneai arasında Teimiussa Limanı'nın kullanımı üzerine bir anlaşma olması gerektiği önerisi⁵⁵⁸ görünmektedir. Kyaneai ve teritoryumunda uzun süre araştırma yapan Kolb ise, Teimiussa'nın Myra'ya ait olduğunu, fakat limanın kullanımı hususunda Myra ile Kyaneai arasında geniş bir sözleşmenin olması gerektiğini ve bununla birlikte Teimiussa'da oturan Kyaneailı vatandaşlara da ayrıcalıklar tanındığını düşünmektedir. Bunun yanı sıra, Myra'nın zaten Andriake gibi iyi bir limana sahip olduğunu, Kyaneai'ın ise Yavu Dağlık alanındaki tarımsal ürünlerini taşımak için limana ihtiyaç duyduğunu belirtmektedir⁵⁵⁹.

Sonuç itibariyle Teimiussa yazıtlardan yola çıkılarak, Zimmermann ve Kolb tarafından belirtildiği gibi, Myra ile Kyaneai arasında Teimiussa Limanı'nın kullanımı üzerine bir anlaşma olması gerektiği daha kabul edilebilir görünmektedir. Fakat henüz böyle bir anlaşmanın kesin kanıtı olabilecek belge mevcut değildir.

⁵⁵⁴ (IWien) Zimmermann 1992, 214–215; Hellenkemper – Hild 2004, 895 (s.v. Tristomon).

⁵⁵⁵ Kolb 2008, 189 ve Abb. 266, 267.

⁵⁵⁶ Zimmermann 1992, 119–120, 214 ve dn. 150; Kolb 2008, 189 ve Abb. 266, 267.

⁵⁵⁷ Zimmermann 1992, 212–219.

⁵⁵⁸ Zimmermann 1992, 219.

⁵⁵⁹ Kolb 2008, 189.

2.3 Sionlu Nikolaos'un Hayatındaki Yerler ve Kurban Töreni Ziyaretleri

2.3.1 Akalissos

Sionlu Nikolaos'un Vita'sında adı geçen ilk yer Aziz Johannes Manastırının bulunduğu Akalissos'tur⁵⁶⁰. Sionlu Nikolaos'u yetiştiren amcası yaşlı Nikolaos, manevi babası olan ve Aziz Johannes manastırının başrahibi Sabbatios ile birlikte bu manastırda yaşıyordu ve rahiplik yapıyordu⁵⁶¹.

Nikolaos, Myra'da baş gösteren veba salgınından sonra düzenlediği kurban kesme törenlerine ilkin Tragalassos'ta başlayıp ardından Akalissos'taki Aziz Johannes Manastırı'na gitmiştir. Nikolaos bu ziyaretinde Akalissos'ta beş öküz kurban kesmiş ve orada toplanan kalabalıkla birlikte tanrıyı yüceltmişlerdir⁵⁶².

Doğu Lykia'da, Limyra'nın yaklaşık 25 km kuzeyinde Akalissos diye bir kent bilinmektedir. Sionlu Nikolaos'un hayatındaki Akalissos ile özdeş olması çok fazla uzak olmasından dolayı kuşkuludur ve muhtemelen Lykia'da aynı isimi taşıyan bir başka yerleşim daha olması gerekir⁵⁶³. Vita'daki Aziz Johannes Manastırı ile ilgili anlatımlar, Akalissos'un coğrafi konum bakımından Sion Manastırı'na oldukça yakın bir yerde aranması gerektiğini göstermektedir⁵⁶⁴. Karabel'in 1200m kuzey-kuzeybatısında Asarcık diye adlandırılan yerdeki üç nefli büyük bazilikanın Sabbatios'un başrahiplik yaptığı Aziz Johannes Manastırı olma ihtimali oldukça yüksektir⁵⁶⁵.

2.3.2 Andronikos

Andronikos Vita'da bir *khora* olarak zikredilmekte ve kendisine bağlı Presbaion diye bir yer adı geçmektedir (ἀπὸ τοῦ Πρεσβαίου, τῆς χώρας τῆς καλουμένης Ἀνδρονίκου). Presbaion'dan üç adamın, mustarip oldukları kötü bir ruhtan kurtulmak için Nikolaos'un manastırına gelerek şifa aradıkları anlatılmaktadır⁵⁶⁶.

Andronikos ve onun bölgesindeki Prsebaion'un lokalizasyonu henüz yapılamamıştır; Sion Manastırı civarında olup olmadıkları da belirsizdir.

⁵⁶⁰ VNS 1, 2, 11, 13, 54.

⁵⁶¹ VNS 1, 10–15.

⁵⁶² VNS 54.

⁵⁶³ Foss 1991, 319–320.

⁵⁶⁴ Foss 1991, 319–320.

⁵⁶⁵ Hellenkemper – Hild 2004, 422–425 (s.v. Akalissos -2-). Bu bazilika aynı zamanda Sion Manastırı ile de özdeşleştirilmektedir, bkz. Harrison 1963, 150. Fakat Sion Manastırı büyük bir ihtimalle Alacahisar kilisesidir (bkz. bşl. 2.1.1).

⁵⁶⁶ VNS 26.

2.3.3 Arnabanda

Nikolaos'un hayatında birkaç kez bahsedilmektedir ve bir köy konumunda bir yerleşimdir (ἐκ τῆς κώμης Ἀρναβανδατῶν)⁵⁶⁷. Sadece bir kez *khora* olarak anılmaktadır (τῆς Ἀρναβανδέων χώρας)⁵⁶⁸ Vita'nın Latince versiyonunda kale olarak adlandırılmaktadır (Turbae multae de castello Arnavendensi venerunt)⁵⁶⁹. Arnabanda köyünde bir ἁγία ἐκκλησία zikredilmektedir⁵⁷⁰.

Vita'da anlatılanlara göre, Arnabanda'nın sakinleri ve kilise mensupları köylerinde bulunan eski bir su kaynağında mucizevi olayların meydana gelmesinden ve suyun bulanmasından dolayı H. Sion'un başpapazı Nikolaos'tan yeni bir kaynak aramak için yardım talep ederler. Nikolaos, Kaisar Dağı muhitinde yeni bir su kaynağı bulur⁵⁷¹. Başka bir vakit, Arnabanda civarından cinlenmiş iki hasta Nikolaos tarafından iyileştirilirler⁵⁷².

Arnabanda'nın kesin bir lokalizasyonu henüz yapılamamıştır. Sion Manastırı civarında aranması gereken bir köy ve aynı zamanda büyük olasılıkla bir kale yerleşimi olduğu anlaşılmaktadır. Arnabanda köylüleri su kaynakları için yardım istemeye Nikolaos'un yanına geldiklerinde Aziz onlara olumlu bir cevap verir ve yanlarına çıkacağını söyler (ἀνέρχομαι πρὸς ὑμᾶς). Bu ifadedeki fiilden Arnabanda'nın, Sion Manastırı'ndan daha yukarıda bir yer olduğu anlaşılmaktadır. Foss tarafından varsayım olarak Arnabanda ile Alacahisar özdeşleştirilmek istenmektedir⁵⁷³. Ancak, Alacahisar kilisesi çok büyük ihtimalle Sion Manastırı idi. Anrich'in yorumuna göre ise Arnabanda'nın Arneai yakınlarında bir yer olması gerekmektedir⁵⁷⁴. Arnabanda'nın lokalizasyonu için yukarıda belirtilen şartları karşılayabilen en uygun yer şimdilik Yazır köyü görünmektedir. Yazır köyü Arneai'nın yaklaşık 8 km kuzeydoğusunda, Arykanda yolu üzerinde yer almaktadır. Köy merkezinin hemen batısında yüksekçe bir düz alanda büyük bloklarla örülü 15 kadar yapı temelleri mevcuttur. Duvarların bir kısmı 2 m yüksekliğinde korunmuş olup Hellenistik Dönem'den Bizans'a ait izler taşımaktadır⁵⁷⁵. Büyük olasılıkla Arneai teritoryumundaki Yazır köyü, kale yerleşimi ile Vita'nın anlatımlarındaki Arnabanda'nın lokalizasyonu için en uygun yer olarak görünmektedir.

⁵⁶⁷ VNS 20, 21, 23, 74.

⁵⁶⁸ VNS 63.

⁵⁶⁹ Anrich 1913, 62.

⁵⁷⁰ VNS 21.

⁵⁷¹ VNS 20–24.

⁵⁷² VNS 63, 74.

⁵⁷³ Foss 1991, 331.

⁵⁷⁴ Anrich 1917, 533.

⁵⁷⁵ Yazır köyünde bir Eken Bizans kilisesinin kalıntıları ve bazı mimari parçaların varlığı biliniyordu, bkz. Hellenkemper – Hild 2004, 919 s. v. Yazır (1). Yazır'daki yeni bulunan yerleşim için bkz. Adak – Kadioğlu 2013.

2.3.4 Damasei

Vita'da iki kez bahsi geçmektedir. Damasei'in, Sabandos sınırında küçük bir köy "khorion" olduğu belirtilmektedir (... ἀπὸ τῆς ἐνορίας Σαβάνδου ἐκ τοῦ χωρίου Δαμασεῖ)⁵⁷⁶. Aynı pasajda, Damaseili evli bir çiftin hasta bir kadını iyileştirmesi için Nikolaos'a getirdikleri anlatılmaktadır. Nikolaos, Sabandos'ta çökme tehlikesi ile karşı karşıya olan Daniel kilisesini ziyaret ettiğinde orada, bu kilisenin onarım işi için Damasei'den Nikolaos adına bir yardımcı papazı görevlendirmiştir⁵⁷⁷. Bu olayın Vita'daki anlatımından Sabandos ve Damasei'in aynı zamanda Kastellon yakınlarında oldukları anlaşılmaktadır⁵⁷⁸.

Damasei'in yeri henüz bilinmemektedir. Foss tarafından Muskar ile Asarbelen Tepesi arasında bir şapel bulunan yere yerleştirilmektedir⁵⁷⁹. Fakat Asarbelen Tepesi ve Muskar bir tek yerleşim olarak düşünülmelidir ve bu da büyük olasılıkla Trebendai idi (bkz. bşl. 2.3.32).

Damasei'in Sabandos ile birlikte Sion Manastırı civarında bir yer olduğu ve bu nedenle Myra teritoryumunun bir parçası olduğu açıktır. Aşağıda Nikolaos'un 25 günlük kurban ziyaretleri üzerine yapılan incelemede Damasei'in Devekuyusu civarlarında aranması gerektiği ve bunun yanı sıra, Zeytin köyündeki antik yerleşimin Damasei olabileceği önerilmektedir (bkz. bşl. 2.3.32).

2.3.5 Edrasa

Likya'da bir yer, nerede olduğu bilinmiyor. Vita'daki anlatıma göre, Edrasa'lı (ἀπὸ Ἐδρασῶν) evli bir çift, çocuk sahibi olabilmek için Sion Manastırı'na gelirler. Nikolaos o sırada Myra'da olduğu için manastırda üç onu beklerler. Daha sonra Nikolaos'un arkasından giderler ve ona Myra'dan kendi manastırına dönüş yolunda Stratiotes'te rastlarlar. Evli çift Aziz tarafından kutsandıktan sonra kendi memleketlerine geri dönerler (ἀνεχώρεσαν εἰς τὰ ἴδια)⁵⁸⁰.

Edrasa için şimdiye kadar herhangi bir lokalizasyon önerisinde bulunulmamıştır. Anlatımdan anlaşıldığı üzere Edrasa, Sion Manastırı ile Myra arasında bir yer olamaz⁵⁸¹ ve aynı zamanda manastırın kuzeyinde de olmaması gerekir. Muhtemelen Sion Manastırı'ndan ve de Myra'dan daha uzakta bir yerleşimdir. Edrasalı evli çiftin manastırda Nikolaos'u üç gün be-

⁵⁷⁶ VNS 41.

⁵⁷⁷ VNS 58.

⁵⁷⁸ Foss 1991, 311–313; Blum 1997, 110, 119.

⁵⁷⁹ Foss 1991, 311–313 ve 331.

⁵⁸⁰ VNS 75.

⁵⁸¹ Anrich 1917, 533.

lemiş olmaları da onların uzak bir yerden geldiklerini göstermektedir. Edrasa için isim benzerliğinden dolayı Kumluca'nın yaklaşık 15 km doğusunda yer alan Adrasan önerilebilir.

2.3.6 Eneanda

Eneanda bölgesindeki Oualo köyünden (τῆς ἐνορίας Ἡνεανδῶν, ἀπὸ χωρίου Οὐάλω) bir şahıs şifa aramak üzere Sion Manastırı'na gelmiştir⁵⁸². Eneanda'nın Oinoanda ile eşitliği düşünülmektedir⁵⁸³.

2.3.7 Hemalissoi

Vita'da Hemalissoi, Nikolaos'un 25 günlük kilise ziyaretlerinin sonuncusu olarak zikredilmektedir. Hemalissoi yer adı burada bulunan kilisenin ismi Melissa'dan türetilmiş olmalıdır⁵⁸⁴ (τὸν εὐκτήριον οἶκον τῆς Μελίσσης ἐν Ἡμαλίσσοις)⁵⁸⁵. Nikolaos'un Hemalissoi'dan bir önceki ziyaret yeri Kastellon'dur. Bu yüzden Hemalissoi'un, Kastellon ile Sion Manastırı arasında bir yerde olması gerekmektedir.

Foss⁵⁸⁶, Hemalissoi'un Karabel'e⁵⁸⁷ bir saatlik yürüme mesafesinde olan Devekuyusu'na⁵⁸⁸ yerleştirilebileceğini önermektedir. Bu lokalizasyonu, Devekuyusu'nun Sion Manastırı'na yakınlığından başka doğrulayacak herhangi bir veri mevcut değildir. Hemalissoi'un yerinin tespit edilmesi, Nikolaos'un 25 günlük seyahatinde takip etmiş olduğu güzergâhın belirlenmesine bağlıdır. Aşağıda bu konu çerçevesinde yeniden ele alınacak olan Hemalissoi'un Karabel'e yerleştirilmesi gerektiği, Kastellon'un ise Devekuyusu veya yakınlarında bir yerde olabileceği önerilmektedir (bkz. bşl. 2.3.33).

2.3.8 Kaisar Dağı

Vita'ya göre Kaisar Dağı Arnabanda köyü civarında yer almaktadır⁵⁸⁹. Nikolaos'un Kaisar Dağı'nın yamaçlarında Arabanda köyü için yeni bir kaynak suyu bulduğu anlatılmaktadır. Vita'da bu olayın anlatımından Kaisar Dağı'nın, Sion Manastırı'nın kuzey tarafında olması

⁵⁸² VNS 61.

⁵⁸³ Anrich 1917, 534; Foss 1991, 321.

⁵⁸⁴ Anrich 1917, 542; Zgusta 1984, 556 § 1200–1; Blum 1997, 118.

⁵⁸⁵ VNS 57.

⁵⁸⁶ Foss 1991, 331–332.

⁵⁸⁷ Harrison 1963, 150, Sion Manastırı'nın Karabel'in 1200 m batısındaki Asarcık'ta bulunan bazilika olduğunu önermektedir.

⁵⁸⁸ Devekuyusu'ndaki kilise hakkında bkz.: Harrison 2001, 36; Grossmann – Severin 2003, 49–54; Hellenkemper – Hild 2004, 517 (s.v. Devekuyusu).

⁵⁸⁹ VNS 23–24.

gerektiği anlaşılmaktadır (bkz. yukarıda “Arnabanda” başlığına). Muhtemelen Myra’nın kuzeyindeki Alacadağ⁵⁹⁰.

2.3.9 Karkabo

Nikolaos’un 25 günlük kilise ziyaretlerinin ilk durak noktası Karkabo’daki Cebrail Kilisesi’dir⁵⁹¹. Cebrail Kilisesi Alakilise’deki üç nefli bazilika ile özdeşleştirilmektedir (bkz. bşl. 2.1.2 ve 2.3.33).

Vita’da, Plakoma’daki kutsal selvi ağacının kesilmesi için Karkabo köyünden (kome) orman işçileri bulunduğu anlatılmaktadır⁵⁹².

2.3.10 Kastellon

Nikolaos 25 günlük kilise ziyaretleri sırasında Trebendai’dan sonra Kastellon’daki Aziz Nikolaos kilisesini ziyaret eder ve Hemalissoi üzerinden kendi manastırı kutsal Sion’a geri döner⁵⁹³. Kastellon, aynı zamanda Vita’da Sabandos ve Damasei ile birlikte de zikredilir. 25 günlük seyahat turunun tamamlandığı günlerde Nikolaos, kendi manastırından Myra’ya giderken yoldan dönüp Kastellon’a gitmiş ve yakınlarındaki Sabandos’ta çökme tehlikesi ile karşı karşıya olan Aziz Daniel Kilisesi’ne giderek dua etmiş ve orada Damaseili Nikolaos adında bir rahibi bu kilisenin onarımı için görevlendirerek para yardımında bulunmuştur⁵⁹⁴.

Kastellon’un nerede olabileceğine dair birkaç öneri sunulmuştur: Dereagzı Kalesi⁵⁹⁵, Muskar–Asarbelen Tepesi⁵⁹⁶ ve Myra’nın hemen yukarısında, kuzeydoğusunda Sürmeli köyü⁵⁹⁷. Nikolaos’un 25 günlük seyahatindeki takip etmiş olduğu güzergâha göre Kastellon’un, Muskar’ın kuzeybatısında yer alan Devekuyusu’na yerleştirilebileceği veya Devekuyusu yakınlarında aranması gerektiği önerilebilir (bkz. bşl. 2.3.33 ve 2.3.34).

2.3.11 Kausai

Kausai’daki Theodoros Kilisesi, Nikolaos’un Karkabo’dan başladığı 25 günlük kilise ziyaretleri sırasında ikinci durağıdır⁵⁹⁸.

⁵⁹⁰ Hellenkemper – Hild 2004, 581 (s.v. Kaisar).

⁵⁹¹ VNS 56.

⁵⁹² VNS 19.

⁵⁹³ VNS 57; Blum 1997, 118.

⁵⁹⁴ VNS 58.

⁵⁹⁵ Anrich 1917, 534–535; Robert 1955, 205 dn. 3.

⁵⁹⁶ Foss 1991, 312–313.

⁵⁹⁷ Hellenkemper – Hild 2004, 613 (s.v. Kastellon).

⁵⁹⁸ VNS 56.

Kausai'ın yeri henüz tespit edilememiştir fakat Karkabo yakınlarında olması gerekir. Ses benzerliğinden dolayı Kaş ile eşitlenmeye çalışılmış⁵⁹⁹ fakat bu özdeşlik, Karkabo (Alakilise)'den bir sonraki ziyaret yerinin bu kadar uzak olamayacağından dolayı kabul edilmemektedir⁶⁰⁰. Alakilise'nin (Karkabo) yakl. 1 km güneyindeki Dikmen Tepesi ve kuzeydoğusunda yer alan küçük yerleşim (bkz. bşl. 2.1.9) Kausai olabilir (bkz. bşl. 2.3.33).

2.3.12 Kendema

Vita'da, Kendema köyünden (ἐκ τῆς κώμης Κενδήμων) Timotheos adlı birinin Sion Manastırı'na şifa aramak için geldiği anlatılmaktadır⁶⁰¹. Myra'nın 3,5 km kuzeyinde yer alan modern Gödeme (bkz. bşl. 2.1.11) ile özdeşleştirilmektedir.

2.3.13 Kroba

Vita'da, Nikolaos'un bir gün kendi manastırından çıkıp Kroba'ya gittiği ve orada Başmelek Kilisesi'ni ziyaret ettiği anlatılmaktadır⁶⁰².

Başka herhangi bir kaynaktan bilinmeyen Kroba, Kyaneai'ın 4 km kuzeyinde, bugünkü adı Köristan/Gavuristan özdeşleştirilmektedir⁶⁰³.

2.3.14 Kyparissos

Bu yer adı κυπάρισσος "selvi ağacı" anlamına gelmektedir. Vita'da, Nikolaos Kroba'da iken Kyparissos'lu bir kadının, cinlenen oğlunu iyileştirmesi için Nikolaos'a getirdiği kaydedilmektedir⁶⁰⁴.

Kyparissos'un lokalizasyonu henüz yapılamamıştır. Kroba ile Korba eşleşmesi (bkz. bşl. 2.3.13) doğruysa Kyparissos da Kyaneai civarında, Körüsten/Korba yakınlarında bir yer olmalıdır.

2.3.15 Nautes

Nikolaos'un 25 günlük kilise gezileri sırasında adı altıncı sırada, Symbolon ile Serine arasında zikredilmektedir⁶⁰⁵. Nikolaos Nautes'te Theodokos Kilisesi'ni ziyaret etmiştir.

Foss, dağlık bir bölgede, "gemici/denizci" anlamlarına gelen Nautes yer adının görülmesinin ilginç olduğunu belirterek bu adın yerel bir heykel ya da kabartmadan elde edilmiş olabi-

⁵⁹⁹ Anrich 1917, 535.

⁶⁰⁰ Foss 1991, 326; Blum 1995, 55; Blum 1997, 117; Hellenkemper – Hild 2004, 620 (s.v. Kausai).

⁶⁰¹ VNS 73.

⁶⁰² VNS 70.

⁶⁰³ Anrich 1917, 535; Robert 1955, 205 dn. 2; Foss 1991, 327.

⁶⁰⁴ VNS 70.

⁶⁰⁵ VNS 57.

leceği şeklinde bir yorumda bulunmaktadır⁶⁰⁶. Karabel’de bir balık kabartmasının ele geçmiş olduğu ve bu kabartmanın oraya Devekuyusu’ndaki kiliseden getirildiği rivayetin Harrison tarafından aktarıldığına yukarıda Hemalissoi başlığı altında değinilmişti. Foss’un yorumuyla bu bilgi belki ilişkilendirilebilir. Fakat aşağıda Nikolaos’un 25 günlük kilise ziyaretlerinde takip ettiği güzergâh incelenirken Nautes’in, Myra’nın doğusundaki lagünün yakınlarında bir yer olması gerektiği önerilmektedir (bkz. bşl. 2.3.33).

2.3.16 Nea Kome

Nikolaos 25 günlük kilise ziyaretleri sırasında Nea Kome’de Başmelek (Mikail) Kilisesi’ni ziyaret etmiştir⁶⁰⁷. Bu seyahatin üçüncü durak noktasıdır. Dolayısıyla ziyaret turunun ilk çıkış yeri olan Karkabo’dan (Alakilise) fazla uzakta olmaması gerekir. Büyük olasılıkla Alakilise vadisi yakınlarında bir yer olmalıdır. Yukarıda tanıtılan Karacaören ve Günağı kilisesi yerleşim alanı (bkz. bşl. 2.1.13) Nea Kome olabilir (bkz. bşl. 2.3.33).

Vita’da Nea Kome’nin statüsü verilmemektedir; fakat Nea Kome “Yeni Köy” yer adı burasının bir köy konumunda olduğunu açıkça göstermektedir.

2.3.17 Nikapo

Nikapo köyünden (ἀπὸ τοῦ χωρίου Νικάπω) cinlenmiş bir şahsın şifa aramak üzere Sion Manastırı’na gittiği ve orada Nikolaos tarafından iyileştirildiği anlatılmaktadır⁶⁰⁸.

Lokalizasyonu için herhangi bir ipucu bulunmamakla birlikte Sion Manastırı civarında olup olmadığı da belirsizdir⁶⁰⁹.

2.3.18 Partaessos

Sion Manastırı bölgesinde, Nea Kome yakınlarında bir yer olması gerekmektedir. Vita’da Nikolaos’un 25 günlük kilise gezileri sırasında Nea Kome’den sonra Partaessos’da Apphianos Kilisesi’ni ziyaret ettiği ve oradan aşağıya Symbolon’a indiği kaydedilmektedir⁶¹⁰. Bu seyahatin dördüncü durak noktası olan Partaessos büyük olasılıkla Alakilise vadisi civarındadır. Partaessos adı Luvice *Partana* yer adı ile benzerlik göstermektedir⁶¹¹. Bu yüzden Klasik Ly-

⁶⁰⁶ Foss 1991, 332: “perhaps it derived from some local statue or relief (as on a sarcophagus) so interpreted.”

⁶⁰⁷ VNS 56–57.

⁶⁰⁸ VNS 71.

⁶⁰⁹ Anrich 1917, 536; Foss 1991, 332; Hellenkemper – Hild 2004, 747 (s.v. Nikapo).

⁶¹⁰ VNS 57. Korydalla’dan ele geçen gümüş hazinesinde Apphianos Anagnostes yazılı olarak belgelenmektedir, Ševčenko 1992, 55.

⁶¹¹ Zgusta 1984, 473 §1014.

kia dönemi yerleşimi olabilir. Alakilise vadisinin doğusunda yer alan Klasik Çağ yerleşimi Yılanbaşı (bkz. bşl. 2.1.17) ile özdeşliği aşağıda önerilmektedir (bkz. bşl. 2.3.33).

2.3.19 Pharroa

Pharroa, Sionlu Nikolaos'un dünyaya geldiği küçük bir köy yerleşimidir ve Tragalassos teritoryumu içinde yer almaktadır (ἐν χώρᾳ Τραγλασσῶν, ἐν χωρίῳ Φαρρῶα)⁶¹². Nikolaos'un rahiplik yaptığı Kutsal Sion Manastırı Pharroa köyü sınırları içinde yekpare bir kayadan inşa edilmiştir⁶¹³.

Pharroa'nın yeri hususunda kesin bir belge olmamakla birlikte, Myra'nın 11 km kuzeyinde yer alan Karabel önerilmektedir⁶¹⁴. Fakat Pharroa'nın, Alacahisar'daki Çam Dağı'nın tepesinde bulunan yekpare kilisenin (çok büyük ihtimalle Sion Manastırı) 1 km kuzeydoğusunda bulunan yerleşime (bkz. bşl. 2.1.1) lokalize edilmesi gerekir (bkz. bşl. 2.3.31 ve 2.3.33).

2.3.20 Plakoma

Nikolaos'un hayatında Plakoma köyü (τῆς Πλακωμιτῶν κώμης) kutsal bir selvi ağacı ile birlikte zikredilir. Vita'daki anlatıya göre, bu ağacın içine kötü bir ruh yerleştiği ve insanlara zarar verdiği için Plakoma sakinleri Nikolaos'tan yardım talep etmişlerdir. Nikolaos da ağacın kesilmesi için Myra'dan işçiler çağırması fakat onlardan hiçbiri ağacı kesmeye cesaret edemeyince Karkabo'dan beş orman işçisi bulunmuş ve onlar bu selvi ağacını kesmişlerdir. Ağaç kesilince Myra ve Arneai sınırında toplanan kalabalık bir grup tarafından taşınmıştır⁶¹⁵. Kutsal selvi ağacının aynı zamanda Myra'nın baştanrısı Eleuthera kültüne ait bir simge olduğu III. Gordianus sikkesi⁶¹⁶ üzerinde görülmektedir (bkz. bşl. 1.5.2.1).

Selvi ağacı ile ilgili bu anlatımdan Plakoma'nın Myra ile Arneai sınırında bir yer olduğu sonucu çıkarılmakta ve lokalizasyonu için Myra'nın yakl. 15 km kuzeyinde, Arneai'nin yakl. 8 km güneydoğusunda yer alan Çağman köyü önerilmektedir⁶¹⁷. Plakoma adı altında başka bir yerin Andriake civarında olması gerekmektedir⁶¹⁸. Plakoma, Eski Yunanca πλακόω fiilinden türetilmiş bir sözcük olup “(mermerle) döşenmiş, kaplanmış” anlamına gelmektedir⁶¹⁹. Andriake'deki Plakoma büyük olasılıkla *granarium* yakınındaki döşeme çarşı alanıydı⁶²⁰. Kutsal

⁶¹² VNS 1.

⁶¹³ VNS10–11.

⁶¹⁴ Hellenkemper – Hild 2004, 798 (s.v. Pharroa).

⁶¹⁵ VNS 15–19.

⁶¹⁶ Aulock 1957, 69 nr. 164.

⁶¹⁷ Foss 1991, 332–333

⁶¹⁸ Anrich 1917, 530–532; Blum 1997, 101–102.

⁶¹⁹ Foss 1991, 315 dn. 36.

⁶²⁰ Foss 1991, 315.

selvi ağacının bulunduğu Plakoma köyü ise, Foss'un yorumuna göre, muhtemelen Roma Dönemi bir yolun geçtiği yerde idi. Bu yorum oldukça makul karşılanabilir; çünkü günümüzde de döşemesi korunmuş Roma yollarının geçtiği yerler "Döşeme" diye adlandırılmaktadır (örneğin Antalya'da Döşemealtı, Döşeme Boğazı gibi). Bütün bunlara binaen Plakoma'nın, Myra ile Arneai arasında, içerisinden döşeme Roma yolunun geçtiği bir yerde aranması gerektiği düşünülebilir. Foss tarafından önerilen Çağman köyünden Roma Dönemi yolu (Muskar – Karabel – Çağman üzerinden Arneai istikametine giden ve halk arasında Gâvur Yolu diye bilinen güzergâh) geçiyordu; ancak bugün Çağman içerisinde bu yoldan herhangi bir iz kalmamıştır. Çağman'ın güneyinde İnişdibi mahallesinde ise Roma Roma Dönemi yolun kayaya kesilmiş bir bölümü çok güzel bir şekilde günümüze ulaşmış ve ayrıca bu yolun devamında da kısmen korunmuş döşeme yol parçası mevcut durumdadır. Myra ile Arneai arasında sadece Alacadağ üzerinden giden Gavur Yolu değil, aynı zamanda Demre Vadisi boyunca uzayıp Dereagzı'ndan Kasaba Ovası'na ulaşan ve oradan Arneai'a, Kyaneai'a ve Kandyba'ya dağılan Roma Dönemi yapılan yol ağı da vardı. Dolayısıyla, Plakoma'nın yerinin yol bağlantısıyla ilişkilendirilmesi oldukça makul olmakla birlikte tespit edilmesi de bir o kadar zor görünmektedir.

2.3.21 Plenion

Vita'da Nikolaos'un, Myra'da ortaya çıkan veba salgınından sonra Sion Manastırı civarındaki kiliselere kurban kesmek amacıyla ziyaretler gerçekleştirdiği anlatılmaktadır. Düzenlediği ilk seyahatte son olarak Plenion'da Aziz Georgos Kilisesi'ni ziyaret etmiş ve burada yaşayan 200 kişi ile birlikte dua edip ve yedi öküz kurban kesmiştir⁶²¹. Plenion'a bağlı bir de Rhabbamousa diye bir köy adı geçmektedir (ἀπὸ τῆς κώμης τοῦ Πληνίου, ἀπὸ χωρίου Παββαμουσᾶ)⁶²².

Sion Manastırı civarında olması gereken Plenion'un⁶²³ yeri hususunda bir kesin veri yoktur ve herhangi bir öneri de şimdiye kadar getirilmemiştir⁶²⁴. Fakat Sion manastırından çok uzak bir yer olmamalıdır. Aşağıda Nikolaos'un 25 günlük ikinci büyük kilise ziyaretleri incelenirken, Plenion'un, Myra'nın 10 km doğusunda yer alan Belen Tepesi'ndeki antik yerleşime (bkz. bşl. 2.1.5) lokalize edilebileceği önerilmektedir (bkz. bşl. 2.3.33).

⁶²¹ VNS 55.

⁶²² VNS 66.

⁶²³ Anrich 1917, 537.

⁶²⁴ Foss 1991, 333, Blum 1997, 115.

2.3.22 Presbaion

(Bkz. yukarıda “Andronikos” başlığına).

2.3.23 Rhabbamousa

Rhabbamousa, Vita’da 200 nüfuslu bir köy olarak anılan Plenion’a bağlı küçük bir yerleşimdir (khorion)⁶²⁵. Rabbamousa’dan akıl hastası bir adam şifa aramak için Nikolaos’u ziyaret etmiştir⁶²⁶.

Rhabbamousa’nın nerede olabileceğine dair tahmin yürütmek zordur fakat Plenion için önerdiğimiz Belen yerleşimi (bkz. bşl. 2.1.5 ve 2.3.33) doğru ise Rhabbamousa da Belen yakınlarında bir yerde olmalıdır. Belen Tepesi’ndeki yerleşimin batı tarafındaki, lagünü yüksekten gören yamaçta birkaç sarnıç ve antik yapı taşları bulunmaktadır. Dik bir yamaç olmasından buradan günümüze çok fazla kalıntı ulaşmamış olsa gerekir. Muhtemelen bu yamaçta sarnıçların civarında birkaç haneli küçük bir yerleşim vardı ve Rabbamousa burası olabilir.

2.3.24 Sabandos

Sabandos, Sion Manastırı dolaylarında bir sınır köyüdür (ἐνὸρία) ve Damasei adlı küçük bir köyü de kapsamaktadır⁶²⁷. Nikolaos Myra’ya giderken yolundan Kastellon’a dönüp Sabandos’ta bulunan ve çökme tehlikesi içinde olan Aziz Daniel Kilisesine giderek bu kilise için dua etmiş ve orada bulunan Damasei köyünden Nikolaos adlı bir rahibi Daniel Kilisesi’nin onarımı için görevlendirmiş ve para yardımıyla bulunmuştur⁶²⁸. Vita’daki bu anlatım, Kastellon ve Sabandos’un birbirine yakın olduklarını göstermektedir.

Foss, Muskar–Asarbelen Tepesi’ne Kastellon’u yerleştirmekte ve Sabandos’u da Muskar/Belören köyüne lokalize etmektedir. Sabandos’a bağlı Damasei iseonun tarafından Muskar ile Asarbelen Tepesi arasında bir şapelin bulunduğu yere yerleştirilmektedir⁶²⁹.

Sabandos’un yeri konusunda herhangi bir veri henüz bulunmamaktadır. Bununla birlikte, aşağıda Nikolaos’un 25 günlük seyahati üzerine yapılan incelemede Kastellon ve Sabandos’un Devekuyusu civarlarında aranması gerektiği önerilmektedir (bkz. bşl. 2.3.33).

⁶²⁵ VNS 66.

⁶²⁶ VNS 66.

⁶²⁷ VNS 41.

⁶²⁸ VNS 58.

⁶²⁹ Foss 1991, 312–313.

2.3.25 Serine

Nikolaos'un 25 günlük kilise ziyaret gezisi sırasında Serine'deki Eirene Kilisesi'ni ziyaret etmiştir⁶³⁰. Bu seyahatteki sıralamaya göre Serine, Nautes ile Trebendai arasında zikredilmektedir. Hemalissoi'un Melissa Kilisesi adından türetilmiş olduğu gibi Serine yer adı da burada bulunan Eirene Kilisesi isminden türetilmiş olabilir⁶³¹.

Nikolaos'un 25 günlük seyahati üzerine aşağıda yapılan çalışmaya göre, Serine'nin Turant Asarı'na yerleştirilebileceği önerilmektedir (bkz. bşl. 2.3.33). Turant adı, eski Türkçe bir sözcük çağrışımı uyandırmakla birlikte, Serine isminin zamanla dönüşmüş bir biçimi olması da ihtimal dışı değildir.

2.3.26 Seroiata

Vita'da Seroiata köyünden (ἐκ τῆς Σεροιατέων κώμης) cinlenmiş iki adamın şifa aramak için Nikolaos'un yanına geldikleri anlatılmaktadır⁶³².

Seroiata için iki lokalizasyon önerinde bulunulmuştur. Bunlardan ilki, Myra'nın 22 km kuzey-kuzeybatısında yer alan Sarıyer⁶³³. Daha çok kabul gören diğeri ise, Antiphellos'un 9 km kuzeybatısında yer alan Seyret/Gökçeören'dir⁶³⁴.

2.3.27 Sibinos

Vita'da, Sibinos köyünden (ἐκ τῆς κώμης τοῦ Σίβινοῦ) Nikolaos adlı hasta bir şahsın Sion Manastırı'na geldiği ve Nikolaos tarafından iyileştirildiği kaydedilmektedir⁶³⁵. Lokalizasyonu için herhangi bir delil henüz mevcut değildir⁶³⁶.

2.3.28 Soklai

Vita'da, Soklai köyünden (ἐκ τῆς κώμης Σοκλῶν) cinnet geçiren bir kadının Nikolaos'un yanına geldiği ve hastalığından kurtulduğu anlatılmaktadır⁶³⁷.

Stadiasmus Patarensis'te verilen 31. ve 32. güzergâhlardan Soklai'm, Doğu Lykia'da Akarassos ile Podalia arasında olduğu anlaşılmakta ve Elmalı'nın yakl. 12 km güneydoğusunda yer alan bugünkü Söğle ile özdeşleştirilmektedir⁶³⁸.

⁶³⁰ VNS 57.

⁶³¹ Anrich 1917, 542; Blum 1997, 118.

⁶³² VNS 64–65.

⁶³³ Anrich 1917, 537.

⁶³⁴ Anrich 1917, 537; Foss 1991, 327. Hellenkemper – Hild 2004, 840–841 (s.v. Seroia).

⁶³⁵ VNS 72.

⁶³⁶ Foss 1991, 333; Blum 1997, 123; Hellenkemper – Hild 2004, 844 (s.v. Sibinos).

⁶³⁷ VNS 77.

⁶³⁸ Şahin – Adak 2007, 198–199; Tüner 2002, 74; Hellenkemper – Hild 2004, 860–861 (s.v. Soklai).

2.3.29 Stratiotes

Vita'da, Edrasalı evli bir çiftin Nikolaos'tan yardım talep etmek için Sion Manastırı'na geldikleri ve Nikolaos da o sırada Myra'da olduğu için bu çiftin manastırda üç gün bekledikten sonra geri dönerken Nikolaos'la Stratiotes denen yerde karşılaştıkları anlatılmaktadır⁶³⁹.

Stratiotes'in yeri bilinmemekle birlikte, Vita'nın Edrasalı evli çift hakkındaki anlatımına göre Myra ile Sion Manastırı arasında yol üzerinde bir yer olmalıdır. Stratiotes'in bir dağ adına⁶⁴⁰ yahut antik anıttan türetilmiş bir isim⁶⁴¹ olabileceği veya bir çiftlik kulesini⁶⁴² işaret ettiği düşünülmektedir. Şahin ve Adak, Bonda Tepesi'nde Kaklık diye adlandırılan yerde İmparator Claudius'un onuruna dikilmiş olan anıtın⁶⁴³ (T 118) üzerinde imparatorun askeri üniformalı bir heykeli dikilmiş olmalıydı ve bu nedenle buranın Stratiotes diye adlandırılmış olabileceğini, ayrıca Claudius anıtından dolayı bu dağın Vita'da bahsi geçen Kaisar Dağı olabileceğini düşünmektedir⁶⁴⁴. Edrasalı çiftin Sionlu Nikolaos ile Myra'dan dönüş yolunda karşılaşmış oldukları göz önüne alındığında, Stratiotes'in Bonda Tepesi'nde olması çok zor bir ihtimal olarak görünmektedir. Stratiotes'in ya Demre Vadisi'ndeki ya da Muskar üzerinden Arneai'a doğru giden dağlık alandaki ana yolda (Gâvur Yolu) aranması gerekmektedir. Eğer Şahin ve Adak tarafından yapılan yorum doğru ise Nikolaos ile Edrasalı çiftin Bonda üzerinde karşılaşmaları şöyle mümkün olabilir: Nikolaos manastırına dönerken özel bir nedenden dolayı Gâvur Yolu'nu değil, Bonda Tepesi'ndeki yolu tercih etmiş olması gerekir. Edrasalı çift de geldikleri yere dönerken Bonda Tepesi yolunu kullanmış olmaları gerekir. Edrasa ile Limyra'nın yaklaşık 20 km doğusundaki Adrasan özdeş ise bu çiftin Bonda üzerinden Sion Manastırı'na geldikleri ve aynı yoldan geri döndükleri düşünülebilir. Fakat Nikolaos'un Myra'dan manastıra dönerken kısa olan Gâvur Yolu dururken daha uzun ve zahmetli Bonda yolunu kullanmış olabileceğini belirlemek imkânsız görünmektedir. Claudius anıtından dolayı Kaklık ve civarının Anıt'la ilişkili olarak adlandırılmış olması muhtemeldir ve kolayca reddedilmemelidir. Bu alanın ismi yine Vita'da aranacaksa ve Anıt'la ilişkisi kurulması gerekirse, burada, bu yer için “muzaffer adam” anlamındaki Andronikos önerilebilir. Andronikos civarında olması gereken ve muhtemelen Eski Yunanca “onur hediyesi” anlamına gelen *πρεσβεῖον/πρεσβήϊον* sözcüğü ile karşılaştırılacak Presbaion adlı yerin de Bonda Tepesi'nde Claudius anıtının yakın civarında aranması gerektiğini önermek mümkün görünmektedir.

⁶³⁹ VNS 75.

⁶⁴⁰ Anrich 1917, 538; Blum 1997, 103 Kapitel 18.

⁶⁴¹ Foss 1991, 333.

⁶⁴² Hellenkemper – Hild 2004, 864 (s.v. Stratiotes).

⁶⁴³ Marksteiner – Wörrle 2002.

⁶⁴⁴ Şahin – Adak, Stadiasmus Patarensis 264–265.

Burada, Vita'da Stratiotes ve Plakoma ile birlikte geçen *anabos* sözcüğünün de tartışılması gerekmektedir. Vita'nın ilk edisyonunda bu sözcük Anrich tarafından κατὰ τοῦ Ἀνάβου ἐπὶ ἄρκτον (VNS 18, aynı pasajda ikinci bir kez κατὰ ἄρκτον ἐπὶ τοῦ Ἀνάβου) ve ἐν τῷ Ἀνάβῳ (VNS 75) diye büyük harfle başlayan bir isim olarak deşifre edilerek geniş bir alana işaret eden bir yer adı olarak anlaşılmaktadır⁶⁴⁵. Ševčenko tarafından ise bu sözcük ἀνάβου ve ἀνάβω olarak değiştirilmiş bulunmakta ve “yokuş yukarı” anlamında yorumlanmaktadır⁶⁴⁶. Blum ise Anrich'in yorumunu kabul etmiş görünmekte ve genel bir bölgeye, belki bir dağlık alanı kapsayan bir adlandırma olduğundan yana düşünce ortaya koymaktadır. Eğer Anrich ve Blum tarafından yapılan yorumlama doğru kabul edilirse anabos'un çok büyük bir olasılıkla Alacadağ bölgesinin adı olduğu sonucuna varılabilir. Fakat Ševčenko'un yorumu daha makul görünmektedir ve *anabos* sözcüğü basit bir şekilde “dağ yamacını” ifade etmektedir.

Stratiotes'in nerede aranması gerektiğine gelince, Sionlu Nikolaos'un kendi manastırından Myra'ya gelip giderken hangi güzergâhı, Karabel – Muskar üzerinden dağ yolunu mu yoksa Demre Vadisi içindeki yolu mu kullanmış olduğu sorusu önem kazanmaktadır. Sion Manastırının (Alacahisar kilisesi) bulunduğu Çam Dağı'ndan yahut Karabel civarından Myra'ya ulaşım dağ yolu (Gâvur Yolu) aracılığıyla daha kısadır ve dolayısıyla Aziz'in kullandığı güzergâh Gâvur Yolu olmalıdır⁶⁴⁷. Sion Manastırı ile Myra arasında Edrasalı çiftin Aziz ile karşılaştığı Stratiotes adlı mevki için Gâvur Yolu'nun Köşkerler köyü Dere mahallesinin kuzey-doğusundaki tepede bulunan kule kalıntılarının olduğu yer önerilebilir. Dere mahallesinden bu noktaya yol oldukça dik bir yamaçta zikzak yaparak çıkmaktadır. Muhtemelen yol güvenliği için hizmet veren bir kulenin bulunması Stratiotes'in anlamıyla ve aynı zamanda yolun dik bir yamacı geçerek bu noktaya ulaşması *anabos* sözcüğü ile anlatılmak istenen durum ile oldukça uyum içinde görünmektedir.

2.3.30 Symbolon

Symbolon, Sionlu Nikolaos'un 25 günlük kilise ziyaretlerinde uğradığı beşinci yerdir. Nikolaos burada Başmelek (Arkhangel) ve Aziz Demetrios kiliselerini ziyaret etmiştir⁶⁴⁸. Yeri kesin olarak belgelenmemiş olan Symbolon'un tespit edilmesi, söz konusu 25 günlük seyahatin güzergâhlarının belirlenmesinde ve bu seyahatte adı geçen diğer yerleşim ve kiliselerin lokalize edilmesinde kilit rol oynamaktadır. Symbolon'un, Myra'nın 4 km doğusunda yer alan

⁶⁴⁵ Anrich 1917, 533.

⁶⁴⁶ Ševčenko 1984, 18.38-39, 75.106-107.

⁶⁴⁷ Alacadağ üzerindeki yol ağı ve Sionlu Nikolaos'un hayatıyla ilişkisi hakkında bkz. Takmer – Alkan 2012.

⁶⁴⁸ VNS 57.

lagün ile özdeş olabileceği daha önce tarafımızdan yapılan iki makale çalışmasında⁶⁴⁹ önerilmiş olup, aşağıdaki inceleme bu yayınlarda genişçe ele alınmış bulunmaktadır.

Symbolon sözcüğünün etimolojisi ve antik kaynaklarda toponym olarak nasıl kullanıldığı'nın incelenmesi Vita'daki *Symbolon*'un nerede olabileceğinin tespit edilmesine yardımcı olacaktır. Eski Yunanca “toplucu atmak, birleşmek” anlamlarına gelen συμβάλλω fiilinden türetilmiş olan, “birleşim, buluşma, iki nehrin birleşme noktası” anlamındaki συμβολή sözcüğünün antik kaynaklardaki kullanımına bakıldığında genellikle nehirlerin birleştiği yeri belirtmek için kullanıldığı görülmektedir. Pausanias⁶⁵⁰, Peloponnesos Yarımadası'nda Lakonia bölgesi ve Tegea kentleri arasında birkaç nehrin buluştuğunu ve bundan dolayı bu yerin *Symbola* (Σύμβολα, -ων)⁶⁵¹ diye adlandırıldığını kaydetmektedir. Pausanias'ın sözünü ettiği bu yere verilen Σύμβολα adı *neutrum* σύμβολον ‘birleşim’ sözcüğünün çoğuludur. Bir akarsu vadisinin diğer bir vadi ile birleştiği noktanın συμβολή sözcüğü ile belirtilmesine dair Lykia coğrafyasında örnekler mevcuttur. Letoon'da bulunan ve Oinoanda yakınlarındaki Termessos ile Tlos kentleri arasındaki sınır anlaşmazlığının çözümü için Lykia Birliği ile Termessos arasında varılan bir anlaşma metnini içeren yazıtta⁶⁵², Masa Dağı diye bilinen dağdan akan iki akarsu verilmektedir. Bu akarsuların vadilerle birleştiği noktaların συμβολή diye adlandırıldığı görülmektedir.⁶⁵³

Lykia topoğrafyasında *Symbolon* diye adlandırılan bir yer mevcuttur. Batı Lykia'da, Fethiye'nin (Telmessos/Makre) yaklaşık 10 km güneydoğusunda bulunan ve bugün Ölüdeniz diye adlandırılan lagünün, denizcilik haritalarında ve 19. yüzyılda bölgede araştırma yapan gezginlerin eserlerinde Simbule⁶⁵⁴, Sipolo⁶⁵⁵, Simbalu⁶⁵⁶ ve Symbola⁶⁵⁷ yani *Symbolon*⁶⁵⁸

⁶⁴⁹ Alkan 2011b, 107–110; Alkan 2013.

⁶⁵⁰ Paus. 8, 54, 1-2:

⁶⁵¹ RE IVA₁, (1931) 1082, s.v. *Symbola* 1.

⁶⁵² Rousset 2010.

⁶⁵³ Bunlardan biri yazıtın 44. - 46. satırlarında Γολβανουνδων και ἀνὰ ῥοὺν τῷ αὐτῷ ποταμῷ | μέχρι τῆς συμβολῆς τοῦ τε ποταμοῦ καὶ τῆς φάραγος. Diğerisi ise 52.- 56. satırlarda μέχρι τοῦ ποταμοῦ τοῦ προσαγορευομένου Ενιδυρηνου, καὶ ὡς ὁ αὐτὸς ποταμὸς καταφέρει μέχρι | τῆς πέτρας τῆς οὔσης κατὰ τὴν συμβολὴν τοῦ τε | ποταμοῦ καὶ τῆς φάραγος diye kaydedilmektedir.

⁶⁵⁴ Pîrî Reis, *Kitab-ı Bahriye* 1655.

⁶⁵⁵ Delatte 1947, 252.

⁶⁵⁶ Spratt – Forbes 1847 vol. 1, 23-24.

⁶⁵⁷ A. Philippson, *Topographische Karte Westlichen Kleinasien*, Blatt 6, Gotha: Justus Perthes 1913.

⁶⁵⁸ Robert 1963, 21 dn. 3; Sodini 1992, 554-555; Asano 1995a, 410-411; Hellenkemper-Hild 2004, 856-857, s.v. *Sipolo*.

olarak adlandırıldığı bilinmektedir. Bu adlandırmaya dayanılarak bazı araştırmacılar⁶⁵⁹ tarafından Sionlu Aziz Nikolaos'un 25 günlük kutsal seyahatinde adı geçen Symbolon ile Fethiye-Ölüdeniz arasında bir özdeşlik aranmaya çalışılmıştır. Fethiye Körfezi civarında bulunan kiliseler üzerine araştırmalar yapan ve ayrıca bu bölgede yeni birkaç kilise keşfeden Japon araştırmacılar ise Ölüdeniz'in eski adı Symbolo'nun sadece *Vita*'daki Symbolon'a işaret ettiğini belirterek özdeş olmaları gerektiğini öne sürmektedirler⁶⁶⁰. Bunun yanı sıra K. Asano, Fethiye Körfezi'nde yer alan, üzerinde dört kilise bulunan Gemiler Ada'nın Ortaçağ *portula*'larında Aziz Nikolaos Adası⁶⁶¹ (günümüzde de yerel halk tarafından Aya Nikola) olarak adlandırıldığına dayanarak bu bölge ile Sionlu Aziz Nikolaos'un faaliyetleri arasında yakın bir ilişki olduğunu düşünmektedir.⁶⁶² Nikolaos ismi Erken Bizans Dönemi'nden itibaren Lykia ve başka bölgelerde yaygın olarak görülmekle birlikte, sadece VNS'de aynı isimde sekiz ayrı şahıs bilinmektedir.⁶⁶³ Bunlardan bazıları rahiptir. Nikolaos'un 25 günlük seyahatinde de adı geçen Kastellon'da bir diğer Nikolaos adına inşa edilmiş kilise mevcuttur. Myra'daki 4. yüzyıl Nikolaos'unun ününden dolayı sonraki dönemlerde dünyanın birçok yerinde "Nikolaos" adına çok sayıda kilise inşa edilmiştir.⁶⁶⁴ Bunlardan biri de yine büyük olasılıkla Gemiler Ada'daki II numaralı kilisedir.⁶⁶⁵ Dolayısıyla Gemiler Ada'nın Nikolaos ismiyle anılması onun Sionlu Nikolaos ile bir bağlantısının olmasını zorunlu kılmaz.

Bunun yanı sıra, Sionlu Nikolaos'un kutsal mabet ziyaretlerini gerçekleştirdiği bölge ile Ölüdeniz arasında çok uzak bir mesafe olduğu için bu özdeşliğin mümkün olamayacağı da dile getirilmiştir⁶⁶⁶. Ayrıca belirtmek gerekir ki Sionlu Nikolaos'un 25 günlük seyahatindeki 10 yerden (sırasıyla Karkabo, Kausai, Nea Kome, Partaessos, Symbolon, Nautes, Serine, Trebendai, Kastellon ve Hemalissa) bir tek Trebendai'nin adı birkaç epigrafik belgeden, diğerleri ise sadece VNS'den bilinmektedir. Eğer Sionlu Nikolaos'un bu seyahatte ziyaret ettiği beşinci durak noktası olan Symbolon, Fethiye-Ölüdeniz idiyse bundan Aziz'in bu gezisinin Lykia coğrafyasının büyük bölümünde gerçekleştiği anlamı çıkar. Dolayısıyla ziyaret edilen 10 yerden en az birkaçının Lykia'da iyi bilinen yerler olması beklenirdi. Bütün bunlar Sionlu Niko-

⁶⁵⁹ Asano 1995a, 410-411; Asano 1995b, 108; Tsuji 1995, 5; Asano 1996, 233.

⁶⁶⁰ Tsuji 1995, 5; Asano 1995b, 108; Asano 1996, 233.

⁶⁶¹ Foss 1994, 6.

⁶⁶² Asano 1995a, 410-411.

⁶⁶³ Anrich 1917, 449-450; Harrison 2001, 84-85; Ruggieri 2005, 658.

⁶⁶⁴ Harrison 2001, 79.

⁶⁶⁵ Masuda 1995, 63-68.

⁶⁶⁶ Foss 1991, 333; Hellenkemper-Hild 2004, 856-857, s.v. Sipolo.

laos'un 25 günlük bu gezisini daha küçük bir alanda tamamladığını göstermektedir. Bu seyahatte ziyaret edilecek olan kiliselerin Sion Manastırı'na yakın oldukları Vita'da zaten belirtilmektedir⁶⁶⁷. Vita'daki anlatımlar da Sion Manastırı'nın Myra ile Arneai arasındaki dağlık alanda (Alacadağ) olduğunu açıkça göstermektedir⁶⁶⁸. Dolayısıyla 25 günlük seyahatteki Symbolon'un Myra yakınlarında aranması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, Symbolon adlandırması sadece Fethiye-Ölüdeniz'e özgü değildir. Karadeniz'in kuzeyinde, Kırım Yarımadası'nın güney kıyısında yer alan modern Balaklava Limanı'nın da Symbolon olarak adlandırıldığı çeşitli antik kaynaklardan⁶⁶⁹ bilinmektedir⁶⁷⁰. Strabon, Balaklava Limanı'nı tanımlarken bu limanın ağız kısmının dar oluşunu (στενόστομος) da coğrafi bir özellik olarak belirtmektedir. Bu önemli detay Fethiye-Ölüdeniz lagününün neden *symbolon* olarak adlandırıldığı hususunda bir fikir vermektedir. Her iki doğal oluşumun (Balaklava ve Ölüdeniz) ortak özelliği dar bir ağız yapısı ile denize birleşiyor olmalarıdır. Ayrıca Vita'nın yazarı, Nikolaos'un 25 günlük seyahatinde 4. durak noktası Partaessos'tan bir sonraki ziyaret yeri olan Symbolon'a gidişini κατέρχομαι "aşağıya iniyorum" fiili ile anlatmaktadır.⁶⁷¹ Dolayısıyla Symbolon'un yüksek dağlık alanda değil, daha alçak ovada ya da kıyıda aranması gerekmektedir. Bununla birlikte, Symbolon diye adlandırılan bu yer, yukarıda yapılan incelemenin neticesinde, ya iki yahut daha fazla akarsuyun birleştiği bir nokta ya da bir lagün veya benzer bir liman olmalıdır. Bunun için Myra civarında en uygun görünen iki yerden biri, Myra'nın yaklaşık 20 km kuzeybatısında Myros Potamos'u (Demre Çayı) oluşturan Tokluca Çayı ile Kasaba Çayı'nın birleştiği Dereağzı mevkii, diğeri ise Myra'nın doğusunda yer alan lagündür. Vita'daki 25 günlük seyahatin anlatımında Nikolaos'un takip etmiş olduğu güzergâh incelendiğinde daha önce tarafımızdan önerilen ikinci seçenek, yani Symbolon ile Myra lagünü özdeşliği akla daha yatkın görünmektedir. Nikolaos'un bu seyahatinde Symbolon'dan bir sonraki durak yerinin Nautes olması da bu düşüncüyü desteklemektedir. Çünkü "gemici" anlamına gelen Nautes'in deniz kıyısında veya lagün yakınlarında bir yer olması gerektiğini düşünmek daha makul görünmektedir.

⁶⁶⁷ VNS 56: "μετὰ δὲ χρόνους δύο πνεῦμα ἅγιον φαίνεται τῷ δούλῳ τοῦ θεοῦ Νικολάῳ ἐπὶ τὸ παραγενέσθαι εἰς τοὺς παρακειμένους εὐκτήριους ἁγίους οἴκους". Ayrıca bkz. Anrich 1917, 540.

⁶⁶⁸ Anrich 1917, 238-240.

⁶⁶⁹ Strab. 7. 4. 2-3; Plin. Nat. Hist. 4, 86; Ptol. 3, 6, 2, 5; Arrian. Peripl. 19, 5; Anonymi (Arriani, ut fertur) Periplus Ponti Euxini 55; Nicephori Patriarchae Constantinopolitani Breviarium Historicum (ed. C. Mango 1990) 42, 30-32; Cons. Porph., De Administrando Imperio (ed. Gy. Moravcsik 1967) 53, 294-297.

⁶⁷⁰ Müller 1861, 395, 416; RE IA₁ (1931), 1091, s.v. Symbolon 2.

⁶⁷¹ VNS 57: καὶ ἀπ' ἐκεῖθεν κατήλθεν εἰς τὸ εὐκτήριον τοῦ ἀρχαγγέλου καὶ τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἐν τῷ Συμβόλῳ.

Eğer bu öneri doğru ise Nikolaos'un Symbolon'da ziyaret ettiği Başmelek ve Aziz Demetrios ile Nautes'te ziyaret ettiği Theotokos (Meryem Ana) kiliselerinin lagün civarında aranması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Ne var ki bugün lagün civarında herhangi bir Erken Bizans kilisesi mevcut değildir. Fakat lagün civarında bulunan ve 11. veya 12. yüzyıllara tarihlenen dört şapel⁶⁷², Erken Bizans Dönemi'nde de bu alanda kilise yapılarının var olması gerektiğini düşündürmektedir. Daha önce tarafımızdan önerildiği üzere Sionlu Nikolaos'un *Vita*'sında bahsedilen bu mabetler ya deprem, sel vb. doğal afetler sonucu yıkılmış yahut toprak altında kalmış ya da 655 yılından itibaren gerçekleşen Arap akınları⁶⁷³ sonucunda tahrip edilmiş olabilir. Lagünün ağız kısmında ve hatta içinde de arkeolojik araştırma yapılabilir. F. Beaufort 1811–1812 yıllarında bölgeye geldiğinde Myra lagününün giriş kısmındaki iki küçük ada üzerinde bazı yapı kalıntıları ve gölün kuzey kıyısında da büyük bir harabe gözlemlemiştir⁶⁷⁴. Spratt ve Forbes tarafından da gözlemlenen kalıntılar muhtemelen geç dönemdendir⁶⁷⁵. Bugün bölgede yaşayan halktan bazıları da gölün içinde yapı kalıntıları olduğuna dair gözlemlerini ifade etmektedir. Lagünün ağzında bulunan iskeleden dolayı, yolcular ve tüccarlar için burada bir kilisenin inşa edilmiş olması ihtimal dâhilindedir. Fethiye–Ölüdeniz'e çok yakın alanda Erken Bizans Dönemi'nden kalma üç kilise kalıntısı mevcuttur. Bunlardan biri üç nefli bir bazilika olup yakın zamanda Ölüdeniz plajında kumların altından ortaya çıkarılmıştır⁶⁷⁶. Fethiye–Ölüdeniz civarında görülen Erken Bizans kilise yapıları Myra lagünü civarında da aynı dönemde benzer yapılaşmanın olabileceğini düşündürmektedir. Ancak, Myra lagünü civarında arkeolojik kazı henüz yoktur.

2.3.31 Tragalassos: Lokalizasyonu ve Teritoryumu

Hellenistik Dönem'de varlığı ve önemli bir yerleşim olduğu bilinen Tragalassos'un adına Roma Dönemi boyunca herhangi bir kaynakta rastlanılmamaktadır. Fakat Sionlu Nikolaos'un zamanında, 6. yüzyılın ilk yarısında önemli bir yer olarak tekrar ortaya çıkmaktadır. Tragalassos yerleşimi hakkındaki bilgiler epigrafik bir belgeden ve Nikolaos'un *Vita*'sından elde edilmektedir.

⁶⁷² Feld 1975, 419-424.

⁶⁷³ Harrison 1963, 121-122.

⁶⁷⁴ Beaufort 1818, 31-32.

⁶⁷⁵ Spratt-Forbes 1847, 140.

⁶⁷⁶ Bazilikanın keşfi S. Tsuji tarafından şöyle anlatılmaktadır: "In 1992, the Fethiye Museum informed us of the existence of an archaeological site near the beach at the lagoon mouth. Towards the end of our 1993 expedition, we surveyed the site which discovered at the point where the sand bar originates. Clearing of the dense undergrowth revealed the ruins of a triapsidal basilica", Tsuji 1995, 7-8.

Arykanda'dan ele geçen Hellenistik bir yazıt⁶⁷⁷ göre Tragalassos, Arykanda kenti ile M.Ö. 3. yüzyılın sonu 2. yüzyılın başlarında politik bir anlaşma (*symmakhia*) içindeydi. Bu da onun Hellenistik Dönem'de bağımsız bir yerleşim olduğunu göstermektedir.

Tragalassos, Vita'da bahsi geçen en önemli yerleşimlerin başında gelmektedir. Vita'da *khora* olarak belirtilen Tragalassos'un (ἐν χώρᾳ Τραγλασσῶν), içinde Sion Manastırı'nın yer aldığı, Nikolaos'un dünyaya geldiği Pharroa köyünü de kapsayan bir teritoryuma sahip olduğu anlaşılmaktadır⁶⁷⁸. Aziz'in hayatında anlatıldığına göre, Myra'da başlayan veba salgınından dolayı çevredeki çiftçilerin hastalık korkusuyla kente yiyecek götürmediklerinden bir kıtlık da ortaya çıkmıştır. Köylülerin şehre inmemesinden Sion Manastırı rahibi Nikolaos sorumlu tutulmuş ve tutuklanması istenmiştir. Tragalassosluların yardımıyla bu tutuklanmadan kurtulmuş ve bunun üzerine Nikolaos Tragalassos'ta bir çift öküz kurban etmiştir⁶⁷⁹.

Myra teritoryumunun dağlık kuzey bölümünde yer alan yerleşimlerin bir haritasının ortaya çıkarılabilmesi için Tragalassos'un lokalize edilmesi oldukça önem arz etmektedir. Nikolaos'un Vita'sında, coğrafi konumuna ilişkin ifadelerden anlaşıldığı üzere Tragalassos'un, Alacadağ'ın batısında, Myra ile Arneai arasında bir yerde olması gerekmektedir⁶⁸⁰. Tragalassos, Akykanda yazıtının gösterdiği gibi Erken Hellenistik bir yerleşim olduğu için Myra ile Arneai arasındaki dağlık alanda görülen arkeolojik kalıntılara bakılarak lokalize edilmeye çalışılmaktadır. Tragalassos'un bu alanda yerleştirilebileceği Klasik-Hellenistik kalıntılara sahip yerleşimler doğudan batıya doğru, Yılanbaşı, Muskar-Asarbelen Tepesi, Karabel ve Arapyurdu görünmektedir. Bunlardan ilki Sion Manastırı'na çok uzak olduğu için hesaba katılmamalıdır.

Tragalassos'un lokalizasyonu üzerine şimdiye kadar iki öneri getirilmiş olup, bunlarda biri Karabel⁶⁸¹, diğeri ise Muskar-Asarbelen Tepesi⁶⁸² yerleşimleridir. Fakat her iki öneri Tragalassos'un tarihsel ve topografik durumu bakımından hatalı görünmektedir.

Arykanda ile Tragalassos arasında yapılan politik bir anlaşmayı belgeleyen Hellenistik yazıtta, Tragalassosluların Arykandalılar tarafından dost ve müttefik olarak kabul edilmesinden; Tragalassosluların, kendilerine vaat edilen bir takım haklardan yararlanacaklarından ve Suriye'de bulunan Tragalassoslu paralı askerlerin yurtlarına dönerlerse onların da bu haklardan faydalanacaklarından bahsedilmektedir. Şahin yazıtı, Seleukosların Ptolemaioslara karşı

⁶⁷⁷ IArykanda nr. 1.

⁶⁷⁸ VNS 1; Anrich 1917, 238 vd., 538.

⁶⁷⁹ VNS 53-54.

⁶⁸⁰ Anrich 1917, 238 vdd., RE VI A₂ 1893 (s.v. Tragalassos); IArykanda s. 3; Wörrle 1996, 158.

⁶⁸¹ IArykanda s. 3.

⁶⁸² Hellenkemper – Hild 2004, 890 vd. (s.v. Tragalassos).

yürüttüğü operasyonlar (M. Ö. 3. yy sonu–M.Ö. 2. yy başı) çerçevesinde ele almakta ve bu döneme tarihlemektedir. Arykanda ile Tragalassos arasındaki politik anlaşmayı ve bu iki kentin Arykandalı bir polemarkh komutası altında paralı askerlerinin Suriye’de konuşlandırılmasını bu operasyonların Lykia evresi bağlamında değerlendirmektedir ve Arykanda’nın, Seleukos kralı III. Antiokhos’un oğlu Mithridates ile ittifak içinde olduğunu düşünmektedir⁶⁸³.

Arykanda yazıtı üzerine yapılan bu tarihsel yorumlar Tragalassos’un stratejik açıdan önemli bir konumda Hellenistik bir yerleşim olması gerektiğini açıkça göstermektedir. Karabel hem konum bakımından hem de arkeolojik kalıntılar bakımından bu özelliklere sahip bir yer görünmemektedir. Daha çok Geç Roma – Bizans Dönemi yerleşimi görüntüsü vermektedir. Hellenistik Dönem’den sadece bir çiftlik kulesi tespit edilmiştir. Köydeki diğer kalıntılar Bizans Dönemi’ndendir (bkz. bşl. 2.1.12).

Muskar–Asarbelen Tepesi, Tragalassos’un buraya yerleştirilmesi için Klasik Dönem’den Bizans’a kadar yeterli *in situ* kalıntılara sahiptir (bkz. bşl. 2.1.15). Fakat Tragalassos buraya yerleştirilirse, teritoryumu Sion Manastırı’nı da içine alması gerektiğinden bu mümkün görünmemektedir. Sion Manastırı için önerilmiş olan Asarcık bazilikası yahut Alacahisar kilisesi, Muskar’ın kapsayabileceği sınırlara uzak düşmektedir. Ayrıca aşağıda tartışılacağı üzere, Muskar’a hem Hellenistik bir kent olduğu bilinen hem de Vita’da adı geçen Trebendai’nin yerleştirilmesi gerekir (bkz. bşl. 2.3.32 ve 2.3.33). Dolayısıyla Tragalassos, Sion Manastırı’na daha yakın, Klasik–Hellenistik kalıntılar açısından uygun ve stratejik bir yere lokalize edilmelidir.

Yukarıdaki iki öneriye alternatif olarak Tragalassos’un lokalizasyonu için Arapyurdu⁶⁸⁴ önerilebilir. Arapyurdu antik yerleşimi Alacadağ’ın güneybatı köşesinde, Myra’nın yaklaşık 16 km kuzeyinde, Dereağzı Kalesi’nin 3–3,5 km güneydoğusunda 680–700 m rakımlı platoda yer almaktadır. Yerleşim yerinin güney tarafında, Demre Vadisi’ni yüksekten gören dik yamacın tepesinde, Bizans Dönemi’nde de kullanılmış Hellenistik bir akropolis bulunmaktadır. Ayrıca Klasik Çağ’dan L planlı, polygonal duvarlı bir kule yapısı mevcuttur. Stratejik bakımdan oldukça uygun bir konumdaki bu akropolis’in, Hellenistik duvar kalıntılarının da gözlemlendiği kuzeyindeki yerleşimle birlikte Tragalassos’un lokalizasyonu için yeterli delil oluşturduğu söylenebilir. Bunlardan başka, Arapyurdu ve Dereağzı Kalesi civarından ele geçen, Limyra beyi Perikle’nin sikkeleri ve II. – III. Ptolemaios sikkeleri, Orta Lykia’yı hâkimiyeti altında tutmak isteyen kırılların Dereağzı civarında, Demre Vadisi’nin her iki yakasında yer

⁶⁸³ I Arykanda s. 4–6.

⁶⁸⁴ Morganstern – Wurster 1993, 167–172.

alan bu iki yerleşimi stratejik konumlarından dolayı kontrol noktası olarak kullandıklarını göstermektedir⁶⁸⁵ (bkz. bşl. 2.1.3).

Eğer yukarıda Tragalassos'un Arapyurdu'na yerleştirilmesi önerisi doğru ise Tragalassos teritoryumunda olması gereken kutsal Sion Manastırı ve onun bulunduğu Pharroa köyü de Arapyurdu'na yakın, onun teritoryumunda olabilecek bir yerde olması gerekmektedir. Arapyurdu'nun yaklaşık 5 km doğusunda yeralan Alacahisar'daki Çam Dağı'nın tepesinde bulunan monolithik kilise Sion Manastırı olmalıdır. Bu kilisenin 1 km kuzeydoğusunda, Çam Dağı'nın eteğinde yer alan, içerisinde yaklaşık yirmi civarında konut, birkaç sarnıç ve işlik ve büyük bir çiftlik yapısı olan yerleşim Pharroa olmalıdır (bkz. 2.1.1).

2.3.32 Trebendai ve Lokalizasyonu

Vita'da, Nikolaos'un 25 günlük kilise ziyaretleri sırasında Trebendai'daki Başmelek Kilisesi'ni ziyaret ettiği kaydedilmektedir⁶⁸⁶. Trebandai'ın, Nikolaos'un hayatında sadece bir kez zikredilmiş olmasına rağmen önemli bir Hellenistik yerleşim olması gerektiği bilinmektedir.

Trebendai'ın Likya Birliği üyesi olduğu⁶⁸⁷ ve TP legantlı Lykia Birlik sikkelerinin çok büyük olasılıkla Trebendai kentine ait olduğu düşünülmektedir⁶⁸⁸. Kyaneai'da ele geçen, Lykiarkhes ve Kyaneailı hayırsever Iason'u onurlandıran Lykia kentlerinin kararlarının kaydedildiği yazıtın⁶⁸⁹ ilk paragrafında verilen bu kentlerin listesinde Trebendai adı ethnikon (Τρεβενδαίων) olarak bağımsız bir şekilde yer almaktadır. Teimiussa'daki bir mezar yazıtında⁶⁹⁰ geçen τοῦ Εὐτύχου Μυρέως ἀπὸ Τρεβένδων "Trebendai'dan Myralı Eutykhos oğlu ..." ifadesinden Trebendai'ın Myra ile politik bir ortaklık (*sympoliteia*) içinde ve Myra'ya yakın bir yer olduğu anlaşılmaktadır⁶⁹¹.

Trebendai'ın yeri hakkında daha önce yapılmış tahminler olmasına rağmen şimdiye kadar kesin bir lokalizasyonu yapılamamıştır. Trebendai'ın Myra ile *sympoliteia* yapmış olmasından ve Sionlu Nikolaos'un kilise ziyaretleri sırasında Trebendai'yı ziyaret etmiş olmasından dolayı buranın Myra yakınlarında bir yerleşim olması gerektiğinden kuşku yoktur⁶⁹².

⁶⁸⁵ Kolb – Tietz 2001, 398 vd.

⁶⁸⁶ VNS 57.

⁶⁸⁷ Jameson 1980, 842.

⁶⁸⁸ Troxell 1982, 39, 55–57.

⁶⁸⁹ IGR III, 704 sütun I str. 10. Yazıtta kentlerin aldıkları kararlar M.S. 137–146 yılları arasına tarihlendirilmektedir.

⁶⁹⁰ Petersen – Luschan 1889, 58.114 (= SIG III 1234).

⁶⁹¹ Magie 1950, 1375 dn. 15; Robert 1955, 206; RE VI A₂ 2267 (s.v. Trebendai); Zimmermann 1992, 132 ve dn. 37, Z. yazıtı M.S. 2. yüzyıla tarihlenmektedir.

⁶⁹² Magie 1950, 1375 dn. 15; Robert 1955, 206; RE VI A₂ 2267 vd. (s.v. Trebendai); Zimmermann 1992, 132 ve dn. 37.

Trebendai'nin lokalizasyonu için, Borchhardt tarafından Myra'nın 6 km kuzeybatısında yer alan Gürses köyündeki yerleşim önerilmektedir⁶⁹³. Zimmermann, Gürses'e alternatif olarak Muskar'daki Asarbelen Tepesi'nin Trebendai'nin lokalizasyonu için daha kabul edilebilir olduğunu dile getirmektedir⁶⁹⁴. Hellenkemper ve Hild ise Muskar–Asarbelen Tepesi'ne Tragalassos'u yerleştirmek istemektedirler⁶⁹⁵.

Muskar–Asarbelen Tepesi yerleşiminde bulunan yeni bir Hellenistik yazıt (T 123), oldukça silik ve tam olarak okunamamasına rağmen Trebendai'nin buraya yerleştirilebileceğine dair bazı ipuçları sunmaktadır. Okunabilen kısımlarından anlaşıldığı kadarıyla bu 15 satırlık yazıt, demos tarafından alınan bir onurlandırma kararını içermektedir. Bu kararı alan demos'un adı tam okunamamakla birlikte yazıtta geçen bazı ifadelerden bunun Trebendai demos'u olması gerektiğinin tespiti mümkün görünmektedir. Bu ifadeler, 8. satırda tamamlama gerektiren Ξ- - -11/12- - -]T[.]N δήμω[ι], 11. satırın sonunda tam olarak okunan εἰς τὴν Ἐλευθέραν ve son satırda τῇ παραστάδι τοῦ ναοῦ'dur. 11. ve 15. satırlardaki *Eleuthera* ve *naos* (tapınak) sözcükleri bu yerleşim yerinde bir Eleuthera tapınağının varlığını göstermektedir. Bu da çok büyük olasılıkla *Eleuthera Trebendatike*'dir. Böyle bir kültün varlığı Simena'da ele geçen, üzerinde Ἐλευθέρα Τρεβενδατικῇ yazılı bir adak taşından bilinmektedir⁶⁹⁶. Buna dayalı olarak 8. satırdaki demos adı, ἔδοξε τῷ Τρεβενδατῶν δήμω[ι] “*Trebendai demos'u karar aldı*” diye tamamlama yapmak suretiyle tespit edilebilir.

Bu tamamlama, Sionlu Nikolaos'un hayatını anlatan eserle de desteklenebilir. Asarbelen Tepesi'ndeki Klasik kale Bizans zamanında onarım görmüştür. Daha önemlisi, Muskar köyünde üç nefli büyük bir Erken Bizans bazilikası ve ona bağlı bir yapı bulunmaktadır⁶⁹⁷. Dolayısıyla Sionlu Nikolaos'un 6. yüzyıl ortalarında kilise ziyaretleri sırasında Muskar'a da mutlaka uğramış olmasından ve buranın adının Vita'da kesinlikle zikredilmiş olmasından kuşku duymaya gerek yoktur. Tam okunamayan bu yer adının Nikolaos'un hayatında geçen yerlerden⁶⁹⁸ hangisinin olabileceği düşünüldüğünde, Asarbelen Tepesi'nde ele geçen bu yazıt Hellenistik Dönem'den olduğu için bu yerin en azından Hellenistik Dönem'de var olması ve halk meclisi kararı alabilen bir yer olması gerekmektedir. Bu yerler arasında bütün bu şartları taşı-

⁶⁹³ Borchhardt 1975c, 81–85.

⁶⁹⁴ Zimmermann 1992, 115; Zimmermann 2002, 775 (s.v. Trebendai).

⁶⁹⁵ Hellenkemper – Hild 2004, 890 vd. (s.v. Tragalassos) ve 892 (s.v. Trebendai).

⁶⁹⁶ Heberdey – Kalinka 1897, 17.53.

⁶⁹⁷ Harrison 2001, 10–12 (fig. 6, 95); Grossmann – Severin 2003, 27–33; Hellenkemper – Hild 2004, 890–892 (s.v. Tragalassos).

⁶⁹⁸ Anrich 1917, 527–542.

yabilecek olan iki yerleşim; M.Ö 3. yy sonu 2. yy başında Arykanda ile politik bir ortaklık kurmuş olan Tragalassos⁶⁹⁹ ile Lykia Birliği üyesi olduğu⁷⁰⁰ ve Birlik sikkesi bastığı⁷⁰¹ düşünülen Trebendai'dır. Tragalassos'un etnikonu, Sionlu Nikolaos'un hayatında Τραγαλασσῶν⁷⁰², Arykanda yazıtında ise Τραγαλασσείς⁷⁰³ diye belgelenmektedir. Tragalassos etnikon olarak buradaki tamamlama için uygun değildir. Trebendai'in etnikonu Τρεβενδατῶν olarak, Kya-neailı Iason'u onurlandıran Lykia kentlerinin kararlarının kaydedildiği yazıtta⁷⁰⁴ verilen kentlerin listesinde belgelenmektedir.

Yazıttan elde edilebilen mevcut veriler, Asarbelen Tepesi'ndeki yerleşimin Tragalassos değil Trebendai olması gerektiği yönünde daha kuvvetli delil teşkil etmektedir. M.Ö. 2. yüzyıl başında Arykanda ile politik ortaklık içinde yer almış olan Tragalassos'un elbette bu tarihlerde önemli büyüklükte bir yer olması gerekmektedir. Fakat bu tarihten M.S. 6. yüzyıla kadar adı herhangi bir kaynaktan henüz belgelenmiş değildir. Büyük olasılıkla Hellenistik Dönem'deki önemini giderek kaybedip köy konumuna düşmüş fakat Bizans Çağı'nda, özellikle Sionlu Nikolaos zamanında yeniden parlak bir yer haline gelmiştir. Oysa Trebendai adına Hellenistik Çağ'da ve Roma Dönemi belgelerinde de rastlanmaktadır. Sikke basmış ve Lykia Birliği üyesi olmuş olması da muhtemeldir. Asarbelen Tepesi'ndeki ve etrafındaki kalıntılar Klasik Çağ'dan Bizans Dönemi'ne kadar hep önemli bir yerleşim olarak kaldığını açıkça göstermektedir. Bu nedenle, Asarbelen Tepesi ve onun arazisi olan modern Muskar köyü Trebendai olmalıdır. Myra ile Arneai arasında olması gereken Tragalassos ise, Dereagzı Kalesi'nin yaklaşık 3,5 km güneydoğusunda, Demre Vadisi'nin doğusunda yüksek bir yerleşim yeri olan Arapyurdu'na yerleştirilebilir (bkz. bşl. 2.3.31).

Trebendai'in daha önce Gürses'e yerleştirilmesi kesin bir belge olmaksızın sadece öneri olarak sunulmuştur. Gürses'teki mevcut antik kalıntılar, dynastik bir kale (70m x 20m) ve kalenin güney tarafında ev kalıntıları ile nekropolis alanıdır. Nekropolis'de, üzerinde savaşçı kabartması bulunan arkaik bir dikme mezar, bir kaya mezarı ve birisi hyposorion'lu birkaç lahit tespit edilmiştir⁷⁰⁵. Anlaşıldığı kadarıyla Klasik Çağ'dan sonra pek fazla gelişmemiş görünmektedir. Eğer burası Trebendai olsa idi, Lykia Birlik sikkesi bastığı ve Birlik üyesi

⁶⁹⁹ S. Şahin 1994, nr. 1.

⁷⁰⁰ Jameson 1980, 842.

⁷⁰¹ TP legantlı Lykia Birlik sikkelerinin Trebendai tarafından basıldığı konusunda bkz.: Troxell 1982, 39, 55–57.

⁷⁰² VNS 1.

⁷⁰³ IARYkanda nr 1.

⁷⁰⁴ IGR III 704 sütun I str. 10. Yazıtta kentlerin aldıkları kararlar M.S. 137–146 yılları arasına tarihlendirilmektedir.

⁷⁰⁵ Borchhardt 1975c, 81–85; Marksteiner 1997, 77–78; Hellenkemper – Hild 2004, 552 (s.v. Gürses).

olduğu düşünülen, M.S. 2. yy ortasında, Kyaneai'daki Iason yazıtında kentler listesinde ismi bağımsız bir şekilde anılan ve Roma Dönemi'nde (muhtemelen M.S. 2. yy'ın ortasından sonra) Myra ile *sympoliteia* yapan Trebendai için Gürses'te daha büyük bir yerleşim beklemek gerekirdi. Roma Dönemi'nde küçük bir köy konumunda olduğu anlaşılan Gürses'teki bu yerleşimle Myra'nın politik bir ortaklığını düşünmek yerine, buranın, belki de Roma Dönemi'nden önce bile Myra teritoryumunda olması gerektiğini kabul etmek daha mantıklı görünmektedir. Bizans Dönemi'ne gelince, eğer Trebendai Gürses'te idiyse, Sionlu Nikolaos'un Trebendai'da ziyaret ettiği Başmelek (Arkhangel) Kilisesi'nin⁷⁰⁶ Gürses'te nerede olabileceği düşünülmelidir. Gürses'te herhangi bir kilise bulunmadığı için bu olsa Gürses'in 1,5 km güneydoğusunda, muhtemelen bir Roma-Bizans yerleşimi olan ve Kilise Alanı diye adlandırılan yerdeki Erken Bizans kilisesi⁷⁰⁷ olabilir. Fakat aşağıda tartışılacağı üzere, Nikolaos'un, Trebendai'ı da ziyaret ettiği kilise gezileri sırasında takip ettiği güzergâh Trebendai/Muskar eşitliğini desteklemektedir. Ayrıca, Nikolaos'un ziyaret ettiği ve lokalizasyonu yapılamamış olan kiliselerin tamamının Demre Vadisi'nin kuzey ve doğu tarafında olmalıdır.

Trebendai'nın lokalizasyonu için son olarak, Ptolemaios'un Masikytos Dağı'nda saydığı kentler⁷⁰⁸ arasında yer alan ve hatalı yazılmış olduğu düşünülen Arabendai'nın Trebendai ile özdeş olup olmadığı hususunda tartışılmalı mevzuza değinmek gerekmektedir. Ptolemaios'un listesindeki Arabendai kentinin Trebendai olması gerektiğine⁷⁰⁹ karşıt olarak Arabendai'nın, Arykanda'nın hatalı yazılışı olduğu da düşünülmektedir⁷¹⁰. Ptolemaios'un verdiği koordinatlara göre Arabendai'nın Myra'nın daha doğusunda (10 dk. kuzey, 35 dk. doğu) olması gerekmektedir. Bu ölçüler Arykanda civarına işaret etmektedir. Fakat kent adlarının el yazmalarında hatalı yazılmış olduğu kabul edilebiliyorsa verilen koordinat ölçüleri de pekâlâ hatalı olabilir. Nitekim Masikytos Dağı'nda sayılan ve yerleri kesin olarak bilinen kentler de bu ölçülere göre yerli yerine oturmamaktadır. Ayrıca Arykanda kent adının Arabendai olarak yazılması, Trebendai'nın Arabendai olarak yazılmasından daha zordur. Bundan başka, Ptolemaios'un Masikytos Dağı'nda saydığı kent listesinde yer alan Sagalassos adı da hatalıdır. Bunun, Limyra'nın kuzeyindeki Akalissos olması gerektiği düşünülmektedir⁷¹¹. Burada, Saga-

⁷⁰⁶ VNS 57.

⁷⁰⁷ Feld 1975, 416–418; Hellenkemper – Hild 2004, 632 (s.v. Kilise Alanı).

⁷⁰⁸ Ptolemaios V 3.6: πρὸς δὲ τῇ Μασικύτει ὅρει πόλεις αἰδε· Κορύδαλλα (ξ δ λς γ), Σαγαλασσός (ξ γο λς γιβ), Ῥοδία (ξα ς λς γ), Ἀραβένδαι (ξα ς λς δ), Φελλός (ξ ιβ λς), Μύρα (ξα λς γο), Λιμύρα (ξα γιβ λς ιβ).

⁷⁰⁹ Anrich 1917, 538; Troxell 1982, 557; Hellenkemper – Hild 2004, 892 (s.v. Trebendai).

⁷¹⁰ RE VI A₂, 2267 vd. (s.v. Trebendai); Magie 1950, 1391 dn. 59; Robert 1955, 206 dn. 6.

⁷¹¹ Magie 1950, 1391 dn. 59.

lassos için Akalissos önerisi yerine Tragalassos olabileceği de akla gelmektedir. Tragalassos da keza Myra ile Arneai arasındaki dağlık alanda olması gereken bir yer ancak Ptolemaios'un zamanında polis statüsünde olup olmadığına dair hiçbir belge mevcut değildir.

2.3.33 Sionlu Nikolaos'un Kurban Töreni Ziyaretlerindeki Yerleşimler

Altıncı yüzyılda Myra'nın kuzeyindeki dağlık alanda yaşamış olan Sionlu Nikolaos'un hayatı hakkındaki eser, bu dönemdeki sosyal ve dini yaşam hususunda verdiği bilgilerin yanı sıra Lykia topografyası için de önemli bir kaynak olma özelliği taşımaktadır. Bu eser (Vita) büyük bir ihtimalle Nikolaos'un en yakınında bulunan müritlerinden biri tarafından yazılmıştır. Vita'da, Lykia coğrafyası içinde bulunan 43 yer adı geçmektedir ve bunlardan 32'si bugüne kadar lokalize edilememiştir⁷¹². Dolayısıyla, Vita'da adı geçen ve Sion Manastırı civarında olması gereken birçok kilise, arazide mevcut olan kiliselerle eşleştirilememiş durumdadır. Söz konusu bu kiliselerin büyük çoğunluğunun Sion Manastırı'nın da yer aldığı Myra ile Arneai arasındaki dağlık bölgede olması gerekmektedir. Bu başlık altındaki çalışma⁷¹³, Nikolaos'un kendi manastırı civarında yaptığı kurban kesme ziyaretlerini temel almakta ve özellikle, Aziz'in 25 gün süren ve 11 kiliseyi kapsayan büyük ziyaret gezisindeki adı geçen yerler için bazı lokalizasyon önerisinde bulunmayı amaçlamaktadır.

Sionlu Nikolaos rahiplik yaptığı kutsal Sion Manastırı dolaylarında yer alan yerleşimlerdeki kiliselere kurban kesme amacıyla iki kez büyük seyahat yapmıştır. Söz konusu kurban töreni ziyaretleri Myra'da ortaya çıkan veba salgınından hemen sonra gerçekleşmiştir. Bu gezilerin nedeninin altında Nikolaos'un "belki felaketin (vebanın) bitişini kutlamak amacı"⁷¹⁴ yatıyordu ya da Nikolaos'un yaptığı bu ibadet amaçlı dinsel ziyaretlerin ve kurban adamalarının altında onun *euergesia* geleneğini sürdürdüğü⁷¹⁵ de söylenebilir.

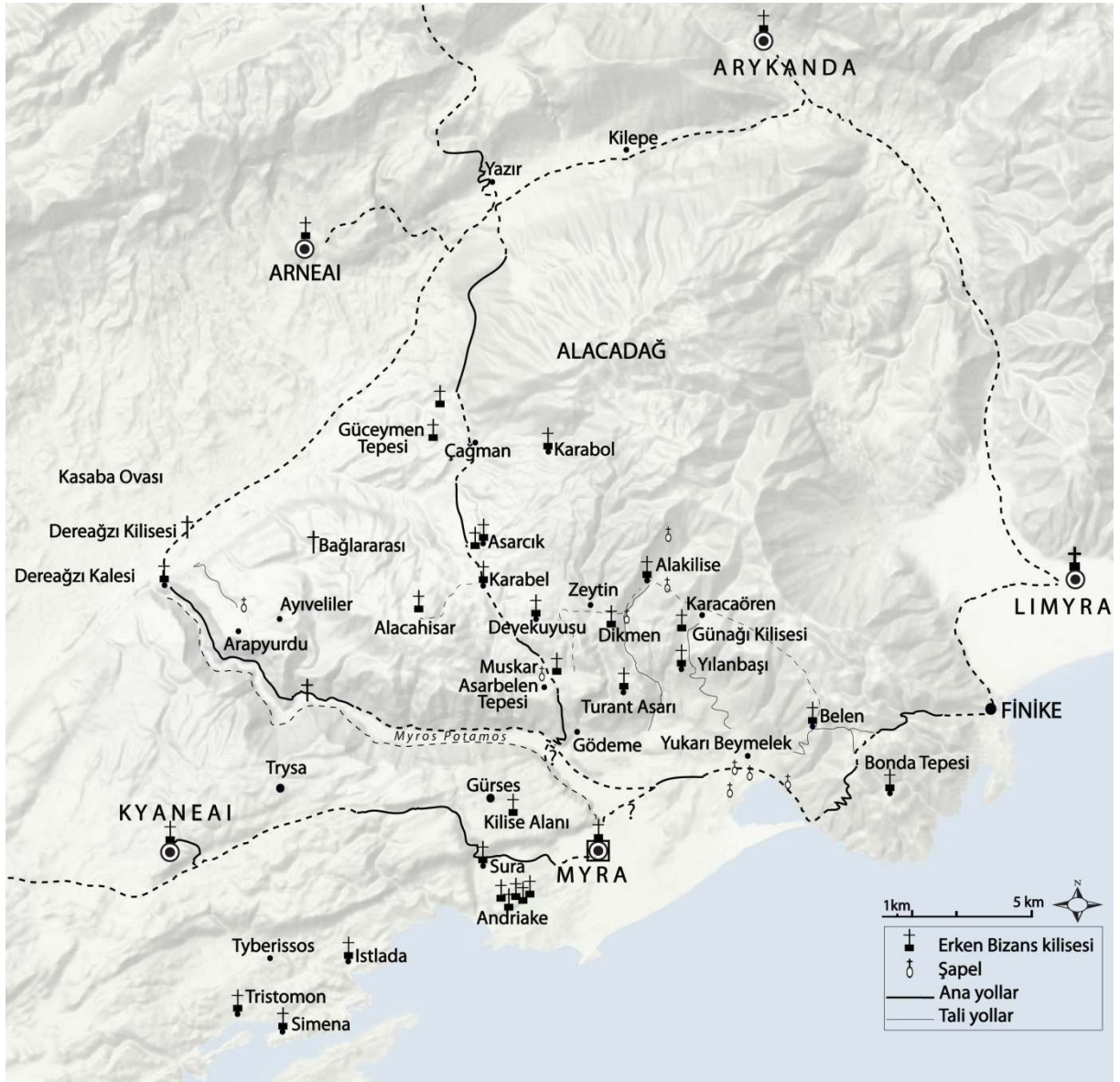
Nikolaos'un yaptığı kurban kesme ziyaretlerinin ilki Tragalassos'a olmuştur. Vita'daki anlatımlardan anlaşıldığı üzere Tragalassos, M. S. 6. yüzyılda Myra ile Arneai arasında, Nikolaos'un dünyaya geldiği Pharroa köyünü ve onun sınırları içinde bulunan Sion Manastırı'nı da içine alan bir teritoryuma sahip önemli bir yerleşim "khora" idi.

⁷¹² Vita'da geçen yer adları için bkz. Anrich 1917, 527–542; Foss 1991, 308 vdd.

⁷¹³ VNS'deki kurban töreni ziyaretleri üzerine bir makale (Alkan 2011b) "Likya/Pamfilya Ulaşım Sistemlerinin Epigrafik ve Tarihi Coğrafik Açılardan Araştırılması" adı altında yürütülen projenin 2010 – 2011 yılı araştırmaları ve aynı döneme paralel olarak bu tez çalışması sırasında tarafımızdan yayımlanmıştır. Proje sorumlusu hocalarım ve ekip arkadaşlarıma burada teşekkür etmeliyim. Tez çalışmamızda Nikolaos'un hayatındaki yerler üzerine yaptığımız incelemenin çıkış noktası bu makale çalışması olduğu için konu bütünlüğünü tamamlamak üzere yukarıdaki başlık altında yazılanlar bu makalenin geniş bir özeti niteliğindedir.

⁷¹⁴ Foss 1991, 307.

⁷¹⁵ Chronz 1985, 63–64.

Harita 2.1 Myra Civarındaki Yerleşimler ve Erken Bizans Kiliseleri

Tragalassos'un lokalizasyonu için daha önce Karabel ve Muskar önerileri getirilmiş; fakat bunlara alternatif olarak Arapyuru yerleşimi sunulabilir⁷¹⁶.

Bu ilk ziyaret yeri olan Tragelassos'ta Nikolaos bir çift öküz kurban etmiştir. Tragelassos'un ilk ziyaret yeri olmasının nedeni Vita'dan kolayca anlaşılmaktadır. Myra'da ortaya çıkan veba salgınından sonra civar köylerde yaşayan halk hastalık korkusundan dolayı ürünlerini ana kente götürmemişler ve bununla birlikte kentte yiyecek kıtlığı da başlamıştır. Bunun üzerine Myra'da, köylülerin kente gelmesini engelleyen kişinin Sionlu Nikolaos olduğu dedikodusu dolaşmaya başlamış ve Nikolaos hakkında tutuklama kararı çıkarılmıştır. Myra başpiskoposu ve arkhon'u tarafından görevlendirilen bazı rahipler Nikolaos'u manastırından alıp

⁷¹⁶ Bkz. yukarıda Tragelassos: Lokalizasyonu ve Teritoryumu maddesine ve Alkan 2011b, 101-105.

kente götürmek üzere geldiklerinde bütün Tragalassoslular bir araya gelerek Aziz'i tutuklanmaktan kurtarmışlardır⁷¹⁷. Bu olay üzerine Nikolaos, Tragalassos'a giderek tanrıya şükran adağını gerçekleştirmiş ve toplanan kalabalıkla birlikte dua etmiştir.

Nikolaos Tragalassos'tan hemen sonra Akalissos'taki Aziz Johannes Manastırı'na gitmiştir. Nikolaos bu ziyaretinde Akalissos'ta beş öküz kurban etmiş ve orada toplanan kalabalıkla birlikte tanrıyı yüceltmışlerdir⁷¹⁸. Akalissos'taki bu manastırın Nikolaos'un hayatında önemli bir yeri vardı. Onu yetiştiren amcası yaşlı Nikolaos, manevi babası olan ve Aziz Johannes manastırının başrahibi Sabbatios ile birlikte bu manastırda yaşıyordu ve rahiplik yapıyordu⁷¹⁹. Kutsal Sion Manastırı'nın kuruluşunda bu iki rahibin payı büyük olmuştur. Sionlu Nikolaos henüz çocukken, Sabbatios'a melek tarafından bir mucize olarak Kutsal Sion Mabedi, bir dağın başında güneş gibi parıldayan yekpare bir kayadan yapılmış bir yapı olarak işaret edilmiştir⁷²⁰. Vita'daki anlatımlara göre Aziz Johannes Manastırı'nın bulunduğu Akalissos'un, coğrafi konum bakımından Sion Manastırı'na oldukça yakın bir yerde olması gerekmektedir⁷²¹. Karabel'in 1200 m kuzey-kuzeybatısında Asarcık diye adlandırılan yerdeki üç nefli büyük bazilikanın Sabbatios'un başrahiplik yaptığı Aziz Johannes Manastırı olmalıdır⁷²².

Tragalassos ve Akalissos'tan sonra, Nikolaos'un yakın civardaki bütün kiliseleri ziyaret ettiği ve on altı öküz kurban kestiği Vita'da kaydedilmektedir⁷²³. Bu kilise ziyaretleri sırasında herhangi bir yer adı ya da kilise zikredilmemektedir.

Nikolaos bu toplu mabet ziyaretlerini tamamladığı günlerde Plenion'da bulunan Aziz Georgos Kilisesi'ne ziyarette bulunmuştur. Plenion'un lokalizasyonu için Myra'nın 10 km doğusundaki Belen Tepesi antik yerleşimi (bkz. bşl. 2.1.5) önerilebilir⁷²⁴.

Bu ilk kurban töreni gezisini tamamladıktan iki yıl sonra Kutsal Ruh Nikolaos'a görünüp ondan yakınlardaki mabetlere ziyarette bulunmasını ve her bir kilisede bir çift öküz kurban kesmesini istemiştir. Nikolaos'un bu son büyük gezisi 25 gün sürmüştür ve seyahatinde gittiği on yer ve onbir kilise adı tek tek sıralanmaktadır⁷²⁵. Bu bakımdan bu 25 günlük seyahat Vita'daki en önemli anlatımlardan biridir. Çünkü bu seyahatte adı geçen on yerleşim yerinin arazideki karşılıklarının tespit edilmesi Sion Manastırı civarındaki pek çok kilisenin identifi-

⁷¹⁷ VNS 51–54.

⁷¹⁸ VNS 54.

⁷¹⁹ VNS 1, 10–15.

⁷²⁰ VNS 11.

⁷²¹ Foss, 1991, 319–320.

⁷²² Hellenkemper – Hild 2004, 422–425 (s.v. Akalissos -2-).

⁷²³ VNS 54.

⁷²⁴ Alkan 2011b, 116–117.

⁷²⁵ VNS 56–57.

kasyonunun yapılmasını beraberinde getirecek ve Vita'da adı geçen fakat lokalizasyonu yapılamamış olan pek çok yerleşimin de belirlenmesine önemli oranda katkı sağlayacaktır.

Söz konusu 25 günlük seyahatte ziyaret edilen on yer sırasıyla şunlardır: Karkabo, Kausai, Nea Kome, Partaessos, Symbolon, Nautes, Serine, Trebendai, Kastellon ve Hemalissoi. Nikolaos bu geziye kendi manastırından yola çıkarak başlamış ve zikredilen nihai ziyaret yerinden sonra tekrar manastırına dönmüştür. Söz konusu kiliselerin Sion Manastırı'na yakın civarda oldukları, bu seyahatin anlatıldığı pasajın ilk cümlesinde zaten söylenmiştir “μετὰ δὲ χρόνου δύο πνεῦμα ἅγιον φαίνεται τῷ δούλῳ τοῦ θεοῦ Νικολάῳ ἐπὶ τὸ παραγενέσθαι εἰς τοὺς παρακειμένους εὐκτηρίους ἁγίους οἴκους”. “İki yıl sonra Kutsal Ruh tanrının kölesi Nikolaos’a yakınlardaki kutsal mabetleri ziyaret etmesini ve her bir mabette bir çift öküz kurban etmesini ve tanrıyı yüceltmesini (söylemek üzere) gördü”.

Nikolaos bu kurban adama ziyaretlerine kendi manastırı Kutsal Sion'dan yanına bir miktar para (nomismata), yetmiş ölçü (metron) şarap ve otuz modios buğday alarak başlamıştır. Vita'daki anlatımlara dayanarak Sion Manastırı'nın Myra'nın kuzeyinde, Alacadağ'ın batı tarafındaki dağlık alanda olması gerektiğine dair bütün bilim adamları ortak bir görüşe sahiptirler⁷²⁶, fakat bu alandaki hangi kilise ile özdeş olması gerektiği husunda genel bir kabul yoktur. Sion manastırı için şimdiye kadar iki öneri getirilmiştir; bunlardan ilki, Karabel'in 1200 m kuzeybatısında yer alan Asarcık'taki büyük bazilikadır⁷²⁷. Beyaz kireç taşından bloklarla örülmüş olan kilise üç nefli olup yonca yaprağı biçimli “trikonkhos” apsislidir. Kilisenin güney cephesine dışardan bir şapel eklenmiştir ve burada üç lahit bulunmaktadır. Sion Manastırı için diğer öneri ise, Karabel'in 3,5 km güneybatısında Alacahisar mevkiinde 1200m yükseklikteki Çam Dağı'nın tepesinde bulunan Alacahisar kilisedir⁷²⁸. Bu kilisenin trikhonos apsisli doğu bölümü yekpare bir ana kayadan kesilerek inşa edilmiştir⁷²⁹. İlk öneri bazı bilim adamları tarafından kabul edilmiştir. Fakat Sion Manastırı'nın topografik ve mimari açıdan Alacahisar kilisesi ile eşleştirilmesi daha makul görünmektedir. Vita'da bu manastırın en belirgin özelliği, onun bir dağ başında⁷³⁰, yekpare bir kayadan inşa edilmiş bir yapı (τὸ κτίσμα μονόλιθον)⁷³¹ olarak kaydedilmiş olmasıdır. Alacahisar'daki Çam Dağı'nın tepesindeki yek-

⁷²⁶ Anrich 1917, 238 vdd.

⁷²⁷ Harrison 1963, 131–135, 150.

⁷²⁸ Chronz 1985, 73–77 öz. bkz. 75; Hellenkemper – Hild 2004, 852 vd. (s.v. H. Sion).

⁷²⁹ Kilisenin mimari detayları için bkz. Harrison 1963, 136; Hellenkemper – Hild 2004, 853–856 (s.v. H. Sion).

⁷³⁰ VNS 11, 13, 38: καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸ μοναστήριον τῆς ἁγίας Σιών εἰς τὸ ὄρος ve (Nikolaos) kutsal Sion Manastırına (varmak üzere) dağa yukarı yola koyuldu.

⁷³¹ VNS 11.

pare beyaz kireç taşından kesilmiş olan kilisenin ilk inşa edilmiş hali tahayyül edildiğinde, Vita'daki şu ifade daha iyi anlaşılır olmaktadır: τὸ κτίσμα μονόλιθον καὶ ὅλον τὸ ὄρος λάμπων ἥν ὡς ὁ ἥλιος⁷³² ([Kutsal Sion Manastırı] yekpare kayadan bir yapı ve bütün dağ güneş gibi parlak idi). Bu nedenle, Sion Manastırı'nın eşleştirilmesi için Alacahisar kilisesinin Asarcık'taki bazilikadan daha makul olduğu görünmektedir.

Nikolaos kendi manastırından ayrıldıktan sonra ilk ziyaret yeri Karkabo'daki Cebrail Kilisesi'dir. Vita'da Cebrail Kilisesi'nin adı sadece bir kez Karkabo ile birlikte anılmaktadır. Myra'nın 7 km kuzeydoğusunda yer alan Alakilise'de ele geçmiş olan ve buradaki üç nefli büyük bazilikanın⁷³³ Cebrail'e adandığından ve onarımından söz eden yazıt⁷³⁴ sayesinde Cebrail Kilisesi ile Alakilise'deki bu bazilika özdeşleştirilmektedir⁷³⁵. Bu durumda Nikolaos'un bu seyahati ile ilişkin olarak şu soru sorulabilir: Nikolaos bu gezisinde, kendi manastırına daha yakın kiliseler olmasına rağmen Alakilise/Karkabo'daki Cebrail Kilisesi'ni ilk ziyaret yeri olarak seçmesinin nedeni Vita'da açıkça belirtilmemiştir. Fakat burada Başmelek Cebrail Kilisesi'nin ya eskiliği ile ya da başka bir nedenle önceliğinin rol almış olduğu düşünülebilir. Ayrıca bu gezide sayılan on yerleşimin nüfus ya da toprak bakımından büyüklüklerinin bir önemi olmadığı Kutsal Ruh'un Nikolaos'a “her bir mabette bir çift öküz kurban kesmesini” istemesinden anlaşılmaktadır. Nikolaos, bu gezide sayılan diğer bütün kiliselerde bir çift öküz adamasına rağmen sadece Karkabo'daki Cebrail Kilisesi'nde üç öküz kurban kesmiştir⁷³⁶.

Karkabo/Alakilise'den sonra Nikolaos'un hangi istikamette bir güzergâh takip ederek diğer mabetlere ulaştığı Vita'da açıkça söylenmemiş olsa da güneye doğru indiği tahmin edilebilir. Aşağıda görüleceği üzere, Alakilise vadisi civarındaki mevcut kiliseler burada bulunan Cebrail Kilisesi'nin güneyinde yer almaktadır. Ayrıca, Nikolaos'un beşinci ziyaret noktası olan Symbolon'a gidişi κατελθεῖν “aşağı doğru inmek” fiili ile ifade edilmektedir. Yukarıda tartışıldığı üzere (bkz. bşl. 2.3.30) Symbolon, ya Kasaba Çayı ile Tokluca Çayı'nın birleştiği noktadaki Dereagzı Kalesi ya da Myra'nın 4 km doğusunda yer alan lagün/dalyan olabilir. Eğer Symbolon Dereagzı'na yerleştirilecek olursa, bu, Nikolaos'un Alakilise/Karkabo ile Symbolon arasında ziyaret ettiği Kausai, Nea Kome ve Partaessos yerleşimlerinin Alakilise ile Dereagzı arasında aranması gerektiği anlamına gelmektedir. Bu durum, Symbolon'dan sonra ziyaret edilen 5 kilisenin de Dereagzı ile Sion Manastırı/Alacahisar (yahut Asarcık)

⁷³² VNS 11.

⁷³³ Harrison 2001, 15–27; Grossmann – Severin 2003, 33–49; Hellenkemper – Hild 2004, 607–610 (s.v. Karkabo).

⁷³⁴ Petersen – Luschan 1889, 41.77.

⁷³⁵ Chronz 1985, 68; Foss 1991, 310–311; Blum 1995, 55; Hellenkemper – Hild 2004, 607–610 (s.v. Karkabo).

⁷³⁶ VNS 56.

dolaylarına yerleştirilmesi gerektiği sonucuna götürmektedir. Fakat Dereagzı ile Sion Manastırı arasındaki Erken Bizans kiliselerinin sayısı da böyle bir lokasyonun yapılmasına izin vermemektedir. Nikolaos bu seyahatinde rastgele bir şekilde dolaşmamış tam aksine belli bir coğrafi düzen içinde seyahat etmiş olmalıdır. Sion Manastırı civarındaki kiliselerin buluntu yerleri göz önüne getirildiğinde Nikolaos'un Alakiliseden sonra güneye doğru ilerleyen bir güzergâh takip etmiş olması gerektiği akla daha uygun gelmektedir. Bu da Symbolon'un Myra lagünü ile özdeş olması gerektiği düşüncesini kuvvetlendirmektedir. Zaten Symbolon'dan hemen sonraki ziyaret yeri Nautes "gemici" anlamına gelen bir yer adı olması dolayısıyla da Symbolon ve Nautes'in deniz kenarında ve birbirlerine yakın yerler olması gerektiğini düşündürmektedir.

Böylece, Karkabo ile Symbolon arasında sayılan üç yerleşim yerinin (Kausai, Nea Kome ve Partaessos) Alakilise ile Myra lagünü arasında aranması gerektiği söylenebilir.

Bununla birlikte, Alakilise vadisi civarında yer alan Dikmen⁷³⁷ (bkz. bşl. 2.1.9), Yılanbaşı⁷³⁸ (bkz. bşl. 2.1.17), Turant Asarı (bkz. bşl. 2.1.16)⁷³⁹, Muskar/Belören⁷⁴⁰ (bkz. bşl. 2.1.15) ve Karacaören-Günağı⁷⁴¹ (bkz. bşl. 2.1.13) yerleşimlerindeki Erken Bizans kiliselerinin bu 25 günlük seyahat kapsamında ziyaret edilmiş olmaları gerekir.

Yeniden seyahat güzergâhına dönülünce, Nikolaos'un Karkabo/Alakilise'den bir sonraki ziyaret yeri, Kausa'daki Aziz Theodoros Kilisesi'dir. Daha önce, Kausai'nın Myra'nın yaklaşık 40 km batısındaki modern Kaş ile muhtemelen iki yer arasındaki ses benzerliğine dayanarak eşitlenmek istenmiştir⁷⁴². Fakat bu özdeşlik, Alakilise'den bir sonraki ziyaret yerinin bu kadar uzak olamayacağına istinaden reddedilmektedir⁷⁴³. Yukarıda söylendiği gibi Kausai ve sonraki iki yerleşim Alakilise ile lagün arasında olmalıdır. Dolayısıyla burada coğrafi yakınlık dikkate alınarak Kausai için Alakilise'ye en yakın olan Dikmen Tepesi'ndeki Erken Bizans kilisesinin, Kausai'nın Aziz Theodoros Mabedi ile eşleştirilebileceği önerilebilir. Fakat şimdilik coğrafi yakınlığın dışında bu lokalizasyonu onaylayabilecek başka bir veri yoktur.

Nikolaos, Kausai'dan (Dikmen Tepesi?) sonra Nea Kome'deki Başmelek (Arkhangelos)

⁷³⁷ Harrison 2001, 27; Hellenkemper – Hild 2004, 520 (s.v. Dikmen 1).

⁷³⁸ Wurster 1975, 87–89; Grossmann – Severin 2003, 54–57; Hellenkemper – Hild 2004, 921 (s.v. Yukarı Beymelek).

⁷³⁹ Harrison 2001, 27–30; Hellenkemper – Hild 2004, 898 (s.v. Turant Asarı).

⁷⁴⁰ Harrison 2001, 10–12; Grossmann – Severin 2003, 27–33; Hellenkemper – Hild 2004, 890–892 (s.v. Traglassos).

⁷⁴¹ Alkan 2011b, 109.

⁷⁴² Anrich 1917, 535.

⁷⁴³ Foss 1991, 326; Blum 1995, 55; Blum 1997, 117.

Kilisesi'ne gitmiştir. Nea Kome “Yeni Köy” yer adı geç bir yerleşim yerine işaret etmektedir⁷⁴⁴. Bu yerleşim de Alakilise vadisi civarında olmalıdır. Alakilise vadisi yakınlarında Nea Kome ve Başmelek Kilisesi'nin yerleştirilebileceği en uygun yer Karacaören ve Günağı kilisesidir.

Nea Kome'den sonra Nikolaos, Partaessos'ta bulunan Aziz Apphianos Kilisesi'ni ziyaret etmiştir. Karacaören'den güneye doğru inen bir antik dağ yolu Günağı kilisesinden geçerek Yılanbaşı'ndaki yerleşim yerine ulaşmakta ve buradaki kalıntılarının arasından geçip aşağıya doğru zikzaklar yaparak lagünün kuzeyindeki Yukarı Beymelek köyüne doğru inmektedir. Yılanbaşı yerleşimi, Günağı kilisesinin yaklaşık 1 km güneyinde bir tepe üzerinde yatmaktadır. Klasik Çağ'dan Bizans Dönemi'ne kadar yerleşim kalıntıları mevcuttur. Buradaki mevcut olan Erken Bizans kilisesi Aziz Apphianos Mabedi olabilir. Başka bir deyişle, Karacaören–Günağı/Nea Kome ile Yılanbaşı arasındaki hem coğrafi yakınlık hem de yol bağlantısı bakımından Partaessos'un Yılanbaşı'na yerleştirilmesi mümkün görünmektedir.

Yılanbaşı'ndan Yukarı Beymelek'e inen antik yol aynı zamanda yukarıda bahsi geçen dağlık alandaki yerleşimlerin lagün ile, dolayısıyla denizle irtibatını sağlıyordu. Yukarıda Nikolaos'un Partaessos'tan sonraki ziyaret yerinin Symbolon olduğu ve Symbolon'un da lagüne verilmiş bir isim olduğu söylenmişti. Nikolaos büyük bir ihtimalle Yılanbaşı/Partaessos'tan Symbolon'a yani lagüne söz konusu antik yolu kullanarak inmiş olmalıdır ve burada, Başmelek ve Aziz Demetrios kiliselerini ziyaret etmiştir (ἀπ' ἐκεῖθεν κατῆλθεν εἰς τὸ εὐκτήριον τοῦ ἀρχαγγέλου καὶ τοῦ ἁγίου Δημετρίου ἐν τῷ Συμβόλῳ). Bu iki mabedin lagün civarında eşleştirilebileceği Erken Bizans Dönemi'nden kalma kiliseler mevcut değildir. Lagün civarında tek nefli ve 11.–12. yüzyıllar arasına tarihlenen sadece 4 şapel bulunmaktadır. Andriake Limanı'ndaki yerleşimlerde de 5 kilise olduğu bilinmektedir⁷⁴⁵. Dolayısıyla Symbolon'un Başmelek ve Aziz Demetrios kiliselerinin lagün yakınlarında ve belki de içinde yahut bunlardan birinin gölün ağzında inşa edilmiş olabileceklerini düşünmek imkânsız değildir. Nitekim lagünün ağzının hemen iç kısmında iki küçük ada üzerinde yapı kalıntıları 19. yüzyıl başlarında Beaufort tarafından ve daha sonra Spratt ve Forbes tarafından gözlemlenmiştir (bkz. bşl. 2.3.30). Hellenistik olmadığı Beaufort tarafından belirtilen bu yapı kalıntılarının bir kiliseye ait olma ihtimali düşünülebilir.

Nikolaos'un Symbolon'dan bir sonraki ziyaret yeri Nautes de lagün yakınlarında bir yer olmalıdır. Nautes'in sözcük anlamı “νάυτης/gemici” bu yerin daha önce kabul edildiği gibi dağlık alanda⁷⁴⁶ değil deniz kıyısında bir yer olması gerektiğini düşündürmektedir. Lagünün

⁷⁴⁴ Ševčenko 1984, 14.

⁷⁴⁵ Harrison 1963, 142–143.

⁷⁴⁶ Foss 1991, 332.

ağzında bir iskele olduğu ve burasının deniz taşımacılığında yoğun bir şekilde kullanıldığı, Myra'da ele geçen ve M. S. 2. yüzyıla tarihlenen bir yazıt⁷⁴⁷ vasıtasıyla bilinmektedir. Lagünün deniz taşımacılığındaki önemi aşikârdır ve pek çok küçük geminin burayı bir liman olarak kullanmış olması gerekir. Böyle bir durumda lagün yakınlarında gemi işleriyle ilgili bir yerin olması ve buranın da Nautes diye adlandırılmış olması pek muhtemeldir. Bununla beraber, Nikolaos'un Nautes'te ziyaret ettiği Theotokos Kilisesi neredeydi sorusu yeniden ortaya çıkmaktadır. Buna verilebilecek kesin bir cevap olmamakla birlikte, hem Symbolon'daki iki kilise hem de bunların yakınında olan Nautes'teki kilise ya deprem sonucunda yıkılmış ya da 7. yüzyılda bu bölgeye yapılan Arap akınları sırasında tahrip edilmiş yahut Myra'daki 4. yüzyıl Aziz Nikolaos Kilisesi gibi metrelerce alüvyon birikintisi altında kalmış olabilirler.

Symbolon ve Nautes'ten sonra Nikolaos'un rotası yeniden kuzeye doğru yönelmiş olmalıdır. Yani Nautes'ten sonra gelen Serine, Trebendai, Kastellon ve Hemalissoi Myra'nın kuzeyindeki dağlık alanda aranmalıdır. Hemalissoi'un, son ziyaret yeri olduğu için Sion Manastırı'na daha yakın olması gerekir. Çünkü Nikolaos buradan sonra kendi manastırına gelmiştir. Vita'ya göre, Kastellon'un da Sion Manastırı ile Myra arasında bir yerde olması gerekmektedir. Vita'da, 25 günlük bu seyahatin bittiği günlerde Nikolaos'un Myra'ya giderken yolundan dönüp Kastellon'a gittiği ve orada, Sabandos'ta bulunan ve çökme tehlikesi ile karşı karşıya olan Aziz Daniel Mabedi için dua ettiği ve para yardımında bulunduğu anlatılmaktadır. Nikolaos'un Myra yolundan dönüp Kastellon'a gitmesi, Kastellon'un dağlık alanda olduğunu açıkça göstermektedir (aşağıda yeniden ele alınacak). Trebendai'in ise, Myra'nın 7 km kuzeyinde yer alan Muskar/Belören köyündeki Asarbelen Tepesi'nde mevcut olan yeni bir Hellenistik bir yazıt aracılığıyla Muskar'a yerleştirilmesini gerekli kılmaktadır (bkz. bşl. 2.3.32). Muskar aynı zamanda Turant Asarı, Alakilise, Devекuyusu, Karabel ve Myra'yı birbirine bağlayan yolların kavşak noktasıdır⁷⁴⁸. Trebendai'dan bir önce ziyaret edilen Serine ise normal olarak Trebendai yakınlarında olmalıdır. Böylece Nikolaos'un Nautes'ten sonra muhtemelen Demre Çayı'nın (Myros) batı tarafına hiç geçmeksizin lagün civarından kuzeye yönelerek dağlık alana çıktığı söylenebilir.

Trebendai çok büyük olasılıkla Muskar ve Asarbelen yerleşimi ile özdeşir⁷⁴⁹ (bkz. başlık Trebendai). Trebendai'in Muskar–Asarbelen'e yerleştirilmesinden sonra, 25 günlük seyahatte Nautes ile Trebendai arasında zikredilen Serine'nin yeri hakkında fikir yürütülebilir. Bu durumda ilk akla gelen, Serine'nin deniz kıyısı ile Muskar arasında bir yer veya Muskar'a çok

⁷⁴⁷ LBW 1311 (= OGIS 572).

⁷⁴⁸ Harrison 2001, 11.

⁷⁴⁹ Alkan 2011b, 111–113.

yakın bir yer olması gerektiği düşünülebilir. Buna binaen Serine için önerilebilecek en makul yerleşim, Muskar'ın yaklaşık 2 km doğusunda yer alan Turant Dağı'nın tepesindeki Turant Asarı'dır. Turant Asarı ile Muskar arasında antik bir yol bağlantısı mevcuttur. Alakilise vadisi içerisinde gelen antik bir dağ yolu da Turant Dağı'nın doğusundaki vadiden aşağıya Myra'ya doğru inmektedir⁷⁵⁰. Nikolaos Nautes'ten ayrıldıktan sonra büyük bir ihtimalle bu yolu kullanarak Turant Asarı'ndaki (Serine?) kiliseye çıkmış olmalıdır. Bu seyahatteki sıralama ve Nikolaos'un nihai varış yerinin daha batıda olan kendi manastırı olduğu göz önüne alınınca, doğudan batıya doğru yol almış olması gerektiği söylenebilir ve önce Turant Asarı'na yani Serine'ye oradan da Muskar'daki Trebendai'a geçmiş olmalıdır.

Trebendai'dan sonraki son iki ziyaret yeri olan Kastellon ve Hemalissoi'un yerleştirilmesi biraz daha zor bir sorun olarak durmaktadır. Fakat yukarıdan beri çizilmeye çalışılan güzergâh haritasına göre bu iki yerin Muskar'ın batısında aranması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Kastellon, Nikolaos'un başka bir yolcuğunda da anılmaktadır. Söz konusu 25 günlük seyahatini tamamladığı günlerde başka bir seyahat için Nikolaos kendi manastırından Myra'ya giderken Kastellon'a dönmüş (ἐκαμψεν ἐν τῷ Καστέλλῳ ἐπὶ τὸ εὐξασθαι) ve yakınında bulunan Sabandos'ta çökme tehlikesi ile karşı karşıya olan Aziz Daniel Kilisesi için dua etmiş ve orada bulunan Damaseili Nikolaos adında bir rahibi bu kilisenin onarımı için görevlendirerek para yardımında bulunmuştur⁷⁵¹. Vita'daki bu anlatım Kastellon, Sabandos ve Damasei'in birbirlerine yakın olduklarını göstermektedir. Damasei'i de kapsayan bir khora'ya sahip olan Sabandos'un⁷⁵² nerede olabileceğine dair kesin bir belge mevcut değildir. Foss, Muskar-Asarbelen Tepesi'ne Kastellon'u, Muskar'a da Sabandos'u ve Muskar ile Asarbelen Tepesi arasında bir şapel bulunan yere ise Damasei'i yerleştirmektedir⁷⁵³. Fakat yukarıda tartışıldığı üzere, Asarbelen Tepesi ve çevresi Muskar da dâhil olmak üzere Trebendai olmalıdır.

Bu yolculuğunda Nikolaos Myra'ya giderken büyük bir ihtimalle, günümüzde Gâvur Yolu diye adlandırılan, Myra'nın 4 km kuzeyindeki Köşkerler'den itibaren izleri takip edilen ve Muskar üzerinden Arneai istikametine giden Roma Dönemi yolunu⁷⁵⁴ kullanmıştır. Çünkü Sion Manastırı'ndan Myra'ya ulaşılabilir en kısa ve en rahat yol Gâvur Yolu'dur. Nikolaos'un Myra yolundan Kastellon'a dönmesi κάμπτω fiili ile ifade edilmektedir. Bu fiil "geri dönmek" anlamında kullanılmış olabileceği gibi "kırık bir dirsek"⁷⁵⁵ şeklinde yani ana yoldan

⁷⁵⁰ Foss 1991, 312.

⁷⁵¹ VNS 58.

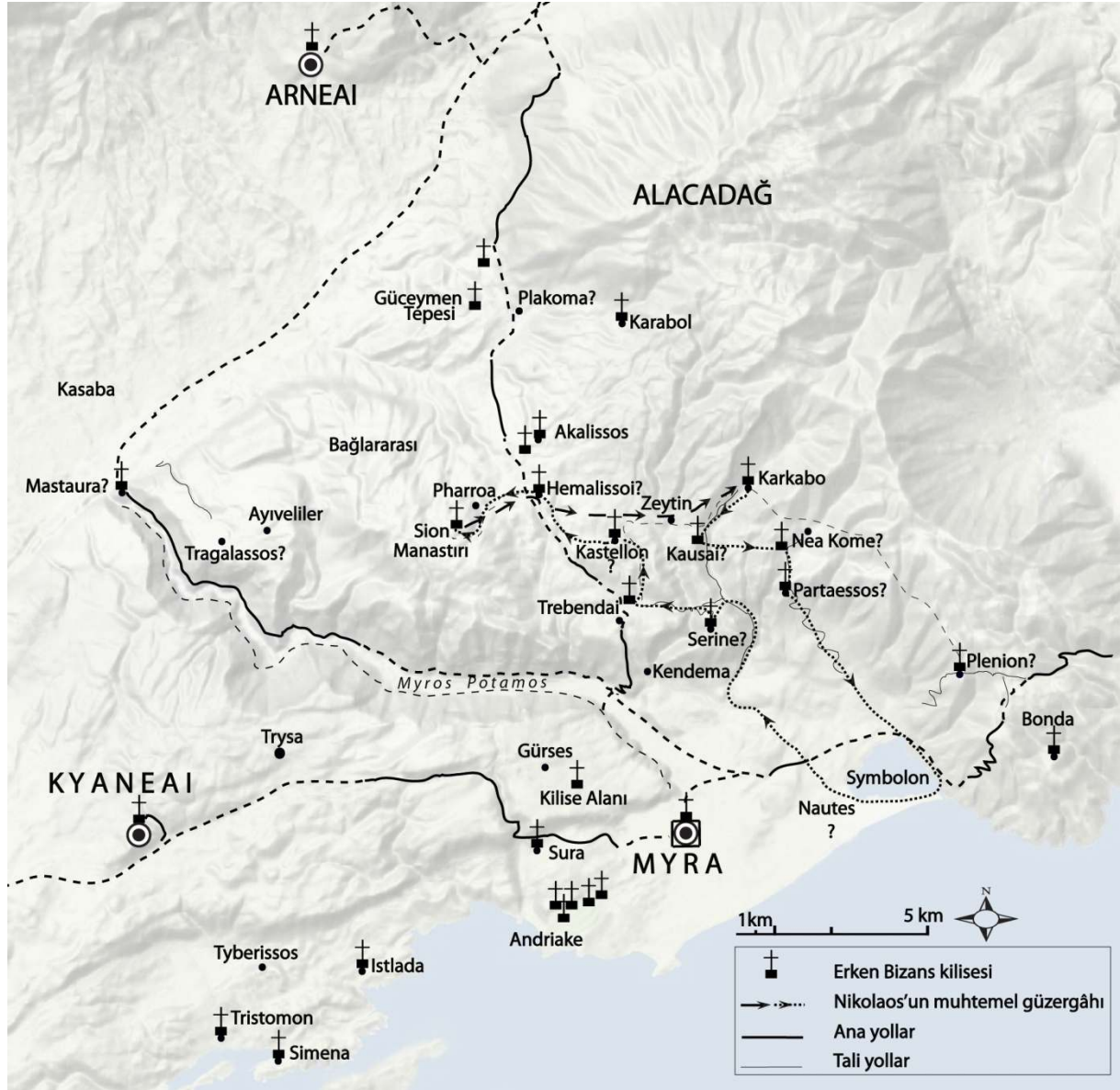
⁷⁵² VNS 41.

⁷⁵³ Foss 1991, 311–313 ve 331.

⁷⁵⁴ Harrison 1963, 131 ve dn. 96.

⁷⁵⁵ LSJ.

sapmak manasında da anlaşılabilir. Dolayısıyla Kastellon ana yol üzerinde tali bir yol ile ulaşılan bir yerde aranması gerekmektedir. Kastellon için daha önce Dereagzı Kalesi⁷⁵⁶ ve Muskar–Asarbelen Tepesi⁷⁵⁷ önerileri getirilmiştir. Fakat her ikisi de Klasik Dönem yerleşimleridir ve Kastellon/Castellum ismi daha çok Roma–Bizans dönemlerinde verilmiş bir adlandırma olduğunu düşündürmektedir.

Harita 2.2 Sionlu Nikolaos'un 25 Günlük Kutsal Seyahatindeki Muhtemel Güzergâhı ve Vita'daki Bazı Yerleşim Yerleri İçin Önerilen Lokalizasyonlar

Nikolaos Kastellon'dan sonra bu seyahatin son durak noktası olan Hemalissoi'da Melissa Kilisesi'ni ziyaret etmiştir. Sion Manastırı'ndan önceki son ziyaret yeri olması hasebiyle He-

⁷⁵⁶ Anrich 1917, 534–535; Robert 1955, 205 dn. 3.

⁷⁵⁷ Foss 1991, 312–313.

malissoi'un manastırın yakın civarında aranması gerektiği söylenebilir. Karabel'in 2,5 km güneydoğusunda yer alan ve bir Erken Bizans kilisesine sahip olan Devekuyusu⁷⁵⁸, Hemalissoi'un lokalizasyonu için önerilmektedir⁷⁵⁹. Bu mümkün olabilir fakat Devekuyusu'nun Sion Manastırı'na yakınlığı dışında bu öneriyi doğrulayacak herhangi bir veri mevcut değildir.

Eğer haritada bu alandaki kiliselerin konumları ve Nikolaos'un rotası göz önüne alınırsa, son iki yerleşim üzerine bazı önerilerde bulunmak mümkündür. Yukarıda belirtildiği gibi Kastellon tali bir yolla ulaşılan bir yerde olmalıdır. Devekuyusu, Muskar ile Sion Manastırı arasında ve ana yolun kuzeyindeki alanda kalmaktadır. Buna göre Devekuyusu, Kastellon'un yerleştirilmesi için önerilebilir. Son ziyaret yeri olan Hemalissoi ise Karabel köyüne lokalize edilebilir. Çünkü Sion Manastırı'na en yakın kilise orada bulunmaktadır.

25 günlük seyahatin incelenmesinin ardından çıkarılabilecek en önemli sonuç, adı geçen yerleşimlerin ve kiliselerin Demre Vadisi'nin kuzeyinde ve doğusunda kalan alanda aranması gerektiğidir. Söz konusu yerleşimlerin ne kadar büyüklükte ve ne kadar nüfusa sahip olabileceklerinin tespiti mümkün değildir. Vita'da anılan birkaç yerin nüfusu hakkında bilgi sahibi olmak mümkündür⁷⁶⁰. İlk ziyaret yeri olan Karkabo hariç diğer yerlerin hepsinde bir çift öküz kurban edilmiştir. Bu ziyarette kurban adamlarında yerleşimlerin sahip oldukları nüfusun dikkate alınmadığı anlaşılmaktadır.

2.3.34 Sonuçlar

Demre Vadisi'nin kuzeyinde ve doğusunda antik kalıntıları günümüze ulaşmış olan yerleşimler modern isimleriyle alfabetik olarak yukarıda tanıtılmıştır. Aynı şekilde, Vita'da adı geçen ve Myra civarında olması muhtemel olan yerleşimler de tek tek incelenmiştir. Bunlara paralel olarak, daha önce yapılmış olan lokalizasyon önerileri eleştirilmiş ve ek olarak bazı yeni öneriler getirilmiştir. Bu yeni öneriler, özellikle Nikolaos'un kurban töreni seyahatlerinde adı geçen yerleşimler üzerinedir. Bu gezilerin incelenmesinin ardından çıkarılan en önemli sonuç ise Nikolaos'un kurban kesmek üzere gittiği bütün kiliselerin Demre Vadisi'nin kuzeyinde ve doğusunda aranması gerektiğidir. Bu bölgede yer alan kiliselerin Vita'da adı geçen kiliselerle eşleştirilebilmesi mevcut belgelerin azlığından dolayı mümkün görünmemektedir. Arkeolojik kalıntılara göre Demre Vadisi'nin kuzey ve doğusundaki yerleşim sayısı, Vita'da adı geçen yerlerin sayısından daha azdır. Buna dayanarak bu bölgedeki yerleşimlerin çok büyük çoğunluğunun, özellikle kiliseye sahip olanların tamamının Vita'da adı geçmiş olmalıdır.

⁷⁵⁸ Hellenkemper – Hild 2004, 517 (s.v. Devekuyusu).

⁷⁵⁹ Foss 1991, 311 vd.

⁷⁶⁰ Plakoma'da yak. 300 kişi yaşıyordu (VNS 16), Plenion 200 nüfuslu bir yerleşimdi (VNS 55) Tragalassos da 200 civarında bir nüfusa sahipti, bkz. Blum 1995, 58 vd.

Vita'da adı geçen yerleşimler üzerine elde edilen sonuçlar, öneriler ve Myra teritoryumu ile ilişkileri özetle alfabe sırasına göre aşağıdakilerdir.

Akalissos: Karabel'in 1200 m kuzeyinde yer alan Asarcık olmalıdır. Vita'da bahsedilen Akalissos'un Aziz Johannes Manastırı ile Asarcık kale yerleşiminin aşağısındaki üç nefli büyük bazilikanın, daha önce Chronz ve Hellenkemper–Hild tarafından önerilmiş olan özdeşliği oldukça makuldür.

Andronikos: Bu yer için şimdiye kadar herhangi bir lokalizasyon önerisinde bulunulmamıştır. Orta Lykia'da olması gerektiği kabul edilmektedir⁷⁶¹. Vita'da Andronikos'un statüsü *khora* olarak zikredilmekte ve içinde Presbaion diye bir yerden söz edilmektedir. Myra teritoryumunda olup olmadıkları belirsiz olmakla birlikte bu iki yerleşimin Bonda Tepesi'nde Kaklık diye adlandırılan ve Claudius yol anıtının bulunduğu civarda olabilecekleri yukarıda Stratiotes başlığı altında önerilmektedir.

Arnabanda: Vita'daki anlatımlardan Arnabanda'nın bir *khora* veya bir köy konumunda olduğu ve Sion Manastırı'nın kuzeyinde bir yerde bir kale yerleşimi olması gerektiği anlaşılmaktadır. Çünkü Arnabanda sakinleri Kaisar Dağı'nda bulunan içme suyu kaynakları için Nikolaos'tan yardım talep etmeye Sion Manastırı'na geldiklerinde, Nikolaos onların köyüne çıkacağını söylemiştir. Dolayısıyla bu ifadeden, Arnabanda'nın Sion Manastırı'ndan yüksekte bir yer olduğu sonucu çıkmaktadır. Foss tarafından varsayım olarak yapılan Arnabanda'nın Alacahisar'a yerleştirilme⁷⁶² teklifinin kabul edilmesi imkânsız görünmektedir. Çünkü Sion Manastırı'nın Alacahisar'daki monolithik kilise ile özdeş olma ihtimali oldukça yüksektir. Arnabanda muhtemelen Myra teritoryumunun dışında daha kuzeyde bir yer olmalıdır. Arnabanda başlığı altında Vita'nın anlatımları çerçevesinde yapılan inceleme sonucunda bu yerin lokalizasyonu için önerilebilecek en uygun yerleşim Arneai'nin yaklaşık 10 km doğusunda yer alan Yazır köyü görünmektedir.

Damasei: Sabandos'un sınırında bir *khoriön* olarak belirtilmektedir. Ayrıca Kastellon'dan da fazla uzak bir yerde olmamalıdır.

Edrasa: Edrasalı evli bir çiftin Sion Manastırı'na gelip Nikolaos'u üç gün bekledikten sonra geri dönmeleri olayının Vita'da anlatımına göre Edrasa'nın Sion Manastırı'ndan uzakta bir yer olması gerekmektedir. Ses benzerliğinden dolayı bugünkü Adrasan ile özdeş olabilir.

Hemalissoi: Nikolaos'un 25 gün süren kilise gezilerinin son durağıdır. Bu nedenle Sion manastırına yakın bir yerde olabilir. Karabel'e 1 saatlik yürüme mesafesinde bulunan Deve-

⁷⁶¹ Hellenkemper – Hild 2004, 439 (s.v. Andronikos).

⁷⁶² Foss 1991, 331.

kuyusu olabileceği Foss tarafından önerilmektedir. Yukarıda 25 günlük seyahat üzerine yapılan incelemeye göre Hemalissoi'un yerleştirilebileceği en uygun yerin Karabel olduğu görülmektedir.

Karkabo: Foss tarafından yapılmış olan Karkabo–Alakilise özdeşliğine kesin gözüyle bakılabilir.

Kaisar Dağı: Vita'daki anlatıma göre bu dağda Arnabanda köyünün içme suyu kaynağı bulunmaktaydı. Arnabanda'nın da Sion Manastırı'ndan daha kuzeyde bir yer olması gerekmektedir. Kaisar Dağ'ı için daha önce yapılan, Myra'nın kuzeyindeki Alacadağ önerisi⁷⁶³ makul karşılanabilir.

Kastellon: Muhtemelen Muskar ile Alacahisar arasında, Gâvur Yolu'na birleşen tali bir yol ile ulaşılan bir yer olmalıdır. Nikolaos'un 25 günlük seyahatinde adı geçen Kastellon muhtemelen Muskar ile Karabel arasında, Gâvur Yolu'nun kuzeyinde yer alan Devekuyusu yerleşimi veya yakınlarında bir yerde idi.

Kausai: Daha önce Kaş (Antiphellos) ile eşitlenmeye çalışılmış fakat bu kabul görmemiştir. Kausai, Nikolaos'un 25 günlük kilise ziyaretlerinde ilk durak noktası olan Karkabo/Alakilise'den bir sonraki ziyaret yeridir. Muhtemelen Alakilise'nin 1 km güneyindeki Dikmen Tepesi ve kuzeydoğusunda bulunan yerleşimdir.

Kendema: Myra'nın 3,5 km kuzeyinde yer alan Gödeme ile özdeşleştirilmektedir⁷⁶⁴.

Kroba: Kyaneai'nın 4 km kuzeyinde yer alan Köristan/Korba ile eşitliği düşünülmektedir⁷⁶⁵.

Kyparissos: Nikolaos Kroba'da iken yanına Kyparissos'tan bir kadın gelerek hasta oğlunu iyileştirmesini istemiştir. Bu anlatıya göre Kyparissos, Kroba'nın lokalize edilmesi gerektiği düşünülen Körüsten'e yakın bir yer olmalıdır.

Nautes: Nikolaos'un 25 günlük kurban töreni ziyaretinde Symbolon'dan sonraki durak noktasıdır. Symbolon için Myra lagünü önerisi doğru ise “gemici” anlamına gelen Nautes de lagün yakınlarında bir yer olmalıdır.

Nea Kome: Nikolaos'un 25 günlük kilise ziyaretlerinde Karkabo/Alakilise ve Kausai'dan (Dikmen?) sonraki üçüncü durağıdır. Nea Kome muhtemelen Alakilise'nin yaklaşık 2 km güneydoğusunda yer alan Karacaören ve Günağı kilisesinin bulunduğu yerleşim alanı idi.

Nikapo: Küçük bir köy yerleşimi olan Nikapo'nun nerede olabileceğine ve ayrıca Sion Manastırı'na da yakın olup olmadığına dair hiçbir ipucu yoktur.

⁷⁶³ Hellenkemper – Hild 2004, 581 (s.v. Kaisar).

⁷⁶⁴ VNS 73; Kalinka 1900, 67; Robert 1955, 203 ve dipn. 2.

Foss 1991, 327; Hellenkemper – Hild 2004, 625 (s.v. Kendema).

⁷⁶⁵ Anrich 1917, 535; Robert 1955, 205 dn. 2; Foss 1991, 327.

Partaessos: Nikolaos 25 günlük kilise gezileri sırasında dördüncü ziyaret yeri olan Partaessos'tan sonra Symbolon'a inmiştir. Symbolon büyük bir ihtimalle Myra lagünü idi. Partaessos lagünün yakl. 4 km kuzeyindeki Yılanbaşı'na yerleştirilebilir. Bu lokalizasyon Nikolaos'un bu gezisi sırasında takip etmiş olması gereken güzergâha da uygun düşmektedir.

Pharroa: Sionlu Nikolaos'un ve amcası yaşlı Nikolaos'un doğduğu, sınırları içinde Sion Manastırı'nın bulunduğu küçük köydür. Alacahisar'daki monolit kilise çok büyük bir ihtimalle Sion Manastırı idi. Pharroa da Alacahisar kilisesinin 1 km kuzeydoğusundaki yerleşim olmalıdır.

Plakoma: Myra civarında iki ayrı Plakoma olduğu düşünülmektedir. Vita'da kutsal selvi ağacı ile birlikte anılan Plakoma için Arneai yakınlarındaki Çağman köyü'ne lokalize edilmesi gerektiği Foss tarafından önerilmektedir. Bu öneri makul görünmektedir, çünkü kötü bir ruhun musallat olduğu bu ağaç kesilme hikâyesinden Plakoma'nın Myra ile Arneai arasındaki sınırda olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle Çağman köyü bu lokalizasyon için uygun görünmektedir.

Plenion: 200 nüfusa sahip bir köy yerleşimidir. Myra'nın 10 km doğusunda yer alan Belen Tepesi'ndeki kale ve çevresindeki yerleşim Plenion'un buraya yerleştirilmesi için uygun görünmektedir. Arazi tanımlamalarında yaygın olarak kullanılan "belen" sözcüğü "dağlar arasında geçit veren yer, bel" anlamındadır. Belen Tepesi'ne bu ismin verilmesi de Yukarı Beymelek köyünden gelen ve Finike Limanı'na giden ve yakın zamana kadar da kervan yolu olarak kullanılan antik yolun bu tepeden geçmesidir. Buna rağmen, Belen adının, Plenion isminin zamanla biçim değiştirmiş hali olabileceği de akla gelmektedir. Belen Tepesi aynı zamanda Myra civarındaki köylüler tarafından Belos diye de adlandırılmaktadır.

Presbaion: (bkz. yukarıda "Andronikos" maddesine).

Rhabbamousa: Plenion'a bağlı küçük bir yerleşimdir. Eğer yukarıda Plenion'un Belen'e yerleştirilme önerisi doğruysa, Rhabbamousa Belen Tepesi civarında aranması gerekir.

Sabandos: Damasei'i de kapsayan bir khora'ya sahip olan Sabandos için bir lokalizasyon önerisinde bulunmak oldukça zordur. Foss, Asarbelen Tepesi'ne Kastellon'u, Muskar'a da Sabandos'u ve Muskar ile Asarbelen Tepesi arasında bir şapel bulunan yere ise Damasei'i yerleştirmektedir⁷⁶⁶. Asarbelen Tepesi ve çevresi Muskar da dâhil olmak üzere Trebendai olmalıdır. Nikolaos Myra'ya giderken yolunu değiştirip, Sabandos'ta bulunan ve çökme tehlikesi içinde olan Aziz Daniel Kilisesi için dua etmek üzere Kastellon'a gitmiş, bu kilise için dua edip orada Nikolaos adında Damaseili bir rahibi kilisenin onarımı için görevlendir-

⁷⁶⁶ Foss 1991, 311–313 ve 331.

miştir. Bu anlatı, Sabandos ve Damasei'in Kastellon'a yakınlığını gösterir. Bu üç yerleşim muhtemelen Devekuyusu civarlarında idi. Devekuyusu'na Sabandos yerleştirilirse, Damasei de Devekuyusunun 2 km doğusunda yer alan Zeytin köyündeki antik yerleşime lokalize edilebilir.

Serine: Nikolaos'un 25 günlük seyahatinde takip etmiş olması muhtemel güzergâha göre-Turant Asarı ile özdeş olabilir.

Seroiata: İsim benzerliğinden dolayı, Myra'nın 22 km kuzeybatısında, Antiphellos'un 9 km kuzeybatısında yer alan Seyret köyüne (Gökçeören) yerleştirilmektedir⁷⁶⁷. Bu lokalizasyon makul karşılanabilir.

Sibinos: Sibinos için daha evvel lokalizasyon önerisinde bulunulmamıştır. Vita'da sadece, Sibinos'tan hasta bir adamın şifa aramak üzere Nikolaos'un yanına geldiği anlatılmaktadır. Nerede olabileceğine dair herhangi bir delil mevcut değildir.

Soklai: Soklai'nın Myra teritoryumu ile hiçbir ilgisi yoktur. Elmalı'nın yaklaşık 12 km güneydoğusunda yer alan bugünkü Söğle ile özdeşleştirilmektedir⁷⁶⁸.

Stratiotes: Sion Manastırı ile Myra arasında, Gâvur Yolu üzerinde bir yerleşim ya da bir dağ adı yahut kale vb. bir yapıya izafeten adlandırılan bir mevki olmalıdır.

Symbolon: Nikolaos'un 25 günlük kilise ziyareti gezilerinden güneyde olduğu anlaşılmaktadır. Büyük bir ihtimalle Myra'nın doğusundaki lagündür.

Tragalassos: Daha önce Karabel'e ve Muskar-Asarbelen Tepesi'ne yerleştirme önerileri getirilmiştir. Bu çalışmada Tragalassos'un Arapyurdu'na yerleştirilmesi gerektiği önerilmektedir (bkz. bşl. 2.3.31).

Trebendai: Muskar-Asarbelen Tepesi'nde bulunan Hellenistik yazıtın yorumları Trebendai'nın Asarbelen Tepesi ve çevresi olması gerektiği sonucuna götürmektedir. Burada Trebendai'ı sadece Asarbelen Tepesi ile özdeş değil aynı zamanda bugünkü Muskar/Belören köyünü de kapsayan bir yer olarak düşünmek gerekmektedir (bkz. bşl. 2.3.32).

Bütün bu sonuçlara göre;

Vita'da adı geçen bu yerlerden Myra teritoryumunda olması gerekenler:

Akalissos, Damasei, Hemalissoi, Karkabo, Kastellon, Kausai, Kendema, Nautes, Nea Kome, Partaessos, Pharroa, Plakoma, Plenion, Sabandos, Serine, Stratiotes, Symbolon, Rhabbamousa, Tragalassos ve Trebendai.

Myra teritoryumu dışında kalan yerleşimler:

Edrasa, Kroba, Kyparissos, Seroiata ve Soklai.

⁷⁶⁷ Anrich 1917, 537; Foss 1991, 327; Hellenkemper – Hild 2004, 840–841 (s.v. Seroia).

⁷⁶⁸ Şahin – Adak 2007, 198–199; Tüner 2002, 74; Hellenkemper – Hild 2004, 860–861 (s.v. Soklai).

Myra teritoryumunda olup olmadıkları belirsiz yerler:

Andronikos, Arnabanda, Kaisar Dağı, Nikapo, Presbaion ve Sibinos.

2.4 Teritoryum Sınırları

Herhangi bir antik kentin teritoryum sınırlarının net olarak çizilmesi oldukça zordur. Fakat yine de epigrafik belgeler ve kentin çevresinde doğal sınır olabilecek dağ sıraları, nehir, vadi gibi coğrafi özellikler göz önüne alınarak bir yerleşimin tahmini sınırlarının belirlenmesi mümkündür. Epigrafik belgeler içinde en önemlisi ceza formülasyonu içeren mezar yazıtlarıdır. Küçük yerleşimlerde ele geçen bu yazıtlarda cezanın ödeneceği adres olarak hangi kent gösteriliyorsa, bu yerleşimin o kentin teritoryumu içinde kaldığı açık olarak anlaşılmaktadır. Klasik ve Erken Hellenistik dönemlerde çok nadir görülen bu tür belgeler daha çok Geç Hellenistik ve Roma Dönemi'nde yaygın olarak ortaya çıkmaktadır.

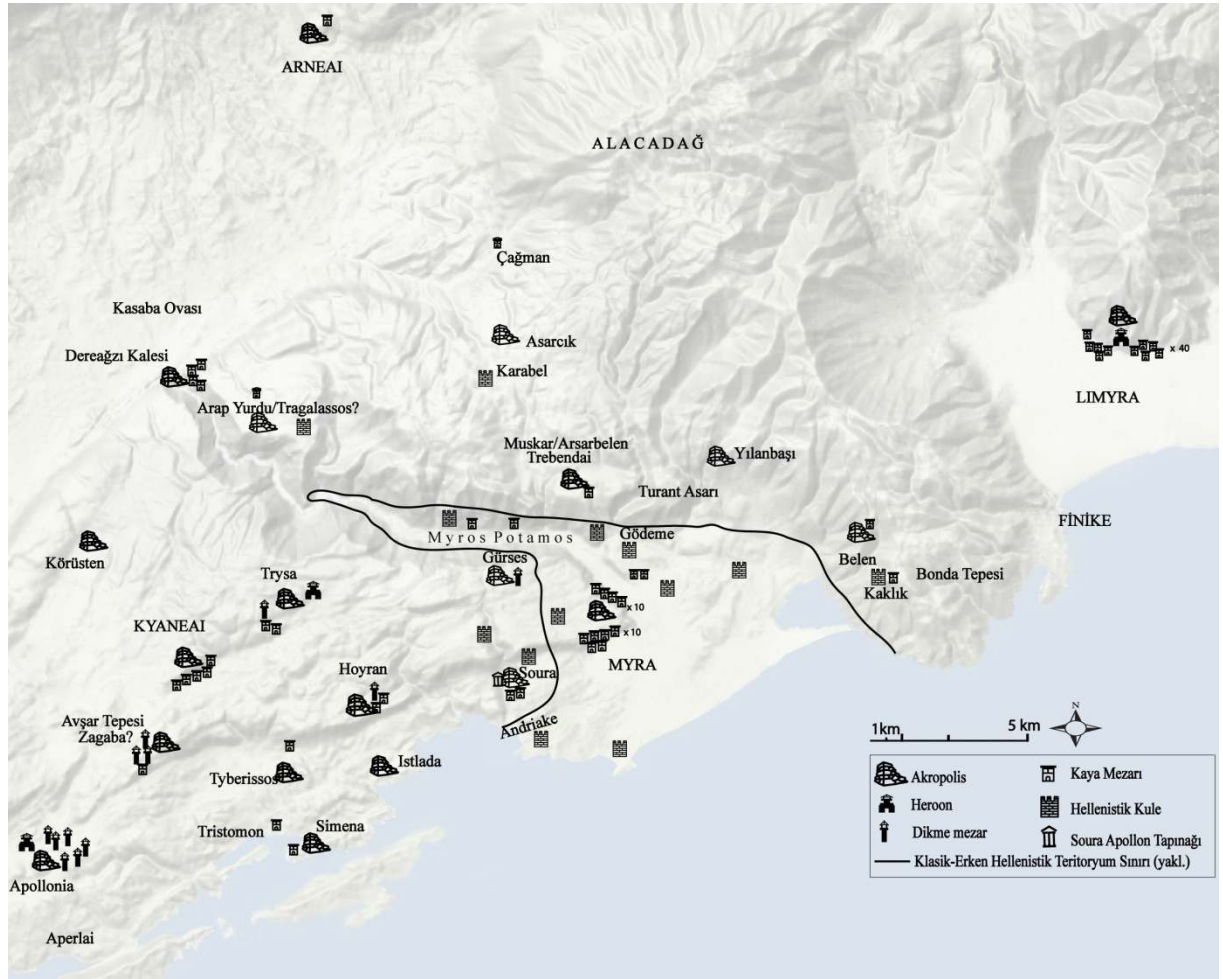
2.4.1 Klasik–Erken Hellenistik Dönem

Myra'nın Klasik Çağ'daki teritoryumunun tespit edilmesi için yazılı belge mevcut değildir. Dolayısıyla Myra, çevresindeki klasik yerleşimler ile birlikte düşünülüp bu dönemde sınırlarının nereye kadar uzamış olabileceği tahmin edilebilir. Klasik Dönem'de Myra'nın sikke basan büyük bir hanedanlık merkezi olmadığı yukarıda incelenmişti. Bu nedenle Klasik Dönem'de Myra'nın geniş bir egemenlik alanının olamayacağı söylenebilir. Bu dönemde Myra'nın egemenlik alanının en fazla, çevresindeki diğer kale yerleşimlerinin hâkimiyet sahası sınırlarına kadar uzamış olması gerektiği düşünülebilir. Myra'nın etrafındaki kale yerleşimlerinin Myra'dan bağımsız birer küçük hanedanlık olduğu söylenebilir.

Myra kale yerleşiminin batısındaki komşuları, Soura ve Gürses'teki Klasik yerleşimlerdir. Soura'nın yerel Lykia dilindeki adı Surezi ethnikonu ile burada bulunan bir kaya mezarı yazıtında belgelenmektedir. Bir başka Klasik Dönem mezarı üzerinde 15 satırlık uzun Lykçe yazıt ve bu dönemden diğer mezar yapıları ve kale yerleşimi Soura'da küçük bir malikâne değil önemli bir hanedanlığın varlığını açıkça göstermektedir. Dolayısıyla Soura kale yerleşiminin doğusunda kalan geniş tarım arazisinin ve batısında denize kadar uzayan, Hellenistik Apollon Tapınağı'nın yer aldığı vadinin bu hanedanlığın kontrolü altında olduğu düşünülmelidir.

Gürses kale yerleşimi ve burada bulunan arkaik bir dikme mezar burada ikamet eden beyliğin Gürses civarında önemli bir alana hükmettiği söylenebilir. Bu alan kabaca Soura'nın kuzeyindeki sarp yamacın tepesinden Gürses kalesinin kuzeyinde, Demre Vadisi'nin dik yamacına kadar; batıda ise, Soura'nın batısından denize uzayan Eğridere vadisinin kuzey bölümü ile sınırlı olabileceği düşünülebilir. Eğridere'nin batı tarafında ise Yavu dağlık alanının en önemli hanedanlık merkezlerinden biri olan Trysa'nın hâkimiyeti ağırlıkta olmalıydı.

Myra'nın kuzeybatısında, Dereağızı'nda bulunan Klasik kalenin Demre Vadisi'nin başladığı boğaza ve Kasaba Ovası'nın büyük bölümüne hâkim olduğu söylenebilir. Demre Vadisi'nin kuzeyindeki Alacadağ bölgesinde ise Arapyurdu, Muskar–Asarbelen Tepesi ve Yılanbaşı Klasik yerleşimleri, bulundukları dağlık alanı kontrol eden önemli hanedanlık merkezleri olmalıydılar. Burada Asarbelen Tepesi kalesinin hâkimiyet alanının daha geniş olduğu var sayılabilir. Asarbelen yerleşiminin, Hellenistik Dönem'de Lykia Birliği üyesi olduğu düşünülen Trebendai ile özdeş olması gerekir. Lagünün yaklaşık 2 km kuzeydoğusunda yer alan Belen/Belos Tepesi'ndeki Klasik yerleşimi bu tepenin etrafının ve Bonda Tepesi'nin batı tarafını kontrol ediyor olmalıydı.

Harita 2.3 Myra'nın Klasik-Erken Hellenistik Dönem Muhtemel Teritoryumu ve Çevresindeki Yerleşimler

Myra çevresindeki bütün bu Klasik kalelerin kendi etraflarındaki arazileri kontrol ettikleri göz önüne alındığında, Myra kalesinin Klasik Dönem'de hâkimiyet alanının geniş Demre ovasıyla sınırlı kalmış olması gerektiği söylenebilir. Myra'nın 4 km kuzeyindeki Köşkerler köyü alanında bulunan birkaç kaya mezarı, muhtemelen bu civardaki geniş arazi sahiplerine ait olmalıdır. Ayrıca Myra'nın yaklaşık 4 km kuzey–kuzeydoğusunda yer alan Gödeme/Kendema köyünde bulunan bir kaya mezarı, burada Klasik Dönem'den toprak sahibi, varlıklı bir ailenin

yaşadığına işaret etmektedir. Herhangi bir kale yerleşimi bulunmayan Köşkerler ve Göde-me’de yaşayan bu arazi sahibi küçük beylerin Myra’daki hanedanlığın egemenlik alanı içinde kalmış olmaları gerekir.

Myra hanedanlığının Demre Vadisi içlerine doğru ne kadar bir alana hükmettiğini tespit etmek mümkün değildir. Ancak, Dereağzı’ndaki klasik kale yerleşiminin Kasaba Ovası’nın büyük bölümünü ve Demre Vadisi’nin kuzey taraflarını kontrol etmiş olması gerektiği söylenebilir.

Klasik Dönem’de Finike Limanı’nın antik kaynaklarda adının ticari bir liman olarak geçmesine rağmen, Andriake Limanı’nın bu dönemde faal olup olmadığı hakkında kesin bir yazılı belge mevcut değildir. Fakat Myra’daki kalabalık ve zengin hanedanlığın o dönemde Andriake Limanı’nı kullanmış olmaları gerektiği düşünülebilir.

2.4.2 Geç Hellenistik–Erken Roma Dönemi

Erken Hellenistik Dönem’de Myra teritoryumunun ne kadar genişlediğinin tespit edilebilmesi için yeterli belge bulunmamaktadır. Geç Hellenistik Dönem’de Myranın batısındaki Istlada’nın demos statütüsünde bağımsız bir yerleşim olduğu burada ele geçen mezar yazıtlarından anlaşılmaktadır. Tyberissos ve Teimiussa arasında kurulan ortak demos’un Augustus zamanında Myra ile *sympoliteia* içinde olduğu bilinmektedir. Simena da Aperlai’nın öncülüğünde Apollonia ve Isinda ile birlikte *sympoliteia* içindeydi⁷⁶⁹. Bunlara göre Myra teritoryum sınırının batı tarafta M.S. 1. yüzyıl başlarına kadar Soura’nın daha batısına geçmediği söylenebilir. Soura ve Gürses yerleşimlerinin Hellenistik Dönem’de Myra teritoryumuna dâhil oldukları belge olmamasına rağmen kabul edilebilir. Bu iki yerleşimin batısında bulunan Trysa ve Hoyran’nın Geç Hellenistik veya Erken Roma Dönemi’nde Kyaneai teritoryumuna ait oldukları bilindiği için⁷⁷⁰, , Trysa ile Gürses arasındaki Eğridere vadisinin Myra teritoryumunun batı tarafta, Yavu dağlık alanında bir sınır olması gerektiği⁷⁷¹ kabul edilebilir. Yüzey araştırmalarımız sırasında bu vadinin (Eğridere) hemen batısında asfalt yolun altında Claudius yolu üzerinde bulunan *in situ* bir miltaş da büyük bir olasılıkla Myra–Kyaneai teritoryum sınırında dikilmişti. Kyaneai ile Myra kent teritoryumları arasındaki bu doğal sınırın hem Hellenistik Dönem’de hem de Roma Dönemi’nde korunmuş olduğu anlaşılmaktadır.

Myra teritoryumunun Demre Vadisi’nin kuzeyindeki dağlık alanda Hellenistik Dönem’de genişlediğini söyleyebilmek zordur. Bu alandaki yerleşimlerde Myra’ya bağlı olduklarına dair

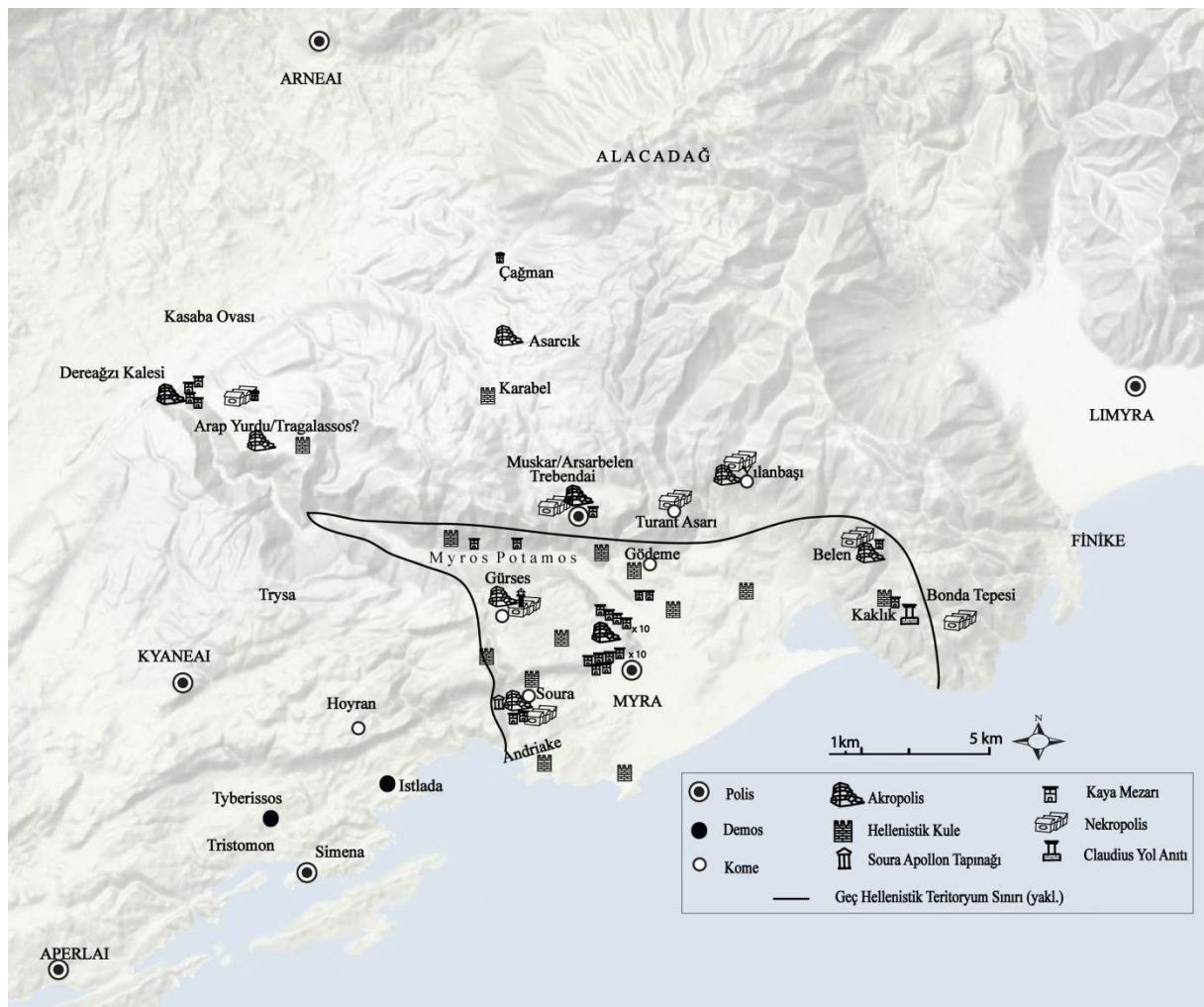
⁷⁶⁹ LBW 1202, 1290 (= IGR III 690, 692); Jameson 1974, 51–52.

⁷⁷⁰ Kolb 2008, 188, 194–195.

⁷⁷¹ Kolb 2008, 196.

hiçbir yazıt ele geçmemiştir. Trebendai ve Tragalassos'un Hellenistik Dönem'de bağımsız yerleşimler oldukları zaten bilinmektedir. Bu iki yerleşimin de Myra'nın kuzeyindeki dağlık alanda oldukları ve hatta Trebendai'in Muskar'a, Tragalassos'un da Arapyurdu'na yerleştirilmesi gerektiği yukarıda tartışılmıştı. Trebendai'in uzun süre bağımsız bir yerleşim olduğu ve Myra ile *sympoliteia* içinde olduğu epigrafik belgelerden bilinmektedir. Yılanbaşı yerleşiminde ele geçen mezar yazıtında Myra kentine ceza ödeneceği kayıtlı olmakla birlikte, ceza miktarının denarius üzerinden belirlenmiş olması Roma Dönemi'ni göstermektedir. Hellenistik Dönem'de Yılanbaşı'nın Myra'ya bağlı olup olmadığına dair herhangi bir belge mevcut değildir.

Kırbis Vadisi’nden kente su taşıyan kanal Borchhardt’ın önerdiği gibi M. 4. yüzyıldan değil, muhtemelen Geç Hellenistik yahut Erken Roma Dönemi’ndendir. Bu su kanalından dolayı Myra’nın Geç Hellenistik Dönem’de Demre Vadisi’ni, Dereagzı Kalesi’ni ve Kasaba Ovası’nın önemli bir bölümünü kontrol altında tutmuş olduğu söylenebilir.

Harita 2.4 Myra'nın Geç Hellenistik Dönem Muhtemel Teritoryum Sınırı

2.4.3 Roma Dönemi

Myra'nın Geç Hellenistik – Erken Roma Dönemi'nde sahip olduğu teritoryumu M.S. 2. ve 3. yüzyılda en geniş sınırlara ulaşmıştır. Bu sınırın batıda pek değişmediği görülmektedir. Demre Vadisi'nin kuzeyindeki dağlık alanda ise, Hellenistik Dönem'de bağımsız yerleşimler olan Tragalassos ve Trebendai'nin ancak Roma Dönemi'nde Myra topraklarına dâhil olduğu söylenebilir. Tragalassos (Arapyurdu?) ismine Hellenistik Dönem Arykanda yazıtı dışında M. S. 6. yüzyıla kadar rastlanılmamaktadır. Sionlu Nikolaos'un Vita'sında yeniden önemli bir yer olarak karşımıza çıkmaktadır. Trebendai (Muskar–Asarbelen) ise bir dönem Myra ile *sympoliteia* içindeydi. Bu anlaşmanın ne zaman başlayıp ne zaman sona erdiğine dair kesin hiçbir delil mevcut olmamakla birlikte, Muskar–Asarbelen yerleşim yerinde duran iki lahitin yazıtlarında⁷⁷² Aurelius adını almış olan mezar sahipleri kendilerini “Myralı” olarak tanıtmaktadır (T 124, 125). Buna dayanarak Muskar–Asarbelen (Trebendai) yerleşiminin en geç M.S. 3. yüzyıl başlarında Myra'ya bağlanmış olması gerektiği düşünülebilir.

Turant Asarı'nda bulunan, büyük ihtimalle M.S. 11/12 yılına yahut M.S. 94/95 yılına tarihlenen lahdin yazıtında ceza ödenecek olan adresin gösterildiği Eleuthera'nın Myra Eleuthera tapınağı olup olmadığı belirsizdir. Trebendai'nin Muskar'a yerleştirilmesi, Turanat Asarındaki yazıtta anılan Eleuthera'nın *Eleuthera Trebendatike* olabileceğini de düşündürmektedir⁷⁷³. Çünkü Turant lahdinin yapıldığı tarihte, 1,5 km batısındaki Muskar'da bulunan Trebendai bağımsız bir kent idi. Büyük olasılıkla Turant Asarı da Trebendai ile birlikte aynı dönemde Myra'ya bağlanmış olmalıdır.

Yılanbaşı'nda ele geçen ve ceza formülasyonunda Myra kentine 500 *denarius* ödeneceğini söyleyen yazıt, bu yerleşimin Roma Dönemi'nde Myra toprakları içinde olduğunu açıkça belgelemektedir⁷⁷⁴. Yılanbaşı'nın daha erken dönemde Myra'ya bağlı olup olmadığına dair belge mevcut değildir.

Yukarıda belirtildiği gibi, su kanalından dolayı bütün Demre Vadisi ve Kasaba Ovası'nın bir kısmı Geç Hellenistik Dönem'den itibaren Myra'nın kontrolünde olmuştur. Kasaba Ovası'nın kuzeydoğu kenarında yer alan Karadağ köyünde bulunmuş kırık mezar yazıtında 300 drakhme ceza miktarı görülmektedir. Bu miktarın hangi kente ödeneceği yazıtın kırık olması nedeniyle okunamamaktadır. Yazıtın editörü bunun mutlaka Myra kenti olması gerektiğini düşünerek ilgili kısmı τῶι δῆ[μῳ τῶν Μυρέων] diye tamamlamaktadır⁷⁷⁵. Bu tamamlama doğ-

⁷⁷² Petersen – Luschan 1889, 41.75, 76.

⁷⁷³ Alkan 2011a, 33 vdd.

⁷⁷⁴ Bkz. bşl. 2.1.17.

⁷⁷⁵ Bkz. bşl. 2.1.14.

kültü rahipliği ve Limyra’da çeşitli önemli memuriyetlerde bulunduğu görülmektedir⁷⁷⁷. Bu da Bonda yerleşiminin Limyra teritoryumunda kaldığını göstermektedir. Bunlara göre, Claudius anıtının bulunduğu Roma Dönemi yolunun doğusundaki yerleşimlerin Limyra’ya, batısındaki alanın da Myra’ya ait olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır.

Bonda Tepesi üzerinde Myra toprakları içinde kalan alandaki en önemli yerleşim Belen Tepesi üzerinde bulunan ve Klasik–Hellenistik bir kaleye sahip olan yerleşimdir. Buranın Myra teritoryumuna dâhil olduğunu gösteren yazıt yoktur; fakat Roma Dönemi’nde mutlaka Myra’ya bağlı olmuş olması gerektiği düşünülmelidir. Yüzey araştırmalarımız sırasında Belen’de görülen bir lahit yazıtında ceza ödeme adresi olarak kutsal hazine “fiscus” gösterilmektedir. Belen Tepesi’nin yaklaşık 2 km doğu-kuzeydoğusunda, Hellenistik ve Roma Dönemi yerleşimine sahip Dinek Tepe yakınlarında bulunan kırık bir lahite ait yazıtta mezar cezasının ödeneceği kasanın Limyra’ya ait olduğu kaydedilmektedir⁷⁷⁸. Dolayısıyla Belen Tepesi ile Dinek Tepe arasındaki Bonda sırtı Myra ile Limyra arasındaki doğal teritoryum sınırını oluşturmaktaydı⁷⁷⁹.

2.4.4 Geç Roma–Erken Bizans Dönemi

Myra Geç Roma ve Bizans dönemlerinde başkent olarak Lykia’nın idari merkeziydi. Teritoryum alanının genel olarak M.S. 2. – 3. yüzyıllardaki gibi devam ettiği söylenebilir. Fakat Geç Roma–Erken Bizans Dönemi’nde Myra teritoryum alanında, özellikle kuzeyindeki dağlık alanda çok sayıda yeni yerleşimler ortaya çıkmıştır.

Bu alandaki Erken Bizans kiliselerinin varlığı bölgenin Hristiyanlık zamanında yoğun olarak iskân edildiğini açık bir şekilde göstermektedir. Bunda Myra’nın başpiskoposluk bölgesi ve idari ve dini merkez olmasının payı büyüktür. Bu bölgedeki yoğun Hristiyan nüfusun ve kilise yapılaşmasının altında muhtemelen daha başka dinsel motiflerin olmuş olması da büyük bir olasılıktır. Alacadağ’ın güney ve batı taraflarındaki yerleşim haritası ve topografyası için en önemli kaynak eser Sionlu Nikolaos’un Vitası’dır. Yukarıdaki ana başlık altında yapılan incelemeye ve bazı lokalizasyon önerilerine göre Geç Roma–Erken Bizans Dönemi’nde Myra’nın teritoryum haritası yukarıdaki gibi çıkarılabilir.

⁷⁷⁷ Wörrle 2004, 291 vdd.

⁷⁷⁸ Yazıt yayımsız olup, içeriği hakkında Şahin 2013, 386’da bahsedilmektedir.

⁷⁷⁹ Şahin 2013, 386–387.

olmalıdır. Bundan sonra gelen 59. güzergâh ise (ἀπὸ Μύρων εἰς Λίμνην) αὐτὸ τοῦ Μυρῶνος σ[τά]δια ..') Myra–Limyra arasındaki yol bağlantısıdır⁷⁸¹.

Myra'nın doğu ve batı yönündeki yol bağlantısı olmasına rağmen kuzey yönündeki yol bağlantılarının tamamı anıtta mevcut değildir. Anıtın en üst bloğunun her iki yüzüne yazıt kazılmış olmasına rağmen bu bloğun C yüzünde yazıt yoktur. Şahin ve Adak'a göre bu blokta Orta Lykia'ya ait 5 güzergâhın yazılmış olması gerekirdi. Onlara göre, bu güzergâhlar anıt dikildikten sonra tamamlanmış ve sonradan boya ile yazılmış olmalıdır. Muhtemelen Myra ile kuzeyinde yer alan Arneai arasındaki yol söz konusu blokta yazılı idi⁷⁸².

Kyaneai – Myra bağlantısını sağlayan, Tabula Peutingeriana'da da mevcut olan Lykia sahil yolu, önce Patara'dan çıkıp Bezirgân Ovası'ndan geçerek Sidek ve Gökçeören köyleri üzerinden Phellos'a ulaşır (Stadiasmus Patarensis'te 54. güzergâh)⁷⁸³. Phellos'un (Çukurbağ) yaklaşık 2 km doğusundaki tepede kalıntıları görülen bu yol Stadiasmus Patarensis'te verilen 56. güzergâh, Phellos–Kyaneai bağlantısıdır. Kyaneai'dan çıkan 57. güzergâh, Davazlar köyü üzerinden doğuya doğru uzayıp Eğridere vadisi içinden güneye doğru inip Soura'ya ve oradan da Myra'ya ulaşmaktadır. Eğridere vadisinin yaklaşık 2 km batısında, asfalt yolun hemen altından geçen Claudius yolu üzerinde yeni bir mil taşı araştırmalarımız sırasında bulunmuştur. Büyük bir ihtimalle Myra ile Kyaneai arasındaki teritoryum sınırı bu mil taşının bulunduğu yerde idi. Bu yolun Myra teritoryumu içinde kalan bölümünde iki kule mevcuttur. Bunlardan biri Soura yerleşiminin hemen kuzeyinde Claudius dönemi yolun kenarında durmaktadır. Diğer kule Eğridere vadisinde yolun batısında, yüksek bir tepenin üzerindedir. Bu iki kule Hellenistik Dönem'de inşa edilmiştir. Dolayısıyla buradaki yol güzergâhı Roma öncesi dönemde de kullanılıyor olmalıydı. Claudius muhtemelen daha önce mevcut olan bu yolu genişleterek ve yol zeminini döşeterek Roma standartlarında bir yol kalitesine kavuşturmuş olmalıdır.

Myra – Limyra yolunun (59. güzergâh) başlangıcı Demre Çayı'nı ya taş bir köprü ile ya da ahşap bir köprü ile geçiyordu. Bu köprüden günümüze herhangi bir iz kalmamıştır. Demre Çayı ovada sürekli yatak değiştirdiği için muhtemelen burada her yıl yenilenen ahşap köprü kullanılıyordu. Yukarı Beymelek'in batısında yer alan Hellenistik Dönem kulesi (Ision Pyrgon?) bu yolu kontrol ediyor olmalıydı. Kuleden itibaren lagünün doğusuna kadar herhangi bir yol izi kalmamıştır. Kulenin batısında ise döşeme izlerine rastlanan yol kalıntısı mevcut durumdadır.

⁷⁸¹ Şahin – Adak 2007, 256–265.

⁷⁸² Şahin – Adak 2007, 208–212.

⁷⁸³ Şahin – Adak 2007, 252–255; Onur – Alkan 2011.

Myra – Limyra arasındaki yol SP'e (Stadiasmus Patavensis) göre Masikytos üzerinden geçmektedir. Masikytos ile kastedilen ya Bonda Tepesi ya da bu tepe üzerindeki bir yerleşimin adıdır. Myra lagününün doğu tarafındaki sırtta döşeme yol zikzaklar yaparak Bonda Tepesi'ne çıkmakta ve oradan kuzeydoğuya yönelerek Finike'ye inmektedir. Bu yolun Bonda Tepesi'ne ulaştığı, Kaklık diye adlandırılan yerde Claudius'a ithafen bir anıt dikilmiştir⁷⁸⁴. Yıkık durumda olan anıtın yazıtında (T 118), yolları yaptırdığı için imparator Claudius onurlandırılmaktadır. Bu anıtın yaklaşık 200 m kuzeybatısında, Demre ovasını ve denizi gören bir tepe üzerinde küçük bir kale yerleşimi ve Kendas adlı bir yurttaşa ait Yunanca yazıtlı (T 117) bir kaya mezarı ile bir sarnıç mevcuttur. Klasik–Hellenistik bir çiftlik yerleşimi izlenimi uyandırmaktadır. Daha sonraki dönemde yol kontrolü için de kullanılmış olabilir. Bu kale yerleşimin 150 m kuzeydoğusunda, Claudius anıtının 200 m kuzeyinde yolun kenarında bir mil taşı araştırmalarımız sırasında görülmüştür. Claudius dönemi yolu bu noktadan itibaren kuzeydoğu yönünde ilerleyerek Finike'ye ve Limyra'ya gitmektedir. Büyük bir ihtimalle yolun geçtiği bu tepe Myra ile Limyra arasındaki sınır idi⁷⁸⁵. Bir başka antik yol⁷⁸⁶ lagünün kuzeyindeki Yukarı Beymelek köyünden Belen Tepesi'ne çıkmakta ve yerleşim alanının kuzeyindeki nekropolis'den geçerek yatay bir şekilde doğuya doğru uzayıp Damyanı diye adlandırılan yerde Claudius yoluna bağlanmaktadır. Bu yol Claudius dönemi inşa edilen yollardan olmayıp tali bir güzergâhtır.

Myra'nın kuzeyinde iki yol bağlantısı bulunmaktadır. Bunlardan biri, günümüzde Gâvur Yolu olarak adlandırılan Claudius dönemi döşeme yoludur⁷⁸⁷. Bu yolun Myra kentine nereden bağlandığına dair herhangi bir iz kalmamıştır. Gâvur Yolu'nun izleri Myranın 4 km kuzeyindeki Köşkerler köyünün Dere mahallesinden itibaren takip edilebilmektedir. Dere mahallesinden itibaren iyi korunmuş olan yol başlangıç noktasından yaklaşık 500 m sonra 170 m rakımlı ve üzerinde bir kule kalıntısı bulunan tepeye çıkmakta ve buradan kuzeye doğru ilerleyerek Gödeme köyünün batısından geçerek derin vadinin batı yamacından Muskar köyüne ulaşmaktadır. Muskar'dan Karabel istikametine doğru yolun bir kısmı korunmuştur. Karabel'in 1200 m kuzeybatısında yer alan Asarcık'ın güneyinden geçerek İnişdibi'ne inmektedir. İnişdibi köy merkezinde kaya kesilerek yapılmış olan yol iyi korunmuştur. İnişdibi'nden itibaren izleri kaybolan yol muhtemelen Çağman'ın içinden geçerek Arneai istikametine yönelmektedir. Arneai'ın yaklaşık 5 km kuzeydoğusundan Kilepe/Yeşilköy istikametine yönelen yol Arykandos vadisine ve muhtemelen orada Limyra'dan gelen yol ile birleşerek Arykanda'ya ulaş-

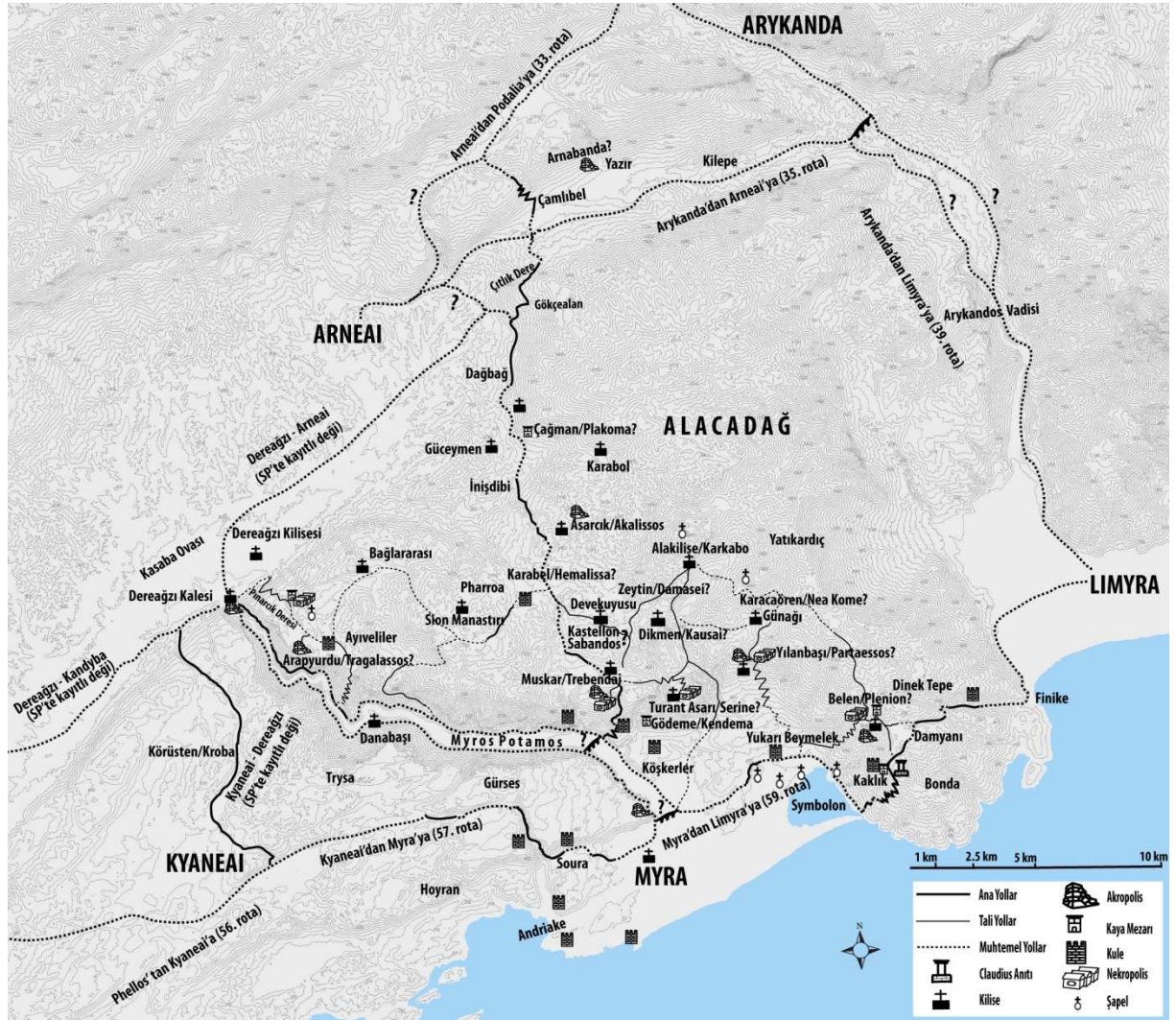
⁷⁸⁴ Marksteiner – Wörrle 2002, 545-546, 550 vdd.

⁷⁸⁵ Marksteiner – Wörrle 2002, 557.

⁷⁸⁶ Borchhardt 1975a, 46 (topoğrafik harita); Borchhardt 1975b, 91.

⁷⁸⁷ Bu yol ilk olarak Harrison tarafından keşfedilmiştir; Harrison 1963, 131 ve dn. 96.

maktadır. Arneai'nın yaklaşık 7 km doğusundaki Çamlıbel köyünde bu yola bağlanan başka bir yol kuzeye, Podalia istikametine gitmektedir.

Harita 2.7 Roma ve Erken Bizans Dönemlerinde Myra Teritoryumu İçindeki Yol Ağı

Başka bir döşeme yol Dereağzı Kalesi'nin doğusunda, Demre Çayı üzerine düşmüş doğal köprü vazifesi gören büyük bir kayanın üzerinden çayın doğu tarafına geçmekte ve Myra istikametine doğru yaklaşık 8 km vadinin kenarında takip edilebilmektedir. Yolun döşeme izleri kimi yerde çok iyi korunmuştur. Bazı yerlerde kaya kesilerek yol açılmıştır ve ortalama genişliği 2.80 m ölçüsündedir. Bu yol Köşkerler civarında Gâvur Yolu'na bağlanıyor olmalıydı. Köşkerler'den güneye doğru yolun izleri mevcut değildir. Muhtemelen Demre Çayı'nın doğu tarafından güneye doğru inerek Myra – Limyra yolunun Demre Çayı üzerinde kurulmuş olması gereken köprü yakınlarında birleşerek Myra kentine ulaşıyordu. Başka bir olasılık ise, kuzeyden gelen her iki yol Köşkerler köyünde birleşerek köyün tam karşısından bir köprü ile Demre Çayı'nın batı yakasına geçip nehir nekropolis'inin önünden Myra'ya bağlanıyordu. Dereağzı'ndan Myra'ya gelen yol, Dereağzı Kalesi ve Köşkerler'in kuzeybatısında bulunan

Hellenistik kule vasıtasıyla kontrol ediliyor olmalıydı. Muhtemelen başka bir yol da Demre Vadisi'nin batı kenarında vardı. Çünkü burada Myra'ya su taşıyan kanal⁷⁸⁸ geçiyordu. Kana- lın hem inşaatı sırasında yapılmış bir yol olması gerekir hem de bu yol daha sonradan kanalın bakımı ve kontrolü için kullanılmış olmalıdır. Ancak bu yoldan herhangi bir iz kalmamıştır. Büyük olasılıkla modern yolun yapımıyla birlikte tahrip edilmiş olabilir.

2.5.2 Deniz Taşımacılığı

2.5.2.1 Andriake Limanı

Lykia'nın en önemli limanlarından biri olan Andriake Limanı Myra kentinin deniz yoluyla dışa açılan kapısıdır. Andriake Limanı'nın asıl önemi, uluslararası yük ve yolcu gemilerinin sürekli uğrak limanı olmasından kaynaklanmaktadır. M.Ö. 3. yüzyılda Ptolemaios krallığının hâkimiyeti sırasında Andriake önemli bir liman haline gelmeye başlamıştır. M.Ö. 197 yılında III. Antiokhos tarafından Andriake Limanı Ptolemaiosların kontrolünden alınmıştır⁷⁸⁹. Kısa süreli Seleukos krallığı hâkimiyetinden sonra uzun bir süre tekrar Myra'nın kontrolü altında kalan Andriake Limanı, M.Ö. 42 yılında Roma'daki iç savaş sırasında Caesar karşıtlarından Brutus'un para toplamak amacıyla Lykia'ya gelmesiyle yeniden işgal edilmiştir⁷⁹⁰. Roma güçlerinin Ksanthos ve Patara'dan hemen sonra Andriake Limanı'na saldırıda bulunması ve Andriake Limanı'nın ele geçirilmesinin hemen ardından da Lykia Birliği'nin Brutus'a elçi gönderip anlaşma istemesi, Andriake'nin Lykia Birliği donanmasının konuşlandığı en önemli limanlardan biri olduğunu açıkça göstermektedir⁷⁹¹.

Andriake Limanı'nın uluslararası deniz seferlerinde uğrak limanlardan biri olduğunu gös- teren en önemli olaylardan biri, M.S. 59 yılında havari Paulus'un tutsak olarak Adramyttion bandıralı bir gemi ile Roma'ya götürülürken Andriake'de Aleksandreia bandıralı bir gemiye nakledilmesidir⁷⁹².

İmparator Nero zamanına, 61–63 yıllarına tarihlenen gümrük yazıtının Andriake'de ele geçmiş olması, Andriake Limanı'nın bu tarihte oldukça gelişmiş ve önemini artırmış oldu- ğunu göstermektedir. Roma imparatorluk Dönemi'nde doğu Akdeniz'den Roma'ya gemilerle taşınan tahılların depolanması amacıyla İmparator Hadrianus zamanında (M.S. 131) Andria- ke'de yaptırılan büyük tahıl ambarı (horreum) bugün önemli ölçüde ayakta. Bu ambarın M.S. 4. yüzyılın sonlarında hâlâ kullanımda olduğunu giriş kapısının yanındaki mevcut yazıt göstermektedir. Altıncı yüzyılda Sionlu Nikolaos, Mısır ve İsrail seyahatine çıkarken Andria-

⁷⁸⁸ Borchhardt 1975a, 47–48.

⁷⁸⁹ Porphyrios, FgrHist. II B, 1224 F 46.

⁷⁹⁰ Cassius Dio XLVII, 34,6; Zimmermann 1992, 220.

⁷⁹¹ Takmer 2006, 70.

⁷⁹² Act. Apost. 27; Menologii anonymi Byzantini II, 120

ke Limanı'ndan gemiye binmiştir. Andriake'de altı kilisenin⁷⁹³ bulunması bir liman yerleşimi için yüksek bir sayıdır. Fakat bu kadar kilisenin varlığı, dinsel ziyaret ve ibadet için Myra'ya dışardan kalabalık Erken Bizans Dönemi'nde Hristiyan cemaatların geldiğini ve yolculuklarında Andriake Limanı'nı kullandıklarını göstermektedir. M. S. 7. yüzyıl başlarında meydana gelen demremden sonra Andriake Limanı'nı önemini kaybetmeye başlamıştır. Büyük olasılıkla bu dönemden itibaren, Andriake'nin yaklaşık 2,5 km doğusunda yer alan, Ortaçağ portularında *Tore de Stalimure* ve *Cap Pyrgo* diye adlandırılan⁷⁹⁴ ve Roma ve Erken Bizans dönemlerinde de küçük bir liman olan Taşdibi Limanı önem kazanmıştır⁷⁹⁵.

2.5.2.2 Lagün ve Daseia İskelesi

Henüz kesin bir lokalizasyonu yapılamamış olan Daseia iskelesi, Myra'da ele geçen ve M. S. 2. yüzyıla tarihlenen yazıttan bilinmektedir (T 64). Yazıt, Andriake ile Limyra arası deniz seferlerinde, korsan taşımacılığı engellemek amacıyla demos tarafından alınan kararı ve cezai düzenlemeleri içermektedir. Yazıtta yasadışı taşımacılığın yapıldığı liman ve iskeleler sırasıyla 15–18. satırlarda μήτε ἀπὸ τῆς Δασ[εῖ]ας μήτε ἀπὸ τοῦ στόματος τῆς λίμνης ἢ ἀπὸ Ἀνδριακῆς (daseia, gölün ağzı⁷⁹⁶ ve Andriake) olarak sayılmaktadır.

Yazıtın içeriğinden anlaşıldığı üzere Andriake ile Limyra arasındaki deniz taşımacılığı kent tarafından belirli bir şahsa veya bir şirkete ihale ediliyordu. Taşımacılık yapma izni yasayla sınırlandırılmıştı⁷⁹⁷ ve sadece sözleşme sahibinin izin vereceği kişiler geçiş ücretini ödedikten sonra kendi gemileriyle taşımacılık yapabiliyorlardı (str. 25-39: τοῦ τὴν ὥνῃν ἔχοντος τοῦ τε πλοίου καὶ τῶν σκευῶν αὐτοῦ. πλεύσει δὲ μόνα τὰ ἀπογεγραμμένα πλοῖα καὶ οἱ ἄν συνχωρήσῃ ὁ τὴν ὥνῃν ἔχων, λαμβάνοντος παντὸς ναύλου τὸ δ' καὶ τῶν ἐνβαλλομένων). Yazıttaki yasal düzenlemeye göre, bu taşımacılık işini alan kişiye korsan taşımacılık yapan teknedeki mala değil de teknenin kendisine el koyma yetkisi verilmektedir (str. 21-29: ἐξουσίαν ἔχοντος σ[τ]έρ[η]σιν ἀπογράφεσθαι τοῦ τὴν ὥνῃν ἔχοντος). Gemisini ve taşıdığı malları bildirmeksizin ve geçiş ücretini ödemeksizin korsan taşımacılık yapanların ise her bir sefer için 1.300 *denarius* ceza ödemek zorunda kalacakları bildirilmektedir.”

Kaçakçılık yapılan iskeleler büyük bir olasılıkla doğudan batıya doğru sıralanmaktadır. Hadrianus zamanında yaptırılan bir tahıl ambarına (*granarium*) sahip olan Myra limanı Andriake'nin, aynı zamanda Lykia'nın en ünlü limanlarından biri olduğu zaten bilinmektedir. Gölün

⁷⁹³ Harrison 1963, 142–143; Çevik – Bulut 2010, 47 (res. 76, 140).

⁷⁹⁴ Literatür için bkz. Hellenkemper – Hild 2004, 888 (s.v. *Tore de Stalimure*).

⁷⁹⁵ Duggan – Aygün 2010, 161 vd.

⁷⁹⁶ Myra'nın yakl. 2 km doğusundaki lagün, Ross 1850, 31.

⁷⁹⁷ Zimmermann 1992, 233.

ağzı (τὸ στόμα τῆς λίμνης) ise kuşkusuz Myra'nın doğusundaki lagünün girişi idi ve burada bir iskele bulunuyordu. Daseia iskelesinin yeri ise kesin olarak bilinmemektedir.

Daseia iskelesinin lagünün doğusunda olması gerektiği L. Robert⁷⁹⁸ tarafından dile getirilmiş ve daha sonraki bilim adamları tarafından da kabul görmüştür⁷⁹⁹. Yazıttaki yasal düzenlemeden Daseia iskelesinin Myra teritoryumu içinde düşünülmesi gerektiği açıktır. Gölün ağzından doğuya doğru Finike yakınlarındaki Gök Liman'a⁸⁰⁰ kadar herhangi bir yerleşim yeri yoktur. Gök Liman ise Limyra teritoryumunda olduğu için Daseia'nın burası olma ihtimali yoktur. Gök Liman ile lagün arasında bulunan ve bir iskele için elverişli görünen Ak Liman'ın da olabilmesi makul değildir. Çünkü burada bir yerleşim yeri yoktur ve Lagün ile Gök Liman arasında da herhangi bir kıyı yerleşimi yoktur. Eğer Daseia iskelesi lagünün doğusunda ise, bu kıyı kesiminde yerleşim alanı olmadığına göre, bu iskeleden iç kesimde yaşayanlar faydalanmış olmalıdırlar. Yani Bonda Tepesi yerleşimlerinde oturanlar. Lagün ile Gök Liman arasında, Gülmez Dağı'nın güney tepelerinde yer alan yerleşimler ise Bonda Tepesi'nden lagünün ağzına inen ve Claudius anıtının⁸⁰¹ da bulunduğu Roma Dönemi yolunu kullanarak denize ulaşmış olmalıdırlar.

Daseia, “çalılık veya ağaçlık yer” anlamında Yunanca bir sıfat olarak bir yerleşim yeri için değil coğrafi bir tanımlama⁸⁰² olarak kullanılmış olmalıdır. Fakat, ağaçlı ve çalılıkla kaplı Lykia coğrafyasında bu anlamda özel bir yere isim verilmiş olması zor görünmektedir. Şahin'e göre, “pürüzlü” anlamına da gelen *daseia*, lagünün doğusundaki girintili çıkıntılı kıyıya verilmiş bir adlandırma olmalıdır ve bu kıyılar kaçakçılık için uygun koyalara sahiptir⁸⁰³.

⁷⁹⁸ Robert 1963, 36.

⁷⁹⁹ Marsteiner – Wörrle 2002, 561 ve dn. 55; Hellenkemper – Hild 2004, 513 (s.v. Daseia); Şahin – Adak 2007, 263.

⁸⁰⁰ Gök Liman'da Bizans Dönemi yapıları ve bir kilise yer almaktadır, kalıntılar ve literatür için bkz.: Hellenkemper – Hild 2004, 577 (s.v. Kabo tu Phoinika).

⁸⁰¹ Marksteiner – Wörrle 2002, 545–569.

⁸⁰² Schuler 1998, 122–123.

⁸⁰³ Şahin 2011, 56–58.

SONUÇ

Tarihsel değerlendirme:

Klasik Dönem müstahkem kale yapısı Myra'nın en erken yerleşim izlerinin M.Ö. 5. yüzyıl başlarına kadar gittiğini göstermektedir. Myra'nın yerel Lykia dilindeki adının, Ksanthos yazıtlı dikmesinin Lykçe B kısmında geçen *muri* (TL 44, c 40) olduğu öne sürülmektedir. Aynı metnin devam eden bölümünde geçen *murei* (c 50) ve *murēnedi* (c 57) sözcüklerinin *muri* ile ilişkilendirilmesi ve Muri-Myra özdeşliği doğru kabul edilirse Ksanthos anıtının önemli bir bölümünde Myra'dan bahsedilmiş olduğu söylenebilir. Fakat anıttaki Lykçe metinlerin büyük kısmı henüz tam olarak anlaşılamamış olup söz konusu sözcüklerin Myra ile bağlantısı kesin olarak belirlenebilmiş değildir. Çözümlemeyi bekleyen bu muamma dışında Myra'nın Klasik Dönem boyunca tarih sahnesindeki rolüne dair başka bir yazılı veri henüz bulunmamaktadır.

Lykia'nın Persler tarafından ele geçiririlip 1. Satraplık bölgesine içinde vergiye bağlanmasıyla birlikte Ksanthos, Lykia'nın idari merkezi olmuş ve bu üstün konumunu M.Ö. 5. yüzyılın sonlarına kadar sürdürmüştür. M.Ö. 429 yılında Melesandros'un öldürülmesinde büyük rol alan *Trbbenimi* ile birlikte Limyra Beyliği yükselişe geçmiştir. M.Ö. 4. yüzyılın başlarından itibaren iktidarı eline alan Perikle (M.Ö. 390– 360), Limyra'nın bu yükselişini doruk noktasına ulaştırarak Doğu ve Orta Lykia'yı kontrolü altına aldıktan sonra Batı Lykia hadedanlarına karşı da üstünlük kurmuştur. Myra'daki hadenalığın bu mücadelede Perikle'nin yanında yer almış olması gerektiği söylenebilir. Myra kaya mezarlarının birinde geçen Lusañtre (Lysandros) ismi bu dönem içinde önemli bir figür olmuş olabilir. Limyra'da Perikle'nin komutanı Tebursseli'nin yaptırdığı kabartmalı mezarda adı geçen Lusañtre ile özdeşliği düşünülmekte fakat bu kesin olarak henüz belgelenememektedir.

Limyra beyi Perikle, kendisini "Lykia Kralı" ilan ettiği sırada Anadolu'da sürmekte olan satrap savaşlarında isyancı satraplar tarafında yer almış olmalıdır. Ayaklanmaların bastırılmasıyla birlikte Lykia, Karia hanedanlarının kontrolüne verilmiştir. Myra'nın Klasik Dönem'e ait en önemli eserleri olan, deniz ve nehir nekropolislerindeki 7 kabartmalı mezarın çoğu Karia egemenliği sırasında ortaya çıkmıştır. Bu nekropolislerde bulunan Lykçe yazıtlı 15 kaya mezarı da, genel olarak Lykçe yazıtların ortaya çıktığı M. Ö. 5. yüzyılın son çeyreği ile M.Ö. 4. yüzyılın son çeyreği arasına tarihlenebilir. Yunanca yazıtlı 8 kaya mezarı Karia egemenliği sırasında itibaren inşa edilmiş olmalıdır ve Hellen kültürünün Myra'daki en erken izleri olarak yorumlanabilir. Bu yazıtlardan birinde yıllık kurbanların *polis* tarafından kesileceği ifade-

sinin yer alması Myra'nın Erken Hellenistik Dönem'de kent statüsüne kavuştuğunu göstermektedir.

M.Ö. 3. yüzyılda Lykia Ptolemaioslar krallığının egemenliği altında iken Myra önemli bir hızla gelişme kaydetmiş ve ovadaki kentleşme giderek büyümüştür. Klasik Dönem'de adı hiç anılmayan Andriake Limanı büyük bir ihtimalle Ptolemaioslar hâkimiyeti altında inşa edildi ve büyük bir liman haline geldi. M.Ö. 197 yılında Seleukos kralı III. Antiokhos'un Lykia'yı Ptolemaiosların elinden alması sırasında Andriake'nin işgali ile Myra ilk defa antik kaynaklarda yer almıştır. Kısa süren Seleukos Krallığı hâkimiyetinden sonra Lykia, Apameia Barışından sonra Romalılar tarafından Rhodos'un kontrolüne devredilmiştir. Muhtemelen bu dönem içinde şekillenen Lykia Birliği, M.Ö. 168/7 yılında yine Romalılar tarafından özgürlükleri geri verildikten sonra Roma ile iyi ilişki içinde kalmaya çalışmıştır. Karia hâkimiyetiyle birlikte sikke basımı sona eren Lykia, 168/7 yılından itibaren yeniden sikke basmaya başlamıştır. Myra, Lykia Birliği'nin üç oy hakkına sahip en büyük altı kenti arasına girmiş, Masytos sikke basım bölgesinin en önde gelen kenti durumuna yükselmiştir. M.Ö. 2. yüzyılın ikinci yarısında Batı Lykia'nın en büyük kenti Ksanthos ile yaptığı *isopoliteia* "eş yurttaşlık" anlaşması da, Myra'nın önemli büyüklükte teritoryuma sahip olduğunu, kentin ve çevresindeki *peripolion* yerleşimlerinin dışardan göç almaya başladığını ve *metropolis* olma yolunda hızla ilerlediğini göstermektedir.

Lykia'nın M.S. 43 yılında bir Roma eyaletine dönüştürülmesinden sonra kent hızla büyüdü; tiyatro, hamam gibi kamusal yapılar bakımından daha da zenginleşmiş ve Andriake Limanı'nın önemi oldukça artmış ve burada Hadrianus tarafından bir *granarium* inşa ettirilmiştir. Bu dönemde Batı Lykia'nın en büyük temsilcisi Patara ile Doğu Lykia'nın en büyük temsilcisi Myra rakipsiz iki büyük kent olarak en önde görünmektedir. Lykia'da bulunan iki *granarium*'un Myra ve Patara limanlarında inşa edilmiş olmasında, sadece bu limanların elverişli olmaları değil aynı zamanda iki *granarium*'un Lykia'nın iki coğrafi bölümüne hitap etmesi de göz önüne alınmış olmalıdır.

M.S. 130'lu yılların başında Myra *metropolis* konumuna ulaşmıştır. M.S. 141 yılı depreminde büyük zarar gören Myra, Kyaneailı Iason ve Rhodiapolisli Opramoas'tan önemli parasal yardım görmüştür. Opramoas'ın kendi mezar anıtındaki yazıtlarda Myra ve Patara vatandaşlığını bilhassa ön plana çıkarması, Lykia Birliği'nin en üst makamlarında bulunmuş bu ünlü zengin bilgin bir tercihi olarak yorumlanabilir. Birçok Lykia kentinin vatandaşlığını almış olan Opramoas, Doğu Lykia'nın temsilcisi Myra ve Batı Lykia'nın temsilcisi Patara kentlerinin vatandaşlığını öne çıkararak Lykia'nın iki bölgesine de hitab eden politik bir amaç sergilemeye çalışmış olabilir. Aynı şekilde oldukça kariyer yapmış olan Ksanthoslu *Lykiarkhes* Tiberius Claudius Telemakhos'un da Patara ve Myra vatandaşlığı dikkat çekicidir. Klasik

ve Erken Hellenistik Dönem’de Batı Lykia’nın en önde gelen kenti Ksanthos Roma Dönemi’nde yerini Patara’ya, Doğu Lykia’nın Limyra’sı da yerini Myra’ya bırakmıştır.

M.S. 2. yüzyıl ortalarından itibaren kentin tarihi bir süre karanlıklara gömülmektedir. III. Gordianus zamanında (238 – 244) Lykia kentlerine sikke basma hakkı verilmiştir. Myra’nın bu dönemde bastığı sikkelerin arka yüzünde kentin baştanrısı Artemis Eleuthera betimi bulunmaktadır. Myra ayrıca bu dönemde İmp. Valerianus zamanında (253 – 260) Patara ile ve Side ile büyük olasılıkla aralarındaki deniz ticareti bağlamında ekonomisini güçlendirmek için *homonoia* sikkeleri basmıştır. II. Theodosius (408 – 450) tarafından başkent ilan edilerek Lykia’nın hem idari hem de dini merkezi olmuştur.

Myra’nın idari, sosyal ve ekonomik durumuna dair çıkarılabilecek sonuçlar:

Edebi kaynaklarda Myra kenti hakkında pek fazla bilgi olmadığı gibi Myralı herhangi bir ünlü kişiye de rastlanılmamaktadır. Epigrafik belgelerdeki Myralı şahıslar incelendiğinde ise adını Myra sınırları dışında duyurmuş, Lykia tarihinde iz bırakmış bir Myralı bulmak çok zor görünmektedir.

Antik dönem için en önemli kavramlardan biri olan *euergesia* çerçevesinde Myra’ya bakıldığında bir metropolis’ten beklenmeyecek durumla karşılaşılmaktadır. Lykia genelinde hiçbir epigrafik belgede Myralı bir euergethes’in adı kaydedilmiş değildir. Opramoas ve Iason gibi çok zengin kişiler çıkarmış olması beklenmese bile, Myra kentinde de hayır işlerine el atmış, bir bina veya onarım yaptırmış; kent halkının ve özellikle gençlerin eğitimi, festival düzenleme gibi hususlarda masraflarını karşılayarak hizmette bulunmuş bir Myralı hakkında şimdiye kadar ele geçmiş bir yazıt yoktur. Sadece bir yazıtta kentteki *demotika ve bouleutika* görevlerini üstlenmiş bir aile hakkında bilgi mevcuttur. Myra’nın mevcut yazıtları dışında yayımsız yazıtları arasında euergethes’ler var mı yok mu hâlihazırda bunu bilmiyoruz. En azından 141 depreminde kentin yeniden inşası için zengin bir Myralı ortaya çıkardı. Kent sadece Kyaneailı Iason ve Rhodiapolisli Opramoas’ı onurlandırmakla kalmaz, kendi yurttaşını da hayırhah ilan ederdi. Bütün bunlar Myra’dan ele geçecek yeni epigrafik belgelerle aydınlanacak gibi görünmektedir.

Kentin idari hizmetlerinde bulunmuş çok az sayıda şahıs bilinmektedir. Bunlardan çoğu Myralı değil, Myra vatandaşlığını elde etmiş başka kentlerin yurttaşlarıdır.

Kentten herhangi bir *euergetes* tanınmadığı gibi entellektüel sayılabilecek ne bir sanatçı, mimar ne de bir bilge kişi bilinmektedir.

Myra dışındaki epigrafik belgeler Myralıların bazı Lykia kentlerinde ve daha uzak bölgelerde yerleştiklerini göstermektedir. Gerek Lykia gerekse daha uzak bölgelere göç etmiş veya oralarda belli bir amaçla bulunmuş olan Myralıların bu yerlere, kimisinin paralı asker olarak,

ticari faaliyette bulunmak, yerleşip tarımsal işler veya başka bir meslek alanında çalışmak amacıyla, başka birilerinin sporcu olarak, kimilerinin de evlenme yoluyla gittikleri anlaşılmaktadır.

Myra'ya gelip yerleşen Arneailı Anthousa ve Synpherousa kızı Rhoda adlı kişilerden başka bir kimse tanınmamaktadır. Ksanthos ile Myra arasında Hellenistik Dönem'de gerçekleştirilmiş olan *isopoliteia* anlaşması aslında bu iki kentte karşılıklı olarak yerleşmiş çok sayıda yurttaşların varlığını göstermektedir. Ancak şimdiye kadar ne Myra'ya yerleşmiş bir Ksanthoslu ne de Ksanthos'a yerleşmiş bir Myralı bilinmektedir. Anlaşma metninde her iki kentten bir diğerine yerleşen kişilerin sadece kent merkezinde değil aynı zamanda bu kentlerin peripolia'sında da yerleşebilecekleri belirtilmiştir. Fakat şimdiye kadar ne Myra'ya ne de Ksanthosa ait bir *peripolion* yerleşimi belgelenmiştir. Büyük ihtimalle Myra peripolia'sı Demre Ovası'nın yakın çevresinden daha uzak alanlarda değildi.

Myra'da yaşamış olan başka etnik grupların varlığına bakıldığında, M.S. 3. yüzyılda Yahudi topluluğunun varlığını gösteren bir mezar yazıtı ve yakın bir tarihte Andriake kazılarında ortaya çıkarılan bir sinagog mevcuttur.

Kentin teritoryum sınırları ve yeni lokalizasyonlar üzerine:

Teritoryum sınırlarının en büyük oranda genişlediği dönem Roma Dönemi'dir. Myra ile Limyra arasındaki teritoryum sınırını oluşturan Bonda Tepesi üzerinden Belen ile Dinek Tepe yerleşimleri arasında kuzeye doğru uzayan dağ sırtı çok büyük ihtimalle Geç Hellenistik Dönem'den itibaren Roma Dönemi boyunca hiç değişmemiştir. Demre Ovası'nın kuzeyindeki dağlık bölgenin Helenistik Dönem'de Myra'ya ait olduğuna dair hiçbir delil mevcut değildir. Aksine bağımsız Trebendai ve Tragalassos Hellenistik kentlerinin bu bölgede yer almasından dolayı bu dağlık alandaki yerleşimlerin Myra'ya daha sonradan dâhil olmuş olması gerektiğini ortaya çıkarmaktadır. Kasaba Ovası ve Dereagzı kale yerleşiminin Roma öncesi dönemlerde Myra'nın egemenlik alanı içinde olmuş olabileceğini düşünmek oldukça zor görünmektedir. Kasaba Ovası'nın batısında Kırbıs Deresi içinden Myra kent merkezine su taşıyan kanalın M.Ö. 4. yüzyıl eseri olduğu düşünülse de bu kanalın Demre Ovası'nda kentleşmenin gelişmesiyle birlikte ihtiyaç haline geldiği ve dolayısıyla Geç Hellenistik Dönem'de inşasına başlandığı önerilebilir. Bu kanaldan dolayı da Myra'nın Kasaba Ovası'nın büyük bir bölümünü kontrol altında tuttuğu anlaşılmaktadır. Myra'nın batıdaki teritoryumu ise Roma Dönemi'ne kadar Soura'nın daha fazla ötesine geçmemiştir. Yavu dağlık alanında Trysa ve Hoyran yerleşimleri Kyaneai teritoryumunda olduğu için Gürses ile bu iki yerleşim arasındaki Eğridere diye adlandırılan vadinin Hellenistik Dönem'den itibaren Kyaneai ile Myra'nın doğal sınırını oluşturduğu söylenebilir. Batı kıyı yerleşimlerinden Istlada ve Tyberissos, Roma Dönemi'ne kadar bağımsız demos'lar oldukları için bu iki yerleşimin en erken M.S. 1. yüzyılın ortaların-

da Myra'ya bağlandıkları düşünülebilir. Teimiussa liman yerleşiminin ise kesin olarak ne Kyaneai'a ne de Myra'ya ait olduğu söylenebilir. Büyük bir ihtimalle Myra ile Kyaneai kentleri aralarında düzenledikleri bir anlaşma ile Teimiussa Limanı'nın kullanımı konusunda ortak hareket ettiler.

Teritoryumdaki yeni lokalizasyonlara gelince, VNS'deki yerler üzerine tarafımızdan yapılan incelemeler önemli sonuçlara götürmektedir. Bunlardan Trebendai'nın Muskar–Asarbele'e yerleştirilmesine kesin gözüyle bakılabilir. Nereye yerleştirilmesi hususunda daha önce bazı öneriler getirilmiş olan Tragalassos'un tarafımızdan Arapyurdu'na lokalize edilmesi gerektiği önerilmektedir. Hangi kilise ile özdeşleştirilmesi gerektiği hakkında iki öneri bulunan Sion Manastırı'nın Asarcık bazilikası ile değil Alacahisar kilisesi ile özdeşleştirilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır ve bu, Tragalassos'un lokalizasyonu ve Sionlu Nikolaos' un 25 günlük kurban töreni gezisi ile de desteklenmektedir. Aziz'in 25 gün süren ve 10 yerleşim yerini kapsayan gezisi üzerine tarafımızdan yapılan inceleme sonucunda bu yerlerin tamamının Myros Potamos'un (Demre Çayı) doğusunda ve Alacadağ üzerinde aranması gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu 10 yerleşimden sadece birisi, Alakilise–Karkabo özdeşliği daha önceden yapılmıştır. Geri kalan 9 yerden biri olan Trebendai'nın Muskar'a yerleştirilmesi yukarıda söylendiği gibi tartışmaya pek fazla meydan bırakmayacak durumdadır. Symbolon'un Myra lagünü ile özdeşliğine ve Nautes'in de lagün yakınlarında olması gerektiğine çok büyük bir ihtimal dâhilinde bakılabilir. Aziz'in bu seyahatte ziyaret ettiği diğer 6 yerleşim hakkında bu çalışmada yapılan öneriler tartışmaya ve eleştiriye açık durumdadır. Bunların dışında Myra'nın 10 km doğusundaki Belen yerleşiminin Vita'da bahsi geçen Plenion ile özdeşliği de muhtemeldir. Son olarak Vita'daki yerlerin hangilerinin Myra teritoryumunda, hangilerinin de dışında olması gerektiği ve bazılarının da belirsiz olduğu hususunda yapılan tasnif Vita'daki yerler üzerine yapılacak olan çalışmalar için önemli sonuçlar arasında görülebilir.

Son olarak, Myra kentinin tarihi ve sosyal yapısı hakkında Antik edebi kaynakların Myra hakkında son derece kısıtlı bilgi verdiği için mevcut epigrafik belgelere dayanarak tarafımızdan çıkarılabilecek sonuçların şimdilik bu kadar olduğunu söylemek gerekmektedir. Viyana Bilimler Akademisi, Küçük Asia Komisyonu arşivindeki Orta Lykia yazıtları ve Myra–Andriake kazılarında ele geçen yeni yazıtlar yayımlandıktan sonra Myra hakkında kuşkusuz çok daha fazla şey söylenebilir.

EK 1- MYRA ve ANDRIAKE HAKKINDA ANTİK KAYNAKLAR

Stephanos Byzantios 462 (Myra adının etimolojisi)

Μύρα, πόλις Λύκίας, ἀπὸ μύρων ἢ ἀπὸ Μύρωνος ἢ ἀπὸ Μύρου ποταμοῦ παραρρέοντος. ἄμεινον δὲ τὸ πρῶτον. Λέγεται καὶ θηλυκῶς καὶ οὐδετέρῳ. τὸ ἔθνικόν Μυρεύς.

Lykia kenti olan Myra (adı) ya myron'dan ya Myron'dan ya da Myros Irmağı'ndan gelir. Birincisi daha kuvvetli (ihtimaldir). Hem femininum hem de neutrum olarak kullanılır. Ethni-konu Μυρεύς

Plinius, Nat. Hist. 5.28.100: (Lykia kentleri arasında Andriake? ve Myra)

In Lycia igitur a promunturio eius oppidum Simena, mons Chimaera, noctibus flagrans, Hephaestium civitas, et ipsa saepe flagrantibus iugis. oppidum Olympus ibi fuit, nunc sunt montana Gagae, Corydalla, Rhodiopolis. iuxta mare Limyra cum amne, in quem Arycandus influit, mons Masicytus, Andria civitas, Myra, oppida Aperlae et Antiphellos, quae quondam habesos, atque in recessu Phellos. dein Pyrrha, item Xanthus, a mari XV, flumenque eodem nomine. deinde Patara, quae prius Pataros, et in monte Sidyma, promunturium Cragus. ultra par sinus priori; ibi Pinara et quae Lyciam finit Telmesus.

Böylece Lykia'da, dağlık burundan itibaren Simena kenti, geceleyin alev saçan Khimaira Dağı, zirvesinde sık sık ateş püsküren Hephaiston kenti. Orada (önceden) Olympos kenti vardı, şimdi dağlık Gagai, Korydalla, Rodiapolis vardır. Arykandos'un karıştığı bir nehre sahip, denize yakın Limyra, Msikyτος Dağı, Andria kenti (Andriake?), Myra, Aperlai ve eskiden Habesos (diye bilinen) Antiphellos kenti, onun arka tarafında Phellos; buradan sonra Pyrrha, denizden 15 (milia) içerde Ksanthos ve aynı isimle anılan nehir; daha sonra eskiden Pataros (diye adlandırılan) Patar, ve dağda (yer alan) Sidyma, Kragos dağlık alanı vardır. Takip eden körfezde Pinara ve Lykia'yı sınırlayan Telmessos (yer alır).

Ptolemaios, Geogr. 5.3.5.1 – 5.3.6.8 (Masikyτος ve Kragos bölgelerindeki Lykia kentlerinin koordinatlarını gösteren liste)

Πόλεις δὲ εἰσιν ἐν τῇ Λυκίᾳ μεσόγειοι αἵδε ·
περὶ μὲν τὸν Κράγον τὸ ὄρος
Κύδνα νθ λζ
Σύμβρα νθ γο λ γ
Ὀκτάπολις νθ γιβ λ ιβ
Κόμβρα νθ λ
Σίδυμα νθ γ λ γο
Πινάρα νθ 2γ λ γιβ
Ἄραξα νθ γ λ ιβ
Τλώ (ἢ Τλώς) ξ λ γο
Ξάνθος ξ δ λ

πρὸς δὲ τῷ Μασικύτει ὄρει πόλεις αἵδε ·
Κορύδαλλα ξ δ λ γ
Σαγαλασσός (ἢ Σαγαλασσοί) ξ γο λ γιβ
Ῥοδία ξα λ γ
Τρεβένδαι ξα λ δ
Φελλός ξ ιβ λ
Μύρα ξα λ γο
Λιμύρα ξα γιβ λ ιβ.

Strabon 14.3.7 (Myra'nın coğrafi konumu)

εἶτα Μύρα ἐν εἴκοσι σταδίοις ὑπὲρ τῆς θαλάττης ἐπὶ μετεώρου λόφου. εἴθ' ἡ ἐκβολὴ τοῦ Λιμύρου ποταμοῦ καὶ ἀνιόντι πεζῇ σταδίους εἴκοσι τὰ Λίμυρα πολίχνη.

Bundan (Patara'dan) sonra, denizden yirmi stadion içerde, yüksek bir tepe üzerinde olan Myra yer alır. Oradan Limyros Nehri'nin ağzına ve yirmi stadion yürüyerek küçük bir kent olan Limyra'ya varılır.

Strabon 14.3.3 (Lykia Birliği'nin üç oy hakkına sahip 6 büyük kenti arasında Myra)

εἰσὶ δὲ τρεῖς καὶ εἴκοσι πόλεις αἱ τῆς ψήφου μετέχουσαι: συνέρχονται δὲ ἐξ ἐκάστης πόλεως εἰς κοινὸν συνέδριον, ἣν ἂν δοκιμάσωσι πόλιν ἐλόμενοι: τῶν δὲ πόλεων αἱ μέγιστα μὲν τριῶν ψήφων ἐστὶν ἐκάστη κυρία, αἱ δὲ μέσαι δυεῖν, αἱ δ' ἄλλαι μιᾶς: ἀνὰ λόγον δὲ καὶ τὰς εἰσφοράς εἰσφέρουσι καὶ τὰς ἄλλας λειτουργίας. ἔξ δὲ τὰς μεγίστας ἔφη ὁ Ἀρτεμίδωρος, Ξάνθον Πάταρα Πίναρα Ὀλυμπον Μύρα Τλῶν κατὰ τὴν ὑπέρθεσιν τὴν εἰς Κιβύραν κειμένην.

(Lykia Birliği'nde) oy hakkına sahip yirmi üç kent vardır. Hangi kenti uygun gördüklerini onayladıktan sonra, her bir kentten (gelen temsilciler) genel bir kongrede toplanırlar. Kentlerden büyük olanların üç, orta büyüklükte olanların iki ve diğerlerinin bir oy hakkı vardır. Aynı zamanda (bu kentler birbirleri) diğer kamu hizmetleri için katkıda bulunurlar. Artemidoros (bu kentlerin) en büyük altı tanesinin Ksanthos, Patara, Pinara, Myra, Olympos (ve) Kibyra'ya giden geçit yakınlarındaki Tlos olduğunu söyler.

Porphyrion von Tyros, *FgrHist. II B, 1224 F 46* (Seleukos kralı III. Antiokhos'un Lykia kentleri ve Andriake Limanı'nı Ptolemaioslardan ele geçirmesi)

... in acre Ierosolymorum annitentibus Iudaeis multo tempore oppugnarit et ceperit alias urbes, quae prius a ptolemaei partibus tenebantur, Syriae et Ciliciae et Lyciae. eo enim tempore captae sunt Aphrodisias et Soloe et Zephyrion et Mallos et Anemurium et Selenium et Coracesium et Coricus et Andriace et Limyra et Patara et Xanthus et ad extremum Ephesus.

... (Antiokhos) Kudüs kalesinde toplanmış olan Yahudilerle uzun zaman savaştı ve daha önce Ptoleioslar tarafından kısmen kontrol altında tutulan diğer Suriye, Kilikia ve Lykia kentlerini ele geçirdi. O tarihte (M.Ö. c. 197) Aphrodisias, Soloi, Zephyrion, Mallos, Anemurion, Selenon, Korakesion, Korikos, Andriake, Limyra, Patara, Ksanthos ve son olarak Ephesos ele geçirildi.

Andriake Limanı ve Myra'nın Brutus tarafından ele geçirilmesi:

Appianos, *Bell. Civ. 4. 10. 82*:

τῷ δ' αὐτῷ χρόνῳ καὶ Λέντλος ἐπιπεμφθεὶς Ἀνδριάκῃ Μυρέων ἐπινείῳ τὴν τε ἄλυσιν ἔρρηξε τοῦ λιμένος καὶ ἐς Μύρα ἀνήει. Μυρέων δέ, ἃ προσέτασσε, δεχομένων χρηματισάμενος ὁμοίως ἐς Βροῦτον ἐπανήει. καὶ τὸ κοινὸν τὸ Λυκίων ἐς Βροῦτον πρέσβευε, συμμαχήσειν τε ὑπισχόμενοι καὶ ἐσοίσειν, ὅσα δύναιτο. ὁ δ' αὐτοῖς ἐσφοράς τε ἐπέβαλε καὶ Ξανθίων τοὺς ἐλευθέρους ἀπεδίδου τῇ πόλει καὶ τὸ ναυτικὸν τὸ Λυκίων ἅμα ταῖς ἄλλαις ναυσὶν ἐκέλευε

περιπλεῖν ἐς Ἄβυδον, ἔνθα καὶ τὸ πεζὸν αὐτὸς ἦγε καὶ Κάσσιον ἐξ Ἰωνίας ἀνέμενεν, ὥς ἐς Σηστὸν ὁμοῦ διαβαλοῦντες.

Aynı vakitte, Myralıların limanı olan Andriake'ye gönderilen Lentulus, limanı kapatan zincirleri kırdı ve Myra'ya çıktı. Myra'nın sakinleri onun buyruklarına itaat etti, o Patara'da yaptığı gibi para topladı ve Brutus'a döndü. Lykia Birliği onunla askeri bir işbirliği kurmak için ve ellerinden geldiği kadar para katkıda bulunmak üzere Brutus'a elçiler gönderdi. O da onlara vergi yükledi ve Ksanthoslulara kentlerinin özgürlüğünü geri verdi ve Lykia donanmasının kendi gemileriyle birlikte Abydos'a yelken açmasını emretti ki orada kendi kara kuvvetleriyle buluşacaktı ve Ionia'dan gelen Cassius'u bekliyordu, böylece, birlikte Sestus'a geçebirdi.

Cassios Dio, Hist. Rom. 47.34.1.1- 47.34.6.5

Βροῦτος δὲ τό τε κοινὸν τῶν Λυκίων στράτευμα ἀπαντῆσαν αὐτῷ πρὸς τὰ μεθόρια μάχῃ τε ἐκράτησε καὶ συγκαταφυγὸν ἐς τὸ ἔρυμα αὐτοβοεῖ εἶλε, καὶ τῶν πόλεων τὰς μὲν πλείους ἀμαχεῖ προσ- ηγάγετο, Ξάνθον δὲ ἐς πολιορκίαν κατέκλεισε. καὶ αὐτῶν ἐξαίφνης ἐκδραμόντων καὶ πῦρ ἐς τὰς μηχανὰς ἐμβαλόντων, τὰ τε τοξεύματα καὶ ἀκόντια ἅμα ἀφέντων, ἐς πᾶν κινδύνου ἀφίκετο. καὶ πασσυδὶ ἀπώλετο, εἰ μὴ δι' αὐτοῦ τοῦ πυρὸς ὡσάμενοι οἱ στρατιῶται προσέμιζαν αὐτοῖς ἀπροσδόκητοι γυμνητεύουσιν, καὶ ἐκείνους τε ἐς τὸ τεῖχος κατήραξαν, καὶ αὐτοὶ συνεσπεσόντες σφίσι τοῦ τε πυρὸς ἐς οἰκίας τινὰς ἐνέβαλον, καὶ τοὺς μὲν ὀρώντας τὸ γιγνόμενον προκατέπληξαν, τοῖς δ' ἄπωθεν οὔσι δόξαν ὥς καὶ πάντα ἄρδην ἥρηκότες παρέσχον· ἐκ γὰρ τούτου καὶ οἱ ἐπιχώριοι τὰ λοιπὰ ἐθέλονται συγκατέπρησαν καὶ ἀλλήλους οἱ πλείους ἀνεχρήσαντο. μετὰ δὲ τοῦτο πρὸς τὰ Πάταρα ὁ Βροῦτος ἦλθε, καὶ προεκαλέσατο μὲν αὐτοὺς ἐς φιλίαν, ὥς δ' οὐχ ὑπήκουσαν (οἱ τε γὰρ δοῦλοι καὶ τῶν ἐλευθέρων οἱ πένητες, οἱ μὲν ἐλευθερίας οἱ δὲ χρεῶν ἀπο κοπῆς προτετυχηκότες, ἐκώλυόν σφας συμβῆναι), τὸ μὲν πρῶτον τοὺς αἰχμαλώτους τῶν Ξανθίων (καὶ γὰρ ἐν γένει αὐτοῖς κατ' ἐπὶ γαμίαν πολλοὶ ἦσαν) ἔπεμψε σφισιν, ἐλπίδα ἔχων δι' ἐκείνων αὐτοὺς προσάξεσθαι· ἐπεὶ δ' οὐδὲν μᾶλλον ἐνέδοσαν καίπερ προῖκα αὐτοῦ τοὺς ἀναγκαίους ἐκάστω διδόντος, πρατήριόν τι ὑπ' αὐτὸ τὸ τεῖχος ἐν ἀσφαλεῖ κατεστήσατο, καὶ παράγων ἓνα ἕκαστον τῶν πρώτων ἀπεκέρυττεν, εἴ πως διὰ γε τούτου τοὺς Παταρέας ὑπα- γάγοιτο. ὥς δ' οὐδὲ τότε αὐτῷ προσεχώρησαν, ὀλίγους ἀποδόμενος τοὺς λοιποὺς ἀφῆκεν. ἰδόντες δὲ τοῦτο οἱ ἔνδον οὐκέτ' ἀντήραν, ἀλλ' εὐθὺς αὐτῷ ὥς καὶ ἀρετὴν ἔχοντι προσέθεντο, μηδὲν ἔξω τῶν χρημάτων ζημιωθέντες. καὶ τοῦτο καὶ οἱ Μυρεῖς ἐποίησαν, ἐπειδὴ τὸν στρατηγὸν αὐτῶν ἐν τῷ ἐπινείῳ λαβὼν ἀπέλυσε. καὶ οὕτω καὶ τᾶλλα δι' ὀλίγου παρεστήσατο.

Brutus ise kendisine karşı sınırda konuşlanmış olan Lykialıların birlik ordusunu hem bastırdı hem de karargâha kaçan orduyu güçlükle karşılaştırmaksızın yendi, ve kentlerden pek çoğunu savaştırmaksızın ele geçirdi, Ksanthos'u ise kuşatma altına aldı. (Kent) sakinleri aniden bir atak yaptı ve makinelerle ateş fırlattı, aynı zamanda ok ve kargı fırlatıyorlardı, o (Brutus) büyük tehlike altında kaldı. Eğer o ateşle saldırıya uğrayan askerler onlara beklenmedik bir şekilde karşılık vermeselerdi gerçekten bütünüyle yok olabilirlerdi, ve onları surun içerine püskürttüler, ve onlar birlikte acele ederek bazı evlerin içine ateş attılar, ve olup biten şeye

tanık olanları öldürdüler, uzakta olanlara her şeyi bütünüyle ele geçirmiş gibi bir beklenti sunuyorlardı. Bundan böyle, atak yapanlar geri kalan şeylerini yaktılar ve onlar birbirlerini öldürdü. Daha sonra Brutus Patara'ya geldi ve halkı ittifak yapmaya davet etti; fakat onlar itaat etmek istemediler (çünkü özgürlüklerini yeni almış köleler ve borçlarından kurtulmuş olan özgür halkın yoksul kısmı kendi ayakları üzerinde durmaya gayret ediyorlardı). Her bir adama kendi ihtiyacı olan hediyeler teklif etmesine rağmen onların hiçbiri boyun eğmeyince diğerleri aracılığıyla onların razı edilmeleri umuduyla ilk önce Ksanthoslu esirleri onlara gönderdi (çünkü pek çoğu evlilik yoluyla onlara bağlıydı). Surun alt tarafında güvenli bir yerde köle pazarı kurdu ve (Ksanthoslulardan) önde gelenlerin her birini sıraya dizerek açık artırmayla sattı, çünkü eğer böyle yaparsa bu yöntemle Pataralıları (korkutarak) boyun eğdirebilecekti. Böylece ona karşı gelemediler, geriye kalan bazılarını bağışlayıp gönderdi. İçeridekiler bunu görünce daha fazla direnmediler, hatta derhal kendilerini erdem sahibi olan ona teslim ettiler; sadece para cezası ile cezalandırıldılar. (Andriake) Limanı'nda onların (Lykialıların) komutanını ele geçirdikten ve onu serbest bıraktıktan sonra Myra halkı da aynı şekilde teslim oldu. Böylece o diğer bölgelerin kontrolünü kısa süre içinde güvence altına aldı.

EK 2 - EPİGRAFİK TESTIMONIA

T 1 – 48: MYRA ve ANDRIAKE YAZITLARI

T 1 – 13: Klasik Dönem Lykçe Mezar Yazıtları:

T 1: Esedeplēmi'nin Mezarı

Buluntu yeri: Deniz nekropolis'i, mezar nr. 44.

Edisyon: TL 85.

- 1 ebēñnē : χupā : mē ti prñnawatē : esedeplēmi :
- 2 hrppi ladi : ehbi : se tideime : ehbi : humeliye :

Bu mezarı, Esedeplēmi kendi karısı ve meşru (?) çocukları için yaptırdı.

T 2: Erimñnuha'nın Mezarı

Buluntu yeri: Deniz nekropolis'i, mezar nr. 17.

Edisyon: TL 86.

Literatür: Bryce 1986, 78.

- 1 ebēñnē : prñnawā : mēti prñnawatē : erimñnuha:
- 2 semuteh : tideimi : hrppi : atli : ehbi : sejēni : ehbi

Bu mezar evini Semute'nin oğlu Erimñnuha kendisi ve annesi için inşa etti.

T 3: Apññātama'nın Aile Mezarı

Buluntu yeri: Deniz nekropolis'i, mezar nr. 16.

Edisyon: TL 87.

Literatür: Houwink Ten Cate 1961, 95.

- 1 ebēñnē: χupā : me ti
- 2 pr[ñ]nawatē : apññātama
- 3 hrppi : ladi : e[h]bi : se tidei-
- 4 ime : meipñ : pudē : ti ñte
- 5 χahba : [eh]bi : wazzije : kbatra

This tomb, Apññātama has built (it) for his wife and children and he has further admitted here those, who are in (it), his son in law (and) Wazzije, (his) daughter. (Çev.: Houwink Ten Cate).

T 4: Ddaqasa'nın Aile Mezarı

Buluntu yeri: Deniz nekropolis'i; mezar nr. 8.

Edisyon: TL 88.

Literatür: Houwink Ten Cate 1961, 95; Bryce 1986, 78–79.

- 1 ebēñnē prñawā me ne prñawatē ddaqasa · sttuleh :
- 2 tideimi hrpi ladi ehbi se tideime se ēke lati ddaqasa
- 3 me ne ñtepi tātīñtipa tezi se ladā ehbi kbi tike mei nipe ñtepi tātu
- 4 tibeï nipe hlñmi tuwetu hlñmimei tuweti tike tibeï
- 5 ñtepi tadi tike me ne itlehi trñmili. Huwedri
- 6 se trqqas : se mähāi huwedri

Bu mezar evini Sttule'nin oğlu Ddaqasa, karısı ve çocukları için inşa etti ve Ddaqasa öldüğünde tabutu ve onun karısını koyacaklar, başka birini içine koymasınlar veya hlñmi koymasınlar, eğer birisi hlñmi yerleştirirse veya birini içeri koyarsa itlehi trñmili huwedri ve Traqqas ve bütün tanrılar (mähāi huwedri) (cezalandırsın)⁸⁰⁴.

T 5. Hriχñma'nın Kardeşleri İçin Yaptırdığı Mezar

Buluntu yeri: Nehir nekropolis'i; mezar nr. 89.

Edisyon: TL 89.

Literatür:; Houwink Ten Cate 1961, 96; Bryce 1986, 79; Borchhardt et al., 2004.

- 1 χupā: ebēñnē : mē nadē : hri[χñ]ma nēne : ehbiye : mei ñt-
- 2 epi tasñti : ēnehi : hriχñma[he] esedēñnewē : adi mejē :
- 3 tik: e : χttbā : tisñke : mē ne : i[t]lehi : qāti : trñmili :
- 4 seipñ : pablāti tijāi

Bu mezarı Hriχñma kendi kardeşleri için yaptı. Ve Hriχñma'nın annesinin kan bağından olanları içine koyacaklar, eğer herhangi bir kimse kötülük ederse (?) itlehi trñmili cezalandırsın: seipñ : pablāti tijāi". (Çeviri, Bryce ve Houwink Ten Cate tarafından yapılmış olan İngilizce tercümelerle karşılaştırılarak yapılmıştır).

Şart cümlesindeki bazı ifade ve terimler tam olarak anlaşılmamış olup tercüme farklılıklarına yol açmaktadır⁸⁰⁵.

⁸⁰⁴ İngilizce tercümesi (Houwink ten Cate 1961, 95): "This building, Ddaqasa, the son of Sttuli-, has built it for his wife and children; and when Ddaqasa is dead (?), they shall put him on the ñtipa tezi and (later) his wife; anyone else, however, they may not put herein nor may one place a hlñmi here; if someone places a hlñmi here or puts anyone herein, the confederate Lycian treasurer (?) and Tarhu(nt) and assembled (confederate ?) Gods shall punish him".

⁸⁰⁵ Bryce 1986, 79 "If anyone commits any offence (?), the Lycian itlehi will pass judgement upon him seipñ : pablāti tijāi"; Houwink Ten Cate 1961, 96 "if someone causes (makes) any damage whatsoever, the Lycian treasurer (?) shall judge him and".

T 6: Hriḫm̃ma'nın Aile Mezarı

Buluntu yeri: Nehir nekropolis'i, mezar nr. 92.

Edisyon: TL 90.

Literatür: Borchhardt et al., 2004.

Yazıtın metni ve Almanca çevirisi Borchhardt et al., 2004, 23–24'ten alınmıştır.

- 1 ebēñnē : ḫupā : mē neprñawatē : hriḫm̃m[a tideimi : men]e ñte-
- 2 pi tāti : hriḫm̃ma : sejēn : lusātrahñ : seje[sedēñnewē : ēñnehi : lusāt]rahñ :
- 3 se munaiti : hrppi kduñ tijāi : ñtep[i] tñn[e] tāti :
- 4 ladā : aladi [el]ezeti : adi : mejē tik[e ḫ]tt[bā : tisñke]
- 5 me [n]e : itlehi qāñti : trñmili : seipm̃ [pablāti : tijāi]

1– Dieses Grabb, nun es hat gebaut *Hriḫm̃m[a]* der Sohn des N.N.] 2– Und sie werden hinauflegen den *Hriḫm̃ma* und die Mutter des Lusātra und die V[erwandtschaft mutterlicherseits des *Lusā]tra*. 3– Und die (die) *soundso*, welche darauf *soundsosoundso* hinaufzulegen ... 4– die Gemahlin(unklar). Wenn jemand an ihm [irgendeine Zer]stö[rung] ausführt, 5– so werden ihn die lykischen *itlehi* strafen, und [welche (?) nach ihm (?) *soundsoen*].

T 7: Xlppasi ve Karısının Mezarı

Buluntu yeri: Demre Vadisi'nin karşısında yer alan Köycük'te bir kaya mezarı (Kalinka, TL 91 s. 70); mezar nr. yok.

Edisyon: TL 91.

Literatür: Bryce 1986, 79–80.

- 1 ebēñnē pr[ñ]nawā me ne prñawatē ḫlppasi ḫssēñzijah tid[eimi mei ñtepi tāti]
- 2 ḫlppasi se ladu e[h]bi se ije ni hrppi tātu tike atlahi ti[be kbijehi meij]-
- 3 adi tike ti[h]e zu[ñ]mā mewejesu httēmi.

*Bu mezar evini Xssēñzija'nın oğlu Xlppasi inşa etti, içerisine Xlppasi'yi ve onun karısını koyacaklar ve onların üzerine kendisinden (ailenden) veya başkasından herhangi bir kimseyi koymasınlar, eğer bir kimse suç işlerse o sorumlu olsun.*⁸⁰⁶

T 8: Rahip? [.]jurttija'nın Mezarı

Buluntu yeri: Deniz nekropolis'i, mezar nr. 3.

Edisyon: TL 92.

Literatür: Neumann 1993a, 38.

⁸⁰⁶ İngilizce tercümesi (Bryce 1986, 79–80): *This building Xlppasi, son of Xssēñzija, has built it. And They shall place within Xlppasi and his wife. Let them not place anyone (else) upon them, whether from his own (i.e. Xlppasi's) or from someone else's (family). If someone commits an offence (?) here, let him be answerable (??).*

- 1 [e]bēñnē prñnawāme ti prñ[nawa]tē
- 2 [.]urttiija mahanahidi aḡā[ti] u[we]hi
- 3 hr]ppi ladi ebi hrpp[i] uwe . . n . . .

Bu mezar evini mahanahidi aḡāti u[we]hi [.]urttiija kendi karısı için (ve) kendi uwe . . n . . . yaptırdı.

T 9: Upazi'nin Aile Mezarı

Buluntu yeri: Myra'nın batısında görülmüştür (Kalinka, TL 93 s. 71); mezar nr. Yok.

Edisyon: TL 93.

Literatür: Bryce 1986, 80, 124.

- 1 ebēñn[ē]χ]upā mē t[i]p]rñnaw[a]tē upazi musḡḡah tideimi hrppi ladi : ehbi se tideime :
- 2 sttati [t]i [me]i [ñ]t[ep]i [tāt]i upazi se ladu : ehbi kbi tik[e] mei nipe [ñ]tepi tātu tibe
[n]ipe hlñmi tuwe[tu]
- 3 [.]ahi[.]i : hlñmi mei tuweti tike tibe ñt[epi] tadi tike mē ne trqqas tubidi se muhāi
huwedri :

*Bu mezarı, Musḡḡa oğlu Upazi kendi karısı ve çocukları için inşa ettirdi. Ve onlar buraya Upazi'yi ve karısını koyacaklar. Başka birini koymasınlar veya bir hlñmi açmasınlar?. Eğer birisi burada bir hlñmi açarsa ya da başka birini koyarsa, Trqqas ve bütün tanrılar onu cezalandıracaklar.*⁸⁰⁷

T 10: Hurttuweti ve Ailesinin Mezarı

Buluntu yeri: Deniz nekropolis'i, mezar nr. 10.

Edisyon: TL 94.

Literatür: Borchhardt 1993b, 8–12.

- 1 ebēñnē : prñna[w]ā : me ti : prñnawatē : hurttuw[e]ti : hrppi ladi : ehbi : m[e] ne ñtepi
tāti hrzzi : prñnawi : se ladā :
- 2 ehbi : se haḡāñā : se [ij]e ne : hrppi tāti : ti[ke] : h[rpp]i[i]e [mei] : tadi tike : me ne :
itlehi : qāñti : trñmili :
- 3 sei te : tijap.di : tike . . edehe : me titi : ah zata . . . n ēni: qlah[i] ebijehi :
pñtreñnehi

⁸⁰⁷ İngilizce çevirisi: Bryce 1986, 80 “This tomb Upazi, son of Musḡḡa, has built (it) for his wife and children sttati ti. And they will place within here Upazi and his wife. Let them not place anyone else within nor erect a hlñmi [.]ahi[.]i. If anyone erects a hlñmi here or places anyone (else) within, Trqqas and huwedri gods will punish him”.

(Satır 1–2)⁸⁰⁸ *Bu mezarı Hurttuweti kendi karısı için yaptırdı. Onu ve karısını (buraya) koyacaklar ve Haḫāna'yı da üstteki yapıya, ve onların üzerine başka kimseyi koymasınlar. Eğer (birisi) başka birini onların üstüne koyarsa itlehi tr̥m̥mili onu cezalandıracak.*

T 11: [.]eburehi'nin Annesi ve Yeğeni İçin Yaptırdığı Mezar

Buluntu yeri: Deniz nekropolis'i, mezar nr. 29.

Edisyon: TL 95.

- 1 [.]eburehi : jē ti : pr̥n[n]awate . . i . . l. Tide]imi addeh tuhes
- 2 hrpp(i) ēni : ehbi : se tuhe ehbiye [me i(j) a]di ti[k]e tihe zuṁmē
- 3 mē ne itlehi : qaṁt[i] tr̥m̥mili : h[u]we[dri].

... 'nın oğlu, ...adde'nin yeğeni [.]eburehi kendi annesi ve yeğeni için yaptırdı, eğer birisi herhangi bir zarar verirse (onu) itlehi tr̥m̥mili huwedri cezalandıracak.

T 12: Huzeimi'nin Aile Mezarı

Buluntu yeri: Deniz nekropolis'i, mezar nr. 50.

Edisyon ve literatür: Neumann 1975, 150–151; Neumann 1979, N 308

Lykçe metinde kelime ayracı kullanılmamış, editör tarafından da ayrımlar yapılmamıştır.

- 1 ebēñnēḫupumanapr̥na
- 2 w]atē . huzeimihrrpiladie[h
- 3 b]isetideime

Bu mezarı Huzeimi kendi karısı ve çocukları için yaptırdı.

T 13: Ddepñnewe ve Ailesinin Mezarı

Buluntu yeri: nehir nekropolis'i, mezar nr. 76.

Edisyon ve literatür: Neumann 1975, 152–155; Neumann 1979, N 309a–d; Eichner 1990, 232 vd.

Yazıt, mezar kapı lentosunun üst tarafına ve ön odanın yan duvarına yazılmıştır. Neumann tarafından N309a,b,c,d diye numaralandırarak dört parça yayınlanan yazıt, Eichner tarafından tek bir metin olarak düzenlenmiştir. Aşağıdaki metin Eichner'den alınmıştır, Neuman'nın numaralandırma sistemi parantez içinde gösterilmektedir.

- N309a (b) 0 ddepñneweh
- N309b (a) 1 ebēñnē : ḫupā : mētipr̥nawatē : ddepñnewe : hrppi : ladi
- 2 ehbi : ḫat̥m̥maje : meneñtepitāti : ḫat̥m̥mā : sesidi :
- 3 ehbi : kbijētezi : huzetēi : kbi : tike : meijenehrijaladi :

⁸⁰⁸ İngilizce çevirisi: Bryce 1986, 80, nr. 94 “*This building Hurttuweti has built (it) for his wife. And they will place him and his wife and Haḫāna within the upper building, and they will place anyone (else) upon them. If (someone) places anyone (else) upon them, the Lycian itlehi will pass judgement upon him*”

	4	atlahi : tibe : kbijehi : hrijemei : alahadi : tike : terihe
N309c (d)	5	tibe : hr[
	6	ebeija : [
	7	χttadi[
	8	[. . .]h[
	9	[.] : tike[
N309d (c)	10	ēti : kbatra : sijēn
	11	i]teli : ddepñne
	12	w].eh : mei : mähāi : h
	13	ttēñ : latāi : seh
	14	eledi : se : trbbā
	15	mara : se : pddēχba
	16	setesm̃mi : mene
	17	ni : ñtepihadu
	18	lataze : sene
	19	itlehi : qāñ[ti
	20	trm̃mili : huw[edri

Eichner'in çeviri denemesi: *Dieses Grab, nun wer es erbaut hat, (das ist der) Ddepñnewe, (und zwar) für seine Gemahlin Xatm̃mā. Und man wird sie hinein-hinauf-legen, die Xatm̃mā und seinen/ihnen Sprössling, zweiter Ordnung Huzetēi. Jemanden anderen, nun (den) wird man ihren nicht droben-beisetzen, einen Eigenen oder einen Fremden. Wenn man ihnen droben beisetzt irgendjemanden als Dritten oder oben anbaut (??) diese Grabkammern (??) [oder jemand etwas . . .] beschädigt [. . .] (dort) wo die Tochter des Ddepñnewe liegt, nun dem sollen die Götter erzürnt sein, (die) der Toten, sowohl Heledi als auch Pddēχba als auch Tesm̃mi, und man soll ihn nicht hinein-hinauf-lassen zu den Totenstätten (??) und jede lykische Grabautorität wird ihn bestrafen.*

T 14 – 46: Myra ve Andriake Bulunan Yunanca Mezar Yazıtları:

T 14: Ordanis'in Mezarı

Buluntu yeri: Nehir nekropolis'inde iki odalı bir kaya mezarının üzerinde.

Edisyon: Petersen – Luschan 1889, 35.51.

Tarihleme: Erken Hellenistik Dönem.

Ὀρδάνις : ἐποίησε,

[Σ]τράτωνος · πρόπαπ[π]ος.

T 15: Daparas ve Torunlarının Mezarı

Buluntu yeri: İzole edilmiş bir çift kaya mezarına aittir; sağ taraftaki mezar İon üslubunda saçaklı ve alınlıklı, soldaki ise ahşap tipi cepheli, üç odalıdır. Yazıt ortadaki kirişin üst tarafında tek satır olarak kazılmıştır.

Edisyon: Petersen – Luschan 1889, 35.52.

Tarihleme: Petersen – Luschan yazım özelliğine göre M.Ö. 2. yüzyıla tarihlenmektedirler. Fakat harf karakteri, epikorik Daparas⁸⁰⁹ şahıs adı ve birinci satırın sonundaki αὐτοῦ sözcüğü hece ayırımına dikkat edilmeksizin bölünmüş olmasından dolayı yazıtın Erken Hellenistik Dönem’e tarihlendirilmesi daha makul görünmektedir.

- 1 ἐπειδὴ Δαπάρας Κείσου μνημέον αὐτοῦ κατασκευασάμενος, ἐν ᾧ ταφήσεται καὶ οἱ ἔκγονοι αὐτο-
- 2 ῦ, μετήλλαξε τὸν βίον πρότερον εἶ (ῆ) τὴν ἐπιγραφὴν ποιή{ι}σεσθαι, ἡ δὲ θυγάτηρ αὐτοῦ.

Keisos oğlu Daparas, kendisinin ve torunlarının gömüleceği mezarı yaptırdıktan sonra yazıtın yazılmasından önce öldü, onun kızı ise (bunu tamamladı?).

T 16: Moskhion Oğlu Parmeniskos’un Mezarı

Buluntu yeri: Nehir nekropolis’inin güneyinde bir kaya mezarının kirişinin sağ üst tarafında.

Edisyon: Petersen – Luschan 1889, 35.53.

Tarihleme: Erken Hellenistik.

Παρμε<ν>ίσκου
[τ]οῦ Μοσχίωνος.

T 17: Myndos? Kızı Arsasis’in Mezarı

Buluntu yeri: Deniz nekropolis’inde (?) bir (kaya) mezarın kapısında.

Edisyon: Fellows 1841, 202; CIG 4302.

Tarihleme: Erken Hellenistik.

Ἀρσάσιος
τῆς Μύνδου.

Karia kenti olan Myndos’un ethikonu Μύνδιου ve Μυνδία’dır (ἢς τὸ ἐθνικὸν Μύνδιος καὶ Μυνδία)⁸¹⁰. Yazıtta muhtemelen hata ile iota’sız yazılmıştır. Myndos diye bir şahıs adı belgelenmiş değildir. Ayrıca Μύνδου bir şahıs adı olsaydı artikelinin τοῦ olması beklenirdi. Yazıtın CIG’daki yorumunda “genetivus non regularis est” diye not düşülerek büyük olasılıkla Myn-dos bir şahıs adı olarak düşünülmüş görünmektedir.

⁸⁰⁹ Zgusta 1964, § 252-1.

⁸¹⁰ Stephanos Byzantios 462.

T 18: Pedbaasas ve Ailesinin Mezarı

Buluntu yeri: Deniz nekropolisi'nde, tiyatronun batısında, Borchhard tarafından numaralandırılan 31 numaralı kaya mezarı (Schweyer).

Edisyon: Fellows 1841, 200–201; CIG 4303; Petersen – Luschan 1889, 35 dn. 3; Schweyer 2002, 251–253 nr. 61 (IWien'den).

Literatür: Frei 1990, 1844.

Tarihleme: Erken Hellenistik (M.Ö. 3. yy? bkz. Frei 1990, 1844).

Mezarda yazıt iki kere yazılmış; versiyon A: mezarın ortadaki sövesi üzerine, versiyon B: mezarın üst kirişine kazılmıştır. Yazıtı ilk kopya eden Fellows sadece A versiyonunu kaydetmiştir. Fellows'un yazıtı kopya ederken de bazı harfleri yanlış okumuş olduğu görünmektedir. CIG'da Fellows'un çizimi yer almakta ve bu çizime göre yazıt edit edilmiş görünmektedir; ancak o da bazı hatalar içermektedir. Petersen – Luschan yazıtın iki ayrı versiyonuna ilişkin gözlemlerini aktarmaktadır. Yazıtın her iki versiyonu en son Schweyer tarafından Viyana Bilimler Akademisi, Küçük Asia Komisyonu arşivindeki kopyalarından aşağıdaki gibi deşifre edilmiştir:

Versiyon A:

	τοῦτο μ[νημεῖ-]
2	ον κατεσ[κεύασεν]
[Π]εδβάσας[ς Τεβλι-]
4	[λ]άβηι οἱ[κέτι αὖ-]
[τ]οῦ, ὁ τὸν ὦμ[ον λαμ-]
6	[βά]νων δε[ξιὸν τῶν]
[Δι]ὸς θυσιῶν [ῶνπερ ἦ]
8	[π]όλις θύει, κ[αὶ τοῖς τέ-]
κνοις αὐτῆς [καὶ τοῖς]
10	γαμβροῖς· καὶ μ[ηθεῖς κυ-]
ριεύετω τοῦ μ[νημεῖ-]
12	ου ἄλλ' ἢ Τεβλιδ[αβη]
καὶ τὰ τέκνα καὶ [οἱ]
14	γαμβροὶ αὐτῆς· ἐὰν
δέ τις βιάζεται ἀνο[ί-]
16	ξαι τὸ μνημεῖον το[ῦ-]
[το] παρεύρεσει [ἥτινι]

- 18 [οὖν], μὴ ἐνέγκῃ [ἡ γῆ αὐ-]
[τῷ] καρπὸν μ[ήτε τέκ-]
20 [ν]ων ἐπηβο[λος ἔσ-]
[τω] καὶ ἁμαρ[τωλὸς]
22 [γέ]νοιτο [ε]ἰς [τὴν Λη-]
[οὖ]ν καὶ εἰς το[ὺς λοι-]
[π]ους θεοὺς [πάντας].

Versiyon B:

- τοῦτο τὸ μνημεῖον κατεσκεύασεν Πεδβεάσας
2 [Τεβλιλ]άβῃ τῇ οἰκέτι [αὐτ]οῦ ὁ τ[ὸ]ν ὦμον λαμβάν-
ων τῆς θυσίας τοῦ Διὸς, το[ῖς] τ[έκ]νοις αὐτῆς κα-
4 ἰ τοῖς γαμβροῖς· καὶ μη[θεὶς κυ]ριευέτω τοῦ μνημε[ί-]
ου ἀλλ' [ἡ] Τεβλιδαβ[ῃ] καὶ τὰ τ[έκν]α καὶ οἱ γ[αμβ]ροὶ αὐτῆς· ἐ-
6 ἂν δέ τις βιάζεται ἀν[οί]ξ[αι] τὸ μ[νη]μ[εῖον] τοῦτο παρ[ε-]
υρέσει ἢ [τιν]ιοῦν, μὴ ἐνέ[γκῃ] ἡ γῆ αὐτοῦ κα[ρπὸν] μ[ήτε]
8 τέκνων ἐφήβολος ἔ[στω] καὶ ἁμαρτωλὸς [γένοι]το εἰς τ-
ῇν Λητῶ καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς θεοὺς πάντας.

A: Bu mezarı Pedbaasas, kentin Zeus için keseceği kurbanların sorumluluğunu üstlenerek kendi eşi Teblilabe ve onun çocukları ve damatları için yaptırdı. Teblilabe ve onun çocukları ve damatları dışında hiç kimse bu mezarın yetkilisi olmasın. Eğer her hangi bir kimse bu mezarı hile ile açmaya zorlarsa ne toprak ona üriin versin ne de o çocuk sahibi olsun ve Leto ve diğer bütün tanrılar indinde günahkâr olsun.

B: str. 1–4: Bu mezarı Pedbeasas, Zeus için (kesilecek) kurbanların sorumluluğunu üstlenerek kendi eşi Teblilabe ve onun çocukları ve damatları için yaptırdı.

T 19: S[.]p[.....] ve Soyunun Mezarı

Buluntu Yeri: Deniz nekropolisi'nde 43 numaralı, tek kapılı bir kaya mezarı (Schweyer).

Edisyon: CIG 4303e 3a (addenda et corrigenda); Schweyer 2002, 254–255 nr. 64 (IWien'den).

Tarihleme: Muhtemelen Erken Hellenistik Dönem.

Schweyer'in Viyana Bilimler Akademisi, Küçük Asia Komisyonu arşivinden aldığı, Herberdey'in transkripsiyonu:

- τὸ [μνη]μεῖον
2 [τοῦτο κατε]σ-
κεύασεν Σ. -

- 4 π. . . . [αὐτῷ]
 τε [καὶ τοῖς τέ-]
 6 κν[οις καὶ πᾶ-]
 σιν [τοῖς ἐκ-]
 8 γόν[οις α]ὐτο[ῦ κα]ῖ
 τέ[κνω]ν [τοῖς] συγ-
 10 γεν[έσι πᾶσι]ν·
 το[ῦ δὲ μνημείου κύ-
 12 [ρι]ο[ι ὄντων] οἱ
 τὸν δεξιὸν ὦ-
 14 μον λαμβάνον-
 τες τῶν (κατ' ἔτος)

Διὸς

- 16 θυσιῶν τῶν πο-
 λιτικῶν· ἄλλον
 18 δὲ μηδένα ἐξέσ-
 τω θάψαι· εἰ δὲ μὴ,
 20 ἁμαρτωλὸς ἔσ-
 τω θεῶν πάντων
 22 καὶ ὑπόχιρος ἔσ-
 τω τοῖς ἀνχισ-
 24 τεύουσιν αὐτοῦ.

Bu mezarı S[.]p[.....] kendisi ve çocukları için ve kendisinin ve çocuklarının bütün soyu için yaptırdı. Mezarın sahipleri de Zeus onuruna resmi olarak (kesilecek) yıllık kurbanlardan sorumludurlar. Başka birine ölü gömme izni yoktur; aski halde (davranan) bütün tanrıların günahkârı olsun ve onun yasal mirasçılarına karşı sorumlu olsun.

T 20: Symmasis ve Kardeşlerinin Mezarı

Buluntu yeri: Deniz nekropolis'inde iki kapılı bir kaya mezarı.

Edisyon: CIG 4303e 3b (addenda et corrigenda); Petersen – Luschan 1889, 35.54; Schweyer 2002, 253–254 nr. 63 (IWien'den).

Tarihleme: Hellenistik Dönem.

Viyana Bilimler Akademisi, Küçük Asia Komisyonu arşivindeki Kalinka'nın edisyonu (= Schweyer 2002, 253–254 nr. 63):

	τοῦτο τὸ μνήμα κατ-	6	[κα]ῖ τὸ γένος αὐτοῦ
2	εσκεύασετο		[μόνο]ν· μηθεῖς ἐπα-
	Συμμασις αὐτῶι	8	ν[ο]ι[ξ]άτω· εἰ δέ μή,
4	καὶ τοῖς ἀδελφοῖς		ἁμαρτωλὸς εἶ θεῶν
	[ὡς ἐ]νταφῆι Ονεμις	10	ἁπάντων.

Bu mezarı Symmasis kendisi için ve kardeşleri için yaptırdı. Ayrıca Onemis ve sadce onun soyu gömülebilir; aksi takdirde (bir başkası ölü gömerse) bütün tanrıların günahkârı olsun.

T 21: Albasis ve Ailesinin Mezarı

Buluntu Yeri: Nikolaos Kilisesi.

Edisyon: Schweyer 2002, 259 nr. 72; Corsten 2008, 99–107.

Literatür: Corsten 2008, 99–107.

Tarihleme: Hellenistik Dönem (Corsten).

	Αλβασις Ποσειδωνίου τοῦ Αλβασιος τοῦ Ἀρχεδήμου τὰ δὲ ἀπὸ μητρὸς
2	Παυας τῆς Εὐαγόρου τοῦ Εὐαγόρου, ἱερεὺς πρὸ πόλεως διὰ βίου τῶν προίμων θεῶν, τὸν τάφον ἑαυτοῦ, τὸ δὲ ὑποσόριον Δικαιάρχῳ τῷ υἱῷ αὐτοῦ καὶ τῇ μητρὶ αὐτοῦ·
4	ἕτερον δὲ μηθένα μηθεῖς θαψάτω μήτε ἐν τῷ τάφῳ μήτε τῷ ὑποσορίῳ ἐκτὸς τούτων· ἐὰν δὲ τίς τινα ἕτερον θάψῃ ἢ ἀδικήσῃ τι τὸν τάφον ἢ τῶν περὶ
6	τὸν τάφον τι ἢ τὴν ἐπιγραφὴν, ἁμαρτωλὸς ἔστω θεοῖς, ὧν ἦν ἱερεὺς πρὸ πόλεως Αλβασις, καὶ ὀφειλέτω ὁ τούτων τι ποιήσας τοῖς θεοῖς τούτοις κατὰ ἀδίκημα
8	δραχμὰς τρισχλίας καὶ ἐξέστω τῷ βουλομένῳ ἐγδικάζεσθαι ἐπὶ τῷ ἡμίσει.

Arkhedemos oğlu Albasis oğlu Poseidon'un oğlu; anne tarafından soyu, Euagoras oğlu Euagoras kızı Paua'nın oğlu; proimos tanrıların hayat boyu kentli rahibi Albasis kendisine ait bu mezarı, hyposorion'u ise oğlu Dikaiarkhos ve annesi için (yaptırdı). Bunlardan başka hiç kimse herhangi birini ne mezara ne de hyposorion'a gömsün. Eğer birisi başka bir kimseyi gömerse veya mezara yahut mezarın çevresindeki herhangi bir şeye ya da yazıtına herhangi bir haksızlık yaparsa Albasis'in de rahibi olduğu tanrılara karşı günahkâr olsun, bunlardan birini yapan kişi 3.000 drakhme borçlu olsun ve ihbarda bulunan kişi yarısı üzerinde talep hakkına sahip olsun.

T 22: Antigonos'un Ailesi için Yaptırdığı Mezar

Buluntu Yeri: Nikolaos Kilisesi.

Edisyon: Schweyer 2002, 260 nr. 73.

Tarihleme: Mezar cezası formulasyonundaki para birimi kitharephoros'dan dolayı Geç Hellenistik Dönem'e tarihlenebilir.

- τὸν τάφον κ[ατεσκεύασεν]
- 2 Ἀντίγονος Δ[. . .]
- Μυρεὺς καὶ τ[ῇ γυναικί]
- 4 ἀγαθῇ Μαρε[. . .]
- καὶ τοῖς τέκνο[ις]
- 6 καὶ ἄν τινι χρη[ματισμῷ συνχω-]
- ρήσῃ Ἀντίγον[ος· ἄλλω δὲ μηδενί]
- 8 ἐξέστω θά[ψαι τινά]
- ἢ ὁ θάψας ἀμ[αρτωλὸς ἔστω θεοῖς]
- 10 χθονίοις κα[ὶ ὀφειλέτω τῷ]
- δῆμῳ κιθαρῇ[φόρους]
- 12 τῆς προσαν[γελίας οὔσης]
- τῷ βουλο[μένῳ].

Bu mezarı D[....] oğlu Myralı Antigonos eşi Mare[....] kızı Agathe için ve çocukları için yaptırdı ve Antigonos her kime izin verirse. Başka da hiç kimseye birini gömme izni yoktur; aksi halde gömen kişi yer altı tanrılarına günahkâr olsun ve demos'a .. kitharephoros borçlu olsun, ihbar edene (paranın ... miktarı üzerinde) talep hakkı olsun.

Str. 4: ἀγαθῇ Μαρε[ίνου]?

T 23: Sahibi Bilinmeyen Bir Lahit

Buluntu yeri: Nikolaos Kilisesi'nde bulunmuştur. Yazıtın içerinden anlaşıldığı üzere etrafı duvarla çevrili bir heroon alanına aittir.

Edisyon: Petersen – Luschan 1889, 36.56.

Tarihleme: Petersen – Luschan lahdin çok geç bir stilde süslemeye sahip, 2.8 m uzunluğunda ve 1.8 m yüksekliğinde olduğunu belirtmektedir. Harf yüksekliği verilmemiştir. Aşağıdaki maiscul çizimleri eğer harf karakterini bire bir yansıtıyorsa ve str.19'da geçen *Taugias*'ın sadece bu yazıtta belgelenmiş yerel bir şahıs olduğu dikkate alınırsa yazıtın Hellenistik Dönem'e tarihlendirilmesi önerilebilir. Petersen – Luschan tarafından belirtilen geç dönem süslemeleri ise mezarın yeniden kullanılmış olması gerektiğini düşündürmektedir.

-
- ΑΝΗΣ Αὐτῶν Κ . . .
- 2 ται ἑτέρῳ καταλ[εί]-

- πειν, εἰ μὴ τῇ ἐξ [αὐ]-
 4 τῶν γενεᾶ, οὐδὲ
 ἀλλαχῇ οἰκῆσαι,
 6 μένειν δὲ ἐν τῷ ἡρώ-
 ω καὶ αὐτοὺς ποιεῖσ-
 8 θαι τὴν ἐπιμέλειαν
 αὐτοῦ πᾶσαν· οἱ καὶ
 10 ἐχέτωσαν τὴν χρη-
 σιν τοῦ περιτετε-
 12 χισμένου κηπίου
 καὶ τῶν ἐν αὐτῷ οἰ-
 14 κημάτων, οἴκων κατα-
 γείων δύο· καὶ τῶν
 16 κατ' αὐτῶν ἀναγεί-
 ων δύο. ὁμοίως δὲ μὴ
 18 ἐ[χ]ούσης ἐξουσί-
 [α]ν μήτε Ταυγίας μή-
 20 [τε κατὰ] τὸν λοιπὸν . . .

ΑΝΙΣΑΥΤΩΝΚΙΙΑ /
 ΤΑΙΕΤΕΡΩΚΑΤΑΛΙ /
 ΠΕΙΝΕΙΜΗΤΗΣ /
 ΤΩΝΓΕΝΕΑΟΥΔΕ /
 5 ΑΛΛΑΧΗΟΙΚΗΣΑΙ /
 ΜΕΝΕΙΝΔΕΕΝΤΩΗΡΩ /
 ΩΚΑΙΑΥΤΟΥΣΠΟΙΕΙ /
 ΘΑΙΤΗΝΕΠΙΜΕΛΕΙΑΝ /
 ΑΥΤΟΥΠΑΣΑΝΟΙΚΑΙ /
 10 ΕΧΕΤΩΣΑΝΤΗΝΧΡΗ /
 ΣΙΝΤΟΥΠΕΡΙΤΕΤΕΙ /
 ΧΙΣΜΕΝΟΥΚΗΠΙΟΥ /
 ΚΑΙΤΩΝΕΝΑΥΤΩΙΟΙ /
 ΚΗΜΑΤΩΝΟΙΚΩΝΚΑΤΑ /
 15 ΓΕΙΩΝΔΥΟΚΑΙΤΩΝ /
 ΚΑΤΑΥΤΩΝΑΝΑΓΕΙ /
 ΩΝΔΥΟΟΜΟΙΩΣΔΕΜΙ /
 ΕΞΟΥΣΗΣΕΞΟΥΣΙ /
 ΑΝΜΗΤΕΤΑΥΓΙΑΣΜΙ /
 20 -ΑΤΟΝΑΥΠΟΥ

... başkasına miras bırakmak, eğer onların soyundan değilse, heroon'da ne mesken tutması ne de kalması (izinlidir), onun bütün bakımını onların yapması: onlar da çevre duvarın ve içinde zemindeki iki odanın ve onların üstündeki iki odanın bakımıyla ilgilensin. Aynı şekilde ne Taugias'a ne de ötekine ... yetki verilsin - - -

Str. 16–17: ἀναγείων sadece bu yazıtta görülen bir sözcük “yerden yükselen, üst kat” gibi anlamlara geliyor olmalıdır; krş. ἀνάγειον LSJ s. 100 ve suppl. s. 26.

Str. 19: Ταυγίας? (ed. pr.). Ταυγίας yerel bir şahıs adıdır (Zgusta 1964 § 1519).

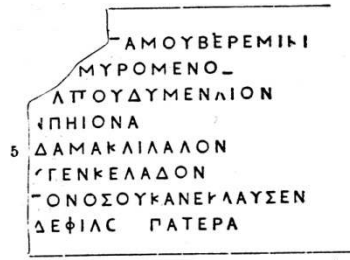
T 24: Kırık Bir Mezar Yazıtı

Buluntu yeri: Devşirme bir malzeme olarak, Myra'nın çok yakınında Köycük denen yerde bir vatandaşın evinde merdiven basamağı olarak kullanılmış.

Edisyon: Petersen – Luschan 1889, 37.63.

Tarihleme: Harf karakterine göre Hellenistik. Petersen – Luschan'a göre mezar Hristiyanlık öncesindendir ve Bizans Dönemi'nde tekrar kullanılmıştır.

- προγ]άμου Βερε[ν]ίκη
 2 ----- μυρόμενος
 ----- οὐδ' ὑμέναιον
 4 ----- ἡϊόνα(?)
 ----- καὶ ἄλλον(?)
 6 ----- κέλαδον
 ----- -γ]ονος οὐκ ἂν ἔκλαυσεν
 8 ----- δὲ φίλο[ν] πατέρα.

- προ γ]άμου Βερε[ν]ίκη
 μυρόμενος
 οὐδ' ὑμέναιον
 ἡϊόνα?
 5 καὶ ἄλλον?
 κέλαδον
 ...γ]ονος οὐκ ἂν ἔκλαυσεν
 δὲ φίλο[ν] πατέρα.

T 25: Genethlios ve Ailesine Ait Bir Lahit Parçası

Buluntu yeri: Myra'nın batı girişinde görülmüş, “früher am Westportal, jetzt in der Nähe des Neubauges” (ed. pr.).

Edisyon: Petersen – Luschan 1889, 36.57.

Tarihleme: Harf karakterine göre Geç Hellenistik–Erken Roma.

- ἡ σωματοθήκη Γενεθ[λίου τοῦ]
 2 [Σώφ]ρονος?, εἰς ἣν κη[δευ]-
 θήσεται αὐτὸς καὶ ἡ [γυνή]
 4 αὐτοῦ Ζωσίμη καὶ τ[ὰ ἐξ]
 αὐτῶν γεννηθέντ[α, ἔτε]-
 6 ρος δὲ οὐδεὶς κηδευθή[σεται],
 ἐκτὸς εἰ μὴ ὁ Γενέθλιος [αὐτὸς]
 8 συνχωρήσῃ τινί, ἢ δώσ[ε]ι]
 σίου τῇ σεμνοτάτῃ γερού[σια . . .].

[Soph]ron? oğlu Genethlios'un mezarı, buraya kendisi ve karısı Zosime ve onların soyundan gelenler gömülecek, eğer Genethlios birine izin vermezse başka da kimse gömülmeyecek, aksi halde en saygın gerousia'ya ... ceza ödeyecek.

Str. 1-2: ἡ σωματοθήκη Γενεθ[λίου | ω?]ρονος, εἰς ἣν κη[δευ] (Petersen – Luschan).

T 26: Myralı Synergos ve Arneailı Anthousa'nın Mezarı

Buluntu yeri: Myra.

Edisyon: Diamantaras 1889, 412–413.

Literatür: Robert 1951, 150–152.

Tarihleme: Yazıtın ceza formülasyonunda geçen *kitharephoros* para briminden dolayı M.Ö. 167 – M.S. 43 arasına veya M.S. 95 – 99 yılları arası Domitianus, Nerva ve Traianus dönemine tarihlendirilmektedir (Robert).

- Συνεργοῦ τοῦ Διονυσίου Μυρέως,
 2 συνκηδευθήσεται δὲ ἐν αὐτῷ καὶ
 Ἀνθοῦσα Διονυσίου Ἀρνεάτις, οὐδενὶ
 4 δ' [ἐξέ]σται ἑτέρῳ ταφῆναι εἰς
 α[ὐτ]ό, ἐὰν δέ τις θαψῇ ὀφειλήσει τῷ δή-
 6 μῳ κιθαρηφόρους γ. τῆς πράξεως οὔσης
 παντὶ τῷ βουλομένῳ ἐπὶ τῷ τρίτῳ μέρει.

Dionysios oğlu Myralı Synergos'un (mezarı), buraya o ve Dionysios kızı Arneailı Anthou-sa gömülecek. Başka hiçkimseye buraya gömülme izini yoktur; eğer birisi ölü koyarsa de-mos'a 3 bin kitharephoroi ödeyecek. (İhbar edene) alınan paranın üçte biri üzerinde talep hakkı vardır.

T 27: Kırık Bir Mezar Yazıtı

Buluntu yeri: Myra.

Edisyon: Diamantaras 1892, 306.

Tarihleme: Yazıtın herhangi bir resmi yayınlı değildir. Aşağıdaki maiscul yazım taş üzerinde-ki harf karakterini aynen yansıtıyorsa M.S. 1./2. yy önerilebilir.

Diamantaras'ın çizimi ve deşifrasyonu:

Μ Ε Τ Α Κ Ε Ι Ν Η Σ	μετακεινήσ[η ἡ μετα-;]
Π Ο Ι Η Σ Η Ε Σ Τ Α Ι Α	ποιήσῃ ἔσται ἅ[μαρτωλός;]
Ε Ι Σ Τ Η Ν Ε Λ Ε Υ Θ Ε	εἰς τὴν ἑλευθε[ρίαν]
Κ Α Ι Τ Ο Υ Σ Μ Υ Ρ Ε	καὶ τοὺς Μυρέ[ων θε-;]
Ο Υ Σ Π . Ν Τ Α	οὗς π[ά]ντα[ς].

Str. 3'teki hata yine Diamantaras tarafından daha sonra ἑλευθέ[ραν] olarak düzeltilmiş (BCH 17, 1893, 640).

-----	(Eğer birisi mezarın) yerini değiştirirse [ya da ...] yaparsa Eleuthera'ya ve bütün Myra tanrılarına karşı günahkâr olsun.
2 μετακεινήσ[η ἡ - - ?- -]	
ποιήσῃ ἔσται ἅ[μαρτωλός]	
εἰς τὴν ἑλευθέ[ραν]	
4 καὶ τοὺς Μυρέ[ων θε]-	
οὗς π[ά]ντα[ς].	

T 28: Kırık Bir Mezar Yazıtı Parçası

Buluntu yeri: Myra'da bir vatandaşın evinde görülmüş.

Edisyon: Petersen – Luschan 1889, 37.61.

Tarihleme: Roma Dönemi?

Β ΤΟΥ ΑΛΕΞΑ
ΟΥ ΜΥΡΕΥΣΕΑΥ
ΟΥ ΔΑΦΝΗΤΕΙ
- ΖΑΥΠ

ὁ δεῖνα] β' τοῦ Ἀλεξά[νδρου
τοῦ . . .]ου Μυρεὺς ἑαυ[τῷ καὶ
τῇ γυναικὶ αὐτ]οῦ Δάφνη Τει (St. Τευ L.)
καὶ .. τοῖς ἐξ] αὐ[τῆς γεννηθεῖσι?

- [- - ? - -] β' τοῦ Ἀλεξά[νδρου - - ? - -]
- 2 [- - ? - -]ου Μυρεὺς ἑαυ[τῷ καὶ - - ? - -]
- [- - ? - - τῇ γυναικὶ αὐτ]οῦ Δάφνη ΤΕΙ[- - ? - -]
- 4 [- - ? - - καὶ τοῖς ἐξ] αὐ[τῆς γεννηθεῖσι? - - ? - -]

T 29: Synpherosa Kızı Rhoda'nın Lahdi

Buluntu yeri: Myra.

Edisyon: Hicks 1889, 84 nr. 40.

Tarihleme: Roma Dönemi.

- [τ]ὸ μνημεῖον κατέστησεν Ῥόδα
- 2 Συνφερούσης οἰκοῦσα ἐν Μύροις
[έ]αυτῇ καὶ τέκνοις αὐτῆς, καὶ οἷς
- 4 ἂν ζῶσα συνχωρήσω· ἐὰν δέ τις
ἕτερον ἐνκηδεύσῃ ὀφειλήσει
- 6 Μυρέων τῷ δήμῳ * φ'· τῆς ἰσανγελί-
ας οὔσης παντὶ τῷ βουλομένῳ ἐπὶ
τῷ ἡμίσει.

Bu mezarı, Myra'da ikamet eden Synpherosa kızı Rhoda kendisi ve çocukları için yaptırdı, ve hayattayken izin vereceklerim için. Eğer bir kimse başka birini koyarsa Myra demos'una 500 denarius borçlu olacak. İhbarda bulunana yarısı üzerinde talep hakkı vardır.

T 30: Opl[e]ndis ve Ailesinin Mezarı

Buluntu yeri: Myra.

Edisyon: Schweyer 2002, 257 nr. 68.

Tarihleme: Yapılmamıştır.

- τὸν τάφον
- 2 Οπλ[η]νδιδ Τ[. . .]
ἑατῷ καὶ τῇ
- 4 Ἑλλάδι καὶ τῇ
Ἀντιπάτρα τοῖς [τέκ-]
νοῖς καὶ τῇ γυναικὶ
- 6 Εὐτυχοῦ Μυρίσσ[η].

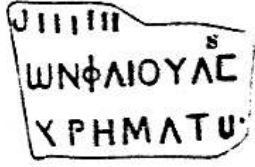
Bu mezarı T[. . .] oğlu Opl[e]ndis kendisi için, çocukları Hellas ve Antipatra için ve eşi Eutykhos kızı Myrissse için (yaptırdı).

T 31: Kırık Bir Mezar? Yazıtı

Buluntu yeri: Myra'da bir vatandaşın evinde görülmüş.

Edisyon: Petersen – Luschan 1889, 37.62.

Tarihleme: Harf karakterine göre M. S. 3. / 4. yy.

---Ω...---

---ΩΝΦΛΙΟΥΑΣ---

---ΧΡΗΜΑΤΩ---

T 32: Kırık Bir Yazıt Parçası

Buluntu Yeri: Myra.

Edisyon: Schweyer 2002, 257 nr. 67 (IWien'den).

Tarihleme: Yapılmamıştır.

Bean'in Viyana Bilimler Akademisi, Küçük Asia Komisyonu arşivindeki edisyonu

[.] ὁ καὶ Θεοφ[.]

[.]ῖε]ρεὺς τοῦ [.]

T 33: Bir Kadın ve Oğlu Euagoras'a Ait Kırık Bir Mezar Yazıtı

Buluntu yeri: Nikolaos Kilisesi.

Edisyon: Petersen – Luschan 1889, 36.58.

Tarihleme: Harf karakterine göre Geç Hellenistik – Erken Roma.

- [τ]ὸν τάφον κατεσ[κε]ύασα[τ]ο [ἡ δειῖνα τοῦ δεινοῦ]
- 2 [. . .]ου αὐτῇ καὶ τῷ αὐτῆς υἱῷ [Ε]ὐαγόρα
- [ἐκτὸς δε τ]οῦ[τ]ο[υ μὴ(?)] ἐξ[έστ]ω ταφῆναι εἰς τὸν τάφον
- 4 [τοῦ]τ[ο]ν [μη]δὲ ἐπανῶξαι μηθένα, ε[ἰ] δὲ μή,
- ἀμαρτωλὸς ἔστω θεῶν πάντων.

Bu mezarı [filancanın kızı] kendisi ve oğlu Euagoras için yaptırdı. Başka biri bu mezara gömülmeye ne de bir başkasını gömmeye izinlidir; aksi halde bütün tanrılara günahkâr olsun.

T 34: Kırık Bir Mezar Yazıtı

Buluntu yeri: (Nikolaos Kilisesi'nin) narteks'inde görülmüş.

Edisyon: Diamantaras 1894, 329 nr. 17.

Tarihleme: Harf karakterine göre M.S. 3./4. yüzyıla tarihlenebilir.

- [- - - - ? - - - -] Η καὶ [- - - ? - - -]
- 2 [- - ? - - Ἐπ]ικτήσει καὶ Ε[- - - ? - - -]
- [- - ? - - ἔτ]έρω δὲ οὐδενὶ ἐ[ξέ]σται - - - ?]

Η Κ Α Ι
[Ἐπ]ΙΚΤΗC ΕΙΚΑΙΕ
[ἔτ]ΕΡΩ ΔΕΟΥ ΔΕΝΙΕ[ξέσται]
ΤΑΦΗΝΑΙΗΔΩCΕΙ
5 [προστε]ΙΜΟΥΤΗC ΕΜΝΟΤΑ[τη βουλῇ
*] Φ

- 4 vac.? ταφῆναι ἢ δώσει [-? -? -]
 [προστε]ίμου τῇ σεμνοτά[τη βουλῇ?]
 [- - - - -? - - - - - ✱] φ'.

T 35: Kırık Bir Mezar Yazıtı

Buluntu yeri: Nikolaos Kilisesi'nin avlusunda görülmüştür.

Edisyon: Ormerod – Robinson 1914, 28 nr. 36.

Tarihleme: M.S. 3. / 4. yy.

Ormerod – Robinson'un çizim ve transkripsiyonu:

- μ]νημεῖον Αὐρηλίου
 2 . . ἄ]νδρου Νάννης Μυ[ρέως(?)]
 . .]ται μετ' αὐτοῦ καὶ Ἀ . .
 4 . . η Νεικίου Μυρέ[ως].

ΝΗΜΕΙΟΝ ΑΥΡΗΛΙΟΥ
 ΝΔΡΟΥΝΑΝΝΗΣ ΜΥ
 ΤΑΙ ΜΕΤΑΥΤΟΥ ΚΑΙ Α
 ΗΝΕΙΚΙΟΥ ΜΥΡΕ

Str. 3: . . ται harfleri ταφήσεται veya benzer bir sözcükle tamamlanabilir (ed. pr.). μετ' αὐτοῦ yerine μετ' αὐτῶν önerilmektedir (ed. pr.); fakat μετ' αὐτοῦ kullanımı doğrudur çünkü mezarın birden fazla şahıs tarafından yaptırıldığına dair herhangi bir veri yoktur.

T 36: Kırık Bir Yazıt Parçası

Buluntu yeri: Nikolaos Kilisesi'nde yerde görülmüş.

Edisyon: Petersen – Luschan 1889, 37.60.

Tarihleme: Harf karakterine göre M.S. 3. yüzyıl.

--- ΜΗΛΣ ---
 --- ΙΩΠΡΟ ---
 --- ΟΝΔΕΟΙ ---
 --- ΤΑΣΤΓ ---

T 37: Kırık Bir Mezar Yazıtı

Buluntu yeri: Nikolaos Kilisesi'ne inen merdivende görülmüştür (Diamantaras).

Edisyon: Diamantaras 1894, 329 nr. 18.

Tarihleme: Harf karakterine göre M.S. 1./2. yy.

- ?
 ----- ἀναγο]ρεύσε[ν? -----
 2 ----- γενομ]ένην? γυναι[κα -----
 ----- ΟΝΟΥ Μύρισσα -----
 4 ----- εἰς αὐτὸς αὐτὸς -----
 ----- Υ Σωτηρὶς καὶ Λέων -----
 6 ----- ἐνγ]ράφως ἐπιτρέ[ψω -----
 ----- -τι]νι ἐξέστω τα[φῆναι -----
 8 ----- ΑΨΑΣ -----
 ----- Τ -----

Diamantaras'ın çizimi

ΡΕΥΣΕ
 ΕΝΝΥΝΑΙ
 ΟΝΟΥΜΥΡΙΣΣΑ
 ΕΕΙΣΑΥΤΟΑΥΤΟΣ
 5 ΥΣΩΠΡΙΣΚΑΙΛΕΩΝ
 ΡΑΦΩΣΕΠΙΤΡΕ
 [μηδε] ΝΙΕΞΕΣΤΩΤΑ [φῆναι]
 ΑΨΑΣ
 Τ

T 38: Philippos'un Azatlısı Nike ve Kızkardeşinin Mezarı

Buluntu yeri: Nikolaos Kilisesi alanında.

Edisyon: Diamantaras 1894, 329 nr. 19; IWien nr. 1712.

Tarihleme: Harf karakterine göre M. S. 2. yy sonrası.

Diamantaras'ın çizimi:

Κ Α Ι Ν Ι Κ Η Ρ
Ι Υ Π Ο Φ Ι Λ Ι Π Π Ο
Τ Ο Μ Ν Η Μ Ι Ο Ν Κ Α [τεσχε]-
Υ Α Σ Ε Ν Ε Α Υ Τ Η Κ Α Ι Σ Υ [μβίω]
5 Ε Λ Κ Η Λ Ε Υ Θ
Ν Υ Τ Ω Ν Ο Σ Κ
Τ Ο

IWien nr. 1712:

[. . .]ς ἡ καὶ Νίκη [ἡλευθε]-
2 [ρωμ]ένη ὑπὸ Φιλίππου
. τὸ μνημεῖον κα[τεσ]-
4 [κ]εῦασεν ἑαυτῇ καὶ Συ[. . .]
[ἀ]δελφῇ μου ἡλευθ[ερω]-
6 [μένη] ὑπὸ [Π]λάτωνος κ[αὶ]
. το. . . .

T 39: Euagoras ve Annesinin Mezarı

Buluntu Yeri: Nikolaos Kilisesi'nde bulunmuş kireçtaşından bir lahit.

Edisyon: Schweyer 2002, 253, nr. 62 (IWien'den).

Tarihleme: Tarihleme yapılmamıştır.

Schweyer'in Viyana Bilimler Akademisi, Küçük Asia Komisyonu arşivinden aldığı Benn-dorf'un edisyonu:

[τ]ὸν τάφον κατεσ[κε]ύασατο [ἡ δεινα δεινός]
2 [. . .]ου αὐτῇ καὶ τῷ αὐτῆς υἱῷ [Ε]ὐαγόραι.
[ἔτερ]ον δὲ [μὴ] ἐξέσ[τ]ω ταφῆναι εἰς τὸν τάφον
4 [τοῦ]τ[ο]ν [μὴ] δὲ ἐπανῶξαι μηθένα, ε[ἰ] δὲ μή,
ἀμαρτωλὸς ἔστω θεῶν πάντων.

Bu mezarı [filancanın kızı] kendisi ve oğlu Euagoras için yaptırdı. Başka hiç kimseye bu mezara ne gömülme ne de birine bunu açma izni vardır. Aksi takdirde (suç işleyen) bütün tanrılara günahkâr olsun.

T 40: Triendasis'in Oğlu ve Ailesinin Mezarı

Buluntu Yeri: Nikolaos Kilisesi.

Edisyon: Schweyer 2002, 258 nr. 71 (IWien'den).

Tarihleme: Yapılmamıştır.

Schweyer'in Viyana Bilimler Akademisi, Küçük Asia Komisyonu arşivinden aldığı, Bean tarafından yapılan edisyon:

τὸν τάφον κατεσκεύ[ασεν ὁ δεινα]
2 Τριενδασίος ἑατῷ κ[αὶ τῇ γυναικί]

- Λαίδι Σεδεπλεους κ[αὶ τοῖς τέκνοις]
 4 Πολυπέρχοντι καὶ [Τυδεῖ (?) καὶ]
 Ἀρτεμισία[ι] Ἀλεξάν[δρου γυναικί]
 6 Πολυπέρχοντος [.]
 Μασῆ Μενίππου τ[οῦ]
 8 καὶ Ἀρτεμισία καὶ Κα[. . . .]
 καὶ Μενίππῳ το[ῖς τοῦ δεινός].
 10 εἰς δὲ τὸ ὑποσόριο[ν ταφῆσονται]
 [οἱ]ς ἂν Τυδεὺς καὶ [Πολυπέρχων ?]
 12 συνχωρήσωσι. ὁ [δὲ ἕτερόν τινα]
 [θάψας ἅ]μαρτωλὸς ἔσται].

Bu mezarı Triendasıs'in oğlu [...] kendisi ve [eşi] Sedeplek kızı Lais için ve [çocukları] Polyperkhon, [Tydeus ?] için, Aleksandros'un eşi Artemisia için, Polyperkhon'un [.] Menippos'un kızı Mase [. . .] ve Artemisia ve Ka[. . .] ve Menippos [filancanın çocukları] için yaptırdı. Hyposorion'a da Tydeus ve [Polyperkhon ?] 'un izin vereceği kişiler gömülecek. [Başka birini gömen] kişi [. . .] günahkâr olacak.

T 41: Aristoteles'in Oğlunun ve Çocuklarının Mezarı

Buluntu Yeri: Nikolaos Kilisesi.

Edisyon: Schweyer 2002, 258 nr. 70 (IWien'den).

Tarihleme: Yapılmamıştır.

Viyana Bilimler Akademisi, Küçük Asia Komisyonu arşivinden, Borchhardt'ın transkripsiyonu:

[. .]ος Ἀριστοτέλου | [τ]οῖς τέκνοις | [Ἀρισ]τοτέλου.

T 42: Aurelius Ia[son?]'un Mezarı

Buluntu yeri: Myra?

Edisyon: Gardner 1885, 358 nr. 24.

Tarihleme: M.S. 212 yılı *terminus post quem*.

Gardner'in maiscul çizim ve deşifrasyonu:

ΑΥΡΗΛΙΟΣΙΑΛ·ΝΗΡΟΔΙΠ	Αὐρήλιος	-ιπ-
ΠΟΥΜΥΡΕΥΣΕΑΥΤΩΚΑΙ	που Μυρεὺς ἐαυτῷ καὶ	
ΓΥΝΑΙΚΙΘΑΜΗΚΑΙΤΕΚΝΟΙΣ	γυναικὶ Θάμῃ καὶ τέκνοις.	

Gardner'in çiziminde, ilk satırda Aurelius gentilicium'undan sonra gelen birkaç harfin hatalı okunduğu görülmektedir. Mezarı yaptıran şahıs Αὐρήλιος Ἰά[. . .] Ῥοδίππου Μυρεὺς, Teimiussa'da bir mezarın sahibi Myralı Aurelius Iason Rhodippos ile aynı kişi olabilir. Bu

mezar yazıtının baş tarafı şöyledir: τὸ μνημεῖον κατεσκεύασεν / Αὐρήλιος Ἰάσων Ῥοδίπ/που Μυρεὺς ἑαυτῷ καὶ / γυναικὶ Θαλίῃ καὶ τέκνοις κτλ. Eğer her iki isim aynı şahıs ise yukarıdaki yazıtın 3. satırında geçen karısının ismi Θάμη değil Θαλίη diye yazılmış olması gerekir. Cockerell tarafından kopyalanmış yazıtları yayımlayan Gardner, yazıtın tam olarak nerede kopyalandığını bilmemektedir. Bu, çok büyük olasılıkla Teimiussa'daki bir mezar yazıtının eksik bir kopyasıdır (bkz. T 148).

T 43: Ptolemaios Oğlu Antipatros'un Lahdi

Buluntu yeri: Andriake, vadinin batısında.

Edisyon: Davies 1895, 112 nr. 26.

Tarihleme: Geç Hellenistik Dönem olabilir.

**ΑΝΤΙΠΑΤΡΟΥΤΟΥ
ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ**

Ἀντιπάτρου τοῦ
Πτολεμαίου.

T 44: Horrearius “Ambar Şefi” Aurelius Metrodoros'un Lahdi

Buluntu yeri: Andriake. Granarium'dan Myra'ya doğru giden yol üzerinde bir lahit (ed. pr.).

Edisyon: Ormerod – Robinson 1914, 28 nr. 37.

Literatür: Borchhardt 1975, 68 (Wörle).

Tarihleme: M.S. 212 *terminus post quem*.

- Αὐρήλι<ο>ς Μητρόδωρος Σε-
2 βάστων ἀπελεύθερος ὀριάρι<ο>ς
ζῶν φρονῶν ἑαυτῷ κατεσκεύα-
4 σε τὴν σωματοθήκην καὶ τῇ γυναι-
κὶ αὐτοῦ Αὐρηλία Κλεοπάτρα Κράους.
6 ἄλλῳ δὲ οὐδενὶ ἐξὸν ἔσται ἐνκηδευθῆ-
ναι ἐπε[ὶ δῶσ]ει τῷ ἱερωτάτῳ ταμείῳ
8 δηνάρια ,βφ'.

İmparatorların azatlısı, ambar şefi Aurelius Metrodoros bu mezarı yaşarken (ve) akli başındayken kendisi ve karısı Kraes kızı Aurelia Kleopatra için yaptırdı. Başka hiç kimseye gömülme izni yoktur, aksi halde kutsal kasaya 1.500 denarius verecek.

T 45: Apollonios Oğlu Aurelius ve Karısının Mezarı

Buluntu yeri: Andriake.

Edisyon: Davies 1895, 112 nr. 27.

Tarihleme: M.S. 212 yılı *terminus post quem*.

- τὸ μνημεῖον κατέ-
2 στησεν Αὐρήλιος [. . .]ο-

τος δις Ἀπολλωνίου Μυ-
 4 ρεύς ἑαυτῷ καὶ τῇ γυναι-
 κὶ αὐτοῦ Ἀρσάσι.

Bu mezarı Apollonios oğlu Apollonios'un oğlu Aurelius [...]dos kendisi ve karısı Arsasis için yaptırdı.

T 46: Aurelia ve Kocasının Lahdi

Buluntu yeri: Andriake, vadinin doğu yakasında.

Edisyon: Davies 1895, 112 – 113 nr. 28.

Tarihleme: M.S. 212 *terminus post quem*.

Davies tarafından yapılan maiscul çizim ve transkripsiyon:

ΑΥΡΗΛΙΑΝΕΓΙ ΚΑΙ
 ΣΩΜΑΤΟΘΗΚΗΝΕΑΥΤΗΚΑΙΤ
 ΣΥΝΒΙΩΜΟΥΑΥΙ ΗΛΙΩΧΡΙ
 . ΜΩΚΑΙΤΗΘΥΓΑΤΡΕΙΗΜΩ
 5 . . ΓΙΝΗΤΗ . ΧΑΤΕΟΥΕΙΑΝΕ
 . ΙΝΤΟΥΑΝΕ . ΙΟΥΚΗΔΕΥΘΗCΟΝΤΑΙ
 ΙΙΝΙΙΙ . . ΚΑΙΤΑΠΑΙΔΙΑΜΟΥΚΑΙ . . Α
 . . ΩΝΤΕΚΝΑΚΑΙΤΑΘΡΕΠΤΑΗΜ
 Ε . . . ΛΝΙΑΝΟ . . ΛΛΙΗΕΤΕΡΩΔΕΟΥΔΕ
 10 . ΙΙΕΝΚΗΔΕΥCΑΙΤΙΝΑΗΟΕΝΚΗΔΕΥ
 ΕΙΑ*Φ

Αὐρηλία . . . κατ[εσκεύασα τὴν] | σωματοθήκην ἑαυτῇ καὶ τ[ῷ] | συνβίῳ μου Αὐρηλίῳ
 Χρη[σί]||μῳ καὶ τῇ θυγατρὶ ἡμῶ[ν | . . | . .] κηδευσθήσονται | . . . καὶ τὰ παῖδιά μου καὶ [τ]ὰ [ἐξ |
 αὐτ]ῶν τέκνα καὶ τὰ θρεπτὰ ἡμ[ῶν] | ἑτέρῳ δὲ οὐδε[νὶ ἔξεσ][ται] ἐνκηδεῦσαί τινα ἢ ὁ
 ἐνκηδεύ[σας] | [ὀφειλέτω τῇ γεροῦς]ία x φ'.

Mezarı yaptıran Αὐρηλία ΝΕΓΙ[. . .] ile satır 5'in başında kızının [. .]ΓΙΝΗΤΗ ismi tam okunamıştır. Her iki ismin eksik kalan harf boşlukları ve her ikisindeki ortak ΓΙ harfleri göz önüne alındığında anne ve kızın aynı isim taşıyor oldukları düşünülebilir. Nitekim Viyana Bilimler Akademisi, Küçük Asia Komisyonu arşivindeki notlarda da “fortasse in primis litteris idem nomen femininum atque in versu 1 latet” diye bir kayıt yer almaktadır. Bu durumda anne ve kızın ismi Νεγινητη diye tespit edilebilir; fakat böyle bir femininum isim daha önce belgelenmiş değildir. Bununla birlikte, Davies'in kopyası da hatalı olabilir; çünkü alınan kopyanın kendisi tarafından “an eye-copy taken rather hurriedly” olduğu belirtilmektedir.

Str. 6: ANE . IOY için ἀνε[ψ]ιοῦ sözcüğü Davies'e Hill tarafından önerilmiş.

Str. 7: Satır başındaki eksik harfler için [ἐ]ν τ[αύτῃ] tamamlaması mümkün görünmektedir.

Str. 9: Bir önceki satırda geçen çoğul τὰ θρεπτὰ sözcüğünden dolayı burada καὶ bağlacı ile iki şahıs adı beklenmelidir. Çizimdeki harf boşluğu böyle bir tamamlama yapmak için ye-

terli değil ama burada editör tarafından bir hata yapılmış olabilir. Boşluktan hemen sonraki ilk *Lambda* harfi Alpha olması gerekir. Bu durumda bu satır için en uygun tamamlama olarak *Ἐ[πιφ]ανιανο[ς καὶ Θα]λίη* önerilebilir.

Yazıt için yeni bir okuma önerisi aşağıdaki gibi önerilebilir:

- Αὐρηλία Νεγι[νητη?] κατ[εσκεύασα/εν τήν]
- 2 σωματοθήκην ἑαυτῇ καὶ τ[ῶ]
- συνβίῳ μου Αὐ[ρ]ηλίῳ Χρη[σ-]
- 4 [ί]μῳ καὶ τῇ θυγατρει ἡμῶ[ν]
- [Νε?]γνητη, [.]*XATEOYEIANE*
- 6 [.]*IN* τοῦ ἀνε[ψ]ιοῦ κηδευθήσονται
- [ἐ]ν τ[αύτῃ] καὶ τὰ παιδία μου καὶ [τ]ὰ [ἐξ]
- 8 [αὐτ]ῶν τέκνα καὶ τὰ θρεπτὰ ἡμ[ῶν]
- Ἐ[πιφ]ανιανὸ[ς καὶ Θα]λίη. ἑτέρῳ δὲ οὐδε[νὶ ἔξες-]
- 10 [ται] ἐνκηδεῦσαί τινα ἢ ὁ ἐνκηδεύ[σας]
- [ὀφειλέτω τῇ γεροῦς]ία x φ'.

*Bu lahdi (ben) Aurelia Negi[netē] kendim için, hayat arkadaşım Khre[si]mos için ve bizim kızımız [Ne]ginete için yaptırđım. Yeğenin [.]*XATEOYEIANE*[.]*IN* ve ayrıca benim çocuklarım ve onların çocukları ve bizim beslemelerimiz *E[piph]aniano[s* ve *Tha]lie* buraya gömülecekler. Başka hiç kimseye ölü gömme izni yoktur; aksi halde *gerousia*'ya 500 denar borçlu olacaktır.*

T 47 – 75b: ONURLANDIRMA, İTHAF vd. YAZITLAR

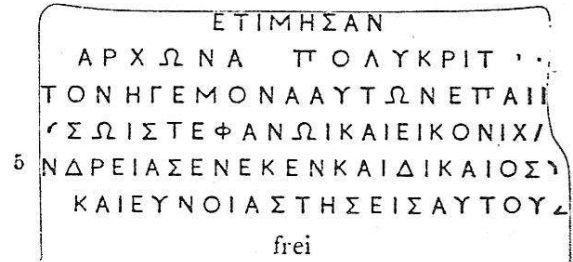
T 47: Polykrites Oğlu Arkhon İçin Onurlandırma Yazıtı

Buluntu yeri: Myra’da özel bir şahsın evinde görülmüş mermer bir kaide.

Edisyon: Petersen – Luschan 1889, 37.67.

Tarihleme: Harf karakterine göre Hellenistik.

- ἐτίμησαν
- 2 Ἄρχωνα Πολυκρίτου
τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν ἐπαί[νω],
- 4 [χρυ]σῶ στεφάνῳ καὶ εἰκόνι χ[αλκῇ]
[ἀ]νδρείας ἔνεκεν καὶ δικαιοσύ[νης]
- 6 καὶ εὐνοίας τῆς εἰς αὐτοῦ[ς].

Cesaretinden, dürüstlüğünden ve kendilerine karşı iyi niyetinden dolayı (onlar) kendi komutanları Polykrites oğlu Arkhon’u övgüyle, altın çelenkle ve bronz heykelle onurlandırdılar.

T 48: Myra Demos’unun İmp. Augustus’a İthafı

Buluntu yeri: Andriake Limanı’nda, granarium’un içinde ele geçmiştir.

Edisyon: Petersen – Luschan 1889, 43.78; IGR III 719.

Literatür: Schuler 2007a, 388–389.

Tarihleme: Augustus dönemi.

- Θεὸν Σεβαστὸν, θεοῦ υἱὸν,
- 2 Καίσαρα αὐτοκράτορα γῆς
καὶ θαλάσσης, τὸν εὐεργέτην]
- 4 καὶ σωτῆρα τοῦ σύνπαντος]
κόσμου, Μυρέων ὁ δῆμος.

Karanın ve denizin hükümdarı, tüm dünyanın hayırsever ve kurtarıcısı İmparator Augustus’u Myralıların demos’u (onurlandırır).

T 49: İmp. Augustus’a İthaf

Buluntu yeri: Myra. “Ex schedis Instituti archaeologici Vindobonensis” (IGR).

Edisyon: IGR III 722.

Tarihleme: Augustus dönemi.

- Θεῷ Καίσαρι]
Σεβαστῷ.

T 50: Myra Demos'u Germanicus İçin Onurlandırma Kararı

Buluntu yeri: Andriake.

Edisyon: IGR III 715.

Tarihleme: M.S. 18–19 civarı?

- Γερμανικὸν Καίσαρα,
 2 τὸν Τιβερίου θεοῦ
 Σεβαστοῦ Καίσαρος υἱὸν,
 4 [Μυ]ρέ[ων ὁ] δῆμος τὸν ἐα<υ>το[ῦ]
 σ[ω]τῆρα καὶ εὐεργέτην.

Myra demos'u, kendi kurtarıcısı ve hayırseveri olan merhum İmparator Caesar'ın oğlu Tiberius'un oğlu Caesar Germanicus'u (onurlandırır).

T 51: Germanicus'un Eşi Agrippina İçin Onurlandırma

Buluntu yeri: Andriake.

Edisyon: IGR III 716.

Tarihleme: M.S. 5–19 arası, 18–19 yılları daha muhtemeldir.

- Ἀγριπ[π]ε[ί]ναν [θ]υγατριδῆν
 2 θεοῦ Σε[βαστ]οῦ Καίσαρος,
 [γ]υναῖκα δ[ὲ Γ]ε[ρ]μαν[ικ]οῦ
 4 [Κ]αίσαρος, Μυρέων [ὁ δ]ῆμο[ς].

Merhum Augustus'un torunu, Germanicus Caesar'ın eşi Agrippina'yı Myralıların demos'u (onurlandırır).

T 52: Nero Claudius Drusus (Germanicus'un babası) İçin Onurlandırma

Buluntu yeri: Andriake.

Edisyon: IGR III 717.

Tarihleme: M.Ö. 9 yılı civarı?

- Νέρωνα Κλαύδιον
 2 Δροῦσον
 [τ]ὸν πάτρωνα καὶ εὐ-
 4 <ε>ργέτη[ν] Μυρέων.

Myralıların patronu ve euergetes'i Nero Claudius Drusus'u (Myra demos'u onurlandırır).

T 53: Augustus'un Eşi Livia Augusta İçin Onurlandırma

Buluntu yeri: Andriake horrea'sının içinde.

Edisyon: IGR III 720.

Tarihleme: Yazıtta onurlandırılan Iulia Sebaste, Augustus'un eşi Livia Drusilla olup M.S. 14 yılından itibaren Livia Augusta diye bilinir. M.S. 29 yılında vefat etmiştir. Livia ve oğlu İmparator Tiberius'un merhum olarak anılmış olmasından dolayı yazıt Tiberius'un ölüm yılı olan M.S. 37'den sonraya tarihlenmelidir.

Ἰουλίαν θεὰν Σεβαστήν,
 2 γυναιῖκα θεοῦ Σεβαστοῦ
 Καίσαρος, μητέρα δὲ Τιβερίου
 4 θεοῦ Σεβαστοῦ Κ[αί]σαρος,
 Μυρέων ὁ δ[ῆ]μος.

Myra demos'u merhum Augustus'un eşi, merhum İmparator Tiberius Caesar'ın annesi merhume İmparatoriçe Iulia Sebaste'yi (onurlandırır).

T 54: İmp. Tiberius İçin Onurlandırma

Buluntu yeri: Andriake horrea'sının içinde.

Edisyon: IGR III 721.

Tarihleme: M.S. 37 yılından kısa bir süre sonrası.

Τιβέριον Καίσαρα θεὸν Σεβαστὸν,
 2 θεῶν Σεβαστῶν υἱὸν, αὐτοκ[ρ]άτορα
 γῆς καὶ θαλάσσης, τὸν εὐεργέτην
 4 καὶ σωτῆρα τοῦ σύνπαντος [κ]όσμου,
 Μυρέων ὁ δῆμος.

Myra demos'u Augustus'un oğlu, karanın ve denizin hükümdarı, bütün dünyanın hayırseveri ve kurtarıcısı İmparator Caesar Tiberius'u (onurlandırmaktadır).

T 55: Vali Q. Veranius'un Belge Sahteciliği Yapan Demosios'lar Hakkında Emirnamesi

Buluntu yeri: 1960 yılında G. Bean tarafından Myra akropolis'inin eteğinde Alakent diye adlandırılan yerde bir çiftlik evinde bulunmuştur (şimdi Antalya Arkeoloji Müzesi'nde, env. nr. 3005).

Edisyon: Wörrle 1975b, 254–286; AE 1976 nr. 673.

Literatür: Bean 1962, 4–6 nr. 2; Wörrle 1975b, 254–286.

Tarihleme: Q. Veranius'un Lykia valilik dönemi M.S. 43 – 48 yılları arası.

[Ἐπίκρ]ιμα

- Κ[οίντου Οὐη]ρανίου πρεσβευτοῦ
 Τ[ιβη]ρ[ίου Κλα]υδίου Καίσαρος Σε-
 4 β[ασ]τ[οῦ ἀν]τιστρατήγου.
 Τ[ρύ]φω[να δημ]όσιον τῆς Τλωέων
 πόλεω[ς οὔτε] διατάγμασιν ἐμοῖς οὔ-
 τε ἀπειλαῖς, ἀλλ' οὐδὲ κολάσει τῶν
 8 περὶ τὰ ὅμοια ἡμαρτηκότων δούλων
 διδαχθέντα, ὅτι οὐ χρὴ παρενγραφὰς
 κ[αὶ ἀ]παλοιφὰς ἔχοντα πιττάκια τῶν οἰ-
 κ[ον]ομουμένων προσδέχεσθαι, πρὸς τὴν
 12 [γνώσι]ν τῆς ἐμῆς κατὰ τῶν τοιούτων ἀγα-
 [νακ]τήσεως προσήγαγον μάστιξι δείρας
 [καὶ ὑ]πεθέμην αὐτῶι τοιούτῳ τεκμηρίῳ, ὅτι
 [ἐὰν εἰ]ς αὐθις ἀμελήσῃ τῆς περὶ τῶν χρημα-
 16 [τιζ]ομένων διαταγῆς, οὐ πληγαῖς μόνον,
 ἀλλὰ καὶ τῇ ἀ[νω]τάτῳ κολάσει αὐτοῦ τοὺς
 [λο]ιποὺς δη[μοσί]ους ἐκλασθέσθαι τῆς προτέ-
 ρας ἀδιαφο[ρίας ἀ]νανκάσω. ὁ δὲ τὸν Τρύφω-
 20 [να] ἐλένξας Ἀπολλώνιος Διοπείθους Πα[τα]-
 [ρ]ε[ῦ]ς λαβέτω {ι} παρὰ τῆς Τλωέων πόλεως
 [διὰ] τῶν ἐνεστώτων ταμιῶν δραχμὰς τριακοσ[ί]-
 [ας· τοσ]άυτας γὰρ εἰς φιλανθρώπου λόγον τοῖς ἐλέν-
 24 [ξαςι τ]οὺς δημοσίους ὥρισα. ἵνα δὲ καὶ οἱ χρηματ[ί]-
 [ζ]οντες, δι' οὓς ἡ ἐμὴ ἐπιμέλεια περὶ τούτων ἐξ[ετά]σ-
 αι (?) διέταξε, παύσωνται τῇ ἐαυτῶν ἀ[ντ]ι[ρ]άσσοι-
 [τες ἀ]σφαλείαι, δηλῶ, ὅτι πᾶν οἰκονόμημα οἰουδήπο[τε]
 28 γένους ἄκυρον ἀπὸ τῆς σήμερον ἡμέρας [ἔ]σται ἢ
 [ἐπὶ] παλιμψήστῳ γραφὲν ἢ παρε[ν]γραφ[ὰς] ἢ ἀπ[α]λοιφ[ὰς]
 ἔχον, ἐάν τε συμβόλαιον, ἐάν τε χειρόγρ[α]φον, ἐάν τε [ε]
 [σ]υνγραφή{ν}, ἐάν τε δῆλ[ω]σις, ἐάν τε σημείωσ[ις],
 32 [ἐ]άν τε ἀπόλογος, ἐάν τε πρόκλησις, ἐάν τε πε-
 ρὶ δίκης ἐμφανισμός, ἐάν τε φερνιμαῖα, ἐάν τε δι-

- αἰτητῶν ἢ δικαστῶν ἀποφασίς ὑπάρχει. καὶ διὰ τοιοῦτο-
 τοῦ τινὸς οἰκο[νομήματ]ος προ[ο]θεσμία ζητῆται, ὡς παραγρ-
 36 άσαι τὴν προθεσμί[α]ν [καταλ]ύσει τὴν οἰκονομίαν ὁ τ[ᾱ] δ[ι]-
 ατεταγμένα μὴ π[ροιο]ύ[μενο]ς. ἃ γὰρ καὶ ἐν τῷ ἐπιδίδοσ[θαι]
 δι' ὑποφίας ἐστίν, τα[ῦτα προσ]λαμβάνοντα τὴν ἐκ τοῦ μα[κρο]-
 τέρου χρόνου λή[θην πῶς οὐκ ἄ]πιστα φαν[ι]εῖται τῆς α[ι]τ[ι]-
 40 ας, δι' ἣν αἱ παρενγραφ[αὶ καὶ] αἱ [ἀπαλ]οιφαὶ ἐγένοντο,
 τοῖς ἐπισκέπτεσθαι τὰ πιτ[τά]κια μέλλουσιν ἐσομέν-
 ης ἀδήλου. κατ' οὐ[δ]έν δὲ ἦσσαν καὶ οἱ τὰ τοιαῦτα προ[ο]-
 δεξάμενοι δημ[όσ]οι κολασθήσονται. τοῦτο τὸ ἐπ[ίκρι]-
 44 μα καθ' ὅλην ἐπαρ[χ]ειαν ἦν πεπίστευμαι οἱ ἔνεδροι το[ῦ]
 Ἀρτεμει[σίου μηνὸς ἄρχον]τες ἀναγραψάτωσαν.

Tiberius Claudius Caesar Sebastus'un valisi Quintus Veranius'un fermanı: (Kent arşivine) ilaveler ve silintiler içeren resmi belgelerin girmesine izin vermemesi gerektiği ne benim emirlerimle ne de tehditlerimle, hatta aynı yanlışı işlemiş kölelerin cezalandırılmasıyla bile öğretilmemiş olan Tlos kentinin demosios'u Tryphon'a tıpkı kendisi gibi kırbaçlanmış insanlara karşı üzüntümü anlaması için yol gösterdim ve bu beyanla da açık hale getirdim ki eğer o benim kamu işi yapanlar hakkındaki bu fermanımı tekrar görmezlikten gelirse yalnız dayakla kalmayacak, aynı zamanda onun eskiden umursamadığı en sert cezayla (cezalandırılmış) diğer demosiosları unutturacağım. Tryphon'u ihbar eden Diopeithes'in oğlu Pataralı Apollonios ise, (böyle) demosios'ları ihbar edenler için insanseverliğin bir ölçüsü olarak koyduğum 300 drakhme'yi Tlos kenti tarafında belirlenmiş hazineden alsın. Kamu işi yapanlar, ki onların yüzünden bu şeyler hakkında kişisel kaygım muhakeme etmeyi emretti, kendi güvenliklerine karşıt olanları engellesinler diye; deklare ediyorum ki eklemeler veya silintiler yapılmış bir parşömen üzerine yazılmış (belgeler), ve eğer hem işaretlenmiş ya da kenarına not düşülmüş veya yorum yapılmış veya açıklama içeren; hukuki bir itiraz ya da yasal hüküm gösteren veya teberru içeren ya da hâkimlerin veya jüri kararını içeren bütün resmi belgeler (oikonomie'lar) bugünden itibaren geçersizdir. Ve eğer böyle bir belge aracılığıyla belirli bir dönem idare edilirse, sözleşme taslağındaki talimatımı takip etmeyen biri kamu idaresini (oikonomia) bozacaktır. Çünkü belgeleri incelemeye gelecek olanlara, eklemelerin ve silintilerin gerekçesi kayıp olacağından dolayı uzun zamandan beri ihmale uğramış ve içeriği şüphe uyandıran bir şey nasıl güvenilir olmayan olarak görülebilir. Bu tür belgeleri kabul etmiş olan

demosios 'lar az olmayak şekilde cezalandırılacaklar. Bu fermanı Artemeisios ayında görevde bulunan arkhon 'lar emanet aldığı bütün eyalet boyunca kaydettirsin.

T 56: Andriake Gümrük Yazıtı

Buluntu yeri: Andriake'de horrea'nın yakınında, liman caddesi kenarında büyük olasılıkla *in situ* olarak bulunmuş (şimdi Antalya Arkeoloji Müzesi'nde).

Edisyon ve literatür: Takmer 2006; Takmer 2007, 165–188.

Tarihleme: Nero döneminde Lykia valisi Licinius Mucianus zamanına M.S. 60–62 (Takmer).

Yazıt yayımsız olduğu için aşağıya sadece editör tarafından çıkarılmış olan içeriği alınmıştır (Takmer 2006, 25–66; Takmer 2007, 170–184):

Str. 1 – 4: İmparator Nero'nun eyaletteki gümrük uygulamalarını valisi C. Licinius Mucianus aracılığıyla düzenlediğini dile getiren *praescriptum*.

Str. 4 – 22: Özel gümrüğe tabi mallar (purpur, safran, zift, zeytinyağı, incir ve balık).

Str. 22 – 31: Eyalet yeni dâhil olan kentlerin durumu (Kaunos, Kalynda, Lissai, Lydai).

Str. 32 – 41: İçeriye sokulan ve dışarıya çıkarılan mallar için beyan zorunluluğu.

Str. 41 – 45: İç bölgede gümrüğe bildirim zorunluluğu.

Str. 45 – 48: Eksik beyan ya da gümrükten vergi kaçırma.

Str. 48 – 54: Mültezimlerin haciz hakkına dair hükümler.

Str. 54 – 56: Mültezimlerin uğrayabilecekleri zararın tazmini.

Str. 56 – 58: Teminat verme zorunluluğu.

Str. 58 – 62: Mültezimlere ilişkin davalara getirilen *cognitio extra ordinem*.

Str. 62 – 64: İki katını ödeme cezası.

Str. 64 – 66: Teminatın kaldırılması.

Str. 67 – 69: İçeriği açık olmayan koşullar.

Str. 69 – 71: Mültezimlerin dava dilekçeleri için süre kısıtlaması.

Str. 71 – 75: Mültezimlerin yasadışı para taleplerinin önlenmesi.

Str. 75 – 79: Kira süresi ve kefil ve ipotekler.

Str. 79 – 83: Kira bedeli ve ödeme süreci.

Str. 83: Demosiones'in mahiyetine ilişkin hükümler.

Str. 84 – 87: Yasanın teşhir zorunluluğu.

T 57: Vali Avidius Celer Dönemi'nden Kırık Bir İnşaat Yazıtı

Buluntu yeri: Nikolaos Kilisesi'nin koridorundaki duvarın içinde devşirme.

Edisyon: Petersen – Luschan 1889, 37.59; IGR III 725; Adak – Wilson 2012, 12.

Literatür: Adak – Wilson 2012, 11–17.

Tarihleme: M.S. 70 (Adak).

0	[-----]	
	[- - - - - θεοῦ Οὐ]εσπασιανο[ῦ]	
2	[Σεβαστοῦ] καὶ Αὐτοκράτ[ορ]-	<i>Myralıların boule ve demos'u merhum</i>
	[ος Τίτου Καί]σαρος Σεβασ[τοῦ]	<i>Sebastus Vespasianus ve İmparator Titus</i>
4	[θεοῦ υἱοῦ] στρατηγόν,	<i>Caesar Sebastus'un komutanı ve Lykia –</i>
	[πρεσβευτή]ν καὶ ἀντιστρ[ά]-	<i>Pamphylia valisi, kendi hayırsever ve kuru-</i>
6	[τηγον Λυκίας κ]αὶ Παμφυλία[ς],	<i>cusu ... (onurlandırır).</i>
	Μυρέων ἡ [βο]υλή καὶ ὁ δῆμ-	
8	[ος εὐεργέτ]ην καὶ κτίστ-	
	[ην ἡ]μῶν.	

T 60: İmp. Titus İçin Onur Yazıtı

Buluntu yeri: Nikolaos Kilisesi'nin güney tarafında bir evde görülmüş kırık bir kireçtaşı.

Edisyon: Petersen – Luschan 1889, 37.65; IGR III 723.

Tarihleme: M.S. 79 – 81.

[Τ]ίτον Φλάυιον Οὐ[εσ]-
[πα]σιανὸν Αὐτοκρά[τορα]
[θεοῦ] Οὐεσπασιανο[ῦ υἱόν].

T 61: İon Tarzında, Yazıtlı Bir Arşitrav Parçası

Buluntu yeri: Nikolaos Kilisesi'nin yakınında bir arazinin duvarında görülmüş.

Edisyon: Ormerod – Robinson 1914, 27 nr. 33.

Tarihleme: Domitianus dönemi (ed. pr.).

[τ]ειμητῆς διὰ βίου πα[τήρ πατρίδος]
ΥΙΔΙΟΥ. καὶ ἀντιστρατηγο . . .

Str. 1: τειμητῆς διὰ βίου = *ensor perpetuus* İmp. Domitianus'un taşıdığı bir unvan (ed.pr.).

Str. 2: ἀντιστρατηγο . . . Domitianus döneminin (M.S. 81–96) ilk yıllarında Lykia–Pamphylia eyaleti valisi Gaius Caristianus Fronto olmalıdır (ed. pr.).

T 62: M.S. 2. Yüzyıldan Gümrük Düzenlemelerine Dair Yazıt Parçası

Buluntu yeri: Myra tiyatrosu; Antalya Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir.

Edisyon: Wörle 1975b, 286–300; SEG 35, 1985, 1439.

Literatür: Wörle 1975b, 286–300; Engelmann 1985, 113–119

Tarihleme: M.S. 2. yüzyıl başları, Hadrianus dönemi? (Wörle).

- - . . . HEXE - - -

- 2 - - - - τοῦ]ς εἰσφέροντάς τι εἰς τὴν Μ[υρέων]
 πόλιν ἀπὸ τῆς ξένης εἰς τὸ διηνεκῆ[ς ἀπὸ-]
 4 γραφομένων πάντων τῶν εἰσαγομέν[ων πρὸς τὸ
 δημοσιώνιον καὶ δίδοσθαι ὑπὸ τῆς π[όλεως τῷ]
 6 ἔθνει εἴτε διὰ τῶν ὠνητῶν εἴτε διὰ τῶν - ca. 8 harf -
 ΤΩΝ ὑπὲρ τοῦ ἐν Μύροις μόνου δημοσιω[νίου ἀπὸ]
 8 τῆς τεσσερακοστῆς τῶν εἰσαγομένων [ἀπὸ τῆς]
 ξένης καὶ καταπιπρασκομένων ἐν τῇ Μυ[ρέων πό-]
 10 λει ἐκάστου ἔτους (δηνάρια) ἑπτακισχεῖλια. I vac. ΜΕΡΟ - ca. 4 harf -
 τῶν δὲ ἐκκομιζομένων ἀπὸ τῆς Μυρέων πόλεως
 12 ἐκ τῶν ἀπὸ τῆς ξένης εἰσκομισθέντων, καὶ εἰς
 ἑτέραν τῆς Λυκίας πόλιν ἐξάγῃ τις ὅτινι οὖν τρόπῳ,
 14 δίδοσθαι ὑπὸ τοῦ ἐκκομίζοντος τοῖς τοῦ ἔθνους δη-
 μοσιώνας τὸ ὠρισμένων τῆς τεσσερακοστῆς τέλος
 16 ἢ ὑποκεῖσθαι στερέσει κατὰ τὸν δημοσιωνικὸν νόμον.

εὐτυχεῖτε.

... gümrük istasyonuna düzenli olarak beyan ettirilerek Myra kentine yabancı bir yerden sokulan bütün mallardan herhangi birini getirenlerin (... ödemesi gerekir?). Ve kent tarafından ister mültezimler aracılığıyla ister [...] aracılığıyla olsun, Myra'da bir gümrük üzerinden kırkda bir oranında (= % 2.5) vergilendirilmiş, yabancı bir yerden getirilen ve Myra kentinde kesin satışı yapılan mallardan (elde edilen gelirden) Birliğe yıllık 7.000 denarius vergi ödensin. ΜΕΡΟ[. . . .] yabancı bir yerden sokulmuş mallardan (bir kısmını veya hepsini) Myra kentinden dışarı çıkaranlardan da, birisi herhangi bir yöntemle Lykia'nın başka bir kentine çıkarsa bile, çıkaran kişi tarafından birliğin mültezimlerine kırkda bir oranında vergi verilsin, aksi takdirde demosionikos yasası gereğince (malları) müsadere edilir. Esen kalın.

T 63: Opramoas Onuruna Dikilen Anıta Ait Yazıt Parçası

Buluntu yeri: Myra.

Edisyon: Petersen – Luschan 1889, 37.66; IGR III 726.

Tarihleme: M.S. 2. yüzyıl ortaları.

[Ὅπραμόας Ἀπολλωνίου]
 [δὶς τ]οῦ Καλ[λιάδου],
 2 [Ῥοδ]ιαπολεί[της καὶ]
 [Μυ]ρεύς, πο[λειτευσ]-
 4 [ἀμ]ενος δὲ [καὶ ἐν ταῖς]
 [κα]τὰ Λυ[κίαν πόλε]-
 6 [σι π]άσαι[ς, γεγονώς]
 [ἀρχι]ε[ρ]εὺς τῶν Σεβαστῶν

*Bütün Lykia kentlerinin onursal vatanda-
 şı, İmparator kültü başrahibi, Kalliades oğlu
 Apollonios oğlu Apollonios'un oğlu Opra-
 moas ...*

T 64: Andriake–Limyra Arası Deniz Taşımacılığına Dair Yazıt

Buluntu yeri: Myra ile Andriake arasındaki yolda ele geçmiştir.

Edisyon: Ross 1850, 29–31; CIG 4302a (*addenda et corrigenda*); LBW 1311; OGIS 572.

Tarihleme: M.S. 2. yüzyıl.

ἀγαθῇ τύχῃ.	ματος τῆς λίμνης	πλοῖα καὶ οἷς
ἔδοξε τῇ βουλῇ	ἢ ἀπὸ Ἀνδριακῆς,	ἄν συνχωρή-
καὶ τῷ δήμῳ	ἢ ὀφειλήσει τῷ δή-	35 ση ὁ τὴν ὠνὴν
πρυτάνεων γνώ-	20 μῳ ὑπὲρ ἐκάστου	ἔχων, λαμβά-
5 μη· ἐπεὶ διὰ τὸ	πλοὸς ✕ ,ατ' ἐξου-	νοντος παντὸς
μὴ ἐξευρίσ-	σίαν ἔχοντος σ[τ]έ-	ναύλου τὸ δ'
κειν τὴν ἐπὶ Λί-	ρ[η]σιν ἀπογράφεσ-	καὶ τῶν ἐνβαλ-
μυρα πορθμι-	θαι	λομένων. ἐὰν
κὴν ὠνὴν τὴν ἀξι-	25 τοῦ τὴν ὠ-	40 δέ τις αὐτόστο-
10 αν συνβαίνει ἐ[λα]σ-	νὴν ἔχον-	λον ναυλώσῃ,
σοῦσθαι τὰς προσ-	τος τοῦ τε πλοί-	προσφωνεῖτω
όδους, μὴ ἐξεῖναι	ου καὶ τῶν σκευ-	καὶ διδότην παντὸς
ἕτερον παραπορ-	ῶν αὐτοῦ.	τοῦ ναύλου τὸ δ',
θμεῦσαι μηδὲν	30 πλεύσει δὲ	45 ἢ ὑποκείσεται τῷ
15 μήτε ἀπὸ τῆς Δας[εῖ]-	μόνα τὰ ἀπο-	προγεγραμμένῳ
ας μήτε ἀπὸ τοῦ στό-	γεγραμμένα	προστείμῳ.

*Hayırlı olsun. Boule ve demos karar aldı, prytanis'lerin dilekçesi: Limyra'ya yapılan de-
 niz taşımacılığı sözleşmesi değerini bulmamasından dolayı kent gelirlerinin azaldığı ortaya
 çıktığı için, ne Daseia'dan ne gölün ağzından ya da Andriake'den başka birinin korsan taşı-
 ma yapma yetkisi olmasın, aksi halde her bir sefer için demos'a 1300 denarius ceza ödeye-
 cek, onun hem gemisine hem de yüküne sözleşme sahibinin haciz koyma hakkı kaydedilsin.*

Sadece, geçiş ücretinin ¼'ünü ödeyenin ve sözleşme sahibinin izin verdiği kişilerin kayıt altına alınmış gemileri yelken açacak. Eğer birisi özel olarak gemi kiralarsa rapor etsin ve geçiş ücretinin ¼'ünü versin, aksi takdirde yukarıda yazılmış olan cezaya maruz kalacak.

T 65: Narkissos ve Karısı Helene'nin, Kızları Arsasis için Onur Yazıtı

Buluntu yeri: Myra akropolis'ine çıkış yolunun başlangıcında bulunmuştur.

Edisyon: Petersen – Luschan 1889, 38.69.

Tarihleme: M.S. 212 yılı *terminus post quem*.

- Αὐρηλίαν Ἀρσασιν
 2 τήν καὶ Ἀπφαροῦν Ἀλε-
 ξάνδρου Μυρίδα, πατρός
 4 καὶ πάππων καὶ προπάπ-
 πων καὶ συγγενῶν βουλευ-
 6 τῶν καὶ ἀρξάντων τῇ πατρίδι
 τὰς ἐνχειρισθείσας δημοτικὰς
 8 καὶ βουλευτικὰς ἀρχάς, Αὐρ.
 Ἀλέξανδρος β' ὁ καὶ Νάρκισ-
 10 σος καὶ Εἰδαρσασίς ἡ καὶ
 Ἑλένη Ἐπαφροδείτου Μυ-
 12 ρεῖς τήν γλυκυτάτην θυγα-
 τέρα μνήμης καὶ φιλο-
 14 στοργίας χάριν βουλῆς
 καὶ δήμου κρίσει, ζήσα-
 16 σαν κοσμίως καὶ φιλάνδρως.

Myralı Narkissos diye tanınan Aleksandros oğlu Aleksandros oğlu Aurelius ve Epaphroditos kızı Helene olarak bilinen Epidarsasis, meclis üyeliği yapan ve vatanda üstlenilen demotika ve bouleutika görevlerini yerine getiren babanın, dedelerin, büyük dedelerin ve ataların neslinden gelen, dürüst ve kocasına sadık bir şekilde hayat süren Aleksandros kızı Appharous Μυρίδα diye de bilinen çok tatlı kızları Myralı Aurelia Arsasis'i hatırası ve şevkati hasebiyle boule ve demosun kararıyla (onurlandırdılar).

Str. 3: Μυρίδα bu yazıt dışında belgelenmemiştir. Aurelia Arsasis'in namı diğer isimlerinden biri ya da bağlı olduğu kabilenin adı olabilir. Bonda Tepesi-Ortaasarı yerleşiminden bir yazıtta (bkz. T 105) geçen ve muhtemelen bir kabile/*phyle* adı olan Μυρεΐδας ile karşılaştırılabilir.

T 66: Narkissos ve Aleksandros Kardeşlerin Adağı

Buluntu yeri: Myra, Nikolaos Kilisesi'nin yakınında bir arazide görülmüştür.

Edisyon: Ormerod – Robinson 1914, 27 nr. 34.

Tarihleme: Harf karakterine göre M.S. 2. – 3. Yy.

ΝΑΡΚΙΣΣΟΣΚΑΙ		Νάρκισσος καὶ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ	2	Ἀλέξανδρος
ΟΙΤΕΙΜΗΤΙΚΟΥ		οἱ Τειμητικοῦ
ΤΟΥΕΠΑΦΡΟΥΤΟΣ	4	τοῦ Ἐπαφροῦτος
·ΑΙΔΙΑΛΕΞΙΩΝΟΣ		[π]αιδὶ Ἀλεξίωνος
ΦΥΣΕΙΚΑΛΛΙΚΡΑ	6	φύσει Καλλικρά-
ΤΟΥΤΗΜΗΤΡΙ		του τῇ μητρί.

Ephraous oğlu Teimetikos'un oğulları Narkissos ve Aleksandros, Aleksion Kallikrates'in doğal çocuğu olan anneleri için (adadılar).

T 67: Ephebos'ların Adağı

Buluntu yeri: Demre'de özel bir şahsın bahçesinde ele geçmiş silindirik altlık.

Edisyon ve literatür: Şahin 1999, 46–47 nr. 11; SEG 49, 1999, 1924. Tarihleme: M.Ö. 1. yy – M.S. 1. yy (Şahin).

	οἱ συνέφηβοι	<i>Idamaksas oğlu Iason oğlu Ptolemaios'un</i>
2	οἱ ἐφηβεύσαντες	<i>gymnasiarkhes'liği zamanında eğitim almış olan</i>
	ὑπὸ γυμνασάρχων	<i>gençler, kendi eğitim arkadaşları Hermakotas</i>
4	Πτολεμαῖον Ἰάσονος	<i>oğlu merhum Hermapias için (adadılar).</i>
	τοῦ Ἰδαμάξσου	
6	Ἑρμαπίαι Ἑρμακότου	
	τῷ ἑαυτῶν συνεφήβῳ	
8	ἥρῳι.	

T 68: Ephebos'ların Adağı

Buluntu yeri: Demre'de özel bir şahsın bahçesinde ele geçmiş silindirik bir altlık.

Edisyon ve literatür: Şahin 1999, 47 nr. 12; SEG 49, 1999, 1925.

Tarihleme: M.Ö. 1. yy – M.S. 1. yy.

	Θεμίσων Λυσανίου
2	Δικαίαρχος Δικαιάρχου
	Μόσχος Δικαιάρχου
4	Ἰκέσιος Μενεμάχου
	Λυσίμαχος Ἑρμακότου
6	Ἑρμαγόρας Ἑρμαγόρου
	τοῦ Πανσανίου

- 8 Ἴππόλοχος Τιμοθέου
 Ἱερόδotos Ἱεροδότου
 10 τοῦ Ἡρακλείτου
 Ἑρμαπίαι Ἑρμακότου
 12 τῶι ἑαυτῶν θιασίτηι
 ἥρωι

Lysanias oğlu Themison, Dikaiarkhos oğlu Dikaiarkhos, Dikaiarkhos oğlu Moskhos, Menemakhos oğlu Hikesios, Hermakotas oğlu Lysimakhos, Pausanias oğlu Hermagoras oğlu Hermagoras, Timotheos oğlu Hippolokhos, Herakleites oğlu Hierodotos oğlu Hierodotos kendi dernek arkadaşları Hermakotas oğlu merhum Hermapias için (diktiler).

T 69: Theodora Adında Bir Kız İçin Adak

Buluntu yeri: Myra’da bir köylüden satın alınmış. Satın alan kişi eser hakkında bilgi edinmek için editör Dunst’a fotoğrafını göndermiş ve yayınlatabileceğini söylemiş.

Edisyon: Dunst 1976, 90.

Tarihleme: Harf karakterine göre Roma Dönemi (Dunst). Eserin hiçbir resim veya çizimi yoktur. Adak taşında bir kadın ve bir kız kabartması olduğu editör tarafından belirtilmektedir.

- [. .]χη Θεοδώ- [τ]έραν μνή-
 2 [ρα]ν τήν θυγα- 4 ας χάριν
 Str 1: [Τύ]χη veya [Ἀρ]χη veya [Εὐ]χη (ed. pr.).

T 70: Flavius Nemesius Olympius’un İmp. II. Constantius’a Sunduğu Anıtın Yazıtı

Buluntu yeri: Yazıt taşıyıcısı dikdörtgen kaide Andriake horrea’ında görülmüş.

Edisyon: CIL III 12126.

Literatür: RE XVIII₁, 1939, 243–244 (s.v. Olympios [6]); Foss 1994, 24; Hellenkemper – Hild 2004, 345 (s.v. Myra).

Tarihleme: II. Constantius dönemi, M.S. 337–361.

- D(ominum) N(ostrum) Fl(avium) Iul(ium)
 2 Constantium
 victorem Aug(ustum)
 4 Fl(avius) Nemesius
 Olympius v(ir) c(larissimus)
 6 d(edit) n(umini) m(aisteti)q(ue) eius.

Efendimiz muzaffer İmparator Flavius Iulius Constantinus’u (onurlandırmak için) en parlak adam Flavius Nemesius Olympius kendi yüce hazretlerine adadı.

T 71: II. Constantinus ve Valens İçin Onur Anıtı

Buluntu yeri: Andriake horreası, dikdörtgen kaide.

Edisyon: CIL III 12127.

Literatür: Foss 1994, 24; Hellenkemper – Hild 2004, 435 (s.v. Andriake).

Tarihleme: İmp. Valens dönemi, M.S. 364–378.

- D(ominum) N(ostrum) Fl(avium) Iul(ium)
 2 Constantium
 D(ominum) N(ostrum) Fl(avium) Valentem
 4 victor(em) semper
 Aug(ustum)
 6 d(edit) n(umini) m(aisteti)q(ue) eius.

T 72: Bir imparator İçin Adak Yazıtı

Buluntu yeri: Andriake, dikdörtgen kaide.

Edisyon: CIL III 12128.

Tarihleme: M.S 3. veya 4. yüzyıl.

D . N . IVL
 FORTISSIM
 NOBILISSIM
 SEMPER AUG
Reliqua perierunt

T 73 Miltaşı Yazıtları:

Aynı miltaşı üzerine kazılmış üç ayrı yazıt:

Buluntu Yeri: Nikolaos Kilisesi'nde devşirme malzeme olarak kullanılmıştır.

Edisyon: Takmer 2004, 109–110 nr. 2a-c; SEG 54, 2004, nr. 1412 A-C.

Literatür: Takmer 2004, 109–110.

Tarihleme: A: M.S. 293; B: M.S. 367–375; C: M.S. 383–393 (Takmer).

A:

- τὸν θειότατον
 2 καὶ ἐπφάνεστα-
 τον Καίσαρα
 4 Γαλέριον Οὐαλέριον
 Μα[ξιμιαν]ὸν Μύρων
 6 [ή μ]ητροπόλις.

*Myra halkının metropolis'i
 tanrısıl ve şanlı Kaisar Gal. Val.
 Maximianus'u (onurlandırdı).*

B:

- τοὺς θεοφιλεστάτους
 2 Σεβαστοὺς Οὐαλεντιανὸν καὶ Οὐάλενταν
 4 καὶ Γρατιανὸν Αὐγγ(ούστους)
 Σεκού<ν>δω Κάσιος ὁ λαμπρ(ότατος) ἡγε(μών)
 6 Μυρέων
 ἡ μητρόπολις.

Myra halkının metropolis'i ve seçkin efendimiz Secundus Cas-sius tanrıların pek sevdiği Au-gustus'lar Valentinianus, Valens ve Gratianus'u (onurlandırdı).

C:

- [τοὺς θεοφιλεστάτους]
 2 Αὐγούστους Φλ.
 Γρατιανὸν κὲ Φλ.
 4 Οὐαλεντινιανὸν
 κὲ Φλ. Θεοδόσιον
 6 κὲ Φλ. Ἀρκάδιον
 κὲ Φλ. Ὀνώριον
 8 τοὺς αἰώνιους Αὐγ(ούστους).

(Myra halkının metropolis'i) Augustus'lar Fl. Gratianus, Fl. Valentinianus, Fl. Arcadius ve Fl. Honorius'u sonsuz Augus-tus'lar olarak (onurlandırdı).

T 74: Ölçü Aletlerine Dair Yazıt

Buluntu yeri: Andriake'de granarium'un ortadaki kapısını sağında *in situ* durmaktadır.

Edisyon: Petersen – Luschan 1889, 42.77a; Grégoire 1922, nr. 290; Borchhard 1975, 70–71 (Wörrle); Manganaro 1992, 283–286.

Literatür: Kubitschek 1918, 63–72; Grégoire 1922, nr. 290; Borchhard 1975, 70–71 (Wörrle); Manganaro 1992, 283–286.

Tarihleme: Fl. Eutolmius'un valilik dönemi, M.S. 388–392.

- ἐπὶ τοῦ κυρίου μου καὶ τὰ πάντα θαυμασιωτάτου
 2 τοῦ λαμ(προτάτου) καὶ μεγαλοπρεπεστάτου Φλ(αβίου) Εὐτολμίου
 ἐ[πάρχου] τῶν ἱερῶν πραιτωρίων κατεσκευάσθη κατὰ τὰ
 4 ἀποσταλέντα φραγέλλια σιδαρᾶ β καὶ ξέσται χάλκεοι β ἔχοντες
 τρί[α] αὐγούστια, καὶ μόδιοι τρίς κατὰ τὴν ποιότητα τῶν ἀποσ-
 6 τάλέντων παρὰ τῆς μεγίστης ἐξουσίας, ἀφ' ὧν ἓν [μ]ὲν φρα-
 γέλλιον δέδοτε τῇ Μυρέων μητροπόλει, τὸ δὲ ἔτεον τῇ Ἀρναί-
 8 ατῶν, ὁμοίως δὲ καὶ ξέστης εἰ[ς] Μυρέων καὶ ὁ ἑ[τερο]ς τῇ Ἀρναί-

- τῶν καὶ τῶν μοδίων δύο μὲν Μυρεῦσιν καὶ ἡμιμόδια δύο, ἓν δὲ
 10 Ἄρναϊάτες, καὶ ἡμιμοδιον ἓν, ἐπὶ τῷ φροντίδι τῶν κατὰ καιρὸν
 πρεποσίτων φυλάττεσθαι τὰ τε μέτρα καὶ τὰ σταθμὰ
 ἀνεπιβούλευτα τοῖς ὀρρίοις.

Efendim ve her işi hayranlık uyandıran, kutsal valilerin valisi azametli Fl(avius) Eutolmius'un zamanında gönderilmek üzere 2 demir fragellon ve üç augustum ağırlığında 2 bakır ksestai imal edildi, ve büyük otorite katından gönderilenlerden niteliğine göre üç modius; onlardan bir fragellon Myra metropolis'ine, diğeri de Arneailıların (kentine) verilsin, aynı şekilde de bir ksestes Myralılara ve öteki Arneailılara ve modius'lardan ikisi ve ayrıca iki yarım modius Myralılara, bir modius ve bir yarım modius Arneailılara, hilesiz olan bu ölçüler ve ağırlıklar denetçi memurların (praepositus) gözetiminde olması için ambarlarda muhafaza edilsin.

T 75: Yahudi Adak Yazıtı

Buluntu yeri: Andriake'de Sinagog'un içinde iki parça halinde ele geçmiştir.

Edisyon ve literatür: Çevik et al. 2010, 176–177.

Tarihleme: M.S. 4./5. yüzyıl (Çevik et al. 2010, 177).

- εὐχὴ Μακεδονίου Ῥωμα[νο]ῦ καὶ α[ὐ]τοῦ γαμετῆς
 2 Πρόκλης καὶ Ῥωμανοῦ [καὶ] Θεοδότης τῶν αὐτῶν
 γονῶν. εὐλογία καὶ ἰρή[νη] παντὶ τῷ Ἰσραήλ ἀμήν.

Makedonios Romanos ve karısı Prokle ve onların ebeveynleri Romanos ve Theodote'nin adağı. Dua ve barış bütün İsrail üzerine olsun.

T 76: Yahudi Adak Yazıtı

Buluntu yeri: Sinagog'un batı yan bölümünün zemininde devşirme.

Edisyon ve literatür: Çevik et al. 2010b, 177.

Tarihleme: M.S. 4./5. yüzyıl (Çevik et al. 2010b, 177).

	εὐχὴ Θεο<ι>δοσίου	<i>Falanca oğlu(?) Samuel'in oğulları The-</i>
2	κὲ Ιουσουα υἱὸν ΓΜ...	<i>odosios ve Iusua'nın ... Helikonos'un ve on-</i>
	ηλτου Μακα[ρίου?] περὶ αμπρα	<i>ların çocuklarının adağı. Barış tüm İsrail</i>
4	ς ? τὸν Ἑλίκονος κὲ	<i>(halkının üzerine olsun!). (Deşifransyon ve</i>
	τὸν αὐ[τ]ὸν πεδίων	<i>çeviri: Çevik et al. 2010, 177).</i>
	ἐρήνη ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ.	

T 77– 115: MYRA ve MYRALILAR HAKKINDA DİĞER EPİGRAFİK BELGELER

T 77 – 105: Lykia Kentlerinde Bulunan Yazıtlar:

T 77: Ksanthos ile Myra Arasında Isopoliteia Anlaşması

Buluntu yeri: Letoon.

Edisyon: Bosquet – Gauthier 1994, 319–347; SEG 44, 1994, 1218.

Literatür: Bosquet – Gauthier 1994, 319–347.

Tarihleme: Tanrıça Roma kültünden dolayı M.Ö. 167 yılı *terminus post quem* olarak kabul edilmekle birlikte yazıtın 1. yy'dan daha erken olduğu düşünülerek M.Ö. 2. yy'ın ortalarına, 150–120 yılları arasına tarihlenmektedir (Bosquet – Gauthier 1994, 323–326).

- ἐπὶ ἱερέως τοῦ Ἀπόλλωνος Πτολεμαίου, τῆς δὲ
 Ρώμης Δαιδάλου, πρὸ πόλεως δὲ Ἀρταπάτου,
 Ἀντίγονος Ἀντιγόνου Ἰοβάτειος καὶ Σύμμα-
 χος Λυκίσκου ἀστικὸς καὶ Λυκίσκος Εὐέλθον-
 5 τος καὶ Ἀμύντας Δημέου Σαρπηδόριοι καὶ Εὐ-
 νομος Πυρρίχου Ἰοβάτειος, οἱ αἰρεθέντες ἄνδρες
 ὑπὸ τοῦ δήμου συνγράψαι καὶ εἰσενεγκεῖν κα-
 θότι ὑπάρξει ἰσοπολιτεία(α) Ξανθίοις καὶ Μυρεῦσι,
 τάδε συνεγράψαμεν ἔχοντες τὴν κυριεῖαν
 10 μετὰ τῶν ἀπεσταλμένων παρὰ Μυρέων ἀν-
 δρῶν, Πλειστάρχου τοῦ Πλειστάρχου, Ἀργαίου
 τοῦ Σατύρου, Δεξιφάνου τοῦ Τανδασιος,
 ἔχόντων τὴν κυριεῖαν, ὑπάρχειν ἰσοπο-
 λιτεῖαν Ξανθίοις καὶ Μυρεῦσι ἐπὶ τοῖσδε,
 15 ἐφ' ᾧ ὅσοι ἂν βούλωνται Ξανθίων ἐν Μύ-
 ροις προσγράφεσθαι πρὸς τὸ πολίτευμα
 οἴσουσιν γράμματα παρὰ τῶν ἀρχόν-
 των πρ(ὸ)ς τοὺς Μυρέων ἄρχοντας καὶ μεθέξου-
 σιν πάντων καθότι καὶ οἱ ἄλλοι Μυρεῖς μετέ-
 20 χουσιν καὶ χρηματίζουσιν ἐν ἧ ἂν φυλῇ ἡ
 δήμῳ βούλωνται, καὶ οἱ πρυτάνεις προσγρα-
 φέτωσαν αὐτοὺς εἰς φυλὴν καὶ δῆμον ἐπά-
 ναγκες παραχρῆμα· κατὰ ταῦτά δὲ καὶ ὅσοι
 ἂν Μυρέων βούλωνται προσγράφεσθαι πρὸ[ς]
 25 τὸ ἐν Ξάνθῳ πολίτευμα οἴσουσιν γράμ-

- ματα παρὰ τῶν ἀρχόντων πρὸς τοὺς Ξαν-
 θίων ἄρχοντας καὶ μεθέξουσιν πάντων κα-
 θότι καὶ οἱ ἄλλοι Ξάνθιοι μετέχουσιν καὶ χρη-
 ματιοῦσιν ἐν [ῆ]ι ἂν φυλῇ ἢ δήμῳ βούλωνται,
 30 καὶ οἱ πρυτάνεις προσγραφέτωσαν αὐτοὺς
 εἰς φυλὴν καὶ δήμον ἐπάνανκες παραχρῆμα.
 ὅσοι δ' ἂν μετὰ τήνδε τὴν σύνθεσιν Ξάν-
 θιοι ὄντες προσγράφωνται πρὸς τὸ πολίτευ-
 μα ἐν ἑκατέραι τῶν πόλεων, μὴ ἐξέστω
 35 αὐτοῖς λαβοῦσιν γράμματα προσγράφεσθαι,
 ἐὰν μὴ ὠικηκότες ὦσιν ἐν τῇ πόλει ἢ τοῖς
 περ[ι]πολίσις, ὅθεν ἂν φέρωσιν τὰ γράμματα,
 ἔτη τρία. ἐξέστω δὲ καὶ διορθώσασθαι τήν-
 δε τὴν σύνθεσιν κατὰ τὸ κοινῇ συμφέρον
 40 <πρεσβευσάμενα>ις ταῖς πόλεσι πρὸς αὐτάς.
 <ἀναγραφῆναι δὲ τ>ήνδε τὴν σύνθεσιν εἰς
 <στήλας λιθίνας δ>ύο καὶ ἀνατεθῆναι τῇμ
 <μὲν μίαν ὑπὸ> Ξανθίων ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Λητοῦς,
 <τὴν δὲ ἄλλη>ν ὑπὸ Μυρέων ἐν τῷ ἱερῷ τῆς
 45 Ἀρτέμιδος.

Apollon rahibi Ptolemaios, tanrıça Roma'nın rahibi Daidalos ve Artapatos'un rahipliği zamanında, Ksanthoslular ve Myralılar arasında isopoliteia başlaması için antlaşma yapmak ve karara varmak üzere demos tarafından seçilen adamlar (bizler); Iobates phyle'sinden Antigonos oğlu Antigonos, Lykios oğlu astikos Symmakhos, Euelthon oğlu Lykiskos, Sarpedonlar phyle'sinden Demeas oğlu Amyntas ve Iobates phyle'sinden Pyrrikhos oğlu Eunomos yetki sahibi olarak, Ksanthoslular ve Myralılar arasında isopoliteia başlaması için antlaşma yapmak için yetkili olarak Myra'dan gönderilen adamlar Pleistarkhos oğlu Pleistarkhos, Satyros oğlu Argaios, Tandasis oğlu Deksiphanes ile beraber şu hususlarda karar aldık: bu anlaşma üzerine, Myra'daki Ksanthoslulardan her ne kadar kişi yurttaşlığa kaydedilmek isterse (Ksanthos) arkhon'ları nezdinden Myra'nın arkhon'larına belge/evrak getirecek ve diğer Myralılar bir phyle'ye veya demos'a girmek istediklerinde ne kadar pay sahibi oluyorsa onlar da her şeyde o kadar pay sahibi olacaklar, ve prytanis'ler de onları phyle'ye ve demos'a hemen kaydetsinler. Aynı şekilde, Myralılardan her ne kadar kişi Ksanthos'da yurttaşlığa kaydedilmek isterse (Myra) arkhon'ları nezdinden Ksanthos arkhon'larına belge/evrak getirecek ve diğer Ksanthoslular bir phyle'ye veya demos'a girmek istediklerinde ne kadar pay sahibi oluyorsa onlar da her şeyde o kadar pay sahibi olacaklar ve prytanis'ler de

onları bir phyle'ye ve demos'a hemen kaydetsinler. Bu anlaşmadan sonra, (yurttaşlığa kaydolmak isteyen) Ksanthoslu (veya Myralı) her ne kadar kişi (varsa) yurttaşlığa bu kentlerin birinde kaydolsun. Eğer kentte veya peripolia'da yerleşmemiş iseler, belge getiren bu kişilere kaydolma izni yoktur, (yerleştikten) üç yıl sonra bunlardan birileri belge getirdiklerinde (izin vardır). Bu anlaşma iki taş stele yazılsın ve biri Ksanthoslular tarafından Leto tapınağında, diğeri de Myralılar tarafından Artemis tapınağında dikilsin.

T 78: Antiphellos Vatandaşı Myralı Dapasas

Buluntu Yeri: Antiphellos agora'sı.

Edisyon: Diamantaras 1894, 324 nr. 1; Schweyer 2002, 223 nr. 9 (IWien'den).

Literatür: Robert 1955, 219 dn. 3

Tarihleme: Herhangi bir tarihleme mevcut değil; fakat Geç Hellenistik Dönem olabilir (bkz. aşağıda aynı şahsa ait mezar yazıtının tarihlemesine).

Schweyer'in Viyana Bilimler Akademisi, Küçük Asia Komisyonu arşivinden aldığı transkripsiyon:

- Δαπασας Στομωνος
2 Μυρεὺς πολιτευόμενος δὲ
καὶ ἐνταῦθα
4 Παυασην Τιμοκράτους ἀσπὴν
τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα
6 ἱερατεύσασαν Νύμφων
[σω]φροσύνης ἔνεκεν
8 [κα]ὶ φιλοστοργίας
[τ]ῆς εἰς αὐτόν.

Diamantaras'ın çizimi:

Δ Α Π Α Σ Α Σ Σ Τ Ο Μ Ο Ν Ο Σ
Μ Υ Ρ Ε Υ Σ Π Ο Λ Ι Τ Ε Υ Ο Μ Ε Ν Ο Σ Δ Ε
Κ Α Ι Ε Ν Τ Α Υ Θ Α
Κ Α Υ Α Σ Η Ν Τ Ι Μ Ο Κ Ρ Α Τ Ο Υ Σ Τ Η Ν
5 <ΤΗΝ> Ε Α Υ Τ Ο Υ Γ Υ Ν Α Ι Κ Α
Ι Ε Ρ Α Τ Ε Υ Σ Α Σ Α Ν Ν Υ Μ Φ Ω Ν
[σω] Φ Ρ Ο Σ Υ Ν Η Σ Ε Ν Ε Κ Ε Ν
[κκ] Ι Φ Ι Λ Ο Σ Τ Ο Ρ Γ Ι Α Σ
[τ] Η Σ Ε Ι Σ Α Υ Τ Ο Ν

Burada (Antiphellos'da) yurttaş olan Stomon oğlu Myralı Dapasas, vatandaşımız olan ve Nymphe'lerin rahibeliğini yapmış olan eşi Timokrates kızı Pauase'yi mükemmel kişiliğinden ve kendisine karşı şefkatli oluşundan dolayı (onurlandırdı).

Str. 1: Δαπασας Στ(ω)μονος (Robert).

Str. 4-5: Καυασην Τιμοκράτους τὴν / ἑαυτοῦ γυναῖκα (Robert).

T 79: Dapasas ve Eşi Pauase'nin Mezarı

Buluntu Yeri: Antiphellos'da bir kaya mezarı üzerinde (Schweyer).

Edisyon: Schweyer 2002, 223 nr. 6 (IWien'den).

Tarihleme: Schweyer tarafından herhangi bir tarihleme verilmemiştir. Yazıtın bir kaya mezarına ait olmasına dayanarak yazıtın Hellenistik Dönem'den olduğu söylenebilir. İkinci ve üçüncü satırlarda yer alan πολιτευόμενος δὲ καὶ ἐν ταῖς κατὰ Λυκίαν πόλεσι πάσαις formulas-

yonu genellikle Roma Dönemi'nden ele geçen yazıtlarda Lykiarkhes'lere verilen bir unvan olarak kaydedilir.

Yazıtın Bean tarafından yapılan Viyana Bilimler Akademisi, Küçük Asia Komisyonu arşivindeki edisyonu:

- [τ]ὸν τάφον κ[ατεσκεύασεν Δ]απασας
 2 [Στό]μωνος Μ[υρεύς, πολιτευόμε]νο[ς] δὲ καὶ <ἐν>
 [τα]ῖς κατὰ Λυκίαν [π]όλ[εσι πάσαις], ἐα[υτῷ καὶ]
 4 τῇ γυναικὶ αὐτοῦ [Παυασῇ] Τιμοκράτου ἀ<στ>ῇ
 ἐπὶ ἄρχοντος
 6 ἸΣΔΥ ΤΩΝ

... 'nın arkhonluğu zamanında, bu mezarı bütün Lykia kentlerinde (onursal) yurttaşlık yapan Stomon oğlu Myralı Dapasas kendisi için ve karısı, yurttaşımız Timokrates kızı [Pauase] için yaptırdı.

T 80: Antiphelloslu Apollonios ve Eşi Myralı Lysimakhis'in Aile Mezarı

Buluntu Yeri: Antiphellos.

Edisyon: CIG 4300d *addenda et corrigenda*.

Tarihleme: Roma Dönemi.

- τὸν τάφον κατασκεύσα[ατ]ο Ἀπολλώνιος δις τοῦ Δημητρίου Ἀντι-
 2 φελλείτης ἑαυτῷ καὶ τέκνοις καὶ τέκνων τέκνοις καὶ γυναικὶ
 [αὐ]τοῦ Λυσιμαχίδι Ὡσσεύου Μυρίσση καὶ Κοῖντία Μάχα τῇ καὶ Ἰασονίδι
 4 [Ἰάσ]ονος Μυρίσση, τῇ θρέπτῃ αὐτοῦ. ἄλλῳ δὲ μηδενὶ ἐξέστω ἐνταφῆναι
 ἐ[ν αὐ]τῷ· ἐπεὶ ὁ ἀνεῶ[ξ]ας ἡ ἐνθάπας ὀφειλήσει ἕκαστος αὐτῶν
 6 [τῇ Ἀντιφε]λλειτῶν πόλει ἀνὰ δηνάρια χεῖλια πεντακόσια.

Bu mezarı Demetrios oğlu Apollonios oğlu Antiphelloslu Apollonios kendisi, çocukları ve çocuklarının çocukları ve karısı Osseos kızı Myralı Lysimakhis için ve Iason kızı Myralı Iasonis diye de bilinen kendi kölesi Quintia Makha için yaptırdı. Başka hiç kimseye bu mezara gömülme izni yoktur; aksi halde gömen kişilerden herbiri ayrı ayrı olarak Antipellos kentine bin beşyüz denarius borçlu olacaktır.

T 81: Myra ve Aperlai Vatandaşı, Claudius Rahibi Simenalı Hippolokhos

Buluntu yeri: Simena.

Edisyon: LBW 1290; IGR III 692; SEG 52, 2006, 1452.

Literatür: Frei 1990, 1761,1842; Leadbetter et al. 2002, 269–281.

Tarihleme: Onurlandırılan Hippolokhos'un imparator Claudius rahibi olmasından dolayı (str. 9–10) M.S. 43 yılı *terminus post quem* kabul edilmekte ve yazıtın tarihi için M.S. 43– yakl.

200 arası düşünülmektedir (SEG 52, 1452; Frei 1990, 1761,1842). Simenalı Hippolokhos'un yaptığı görevler en yüksekten aşağı doğru sayılmıştır. İmp. Claudius'un kült rahipliğinin Hippolokhos'un son görevi olduğu görülmektedir. Bu nedenle yazıt M.S. 1. yy'ın ikinci yarısından daha geç olmamalıdır.

ἑτείμησαν Ἀπερλειτῶν ὁ
 δῆμος καὶ οἱ συνπολιτευόμενοι
 αὐτῷ Σιμηνέων καὶ Ἀπολλωνειτῶν
 καὶ Ἰσινδέων δῆμοι Ἰππόλοχον Ἀ-
 5 πελλέους [Μ]υρ[έα] καὶ Ἀπερλείτην
 ἀπὸ Σιμήνων χρυσῷ στεφάνῳ καὶ
 εἰκόνι χαλκῇ, ἄνδρα καλὸν καὶ ἀγα-
 θὸν ὑπάρχοντα διὰ προγόνων, ἱερα-
 τεύσαντα [Τιβερίου] Κλαυδίου Καί-
 10 σαρὸς Σεβαστοῦ καὶ πρυτανεύσαν-
 τα γ' καὶ ἱερατεύσαντα Ῥώμης καὶ Δι-
 [ὸς] καὶ Ἀπόλλωνος καὶ τα[μ]ιεύσαντα
 [καὶ γυμνασι]αρχήσαντα καὶ τὰς ἄλ[λας]
 [λειτουργί]ας τελέσαντα πάσας σε[μ]-
 15 [νῶς καὶ φιλ]οδόξως πάσῃ ἀρετῇ
 [διαφ]έροντα.

*Aperlai demos'u ve onunla
 sympoliteia yapan Simena, Apol-
 lonia ve Isinda demosları, Myra
 ve Aperlai vatandaşı, atalarından
 beri hyparkhes'lik yapan, İmpara-
 tor Tiberius Claudius'un kült ra-
 hipliği görevini üstlenen, 3 kez
 elçilik yapmış olan ve tanrıça Ro-
 ma'nın, Zeus'un, Apollon'un ra-
 hipliğini yapan, hazinedarlık ve
 gymnasiarkhes'lik görevinde bu-
 lunan ve başka bütün memuriyet-
 leri onurlu ve ünsever bir şekilde
 tamamlayan, erdemle kuşanmış iyi
 ve güzel adam Simenalı Apelles
 oğlu Hippolokhos'u altın taçla ve
 bronz heykelle onurlandırdılar.*

T 82: Myralı Lykiarkhes Tib. Cl. Ptolemaios ve Karısı Herpidase'nin Mezarı

Buluntu yeri: Aperlai.

Edisyon: CIG 4300 (= LBW 1298).

Tarihleme: M.S. 1 yy sonu 2. yy başı.

Ἑρπιδασῇ ἡ καὶ Σαρπηδονίς Λυσάνδρου Ἀπερλε[ίτις] κατεσκεύασεν
 2 [τὸ ἥρῳον ἑαυτῇ καὶ] τῇ θυγατρὶ αὐτῆς Πλατωνίδι τῇ καὶ Ἀρσάσει Μαρ-
 κίου Εὐτρίβου Κυαν[εῖτου] καὶ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς Τιβ(ερίῳ) Κλαυδ(ίῳ)
 4 [Τιβ(ερίου) Κλαυδίου] Πτολεμαίῳ Μυρεῖ καὶ Παταρεῖ καὶ Ἀπερλείτη
 τῶν μετ' αὐτῆς δὲ [οὐδεὶς ἄλλος ἐνταφίσεται] ἢ ὑποκείσεται ὁ θάψας
 6 κα[ταχθονίοις θεοῖς].

Bu mezarı Herpidase namı diğer Lysandros kızı Sarpedonis kendisi ve kızı Platonis, ve Kyaneaili Markios Eutribos kızı Arsasis ve kendi kocası [Tib(erius) Claudius] oğlu Myralı, Pataralı ve Aperlailı Tib(erius) Claud(ius) Ptolemaios için yaptırdı. Kendisiyle birlikte [baş-

ka hiç kimseye ölü gömme] (izni yoktur), aksi halde gömen kişi yeraltı tanrılarına (günahkâr olsun).

T 83: Oinoandalı Licinnii Ailesinden Lykiarkhes Licinnius Longus'un Yardımı

Buluntu yeri: Oinoanda.

Edisyon: Heberdey – Kalinka 1897, 46–47 nr. 61; IGR III 492.

Literatür: Larsen 1946; Wörrle 1988, 63–65; Gökalp 2002; Reitzenstein 2011, 189–190 nr. 39.

Tarihleme: M.S. 127 (IGR); M.S. 130 (Larsen); M.S. 132 (Reitzenstein).

- [Λικίννιον Λόνγον Λικιννίου Μουσαίου υἱὸν]
 [.] δόντα [. τῷ λαμ]-
 2 [πρ]οτάτῳ Λυκίων ἔθνει ἀργ[υ]ρίου
 μύ(ρια) ἑνδεκα, ὧν ὁ τόκος χωρεῖ εἰς δι-
 4 ἄδοσιν ἀρχοστατῶν, καὶ τῇ λαμ-
 προτάτῃ Μυρέων μητροπόλει x μ',
 6 καὶ τῇ λαμπροτάτῃ Τλωέων μη-
 τροπόλει x μ(ύρι)α ε', καὶ τῇ λαμπροτά-
 8 τῇ Οἰνοανδέων πόλει, πατρίδι ἡμῶν,
 ἀγαγόντα κυνηγέσια καὶ μονο-
 10 μαχίας ἡμερῶν δυὸ <ἐπὶ>(?) ἀρχιερέος
 Σακέρδωτος πρὸ τῆς Λυκιοαρχίας
 12 [κ]αὶ καταλείψαντα τοῖς μὲν φ' ἑκά-
 [σ]τῳ ἑτησίους σείτου μοδίους δ'
 14 [καὶ] ἀργυρίου ἑτήσια x β' καὶ παισὶν
 [καὶ παρ]θένοις ὀνόμασιν σν' καὶ

En parlak Lykia ulusu için 110 bin gümüş, ki bu paradan elde edilecek gelir en önde gelen yöneticilere dağıtılacak, en parlak Myra metropolis'i için 10 bin denarius, en parlak Tlos metropolis'i için 50 bin denarius veren, ve bizim vatanımız en parlak Oinoanda kenti için, Lykiarkhes olmadan önce Sakerdos rahibi iken kynegesia ve monomakhia tertipleyen ve yıllık 4 modius buğday ve yıllık 2 bin denarius bağışlayan ve çocuklara ve bekâr kızlara 250 ve ... Licinnius Mousaios'un oğlu Licinnius Longus'u (onurlandırdı/lar).

T 84–86: Kyaneailı Iason’un Yardımları ve Myra’nın Onurlandırma Kararları:

Buluntu yeri: Kyaneai.

Edisyon: IGR III 704–706.

Literatür: Zimmermann 1992, 252– 262; Kokkinia 2000, 205–213; Reitzenstein 2011, 182–183 nr. 28, 185–186 nr. 32, 189–190 nr. 39, 201 nr. 49.

Tarihleme: 704: M.S. 135–146; 705: M.S. 147–156; 706: 123–141(Kokkinia 2000, 211–213).

Myra’nın kararlarının tarihlemesi: IGR III 706 str. 12–13: (M.S. 131/2); IGR III 704 II A: (M.S. 141); IGR III 705 str. 9–14: (M.S. 149).

T 84: IGR III 706:

- [ἐπὶ ἀρχιερέος τῶν Σε]-
 2 [βαστῶ]ν Μαυσ[ώλου] τοῦ
 [Ἰ]άσονος, Λώου ι[η´, Μαυ]-
 4 [σ]ώλου Ναγουλλίου Πο-
 λυχάρμου ἰσγραφαὶ τειμῶ[ν]
 6 ἰς τὸ ἔθνος Μαυσώλου
 τοῦ Ἰάσονος καὶ ἀπόλογος
 8 τοῦ Λυκίων ἔθνους καὶ
 ἐπιστολὴ Λικιννίου Στασι-
 10 θέμιδος Λυκιάρχου
 Φλαυίῳ Ἰαπρῷ ἡγεμόνι καὶ
 12 ἀντιγραφῇ Ἰαπρου. ἐπὶ ἀρχιερέος τῶν Σεβαστῶν Λικιν-
 νίου Λόνγου, μηνὸς Ξανδικοῦ [λ´], ψήφισ-
 14 μα Μυρέων Ἰάσονι.
 ἐπὶ ἀρχιερέος τῶν Σεβαστῶν Μάρκου
 16 Ἰουλίου Ἡλιοδώρου, μηνὸς Δεῖου κζ´,
 Παταρέων, Ξανθίων, Ῥοδιαπολειτῶν.

T 85: IGR III 704 sütun II A.

- [ψήφ]ισμα [Μυρέ]ων·
 2 ἔδοξε Μυρέων τῆς μητροπόλεος
 τοῦ Λυκίων ἔθνους τῇ βουλῇ καὶ τῷ δ[ήμ]ῳ·
 4 ἐπ<ε>ὶ Ἰάσων Νεικοστράτου, πολειτης ἡμῶ[ν],
 ἀνὴρ ἀξιόλογος, πρ[ε]τεύων ἔν τε τῷ ἔθνει
 6 καὶ τῆς πόλε[ω]ς ἡμῶν, γεγον[ώ]ς ἀρχιερεὺς [τῶν]
 Σ[εβ]αστῶν καὶ γραμματεὺς Λυκίων, ἐ[ξ] ἀρχῆς ἀγαθὴν

- 8 δ[ιάθ]ε[σ]ι[ν] ἔχει πρὸς [τῇ]ν πόλιν ἐμῶν [καὶ] ἡγ[ω]νοθέτησεν
 τῆς πανηγύρεος τῆς ἀρχηγέτιδος [θ]εᾶς Ἐλευθέρας φιλο-
 10 τείμως κ[α]ὶ με[γα]λο{συ}ψύχως, δωρεάς τε μεγαλοπρεπεῖς
 πεποιήται εἷς τε κατασκευῇ[ν] στοᾶς πρὸ τοῦ κατα-
 12 σκευασμένου βαλανείου [πρ]ὸς τῇ [π]λ[α]τεία δηνάρια μύρια
 μετὰ καὶ τῆς θ[υ]γατρὸς αὐτοῦ Λυ[κί]ας, κ[αὶ] ἐν πᾶσιν συν-
 14 λα[μβάν]ετα[ι] τῇ πόλει ἡμῶν καὶ τὰ νῦν πάλιν ὑπέσχηται
 μεγαλοψύχως ἰς τὴν τοῦ θεάτρου κατασκευὴν δηνάρια μύρια
 16 μετὰ [κ]α[ὶ] τ[οῦ] πεν[θερ]οῦ αὐτοῦ Πολυχάρμου τρις τοῦ
 καὶ Ἰάσονο[ς], ὥ[ς] ἐπ[ὶ] τούτο[ις] τῇ[ν] β[ου]λῇν καὶ τὸν δῆ-
 18 μον τ[ε]ι[μῆσαι] αὐτὸν πανοικ[ία], τύχη ἀγαθῇ δεδό-
 χθαι Μυρέων τ[ῇ]ς μητροπόλε[ω]ς τοῦ Λυκίων
 20 ἔθνους τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ τετειμῆσθαι
 καὶ διὰ τοῦδε τοῦ ψηφίσματος τὸν κράτιστον
 22 Λυκιάρχην Ἰά[σ]ονα Νεικοστράτου ἐφ' ἧ πεποιήται
 καὶ τὰ νῦν ὑποσχέσει ἰς τῇ[ν] τ[οῦ] θεάτρο[υ] κατασκευήν.

Myra'nın kararı: Lykia halkının metropolis'i Myra'nın boule'si ve demos'u karar aldı: madem ki Neikostratos oğlu Iason, bizim vatandaşımız, ünlü adam, halk içinde ve kentimiz nezdinde en önde gelen, İmparatorların başrahibi ve Lykia'nın grammateus'u olmuş, eskiden beri kentimize karşı iyi bir tutum sahibidir ve baştanrı Eleuthera festivallerinin yöneticiliğini yapmıştır, plateia yakınında hamamın önündeki stoa'nın inşası için kızı Lykia ile birlikte ün sever ve görkemli bir şekilde on bin denar yardımda bulunmuştur ve kentimiz için her konuda görev üstlenmiştir ve şimdi yeniden yüce ruhlu bir şekilde tiyatronun inşası için kayınpederi Polykharmos (3) ile beraber on bin denar söz vermiştir, bunlardan ötürü boule ve demos onu ev sahipliği/koruyucu onuru ile yüceltme kararı aldı. O halde, Lykia halkının metropolis'i Myra'nın boule'si ve demos'u onurlandırma kararı vermiştir ve tiyatronun onarımı için söz vereceğinden dolayı Neikostratos oğlu Iason'nun en iyi Lykiarkhes olduğunu bu kararla da (ilan etmiştir?).

T 86: IGR III 705:

	[ἐπὶ ὑπάτων Οὐαλερίου Λάργου		Οὐηρανίου Τληπολέμου, μη-
0	καὶ Οὐαλερίου Μεσσαλείνου],	14	νὸς Δείου γ', ὑποταγαὶ
	ἐπὶ ἀρχιερ[έος τῶν Σεβαστῶν]		ψηφισμάτων Μυρέων
2	Γαίου Ἰουλί[ο]υ Τληπολέμου,	16	καὶ ἐπιστολῆς Ἰουλίῳ Αὐεῖτῳ
	μηνὸς Δύστρου [θ'], ὑποτα-		καὶ ἀντιγραφῆς Αὐεῖτου
4	γῇ ἐπιστολῆς Κλαυδίου	18	καὶ ψηφισμάτων Παταρέων,

	Ἀντιμάχου Οὐωκωνίῳ Σάξα		Ἀπερλειτῶν, Γαγατῶν.
6	περὶ τειμῶν καὶ ἀντιγραφῇ Σά-	20	ἐπὶ ὑπάτων Μάρκου Κονίου
	ξα, καὶ ἰσγραφαὶ καὶ τειμαὶ ὑπὸ		Σιλβανοῦ καὶ Σερρίου Αὐγουρείνου,
8	τοῦ ἔθνους Ἰάσονι Πανοικίῳ.	22	ἐπὶ ἀρχιερέος τῶν Σεβαστῶν
	ἐπὶ ὑπάτων Σαλβιδηνοῦ Σκι-		Ἀρχεπόλεος τοῦ Τειμάρχου,
10	πίωνος Ὀρφίτου καὶ Σοοσίου	24	μηνὸς Ἀρτεμεισίου κζ΄,
	Πρεῖσκου,		Παταρέων.
12	ἐπὶ ἀρχιερέος τῶν Σεβαστῶν		

T 87 –88: Opramoas'ın Yardımları ve Myra Kenti Tarafından Onurlandırılması

T 87:

Buluntu yeri: Rhodiapolis.

Edisyon: TAM II 905, XIX A 9 – XIX B 7.

Literatür: Wörle 1975a, 159–60.

Tarihleme: M. S. 2. yüzyıl ortaları.

τῇ δὲ Μυρέων π[ό]λει βαρηθείση
καὶ αὐτῇ ὑπὸ τοῦ γενομέν[ου] σεισμοῦ τό τε ἰ-
ερὸν τῆς Ἐλευθέρας ἐγείρ[ει, τ]ῶν ἐν Λυκίᾳ ἔρ-
[γων] κάλλιστ[ο]ν καὶ μέγιστον, καὶ τὴν ἐν τῷ γυ-
[μνασίῳ ὑπάρχουσα]ν κατὰ τῆς στοᾶς ἐξέδραν,
[δοῦς καὶ εἰς σκο]ύτλωσιν τῆς προδηλου-
μένης [ἐξ]έδρας ἄλ[λα (δην.) - - καὶ εἰς τὴν τοῦ]
θεάτρου κατασκε[υὴν (δην.) - - - - -]
κα[ὶ εἰς] ἐνθήκην ἐλεώναις (δην.) μύρια δισχείλια,
ἀνέστησεν δὲ καὶ ἄγαλμα Τυχοπόλεος κε-
χρυσωμένον ἀναλώσας ὑπὲρ (δην.) μύρια, τῆς
θεοῦ καὶ τοῦ μεγίστου Αὐτοκράτορος συ-
νεστήσατο καὶ πανήγυριν, . . .

Depremde zarar gören Myra kenti için de, Lykia'daki eserlerin en iyi ve en büyüğü olan Eleuthera Tapınağı'nı ayağa kaldırdı, ve gymnasium'daki stoa boyunca mevcut olan eksedra'yı, daha önce bahsedilen eksedra'nın mermer kaplaması için .. denarius verdi, tiyatronun onarımı için .. denarius, ek olarak kent için gerekli olan zeytinyağı tedarik memurları için 12 bin denarius (bağışladı), ve Tykhepolis'in 10 bin denarius'un üzerinde maliyetteki altın kaplama heykelini dikti, bu tanrıçanın ve en büyük imparatorun onuruna festival düzenledi,...

T 88:

Buluntu yeri: Ksanthos.

Edisyon: Balland 1981, 185 vd. nr. 67; SEG 30, 1980, 1535.

Literatür: Balland 1981, 185 vd. nr. 67.

Tarihleme: M.S. 152'den sonra (Balland 1981, 190).

δωρεὰς ἔδωκεν·

- 2 Λυκίων τῷ κοινῷ εἰς μὲν
 διανομάς μ(υριάδας) ^{κε'},
 4 εἰς δὲ τὸ ἐν τῷ ἱερῷ ἔθνικόν
 Καισάρειον μ(υριάδας) ^{γ'}
 6 Ξανθίοις δὲ γε[ρουσ]ίαι μ(υριάδας) ^{α'},
 ὑπὲρ Ἑλένης μ(υριάδας) ^{γ'}, εἰς γυναικεῖ-
 8 ον βαλανεῖον μ(υριάδας) ^{α'}, εἰς τὰ ἐν τῷ
 ἱερῷ ἔργα μ(υριάδας) ^{ιβ' (ἡμισυ)}, εἰς τὸ γυμνάσιον
 10 καὶ τὸ ἐν αὐτῷ βαλανεῖον μ(υριάδας) ^{δ' (ἡμισυ)}
 εἰς τὴν ἀγορὰν μ(υριάδας) ^{γ'}, ὅ(λον) μ(υριάδας) ^{κε'}.
 12 Παταρεῦσιν εἰς μὲν στοὰν τὴν
 ὑπ' αὐτοῦ γεγονυῖαν διπλὴν πρὸς
 14 τῷ λιμένι μ(υριάδας) ^{δ'}, εἰς δὲ σιτομέτριον
 μ(υριάδας) ^{α'}, εἰς δὲ πανήγυριν μ(υριάδας) ^{β'}, β, ὅ(λον) μ(υριάδας) ^{ζ'}, β.
 16 **Μυρεῦσιν εἰς τὸ περίστυλον τοῦ**
 γυμνασίου καὶ τὴν σκούτλωσιν
 18 **αὐτοῦ καὶ τοὺς κείονας μ(υριάδας) ^{ε'} ξ'**
 Τλωεῦσιν εἰς μὲν βαλανεῖον μ(υριάδας) ^{γ'}
 20 εἰς δὲ τὴν ἀγορὰν μ(υριάδας) ^{ε'}, ὅ(λον) μ(υριάδας) ^{η'}
 πᾶσιν δὲ τοῖς ἐν Λυκίαι κατὰ πόλιν
 22 βουλευταῖς ἀνὰ (δραχμάς) ^{ι'}
 Ξανθίοις δὲ πᾶσι καὶ σίτου ἐκάστωι ἀνὰ μο(δίους) ^ι
 24 τὰ δὲ τέκνα πάντα τῶν πολειτῶν παιδεύ-
 ει τε καὶ τρέφει, ἔτεσιν μὲν ^{ις} αὐτὸς ἀνα-
 26 δεξάμενος τὴν φροντίδα, μετὰ ταῦτα δὲ
 κτήσεις καὶ ἀργύρια ἀναθεῖς τῇ πόλει σὺν

- 28 ἐνιαυτοῦ προενθήκη, ὥστε ἐκ τῆς προσόδου
εἰς αἰῶνα τὴν χάριν αὐτοῦ φυλάσσεσθαι·
- 30 δίδωσιν δὲ καὶ κηδευτικὸν τοῖς βιώσασιν,
ἐκδίδωσιν δὲ καὶ τὰς πενιχρὰς παρθένους,
- 32 τρέφει δὲ καὶ τοὺς πενομένους.
τὰς στοὰς τὰς τε ἀπλᾶς καὶ τὰς διπλᾶς τοῦ ἱεροῦ
- 34 τῆς Λητοῦς ἐμπρησθείσας καὶ τὸ Καισάρει-
ον ἀποκαταστήσας ἐκ τῶν ἰδίων καὶ κα-
- 36 θιερώων τὰ ἔργα ἔδωκεν
τῇ μὲν βουλῇ καὶ γερουσίαι [κ]αὶ τοῖς
- 38 σιτομετρουμένοις ἀν[{αν} δράσ]ιν ,α
τοῖς δὲ λοιποῖς πολεῖται[ς κ]αὶ
- 40 μετοίκους ἀνὰ (δραχμὰς) ι.
τόκους δὲ ἀνῆκεν καὶ ἀρχαῖα
- 42 ἐχαρίσατο εἰς μ(υριάδας) μ'.

(Opramoas) hediyeler verdi: Lykia Birliği'ne bağış olarak 250.000, tapınaktaki ulusal Kaisareion için 30.000, yaşlılar meclisindeki Ksanthos'lulara da 10.000, Helene için 30.000, kadınlar hamamı için 10.000, tapınaktaki yapılar için 125.000, gymnasion ve onun içindeki hamam için 45.000, agora için 30.000, toplam 250.000 denarius. Patara'lılara limanın karşısında kendisi tarafından yaptırılmış olan iki katlı stoa için 40.000, sitometrion (tahıl) için 10.000, panegyris (festival) için 22.000, toplam 72.000 denarius. **Myralılara gymnasion'un peristylon'u ve onun çeşitli işleri ve sütunlar için 56.000**, Tlos'lulara hamam için 30.000, agora için 50.000 toplam 80.000 denar. Lykia kentlerindeki bütün danışma meclisi üyelerine (bouleutai) 10'ar drakhme üzerinde, bütün Ksanthosluların her birine 10'ar modius erzak, yurttaşların 16 yaşına gelmiş bütün çocukları için ilgilenme sözü vererek onları eğitiyor ve besliyor, bunların yanı sıra ona karşı minnetin hayatboyu korunacağı şekilde kente yıllık geliriyle birlikte mal-mülk ve gümüş bağışlıyor. Hayatta olanlar için defin parası veriyor. Evlenmemiş fakir kızları evlendiriyor, muhtaç kişileri besliyor. Leto tapınağının tek ve iki katlı stoa'larını yükselttirip, kendi kesesinden Kaisareion kurup eserler vakfederek, boule, gerousia ve sitometroumenoi'a (kentlin erzak alan kişileri) 1.000 denarius, geri kalan yurttaşlara ve kentte ikamet eden yabancılara (metoikoi) 10'ar drahmi verdi. Faizleri bağışladı ve sermaye olarak 400.000 denarius bağışladı.

Philippos oğlu, Myralı ve Arneailı Amyntas, Myra kentinin prytanis'liğini ve Kyaneai kentinin imparatorlar kültü rahipliğini yapmış olan, bilgece ve kendi soyuna layık biçimde muntazam bir hayat sürmüş olan babası Amyntas oğlu Philippos'u anısından ötürü (onurlandırıldı), kendisi de Kyaneai kentinin imparatorlar kültü rahipliğini ve Myra ve Arneai kentlerinin prytanis'liğini yapmıştır.

T 91: Arneai Kentinden Philippos Oğlu Amyntas

Buluntu yeri: Arneai.

edisyon: TAM II 774.

Tarihleme: M.S. 1./2. yüzyıl.

4 versus perierunt

- [- - - - -]ς τὸν πρόπα[ππον]
 [- - - - -]ι Ἀμύντου καὶ Δάυνας Ι[. . .]
 [- - - - - κα]ι Τῶτα τοῦ Λᾶ καὶ Πausανίας [. . .]
 [- - - - - κ]αὶ Ἰάσων τὸν πάππον καὶ Τάτ[α? . . .]
 5 [- - - - -]ς καὶ Ὁρέστου τοῦ Τειμάρχου τ[ὸν]
 [πρό?π]αππον Ἀμύνταν Φιλίππου Μυρ[έα]
 . . . ς τῆς Κυανειτῶν πόλεως καὶ προσθέντα [σειτο?]-
 [μέ]τριον καὶ ἦν ἐτέλεσεν πανήγυριν ὑπὲρ[ρ τῆς]
 Μυρέων πόλεως φιλοτείμως καὶ ἀξίως κ[αὶ τὸ]
 10 σειτομέτριον καὶ ἦν εἶχεν ἀνάπραξ[ιν? καὶ]
 [π]ρυτανεύσαντα τῆς Ἀρνεατῶν [καὶ Μυρέων]
 [τ]ῆς πόλεως καὶ προσθέντα ὑπὲρ (δραχμὰς) ,α [διατε?]-
 λέους φιλίας, ᾧς ἀνεγκλήτως ὑπε[ίχε?]
 {φιλίας ᾧς ἀνεγκλήτως} ἔτη κε. Ἀμύντ[αν]
 15 [Φ]ιλίππου, τὸν ἴδιον γνήσιον φίλον, οἵτινε[ς]
 καὶ ἔδωκαν τὴν τιμὴν τοῦ ἀνδριάντ[ος]
 ἀμφότεροι. ἀναστραφέντα τὸν Ἀμύν-
 ταν ἐν πάσῃ πόλει ὑγιῶς καὶ δικαίως [καὶ]
 πιστῶς καὶ πάσῃ ἀρετῇ διαφέροντα κ[αὶ]
 20 μὴ ὀφειλήσαντα ἐν μηδεμιᾷ πόλει
 μηδὲ μέχρι (*sic*) καὶ ζῶντα σωφρόνως[ς]
 [καὶ] κ[ο]σμίως, ἀξίως τοῦ γένο[υς].

Str. 8 vd.: *Myra kenti için ünsever ve yakışır bir biçimde panegyris (festival) düzenledi ve hububat borcunu kaldıran. Arneai ve Myra kentlerinin prytanis'liğini yapan ve 25 yıl boyunca meşhur bir şekilde üstlendiği kesintisiz dostluk için 1000 (drakhme)'nin üzerinde para bağışlayan, bütün kentte onurlu, adil ve dürüst bir şekilde ikamet eden ve bütün erdemleriyle hayat süren ve hiçbir kentte borcu olmayan, soyuna yakışır bir şekilde bilgece ve muntazam yaşayan Philippos oğlu Amyntas'ı samimi dostluğundan dolayı her iki (kent) onu heykelle onurlandırdı''.*

T 92: Teimokrates Kızı Aristolais'ın Mezarı

Buluntu yeri: Antiphellos.

Edisyon: Nollé – Sayar 1983, 219–222 nr. 1; SEG 33, 1169.

Literatür: Nollé – Sayar 1983, 219–222 nr. 1.

Tarihleme: Yazıtta verilen eponym tarihlemeye adı geçen Veranius Tlepolemos Ksanthoslu olup M.S. 149 yılında İmparator kültü başrahipliği yapmıştır (IGR III 705; Balland 1981, 27, 279–284).

- 1 Ἀριστολαΐς Τειμοκράτους κατεσκευάσατο τὸν τάφον τῷ ἀτῆς θείῳ Κλεομάχῳ
Νεικοστράτου τῷ ἐαυτῆς καὶ ἀνδρὶ καὶ ἐυ[α]τῇ· ἄλλῳ δὲ μηδενὶ ἐ-
- 2 ξέστω ἢ ἀνοίξαι ἢ θάψαι τινά· εἰ δὲ μὴ, ἔστω ἀμαρτωλὸς θεοῖς χθονίοις καὶ
ἀποτεισάτω τῷ δήμῳ τῷ Μυρέων καὶ Ἀντιφελλείτ[ων δηνάρ]ια ,ε καὶ
- 3 ἔστω ἡ πρῶξις παντὶ τῷ βουλομένῳ ἐπὶ τῷ ἡμίῳ· ἐπὶ ἀρχιερέως τῶν Σεβαστῶν
Οὐρηρανίου [Τλη]πολέμου, μηνὸς Δύστρ[ου . .]
- 4 vac. δηλώσω κὲ αὐτὰ διὰ τῶν ἐν Ἀντιφέλ[λω ἀρ]χείῳ vac.

Bu mezarı Teimokrates kızı Aristolais, aynı zamanda kocası olan amcası Neikostratos oğlu Kleomakhos için ve kendisi için yaptırdı. Başka hiç kimseye mezarı açmak veya birini defnetmek izinli değildir. Aksi halde, yer altı tanrılarına günahkâr olsun ve Myra ve Antiphellos demos'una 5000 denarius ceza ödeyecek ve para toplanınca (ihbar edip) isteyen kişiye paranın yarısı üzerinde talep hakkı olsun. Veranius Tlepolemos'un, İmparatorların kült rahipliği zamanında, Dystros ayının .. gününde. Bunları da Antipellos'daki arşivler vasıtasıyla belgeleyeceğim.

T 93: Kyaneai, Myra ve Patara Vatandaşı Melinna

Buluntu yeri: Kyaneai.

Edisyon: Behrwald et al., 1998, 187–188 nr. 11; SEG 48, 1998, 1700.

Literatür: Behrwald et al., 1998, 187–188 nr. 11.

Tarihleme: Roma İmp. Dönemi.

- Μέλινναν Κρατέρου τοῦ Ἀρπάλου Κυανεΐτιν καὶ Μύρισσαν
 2 καὶ Παταρίδα τετειμημένην ὑπὸ Κυανειτῶν τοῦ δήμου καὶ γερου-
 σίας καὶ Παταρέων βουλῆς δήμου γερουσίας, ζήσασαν κοσμίως
 4 καὶ σωφρόνως, ἀξίως τῆς τῶν προγόνων εὐγενείας καὶ μεγ[α]λειό-
 τητος, οἱ γο[ν]ε[ῖς] Κ[ρ]ά[τ]ε[ρ]ος Ἀρ[π]άλου [καὶ] Πτολεμ[α]ίς [καὶ] Νάννη

*Kyaneai demos'u ve gerousia'sı ve Patara demos'u ve gerousia'sı tarafından onrlandırıl-
 mış olan, süslü ve bilgece yaşam süren, atalarıyla birlikte ünlü bir soydan gelen Harpalos
 oğlu Krateros kızı, Kyaneailı, Myralı ve Pataralı Melinna'yı ebeveyni Harpalos oğlu Krateros
 ve Ptolemais namı diğer ... kızı? Nanne ... (onurlandırdı).*

Str. 5'in sonundaki [καὶ] tamamlaması [ἢ καὶ] olarak da düşünülebilir.

T 94: Myralı Kallistrates'in Kölesi Eutykhes'in Mezarı

Buluntu yeri: Phellos.

Edisyon: Schuler 2005, 265–266 nr. 8; SEG 55, 2005, 1488.

Literatür: Schuler 2005, 265–266 nr. 8

Tarihleme:

	Εὐτύχης δοῦλος		κνοις καὶ τοῖς ἐ-
2	Καλλιστράτου	8	ξ αὐτῶν·
	δὲς Μυρέος κατε-		ἐὰν δέ τ<ις> παρὰ ταῦτα
4	σκεύασεν τὸ μ[ν]η-	10	ποίησιν, ἁμαρτωλὸς ἔστω θεοῖς καταχθο-
	μεῖον ἑαυτῷ καὶ		νίοις.
6	γυναικὶ καὶ τέ-		

*Myralı Kallistrates oğlu Kallistrates'in kölesi Eutykhes, bu mezarı kendisi, karısı ve çocuk-
 ları için yaptırdı. Şayet birisi bunun yanına yaparsa yer altı tanrıları katında günahkâr olsun.*

T 95: Myra ve Tlos Vatandaşlığını Kazanmış Olymposlu Bir Sporcu

Buluntu yeri: Olympos.

Edisyon: Ormerod – Robinson 1914, 30 nr. 39; TAM II 944.

Tarihleme: Harf karakterine göre M.S. 2. yüzyılın ikinci yarısı – 3. yüzyılın ilk yarısı.

- δόνος Ὀλυμπ[ηνός]
 2 καὶ Μυρεὺς καὶ Τλωε[ύς]
 νεικήσας κατ' ἀνδρῶν

4	πάλην ἐνδόξως θέ-	ΔΟΝΟΣΟΛΥΜΠ
	μιδος ἐβδόμης ἐκ δωρε-	ΚΑΙΜΥΡΕΥΣΚΑΙΤΛΩΕ
6	ᾧς Ἀρτεμοῦς τῆς καὶ	ΝΕΙΚΗΣΑΣΚΑΤΑΝΔΡΩΝ
	Πάυας Ἀντιμάχου τ[οῦ]	ΠΑΛΗΝΕΝΔΟΞΩΣΘΕ
8	[καὶ] Καλλικράτους	5 ΜΙΔΟΣΕΒΔΟΜ-ΙΣΕΚΔΩΡΕ
	-----	ΑΣΑΡΕΜΟΥΣΤΗΣΚΑΙΩ
		ΠΑΥΑΣΑΝΤΙΜΑΧΟΥΤ·
		...ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΟΥΣ...
		////////////////////

Ormerod – Robinson tarafından kırık olduğu ifade edilen yazıtın baş tarafında muhtemelen sadece bir satırlık kayıp vardır. Editörler tarafın bu ilk satır ve şahıs adı [ό δεινα Σαρπη?-/δόνος olarak düşünülmüş, TAM II 944'te ise şahıs adı yerine Μακε?]δόνος önerilmektedir. Satır 6'daki genetivus haldeki Ἀρτεμοῦς adının, Ormerod – Robinson tarafından Artemis'in özel bir formu olduğu ifade edilmektedir. Fakat Artemes (Ἀρτέμης *nom.*) şahıs adının genetivus hali olmalıdır.

Antimakhos, namı diğer Kalikrates, kızı Paua diye de bilinen Artemes (adına düzenlenen) ödüllü geleneksel yedinci erkek güreş müsabakasını kazanan Olymposlu, Myralı ve Tloslu [... Sarpe?]don'un (adağı?)...

T 96: Myralı Tlepolemos'un Anıt mezarı

Buluntu yeri: Hoyran.

edisyon: Benndorf – Niemann 1884, 31.8.

Tarihleme: 4./3. yy (Benndorf – Niemann). Fakat yazıtta aynı ismde dede-oğul-torun'un Tlepolemos Yunan adını taşıması, Hellenleşme ile birlikte en az üç nesil geçtiğini gösterir. Bu da yazıtın 4. yüzyıla kadar geri gitmemesi gerektiğini düşündürmektedir.

Τληπολέμου τοῦ Τληπολέμου
τοῦ Τληπολέμου Μυρέως.

ΤΛΗΠΟΛΕΜΟΥ ΤΟΥ ΤΛΗΠΟΛΕΜΟΥ
ΤΟΥ ΤΛΗΠΟΛΕΜΟΥ ΜΥΡΕΩΣ

T 97: Myralı Ptolemaios Iason ve Kyaneailı Eutykhion'un Ortak Aile Mezarı

Buluntu yeri: Hoyran.

Edisyon: Petersen – Luschan 1889, 24.29.

Tarihleme: Petersen – Luschan'ın maiscul çizimindeki harf karakterine göre M.S. 2./3. yy.

Sütun 1:

τὸν τάφον κατεσκευά-
2 σαντο Πτολεμαῖος Ἰά-
σονος τοῦ Λυκείνου Μυ-
4 ρεύς καὶ Εὐτυχίων Ἀπο[λ]-
[λ]ωνίδου Κυανείτης ἐπὶ

*Bu mezarı Lykeinos oğlu Iason'un
oğlu Myralı Ptolemaios ve Kyaneailı
Apollon oğlu Eutykhion gömülmek
üzere yaptırdı, Ptolemaios'un karısı
Daphnis ve onların çocukları ve Pto-
lemaios'un karısı Daphnis ...*

- 6 τῷ ἐν[κ]ηδευθῆναι, [ώ]ς καὶ
 γυναῖκα Πτολεμαίου Δα-
 8 φνίδα καὶ τέκνα αὐτῶν
 καὶ γυναῖκα Πτολεμαίου [τοῦ(?)]
 10 υἱοῦ αὐτοῦ [Π]ανκα [καὶ]
 μαίαν [αὐτῇ]ς καὶ . . .

Sütun 2:

εανιδι Ἀρχεδήμιδος καὶ θρε-	12 [ἄλλω συ]νχωρ[εῖ]ν, ἐνὶ δὲ μο-
2 πτω Ζωσίμω· καὶ γυναῖκα Εὐ-	[νο]μερῶς μὴ ἐξέστω. [ἄλ]-
τυχίωνος Ζωσίμην [καὶ] τέ-	14 [λ]ω δὲ οὐδενὶ ἐξέστα[ι] ἐν-
4 κνα αὐτῶν καὶ	κη[δεῦ]σαί τι[να ἢ ὀφειλή]-
έοντα θρεπτο[ν]	16 σ[ει] Κυανειτῶν τῇ γερουσία
6 τὰ δὲ τέκνα α[ὐτ]ῶ[ν ἐν]-	(δηνάρια) ,α, ὧν ὁ ἐλένξας λ[ή]μψε-
κηδεύσῃσι.	18 ται τὸ τρίτον· ἐν δὲ τῷ ὑπο-
8 ἐξέστω μηδένα [ἐνκη]-	σορ[ί]ω ἐνκηδευθήσονται
δευθ[ῆ]ναι, ἐξου[σία]ν ἐχόν-	20 οἱ ἄ[λλοι] ἀπελεύθεροι καὶ
10 [των] . . . ἡμῶν ἐφ' ὅσον [μ]έν [ζή]-	δοῦλοι ἡμῶν.
[σωμ]εν ἀμφότε[ρ]ο[ι] καὶ ἔτι	...

Arkhedemis'in (oğlu veya kızı) –eanis ve besleme Zosimos için; ve Eutykhion'un karısı Zosime ve onların çocukları ve beslemesi ve onların çocuklarını gömecekler. Başka kimseye defin izni yoktur başka kimse izinli değildir, her ikimiz yaşadığımız sürece sahip olma yetkisi bizlerindir (?) daha başkasına izinverme (yetkisi yoktur), bir kişiye bile, aksi halde Kyaneai gerousia'sına 1000 denarius ödeyecek. İhbar eden (bu paranın) üçte birini alacak. Hyposorion'a da bizlerin bütün azatlıları ve köleleri gömülecek.

T 98: Gagai'da Myralı Paua Çocuklarıyla Birlikte Kocasını Onurlandırıyor

Buluntu yeri: Gagai antik kentinde, Aktaş Harabeleri mevkiinde özel bir şahsın evinde bulunmuş yuvarlak bir atlar.

Edisyon: French 2000, 173–174 nr. 1; SEG 50, 2003, 1351.

Literatür: French 2000, 173–174 nr. 1.

Tarihleme: M.S. 1.– 2. yüzyıla tarihlendirilmektedir (French).

	Ἄρσασις ἡ καὶ Παῦα Μυρίς	<i>Myralı ve Gagailı Paua diye de bilinen</i>
2	καὶ Γαγᾶτις Τροκονδᾶ τῷ ἄν- δρί, Μηνόδοτος δὲ καὶ Τροκον-	<i>Arsasis, kocası Trokondas'a, (onların ço-</i>
4	δας καὶ Τοαλὶς καὶ Δημοσθένης καὶ Πτωμαῖς καὶ Τονιαίλις τῷ πατρὶ μνή-	<i>Demostenes, Ptomais ve Tonialilis de mer-</i>
6	μης ἕνεκα ἦροει.	<i>hum babaları (Trokondas) için anısından</i> <i>dolayı (adadılar).</i>

T 99–100: Myra Vatandaşlığını Almış Pataralı Lykiarkhes Ti. Cl. Agrippinus:

Buluntu yeri: Ksanthos.

Edisyon: TAM II 495; Balland 1981, 167–171 nr. 65.

Literatür: Balland 1981, 167–171 nr. 65; Reitzenstein 2010, 176 nr. 17; Adak 2013.

Tarihleme: Traianus dönemi (Reitzenstein).

T 99:

	Ξανθίων ἡ βουλὴ καὶ ὁ [δῆμος]
2	ἐτείμησεν χρυσῷ στεφ[άνῳ] καὶ εἰκόνι χαλκῇ Τιβέριον Κ[λαύ]-
4	διον Τιβερίου Κλαυδίου Ἰάσ[ο]- νος υἱὸν Κυρεῖνα Ἀγριππεῖν[ο]ν,
6	Ῥωμαῖον καὶ Παταρέα καὶ Ξάνθιο[ν] καὶ Μυρέα, πολειτευόμενον δὲ καὶ ἐν ταῖς κατὰ [Λυ]-
8	κίαν πόλεσι πάσαις, τὸν ἀρχιερέα τῶν Σεβαστῶν [καὶ] [γ]ραμματέα Λυκίων τοῦ κοινοῦ, ἀρχιερατεύσα[ντα δὲ]
10	τῶν Σεβαστῶν καὶ ἀγνοθετήσαντα ἐν τῇ ἡγμ[ένῃ] πανηγύρει ἐν τῷ παρ' ἡμεῖν ἀγιωτάτῳ ἱερῷ τῆς Λη-
12	τοῦς εὐσεβῶς καὶ φιλο[δ]όξως, ποιησάμενον δὲ καὶ [ἀρ]γυρικὰς τῇ πό[λ]ει καὶ τῷ [ἔ]θνει ἐπιδόσεις, τετειμη-
14	[μ]έρον καὶ ὑπὸ [Λυ]κ[ίων τ]οῦ κοινοῦ ταῖς πρώταις [καὶ] δευτέραις καὶ τρίταις τειμαῖς καὶ ὑπὸ τοῦ κο[ι]-
16	[νο]ῦ τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσίας Ἑλλήνων καὶ ὑπὸ τῶν ἐ[ν] Παμφυλίας πόλεων, προγόνων ὑπ[ά]ρχοντα
18	[σ]τρατηγῶν καὶ ναυάρχων, ἄ[ν]δρα [μ]εγαλόφρονα, χρηστόν, λόγῳ καὶ
20	[ῆ]θει καὶ δικαιοσύνῃ διαφέρον[τα], [ἀρετ]ῆς ἕνεκεν.

T 100:

Buluntu yeri: Patara.

Edisyon: TAM II 422 (a).

Literatür: Reitzenstein 2010, 176 nr. 17; Adak 2013.

Tarihleme: Traianus dönemi (Reitzenstein).

- [Τι]βέριον Κλαύδιον Κλαυδίου
 2 [Ἰά]σονος υἱὸν Κυρεῖνα Ἀγριπ-
 πείνον Παταρέα καὶ Μυρέα,
 4 πολειτευόμενον δὲ καὶ ἐν ταῖς
 κατὰ Λυκίαν πόλεσι πάσαις,
 6 ἔπαρχον τεχνειτῶν, χει-
 [λ]ίαρχον λεγεῶνος τρίτης
 8 [Γ]αλλικῆς, χειλίαρχον λε-
 [γ]εῶνος πρώτης Ἰταλικῆς,
 10 ἔπαρχον εἰλης Φρυγῶν, ἀρ-
 χιερέα τῶν Σεβαστῶν καὶ
 12 γραμματέα Λυκίων τοῦ κοι-
 νοῦ, τετειμημένον ὑπὸ τοῦ
 14 Λυκίων ἔθνους πλεονάκις,
 τετειμημένον δὲ καὶ ὑπὸ
 16 τοῦ κοινοῦ τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσίας
 Ἑλλήνων, ἄνδρα σεμνὸν
 18 καὶ μεγαλόφρονα ἀπὸ προγόνων,
 λόγῳ καὶ ἦθει καὶ πάσῃ ἀρετῇ
 20 διαφέροντα

Τιβέριος Κλαύδιος Εὐδη[μος - - -]

Claudius Iason'un oğlu Tiberius Claudius Agrippinus'u, Pataralı ve Myralı, bütün Lykia kentlerinde yurttaş olmuş, üçüncü Gallia lejyonunun binbaşısı, birinci Italia lejyonunun da binbaşısı, Phrygia askeri birliklerinin komutanı, imparatorlar kültü başrahibi ve Lykia Birliği'nin sekreteri, Lykia ulusu tarafından sık sık onurlandırılmış, Asia Hellenler Birliği tarafından da onurlandırılmış, bilgi, karakter ve bütün erdemle donanmış, ataları gibi saygıdeğer ve yüce ruhlu bu adamı Tiberius Claudius Eude[mos ...

T 101: Ksanthoslu Lykiarkhes Ti. Cl. Telemakhos Myra Vatandaşı

Buluntu yeri: Ksanthos.

Edisyon: Balland 1981, 281 nr. 92.

Literatür: Balland 1981, 281 nr. 92; Reitzenstein 2010, 21n nr. 73.

Tarihleme: M.S. 185 sonrası (Balland), Marc. Aurelius dönemi (Reitzenstein).

- Τιβέριον Κλ]αύδιον Στασιθέμιδος δις τοῦ Τηλεμά-
 2 [χου Κ]υρείνα Τηλέμαχον, φιλοσέβαστον καὶ φιλό-
 [πατριν, Ῥωμαῖο]ν καὶ Ξάνθιον καὶ Παταρέα καὶ Μυρέα, πολειτευόμενον
 4 [δὲ καὶ ἐν ταῖς κατ]ὰ Λυκίαν πόλεσι πάσαις, τὸν τῶν Αὐτοκρατόρων ξέ-
 [νον, χειλιάρχον] λεγεῶνος δ Σκυθικῆς, τὸν ἀρχιερέα τῶν Σεβαστῶν καὶ
 6 [γραμματέα Λυκί]ων τοῦ κοινοῦ, ἀρχιερατεύσαντα τῶν Σεβαστῶν καὶ γραμμα-
 [τεύσαντα καὶ ἀγω]νοθετήσαντα ἐν τῇ ἡγμένῃ ἰσολυμπίῳ πενταετηρικῇ
 8 [πανηγύρει ἐν τῷ] παρ' ἡμῖν ἀγιωτάτῳ ἱερῷ τῆς Λητοῦς εὐσεβῶς καὶ φιλοδό-
 [ξως, χαρισάμεν]ον δὲ καὶ ἀργυρικὰς τῇ πόλει καὶ τῷ ἔθνει ἐπιδόσεις,
 10 [ἱερατεύσαντα τ]οῦ ἔθνους θεᾶς Ῥώμης, τετειμημένον ἐν πάσαις
 [ταῖς κατὰ Λυκία]ν πόλεσι καὶ ὑπὸ Λυκίων τοῦ κοινοῦ ταῖς πρώταις καὶ
 12 [δευτέραις καὶ τ]ρίταις τειμαῖς, τειμώμενον δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Λυκίων
 [ἔθνους κατ' ἔ]τος διὰ παντός, προγόνων ὑπάρχοντα στρατηγῶν
 14 [. γραμ]ματέων πρυτανέων γυμνασιάρχων τῶν πόλλα
 [καὶ μεγάλα τῷ ἔ]θνει καὶ ταῖς πόλεσι παρασχομένων ἐν πολε[ι]τείαις,
 16 [. ἀργυ]ρικαῖς ἐπιδόσεσι, ἀναθέσει κοινείων, ἄνδρα μεγάλό-
 [φρονα] λόγῳ καὶ ἥθει καὶ δικαιοσύνῃ διαφέροντα,
 - - - - vac. ἔνεκεν.

İmparatordestu ve vatansever, Roma vatandaşı, Ksanthoslu, Pataralı ve Myralı, bütün Lykia kentlerinin yurttaşı, imparatorlar kültü başrahibi ve Lykia Birliği'nin sekreteri; imparatorlar kültü başrahipliği ve sekreterlik yapmış, en kutsal Leto tapınağında tarafımızdan beş yılda bir düzenlenen olympiat derecesine erişmiş festivalin agonothetes'liğini dindar ve ünsever bir şekilde yerine getirmiş; kentimize ve ulusumuza para başışıyla lütüfta bulunan; ulusumuzun tanrıça Roma rahipliğini yapmış; bütün Lykia kentlerinde onurlandırılmış ve Lykia Birliği tarafından birinci, ikinci ve üçüncü derece onurlarla (yüceltilmiş) ve Lykia ulusu tarafından da her yıl onurlandırılmış; verdiği paralarla, kurduğu kamusal tesislerle ulusumuza ve kentimizdeki yurttaşlara pek çok ve büyük hizmetler sunmuş olan strategos, grammateus, prytanis olmuş olan atalarının yardımcılığını (hyparkhes) yapmış olan [.] ile ve karakteriyle ve taşıdığı dürüstlüğü ile yüce gönüllü bu adamı, Telemakhos oğlu Telemakhos oğlu Stasithemis'in oğlu Tiberius Claudius Telemakhos'u ... anısından dolayı.

T 102: Myra Vatandaşı Rhodiapolisli Moles

Buluntu yeri: Rhodiapolis.

Edisyon: TAM II 919.

Tarihleme: M.S. 2. yy sonu – 3. yy başları.

- Μόλητα δις
 2 τοῦ Ὀπραμό-
 ου Ῥοδιαπο-
 4 λείτην καὶ Μυρέ-
 α καὶ Κυανείτη[ν]
 6 Νέαιρα Ἀρριαν[οῦ?],
 [τὸ]ν ἀγαθὸν
 8 [φιλ]όλογον,
 [π]ρος [. . .]Ο
 10 [- - - - 8/9- - - -]
 [...] κα[τ]ὰ
 12 [τὸ] θέλημ[α]
 [. . .]ς αὐτοῦ
 14 [Ὀπρα]μόου τοῦ
 [- - 4/5- -]Λ[. . .]
 16 [. . .]Ι[. .]ΦΟΝ[. .]
 [- - - 5/6- - -]ΙΟ[. .]
 18 [. . . .]Ο[. .]Ο[. .]
 [μεγα]λόφρο[ν]α κ[αὶ]
 20 [- - 5/6]. [- 2/3-]
 - - - - - - - - - ?

- Μόλητα δις
 τοῦ Ὀπραμό-
 ου Ῥοδιαπο-
 λείτην καὶ Μυρέ-
 5 α καὶ Κυανείτη[ν]
 Νέαιρα Ἀρριαν[οῦ?],
 τὸ]ν ἀγαθὸν
 φι]λόλογον,
 π]ρος ο
 10 - - - - -
 . . . κα[τ]ὰ
 τὸ] θέ λημ[α
 ς αὐτοῦ
 Ὀπρα]μόου τοῦ

(TAM II 919) Kalinka'nın
 çizim ve transkripsiyonu

Onurlandırılan Moles adlı şahsın dedesinin isminin Opramoas olması ve yazıtın Rhodiapolis'te ele geçmiş olması, acaba ünlü zengin Opramoas olabilir mi sorusunu akla getirmektedir. İlk satırlarda Opramoas adından sonra her hangi bir baba adı veya kariyerine ilişkin hiçbir şey kaydedilmemiştir. Yazıtın 15. satırında Opramoas'ın babasının ismi yazılı olabilir ve kalan lambda harfi önündeki boşluğa uygun olarak ünlü Opramoas'ın baba adı [Ἀπολ]λ[ωνίου] diye tamamlanabilir. Böyle bir tamamlama da yazıttaki Opramoas'la diğer Opramoas'ı özdeşleştirmeye yeterli bir veri oluşturmaz. Bunun yanı sıra, zengin Opramoas'ın herhangi bir oğlu ya da kızı olduğu şimdiye kadar belgelenmemiştir. Eğer yukarıdaki yazıttaki şahıs Rhodiapolisli

nl zengin Opramoas olsaydı muhakkak onun *lykiarkhes* olduğuna dair bir ifade kullanılırdı. Sonuç olarak, bu yazıttaki şahsın nl Opramoas olmadığı belli olmaktadır.

T 103: Arykanda ve Myralı Lykiarkhes Aur. Pan[phi]los

Buluntu yeri: Arneai.

Edisyon: TAM II 771.

Literatür: Adak et al., 2006, 14–15 nr. 10; Reitzenstein 2010, 228–229 nr. 94.

Tarihleme: Reitzenstein tarafından kabaca M.S. 3. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Aur. Pan[phi]los'un Phaselis kenti tarafından da onurlandırıldığı bilinmektedir. Phaselis yazıtı M.S. 3. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmektedir (Adak et al.,).

	Αὐρ(ήλιον) Πάϋ[φι?]λον Ἀπολλω-	
2	νίου [Πίγ]ρητος Ἀρυ-	
	καϋ[δέα κ]αὶ Μυρέα Λυ-	<i>Apollonios Pigres'in oğlu, Ary-</i>
4	κίαρχ[ην Ἀρ]νεατῶν	<i>kanda ve Myra vatandaşı olan Ly-</i>
	ἡ βουλ[ῆ κ]αὶ ὁ δῆμος	<i>kiarkhes Aur. Pan[phi]los'u Arneai</i>
6	τὸν λογιστήν· τήν	<i>boule ve demos'u bu logistes'i</i>
	δὲ πρόνοιαν τῆς ἀναστ[ά]-	<i>(onurlandırdı): heykelinin dikilmesi</i>
8	σεως τοῦ ἀνδριάντος	<i>fikrini de Aleksandros oğlu meşhur</i>
	μετὰ τῶν εἰς τοῦτο οἴ-	<i>Aurelios Diogenes masraflarını</i>
10	κοθεν ἀναλωμάτων	<i>kendi finansal kaynaklarından kar-</i>
	εἰσηγένκατο ὁ ἄξιολο-	<i>şılamak zere nermiştir.</i>
12	γώτατος Αὐρήλιος Διο-	
	γένης Ἀλεξάνδρου.	

T 104: Myralı ve Olymposlu Antikhares'in Mezar Yazıtı

Buluntu yeri: Olympos.

Edisyon: TAM II 977.

Tarihleme: M.S. 212 yılı *terminus post quem*.

	Αὐρ(ήλιος) Ἀντιχάρης ὁ καὶ Φιλίς-
2	κος Μυρ(εύς) καὶ Ὀλυμπηνὸς κατε-
	σκεύασεν ἑαυτῷ καὶ γυναικὶ καὶ
4	[τέκνοις· ἐὰν δὲ κηδευθῇ ἕτερο?]γ πτό-
	[μα , ὁ κηδεύσας ἐκτεῖσει - - -]

Aurelius Antikhares namı diğer Myralı ve Olymposlu Philiskos, kendisi, karısı ve çocukları için yaptırdı. [Eğer başka bir] ceset [konulursa, ceset koyan ... ceza ödeyecek].

T 105: Myralı Aleksandros ve Pataralı Menophilos'un Aile mezarı

Buluntu yeri: Bonda Tepesi – Ortaasarı

Edisyon: Wörrle 2012, 447–448 nr. 72.

Tarihleme: Roma imparatorluk dönemi (Wörrle).

- Ἀλέξανδρος Μυρεὺς Μυρεΐ-
 2 δας καὶ Μηνόφιλος Μηνίου Παταρ[ε]ύ[ς]
 τὸ μνημεῖον κατεσκεύασαν ἐπὶ τῷ ταφῆναι Ἀλεξάν-
 4 δρου γυναῖκα Ἀρτέμειν καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς τέκνα Ἰαν καὶ Ἰο-
 νην καὶ Μηνόφιλον καὶ γυναῖκα αὐτοῦ Δαφνίδα καὶ τὴν ἐγ Μην-
 6 νοφίλου καὶ (Δαφ)νίδος γενεὰν καὶ ΠΗΝ
 καὶ . . . Μηνοφίλου καὶ ἀδελφῆν
 8 Μηνοφίλου νην, [ἄλλω] δὲ οὐδενὶ
 ἐξέστω ταφῆναι ἢ ἐκτείσσει τῷ
 10 τοῦ φύσκου ταμείω χ πεντακόσια.

Bu mezarı, Myralı Μυρεΐδας Aleksandros ve Menios oğlu Pataralı Menophilos yaptırdı. Buraya Aleksandros'un eşi Artemis ve onun çocukları Ia ve Ione; Menophilos ve onun eşi Daphnis, Menophilos ve Daphnis'in soyu ve ... Menophilos'un kızkardeşi ... gömülecek. Başka hiç kimseye gömülme izni yoktur; aksi halde, (ölü gömen kişi) fiscus kasasına 500 denarius ceza ödeyecek.

Str. 1-2: Μυρεΐδας, Wörrle tarafından bir kabile adı olarak yorumlanmaktadır.

Str. 4-5: Ἰαν (nom. Ια) çok nadir kullanılan bir Yunan ismidir (LGPN V.A). Anadolu'da henüz belgelenmemiştir. Ιονην (nom. Ιονη bkz. Wörrle 2012, 447, 456) ilk kez bu yazıtta belgelenmektedir.

T 106 – 115: Lykia Dışındaki Yazıtlar:**T 106: Kıbrıs'ta Zeytinyağı Alımı İçin Para Bağışında Bulunan Paralı Askerlerin Listesi**

Buluntu yeri: Kıbrıs'ta Palaipaphos kenti.

Edisyon: Hogarth et al. 1888, 231 nr. 15; SEG 20, 1964, 174.

Literatür: Hogarth et al. 1888, 231 nr. 15; Mitford 1961, 99 dn. 19..

Tarihleme: M.Ö. 224/23 (Mitford).

- (ἔτους) κδ´· οἱ ἐπηγγελμένοι εἰς τὸ ἐλαιοχρίστιον·
- 2 Λύσανδρος Λυσάνδρου Ξάνθιος (δραχμᾶς) ρ´
Ἀντίοχος Φίλωνος Μιτυληναῖος (δραχμᾶς) ρ´
- 4 Διονύσιος Νικάνορος Λιμυρεὺς ὀψώνιον
Διόδοτος Ζηνοδότου Καδυανδεὺς ὀψώνιον
- 6 Τεισέας Φι[λάνο]ρος(?) Τλωεὺς ὀψώνιον
Εὐπόλεμος Εὐπολέμου Παταρεὺς ὀψώνια δύο
- 8 Καλλιπίδης Καλλιπίδο[υ Πατ]αρεὺς ὀψώνιον
[Εὐέπ]ης Εὐέπου Μυρε[ὺς ὀψώνιο]ν.

T 107: Atinalı Bir Amiral İçin Onurlandırma Yazıtları

Buluntu yeri: Pire kenti. 9 çelenk içerisinde yazılmış onurlandırma yazıtları.

Edisyon: Paul-François 1882, 278–281 nr. 2; IG II² 3218; SEG 49, 1999, 189.

Literatür: Paul-François 1882, 278–281 nr. 2; Troxell 1982, 94–95.

Tarihleme: M.Ö. 103/102.

- 1– ἡ βουλὴ | ὁ δῆμος | ἄρχοντα | [γ]ενόμενον | τοῦ [γέ]νους | Κηρύ[κ]ων.
- 2– οἱ πλέον|τες ἐν ταῖς | τριημιολίαις | ναυαρχήσαντα.
- 3– ὁ δῆμος | ὁ Φασηλιτῶν | ναυαρχοῦντα.
- 4– τὸ κοινὸν | τῶν Λυκίων | ναυαρχοῦντα.
- 5– ὁ δῆμος | ὁ Μυρέων | τῶν ἐν Λυκία | ναυαρχοῦντα.
- 6– ἡ βουλὴ | ὁ δῆμος | πρεσβεύσαν|τα πρὸς Λεύ|κιον Φοῦριον | Κρασσόπην.
- 7– ὁ δῆμος ὁ Κυ|θνίων | [εἰς ὁμόνοϊαν] καὶ | [ἐλευθερί]αν [ἀπο]|καταστήσαν| [τ]α τὸ
πολί|τευμα.
- 8– ὁ δῆμος / ὁ Σιδητῶν / ναυαρχοῦντα.
- 9– ὁ δῆμος / ὁ Κελενδεριτῶν / ναυαρχοῦντα.

T 108: Samothrake'de Theoroi Listesinde Myralılar

Buluntu yeri: Samothrake

Edisyon: IG XII 8, 172.

Tarihleme: M.Ö. 100 yılı civarı.

	[ἐπὶ] βασιλέως Προκλέους τοῦ Ἀδριανοῦ(?)		Ἀντίγονος Δρόμωνος
2	Σαμοθράκων·	12	Ἐ[φ]εσίων
	Ἀπολλώνιος Ἀπολλομένου(?)		Σωσίθεος Ἡρακλείδου
4	Ἀνδρόνικος Πολυνίκου	14	Ἀρτεμίδωρος Ξενίου
	Λα[μ]ψακηνῶν·		Δημόδοτος Διονυσίου

6	Ἀρτεμίδωρος [Κρ]άντορος	16	Θασίων·
	Ἀἰσχύλος Αἰσχρίωνος		Ἀντιφῶν Σοφοκλείους
8	Μυρέων·	18	Ἰέ[ρ]ων Ἀριστοφῶντος
	Εὐαγόρας Ἡ[γ]ήτορος		Διοκλῆς Ἡγ[η]σίου
10	Εὐάλ[κ]ος Ὀσέ{ο} του	20	Ἀμαντινός(?) Φιλοξένου.

T 109: Rhodos'ta Yabancılar Listesinde Bir Myralı

Buluntu yeri: Rhodos.

Edisyon: Jones 1992, 123–132; SEG 42, 1992, 746.

Literatür: Jones 1992, 123–132

Tarihleme: M.Ö. geç 2. yüzyıl veya erken 1. yüzyıl (Jones).

A	<i>aliquot versus desunt</i>		[Π]αυσανίας Ῥοδιαπολίται
	[ὁ δεῖνα] καὶ		[Ἀ]ρτεμίδωρος Νυσαεύς
	[- -7/8 - -]ατος Κῶιοι		[Ν]εμέριος Ῥωμαῖος
	[- 4/5 -]οκλῆς Ἐπικτητεύς	16	[Σ]άτυρος Μυρέυς
4	[Ἀφθ(?)]όνητος Ἀθηναῖος		[Δ]ίων Ἀντιοχεὺς ἀπὸ Μαιάνδρου
	[Δ]ιονύσιος Ἀλικαρνασσ[εύς]		[Θ]εμιστοκλῆς Σελευκεὺς ἀπὸ Τίγριος
	[Κ]άλλιππος Ἀφροδισιεύς		[Θ]αρσύνων Ἡρακλεώτας
	[Ἀ]ριστέας Νυσαεύς	20	[Μ]ελέαγρος Ἀντιοχεὺς
8	[Θ]εόπροπος Ἀπαμεύς		ἀπὸ Μαιάνδρου
	[Δ]ιονυσόδωρος καὶ		[Ἀ]λέξανδρος Δαμασκηνός
	[. .]ωνίδης Στρατονικεῖς		Ἀ]νδρέας Καύνιος
	[Οτ]ανὶς Τερμησεύς		
12	[Δ(?)]απαρας καὶ		

T 110: Hekate Tapınakları İçin Asyilia Hakkı Verilen Kentler ve Bölgeler

Buluntu yeri: Lagina'daki Hekate tapınağı.

Edisyon: OGIS 441; IStratonikeia 508.

Tarihleme: Sulla zamanı M.Ö. 85 civarı.

	[. . . .]ς	170	Ἡραία	195	Φλεοῦς
	[Μύ]λασα		Μεγάλη πόλις		Δύμη
145	[Κ]αῦνος		Λακεδαίμων		Σικυών
	[Β]αργύλια		Ἄργος		Ἀντιγονίη
	Ἡράκλεια ἡ ἐπὶ		Ἀθῆναι		Αἶγιον
	τῶι Λάτμωι	175	Μέγαρα	200	Αἶγिरα
	Ἄλινδα		Σύρος		[- - - - -]αι
150	Ἀμυζών		Αἶγινα		Λάρισα
	Εὐρωμος		Ἄβδηρα		Ὠρωπός
	Ἕδισός		Τένεδος		Νῦσα
	Κῦς	180	[- - - -]εια	205	Ἀφροδεῖται
	Στρατονίκεια		ἡ ἐν Μακεδονίαι		Τεγέαι
155	ἡ ἐν Μακεδονίαι		Ἀντιγόνεια ἡ ἐν		Ἀπάμεια ἡ πρ[ὸς]
	[- - - - - - - -]		Μακεδονίαι		[τῶι] Μαϊάνδρωι
	[- - - - - - - -]		Ἀνθηδών		Πάταρα
	[Μίλη]τος	185	τῆς Βιωτίας	210	Ξάνθος
	Ἰασός		Θῆβαι		Πίναρα
160	Ἐφεσος		Κορώνεια		Τλώς
	Μαγνησία		[- - - - - - - -]		Λίμυρα
	Τράλλεις		Λά[ρισα]		[Μ]ύρα
	Ἄβυδος	190	Ὠρω[πός]	215	Ἀλάβανδα
	Δάρδανον		Νῦσα		Δημητριάς
165	Ἀλεξάνδρεια		Ἀφροδεῖ[ται]		Σελεύκεια [ἡ π]ρὸς
	Τρωιάς		Τεγέαι		τῶι Ἰσικῶ[ι κ]όλπωι
	Δελφοί		Πάτραι		Κελένδερι[ς]
	Ναύπακτος				
	Ἡλις				

T 111: Myra'nın Iunia Theodora İçin Onurlandırma Kararı

Buluntu yeri: Korinthos.

Edisyon: SEG 18, 1960, 143 str. 15–21.

Tarihleme: M.S. 43 yılından kısa bir süre sonra.

15 Μυρέων ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος Κορινθίων ἄρχουσι χαίρειν. Πλείστοι τῶν ἡμετέρων γεγονότες ἐν τοῖς καθ' ὑμᾶς τόποις ἐμαρτύπουν Ἰουνίᾳ Λευκίου Θεοδώρᾳ τῇ πολεΐτιδι ὑμῶν τὴν εὐνοίαν καὶ σπουδὴν ἣν εἰσηγήεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν, προνοουμένη διὰ παντὸς τῶν ἡμετέρων καὶ παραγενομένων εἰς τὴν πόλιν ὑμῶν ἡμεῖς οὖν ἀποδεχόμενοι αὐτὴν ἐφ' ἥ

20 ἔχει πρὸς τὴν πόλιν εὐνοία ἔχομεν ἐν τῇ πλείσῃ καταλογῇ, ἐκρεΐ-
ναμεν δὲ καὶ ὑμεῖν γράψαι, ὅπως εἰδῆτε τὴν τῆς πόλεως εὐχαριστίαν.

Myra boule'si ve demos'u Korinthos'un yöneticilerine selam eder. İleri gelenlerimiz, kendileri hakkında taşıdığı iyi niyet ve saygısından dolayı, kentinize bizden ve yandaşlarımızdan (gelenlerin) geçimini sağladığı için yurttaşınız Leukios kızı Iunia Theodora için şahitlik ettiler. Böylece biz onu kentimize karşı iyi niyet taşıyan biri olarak gördüğümüz için en baş listede yer alıyoruz, ve kentimizin minnettarlığını bilirsiniz diye size de yazmaya karar verdik.

T 112: Myralı Sporcu Menandros

Buluntu yeri: Delphoi.

edisyon: FD III 1, 548.

Tarihleme: ?

Μένανδρον Σεραπί-
2 ωνος Μυρέα πυθι-
ονείκην παράδοξον
4 ΙΡΛΟ . ΕΜΙ . . Α

Pythia yarışmaları galibi, Serapion oğlu Myralı paradoksos Menandros'u ...

T 113: Pythia Galibi Myralı Pappos ve Myra Vatandaşı Onesimos Oğlu Pappos

Buluntu yeri: Tlos.

Edisyon: TAM II 586.

Tarihleme: M.S. 3. yy.

[-----]
[----- οἱ]-
νοανδέ[ω]ς ἐν τῇ λαμπροτά-
τη Τλωέων μητροπόλει τοῦ
Λυκίων ἔθνους.

Μ(ἄρκος) · Αὐρ(ήλιος) · Ἀμφίων
5 ὁ καὶ Εὐπόλε-
μος Τλωεὺς
συνστεφθεῖς
[Μ(ἄρκω)] Αὐρ(ηλίω) Πάππω Μυ-
[ρ]εῖ Πυθιονεΐ-
10 κῇ παραδόξω
ἀνδρῶν πυγμῇν.

Μ(ἄρκος) · Αὐρ(ήλιος) · Πάππος
Ὀνησίμου Μυ-
ρεὺς καὶ Τλωεὺς
καὶ Κυανείτης
Ὀλυμπιονείκης
πλειστονεΐκης
παράδοξος συν-
στεφθεῖς ἀν-

1. sütun: *Pythia oyunları galibi paradoksos Marcus Aurelius Pappos ile birlikte erkek boks müsabakası tacını giyen Marcus Aurelius Amphion namı diğer Tloslu Eupolemos.*

2. sütun: *Birçok kez Olympion şampiyonu olan, Onesimos'un oğlu, Myralı, Tloslu ve Kyaneai-li paradoksos Marcus Aurelius Pappos ... ile birlikte taç giydi.*

T 114: Myralı Paradoksos Demetrios'un Babası İçin Yaptırdığı Mezar

Buluntu yeri: Smyrna.

Edisyon: ISmyrna nr. 309.

Tarihleme: Harf karakterine göre M.S. 3./4. yüzyıl.

Δημήτριος
2 Μυρεὺς παρὰ-
δοξος Δημητ-
4 ρίῳ πατρὶ τὸ μν-
ῆμ{νημ}α κατε-
6 σκεύασεν.

Myralı paradoksos Demetrios bu anıtı babası Demetrios için inşa etti.

T 115: Myra Demos'u Tarafından Bir Onurlandırma (Heykel Kaidesi)

Buluntu yeri: Ephesos.

Edisyon: Büyükkolancı et al., 1980, 257–258 nr. 6; SEG 30, 1980, 1315.

Literatür: Büyükkolancı et al., 1980, 257–258 nr. 6.

Tarihleme: Roma Dönemi.

Μυρέω[ν ὁ] δῆμος
2 ἐτείμησε τὸ τρίτον
[[- - - - -]]
4 [.]ον τὸν πάτρωνα καὶ εὖ-
[εργ]έτην τοῦ δήμου.

Silinmiş satırda birkaç harf izi kalmış:

2 ETEIMHSETOTRITON
3 A ΔIONΛΕ
veya Λ ΩTONΛΕ

(Κλαύδιον? ed. pr.)

T 116: Apameialı Aurelius Antiokhianos ve Myralı Phirmina'nın Adağı

Buluntu yeri: Aspendos.

Edisyon: SEG 17, 662.

Tarihleme: M. S. 212 *terminus post quem*.

	Αὐρήλιος	10	τάτῳ υἱῷ ἐ-
2	Ἀντιοχία-		πταέτει τε-
	νὸς Ἀπα-	12	λευτήσαν-
4	μεὺς νεα-		τι μνείας
	νισκολό-	14	χάριν.
6	γος καὶ Φιρ-		Διονύσιος
	μεῖνα Μύρις-	16	ὁ φίλος τὸ
8	σα Ἀντιοχι-		μνήμα
	ανῶ χρηστο-	18	παρέσχευ.

Apameialı genç konuşmacı (neaniskologos) Aurelius Antiokhianos ve Myralı Phirmina, yedi yıl yaşayan en sevimli çocukları Antiokhianos'un anısına (adadılar). Bu anıtı dostları (olan) Dionysios sundu.

T 117 – 149: TERİTORYUM YAZITLARI

T 117: Bonda Tepesi: Assas oğlu Kendas'ın Aile Mezarı

Buluntu yeri: Bonda Tepesi'nde Kaklık diye adlandırılan yerdeki kaya mezarında.

Edisyon: Wörrle 2012, 423 no. 34.

Tarihleme: Erken Hellenistik, M.Ö. 4./3. Yüzyıl (Wörrle)

τοῦτο τὸ μνήμα κατεσκευάσατο Κενδας Ασῶα υἱ[ὸς] ἑαυτῷ <τ>ε

2 καὶ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ καὶ τοῖ[ς] τέκνοις.

Bu mezarı Assas'ın oğlu Kendas kendisi, eşi ve çocukları için yaptırdı.

T 118: Bonda Tepesi: Claudius Yol Anıtı

Buluntu yeri: Bonda Tepesi – Kaklık mevkii.

Edisyon ve literatür: Marksteiner – Wörrle 2002, 555–564; Şahin – Adak 2007, 42–43.

Tarihleme: M.S. 45 yılı Ocak ayının sonu – 46 yılı Ocak ayı sonu (Wörrle).

[Τιβεριῳι] Κλαυδίῳ Δρο[ύς]ου υἱῷ

2 [Καίσαρι Σ]εβ[αστῳι Γ]ερμανικῷ[ι],

[ἀρχιερεῖ μεγίστῳι, δημαρχικῇ[ς]

4 ἐξο[υ]σία<ς> τὸ ε', αὐτοκράτορι τὸ

ἐ[νδὲ]κ<α>το<ν>, πατρὶ πατρίδος, ὑπάτ[ῳι]

6 τ[ὸ] γ', Λύκιοι φιλοκαίσαρες καὶ φιλ[ο]-

ρώμαιοι εὐ[χ]αριστοῦντες

8 περὶ τῆς εἰρή[ν]ης καὶ περὶ τῆς κα-

vac. Τ[α]σκευ[ῆς] τῶν ὁδῶν vac.

10 [ἐ]πὶ Κ[ο]ϊν[τ]ου Οὐηρανίου πρεσβευτοῦ

[κ]αὶ ἀν[τιστ]ρατήγου Τιβερίου Κλαυδίου

12 [Γε]ρμανικοῦ Καίσαρος Σεβ[αστ]οῦ.

En yüce rahip, imparatorluğunun beşinci yılında, on birinci kez imparator, vatanın babası, üçüncü kez consul olan Drusus'un oğlu Tiberius Claudius Caesar Augustus Germanicus'a Roma dostu ve (getirdiği) barıştan ve yolların yapımından dolayı müteşekkik olarak imparatorsever Likyalılar (bu anıtı ithaf ettiler). Tiberius Claudius Caesar Augustus Germanicus'un legatus propraetor'u olan Quintus Veranius zamanında.

T 119: Yılanbaşı: Bir Mezar Yazıtı Parçası

Buluntu yeri: Yılanbaşı antik yerleşimi nekropolis alanında.

Edisyon: Wurster 1975, 88 dn. 144.

Tarihleme: Roma Dönemi (M.S. 43 yılı sonrası).

Yazıtın ölçüleri ve baş tarafında kaç satır eksik olduğuna dair bilgi verilmemiştir.

0	-----	
	πίου β' τοῦ Ἑρμαγόρου	(Bu mezarı filanca kendisi için ve) Her-
2	Μυρίσση. ἄλλω δὲ	magoras oğlu Hermagoras'ın oğlu
	οὐκ ἐξέσται. ἐὰν δέ, [ὀφει]-	...pios'un kızı Myralı (filanca için yaptır-
4	λέσ{σ}ει Μυρέων τῇ	dı). Başka kimseye de (gömme) izni yoktur.
	γερουσία	Aksi takdirde Myra gerousia'sına 500 de-
6	(δηνάρια) φ'.	narius borçlu olacaktır.

T 120: Alakilise: Cebrail Kilisesi Onarım Yazıtı

Buluntu yeri: Alakilise köyündeki Bazilika.

Edisyon: Petersen – Luschan 1889, 39.72.

Tarihleme: 2 Mayıs 812.

	ἐγένετο τὰ ἐγκαίν[ι-	Başmelek Aziz Cebrail'in mu-
2	α τοῦ πανσέπτου ν[α-	kaddes mabedinin onarımı gerçek-
	οῦ τοῦ ἁγίου ἀρχαγ-	leşti (yeniden kutsandı). 2 Mayıs, 5.
4	γέλου Γαβριήλ. Μ(ηνὶ)	İndiktion, kâinatın yaratılışının
	Μαῖω β', ἰνδ(ικτιῶνος) ε', ἔτους	6320. yılında.
6	ἀπὸ κτίσεως κόσμ-	
	ου ζτκ'.	

T 121: Turant Asarı: Euainetos ve Karısının Lahdi

Buluntu yeri: Turant Dağı antik yerleşimin güneybatı tarafında, kapağı ve teknesi in 259tü-
de259frumdadır.

Edisyon: Schweyer 1993, 41–42; SEG 43, 1993, 980; Schweyer 2002, 269 nr. 89 res. 47, 48;
Alkan 2011a, 33–41.

Literatür: Harrison 1979, 205; Schweyer 1993, 41–42; Alkan 2011a, 33–41.

Tarihleme: M.S. 11/12 veya 94/95 (Alkan).

Aşağıdaki metin Alkan 2011a'dan alınmıştır.

	ἔτους θορ' μηνὸς Αὐδναίου ια'.
2	Εὐαίνετος Θρασυμάχου ἐατῶ καὶ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ
	Βρακασανοῦ Τεδισβεοῦς, ἄλλω δὲ οὐδενὶ

- 4 ἐξέσται ταφῆναι οὔτε εἰς τὸν τάφον οὔτε εἰς τὸ
 ὑποσόριον ἢ ὀφειλήσει ὁ θάψας τῇ Ἐλευθέρῃ κιθαρη-
 6 φόρους ἐξακισχιλίας ὡς ἀπὸ καταδίκης τέλος ἐχού-
 σης, τῆς πράξεως οὔσης παντὶ τῷ βουλομέ-
 8 νῳ ἐπὶ τῷ τρίτῳ μέρει.
 Θεόφραστος Κυανείτης
 10 ἔποις[εν].

Yıl 179, Audnaios ayının 11. Günü. (Bu mezarı) Thrasyimakhos oğlu Euainetos kendisi ve karısı Tedisbes kızı Brakasanoa için (yaptırdı). Başka da hiç kimseye ne mezara ne de hyposorion'a gömülme izni vardır. Aksi takdirde ölü gömen kişi belirlenmiş yasa uyarınca Eleuthera'ya altı bin kitharephoros borçlu olacak. (Bu mezarı) Kyaneaili Theophrastos yaptı.

T 122: Gödeme: Myra Vatandaşlık Hakkını Almış Aleksandros'un Lahdi

Buluntu yeri: Gödeme köyü.

Edisyon: Petersen – Luschan 1889, 41.77.

Tarihleme:

	τὸν τάφον κατεσκευάσατο Ἀλέξανδρος	<i>Bu mezarı Serapion oğlu Myralı Alek-</i>
2	Σεραπίονος Μυρέως . . .	<i>sandros yaptırdı.... Eğer başka biri her-</i>
	----- 3. – 7. Satırlar kayıp -----	<i>hangi bir kimseyi gömerse Myra yaşlılar</i>
8	[ἐ]ὰν δέ τις ἕτερος θάψῃ τινά, ἐκτεί-
σει προστείμου Μυρέων τῇ γερούσια . . .	<i>meclisine ceza olarak ... ödeyecek.</i>

T 123 – 125: Muskar/Belören Yazıtları:

T 123: Muskar–Asarbelen (Trebendai) Demos'unun Dekreti

Buluntu yeri: Muskar/Belören köyü Asarbelen Tepesi'ndeki kalenin güney tarafında geç döneme ait bir yapının temelinde devşirme malzeme olarak durmaktadır.

Edisyon ve literatür: Alkan 2011b, 111–113.

Tarihleme: Harf karakterine göre Hellenistik Dönem. Yazıtta geçen Rhodos gümüş parasından dolayı M.Ö. 188 yılı *terminus post quem* olmalıdır.

- [- - - - ca.12 - - - -]E[. .]A[- - - - ca.10 - - - -]THΣ[- - - - ca.10 - - - -]
 2 [- - - - ca.12- - - -]E[. . .]E[. . .]E[. . .]E[. .]Σ[- - - - ca.15- - - -]
 [- - - - ca.12- - - -]Σ[- - - - ca. 12- - - -]ΝΟΣΤΟΥΠ[- - - - ca. 11- - - -]
 4 [- - - ca. 6- - -]το[ι]ς [ἐα]υτοῦ [.]Ν[- -ca. 6 - -]ΟΥ[. .]ΠΕ[- - - - ca. 13- - - -]
 [- - - - - ca. 23- - - - -]ΜΕΝΟ[. . .]ΩΣΤΟ[- - - - ca. 11- - - -]
 6 [- -4/5- -]Α[- - - ca. 8- - -]αι δ[ι'] ἡ[ς] ἔθετο διαθή[κ]ης [- - - ca.10- - - δί]-

- καὶ ο[ν δ' ἐπιφ]αίνεσ[θ]αι [ἐσ]τιν τ[οὺς] τοι[οῦ]τους [ἀγαθοὺς] ἄν-
 8 [δραξ. ἔδο]ξ[ε τῷ - - -6/7- - -]τ[.]ν δῆμω[ι] τοὺς [. . .]E[.]ΝΟΣ δη-
 [μάρχους ἀν]αγ[ορεύ]σ[ειν] α[ὐτὸ]ν ἐν τῇ πανηγ[ύ]ρ[ει] ἀ[ν]αγό-
 10 [ρευσιν τ]ήνδε στεφάνοις ὑ[πὸ] νεῶν. ὁ δῆμ[ος]]N[. .]
 [. . .]E[.]A[. .]IO[- - 5/6 - -]PΛΟΙ[- - ca. 7- -]E[.]ΤΗΣ εἰς τὴν Ἑλευθέραν
 12 [- - - - ca.14- - -]E[.] οἱ δῆμαρχοι μὴ ἀναγορεύ[σωσι]ν αὐτὸν
 [ὀφ]ειλέτ[ωσαν] τῷ δῆμ[ω]ι ἀργυρίου Ῥοδίου [. .]A[. .]A
 14 [- - - - ca.10- - -]ΔE[. . .] τῶν δημάρχων [τοῦ] ψηφίσ[μα]-
 τος E[- -4/5- -] τῇ παραστάδι τοῦ ναοῦ.

T 124: Myra vatandaşı Aurelius Coresius Piksodaros ve Oğlunun Lahdi

Buluntu yeri: Muskar–Asarbelen Tepesi antik yerleşiminin doğu nekropolis’inde.

Edisyon: Petersen – Luschan 1889, 41.75⁸¹¹; Öztürk 2011, 211 vd.

Tarihleme : M.S. 212 *terminus pos tqum*.

Aşağıdaki metin tarafımızdan yapılan okumadır :

- τὸ ἀ[ν]γ[εῖ]ον προγονικὸν Αὐρηλίου Κο[ρ]ησίου Πιξωδάρου Μυρέος, εἰς ὃ ἐνκηδ-
 2 [ευθήσονται] ἐπιτρέψωμεν ἐγὼ τε καὶ υἱός μου Αὐρήλιος Γηράσιμος Κορ-
 [ήσιος]. Οὐδενὶ ἐξέσται ἐνκηδεῦσαι οὔτε τῷ ἀνγείῳ οὔτε τῷ ὑποσορίῳ, ἢ ὀφ-
 4 [ειλέσει τῷ ἱε]ρωτά[τω τα]μείῳ δηνάρια ✕, βφ’.

Myralı Aurelius Coresius Piksodaros’un atalardan kalma mezarıdır), buraya hem ben hem de oğlum Aurelius Gerasimos Cor[esi]s izin vereceklerimiz gömülecekler. Başka birisi için ne mezara ne de hyposorion’a gömme izni vardır, aksi halde en kutsal hazineye 2500 denarius ceza ödeyecek.

T 125: Aur(elius) Euclithon, Namı Diğer Myralı Apollonios’un Mezarı

Buluntu yeri: Muskar–Asarbelen Tepesi antik yerleşiminin doğu nekropolis’inde.

Edisyon: Petersen – Luschan 1889, 41.76, Öztürk 2011, 210–211.

Tarihleme: M.S. 212 *terminus post quem*.

⁸¹¹ Petersen – Luschan yazıtın tamamını değil sadece şu kadarını deşifre etmiştir: τὸ ἀ[ν]γ[εῖ]ον προγονικὸν Αὐρηλίου Κο[ρ]ησίου Πιξωδάρου Μυρέος, εἰς ὃ ἐνκηδ[ευθήσονται κτλ.]. Yazıt, Öztürk 2011 tarafından yeniden yayınlanmıştır:

- τὸ ἀ[ν]γ[εῖ]ον προγονικὸν Αὐρηλίου[ν] Κορησίου Πιξωδάρου, Μυρέος(!), εἰς ὃ ἐνκηδ[ευ-]
 2 [θήσεται ὃν ἄν?] ἐπιτρέψωμεν ἐγὼ ἢ καθ’ υἱοθ[εσίαν] [μο]ν Αὐρήλιος Γηράσιμος Κορη-
 σίου, [ἄλλ]ω [δὲ] οὐδ[εν]ι ἐξέσται ἐνκηδεῦσαι οὔτε τῷ ἀνγείῳ οὔτε τῷ ὑποσορίῳ, ἢ ὀφ[ει-]
 4 λέ[σ]ει τῷ ἱερω[τάτῳ] ταμείῳ δηνάρια ✕, βφ’.

τὸ ἀγγελίον Αὐρ. Εὐέλθοντος κ[αὶ]
Ἀπολωνίου Μυρέως.

T 126 – 130: Soura Yazıtları:

T 126: Myra Kenti Tarafından Onurlandırılan Souralı Rahip Antigonos

Buluntu yeri: Soura akropolis'inin güney tarafında.

Edisyon: Petersen – Luschan 1889, 45.82; IGR III 714.

Tarihleme: Yazıtın içeriğinden M.S. 43 yılı *terminus post quem* alınmalıdır. Harf karakteri 2 yüzyıldan daha geç bir döneme tarihlemeye izin vermez.

- ἐπιφανεστάτῳ θεῷ Σουρίῳ
Ἀπόλλωνι Μυρέων, τῆς μητροπό-
λεως τοῦ Λυκίων ἔθνους, ἡ βουλὴ καὶ
ὁ δῆμος ἐτείμησε πάλιν καὶ ἀνδρι-
5 ἀντι Ἀντίγονον δις τὸν καὶ Λυσίμα-
χον Μυρέα, ἱερέα διὰ βίου τοῦ ἐπιφανεσ-
τάτου θεοῦ Σουρίου Ἀπόλλωνος, σεμνῶς
τὴν ἱερατεῖ[α]ν τοῦ [θ]εοῦ ἔ[τι] ἄγοντα, ἀρξά-
μενον τῆς ἱερατείας ἀπὸ ἐτῶν λ' καὶ ἄγον-
10 τα ἤδη ἔτη εἰς τὴν ἱερωσύνην κδ' ἕως
Ἀρχεμβρό[τ]ου τοῦ Μακεδόνο, γένεος
καὶ πάππων καὶ προπ[ά]ππων εὐγενεστά-
των, τετε<λ>εκότων τὰς ἀρχὰς πάσας καὶ
ἐγ δευτέρου, αὐτ[ὸν ὥ]ς ἀγωνοθετήσαντα
15 πανηγύρεος τῆς ἀρχηγέτιδος θεοῦ Ἐλευ-
θέρας, καὶ ταμιεύσαντα καὶ γραμματεύ-
σαντα τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου, ὑποδε-
ξάμενον [δὲ] τοὺς κυριακοὺς ὡς μαρτυ-
ρηθῆναι τὴν πόλιν ὑπὸ τῶν ἐπάρχων,
20 καὶ γυμνασιαρχήσαντα τῆς σεμνο[τ]άτης
γερουσίας [καὶ] πρυτανεύσαντα καὶ ταμ-
ιεύσαντα τῶν Σεβαστ[ῶ]ν ὑπὲρ τῆς εὐγε[νέ]-
ος γυναικὸς αὐτοῦ Πλατωνίδος τῆς καὶ
Λυκίας [Μ]ουσέρ[ω]τος Μυρίσσης. Τὸν δ' ἔτι
25 λοιπὸν χρόνον τῆς ἱερατείας ἐπιγράψει
αὐτὸς ἢ τὰ τέκνα καὶ ἔγγον[α α]ὐτοῦ.

En gözde tanrı Surios Apollon'a, Lykia halkının metropolis'i Myra'nın boule ve demos'u, en ünlü tanrı Surios Apollon'un ömür boyu rahibi, tanrının rahipliğini hali hazırda muhteşem bir şekilde sürdüren, otuz yaşından beri tapınağın yöneticiliğini yapan, bütün memuriyetleri ve ikinci derecedekileri de yerine getirmiş olan pek soylu dedelerinin ve büyük dedelerinin soyundan gelen Makedon oğlu Arkhembrotos'a kadar 24 yıldır rahiplik yapan, baştanrı Eleuthera bayramının agonothes'te'liğini, boule ve demosun haznedarlığını ve yazmanlığını yapan, valiler tarafından kentin şahit tutulması için eşrafını ağırlayan ve en onurlu yaşlıların gymnasiarkhes'liğini yapan ve prytanis olarak görevde bulunan ve Mouser'in kızı Myralı Lykia diye de bilinen iyi soylu karısı Platonis için imparatorların haznedarlık vazifesini yerine getiren, Myralı Lysimakhos olarak da tanınan Antigonos oğlu Antigonos'u bir kez daha heykelle onulandırdı. Rahipliğin sonraki süresine de çocukları ve torunlarını yazacak.

T 127: Soura Apollon Tapınağı Rahip Listesi

Buluntu yeri: Akropolis'in güney tarafında.

Edisyon: Petersen – Luschan 1889, 45.83; CIG 4303i; IGR III 711.

Tarihleme: M.S. 3. yüzyıl.

ἀγαθῇ τύχῃ.

- Ἀπόλλωνι Σουρίῳ,
ἀρχιερέως τοῦ μετὰ Μάρκον [. . . .],
ὑπατείας Περπετοῦα καὶ Κορνηλιαν[οῦ],
5 ἱερωμένου διὰ βίου Πτωλεμαίου τοῦ καὶ
Ζωσίμου, γραμματεύοντος Σεβασ-
τῆς πλατείας Ἰουλ. Αὐρ. Ἀνθου,
ἱεροκηρυκοῦντος Μαρκίου [Ξ]άνθου,
προστάται·
10 Βόηθος β' Φαρνάκου, Ἀρισταγόρας δις
Κρατέρου, Ἑρμογένης Βοήθου, Κλ. [Δ]ίων,
Δράκων Εὐ[τ]ρίβου, Φίλιππος β' Στρηνίων[ος],
Ἀρχέδημος Ἀρτεμιδώρου, Ξενοκλῆς δ',
Κ[λ]. Με[λ]α[ιν](?)ίτης, Κ[λ]. Θεόφιλος,
15 Αὐρ. Ἡφαιστοκλῆς, Δημήτριος Γαίου,
Εὐφρόσυνος ε' Ῥοδίππου,
Ἡραΐσκος γ' Εὐτύχου, Τυχικὸς Δάφνης,
Ἑρμῆς Ἰουλίου Βεΐθου,

- Φιλάδελφος Ἰέρακος, Ἔτυμος Ὀίκ[λο]υ
 20 Φίλαγρος Φεραγάθου, Βασιλείδης
 Εὐθήρου, Νεικόστρατος Εὐπάθο[υ]ς·
 εὐτυχῶς.

T 128: Soura Apollon Tapınağı Rahip Listesi

Buluntu yeri: Akropolis'in güney tarafında.

Edisyon: Petersen – Luschan 1889, 46.84; CIG 4303k; IGR III 712.

Literatür: Reitzenstein 2010, 227 nr.90.

Tarihleme: Epöny tarihlemeye göre (ἀρχιερέος Ἀντιχάρου τοῦ καὶ Διονυσίου) M.S. 230'lu yıllar (Reitzenstein).

- ἀγαθῇ τύχῃ.
- Ἀπολλωνι Σουρίῳ, ἀρχιερέος
 Ἀντιχάρου τοῦ καὶ Διονυσίου,
 ἱερ[ω]μένου διὰ βίου Ἀντιγόνου β'
 5 τοῦ καὶ Λυσιμάχου, γραμματεύοντος
 Σεβαστῆς πλατείας Συμφόρου β' τοῦ
 κ[α]ἰ Σωτῆρος, ἱεροκηρυκοῦντος Μαρκ[ίου]
 Ξάνθου, προστάται· Ἀρτέμων β' ὁ καὶ
 [Πτο]λε[μ]αῖος, Σαρπηδ[ῶ]ν ὁ καὶ Εὐόδος
 10 [Ἀ]ρισταγόρας ὁ καὶ Κράτερος, Νείκανδρος [Θ]ρα[. .],
 [Νι]κόστρατος γ' του Ἰάσονος, Ἀντίγονος
 [Μαρ]κιανοῦ, Ἀντίμαχος ὁ καὶ Ἀσκληπιᾶ[ς]
 Φεραγάθου, Ἄλκιμος ὁ καὶ Γάμικος [. . .],
 [. .]εριανος Ἀρτέ[μω]ν Ἀντιμάχου, Ἐλευ[. . .]
 15 [. .]ιωλα, Ἑρμᾶς Νουμερίου Ἀφροδισίου,
 [. .]ος Ποσειδωνίου, Ἰοῦστος δις Ἀπολλω[νίου],
 Στρηνίων Στρηνίωνος, Ἐπίκτητος Ἀπέλλα,
 [.] Συμφόρου, Καλιβρύων Πλάτωνος,
 [.]ος Δημαρίστου, Τερτυλ[λ]εῖνος
 20 [.], Εὐτύχης Λαδικέας, Φιλοκύριος.

T 129: Myralı Arsasis'in Mezarı

Buluntu yeri: Soura ile Myra arasında antik bir yapının karşısında.

Edisyon: Petersen – Luschan 1889, 44.80.

Tarihleme: Harf karakterine göre

- τὸ μνημεῖον [᾿Α]ρσ[ά]σ[α]ιος τῆς Εὐνόμου Μυρίσσης προγονικόν, εἰς ὃ κηδευθή-
 2 σονται αὐτὴ τε καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς καὶ ἔγγονα· συνεχώρησεν δὲ κηδευθή-
 ναι καὶ τῷ ἀνδρὶ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς Εὐτύχη τῷ καὶ Παραμόνῳ· ἄλλω
 4 δὲ οὐδενὶ ἐξέσται ἐνκηδεῦσαι, ἢ {ο} ὀφειλέσει Μυρέων τῷ δῆμῳ
 ✕ ,α. Συνεχώρησεν δὲ τῷ υἱῷ αὐτῆς Εὐνόμῳ ἐνκηδεῦσαί τινα ὃν βούλεται.

Eunomos kızı Myralı Arsasais'in aile mezarı, buraya hem kendisi hem çocukları hem de torunları gömülecekler; kendi kızının kocası Paramonos diye de bilinen Eutykhes'e de gömülme izni verdi, aksi davranan Myra demosuna 1000 denarius ödeyecek. Ayrıca kendi oğlu Eunomos'a da her kimi isterse onu defnetme izni verdi.

T 130: Myralı Athenagoras'ın Lahdi

Buluntu yeri: Soura'da (Hellenistik) kulenin güneybatısında.

Edisyon: Ormerod – Robinson 1914, 24–25 nr. 31.

Tarihleme: Harf karakteri M.S. 3. Yüzyıla tarihlemeye izin verir.

ΤΟΜΝΗΜΕΙΟΝΚΑΤΕΙ·ΕΥ·ΓΕΝΑΘ		τὸ μνημεῖον κατε[σκ]εύ[α]σεν [᾿Α]θ-
ΗΝΑΓΟΡΑΣΙΑΣΟΝΟΜΥΡΕΥΣΕΑΥΤ	2	ηναγόρας Ἰάσονος Μυρεὺς ἑαυτ-
ΩΚΑΙΤΕΚΝΟΙΣΚΑΙΤΟΙΣΕΑΥΤΩΝΚΑΙ		ω καὶ τέκνοις καὶ τοῖς ἑαυτῶν καὶ
Ι·ΓΟΝΙΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥΚΑΘΥΙΟ·ΕΣΙΑΝ	4	Ἰ[ά]σονι Ἀπολλωνίου καθ' υἱό[θ]εσίαν
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ·ΜΥΡΕΙΑΛΛΩΔΕΟΥΔ		Δημητρίου . . μυρει. ἄλλω δὲ οὐδ-
-----	6	[ενὶ -----
----- ΤΗΣΕΠΑΝΓΕΛΙΑΣΟΥΣΗ		-----
ΑΝΤΙΤΩΒΟΥΛΟΜΕΝΩΕΠΙΤΩΤΡΙΤΩ	8	-----] τῆς ἐπανγγελίας οὔση[ς]
ΣΥΝΧΩΡ·ΔΕΔΗΜΗΤΡΙΩΑΙΣ·ΥΛΟΥ		[π]αντὶ τῷ βουλομένῳ ἐπὶ τῷ τρίτῳ.
ΑΡΝΕΑΤΗΤΩΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΑΝΤΙΜΟΥ	10	συνχωρ[ῶ] δὲ Δημητρίῳ Αἰσ[χ]ύλου
ΤΟΜΝΗΜΕΙΟΝΤΕΘΗΝΑΙΑΥΤΟΝΕΙΣ		Ἀρνεάτῃ τῷ κατασκευάσαντί μου
ΤΟΜΝΗΜΕΙΟΝ	12	τὸ μνημεῖον τεθῆναι αὐτὸν εἰς
τὸ μνημεῖον.

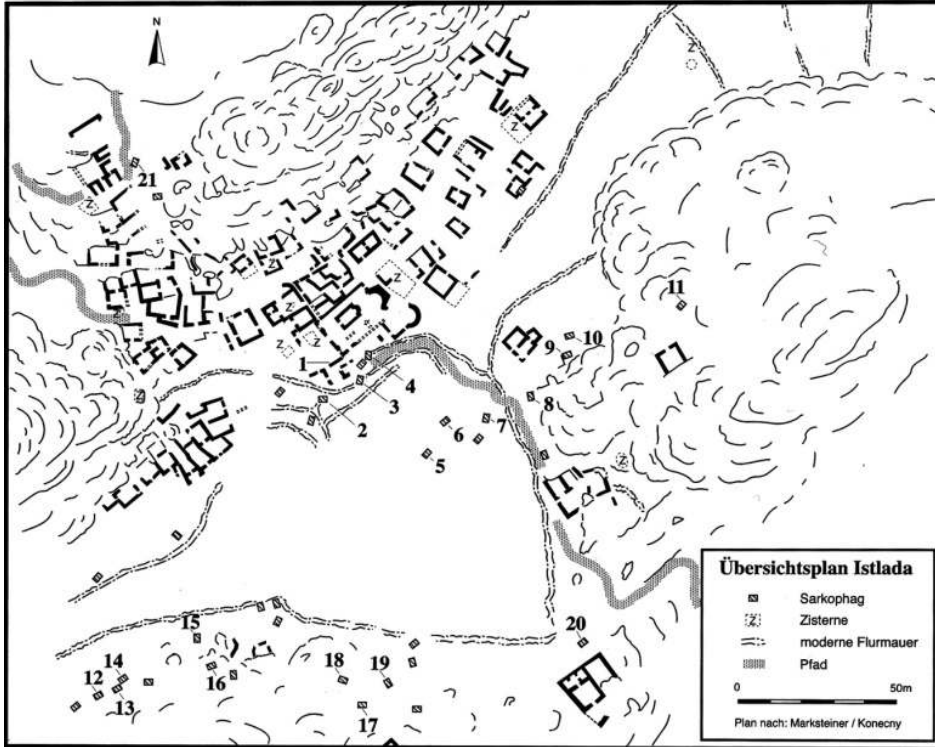
Beşinci satırdaki iki harflik boşlukta herhangi bir harf izi olmadığı editörler tarafından belirtilmekte ve boşluktan sonraki μυρει'in Μυρεῖ olarak anlaşılması gerektiği düşünülmektedir.

Bu mezarı Iason oğlu Myralı Athenagoras kendisi için, çocukları ve onların çocukları ve Demetrios'un evlatlığı Apollonios oğlu Myralı Iason için yaptırdı. Başka da hiç kimseye

...(ölü gömme izni yoktur, aksi halde filanca kente ... ceza ödeyecek), ihbar edene (paranın) üçte biri üzerinde hak sahibidir. Ayrıca benim mezarımı yapan (usta) Aiskhylos oğlu Arneaili Demetrios'a da mezara gömülme izni veriyorum.

T 131 – 139: Istlada Mezar Yazıtları:

Istlada antik yerleşiminde bulunan toplam 30 lahitten 22'si yazıtlıdır. Testimonia'ya bunlardan sadece mezar cezası formülasyonunda kent ve kurum adı geçen yazıtlar alınmıştır. Yazıtların buluntu yerleri için aşağıdaki plana bakınız.

Istlada yerleşim alanını ve lahitle-rini gösteren plan (Schuler 2006, 439 Abb.1; Marksteiner – Konecny 1997, 470 Abb. 2). Yazıtlı lahitler Schuler tarafından numaralandırılmıştır.

T 131: Moskhos ve Kardeşlerinin Kendi Aileleri İçin Yaptırdığı Lahit

Edisyon: Petersen – Luschan 1889, 47.85; Schuler 2006, 425–428 nr. 19.

Literatür: Zimmermann 1992, 117–118; Schuler 2006, 425–428 nr. 19.

Tarihleme: Geç Hellenistik veya Erken Roma, M.Ö. 1. Yy / M.S. 1. Yy (Schuler).

- Τὸν τάφον κατεσκευάσαντο Μόσχος καὶ Ἑρμα[π]ίας καὶ Δημή-
 2 τριος καὶ Πλάτων οἱ Μόσχου β' τοῦ Ἑρβλάτου ἑαυτοῖς καὶ γυναι-
 ξιν ἡμῶν καὶ τοῖς ἐσομένοις (ἐ)ξ ἡμῶν τέκνοις κα τοῖς ἐκ τούτων ἐ-
 4 σομένοις τέκνοις καὶ Μόσχῳ τῷ πατρὶ καὶ Χναυατῇ μητρὶ ἡμῶν· ἄλλω
 δὲ μηδενὶ ἐξέστω θάψαι· ἐὰν δέ τις θάψῃ, ἀμαρτωλὸς ἔστω θεοῖς
 6 χθονίοις καὶ ὠφειλέτῳ Ἰσπλαδέων τῷ δήμῳ εἰς τὸν ΤΟΥΞΟΜΕΝΔΙΟΣ
 λόγον (δραχμὰς) ,γ', τῆς πράξεως οὔσης παντὶ τῷ βουλομένῳ ἐπὶ τῷ ἡμίσει. Σ
 8 εἰς δὲ τὸ ὑποσόριον ἐνταφίσονται οἱ τε δοῦλοι ἡμῶν καὶ οἱ ἀπε-
 λεύθεροι.

Herblates oğlu Moskhos oğlu Moskhos'un çocukları olan bizler; Moskhos, Hermapias, Demetrios ve Platon bu mezarı kendimiz, eşlerimiz, bizden dünyaya gelen çocuklarımız ve bunlardan doğan çocuklar ve babamız Moskhos ve annemiz Khnaua için yaptırdık. Başka hiç kimseye ölü gömme izni yoktur; şayet biri defnederse, yer altı tanrılarına karşı günahkâr olsun ve Istlada demos'una ΤΟΥΞΟΜΕΝΔΙΟΣ⁸¹² olarak 3 bin (drakhma) borçlu olsun, ceza ödendikten sonra(bunu ihbar edip) hak talebinde bulunana (yekûnun) yarısı verilsin. Bu hyposorion'a hem kölelerimiz hem de azatlılarımız da gömülecekler.

T 132: Aristagoras Oğlu Ermamiamis'in Aile Mezarı

Edisyon ve literatür: Schuler 2006, 406 nr. 6.

Tarihleme: Geç Hellenistik, M.Ö. yakl. 1. Yy (Schuler).

- Τὸν τάφ[ον κ]ατεσκευάσατο Ερμαμιαμῖς Ἀρισταγόρου ἐατῶ
 2 καὶ τῇ γυναι[ικί 5-6] Ἑρμαγόρου καὶ τῷ τροφίμῳ Δημητρίῳ β'
 τοῦ Ερβλατου καὶ τῇ τούτου [γυν]αικὶ καὶ τοῖς αὐτοῦ,
 4 ἄλλ[ω δὲ μη]δενὶ. ἐὰν δὲ τις θάψῃ, ἔστω ἀμαρτωλὸς θεοῖς [χ]θο-
 νίοις καὶ ὀφειλέτῳ τῷ δήμῳ < , γ τῆς πράξεως οὔσης τῷ [β]ουλο-
 6 [μένῳ ἐπὶ τῷ ἡμίσει / τρίτῳ].

Bu mezarı Aristagoras oğlu Ermamiamis, kendisi, karısı Hermagoras kızı [... ..] ve beslemesi Erblates oğlu Demetrios oğlu Demetrios ve bunun karısı ve kendi çocukları için yaptırdı. Başka da hiç kimseye (izin yoktur). Şayet birisi gömerse, yer altı tanrıları nezdinde suçlu olsun ve demos'a 3000 drachme borçlu olsun, para toplandıktan sonra şikâyet edene [yarısı/üçte biri] (verilsin).

T 133: Philadelphos, Platon, Menemakhos ve Hermias Adlı kişilerin Ortak Aile Mezarı

Edisyon ve literatür: Schuler 2006, 418–420, nr. 15 (Iwien'den).

Tarihleme: Geç Hellenistik, M.Ö. 2./ 1. Yy (Schuler).

- Τὸν τάφον κατεσκευάσαντο [Φ]ιλ[α]δελφός Ε[ρ]μανδειμῖος
 2 τοῦ Ερμαπιου καὶ Πλ[άτω]ν Ερμανδειμῖος καὶ Μενέμαχος καὶ Ἑρμίας οἱ Μεν[άν]-
 δρου ἐαυτ[ο]ῖς καὶ τοῖς γονεῦσιν αὐτῶν πάντων καὶ [ταί]ς γυναῖξιν καὶ τοῖς τέ-
 4 κνοῖς κα[ὶ] τῷ ἀδελφῷ τοῦ Μ[ε]νε[μάχου] Ερμαπια καὶ Μονινδενὶ μόνῃ· ἄλλῳ δὲ μη-

⁸¹² ΤΟΥΞΟΜΕΝΔΙΟΣ daha önce belgelenmemiş bir ifadedir, sonundaki ΜΕΝΔΙΟΣ Lykçe mezar yazıtlarında sıkça geçen, mezarların korunmasından sorumlu bir kurum olduğu bilinen *miñti* (terim hakkında detaylı bilgi için bkz.: Bryce 1976) ile karşılaştırılmaktadır, bkz.: Zimmermann 1992, 146–150; Schuler 2006, nr. 19 s. 425 vd. Bu ifadeden, Istladalılar tarafından eski bir mezar koruma geleneğinin devam ettirildiği anlaşılmaktadır (Zimmerman 1992, 150).

δενὶ ἐξέστω ταφῆναι. ἐὰ[ν] δὲ τ[ις] θάψῃ [τινά, ὀφειλέτω] Ἰστλαδέων τῷ δήμῳ κιθα-
 6 ρηφόρους τρισχειλίας τῆς π[ρ]άξε[ως] ὅσης παντὶ τῷ [β]ουλομένῳ ἐπὶ τῷ ἡμίσε[ι]
vacat καὶ ἁμαρτωλὸς ἔστω θεοῖς χθονίοις.

8 Μονινδεν[ι] καχαρίσμεθα ἐνταφῆναι ἐκτὸς τῶν τέκνων ἀϋτῆς.

Bu mezarı, Ermapias oğlu Ermandeimis oğlu Philadelphos ve Ermandeimis oğlu Platon ve Menandros'un oğulları Menemakhos ve Hermias kendileri ve hepsinin anne-babaları ve eşleri ve çocukları ve Menemakhos'un kardeşi Ermapias ve biricik Monindenis için yaptırılır; Başka da hiç kimseye gömülme izni yoktur. Eğer birisi birini gömerse Istlada demos'una üç bin kitharephoros borçlu olsun, para toplandıktan sonra (ihbarda bulunup) talep edene (paranın) yarısı (verilecek) ve yer altı tanrıları nezdinde günahkâr olsun. Monindenis'e çocukları hariç olmak üzere gömülme izni verdik.

T 134: Serapion'un Oğulları ve Diğer Bir Ortak Tarafından Yaptırılan Aile Mezarı

Edisyon ve literatür: Schuler 2006, 415–416, nr. 12.

Tarihleme: Geç Hellenistik, M.Ö. yaklaşık 1. Yy (Schuler).

[τὸν τάφον κατεσκευάσαντο - - - -]
 2 - 4-5- ΕΨ.νηνιος οἱ Σερα[π]ίωνος . ΕΝ –
 .που ἑαυτοῖς καὶ γυναιξίν καὶ τένοις καὶ ΕΝ –
 4 [2-3]ΟΙ αὐτῶν καὶ πατρὶ καὶ Π'Ε[3-4]μηνις β' τοῦ
 Μενάνδρου ἑαυτῷ καὶ τῷ πατρὶ ἑαυτοῦ καὶ τῇ γ[υν]αι[κί]
 6 - 5-6 –ΔΗ. ., ἄλλῳ δὲ μηδενί. ἐὰν δὲ τις θά-
 ψῃ, ὀφειλήσει κιθαρηφ[ό]ρ[ους] τρ]ισχειλίας [τῷ] Ἰστλα-
 8 δέων δήμῳ κα[ὶ] ἔστω ἀσεβῆς θ[ε]οῖς κα[τὰ] χθονι-
 οῖς τῆς πράξε[ως] οὔσης παντὶ τ[ῷ] βουλομένῳ
 10 [ἐ]πὶ [τῷ τ]ρίτῳ μέρει.

T 135: Myra Vatandaşlığını Almış Mandrobes'in Lahdi

Edisyon ve literatür: Schuler 2006, 401–404 nr. 3 (Iwien'den).

Tarihleme: Geç Hellenistik veya Erken Roma, M.Ö. 1. Yy / M.S. 1. Yy (Schuler).

Τὸν τάφον κατεσκευάσατο
 2 Μανδροβῆς Ερμακοτου Μυρεὺς
 ἑατῷ καὶ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ Ερπιδεμονει
 4 Δημητρίου Μυ[ρί]δι καὶ τοῖς τέκνοις
 αὐτοῦ Δημητρίῳ [καὶ] Πλάτῳ καὶ τοῖς
 6 ἐκ τούτων τέκνοις. ἄλλῳ [δ]ὲ μηδενὶ ἐξέσ-

- τω θάψαι, ἐὰν μή τινι χρεματ[ισ]μῷ συνχωρήσω.
 8 ἐὰν δὲ τις θαψη, ἁμαρτ[ω]λὸς ἔστω
 θεοῖς χθονίοις, ὀφειλέτω δὲ καὶ τῷ Ἰσλ-
 10 δέων δήμῳ . γ τῆς προσανγγελίας οὔσης
 παντὶ τῷ βουλευμένῳ ἐπὶ τῷ ἡμ[ί]σει.

Bu mezarı Ermakotos oğlu Myralı Mandrobes, kendisi ve karısı Demetrios kızı Myralı Erpidemonis ve çocukları Demetrios ile Platon ve bunların da çocukları için inşa ettirdi. Eğer adı geçen birine izin vermezsem başka da hiç kimseye ölü gömme izni yoktur. Şayet biri gömerse, yer altı tanrılarına karşı günahkâr olsun, Istlada demos'una da 3 bin (drahme) borçlu olsun, ihbarda bulunan kimseye (paranın) yarısı (mükâfat olarak verilsin).

T 136: Trokondas Oğlu Rhodippos'un Lahdi

Edisyon ve literatür: Schuler 2006, 405–406 nr. 5 (Iwien'den).

Tarihleme: Geç Hellenistik, M.Ö. yakl. 1. Yy (Schuler).

- Τὸν τάφον κατεσκευάσατο Ῥόδιππος Τροκο-
 2 νδου ἑατῷ καὶ τέκνοις αὐτοῦ καὶ τοῖς ἐκ τῶν
 τέκνων τέκνοις, εἰς ὃν κεκήδευκε καὶ τὴν γε-
 4 νομένην γυναῖκα αὐτοῦ Αρσασιν Πλάτωνος. Συ-
 νχώρησεν δὲ ταφῆναι [[. . μιῶ]] Ἰάσωνος τῇ πέν-
 6 θερᾷ α[ὐτοῦ]. ἄλλῳ δὲ μηδενὶ ἐξέστω [ταφῆναι, ἐὰν]
 μή τινι χρημ<α>τισμῷ συνχωρήσῃ. ἐ[ὰν δὲ τις πα]-
 8 ρα ταῦτα θάψῃ, ὀφειλέτω Μυρέων τῷ δήμῳ [. . τῆς πράξεως]
 οὔσης παντὶ τῷ βουλευμένῳ ἐπὶ τῷ ἡμίσει[ι. ἐν δὲ τῷ]
 10 ὑποσορίῳ ταφήσονται οἱ τε [δ]οῦλοι ἡμ[ῶ]ν καὶ ἀπ[ε]-
 λεύθεροι.

Bu mezarı Trokondas oğlu Rhodippos kendisi, çocukları ve çocuklarının çocukları için yaptırdı, onun karısı olan Platon kızı Arsasis'i ise buraya defnetmiş bulunmaktadır. Onun annesi Iason kızı [.....] 'e de gömülme izni verdi. Eğer adı geçen birine izin vermezse başka da hiç kimseye gömülme izni yoktur. Şayet biri bunun yanına defnederse, Myra demos'una [.] (denarius/drakhme) borçlu olsun, ihbar edene (paranın) yarısı (ödül olsun). Mezara hem kölelerim hem de azatlılarım da gömülecekler.

T 137: Myra Vatandaşı Epaphras'ın Baba Yadigârı Lahdi

Edisyon ve literatür: Schuler 2006, 407–412 nr. 7 (Iwien'den).

Tarihleme: (Roma İmp. Dön. M.S. 2. Yy., 212 öncesi (Schuler).

- Ἐπαφρᾶς Ναννης Μυρεὺς καθὼς ἔδ[ω]-
 2 κα τὸ προβουλευσιμον διὰ τῆς λανπροτ-
 ἄτης βουλῆς δήμου Μυρέων ἐπιγράψαι
 4 πατρῶόν μου τύμβον ἐνκηδευθῆναι ἐμὲ
 Ἐπαφρᾶν καὶ σύμβιόν μου Παρθενοῦν Μύ-
 6 ρισσαν καὶ τέκνοις ἡμῶν καὶ γυνεξίν αὐ-
 τῶν κατὰ νόμους προικΛΙΑ συνζῶσι καὶ
 8 τέκνοις αὐτῶν καὶ ἀνεψιῶ μου Θάλλω
 Θάλλ[ου] καὶ στεφανοῦσι Ἐπαφρᾶ[v. ᾗ]-
 10 λω δὲ μ[η]δενὶ ἐξέστω, εἰ μὴ ἐγὼ ζῶν ἐπ[ιτρέ]-
 ψω ἢ κατὰ διαθήκην ἀφῶ, ἢ ὀφειλέσει[ι]
 12 Μυρέων τῇ γερουσίᾳ * φ'. ὁ δὲ ἐλέ-
 ξας λήψετε τὸ τρίτον.

Nanne'nin oğlu, ben Myra vatandaşı Epaphras, Myra'nın parlak boulesi (ve) demos'u aracılığıyla babamdan kalma mezara şu yazıtı yazdırmak için çıkarttığım kararname gereğince: (bu mezara) ben ve karım Myralı Parthenous gömülecek ve bizim çocuklarımıza ve drakhoma'ya bağlı olarak onlarla yasal bir birliktelik sürdüren eşlerine ve onların çocuklarına ve yeğenim Thallos oğlu Thallos'a ve (ben) Epaphras'ı taçlandıranlara (izinli olsun), Eğer ben yaşarken izin vermezsem veya vasiyet etmezsem başka da kimseye izinli değildir, aksi halde Myra georusia'sına 500 denarius ceza borçlu olacak. Şikayet eden (paranın) üçte birini alsın.

T 138: Platon Oğlu Ermandoas'ın Aile Mezarı

Edisyon: Benndorf – Niemann 1884 30.7; Schuler 2006, 412–413 nr. 9.

Literatür: Schuler 2006, 412–413 nr. 9.

Tarihleme: M.S. yakl. 2. yy (Schuler).

- Τὸ μνημεῖον κατέστησεν σὺν τῷ
 2 ἐν αὐτῷ ὑποσορίῳ Ερμανδοας Πλά-
 τωνος {v}εἰς ὃ κηδευθήσεται αὐτὸς
 4 τε καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ Ζοιλὶς Ερμαπίου
 καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν καὶ <ἔ>γγονα καὶ τὰ
 6 ἐξ αὐτῶν καὶ οἱς ἂν αὐτὸς συνηωρή-
 σῃ ἐνγράφως. ἄλλω δὲ μὴ ἐξεῖναι θάψαι

- 8 εἰς αὐτὰ μηδενὶ εἴπω θεοῖς καταχθονίοις ἁμαρτωλὸς καὶ ἐκτεῖσει Μυρέων
 10 τῇ γερούσιᾳ καὶ φ', ἐξουσίαν ἔχον-
 τος τῷ βουλομένῳ ἐπὶ τῷ ἡμίσει
 κατηγορεῖν.

Bu mezarı içindeki hyposorion ile birlikte Platon oğlu Ermandoas yaptırdı. Buraya hem kendisi hem de karısı Ermapios kızı Zoilis ve kendilerinin çocukları ve torunları ve onlardan gelenler gömülecek ve onun yazılı olarak izin vereceği kişilere (gömülme izni vardır). Başka da hiç kimseye bu mezara ölü gömme izni yoktur, aksi halde, (suç işleyen) yer altı tanrıları indinde günahkâr olsun ve Myra'nın gerousia'sına 500 denarius ödeyecek, (ihbar edip) talepte bulunana (paranın) yarısı verilecektir.

T 139: Philon Kızı Platonis'in Aile Mezarı

Edisyon ve literatür: Schuler 2006, 417–418 nr. 14 (Iwien'den).

Tarihleme: M.S. yakl. 2. yy (Schuler).

- Τὸ μνημεῖον κατέστησεν Πλατωνὶς Φίλων-
 2 νος ἑαυτῇ καὶ αὐτῆς καὶ ἐγγόνιοις καὶ ἐγγόνων τέκνοις
 εἰς <ὅ> προκεκήδευται ἀνὴρ αὐτῆς Φίλων
 4 δις Ἰππολόχου. ἄλλῳ δὲ οὐδενὶ ἐξέσται
 ἕτερον ἐνκηδεῦσαι οὔτε ἀπὸ συγγενείας
 6 ἢ ἐκτεῖσει προστείμου Μυρέων τῷ δήμῳ καὶ α
 καὶ ἔσται ἁμαρτωλὸς χθονίοις,
 8 ὧν ὁ ἐλένξας λήμψεται τὸ τρίτον.

Bu mezarı Philon kızı Platonis kendisi, kendi (çocukları), torunları ve torunlarının çocukları için yaptırdı ki bu mezarda kendi kocası Hippolokhos oğlu Hippolokhos oğlu Philon önceden gömülmüştür. Başka da hiç kimseye ne bir diğerini ne de soyundan (birini) gömme yetkisi vardır, aksi halde Myra demos'una 1000 denarius ceza ödeyecek ve yer altı tanrıları katında karşı günahkâr olacak, onlardan davacı olan üçte birini alacak.

T 140 – 141: Tyberissos Yazıtları:

T 140: Tyberissos ve Teimiussa Ortak Demos'unun Augustus'a İthaf Yazıtı

Buluntu yeri: Tyberissos.

Edisyon ve literatür: Thomsen – Zimmermann 2002, 65'te kısaca bahsedilen bu yazıt, Schuler 2007a, 383–403'te yayınlanmıştır.

Tarihleme: Augustus dönemi.

	<i>Vacat</i> Σεβασ-		[πολ]ιτευόμενος μετ[ά]
2	τῷ Θεῷ Καίσαρι τῷ	8	<i>vacat</i> Μυρέων <i>vacat</i>
	[αὐτο]κράτορι, γῆς καὶ θ[α]-		[δημ]αρχοῦντος Θεοφίλ[ου]
4	[λάσσ]ης ἐπόπτη <i>vacat</i>	10	<i>vacat</i> τοῦ Ἑρμώνακτος
	[Τυβε]ρισσέων καὶ Τιμι-		[ἀγορ]ανομοῦντος
6	[ουσ]σῶν (!) ὁ δῆμος ὁ συμ-	12	<i>vacat</i> Σαρπηδόνοϋ γ'.

Myra ile beraber sympolitea yapan Tyberissosluların ve Teimiussalıların demos'u, Hermonaks oğlu Theophilos'un demarkhos'luğu (ve) Sarpedon oğlu Sarpedon oğlu Sarpedon'un agoranomos'luğu zamanında, karanın ve denizin hükümdarı İmparator Augustus'a (ithafen).

T 141: Eudromos Oğlu Myralı Hermadapimis'in Mezarı

Buluntu yeri: Tyberissos.

Edisyon: Petersen – Luschan 1889, 53.95.

Tarihleme: Hellenistik Dönem.

ΤΟΝΤΑΦΟΝΚΑΤΕΣΣΕΚΕΥΑΣΑΤΟ/ΜΑΔΑΡΙΜΙΣ
ΕΥΔΡΟΜΟΥΜΥΡΕΥΙ

- τὸν τάφον κατεσκευάσατο [Ἑρ]μαδάπιμις
2 Εὐδρόμου Μυρεύ[ς - - - - -].

T 142 – 149: Teimiussa/Tristomon Yazıtları:

T 142: Arkhedemos'un Aile Mezarı

Edisyon: CIG 4303e ve addenda s. 1139; LBW 1314; Petersen – Luschan 1889, 57.108a.

Tarihleme: Maiscul çizimlerine göre Σ ve Ω harfleri düzenli olarak aynı şekilde yazılmış, *pi* harfleri de sağ bacağı kısa Γ' olarak yazılmıştır. Geç Hellenistik Dönem'e tarihlenebilir.

- Τὸν τάφον κατεσκευάσατο
2	Ἀρχέδημος Ἑρμαπίου ἑατῷ	ΤΟΝΤΑΦΟΝΚΑΤΕΣΣΕΚΕΥΑΣΑΤΟ
	καὶ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ Μάμα Οὐαμάρου	ΑΡΧΕΔΗΜΟΣΕΡΜΑΠΤΙΟΥΕΑΤΩΙ ^{sic}
4	καὶ τοῖς τέκνοις καὶ τῶν τέκνων τέ-	ΚΑΙΤΗΓΥΝΑΙΚΙΑΥΤΟΥΜΑΜΑΟΥΑΜΑΡΟΥ
	κνοις, ἄλλω δὲ μηδενὶ ἐξέστω θάψαι·	ΚΑΙΤΟΙΣΤΕΚΝΟΙΣΚΑΙΤΩΝΤΕΚΝΩΝΤΕ
6	ἐὰν δέ τις θάψῃ τινὰ ὀφειλέτω<ι>	ΚΝΟΙΣΑΛΛΩΙΔΕΜΗΔΕΝΙΕΞΕΣΤΩΘΑΨΑΙ
	Μυρέων τῷ δήμῳ (δραχμὰς) ,γ, τῆς πράξε-	ΕΑΝΔΕΤΙΣΘΑΨῇΤΙΝΑΟΦΕΙΛΕΤΩΙ
8	ως οὔσης παντὶ τῷ βουλομένῳ	ΜΥΡΕΩΝΤΩΙΔΗΜΩΙΖ'ΤΤΗΣΠΡΑΞΕ
	ἐπὶ τῷ ἡμίσει.	ΩΣΟΥΣΗΣΠΑΝΤΙΤΩΒΟΥΛΟΜΕΝΩΙ
		ΕΠΙΤΩΙΗΜΙΣ ΕΙ
- Petersen – Luschan'in çizimi*

Bu mezarı Hermapios oğlu Arkhedemos kendisine ve karısı Oumaras kızı Mama için ve çocukları ve çocuklarının çocukları için yaptırdı. Başka da hiç kimseye gömme izni yoktur,

eğer birisi bir ceset koyarsa Myra demos'una 3 bin drakhme borçlu olsun. Para toplandıktan sonra (ihbar edip) kişiye yarısı üzerinde talep hakkı vardır.

T 143: Kyaneai Demos'una Ceza Ödeneceğini Bildiren Kırık Bir Mezar Yazıtı

Edisyon: Petersen – Luschan 1889, 56.106.

Tarihleme: Mezar cezasında para birimi drakhme'dir. Muhtemelen Geç Hellenistik. Petersen – Luschan'a göre "die Schrift ist sehr spät".

-----	-----	ΙΙΥΣΞΙCΞΥΝ
-----	-----	//////////ΣΕΣΤΟ
-----	-----	NO////////ΣΟΦΕΙ/ΕΤΟΚΥ
2 -----	-----	sic ΑΙ////////ΔΗΜΟ/ΡΑΧΝΑΣΧΕΙΛΙΑΣ
-----	-----	sic 5 _ _ ΙΙΟΓΙΕΝΞΑΣΛΗΝΥΕΤΑΙΤΟΤΡΙΤΟΙ
2 -----	-----	άμαρτωλός] ἔστ[ω]
		[θεοῖς χθόνιοις καὶ] ὀφει[λέ]τ[ω] Κυ-
4		α[νειτῶν τῶ] δῆμ[ω] δραχμὰς χειλίας
		[ῶν] ὁ [ἐλέ]νξας λήνψεται τὸ τρίτο[ν].

... yeraltı tanrılarına günahkâr olsun ve Kyaneai demos'una bin drakhme borçlu olsun, ihbar eden üçte birini alacak.

T 144: Epaphrodeitos'un Myra Arşivine Kayıtlı Mezarı

Buluntu yeri: Tristomon (LBW 1303). CIG'da Patara yazıtları arasında verilmiştir.

Edisyon: CIG 4288; LBW 1303.

Literatür: Wörle 1988, 50 dn. 29.

Tarihleme: maiscul çizimdeki harf karakteri yazıtın M.S. 1./2. Yüzyıla tarihlenebileceğini göstermektedir. Ayrıca 11. Satırın sonundaki 4 harflik boşlukta *denarius* işareti ve iki harf ile yazılmış rakam olmalıdır. Dolayısıyla M.S. 43 yılı *terminus post quem* alınabilir. CIG 4288'deki bazı okuma hataları LBW tarafından düzeltilmiştir. Aşağıdaki metin LBW'dan alınmıştır.

	Τὸ μνημεῖον Ἐπαφροδείτου	ΤΟΜΝΗΜΕΙΟΝΕΠΑΦΡΟΔΕΙΤΟΥ
2	[δ]ούλου Λέοντος Μουσαίου τοῦ καὶ	ΛΟΥΛΟΥΛΕΟΝΤΟΣΜΟΥΣΑΙΟΥΤΟΥΚΑΙ
	Λέοντος Μυρέως καὶ Ἀπερ[λ]είτου,	ΙΔΕΟΝΟΣΜΥΡΕΟΣΚΑΙΑΠΕΡΑΕΙΤΟΥ
4	ὃ ἐωνήσατο διὰ τῶν ἐν Μύροις ἀρχείων	ΟΕΩΝΗΣΑΤΟΔΙΑΤΩΝΕΝΜΥΡΟΙΣΑΡΧΕΙΩΝ
	παρὰ τῶν σὺν Ἀρχι[ππῶ] δις τῷ καὶ	5 ΠΑΡΑΤΩΝΣΥΝΑΡΧΙΣΕΟΔΙΣΤΩΚΑΙ
	Ἀλεξάνδρῳ Μυρεῖ· εἰς ὃ κηδεθῆσεται	ΑΛΕΞΑΝΔΡΩΜΥΡΕΙΕΙΣΟΚΗΔΕΥΘΗΣΕΤΑΙ
6	καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ Φαρησία	ΚΑΙΗΓΥΝΗΑΥΤΟΥΦΑΡΗΣΙΑ
		ΚΑΙΕΥΤΥΧΙΑΚΑΙΟΙΣΑΝΑΥΤΟΣΖΩΝ
		ΕΠΙΤΡΕΨΕΑΝΔΕΤΙΣΕΤΕΡΟΣ
8	καὶ Εὐτυχία καὶ οἷς ἂν αὐτὸς ζῶν	10 ΕΝΚΗΔΕΥΣΗΤΙΝΛΟΦΙΛΕ
		ΤΗΚΥΑΝΕΙΤΩΝΙ - ΡΩΥ - -
		ΤΗΣΠΡΟΣΑΝΓΕΛΙΑΣΟΥΣΝΕ
		ΠΑΝΤΙΤΩΒΟΥΛΟΜΕΝΩΕΠΙΤΩ
		ΤΡΙΤΩ
		CIG 4288

- 10 ἐνκηδεύσῃ τινὰ ὀφ<ε>ιλέ[τω]
τῇ Κυανειτῶν [γε]ρου[σία . . .],
12 τῆς προσανγελίας οὔσης
παντὶ τῷ βουλομένῳ ἐπὶ τῷ
τρίτῳ.

Myralı ve Aperlailı Leon diye de bilinen Leon Mousaios'un kölesi Epaphrodeitos'un mezarı ki onu Myralı Aleksandros diye tanınan Arkhippos oğlu Arkhippos vasıtasıyla Myra'daki arşivlerden satın aldı. Mezara onun karısı Pharesia ve Eutykhia gömülecek ve bizzat hayattayken müsaade ettiklerine (izinlidir), eğer bir başkası birini defnederse Kyaneai gerosia'sına ... boşlu olacak, ihbar eden olursa üçte biri üzerine (talep etme hakkı vardır).

T 145: Lysimakhos Kızı Myralı Lalla ve Trabendailı Efendisinin Mezarı

Edisyon: Petersen – Luschan 1889, 58.114.

Literatür: Reitzenstein 2011, 235 nr. 110.

Tarihleme: Reitzenstein yazıtın başındaki eponym tarihlemeyi ele alarak “Lykia Birliği rahiplerine göre tarihlemelerin Traianus'tan önce görülmediğini ve bütün ἐπὶ ἀρχιερέως tarihlemelerinin istisnasız M.S. 2. Yy olduğunu” söylemektedir.

- 1 ἐπὶ ἀρχιερέως Πραξιῶνος, Ἀρτεμισίου ζ'. Λάλλα Λυσιμάχου Μύρισσα μετὰ κυρίου
2 Κ[οι]ν[ύ]ν[τ]ου? Τοῦ Εὐτύχου Μυρέως ἀπὸ Τρεβένδων πρυτάνεσι καὶ γραμματεῖ βουλῆς·
ἐχουσα{ν}
3 προγονικὸν μνημεῖον τὸ ἐστὸς ἐν τῇ Τειμιουσέων κώμῃ, ἐφ' οὗ ἐπιγραφὴ “τὸν τάφον
κατεσκευάσατο
4 Σεμονίς Ἑκατοδώρου”, δίδωμι τὴν τοῦ προ δεδηλωμένου μνημείου ἐξουσίαν Ξένωνι
Εἰρηναίου,
5 ὥστε αὐτὸν εἶναι κύριον τῆς εἰς αὐτὸν ἐνταφῆς κ[αί] ἐ[χ]έ[τ]ω ἐξουσίαν συνχωρεῖν, οἷς
ἂν αὐτὸς βούλη[ται],
6 μηδενὶ ἐτέρῳ οὔσης ἐνταφῆς· ἐάν δέ τινα αὐτὸς ἐπιτ[ρ]έ[ψ]ῃ, οὗτ[οι] ἔχο[ιεν] ὥς Ξένων
εὐδοκεῖ (?)

Praksion'un başrahipliği zamanında, Artemisios ayının 7. Gününde. Lysimakhes kızı Myralı Lalla, efendisi Trebendai'dan Eutykhos oğlu Myralı Quintus ile birlikte boulenin prytan ve sekreterine (dilekçe sundu): Teimiussa Köyü'nde sahip olduğum, üzerine “bu mezarı Hekatodoros oğlu Semonis yaptırdı” yazılı ata yadigârı mezara sahiptim. (Şimdi) eskiden beri bilinen bu mezarın kullanım hakkını Eirenaios oğlu Ksenon'a veriyorum; böylece buraya ölü gömme yetkisi onun olsun ve o her kim için isterse (onların da gömülmesine) izin verme yetki-

işareti ve iki harfli bir rakam yer alıyordu. Yazıtta volütlü omega kullanılmış olmasına ve para birimine dayanarak yazıtı kabaca Roma Dönemi'ne, 2./3. Yüzyıla tarihlemek gerekmektedir.

ΡΙΜΑΡΟΥΤΟΥΒΟΗΘΟΥΚΑΙΤΗΣΓΥΝΑΙΚΟΣ
ΑΥΤΟΥΠΟΑΛΑΣΤΗΣΕΡΜΟΤΕΙΜΟΥΚΥΑΝΕΙΤΟΥ
ΑΛΛΩΔΕΟΥΔΕΝΙΕΞΕΣΤΑΙΤΑΦΗΝΑΙΕΑΥΔΕΤ///
ΘΑΥΗΟΦΕΙΛΕΤΩΚΥΑΝΕΙΤΩΙΙΤΩΔΗΜΩ//////
ΠΡ///ΑΞΕΛΩ//ΟΥΣΗΣΠΑΝΤΙΤΩΒΟΥΛΩΜ///ΝΩ

Ῥιμάρουτοῦ Βοήθου καὶ τῆς γυναικὸς

2 αὐτοῦ Πό[λ]λας τῆς Ἑρμοτείου Κυανείτου·

ἄλλω δὲ οὐδενὶ ἐξέσται ταφῆναι· ἐὰν δέ τις]

4 θάψῃ, ὀφειλέτω Κυανειτῶν τῷ δήμῳ . . . [τῆς]

πράξῃ {λ} ως οὔσης παντὶ τῷ βουλομένῳ.

Boethes'in oğlu Rhimaros ve onun karısı Hermateimos kızı Kyaneailı Pollas'ın (mezarı), başka da kimseye gömme izni yoktur, eğer biri gömürse Kyaneai demos'una ... borçlu olsun, para toplandıktan sonra (ihbarda bulunan) talipleye ...

T 148: Myralı Aurelius Iason ve Ailesinin Mezarı

Edisyon: Petersen – Luschan 1889, 57.109.

Tarihleme: Aurelius gentilicium'dan dolayı M. S. 212 yılı *terminus post quem*'dir.

τὸ μνημεῖον κατεσκεύασεν
2 Αὐρήλιος Ἰάσων Ῥοδίπ-
που Μυρεὺς ἑαυτῷ καὶ
4 γυναικὶ Θαλίῃ καὶ τέκνοις
Ἀφφί[α] καὶ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς
6 Κτήτῳ καὶ Ῥοδίππῳ καὶ
τῇ συνβίῳ αὐτοῦ καὶ
8 τῇ προγόνῳ μου Θαλίῃ
καὶ Ἐπουτιανῷ· ἄλλω
10 δὲ οὐδενὶ ἐξέσται
ἐν[κ]ηδεῦσαι εἰ μὴ ὑ-
12 πο[κ]είσεται τῇ Μυρέ-
ων πόλι (δηνάρια) φ'.

ΤΟΜΝΗΜΕΙΟΝΚΑΤΕΣΚΕΥΑΣΕΝ

ΑΥΡΗΛΙΟCΙΑCΩΝΡΟΔΙΠ	
ΠΟΥΜΥΡΕΥCΕΑΥΤΩΚΑΙ	
ΓΥΝΑΙΚΙΘΑΛΙΗΚΑΙΤΕΚΝΟΙC	
ΑΦΦΙΑΚΑΙΤΩΑΝΔΡΙΑΥΤΗC	5
ΚΤΗΤΩΚΑΙΡΟΔΙΠΠΩΚΑΙ	
ΤΗCΥΝΒΙΩΑΥΤΟΥΚΑΙ	
ΤΗΠΡΟΓΟΝΩΜΟΥΘΑΛΙΗ	
ΚΑΙΕΠΟΥΤΙΑΝΩΑΛΛΩ	
ΔΕΟΥΔΕΝΙΕΞΕCΤΑΙ	10
ΕΝΕΗΔΕΥCΑΙΕΙΜΗΥ	
ΠΟΕΙCΕΤΑΙΤΗΜΥΡΕ	
ΩΝΠΟΛΙΧΦ	

Bu mezarı Rodippos'un oğlu Myralı Aurelius Iason kendine ve karısı Thalie için ve çocukları Aphphia ve onun kocası Ktetos için ve Rhodippos ve onun hayat arkadaşı için ve üvey

çocuğum Thalie ve Epoutianos için yaptırdı. Başka da hiç kimseye gömme yetkisi yoktur, aksi takdirde Myra kentine 500 denarius borçlu olacak.

T 149: Kaisareia’lı Oullias ve Kyaneailı Ortağının Aile mezarı

Edisyon: Petersen – Luschan 1889, 56.107.

Tarihleme: Tarihleme yapabilmek için denarius para birimi ve harf karakteri dışında yazıtın içeriğinde herhangi bir veri bulunmamaktadır. Maiscul çiziminde volutlü *omega*’lardan dolayı M.S. 2. Yüzyıla tarihlemek mümkündür. 13. Satırda görülen *my* harfinin ve *omega*’nın çizimlerinde hata yoksa eğer bunlar daha geç dönem (M.S. 3. – 4. yy) özellikleri göstermektedir.

ΤΟΜΝΗΜΕΙΟΝ ΚΑΤΕΚΕΥΑΣΑΝΤΟ ΟΥΛΛΙ/ C
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΑΙ ΓΑΡΕΥΛ/ ΚΑΙ ΑΙΟΝΙ
Ο ΣΕΠΑΦΡΟΔΕΙΤΟΥ ΕΡΜΟΓΕΝΟΥΣ ΚΥΑΝΕΙ
ΤΑΙ ΕΑΥΤΟΙΣ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΞΙΝ ΑΥΤΩΝ ΠΑΝΟ
5 ΠΙΔΙΚΑΙ ΚΑΛΑΝΔΑΡΙΑ ΚΑΙ ΚΝΟΙΣ ΑΥΤΩΝ
ΚΑΙ ΕΓΓΟΝΟΙΣ ΚΑΙ ΟΙΣ ΑΝΖΩΝΤΕΣ ΣΥΝΧΩΡΗΣΑΜΕΝ
ΤΑ ΔΕ ΘΡΕΠΤΑΡΙΑ ΗΜΩΝ ΚΗΔΕΥΘΗΣΕ
ΤΑΙ ΕΝΤΩ ΥΠΟΣΟΡΙΩ ΑΛΛΩ ΔΕ ΟΥ
10 ΔΕΝΙ ΕΞΕΣΤΩ ΕΝΘΑ ΑΙΤΙΝΑ ΗΟΦΕΙ
sic ΔΕ ΣΕΙΚΥΑΝΕΙΤΩΝ ΠΟΛΕΙΧΑ
sic ΩΝΤΟ ΜΥΣΤΟΕΛΕΝ ΣΑΣΛΗΜΥΕΤΕ
//ΥΛΧΩΡΗΣΑΜΕΝ ΔΕ ΚΑΙ ΤΑ ΚΦΙΝΙΝΕΛΙ
ΑΠΛΣΥΘΗΝΙ

- τὸ μνημεῖον κατεσκευάσαντο Οὐλλί[α]ς
2 Δημητρίου Καί[σ]αρεύς καὶ . . . όνι-
ος Ἐπαφροδείτου (τοῦ) Ἑρμογένους Κυανεῖ-
4 ται ἑαυτοῖς καὶ γυναιξὶν αὐτῶν [Π]ανο-
[π]ίδι καὶ Καλανδαρία καὶ [τέ]κνοις αὐτῶν
6 καὶ ἐγγόνοις ----- καὶ
οἷς ἂν ζῶντες συνχωρήσωμεν·
8 τὰ δὲ θρεπτάρια ἡμῶν κηδευθήσε-
ται ἐντῷ ὑποσορίῳ· ἄλλω δ[ε] οὐ-
10 δὲνι ἐξέστω ἐνθά[ψ]αι τινὰ ἢ ὀφει-
[λ]έσει Κυανειτῶν τ[ῆ] πόλει καί,
12 ὧν τὸ ἥμισυ ὁ ἐλένξας λήμψετε.
[σ]υνεχωρήσωμεν δὲ καὶ τὰ κ[ο]ιν[ή]ν . . .

Bu mezarı Demetrios'un oğlu Kaisareia'lı Oullias ve Hermogenes oğlu Epaphrodeites oğlu Kyaneailı [....]onios kendileri için ve onların eşleri Panopidis ve Kalandria ve çocukları ve torunları ... için ve hayattayken izin vereceğimiz kişiler için yaptırdık. Ebeveynlerimiz de hyposorion'a gömülecekler. Başka hiç kimseye birini gömme izni yoktur aksi halde Kyaneai kentine 1000 denarius borçlu olacak, ihbar eden bunun yarısını alsın. Ayrıca izin verdik ...

KAYNAKÇA

- AA Archäologischer Anzeiger.
- ActaArch Acta Archaeologica.
- Adak 2004 M. Adak, Lokalisierung von Olympos und Korykos in Ostlykien, *Gephyra* 1, 2004, 27–51.
- Adak 2007 M. Adak, Die rhodische Herrschaft in Lykien und die rechtliche Stellung der Städte Xanthos, Phaselis und Melanippion, *Historia* 56, 2007, 251–279.
- Adak 2013 M. Adak, Claudia Iasonis, une Asiarchin aus Lykien, *Hermes* 2013 (baskıda).
- Adak et al., 2006 M. Adak – N. Tüner-Önen – S. Şahin, Neue Inschriften aus Phaselis I, *Gephyra* 2, 2006, 1–20.
- Adak – Wilson 2012 M. Adak – M. Wilson, Das Vespasiansmonument von Döşeme und die Gründung der Doppelprovinz *Lycia et Pamphylia*, *Gephyra* 9, 2012, 1–40.
- Adak – Kadioğlu 2013 M. Adak – M. Kadioğlu, Die lykische Bergstadt Arneai. Eine archäologisch-epigraphische Bestandsaufnahme, *Gephyra* 10, 2013 (baskıda).
- AJA American Journal of Archaeology
- Alkan 2011a M. Alkan, A Re-examination of the Sarcophagus Inscription at Turant Asarı, *MJH* I/1, 2011, 33–41.
- Alkan 2011b M. Alkan, Parerga to the Stadiasmus Patarensis (8): On the named places in the journeys of sacrifice recorded in the Vita of Saint Nicholas of Holy Sion, *Gephyra* 8, 2011, 99–124.
- Alkan 2013 Toponym Olarak “Symbolon” ve Lykia’daki İki Lagün, şurada: N. E. Akyürek Şahin – B. Takmer – F. Onur (ed.), *Akron* 6. Eskiçağ Yazıları 4, İstanbul 2013, 83–101.
- Anrich 1917 G. Anrich, Hagios Nikolaos. Der Heilige Nikolaos in der griechischen Kirche. Band I: Texte; Band II: Prologemena, Untersuchungen. Leipzig – Berlin 1913–1917.
- ANRW Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt.
- Arkwright 1915 W. Arkwright, Notes on the Lycian Alphabet, *JHS* 35, 1915,

- 100–106.
- Arslan 2007 M. Arslan, *Mithradates VI Eupator: Roma'nın Büyük Düşmanı*, İstanbul 2007.
- AS Anatolian Studies.
- Asano 1995a K. Asano, Survey of the Early Byzantine Sites in Ölüdeniz-Gemiler Ada Area, *AST* 12 (1994 [1995]) 407–419.
- Asano 1995b K. Asano, Ölüdeniz Beach Basilica, şurada: S. Tsuji (ed.), *The Survey of Early Byzantine Sites in Ölüdeniz Area (Lycia, Turkey)*. The first preliminary report, Osaka 1995, 106–108.
- Asano 1996 K. Asano, Two Churches in Ölüdeniz Area (Fethiye-Muğla), *AST* 13/2 (1995 [1996]) 231–241.
- AST Araştırma Sonuçları Toplantısı.
- Athen. Mitt. Athener Mitteilungen, Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts Abteilung Athen.
- Atlan 1958 S. Atlan, Eine in Side geprägte lykische Münze, *Anatolia* 3, 1958, 89–95.
- Aulock 1957 S. von Aulock, *Sylloge Nummorum Graecorum Deutschland*, Berlin 1957.
- Aulock 1974 H. von Aulock, Münzprägung des Gordian III und der Tranquillina in Lykien (*Ist.Mitt.* 11) 1974.
- Aygün 2012 Ç. A. Aygün, *Andriake Murex Endüstrisi (Basılmamış Yüksek Lisans tezi)*, Antalya 2012.
- Badian 1977 E. Badian, A document of Artaxerxes IV? Şurada: K. H. Kinzl (ed.), *Greece and the Eastern Mediterranean in Ancient History and Prehistory. Studies presented to F. Schachermeyr*, Berlin – New York 1977, 40–50.
- Balland 1981 A. Balland, *Inscriptions d'époque impériale du Létôon (Fouilles de Xanthos VII)*. Paris 1981.
- BAR British Archaeological Reports.
- Bean 1948 G. E. Bean, Notes and Inscriptions from Lycia, *JHS* 68, 1948, 40–58.
- Bean 1953 G. E. Bean, Notes and Inscriptions from Caunus I, *JHS*, 73, 1953, 10–35.

- Bean 1954 G. E. Bean, Notes and Inscriptions from Caunus I, JHS, 74, 1954, 85–110.
- Bean 1962 G. E. Bean, Report on a Journey in Lycia 1960, Anzeiger Wien 1962, 4–9.
- Bean 1971 G. E. Bean, Journeys in Northern Lycia 1965–1967, ETAM 4 (Denkschrift ÖAW phil.-hist. Kl. 104). Wien 1971.
- Bean 1976 G. E. Bean, Tyberissos, The Princeton encyclopedia of classical sites. Princeton University Press. 1976.
- Bean 1978 G. E. Bean, Lycian Turkey. An Archaeological Guide. London 1978.
- Bean 1983 G. E. Bean, The Roman Inscriptions, şurada: J. Morganstern, (ed.), The Byzantine Church at Dereagzi and Its Decoration (Ist.Mitt. 29), Tübingen 1983, 178–181.
- Bean et al. 1983 G. E. Bean – T. E. Gregory – J. Morganstern, Material Found in and near Karadağ, şurada: J. Morganstern, (ed.), The Byzantine Church at Dereagzi and Its Decoration (Ist.Mitt. 29), Tübingen 1983, 200–205.
- Beaufort 1818 F. Beaufort, Karamania, or a Brief Description of the South Coast of Asia Minor and of the Remains of Antiquity, Londra 1818².
- Behrwald et al., 1998 R. Behrwald – H. Blum – Ch. Schuler – M. Zimmermann, Neue Inschriften aus Kyaneai und Umgebung IV, şurada: (ed.) F. Kolb, Lykische Studien IV. Feldforschungen auf dem Gebiet von Kyaneai (Yavu–Bergland), 1998, 177–205.
- Behrwald 2000 R. Behrwald, Der Lykische Bund. Untersuchungen zu Geschichte und Verfassung (Antiquitas, Reiche 1, Abhandlungen zur Alten Geschichte 48) Bonn 2000.
- Benndorf – Niemann 1884 O. Benndorf – G. Niemann, Reisen in Lykien und Karien (Reisen im südwestlichen Kleinasien I), Wien 1884.
- Blum 1995 H. Blum, Demographie und Kirchenorganisation in Zentrallykien: Bemerkungen zur Vita Nicolai Sionitae, Lykia I, 52–67. Antalya 1995.
- Blum 1997 H. Blum, Die Vita Nicolai Sionitae. Griechischer Text. Übersetzt und kommentiert. Bonn 1997.
- Borchhardt 1975 J. Borchhardt (ed.), Myra. Eine Lykische Metropole in anti-

- ker und byzantinischer Zeit. Mit Beiträgen von J. Borchhardt, O. Feld, G. Neumann, U. Peschlow, K. Schürer, G. Wiegand, H. Wiegartz, M. Wörrle, W. Wurster. Berlin 1975 (Ist. Forsch. 30),
- Borchhardt 1993a J. Borchhardt, Limyra. Zemuri Taşları, İstanbul 1999 (Çev. G. Yümer). Almanca aslı: Die Steine von Zemuri. Archäologische Forschungen an den verborgenen Wassern von Limyra, Wien 1992.
- Borchhardt 1993b J. Borchhardt, Die obere und die untere Grabkammer. Beobachtungen zu den Bestattungsbräuchen der lykischen Oberschicht, şurada: M. Kubelik – M. Schwarz (ed.), Festschrift für A. Machatschek zum 65. Geburtstag, Wien 1993, 7–22.
- Borchhardt 2000a J. Borchhardt, Dynasten und Beamte in Lykien während der persischen und attischen Herrschaft, in: R. Dittmann et al. (ed.), Gedenkschrift für P. Calmeyer, Variatio Delectat – Iran und der Westen, Münster 2000, 73–139.
- Borchhardt 2000b J. Borchhardt, *Murāza* aus der Dynastie der Harpagiden, Öjh 71, 2000, 21–38.
- Borchhardt 2004 J. Borchhardt, Das Fürstentum von Myra/Trysa in der Klasik, in H. Heftner, K. Tomaschitz (ed.), Ad Fontes, Festschrift für Gerhard Dobesh, Wien 2004, 379–400.
- Borchhardt – Neumann 2003 J. Borchhardt – G. Neumann – K. Schulz, Tuminehi/Tymnessos, Adalya 6, 2003, 21–89.
- Borchhardt et al. 2004 J. Borchhardt – H. Eichner – L. Kogler – M. Pesditschek – M. Seyer, Grabherr und Stifter. Die Grabmäler des *Hriχm̃ma* in Myra, Öjh 73, 2004, 15–52.
- Bosquet – Gauthier 1994 J. Bosquet – Ph. Gauthier, Inscriptions du Létôon de Xanthos, REG 107, 1994, 319–347.
- Bridges 1993 R. A. Bridges, The Rock-Cut Tombs and Sarcophagi, şurada: J. Morganstern, (ed.), The Fort at Dereagzı and Other Material Remains in Its Vicinity: From Antiquity to The Middle Ages, (Ist. Forsch. 40). Tübingen 1993, 91–113.
- Bruns-Özgan 1987 C. Bruns-Özgan, Lykische Grabreliefs des 5. Und 4. Jahr-

- hunderts v. Chr. (Ist.Mitt., Beiheft 33) Tübingen 1987.
- Bryce 1976 T. R. Bryce, Burial Fees in the Lycian Sepulchral Inscriptions, AS 26, 1976, 175–190.
- Bryce 1981 T. R. Bryce, Disciplinary Agents in the Sepulchral Inscriptions of Lycia, AS 31, 1981, 81–93.
- Bryce 1983 T. R. Bryce, Political Unity in Lycia during the “Dynastic Period”, JNES 42, 1983, 31–42.
- Bryce 1986 T. R. Bryce, The Lycians in Literary and Epigraphic Sources, Copenhagen 1986.
- Büyükkolancı et al. 1980 M. Büyükkolancı – C. İçten – J. Nollé, Einige Inschriften aus Ephesos, ZPE 40, 1980, 256–258.
- Carruba 1990 O. Carruba, Dynasten und Städte. Sprachliche und sonstige Bemerkungen zu den Namen auf den lykischen Münzen, şurada: Atken des II. Internationalen Lykien–Symposiums, Band 1, Wien 1990, 11–25.
- Childs 1981 W. A. P. Childs, Lycians Relations with Persians and Greeks in the Fifth and Forth Centuries Re-Examined, AS 31, 1981, 55–80.
- Chronz 1985 M. Chronz, Die Vita des heiligen Nikolaos Sionites. Übersetzung – Anmerkungen – Kommentar (Basılmamış doktora tezi, Würzburg Üniv.) 1985.
- Corsten 2008 Th. Corsten, Die Grabinschrift des Priesters Albasis in Myra, Adalya XI, 2008, 99–107.
- Çelgin 1997 A. V. Çelgin, Termessos Tarihi, İstanbul 1997.
- Çevik – Bulut 2010 N. Çevik – S. Bulut, İkinci Kazı Sezonunda Myra ve Limanı Andriake, şurada: N. Çevik (ed.) Arkeolojisinden Doğasına Myra/Demre ve Çevresi. Antalya 2010. 25–118.
- Çevik et al. 2010 N. Çevik – Ö. Çömezoğlu – H. S. Öztürk – İ Türkoğlu, Andriake Sinagogu ve Bölgede Yahudi Varlığı, şurada: N. Çevik (ed.) Arkeolojisinden Doğasına Myra/Demre ve Çevresi, Antalya 2010, 169–180.
- Dagron 1978 G. Dagron, Vie et miracles de Sainte Thècle. Texte grec, traduction et commentaire (Subs. Hag. 62), Brüksel 1972.
- Davies 1895 G. Davies, Greek Inscriptions from Lycia, JHS 15, 1895, 100–115.

- Delatte 1947 A. Delatte, *Les Portulans Grecs*, Liège–Paris 1947.
- Deltour – Levie 1982 C. Deltour – Levie, *Les Piliers funéraires de Lycie*, Publications d'histoire de l'art et d'archéologie de l'Université catholique de Louvain 31, 1982.
- Diamantaras 1889 A. S. Diamantaras, Ἀρχαία ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή ἐν Μύροις Λυκίας, *Ath.Mitt.* 14, 1889, 412–413.
- Diamantaras 1892 A. S. Diamantaras, ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΚ ΛΥΚΙΑΣ, *BCH* 16, 1892, 304–306.
- Diamantaras 1894 A. S. Diamantaras, ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΚ ΛΥΚΙΑΣ, *BCH* 18, 1894, 323–333.
- Dimitrova 2008 N. M. Dimitrova, *Theoroi and Initiates in Samothrace: The Epigraphical Evidence* (*Hesperia*, Suppl. 37). Princeton, 2008.
- Dönmez-Öztürk 2012 F. Dönmez-Öztürk, *Kentlerin Dili Yazıtlar. Myra ve Andriake*, *Aktüel Arkeoloji*, Mart–Nisan 2012, 124–129.
- Dunford 1991 S. Dunford, An Instance of the Lycian Name for Xanthos in *Caria Script*, *Kadmos* 30, 1991, 90–92.
- Dunst 1976 G. Dunst, *Inscript aus Myra*, *ZPE* 21, 1976, 90.
- EA *Epigraphica Anatolica. Zeitschrift für Epigraphik und historische Geographie Anatoliens.*
- Eichner 1990 H. Eichner, *Beiträge zur Interpretation lykischer Inschriften, şurada: Atken des II. Internationalen Lykien–Symposiums*, Band 2, 1990, 229–242.
- Engelmann 1985 H. Engelmann, *Die Zollinschrift von Myra*, *ZPE* 59, 1985, 113–119.
- Engelmann 2006 H. Engelmann, *Zur Lykiarchie*, *ZPE* 158, 2006, 183–186.
- Engelmann – Knibbe 1989 H. Engelmann – D. Knibbe, *Zollgesetz von Ephessos*, *EA* 14, 1989, 1–206, *Tafel I–XIV*.
- ETAM *Ergänzungsbande zu den Tituli Asiae Minoris.*
- FD III 1 *Fouilles de Delphes III, Fasikül 1: Inscriptions de l'entrée du sanctuaire au trésor des Athéniens*, ed. Émile Bourguet. Paris 1929.
- Feld 1975 O. Feld, *Die Kirchen von Myra und Umgebung*, şurada: J.

- Borchhardt (ed.), *Myra. Eine Lykische Metropole in antiker und byzantinischer Zeit*. Berlin 1975 (Ist.Forsch. 30), 398–424.
- Foss 1991 C. Foss, *Cities and Villages of Lycia in the Life of St Nicholas of Holy Sion*, GOTR 36, 1991, 303–339 (= C. Foss, *Cities, Fortresses and Villages of Byzantine Asia Minor*, Great Yarmouth – Norfolk – Great Britain 1996).
- Foss 1994 C. Foss, *The Lycian Coast in the Byzantine Age*, *Dumbarton Oaks Papers* 48, Washington 1994, 1–52 (= C. Foss, *Cities, Fortresses and Villages of Byzantine Asia Minor*, Great Yarmouth – Norfolk – Great Britain 1996).
- Franke – Nollé 1997 P. R. Franke – M. K. Nollé, *Die Homonoia-Münzen Kleinasiens und der thrakischen Randgebiete I. Katalog* (Saarbrücker Studien zur Archäologie und Alten Geschichte 10). Saarbrücken 1997.
- Fellows 1841 Ch. Fellows, *An Account of Discoveries in Lycia*. London 1841.
- Frei 1990 P. Frei, *Die Götterkulte Lykiens in der Kaiserzeit*, *şurada: ANRW II 18.3*, Berlin – New York 1990, 1729–1864.
- French 2000 D. French, *Inscriptions of Southern Lycia*, *Adayla* 4, 2000, 173–180.
- Gardner 1885 E. A. Gardner, *Inscriptions Copied by Cockerell in Greece.-II*, *JHS* 6, 1885, 340–363.
- Gökalp 202 N. Gökalp, *Oinoanda'dab bir Soy: Licinnii*, *şurada: S. Şahin – M. Adak (ed.), Likya İncelemeleri 1*, İstanbul 2002, 91–102.
- Grégoire 1922 H. Grégoire, *Recueil des Inscriptions grecques-chrétiennes d'Asie mineure I*, Paris 1922.
- Gregory 1993a T. E. Gregory, *The Ancient and Byzantine Coins*, *şurada: J. Morganstern, (ed.), The Fort at Dereagzı and Other Material Remains in Its Vicinity: From Antiquity to The Middle Ages* (Ist. Forsch. 40), 140–154. Tübingen 1993.
- Gregory 1993 T. E. Gregory, *The Coins* (Appendix I.Arap Yurdu), *şurada: J. Morganstern, (ed.), The Fort at Dereagzı and Other Material Remains in Its Vicinity: From Antiquity to The Middle*

- Ages (Ist.Forsch. 40), Tübingen 1993, 169–171.
- Grossmann – Severin 2003 P. Grossmann – H. G. Severin, Frühchristliche und byzantinische Bauten im südöstlichen Lykien. Ergebnisse zweier Surveys (Ist.Forsch. 46), Tübingen 2003.
- Harrison 1963 M. Harrison, Churches and Chapels of Central Lycia, AS 13, 1963, 117–151.
- Harrison 1979 M. Harrison, Lycian Survey 1978, şurada: R. Naumann et al., Recent Archaeological Research in Turkey, AS 29, 1979, 181–210.
- Harrison 2001 M. Harrison, Mountain and Plain. From the Lycian Coast to the Phrygian Plateau in the Late Roman and Early Byzantine Period. Edited by Wendy Young, Ann Arbor 2001.
- Heberdey – Kalinka 1897 R. Heberdey – E. Kalinka, Bericht über zwei Reisen im südwestlichen Kleinasien. Denkschriften, ÖAW, 45/1. Wien 1897.
- Hellenkemper – Hild 2004 H. Hellenkemper – F. Hild, Tabula Imperii Byzantini 8: Lykien und Pamphylien, Wien 2004 (Denkschr. ÖAW, phil.-hist. Kl. 320).
- Heubeck 1982 A. Heubeck, Zur lykischen Verbalflexion, şurada: J. Tischler (ed.), Serta Indogermanica, Festschrift für G. Neumann, 107–119. Innsbruck 1982.
- Hicks 1889 E. Hicks, Inscriptions from Casarea, Lydae, Patara, Myra, JHS 10, 1889, 46–85.
- Hill 1897 G. F. Hill, Catalogue of the Grek Coins of Lycia, Pamphylia and Pisidia, London 1897.
- Hogarth et al. 1888 D. G. Hogarth – M. R. James – R. Elsey Smith – E. A. Gardner, Excavations in Cyprus, 1887–88. Paphos, Leontari, Amargetti, JHS 9, 1888, 147–271.
- Houwink ten Cate 1961 P. H. J. Houwink ten Cate, The Luwian Population Groups of Lycia and Cilicia Aspera during the Hellenistic Period, Leiden 1961.
- IG XII 8 Inscriptiones Graecae XII 8. Inscriptiones insularum maris Thracici, (ed.) Carl Friedrich. Berlin 1909.
- IK Inschriften Griechischer Städte aus Kleinasien.

- İplikçioğlu 2006
Zwei Statthalter vespasianischer Zeit und die «Grosse»
Therme in Inschriften von Olympos (Lykien), *Anzeiger der
philosophisch-historischen Klasse der Österreichischen Aka-
demie der Wissenschaften* 141, 2006, 75–81.
- Ist.Forsch.
Istanboulser Forschungen. Deutsche Archäologisches Institut.
- Ist.Mitt.
Istanboulser Mitteilungen. Deutsche Archäologisches Institut.
- Jameson 1974
Sh. Jameson, *Aperlai*, şurada: *RE* suppl. 14, 1974, 51–52.
- Jameson 1980
Sh. Jameson, *The Lycian League: Some Problems in its Ad-
ministration*, şurada: *ANRW* II 7.2, 1980, 832–855.
- JHS
Journal of Hellenic Studies.
- JNES
Journal of Near Eastern Studies.
- JNG
Jahrbuch für Numismatik und Geldgeschichte.
- Jones 1992
C. P. Jones, *Foreigners in a Hellenistic Inscription of Rho-
des*, *Tyche* 7, 1992, 123–132.
- JRS
Journal of Roman Studies.
- Kalinka 1900
E. Kalinka, *Zur historischen Topographie Lykiens*, *Öjh* 3,
1900, 37–68.
- Keen 1998
A. G. Keen, *Dynastic Lycia. A Political History of the Lyci-
ans and Their Relations with Foreign Powers, C. 545–362
B.C.* Leiden – Boston – Köln 1998.
- Kjeldsen – Zahle 1975
K. Kjeldsen – J. Zahle, *Lykische Gräber. Ein vorläufiger
Bericht*, *AA* 1975, 312–350.
- Kirsten 1978
E. Kirsten, *Artemis von Ephesos und Eleuthera von Myra.
Mit Seitenblicken auf St. Nicolaus* 286tüde286f *Kommage-
ne*, şurada: *Studien zur Religion und Kultur Kleinasiens.*
Festschrib für F. K. Dörner zum 65. Geburtstag II. Leiden
1978, 457–488.
- Kokkinia 2000
Ch. Kokkinia, *Die Opramoas–Inschrift von Rhodiapolis.*
Euergetismus und soziale Elite in Lykien. (Antiquitas, Reihe
3, Band 40). Bonn 2000.
- Kolb 2008
F. Kolb, *Burg – Polis – Bischofssitz. Geschichte der Sied-
lungskammer von Kyaneai in der Südwesttürkei.* Mainz
2008.
- Kolb – Tietz 2001
F. Kolb – W. Tietz, *Zagaba: Münzprägung und politische
Geographie in Zentrallykien*, *Chiron* 31, 2001, 347–416.

- Kubitschek 1918 W. Kubitschek, Eine Inschrift des Speichers von Andriake Lykien, *şurada*: Wiener Numismatische Zeitschrift 51, 1918, 63–72.
- Laroche 1980 E. Laroche, Les Dieux de la Lycie classique d'après les textes Lycies, *şurada*: Actes du Colloque sur la Lycie Antique, Paris 1980, 1–6.
- Larsen 1945 J. A. O. Larsen, Representation and Democracy in Hellenistic Federalism, *Classical Philology* 40/2, 1945, 65–97.
- Larsen 1946 J. A. O. Larsen, Tituli Asiae Minoris, II, 522 and the Dating of Greek Inscriptions by Roman Names, *JNES* 5/1, 1946, 53–63.
- Larsen 1957 J. A. O. Larsen, Lycia and Greek Federal Citizenship, *şurada*: Symbolae Osloenses 33, 1957, 5–26.
- LBW Ph. Le Bas – W. H. Waddington, Inscriptions Grecques et Latines recueillies en Asie Mineure I–II, Paris 1870 (tıpkıbasım Hildesheim, New York 1972).
- Leadbetter et al. 2002 B. Leadbetter – R. L. Hohlfelder – A. Taşpınar, Hippolochos, Son of Apelles, and Aperlite from Simena, and the Aperlite Symphylity, *Mediterraneo Antico* 5, 2002, 269–281.
- Magie 1950 D. Magie, Roman Rule in Asia Minor I–II. Princeton 1950.
- Manganaro 1992 G. Manganaro, Due note tardoantiche, *ZPE* 94, 1992, 283–294.
- Marksteiner 1996 T. Marksteiner, Der Istlada Survey: Die Kampagne 1994, *AST* 13/2 (1995), Ankara 1996, 89–102.
- Marksteiner 1997 T. Marksteiner, Die Befestigte Siedlung von Limyra. Studien zur vorrömischen Wehrarchitektur und Siedlungsentwicklung in Lykien unter besonderer Berücksichtigung der klassischen Periode (Forschungen in Limyra 1), Wien 1997.
- Marksteiner – Konecny 1997 T. Marksteiner – A. Konecny, Der Istlada-Survey: Die Kampagne 1995, *AST* 14/2 (1996), Ankara 1997, 463–475.
- Marksteiner et al. 1998 T. Marksteiner – A. Konecny – B. Marksteiner, Der Istlada-Survey: Die Kampagne 1996, *AST* 15/2 (1997), Ankara 1998, 333–343.

- Marksteiner et al. 1999 T. Marksteiner – A. Konecny – B. Marksteiner, Der Istlada-Survey: Die Kampagne 1997, AST 16/2 (1998), Ankara 1999, 373–383.
- Marksteiner – Wörrle 2002 T. Marksteiner – M. Wörrle, Ein Atlas für Kaiser Claudius auf dem Bonda tepesi zwischen Myra und Limyra, Chiron 32, 2002, 545–569.
- Masuda 1995 T. Masuda, Church II on Gemiler Ada, şurada: S. Tsuji (ed.), The Survey of Early Byzantine Sites in Ölüdeniz Area (Lycia, Turkey). The first preliminary report, Osaka 1995, 62–71.
- McNicoll – Winikoff 1983 A. McNicoll – T. Winikoff, A Hellenistic Fortress in Lycia – The Isian Tower ?, AJA 87, 1983, 311–323.
- Melchert 2004 H. C. Melchert, Dictionary of Lycian Language, New York 2004.
- Mellink 1979 M. J. Mellink, Archaeology in Asia Minor, AJA 83, 1979, 331–344.
- Metzger 1979 H. Metzger, L’inscription Grecque, FdX VI: La stèle trilingue du Létôon, 1979, 29–47.
- Mitchell 2005 S. Mitchell, The Treaty between Rome and Lycia of 46 BC (MS 2070), şurada: R. Pinaud (ed.), Papyri Graecae Schøyen (Pschøyen I), 2005. 163–258.
- Mitford 1961 T. B. Mitford, Further Contributions to the Epigraphy of Cyprus, AJA 65, 1961, 93–151.
- MJH Mediterranean Journal of Humanities
- Morganstern 1983 J. Morganstern, (ed.), The Byzantine Church at Dereagzi and Its Decoraton, Ist.Mitt. 29, Tübingen 1983.
- Morganstern 1993 J. Morganstern, (ed.), The Fort at Dereagzi and Other Material Remains in Its Vicinity: From Antiquity to The Middle Ages, (Ist. Forsch. 40). Tübingen 1993.
- Morganstern – Wurster 1993 J. Morganstern – W. W. Wurster, Appendix I: Evidence of Habitation at Arap Yurdu, şurada: J. Morganstern (ed.), The Fort at Dereagzi and Other Material Remains in Its Vicinity: From Antiquity to The Middle Ages (Ist.Forsch. 40), 167–168, 172. Tübingen 1993.
- Mørkholm 1964 O. Mørkholm, The Classification of Lycian Coins before

- Alexander the Great, JNG 14, 1964, 65–76.
- Mørkholm – Neumann 1978 O. Mørkholm – G. Neumann, Die lykischen Münzlegenden, Nachrichten der Akademie der Wissenschaften in Göttingen 1978, 3–38.
- Mørkholm – Zahle 1972 O. Mørkholm – J. Zahle, The Coinage of Kuprilli. A Numismatic and Archaeological Study, ActaArch. 43, 1972, 57–113.
- Müller 1861 K. Müller, Geographi Graeci Minores, Vol. 2. (tıpkıbasım) Hildesheim-Zürich-New York 1990.
- Neumann 1974 G. Neumann, Ein weiterer Göttername in den Lykischen Inschriften, şurada: Mansel'e Armağan I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1974, 637–641.
- Neumann 1975 G. Neumann, Grabinschriften von Myra, in: J. Borchhardt (ed.), Myra. Eine Lykische Metropole in antiker und byzantinischer Zeit. Berlin 1975 (Ist.Forsch. 30) 150–156.
- Neumann 1979 G. Neumann, Neufunde lykischer Inschriften seit 1901, Denkschriften 135, ETAM 7, Wien 1979.
- Neumann 1993a G. Neumann, Neue Erkenntnisse zur lykischen Sprache. Apportionen zu lykischen Personennamen, şurada: I SympWien 1993, 35–38.
- Neumann 1993b G. Neumann, Zur lykischen Inschrift von Grab 6 (TL 80), şurada: J. Morganstern (ed.), The Fort at Dereazı and Other Material Remains in Its Vicinity: From Antiquity to The Middle Ages (Ist.Forsch. 40), 114–117. Tübingen 1993.
- Neumann 1996 G. Neumann, Griechische Personennamen in lykischen Texten, şurada: F. Blakolmer et al. (ed.), Fremde Zeiten. Festschrift J. Borchhardt, Band. 1, 145–151. Wien 1996.
- Neumann 2012 G. Neumann, Die Lykischen Grabinschriften von Limyra, şurada: J. Borchhardt – A. Pekridou-Gorecki (ed.), Limyra. Studien zu Kunst und Epigraphik in den Nekropolen der Antike, Wien 2012, 389–410.
- Nollé – Sayar 1983 J. Nollé – M. H. Sayar, Drei Inschriften aus Antiphellos, ZPE 52, 1983, 219–223.
- ÖAW Österreichische Akademie der Wissenschaften.
- OGIS Orientis Graecae Inscriptiones Selectae.

- Öjh
 Olçay – Mørkholm 1971
 Ormerod – Robinson 1914
 Ötüken 1998
 Öztürk 2010
 Öztürk 2011
 Paul-François 1882
 PECS
 Peschlow 1996
 Petersen – Luschan 1889
 RE
 Reitzenstein 2011
 RN
 Robert 1955
 Robert 1963
 Robert 1977
 Ross 1850
- Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Institutes.
 N. Olçay – O. Mørkholm, The Coinhoard from Podalia, Numismatic Chronicle 11, 1971, 1–29.
 H. A. Ormerod – E. S. G. Robinson, Inscriptions from Lycia, JHS 34, 1914, 1–35.
 S. Y. Ötüken, 1997 Yılı Demre–Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı, KST 20/2 1997 [1998], 481–503.
 H. S. Öztürk, Yazıtların Işığında Myra ve Çevresinin Antik Çağ Tarihi, şurada: N. Çevik (ed.) Arkeolojisinden Doğasına Myra/Demre ve Çevresi. Antalya 2010. 295–303.
 H. S. Öztürk, Muskar (Myra / Lykia) İki Yazıtı Addendum et Corrigendum, Colloquium Anatolicum X, 2011, 209–218.
 F. Paul-François, Inscriptions du Pirée, BCH 6, 1882, 278–282.
 The Princeton Encyclopedia of Classical Sites
 U. Peschlow, Die Burg von Myra, şurada: F. Blakolmer et al. (ed.), Fremde Zeiten. Festschrift J. Borchhardt, Band. 1, 209–226. Wien 1996.
 E. Petersen – F. v. Luschan, Reisen im südwestlichen Kleinasien II, Reisen in Lykien Milyas und Kibyratis, Wien 1889.
 Paulys Realencyclopädie der Classissischen Altertumwissenschaft.
 D. Reitzenstein, Die lykischen Bundespriester. Repräsentation der kaiserzeitlichen Elite Lykiens (Klio, Beihefte 17). Akademie Verlag 2011.
 Revue Numismatique
 L. Robert, Villes et Monnaies de Lycie, Hellenica X, 1955, 188–222.
 L. Robert, Noms indigènes dans l’Asie Mineure gréco-romaine I, Paris 1963.
 L. Robert, Monnaies hellénistique. I. Une monnaie de Rhodes contremarquée, II. L’argent d’Athènes stéphanéphore, RN 19, 1977, 7–47.
 L. Ross, Kleinasien und Deutschland. Halle 1850

- Rott 1908 H. Rott, Kleinasiatische Denkmäler aus Pisidien, Pamphylien, Kapodokien und Lykien. Leipzig 1908.
- Rousset 2010 D. Rousset, De Lycie en Cabalide. La convention entre les Lyciens et Termessos 291tüd d'Oinoanda (Fouilles de Xanthos X). Geneva 2010.
- Ruggieri 2005 V. Ruggieri, Nicholas of Sion and the Meeting of Cultures: the Literary Models, şurada: III. Uluslararası Likya Sempozyumu Sempozyum Bildirileri II. cilt, Antalya 2005. 657–664.
- Schuler 1998 Ch. Schuler, Ländliche Siedlungen und Gemeinden im hellenistischen und römischen Kleinasien (Vestigia 50), München 1998.
- Schuler 2005 Ch. Schuler, Die griechischen Inschriften von Phellos, MDAI (I) 55, 2005, 250–269.
- Schuler 2006 Ch. Schuler, Inschriften aus dem Territorium von Myra in Lykien: Istlada, Chiron 36, 2006, 395–451.
- Schuler 2007a Ch. Schuler, Augustus, Gott und Herr über Land und Meer. Eine neue Inschrift aus Tyberissos im Kontext der späthellenistischer Herrscherverehrung, Chiron 37, 2007, 383–403.
- Schuler 2007b Ch. Schuler, Ein Vertrag zwischen Rom und den Lykiern aus Tyberissos, şurada: Ch. Schuler (ed.), Griechische Epigrafik in Lykien, Wien 2007, 51–79.
- Schuler 2010 Ch. Schuler, Priester in Lykien: Eine neue Inschrift aus dem Territorium von Patara, ZPE 173, 2010, 69–86.
- Schweyer 1993 A.-V. Schweyer, Essai de definition des $\chi\omega\rho\alpha\iota$ de Telmessos et de Myra, şurada: Atken Lykien II/2, 39–42. Wien 1993.
- Schweyer 2002 A.-V. Schweyer, Les Lyciens et la mort. Une 291tüde d'histoire sociale (Varia Anatolica 14). Paris 2002.
- Seyer 2008 M. Seyer, Das Grabmal des Hurttuweti in Myra, Öjh 77, 2008, 335 – 362.
- SIG Sylloge Inscriptionum Graecarum.
- Sodini 1992 J.-P. Sodini, Restes byzantines au Sud de Fethiye (Makri, Telmessos) en Lycie occidentale, in: Euphrosynon 2, 1992, 549–560.
- Spier 1987 J. Spier, Lycian Coins in the “Decadrachm hoard”, şurada: I.

- Carradice (ed.) *Coinage and Administration in the Athenian and Persian Empires*, BAR 343, 1987, 29–37.
- Spratt – Forbes 1847 T. A. B. Spratt – E. Forbes, *Travels in Lycia, Milyas, and the Cibyratis, in Company with the Late Rev. E. T. Danieli* (Band I–II) London 1847.
- Şahin 1994 S. Şahin, *Die Inschriften von Arykanda*, IK 48, 1994.
- Şahin 1999 S. Şahin, *Epigraphische Mitteilungen aus Antalya I. Inschriften aus Pamphylien und Lykien*, EA 31, 1999, 37–52.
- Şahin 2005 S. Şahin, *Kragos Oros, Titanis Petra und der Apollontempel von Patara. Lokalisierungsversuche in der historischen Geographie Lykiens*, şurada: E. Olshausen – V. Sauer (ed.), *Die Landschaft und die Region. Stuttgarter Kolloquium zur Historischen Geographie des Altertums 9*, 2005 (*Geographica Historica*, cilt 26), Stuttgart 2009, 337–352.
- Şahin 2006 S. Şahin, *Der Disput der “viri docti” über die Lykiarchie gelöst? Dokumente von Lykiarchen aus der Familie der Dyonysii aus Neisa*, *Gephyra* 3, 2006, 29–47.
- Şahin 2007 S. Şahin, *Zwei Holzfäller und Wald in der Kartapis bei Neisa*, *Gephyra* 4, 2007, 37–45.
- Şahin 2008 S. Şahin, *Der neronische Leuchtturm und vespanischen Thermen von Patara*, *Gephyra* 5, 2008, 1–32.
- Şahin 2011 S. Şahin, *Parerga zum Stadiasmus Patarensis (5): STR 59 und Daseia von Bonda*, *Gephyra* 8, 2011, 55–63.
- Şahin – Adak 2007 S. Şahin – M. Adak, *Stadiasmus Patarensis. Itinera Romana Provinciae Lyciae. Monographien zur Gephyra, Band 1*, 2007.
- Ševčenko 1984 I. Ševčenko – N. P. Ševčenko, *The Life of Saint Nicholas of Sion*. Brookline, Massachusetts 1984.
- Ševčenko 1992 I. Ševčenko, *The Sion Treasure: The Evidence of the Inscriptions*, şurada: S. A. Boyd – M. M. Mango (ed.), *Ecclesiastical Silver Plate in Sixth-Century Byzantium*, *Dumbarton Oaks*, Washington, DC 1992, 39–56.
- Takmer 2002 B. Takmer, *Lykia Oroğrafyası*, şurada: S. Şahin – M. Adak (ed.), *Likya İncelemeleri 1*, İstanbul 2002, 33–51.
- Takmer 2006 B. Takmer, *Lex Portorii Provinciae Lyciae: Lykia Eyaleti*

- Gümrük Yasası (Basılmamış doktora tezi). Antalya 2006.
- Takmer 2007 B. Takmer, *Lex Portorii Provinciae Lyciae*. Ein Vorbericht über die Zollinschrift aus Andriake aus neronischer Zeit. *Gephyra* 4, 165–188.
- Thomsen – Zimmermann 2002 A. Thomsen – M. Zimmermann, Bericht über die Feldforschungen auf dem Gebiet von Kyaneai (mit den Siedlungen von Teimiussa und Tyberissos) in den Jahren 1999/2000, *AST* 19/2 (2001), Ankara 2002, 57–74.
- Treuber 1887 O. Treuber, *Geschichte der Lykier*, Stuttgart 1887.
- Trombley 1985 F. R. Trombley, Paganism in the Greek World at the End of Antiquity: The Case of Rural Anatolia and Greece, *The Harvard Theological Review*, vol. 78, no. 3/4 (Jul. – Oct., 1985, 327–352
- Troxell 1982 H. A. Troxell, *The Coinage of the Lycian League* (Numismatic Notes and Monographs 162). New York 1982.
- Tsuji 1995 S. Tsuji, General Description of Archaeological Sites Recently Surveyed near Ölüdeniz (Fethiye, Muğla), *şurada*: S. Tsuji (ed.), *The Survey of Early Byzantine Sites in Ölüdeniz Area (Lycia, Turkey)*. The first preliminary report, Osaka 1995, 1–22.
- Tüner 2002 N. Tüner, *Lykia'nın Yerleşim Coğrafyasında Yeni Lokalizasyonlar*, *şurada*: S. Şahin – M. Adak (ed.), *Likya İncelemeleri* 1, İstanbul 2002, 63–78.
- Vismara 1989 N. Vismara, Monetazione arcaica della Lycia II. La collezione Winsemann Falghera, *Glaux* 3, Milano 1989.
- Vismara 1996 N. Vismara, Monetazione arcaica della Lycia III. Le prime emissioni del *Wedri*, *Glaux* 6, Milano 1996.
- Wörle 1975a M. Wörle, Zum Wiederaufbau von Myra mit Hilfe des Lykiarchen Opramoas nach dem Erdbeben von 141 n. Chr., *şurada*: J. Borchhardt (ed.), *Myra. Eine Lykische Metropole in antiker und byzantinischer Zeit*. Berlin 1975 (Ist. Forsch. 30), 159–60.
- Wörle 1975b M. Wörle, Zwei neue griechischen Inschriften aus Myra zur Verwaltung Lykiens in der Kaiserzeit I. Maßnahmen des

- Quintus Veranius zur Reform des Urkundenwesens, şurada: J. Borchhardt (ed.), *Myra. Eine Lykische Metropole in antiker und byzantinischer Zeit*. Berlin 1975 (Ist. Forsch. 30), 254–286.
- Wörrle 1977 M. Wörrle, Epigraphische Forschungen zur Geschichte Lykiens I: Ptolemaios I. Und Limyra, *Chiron* 7, 1977, 43–66.
- Wörrle 1978 M. Wörrle, Epigraphische Forschungen zur Geschichte Lykiens II: Ptolemaios II. und Telmessos, *Chiron* 8, 1978, 201–246.
- Wörrle 1988 M. Wörrle, Stadt und Fest im kaiserzeitlichen Kleinasien. Studien zu einer agonistischen Stiftung aus Oinoanda (Vestigia 39), München 1988.
- Wörrle 1990 M. Wörrle, Bemerkungen zu einem Inschriftfragment aus der Nikolaoskirche in Myra, *Ist. Mitt.* 40, 1990, 257–258.
- Wörrle 1995 M. Wörrle, Epigraphische Forschungen zur Geschichte Lykiens V: Die griechische Inschriften aus Limyra, *Chiron* 25, 1995, 387–417.
- Wörrle 1996 M. Wörrle, Ein Weihaltar aus Kilepe/Yeşilköy, şurada: *Fremde Zeiten. Festschrift für Jürgen Borchhardt zum sechzigsten Geburtstag am 25. Februar 1996*, Band I, 153–160. Wien 1996.
- Wörrle 1999 M. Wörrle, Epigraphische Forschungen zur Geschichte Lykiens VII. Asarönü, ein Peripolion von Limyra, *Chiron* 29, 1999, 353–370.
- Wörrle 2004 M. Wörrle, Ermandyberis von Limyra, ein prominenter Bürger aus der Chora, şurada: (ed. F. Kolb) *Chora und Polis. Schriften des Historischen Kollegs Kolloquien* 54, 291–302. München 2004.
- Wörrle 2012 M. Wörrle, Die griechischen Sepulkralinschriften von Limyra, şurada: J. Borchhardt – A. Pekridou-Gorecki (ed.), *Limyra. Studien zu Kunst und Epigraphik in den Nekropolen der Antike*, Wien 2012, 411–457.
- Wurster 1975 W. W. Wurster, Die Ruinen oberhalb von Yukarı Beymelek, şurada: J. Borchhardt (ed.), *Myra. Eine Lykische Metropole in antiker und byzantinischer Zeit*. Berlin 1975 (Ist. Forsch.

- 30), 87–89.
- Wurster 1993 W. W. Wurster, The Lycian Fortress, Its Relationship to Other Lycian Stronghold, a Discussion of Its Date and Its Strategic Significance, *şurada*: J. Morganstern (ed.), The Fort at Dereagzı and Other Material Remains in Its Vicinity: From Antiquity to The Middle Ages (Ist.Forsch. 40), 55–57. Tübingen 1993.
- Zahle 1979 J. Zahle, Lykische Felsgräber mit Reliefs aus dem 4. Jahrhundert v. Chr. *JbDAI* 94, 1979, 245–346.
- Zahle 1980 J. Zahle, Lycian Tombs and Cities, *şurada*: Actes du Colloque sur la Lycie Antique, 37–49. Paris 1980.
- Zgusta 1964 L. Zgusta, Kleinasiatische Personennamen. Prag 1964.
- Zgusta 1984 L. Zgusta, Kleinasiatische Ostnamen. Heidelberg 1984.
- Zimmermann 1992 M. Zimmermann, Untersuchungen zur historischen Landeskunde Zentrallykiens (*Antiquitas*, Reihe 1, Abhandlungen zur Alten Geschichte 42), Bonn 1992.
- Zimmermann 2002 M. Zimmermann, Trebendai, *şurada*: Der Neue Pauly. Enzyklopädie der Antike, Band 12/1, 776. Stuttgart – Weimar 2002.
- Zimmermann 2003 M. Zimmermann, Feldforschungen auf dem Gebiet der Antiken Polis Kyaneai und in Tyberissos sowie Teimiussa, *AST* 20/2 (2002), Ankara 2003, 23–27.
- Zimmerman 2007 M. Zimmermann, Die Archiereis des lykischen Bundes. Prosopographische Überlegungen zu den Bundespriestern, *şurada*: Ch. Schuler (ed.), Griechische Epigraphik in Lykien. Eine Zwischenbilanz, *ÖAW* 354 (Ergänzungsbände TAM Nr. 25), Wien 2007, 111–120.
- ZPE Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik.

DİZİN

Antik ve Modern Yer Adları

- Adrasan, 131, 140, 163
- Akalissos, 95, 105, 128, 129, 151, 153, 154, 162, 166
- Alacadağ, 9, 94, 95, 97, 98, 104, 107, 132, 136, 140, 141, 143, 146, 154, 163, 167, 173, 174, 185
- Alacahisar, 6, 96, 99, 100, 101, 105, 111, 129, 130, 135, 140, 146, 147, 155, 156, 163, 164, 185
- Alakilise, 6, 96, 97, 101, 102, 110, 112, 114, 115, 132, 133, 134, 135, 155, 156, 157, 159, 163, 164, 185
- Andriake, 1-3, 37, 41-43, 47, 49, 50, 51, 54, 56, 57, 60-62, 65, 77, 79, 83, 89-93, 96, 117, 120, 128, 136, 158, 168, 177, 178, 179, 182, 184-189
- Andronikos, 129, 137, 140, 162, 165, 166
- Antiphellos, 19, 26, 37, 59, 72, 73, 77, 81, 138, 163, 165, 186
- Aperlai, 31, 32, 64, 73, 77, 87, 169, 186
- Apollonia, 19, 27, 31, 32, 37, 64, 169, 234
- Araksa, 30, 44, 46
- Arapyurdu, 96, 97, 102, 103, 104, 146, 147, 150, 166, 167, 169, 170, 185
- Arnabanda, 96, 129, 132, 162, 163, 166
- Arneai, 3, 5, 26, 34, 57, 62, 63, 76, 82, 84, 92, 97, 101, 105, 106, 107, 108, 110, 113, 114, 130, 136, 140, 143, 146, 150, 151, 153, 160, 163, 164, 171, 174, 177
- Arykanda, 43, 69, 76, 130, 145, 146, 149, 151, 170, 177
- Arykandos, 34, 177, 186
- Asarbelen, 89, 114, 115, 116, 130, 133, 138, 146, 148, 149, 159, 160, 165, 166, 167, 170
- Asarcık, 6, 100, 105, 110, 129, 132, 146, 154, 155, 156, 162, 177, 185
- Asarönu, 40, 79
- Avşar Tepesi, 19, 31, 32
- Ayıveliler, 104
- Balaklava Limanı, 143
- Balboura, 45, 48, 57
- Batı Lykia, 5, 19, 26, 30, 34-36, 39, 40, 43, 45-47, 75, 109, 142, 181, 182
- Belen/Belos, 2, 94, 97, 105, 106, 107, 137, 154, 164, 165, 167, 172, 176, 184, 185
- Belören/Muskar, 80, 97, 101, 114, 118, 138, 157, 159, 166
- Beymelek, 2, 105, 106, 116, 117, 118, 157, 158, 165, 175, 176
- Bezirgân Ovası, 174
- Bonda Tepesi, 73, 94, 139, 162, 167, 172, 175, 180, 184
- Boubon, 48, 57

- Çağman, 6, 26, 84, 97, 106, 107, 111, 114, 136, 164, 171, 177
- Çam Dağı, 96, 99, 100, 101, 111, 135, 140, 147, 155
- Çamlıbel, 177
- Damasei, 130, 132, 138, 160, 163, 165, 166
- Damyani, 176
- Daseia, 93, 179
- Demre Çayı/Vadisi, 4, 9, 24, 92, 97, 98, 99, 102, 103, 108, 136, 140, 147, 150, 159, 161, 162, 167, 168, 169, 170, 171, 175, 177, 185, 192
- Dereağzı, 3, 7, 102, 104, 108, 109, 113, 114, 133, 136, 144, 147, 150, 156, 160, 167, 168, 169, 174, 177, 184
- Devekuyusu, 109, 110, 131, 132, 133, 134, 138, 159, 160, 161, 163, 165
- Dikmen, 110, 133, 156, 157, 164
- Dinek Tepe, 172, 184
- Doğu Lykia, 4, 25, 26, 30, 36, 37, 39, 40, 42, 43, 45, 46, 47, 57, 75, 128, 139, 182
- Edrasa, 131, 140, 163, 166
- Eğridere, 119, 167, 169, 175, 184
- Elmalı Ovası, 57, 91
- Eneanda, 131
- Eşa Alan/Eşşek Alan, 110
- Fethiye, 91, 142, 143, 145
- Finike, 37, 42, 105, 107, 165, 168, 175, 179
- Gagai, 72, 186
- Gâvur Yolu, 105, 110, 111, 114, 136, 140, 141, 160, 163, 166, 176, 177
- Gavuristan, 134
- Gemiler Ada, 142
- Gödeme, 110, 111, 133, 164, 167, 176
- Gökçeören, 138, 165, 174
- Gökkaya Limanı, 121, 122
- Güceymen, 6, 106, 108, 171
- Günağı, 112, 113, 134, 157, 164
- Gürses, 19, 98, 118, 119, 148, 150, 167, 169, 184
- Hemalissoi, 110, 111, 131, 132, 134, 138, 154, 158, 159, 160, 161, 163, 166
- Hoyran, 19, 72, 169, 184
- Idebessos, 31
- Isinda, 19, 35, 64, 169, 234
- Ision, 7, 117, 175
- Istlada, 98, 120, 121, 122, 168, 184, 267, 268, 269, 270
- İnişdibi (Istlada yakınlarındaki) 122, 123; (Çağman yakınlarındaki) 107, 136, 171, 177
- Kadyanda, 19, 22, 30, 35, 40, 70
- Kaisar Dağı, 129, 132, 139, 162, 163, 166
- Kaklık, 139, 162, 175, 259
- Kandyba, 31, 34, 108, 136
- Kapaklı, 120
- Karabel, 7, 99, 100, 105, 107, 109, 110, 111, 112, 114, 129, 132, 134, 135, 136, 140, 146, 153, 154, 155, 159, 160, 161, 162, 163, 166, 176
- Karabol, 107, 171
- Karacaören, 112, 113, 116, 134, 157, 164

- Karadağ, 104, 108, 113, 114, 171, 282
- Karkabo, 95, 101, 132, 133, 134, 136, 143, 154, 155, 156, 157, 162, 163, 164, 166, 185
- Kasaba Çayı, 144, 156
- Kasaba Ovası, 3, 6, 9, 11, 94, 105, 108, 111, 113, 136, 167, 168, 169, 171, 184
- Kastellon, x, xii, 110, 130, 131, 132, 133, 138, 142, 143, 154, 158, 159, 160, 161, 163, 165, 166
- Kaunos, 54, 91, 93, 219
- Kausai, x, xii, 110, 133, 143, 154, 156, 157, 163, 164, 166
- Kekova, 83, 124
- Kendema, 111, 133, 164, 166, 167
- Kırbıs/Kıbrıs Vadisi, 11, 92, 169, 184
- Kibyra, 44, 45, 48, 187
- Kibyratis, 48, 292
- Kilepe, 177, 296
- Kilise Alanı, 119, 150
- Korba, 32, 134, 164
- Korydalla, x, xii, 75, 81, 82, 135, 186, 241
- Köristan, 134, 164
- Köşkerler, 110, 114, 141, 160, 167, 176, 177
- Köybaşı, 19, 32, 33
- Kragos, 5, 46, 75, 186
- Kroba, 133, 134, 164, 166
- Ksanthos, ix, 4, 5, 8, 19, 22, 23, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 49, 50, 55, 57, 58, 63, 67, 69, 70, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 84, 86, 88, 92, 123, 178, 181, 182, 183, 184, 186, 187, 188
- Kyaneai, ix, xii, 11, 33, 64, 72, 74, 78, 80, 82, 83, 87, 98, 108, 116, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 134, 136, 147, 150, 164, 169, 174, 184, 236, 242, 243, 244, 246, 274, 275, 277, 279, 282, 288, 294, 297
- Kyparissos, 134, 164, 166
- lagün/dalyan, 118, 141, 144, 156, 157, 158, 159, 164, 179, 180, 185
- Limyra, ix, xi, 3, 5, 18, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 39, 40, 42, 43, 45, 47, 49, 55, 58, 63, 70, 73, 75, 79, 84, 88, 93, 94, 102, 108, 109, 117, 124, 128, 140, 147, 151, 172, 174, 175, 177, 179, 181, 183, 184, 186, 187
- Masikytos, xi, 1, 5, 46, 75, 151, 175, 182, 186
- Mastaura, 108, 109
- Milyas, 29, 91
- Muskar/Belören, x, 80, 89, 101, 105, 107, 109, 110, 111, 114, 115, 116, 118, 119, 130, 133, 136, 138, 140, 146, 148, 149, 150, 153, 157, 159, 160, 161, 163, 165, 166, 167, 169, 170, 171, 176, 185
- Myndos, 65, 70, 197
- Myros Potamos (bkz. Demre Çayı), 9, 144, 185
- Nautes, x, xii, 134, 138, 143, 144, 154, 156, 158, 159, 164, 166, 185
- Nea Kome, x, xii, 113, 134, 135, 143, 154, 156, 157, 164, 166
- Neisa, 76, 91
- Nikapo, 135, 164, 166
- Oinoanda, 45, 46, 48, 57, 58, 76, 77, 131, 141

- Olympos, 47, 48, 49, 186, 187
- Orta Lykia, ix, 2, 3, 5, 9, 19, 20, 27, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 39, 47, 109, 113, 147, 162, 174, 181, 185
- Ortaasarı, 73
- Ölüdeniz, 142, 143, 145
- Partaessos, x, xii, 117, 135, 143, 154, 156, 157, 158, 164, 166
- Patara, ix, xi, 5, 19, 31, 32, 33, 40, 42, 43, 47, 49, 50, 51, 52, 54, 55, 57, 58, 60, 61, 70, 74, 75, 76, 77, 81, 88, 92, 174, 178, 182, 183, 186, 187, 188, 189
- Pharroa, 96, 101, 111, 135, 145, 147, 153, 164, 166
- Phaselis, 26, 29, 34, 37, 45, 48, 75, 76,
- Phellos, 19, 30, 31, 32, 34, 36, 42, 72, 119, 174
- Pinara, 19, 31, 34, 35, 47, 49, 88, 186, 187
- Plakoma, 60, 89, 95, 107, 132, 135, 136, 140, 162, 164, 166
- Plenion, x, xii, 95, 106, 137, 154, 162, 164, 165, 166, 185
- Presbaion, 129, 137, 140, 162, 165, 166
- Rhabbamousa, 106, 137, 165, 166
- Rhodiapolis, x, xii, 22, 33, 34, 74, 75, 76, 81, 82, 86
- Sabandos, 95, 110, 130, 132, 138, 159, 160, 163, 165, 166
- Serede, 35
- Serine, 116, 134, 138, 143, 154, 158, 159, 165, 166
- Seroiata, 35, 138, 165, 166
- Seyret, 19, 138, 165
- Sibinos, 139, 165, 166
- Side, 35, 48, 60, 183
- Sidek, 21, 174
- Sidyra, 76, 186
- Simena, 32, 64, 73, 89, 98, 121, 149, 169, 186
- Soklai, 139, 165, 166
- Soura, x, xii, 2, 63, 86, 88, 89, 98, 118, 119, 167, 169, 175, 184
- Söğle, 139, 165, 166
- Stratiotes, 131, 139, 140, 162, 166
- Symbolon, x, xii, 134, 135, 141, 142, 143, 144, 154, 156, 158, 164, 166, 185
- Taşdibi, 178
- Teimiussa, ii, iv, vii, x, 21, 33, 35, 51, 81, 83, 84, 100, 101, 126, 127, 128, 129, 130, 150, 171, 186, 212, 275, 278
- Telmessos, 26, 29, 30, 32, 34, 35, 40, 45, 51, 58, 65, 75, 79, 142, 186
- Termessos, 46, 78, 141
- Tirmısın, 123, 124, 127
- Tlos, 2, 20, 31, 34, 35, 40, 47, 49, 58, 70, 71, 74, 75, 84, 88, 141, 187, 218, 235, 240, 244, 256
- Tokluca Çayı, 108, 144, 156
- Tore de Stalimure, 178
- Tragalassos, x, xii, 4, 43, 95, 98, 104, 114, 115, 128, 135, 145, 146, 147, 148, 149, 151, 153, 154, 157, 162, 166, 169, 170, 184, 185
- Trebendai, x, xii, 4, 80, 89, 115, 116, 119,

126, 130, 132, 138, 143, 147, 148, 149,
150, 151, 154, 158, 159, 165, 166, 167,
169, 170, 171, 184, 185
Tristomon (Teimiussa/Üçağız), 98, 121,
123, 124, 127
Tuminehi, 19, 32, 34
Turant Asarı, 97, 114, 115, 116, 138, 157,
159, 171
Tyberissos, ix, xii, 50, 79, 80, 82, 83, 98,
99, 123, 124, 125, 126, 127, 168, 184,
Tymnessos (Tuminehi), 31, 33, 35, 85
Üçağız, x, 98, 121, 124
Yavu, 9, 33, 82, 97, 127, 128, 167, 169,
184, 282
Yazır, 130, 163
Yeşilköy (Kilepe), 177
Yılanbaşı, 97, 112, 116, 117, 135, 146,
157, 158, 164, 167, 169, 171
Zagaba, 19, 27, 31, 32, 34, 37
Zeytin, 101, 118, 131, 165

Şahıs Adları

Agathe, 66, 201
Agrippina, 51, 215
Agrippinus, 74, 247, 248
Aiskhrion, 71, 267
Aiskhylos, 71, 267
Albasis, 67, 68, 87, 88, 202, 203
Aleksandros, 68, 70, 71, 74, 212, 226, 227,
253, 254, 263, 277
Aleksion, 71, 227
Amyntas, 65, 88, 233, 243, 244, 245
[..]andros, 70
Anthousa, 68, 70, 184, 204

Antigonos, 63, 64, 66, 120, 201, 231, 241,
263, 264
Antipatros, 68, 210
Aphphia, 278
Apñnātama, 20, 190
Apollonios, 46, 70, 73, 107, 211, 218, 222,
233, 251, 262, 266
Appharous, 69, 224
Arcadius, 62, 228
Argaios, 67, 231
Aristoteles, 68, 210
Arkhedemos, 66, 125, 201, 273, 274
Arkhon, 63, 68, 214
65, 69, 70, 72, 197, 211, 224, 235, 247,
266, 270
Artemidoros, 47, 89, 187
Artemisia, 66, 67, 209
Arttuñpara, 22, 35, 36, 37
Assas, 259
Athenagoras, 120, 266
Augustus, ix, xii, 50, 56, 79, 83, 119, 168,
214, 215, 216, 228, 259, 273, 293
Autophradates, 35, 36, 37
Berenike, 67
Brakasanoa, 263
Brutus, 1, 47, 49, 50, 178, 187, 188
Caracalla, 60
Claudius, 51, 52, 53, 64, 73, 74, 76, 77,
139, 162, 169, 172, 174, 175, 176, 180,
182, 215, 218, 233, 234, 235, 248, 249,
259, 289
Constantinus, 61, 90, 226, 227
Coresius, 262

- Daparas, 65, 196
- Dapasas, 72, 77, 232, 233
- Daphne, 68
- Daphnis, 72, 245, 252
- Ddaqasa, 21, 192, 193
- Ddepñewew, 23, 24, 196, 197
- Deksiphanes, 67, 68 70, 231
- Demeas, 231
- Demetrios, 71, 141, 144, 158, 233, 257, 266, 268, 270, 279
- Demostenes, 72, 247
- Dikaiarkhos, 66, 68, 201, 226
- Dionysios, 68, 92, 204
- Domitianus, 55, 56, 77, 204, 221
- Drusus, 51, 215, 259
- Drusilla, 216
- [.]eburehi, 194
- Epaphras, 271
- Epaphrodeitos, 125, 224, 274, 275
- Epidarsasis, 69, 224
- Epiktesis, 70
- Epoutianos, 278
- Erimñnuha, 20, 190
- Ermakotos, 270
- Eripidemonis, 270
- Esedepłēmi, 20, 25, 190
- Euagoras, 66, 67, 68, 201, 206, 207, 208, 209
- Euainetos, 260, 261
- Euelthon, 231, 262
- Euepes, 63, 70
- Eunomos, 231, 266
- Eutolmius, 57, 62, 228, 229
- Eutykhes, 72, 244, 266
- Eutykhion, 72, 245, 246
- Eutykhos, 67, 80, 148, 206, 276
- Gaius Caristianus Fronto, 56, 221
- Genethlios, 68, 203, 204
- Gerasimos, 262
- Germanicus, 51, 214, 215, 259
- Gordianus, 59, 85, 87, 88, 136, 183
- Gratianus, 228
- Hadrianus, 56, 178, 182, 221
- Haḡāna, 23, 194
- Helene, 69, 224, 240
- Helikonos, 229
- Herakleites, 68, 226
- Hermagoras, 68, 226, 260, 268
- Hermakotas, 68, 225, 226
- Hermapias, 68, 225, 226, 268
- Hierodotos, 68, 226
- Hikesios, 68, 226
- Hippolokhos, 64, 68, 73, 226, 233, 234, 272
- Honorius, 62, 280
- Hriḡm̃ma, 21, 36, 191, 192, 283
- Hurttuwet, 14, 18, 23, 25, 36, 63, 193, 194, 293
- Huzeimi, 23, 25, 194
- Huzetēi, 24, 195
- Ia, 70, 73, 210, 252
- Iason (Kyaneailı zengin) 58, 59, 72, 75, 83, 87, 148, 149, 182, 183
- Iason (Idamaksas oğlu), 64, 68, 225; (Lykeinos oğlu) 72, 246; (Iasonis'in babası) 73, 233; (Rhodippos oğlu) 128,

- 212, 280; (Ptolemaios Iason) 245;
(Claudius Iason) 248; (Athenagoras'in
babası) 266
- Iasonis, 73, 233
- Idamaksas, 64, 68, 225
- Iobates (phyle adi), 231
- Ione, 73, 252
- Iulius Titianus Phantias, 80
- Iunia Theodora, 51, 256
- Iusua, 229
- Kallikrates, 79, 225
- Kallistrates, 72, 244
- Keisos, 65, 196
- Kbijêtezi, 24
- Kendas, 175, 2659
- Khresimos, 70
- Kleopatra, 70, 211
- Kraes, 70, 211
- Krantor, 71
- Krateros, 74, 244
- Ktetos, 278
- Kuprlli, 27, 29, 31, 32, 33, 34, 38, 290
- Lais, 66, 67, 209
- Lalla, 80, 125, 275, 276
- Lentulus Spinther, 1, 47, 49, 77
- Leon, 68, 275
- Licinnius Longus, 58, 235, 236
- Lusãñtra/Lusãtra 21, 36, 192
- Lykeinos, 72, 245
- Lykios, 71, 231
- Lykios Tlepolemos, 71
- Lykiskos, 231
- Lysandros, 21, 22, 25, 181, 235
- Lysanias, 68, 226
- Lysimakhis, 73, 233
- Lysimakhos, 64, 68, 226, 264, 275
- Makedonios Romanos, 229
- Makha, 73, 233
- Maximianus, 62, 227
- Mandrobos, 269, 270
- Mareinos, 66
- Mase, 66, 67, 210
- Mausolos, 38
- Melesandros, 33, 37, 181
- Melinna, 74, 243, 244
- Menemakhos, 68, 226, 268, 269
- Menippos, 66, 67, 210
- Menodotos, 72, 247
- Metrodoros, 57, 70, 211
- Mithrapata, 33, 35, 36
- Moles, 74, 249, 250
- Moskhion, 65, 196
- Moskhos, 68, 226, 267, 268
- Musχχα, 22, 24, 193
- Myndos, 65, 70, 197
- Myrisse, 67, 206
- Nanne, 244, 271
- Nannes, 70
- Narkissos, 69, 224, 225
- Negi[nete?], 70, 213
- Neikios, 70
- Neira, 74
- Nemesius, 226
- Nero, 3, 53, 54, 55, 178, 215, 219
- Nerva, 56, 204
- Nikapo, 135, 164, 166
- Nike, 68, 70, 208
- Nymphe, 72, 232

- Onemis, 200
 Onesimos, 256, 257
 Opl[e]ndis, 67, 205, 206
 Opramoas, xi, 52, 58, 59, 60, 64, 65, 74, 75, 76, 81, 86, 88, 182, 183, 222, 238, 240, 250, 288, 295
 Ordanis, 65, 196
 Osseos, 73, 233
 Pan[phi]los, 76, 251
 Pappos, 71, 256, 257
 Parmeniskos, 65, 196
 Parthenous, 271
 Paua, 66, 72, 201, 245, 247
 Pauase, 72, 232, 233
 Pausanias, 68, 71, 141, 226
 Pedbaasas/Pedbeas, 85, 197, 198
 Perikle, 21, 22, 25, 26, 28, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 63, 102, 108, 109, 124, 147, 181
 Philippos, 63, 68, 208, 241, 242, 243
 Phirmos, 70
 Piksodaros, 4, 38, 262
 Platon, 68, 268, 269, 270, 271, 272
 Polykrites, 63, 68, 214
 Polyperkhon, 66, 67, 209
 Poseidonios, 66
 Prokle, 231
 Ptolemaios, 1, 39, 40, 42, 44, 45, 46, 63, 64, 68, 72, 77, 108, 109, 117, 147, 151, 177, 186, 210, 225, 231, 234, 235, 245, 295, 296
 Ptomais, 72, 247
 Quintia, 73, 233
 Quintus Veranius, 52, 174, 218, 259, 295
 Rhoda, 68, 70, 184, 205
 Rhodippos, 70, 210, 270, 278
 Satyros, 67, 71, 231
 Sedeples, 66, 67, 209
 Semute, 20, 190
 Serapion, 71, 256, 261, 269
 Sionlu Nikolaos, x, 4, 5, 60, 61, 80, 89, 94, 97, 98, 100, 101, 107, 110, 111, 113, 124, 128, 135, 139, 140, 141, 143, 144, 145, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 164, 170, 173, 178, 185
 Soteris, 68
 Stomon, 72, 77, 232, 233
 Straton, 65, 196
 Sttule, 21, 191
 Symmakhos, 231
 Symmasis, 200
 Synergos, 68, 204
 Synpherousa, 68, 70, 184, 205
 Tandasis, 67, 231
 Taugias, 67, 202, 203
 Teblilabe, 198, 199
 Tebursseli, 21, 22, 36, 63, 181
 Tedisbes, 261
 Teimetikos, 69, 70, 225
 Telemakhos, 76, 182, 248, 249
 Thalie, 70, 278
 Themison, 68, 226
 Theodora, 51, 70, 226
 Theodosios, 229
 Theodosius, xi, 62, 102, 183
 Theodote, 229

Thrasymakhos, 261
 Timokrates, 72, 232, 233
 Titus, 55, 56, 220, 221
 Tlepolemos, 72, 81, 243, 245
 Toalis, 72, 247
 Toniallis, 72, 247
 Traianus, 56, 74, 77, 80, 126, 204, 247, 248, 275
 Trbbēnimi, 33, 34
 Triendasis, 66, 67, 209
 Trokondas, 72, 247, 270
 Tydeus, 66, 67, 209
 Upazi, 22, 193
 [.]urttija, 22, 25, 63, 192, 193
 Valens, 62, 227, 228
 Valentinianus, 62, 228
 Valerianus, 59, 183
 Valerius, 70
 Veranius, 2, 52, 53, 54, 81, 216, 243
 Vespasianus, 55, 220
 Wazzije, 21, 190
 Zosime, 68, 204, 246
 Xatm̃mã, 23, 195
 Xlppasi, 22, 192
 Xssēnzija, 22, 25, 192
 Xumetije, 21

Kült Adları ve Terimler

asylia, 49, 88, 255
 Eleuthera (Artemis), viii, x, 58-61, 63, 65, 81, 86, 88-90, 116, 136, 171, 183, 205, 237, 238, 241, 261, 264
 Eleuthera Myrike, 86, 241

Eleuthera Trebendatike, viii, x, 86, 89, 90, 116, 148, 149, 171, 261
 Hekate, viii, 49, 88, 255
 Heledi, 83, 84, 195
 Leto, 38, 40, 43, 81, 85, 86, 141, 199, 232, 240, 241, 249
 mahanahidi, 22, 25, 63, 193
 panegyris, 59, 65, 75, 87, 88, 240, 243
 Pddēχba, 83, 84, 195
 Proimoi Theoi, 66, 85, 86
 Sinagog, 61, 62, 184
 Soura Apollon Tapınağı, 88, 89, 264, 265
 Tesm̃mi, 83, 84, 195
 Traqqas, 26, 83, 84, 191
 Tykhe, viii, 88, 239
 Zeus, 35, 64, 85, 198-200, 234

Lykçe, Yunanca ve Latince Terimler

agonothetes, 59, 63, 65, 75, 249, 264
 anabos, 140, 141
 arkhieieia, 53, 76, 77
 arkhieieus, 52-54, 58, 72, 77, 80
 arkhiphylakes, 46
 bouleutika, 64 69, 70, 183, 224
 demosioi, 54
 demotika, 64 69, 70, 183, 224
 ephebos, 18, 64, 225
 gerousia, 64, 82, 111, 117, 122, 125, 126, 204, 213, 240, 244, 246, 260, 272, 275, 277
 grammateia, 53, 63, 76, 77
 grammateus, 3, 54, 237, 249
 granarium, 56, 57, 90, 92, 136, 182, 214

gymnasiarkhes, 63, 64, 68, 70, 225, 234, 264
 gymnasium, 41, 64, 238, 240
 homonoia, 60, 183
 horreum, 41, 56, 57, 62, 92, 215, 216, 219, 226
 horrearius, 57, 70, 211
 hyparkhes, 64, 234, 249
 isopoliteia, ix, xii, 40, 41, 63, 67, 77, 79, 86, 182, 184, 231
 itlehi tr̃mmili huwedri, 25, 26, 29, 36, 45, 191, 194
 kitharephoros, 56, 66, 201, 204, 261, 26
 Lykiarkhes, ix, 6, 46, 47, 50, 52, 53, 58, 72, 73, 75, 76, 77, 92, 182, 233, 234, 235, 237, 247, 248, 251

Λύκιοι καὶ συντελεῖς (Lykioi kai synteleis), 4, 26, 29, 39, 40, 45
 murex/purpur, x, 90
 myrh, 90
 paradoksos, 71, 256, 257
 perioikos, 38, 39, 40, 45, 79
 peripolion, 40, 41, 78, 79, 182, 184, 232
 prytanis, 63, 125, 223, 231, 242, 243, 249, 264
 Stadiasmus Patarensis, 3, 51, 54, 112, 117, 139, 174, 280, 294
 strategos, 47, 50, 52, 77, 249
 symmakhia, 43, 145
 sympoliteia, ix, xii, 50, 64, 73, 79, 80, 81, 82, 83, 106, 124, 125, 126, 148, 150, 169, 170, 234

YAZIT REFERANSLARI

Alkan 2011b			4303e 3b	T 20	85
111–113	T 123	117, 142, 152,	4303i	T 127	120
		154, 157, 159	4303k	T 128	120
Balland 1981			Corsten 2008		
167–171 nr. 65	T 99	75	99–107	T 21	66, 86
173–185 nr. 66		75	Çelgin 1997		
185–224 nr. 67	T 88	59	28		40, 78
281 nr. 92	T 101	76	Çevik et al. 2010		
Bean 1948			177 nr. 1	T 75	61, 62, 184
46–56 nr. 11		44	177 nr. 2	T 76	61, 62, 184
Bean 1962			Davies 1895		
4–6 nr. 2	T 55	53	109 nr. 19		79
8–9 nr. 8		107, 108	112 nr. 26	T 43	68
Bean et al. 1983			112–113 nr. 28	T 46	70
200–201		114, 115	Diamantaras 1889		
Behrwald et al., 1998			412–413	T 26	68
187–188 nr. 11	T 93	74	Diamantaras 1892		
Benndorf – Niemann 1884			306	T 27	88
30 nr. 7	T 138	122	Diamantaras 1894		
31 nr. 8	T 96	72	320 nr. 1	T 78	72, 77
Bosquet – Gauthier 1994			329 nr. 17	T 34	70
319–347 nr. 1	T 77	40, 41, 63, 68,	329 nr. 18	T 37	68
		78, 86	329 nr. 19	T 38	79
Büyükkolancı et al., 1980			Dunst 1976		
nr. 6	T 115		90	T 69	70
CIG			FD III 1		
4288	T 144	82, 126	nr. 548	T 112	71
4289		77	French 2000		
4300	T 82	77	173–174 nr. 1	T 98	72
4300d	T 80	73	Gardner 1885		
4302	T 17	66, 70	358 nr. 24	T 42	70
4302a	T 64	93, 179	Grosmann – Severin 2003		
4303	T 18	41, 85	114		107
4303e 3a	T 19	85			

Heberdey – Kalinka 1897

46 nr. 61 T 83 58

Hicks 1889

84 nr. 40 T 29 68

Hogarth et al. 1888

231 nr. 15 T 106 63, 70

IG I³

261. i. 29–30 29

262. v. 32–33 29

266. iii. 33–34 4, 27, 29

II² 3218 T 107 48

XII 2, 398 65

XII 8, 172 71

IGR III

488 46

492 T 83 58

690 169

692 T 81 64, 74, 169

704 II A T 85 58, 75, 87

704 II B 75

705 T 86 58, 81

706 T 84 58

711 T 127 120

712 T 128 120

714 T 126 63, 65, 86, 120

715 T 50 51

716 T 51 51

717 T 52 51

719 T 48 50, 80

720 T 53 51

721 T 54 51

722 T 49 50

723 T 60 56

724 T 59 56

725 T 57 56, 70

726 T 63

ISmyrna

309 T 114 71

Istratonikeia

508 T 110 49, 88

524 780

LBW

1202 169

1290 T 81 64, 74, 169

1297 77

1298 T 82 77

1299 77

1303 T 144 82, 126

1311 T 64 93, 159, 179

1314 T 142 125

Marksteiner – Wörrle 2002

555–562 T 118 140, 176

Nollé – Sayar 1983

219–222 nr. 1 T 92 59, 81

N(ova)

301 21

304 120

306 26, 84, 107

308 T 12 20, 23

309 T 13 23, 24, 84,

315 35

OGIS

99 44

441 T 110 49, 88

565 46

572 T 64 93, 159, 179

Ormerod – Robinson 1914

24–25 nr. 31 T 130 121, 122

27 nr. 33 T 61 56

27 nr. 34 T 66 69

28 nr. 36 T 35 70

28 nr. 37 T 44 57, 70

30 nr. 39 T 95 74

Paul – François 1882

278–281 nr. 2 T 107 48

Petersen – Luschan 1889

24 nr. 29 T 97 72

35 nr. 51 T 14 41, 65

35 nr. 52 T 15 41, 65

35 nr. 53 T 16 41, 66

35 nr. 54 T 20 41, 85

36 nr. 56 T 23 67

36 nr. 57 T 25 68

36 nr. 58 T 33 68

37 nr. 59 T 57 56, 70

37 nr. 60 T 36

37 nr. 61 T 28 68

37 nr. 62 T 31

37 nr. 63 T 24 67

37 nr. 64 T 59 56

37 nr. 65 T 60 56

37 nr. 66 T 63

37 nr. 67 T 47 63, 68

38 nr. 69 T 65 64, 69

39 nr. 72 T 120 102

41 nr. 75 T 124 81, 116, 171

41 nr. 76 T 125 81, 116

41 nr. 77 T 122 112

42 nr. 77a T 74 57, 62, 92

43 nr. 78 T 48 50, 80

44 nr. 80 T 129 121

45 nr. 82 T 126 63, 65, 86, 120

45 nr. 83 T 127 120

46 nr. 84 T 128 120

47 nr. 85 T 131 122

53 nr. 95 T 141 125

56 nr. 106 T 143 125

56 nr. 107 T 149 127

57 nr. 108 20, 127

57 nr. 108a T 142 127

57 nr. 109 T 148 70, 127, 210

57 nr. 110 T 146 126

58 nr. 113 T 147 127

58 nr. 114 T 145 80, 126

Schuler 2005

265–266 nr. 8 T 94 72

Schuler 2006

401–404 nr. 3 T 134 122

405–406 nr. 5 T 135 122

406 nr. 6 T 131 122

407–412 nr. 7 T 136 122

412–413 nr. 9 T 137 122

415–416 nr. 12 T 133 122

417–418 nr. 14 T 138 122.

418–420 nr. 15 T 132 122

425–428 nr. 19 T 130 122

Schuler 2007a383–403 T 140 51, 79, 80 124,
125**Schweyer 1993**

41–42 T 121 117

Schweyer 2002

259 nr. 72 T 21 66, 86

SEG

17, 662 T 116 73

18, 143 T 111 51

20, 174 T 106 63, 70

30, 1315 T 115

30, 1535 T 88 59

33, 1169 T 92 59, 81

35, 1439 T 62 54, 91

40, 1280 T 121 117

41, 1382 35

42, 746 T 109 71

44, 1218 T 77 40, 63, 68, 78, 79
86

47, 1772 78

48, 1700 T 93 74

49, 189 T 107 48

49, 1924	T 67	64, 68	905 XVIII D	75
50, 1351	T 98	72	905 XIX A	87
52, 1452	T 81	64, 74	905 XIX B	T 87 59, 65, 87-88
54, 1412	T 73	62	905 XIX F	75
55, 1488	T 94	72	905 XX D	75
Şahin 1999			905 XX F	75
46–47 nr. 11	T 67	64, 68	919	T 102 74
47 nr. 12	T 68	68	924	T 89 81, 87
Takmer 2004			944	T 95 74
109–10 nr. 2a-c	T 73	62	977	T 104
TAM II			1149	68
175		76	1180	20
261		47	1203	75
266		43	1213	68
392		70	TAM III	
422 (a)	T 100	75	895	79
495	T 99	75	897	79
586	T 113	72	TL	
765		107	7	24
766		107	8	24
767		107	11	35
771	T 103	76	23	24
773	T 90	64	26	84
774	T 91	64, 87	31	23
905 VII C		52	38	23
905 VII D		52	40d	35, 37
905 VIII B		75	44	8, 27, 32-34, 84
905 IX A		75		86, 181
905 IX B		59, 75	52	21
905 IX F		75	55	20
905 XII C		59, 76	57	25
905 XII D		59	61	37
905 XIII C		52, 59, 87	64	35
905 XIV D		87	67	34
905 XVII A		59	83	26, 34, 84
905 XVII B		59	84	120
905 XVII F		59	85	T 1 20

86	T 2	20
87	T 3	20
88	T 4	21, 26
89	T 5	21
90	T 6	21, 26, 36
91	T 7	22
92	T 8	22, 25
93	T 9	22
94	T 10	23, 26, 36
95	T 11	23, 26
96		24
97		24
98		23
102		84
103		21, 22
104		21, 22, 35, 36
114		20
118		26
130		23
134		26
143		23
148		20
149		24
150		22, 26
Wörrle 1975b		
254–286	T 55	53
286–300	T 62	54, 91
Wörrle 1990		
257–258	T 58	55
Wörrle 2012		
447–448 nr. 72	T 105	73
Wurster 1975		
88 dn. 144	T 119	118

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI : Mehmet ALKAN
Doğum Tarihi ve Yeri : 02/04/1972 -Yusufeli/ARTVİN
Medeni Durumu : Bekâr

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Yusufeli İmam Hatip Lisesi, 1989
Lisans Diploması : Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, 2002
Lisans Tezi : Aspendos Tarihi
Yüksek Lisans Diploması : Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Ana Bilim Dalı, 2006
Tez Konusu : Akhaemenidler Dönemi'nde Perslerin Anadolu'da Tapınak İlişkileri
Yabancı Dil/Diller : İngilizce, Eski Yunanca, Latince

Bilimsel Faaliyetler

Hakemli Dergilerde Yayımlanan Makaleler:

- 1- A New Inscription from Pisidia, Gephyra 7, 2010, 41–45.
- 2- A Re-examination of the Sarcophagus Inscription at Turant Asarı, Mediterranean Journal of Humanities I/1, 2011, 33–41.
- 3- Parerga to the Stadiasmus Patavensis (7): Route 54 (Patara – Phellos) and New Inscriptions, Gephyra 8, 2011, 64–80 (F. Onur ile birlikte).
- 4- Parerga to the Stadiasmus Patavensis (8): On the Named Places in the Journeys of Sacrifice Recorded in the Vita of Saint Nicholas of Holy Sion, Gephyra 8, 2011, 99–124.

Editörlü Kitaplarda Bölüm Yazarlığı:

- 1- Sionlu Nikolaos'un Kurban Töreni Ziyaretleri, şurada: N. E. Akyürek Şahin – B. Takmer – F. Onur (ed.), Akron 1. Eskiçağ Yazıları 1 (Akdeniz Üniversitesi – Akdeniz Dillerini ve Kültürlerini Araştırma Merkezi Yayını), İstanbul 2012, 115–156.
- 2- Lydia'da Tanrıça Anahita Kültü ve Yazıtları, şurada: N. E. Akyürek Şahin – B. Takmer – F. Onur (ed.), Akron 3. Eskiçağ Yazıları 3 (Akdeniz Üniversitesi – Akdeniz Dillerini ve Kültürlerini Araştırma Merkezi Yayını), İstanbul 2012, 77–128.

- 3- Toponym Olarak “Symbolon” ve Lykia’daki İki Lagün, şurada: N. E. Akyürek Şahin – B. Takmer – F. Onur (ed.), Akron 6. Eskiçağ Yazıları 4 (Akdeniz Üniversitesi – Akdeniz Dillerini ve Kültürlerini Araştırma Merkezi Yayını), İstanbul 2013, 83–101.

Burslar : 02/10/2012 – 10/12/2012 tarihleri arasında Viyana Üniversitesi’nde doktora tezi üzerine araştırma yapmak üzere “Suna – İnan Kıraç Vakfı, Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü 2012 Yılı Doktora Bursu”.

İş Deneyimi

Stajlar :

Projeler : 2009 – 2011 yılları arasında, Akdeniz Üniversitesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü tarafından yürütülen “Stadiasmus Patarensis Çerçevesinde Orta Lykia Ulaşım Sistemleri ve Sorunları” adlı TÜBİTAK destekli projede bursiyer.

E-Mail : mehmedalkan@hotmail.com